

از آستانه اسلام

جلد پنجم

آثار و بنای تاریخی بازدیدان شرقی

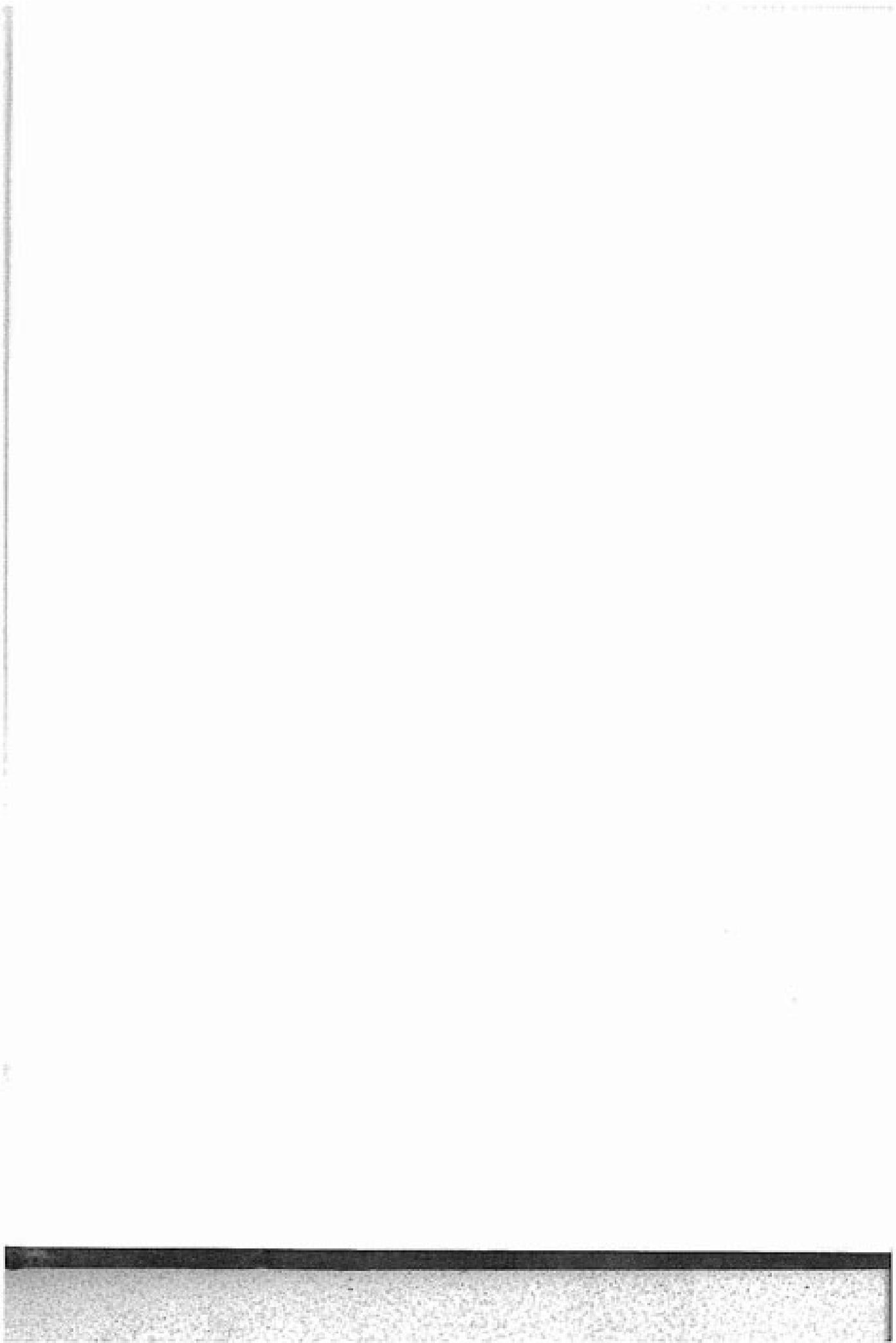
(شش و نیم)

تالیف
دکتر منوچهر ستوده

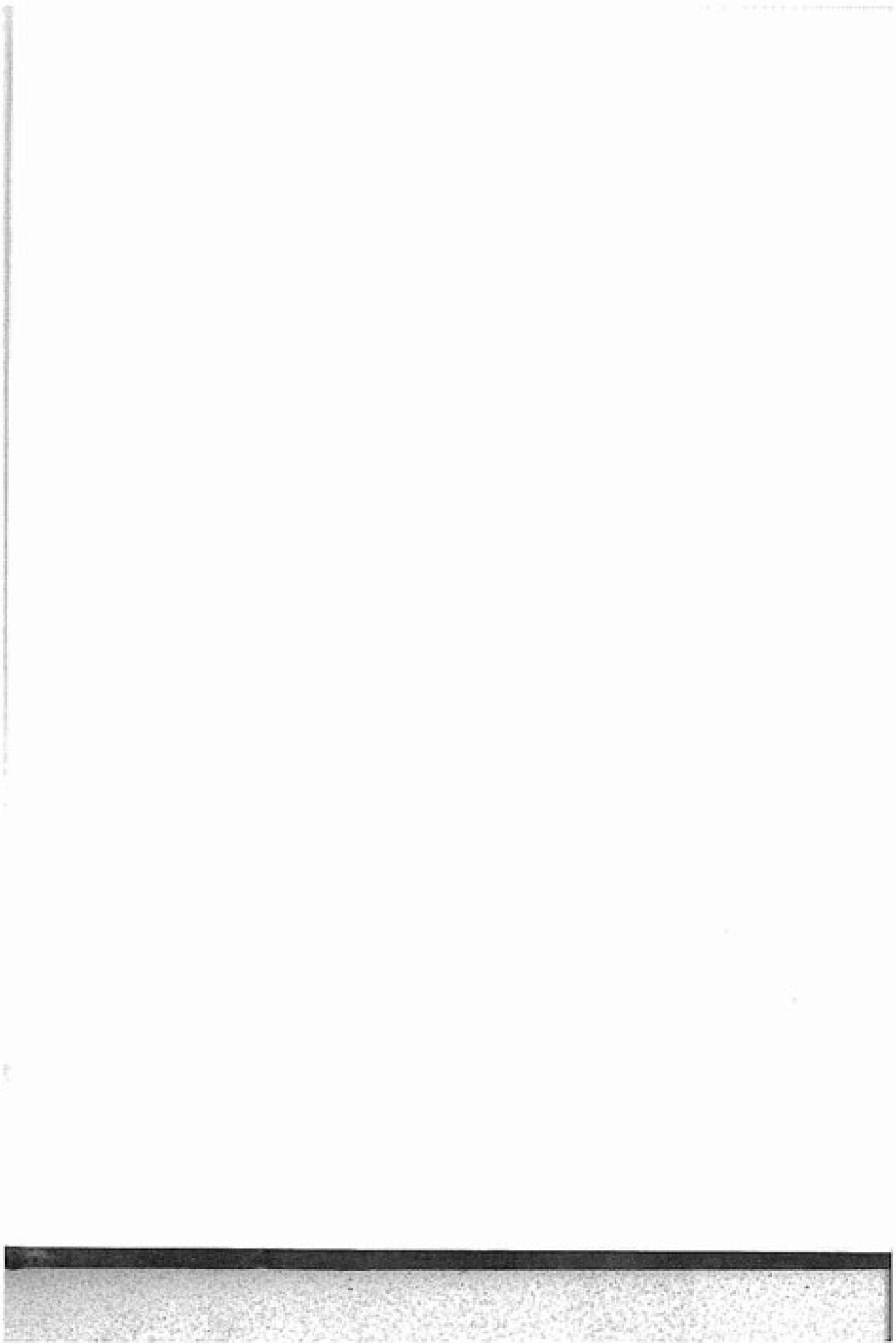
از آستانه اسلام

آثار و بنای تاریخی بازدیدان شرقی

(شش و نیم)

از آثار را تما ایثار پاد

(جلد پنجم)

آثار و بنای‌های تاریخی مازندران شرقی

(بخش دوم)

تایف

دکتر منوچهر ستوده

این کتاب با همکاری
سازمان فرهنگ و ارشاد اسلامی،

الجمعی اثار و مفاخر فرهنگی

به چاپ و سینه است

(کنجهنه ایران ۱۵۹ شماره ۱۳۹)

مدیر فنی: حسن ابراهی زاده

ستوده، متوجهه، ۱۳۹۲ -

از استارا نا استاریاد / تألیف متوجهه ستوده - تهران: آگاه: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، سازمان امور فرهنگی؛ انجمن اثار و مفاخر فرهنگی، ۱۳۷۵ -

ج: مصوّر، نقشه

ISBN 964-416-034-7 (vol.5)

چاپ اول: جلد پنجم: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، اداره کل انتشارات و تبلیغات تحت عنوان «از استارا نا استاریاد»

مندرجات: ج. ۵ اثار و بنایهای تاریخی مازندران شرقی

۱. گیلان - اثار تاریخی. ۲. مازندران - اثار تاریخی. ۳. گرگان - اثار تاریخی. اند ایران، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، سازمان امور فرهنگی. ب. انجمن اثار و مفاخر فرهنگی.

ج: عنوان. د.

۹۵۵/۲۰۴۲

DSR ۲۰۶۲ / ۲۴۰۰

۱۳۷۵

۰۷۰-۰۷۰-۸

کتابخانه ملی ایران

دکتر متوجهه ستوده

از استارا نا استاریاد

(جلد پنجم)

آثار و بنایهای تاریخی مازندران شرقی

(بخش دوم)

(چاپ اول زستان ۱۳۹۲)

چاپ دوم بهار ۱۳۷۵، لیتوگرافی کوهزنی

چاپ نیل، سعادت ایران کتاب

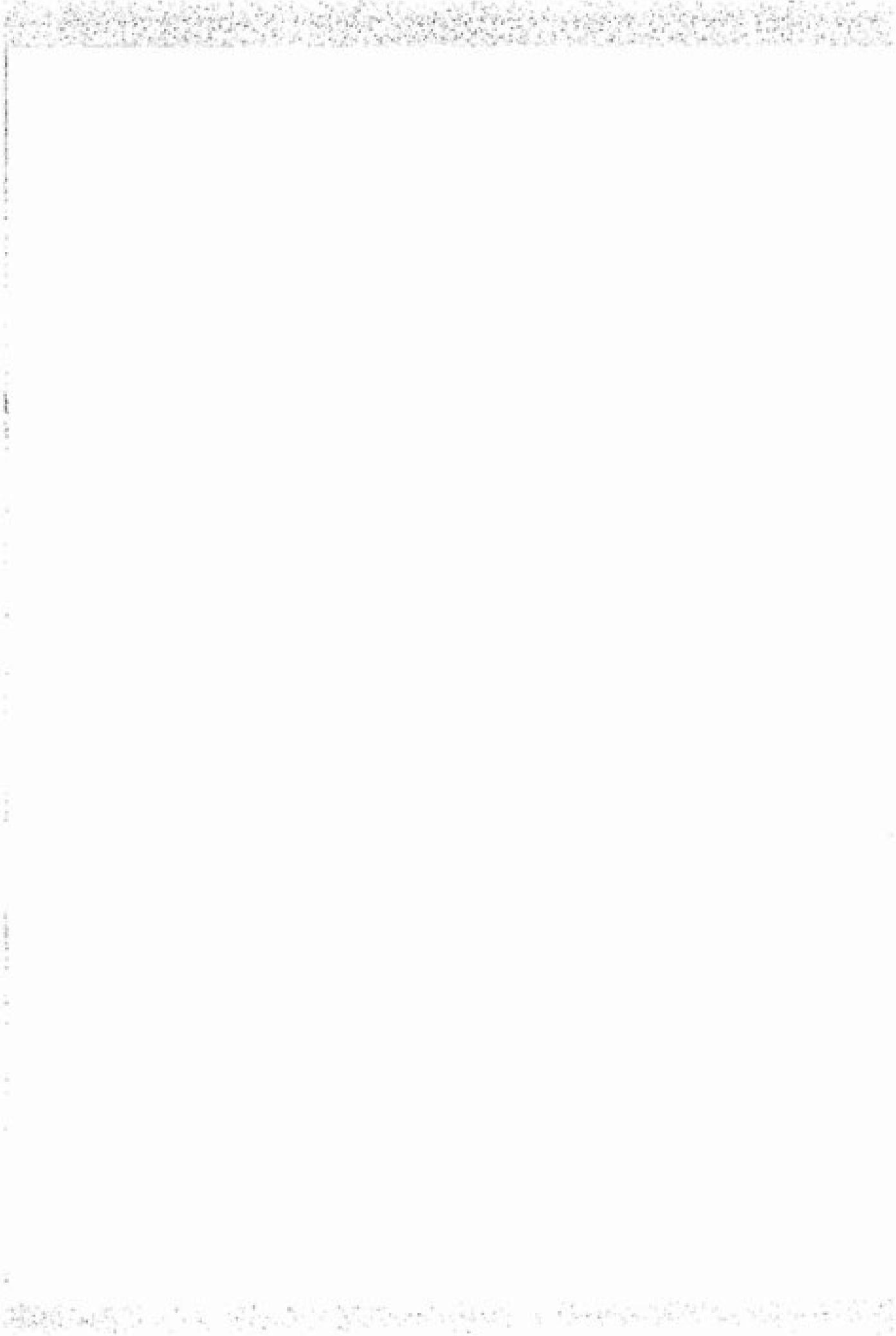
تعداد: ۲۲۰۰ لیسته

همه حقوق چاپ و نشر این کتاب محفوظ است

شابک: ۷-۰۳۴-۰۳۶-۰۳۶-۰۷۰ (جلد ۵) ISBN 964-416-034-7 (vol.5)

بخش پنجم

بنها و آثار تاریخی بهشهر (=اشرف‌البلاد = اشرف)
و اطراف آن

مختصری از جغرافیای تاریخی اشرف‌البلاد

اشرف (= بهشهر) از بخش‌های تابع ساری است که در مشرق آن قرار گرفته است. بخش اشرف از شمال به خلیج میان‌کاله، از مشرق به بخش بندرگز و از جنوب به بخش چهار‌دانگه شهریاری ساری محدود می‌شود.

بخش اشرف به سه دهستان: پنجهزاره و کلبداد و یخکش تقسیم می‌گردد. شهر اشرف (= بهشهر) از بندهای دوران صفویان است و در زمان شاه عباس آباد شده و بسیار رونق داشته است. آثار تاریخی این شهر کاخهای ششگانه شاه عباس اول و سد عباس آباد در هفت کیلومتری جنوب شرقی شهر و کاخ صفوی آباد و کاخ همايون په شاه عباس دوم است

بنای شهر اشرف

شاه عباس اول در سال ۱۰۲۱ که بیست و ششمین سال جلوس او بود دستور داد تا شهر اشرف را بناند. اسکندریک منشی درباره این بنا می‌نویسد:

در همین سال (۱۰۲۱ هجری و سپاهانیل ترکی) معمار همت والا
و طراح طبع همایون (شاه عباس) که دست آموز چندین صنایع و بندایع
کارخانه ایزدی است، در قصبه شریفه اشرف از قصبات مازندران که به
ولايت پنجهزاره موسوم و به دارالمؤمنین است ابادا قرب وفي الحقيقة نز اهت

و خرمی اشرف امکنه آن ولایت است، عمارت عالی جهت نزول معايمون
طرح اندخته، حمام و بیوتات و تالارها بر آن افزود و استادان چابک دست
در آن سر زمين بلند و پست، حسب الفرمان فرمانده زمان، شروع در کار
کردند. مولانا محمود بهشتی گیلانی این قطعه در تاریخ بنای اشرف به
نظم آورده:

قطعه

آن محک باطن هر خوب وزشت	خرس و آفان شه کامیاب
طرح بنائی به صفا چون بهشت	کرد چو در اشرف مازندران
آب و گلش با گل و عنبر سرشت	از ره اقبال ز بیض قدم
دست سعادت بی تاریخ آن	بر دو او دولت اشرف انوشت
چون آن مکان شریف را از جمیع جهات مسای امشیش سنت	
ظهور دارد و قابل تربیت بود، رفته رفته به توجهات خاطر اشرف شرافتش	
افزود و باغات و بساتین جنت آیین مشتمل بر عمارت و حوضخانه ها، در	
كمال زیبائی و دلگشاشه، ترتیب یافته، آبهای خوشگوار از کوه بلند به	
جاضی کوثر آیین وریاضی ارم تزیین آورده، فواره ها به فنون خریبه و صنایع	
بدیعه از میان هر حوض بسان شعله نار که سر به کره اثیر کشد و یا چون گل	
غران که آتش بازان از باروت سازند، در فوران است و چون اکثر ارقان	
زمان اقامت مازندران، آن قصبه لطیفه مسکن شهر بار کامگار است، مقر بان	
وملازمان رکاب اقدس نیز منازل مرخوب عمارت نموده اند و اکنون آن	
قصبه نیز شهری بزرگ به میامن تربیت آن حضرت از بلاد مشهوره	
است ^۱ .	

۱- ماده تاریخ «دولت اشرف» مساوی با ۱۰۲۱ فتحی است.

۲- تاریخ عالم آراج ۲ ص ۸۵۵ و ۵۸۶.

شهر اشرف در سال ۱۳۷۵ قمری

یکی از همراهان ایرانی درن شرح مسافرت خود را در صفحات شمال به نام «سفرنامه استرآباد و مازندران و گیلان» در سال ۱۲۷۵ قمری نوشته، این مطالب درباره اشرف در این کتاب آمده است:

شهر اشرف از قرار مشهور ابتدا ملکی بود از مال و سکنای پیرزنی و مشهور به «خرگوران»، شاه عباس را این ملک پسنداند. از پیرزن ابیاع فرمود. عمارت و باخات و شهر اشرف را بنا نهاد. بعد جمعیت متفرقه از ولایات آورده، آبادی بهم رسانید و در عهد سلاطین صفویه آبادان و معمور بود. تا وقتی که محمدحسن خان - پدر آقا محمدشاوه - را در صحرای کرا دوین - پایین دست گلوگاه - اهل اینجا به خواهش کریم خان زند او را کشتند. قشون زندیه به این ولایت آمدند و اشرف را خراب نمودند و جمعیتش پراکنده شد و بهمان خرابی ماند تا زمانی که آقا محمدخان مغفور، از شیراز به استرآباد آمد و پادشاه شد. کم کم اشرف را آباد کرد و جمعیتش جمع شد. حال (منه ۱۲۷۵ قمری) هشتصد و چهل و پنج خانوار ند.

اشرف چهار محله دارد: ۱- فراش محله. ۲- بازار محله. ۳- نقاش محله. ۴- گرجی محله.

پنج باب مسجد و چهار باب مدرسه و چهار باب تکیه و پنج باب حمام و دو باب کاروانسرا و هفتاد باب دکان و یک آستانه امامزاده دارد. حاصلش گندم و جو و پنبه و برنج و کمی ابریشم است. لیکن، نیشکر نمی کارند. دوازده سال قبل (سال ۱۲۶۳ قمری) اهل بار فروش (بابل امروز) یک سال آمدند کاشتند، بعد موقوف شد اما سال باز می خواهند که نیشکر بکارند. شعر بافی از قبیل الجه و چادر شب قرمز و شلوار و پیراهن شیرینی و انار شیرین بسیار خوب و مرکبات و افراس است.^۳

^۳- سفرنامه استرآباد و مازندران و گیلان چاپ مسعود گلزاری ص ۸۱ و ۸۲.

ملکنوف محلات شهر اشرف را چنین نام برده است :

۱- فراش محله ۲- بازار محله ۳- نقاش محله ۴- گرجی محله
۵ و ۶- چشم‌سر و گرایلی محله که جایگاه ترکمانانی بود که در روز گار آفای
محمد خان قاجار از کالپوش کوچانیده بودند.^۷

همو مساجد و کارانسراه و حمام‌های شهر را بدین گونه نام می‌برد:
مسجد جامع، مسجد باشی، مسجد چال، مدرسه محمدناصر خان، مدرسه
میرزا مهدی اشرفی، کاروانسرای بزرگ و کاروانسرای بازار گرجی کجک،
حمام شاه، حمام میرزا آقا، حمام قاضی، حمام حاجی، حمام آخوند، حمام
اسماعیل خان.^۸

راینو مساجد و مدارس این شهر را چنین نام می‌برد:

مسجد جامع، مسجد باشی، مسجد گلشن با مدرسه، مسجد چال، مسجد
آخوند، دارالشفاء، مسجد گرجی، مسجد سر آبدنگ، مسجدوار باب با مدرسه
و مسجد نصیر خان، مسجد خرابه میرزا مهدی اشرفی، و مدرسه احمد ملا
صفر علی، در مسجد جامع فرمانی از شاه سلطان حبیب مورخ ۱۱۰۶ است
که مانند فرمان مساجد جامع لاهیجان و آمل است.^۹

ملکنوف با غهای شاهی این شهر را چنین نام برده است:

باغ شاه، باغ چهل ستون، باغ چشم و عمارت چشم، باغ خلوت
باغ شمال، باغ صاحب الزمان، باغ زیتون.^{۱۰}

اشرف در سال ۱۰۳۸ هـ ق. هنتاوی که استودارت آن را دیده است

به اشرف رسیدم . شاه اینجا بود . مکان زیبائی است ولی
ساختمان خانه‌ها محقر است . اغلب با تیر ساخته واژ نی پوشیده شده بود .

۷- نسخه عکسی ملکنوف ص ۵۸ ب . ۸- ملکنوف من روی صفحات ۱۰۱-۱۱۲ .

۹- راینو انگلیسی صفحات ۱۶۰ و ۱۶۴ . ۱۰- ملکنوف من روی صفحات ۱۰۱ تا ۱۱۲ .

این قصبه در کنار کوه واقع است. در طرف دیگر قصبه، در بیان خزر به فاصله‌ای قریب دو فرسخ قرار دارد. برخی خانه‌ها از آجر ساخته شده. خانه شاه بسیار بزرگ بود و با غایای زیبا و جالب با حوضها و استخرهای زیبا در اطراف آن قرار گرفته است. در اطاق وسط عمارت در بار حوضی زیبا قرار دارد که در آنجا غذاخوردیم. قاشقها از طلا بود و پشت‌قاپها آنقدر بزرگ بود که باک نفر بهزحمت می‌توانست آنها را از آشپزخانه به اطاق ببرد. پشت‌قاپها را دو نفر بر روی بارکشی از طلا به اطاق می‌آوردند. به‌این ترتیب از ظروف زربین غذاخوردیم. اطاق زیبایی دیگری بود که در آنجا نیز حوض بزرگی قرار داشت و دور آن نشسته بودند. قرابعای طلا مسلواز شراب و ظروف طلایبر از میوه در اطراف حوض قرار داده شده بود.^۸

محمد حسنخان اعتماد‌السلطنه در باره اشرف می‌نویسد:

اشرف از شهرهای معروف مازندران واقع و محاذی شبه جزیره میان‌کاله است. تا در بیان خزر دو هزار ذرع و تا بارفروش (= بابل) هجده فرسخ و نزدیک فرج‌آباد است و مردمی میانه اشرف و میان‌کاله است که در شمال اشرف و جنوب میان‌کاله واقع می‌باشد. شهر اشرف آلان زیاده از پنج شش هزار نفر سکنه ندارد. ولی شاردن مسافر فرانسوی که در زمان سلطنت شاه عباس صفوی بدین شهر مسافت کرده، می‌نگارد که شاه عباس اول، چون مادرش مازندرانی بود بر خود مخمر نمود که مازندران را آباد نماید. بنابراین چند هزار خانوار از ارامنه گرجستان کوچانده، در در اشرف و سایر بلاد مازندران سکنی داده بود. اما بواسطه ناسازگاری هوا بسیاری از آنها تلف شده بودند. در زمان شاه عباس ثانی زیاده از چهارصد خانوار ارامنه در اشرف و سایر بلاد مازندران نبود. انتهى^۹.

۸- سفر نامه استودارت فرنگی ایران زمین ج ۸ سال ۱۳۲۹ صفحات ۳۱ و ۱۹۵.

۹- مرآت‌البلدان ج ۱ ص ۴۱.

باغها و کاخهای شش ساله صفویان
در اشرف البلاط

جای آن: اشت که از نوشت‌های گذشتگان شرح باغ و کاخ را جدا می‌کردیم و با درنظر گرفتن ترتیب زمانی مطالب را پشت سر هم می‌آوردیم. ولی بریند و پاره‌باره کردن دیده‌ها و نوشت‌های آشناستگی تازه‌ای به وجود می‌آورد. این بود که مشهور دلت‌هر- یک از سیاحان و مشروحات هر یک از مورخانه‌ای بدون دخل و تصرف، با درنظر گرفتن تقدم و تأخیر زمانی پشت سر هم آوردیم تا مطالب آنها گسیخته و در هم نگردد. اینک با توجه به اینکه مؤلف ناچیز خود متوجه این نکته بوده است امید پوزش دارد. العذر عنده - کرام الناس مقبول.

باغها و کاخهای اشرف البلاط از دید پیترو و لواله
در سال ۱۰۲۷ قمری

پیترو دلاو الیه فرخ آباد رفته ناخدمت شاه عباس بر سد. در آنجا خبردار می‌شود که شاه به اشرف رفته است. ساروتفی - وزیر مازندران - به او خبر می‌دهد که شاه عباس می‌خواهد او را در اشرف پذیرد تا خانه‌هایی که بدستور او ساخته شده است بدون شان بدهد. پیترو دلاو الیه از فرخ آباد به طرف اشرف می‌رود و شرح دیده‌های خود را چنین می‌نویسد:

روز دوم ماه مه سال ۱۶۱۸ (۱۰۲۷ قمری) به اتفاق سه تن از سواران خود و فرستاده وزیر عازم اشرف شد. بعد از گذشتن از دهکده‌های آباد بالآخره به اشرف که قریب دو فرسنگ از درباناصله دارد و کنار جلگه زیبائی، پای تپه‌های متعددی بنا شده رسیدیم.

اطراف این شهر باز است و جز قصر شاهی که هنوز ساختمان آن به اتمام نرسیده و باغهای مربوط به آن و یک خیابان پراز دکان و خانه‌های چندی که بدون نظم و ترتیب در وسط درختان ساخته شده و اطراف آنها را

زمینهای وسیعی احاطه کرده، دیگر چیزی در آن وجود ندارد. جمعیت این شهر کم نیست، زیرا شاه خیلی از طوابیف را بدانجا کوچ داده است. بخصوص موقعی که خود او در آنجاست به تعداد ساکنان محل افزوده می‌شود. سعی و کوشش شاه براین است که تا سرحد امکان هرچه زودتر به جمعیت شهر افزوده شود و تعداد ساختمانها نیز افزایش یابد و به همین مناسبت هروقت در فرح آباد باشد، قسمت اعظم زستان را در اشرف به سر می‌برد.

در این محل چشم‌های آب شیرین و زلال زیاد است و بهانداری درخت در آنجا وجود دارد که خانه‌ها در میان آنها گم شده است و من موقع نوشتن یادداشت روزانه خود تردید داشتم که آیا باید اشرف را شهری در میان جنگل‌بنویسم یا آنرا جنگلی بخوانم که بعلت سکونت افراد، حالت شهری به خود گرفته است. پس از ورود به شهر، وزیر مرآ در بهترین خانه‌ها جا داد.

خانه‌ای که در آن سکونت دارم، دارای باعجه بزرگی است که بعلت انبوه درختان می‌توانم بگویم خورشید هیچوقت به زمین آن نتابیده است.

در وسط درختان باعجه، اطاق کوچکی ساخته شده که اطراف آن باز و ارتفاع کف آن از سطح زمین به اندازه بلندی یک آدم معمولی و پلکانی این اطاق را که فقط قسمت بالای آن پوشیده شده به زمین منصل می‌سازد. این محل که آن را بعلت ارتفاعش از سطح زمین بالاخانه می‌نامند، در تابستان برای پذیرانی مورد استفاده فرارمی‌گیرد^{۱۰} و حنی در آن مسکن است بخوابند و بازبودن اطراف آن نباید موجب تعجب شود، زیرا

۱۰- این ساختمانها به نام: تلار = تلار = پار = نقار خوارانه می‌شوند و در تابستان از آنها استفاده می‌شود.

هوای اینجا مودی نیست و برعکس می‌توانم بگویم در مشرق زمین یعنی از دریای مدیترانه به این طرف و حتی در مجمع‌الجزایر بحر اژه که غربی‌تر از سایر نقاط است، خواهید داشت اطاق بسته، در تابستان موج بیماری می‌شود.

وزیر مرا در بالاخانه دعوت به نشستن کرد و خود نیز در کنار من نشست و اندکی صحبت کردیم.

شاه عباس فردای آن روز را برای پذیرفتن پیتر و دلاواله تعیین کرده است.

با اسب به سوی کاخ شاهی روان شدیم که در اصلی آن رویروی یک خیابان طویل و مصفاتی قرار گرفته است (گویا در ورودی امروزی با غ شاه جلوه‌گلکه شهرداری) ولی به‌جای دخول به محوطه چمنزار داخلی، از خارج به سمت دست راست پیچیدیم و به میدانی که مشرف به کاخ و در باع در آن واقع است رسیدیم؛ هیچکس اجازه ندارد جز با پای پیاده از این در عبور کند.

در انتهای میدان یعنی نزدیک قصر، درخت بزرگ و زیبائی است که سر بازان در نزدیک آن پاس می‌دادند. وزیر مرا نزدیک این درخت زیر سایه، روی زمین نشانید و خود داخل باع شد تا کسب تکلیف کند. بعد از مراجعت اظهار داشت که شاه دستور داده است مرا به دیوانخانه^{۱۱} که عده زیادی از امرا و مقربین در آنجا انتظار می‌کشیدند هدايت کند. پس از این سخنان وارد باع شدیم. این باع عبارت از مربعی است که در انتهای جلگه در پای تپه‌های پر درخت واقع شده و پشت کاخ است. در بالای همین تپه هاست که شاه دستور داده خانه‌های زیادی که جزء عمارت باع محسوب می‌شود بنا گشته.

دیوانخانه در وسط باع واقع شده و بنائی است که طول آن سه

۱۱- محل عمارت فعلی شهرداری بهشهر در باع شاه (با غملت).

برابر عرض آن است. جلو این بنا کاملاً بازاست ولی در عقب و طرفین آن دیواری است که از پنجره‌های متعدد پوشیده شده است. فاصله کف عمارت از سطح زمین دو پله است و قسمت باز بنا، در جهت طول آن و درست رو به شمال یعنی به طرف در ورودی است.

جلو بنا خیابانی طولانی است که سنگ‌فرش است. وسط آن جوئی جاری است و از حوضی که جلو دیوانخانه ساخته شده، داشتا آب در این جوی روان است.

خیابان بعد از دیوانخانه نیز ادامه پیدا می‌کند و تا پای تپه‌ها و انتهای با غ پیش می‌رود.

در وسط دیوار جنوبی دیوانخانه دری است که در انداد خیابان قرار گرفته . وقتیکه این در باز است، تمام خیابان به خط مستقیم دیده می‌شود .

داخل محوطه طبق معمول با قالیهای گران قیمت و عالی مفروش بود و عده زیادی از سران مملکت و درباریان آنجا نشسته بودند. در مقابل ما پشت به دیوار جنوبی و رو به شمال که محترمترین محل است، در یک صف منظم به ترتیب از راست، یعنی سمت مشرق، خان استراپاد که فریدون خان نامیده می‌شد نشسته بود و بعد قورچی‌باشی که فرمانده قورچیان و بزرگترین سردار است. قورچی‌باشی فعلی عیسی خان بیک نام دارد که داماد شاه است^{۱۲} بعد از این دونفر در همان ردیف به ترتیب سهراب خان و دلی محمدخان نشسته بودند. دلی به معنی دیوانه است. زیرا او لوده و بذله . گوست و شاه را خیلی می‌خنداند. بعد از این دونفر یک نفر سلطان بود که از حوالی مرز هند با چهارت تن از یارانش که کنار او نشسته بودند، برای دیدار شاه آمده بود.

۱۲- این مرد زیده بیگم دختر شاه عباس را به زنی داشت.

در طرف مقابل این عده، یعنی پشت به سمت باز دیوانخانه و رو به سمت جنوب، عده‌ای نشسته بودند بطوریکه روی آنها از خارج دیده نمی‌شد و فقط به لب کوتاهی از دیواره اطاق که مختصری ارتفاع داشت تکیه داده بودند.

در سمت چپ در ورودی به ترتیب ساروخواجه وزیر مازندران به اتفاق دونفر که آنها را نمی‌شناسنتم قرار داشتند.

در سمت راست استندبار بیگ مقرب شاه عباس با چند نفری که برای من آشنا نبودند نشسته بود. در اصلاح عرضی دیوانخانه نیز عده‌ای قرار داشتند. پشت دیوار غربی و رو به سمت شرق نوازنده‌گان شاه با آلات موسیقی خود بعضی سنتار و دایره و نی و تعدادی بیگری آلات نآشنا جای داشتند تا بخوانند و بتوانند.

بس از اینکه وارد اطاق شدم، وزیر مازندران که ایستاده بود، مرا بین خان استراپاد و قورچی باشی جای دارد که پشت به دیوار جنوبی روبه سمت قسمت ورودی فرار گرفتم.

مدتی به همین وضع نشستیم و بس چون وقت ناهار شده بود، غذا به مجلس آوردند. ترتیب چنین بود که خلف ناهار را از درباغ وارد می‌کردند و تصور می‌کنم آنها را از آبدارخانه‌ای که در سمت غرب با غ دیوانخانه واقع است می‌آورند.

صف طویلی مركب از حاملین غذاهای مختلف بین در با غ و دیوانخانه تشکیل شده بود که هر کس ظرفی را حمل می‌کرد. همه این نوکرها جوان و هجدۀ الی بیست ساله بودند و در صورتشان ریش وجود نداشت.

لباس این عده از غلامان شاه، جامۀ مازندرانی است، یعنی جورابهای ساقه بلند مانند دلقک‌های تاتر بر پادارند و بالا پوش تنگی پوشیده‌اند

که تاوست ران ادامه دارد و در قسمت پایین عریض می‌شود و بعجای عمامه کلاه کوچکی مرکب از پوست و پارچه بر سر گذاشته بودند که نوک آن تیز و اطرافش پهن است و طبق رسم عجیبی که شاه را بسیج کرده‌است، آن را وارونه به سرمی گذارند. به این معنی که پوست یعنی قسمتی که معمولاً داخل کلاه فرار می‌گیرد، به سمت بیرون و پارچه به سمت داخل است که با تا زدن به ازیزیون نمودار می‌شود. این کلامها که نامش «بورلک» است در این خیلی عمومیت دارد و بعضی‌ها حتی در خانه نیز برای راحتی آنرا به سرمی گذارند و با وجودی که اشخاص سرشناس در خارج از خانه از استعمال آن پرهیز می‌کنند، برای مستخدمن و غلامان عادی و معمولی است. غلامان لباس متحدالشکل به تن نداشتند و جامه‌های رنگارنگ پوشیده بودند، در پارچه بسیاری از لباس‌ها طلا و نقره به کار رفته بود و تنوع رنگ و جنس در جور اینها نیز به چشم می‌خورد.

ظروف غذا هم‌بزرگ و دارای سرپوش مدور و بزرگی بود که انبوه پلو و افزیده دیگر را حفظ می‌کرد.

جنس ظرفها نقره و غالباً از طلای یکدست بود و برای قشنگی آنها را یک درمیان می‌آوردند. می‌توانید تصور کنید تأثیر این فلزات گران‌بهای در نور خورشید بر بالای سرحاصلان خدا که صفت طوبی را تشکیل می‌دادند چه منظرة جالبی داشت.

یکی از این غلامان جلومن و فریدونخان و قورچی باشی زانوزد و سفره زردوزی شده زیبائی را که دارای ریشه‌های طلائی والوان مختلفی بود، پیش ما انداخت. روی این سفره هشت گوش تاحدی که جامی گرفت، ظرفهای طلا که هر یک پراز غذای شاهانه بود قراردادند و علاوه بر آن در گناه‌های از ماسه‌ای پرازیک خورش ترش مزه نهادند که بتدریج با

غذا خورده می شد^{۱۲}. در کنار کاسه خورش که آنهم از طلای ناب بود، یک فاشق چوبی قرار داشت که در گودی داخل آن مقدار زیادی مایع جا می گرفت و بیشتر برای نوشیدن مورد استفاده واقع می شد^{۱۳}. دسته فاشق بسیار بلند و جنس آن از چوب خوببو و همیشه نواست. زیرا بیش از یک مرتبه از آن استفاده نمی کنند. فاشق دیگری بر سر سفره وجود ندارد و از چنگال و کارد نیز اثری در میان نیست. زیرا همه من جمله شاه با دست غذا می خورند. فقط حامل غذا که وظیفه مستخدم را نیز بر عهده دارد بدون اینکه از کارد و چنگال و قیچی استفاده کند، با یک فاشق چهار گوش طلا که همیشه در دست دارد، تکه های گوشت را از یکدیگر جدا می کند. دستمال سفره نیز وجود ندارد و همه برای تمیز کردن دست از دستمالی که بر کمر خود بسته اند استفاده می کنند. جنس این دستمال پارچه هندی رنگارنگ است که در آن ابریشم و طلا به کار رفته. بطور کلی غالب مردم در حین غذا خوردن دست خود را پاک نمی کنند زیرا بهر حال بار دیگر مجددآ آلوده خواهد شد و فقط بعد از غذا دست خود را بالا می گیرند تا آفتابه و لگن بیاورند و دستها را بشویند. وقتی خوردن غذا شروع می شود، سایر غلامانی که صفت آنها تا خارج از دیوانخانه و خیابان جلو آن ادامه دارد متوقف می شوند و ظروف زیادی را طوری دست بدست می دهند و از مجلس خارج می کنند و یا ظروف جدید را بطوری جابجا می کنند که هیچکس از جای خود نگان نمی خورد.

خوردنیها همه گرم بود و چیز سردی در آن وجود نداشت. از میوه و امثال آنهم اثری نبود. صرف ناهار مدت کمی به طول انجامید و در این

۱۲- ظاهرآ کاسه ترشی خوری بوده است . ۱۳- این فاشق از چوب شمشاد بود و آن را «فاشق افسره خوری» می نامیدند .

مدت دوبار به‌ما مشروب دادند. نحوه عمل بدین قرار بود که یک خدمتگار به ترتیب یک جام حلای ناب بدون دسته و پایه ولی خیلی سنگین بدست هر یک می‌داد و از یک تنگ طلا در آن شراب می‌ریخت. زیرا مرسوم نیست کسی با غذا آب بخورد.

این تنگ شبیه تنگهای بلورینی است که در نابل برای اندازه‌گیری شراب از آن استفاده می‌کنند ولی پنج شش برابر آن شراب می‌گیرد و گردن بلندی دارد. من که شراب نمی‌خورم، مرتبه اول جام را نگرفتم و دیگران با تعجب تمام از اینکه یک فرنگی مسیحی شراب نمی‌نوشد، جامهای خود را سرکشیدند. بالاخره مجبور شدم برای خاطر آنها در دفعه دوم جام را پیذیرم.

در ظرف مدتی که ما در مجلس بودیم نوازندگان مشغول مساز زدن و خواندن بودند ولی این کار بسیار به‌آهستگی انجام می‌گرفت بطوریکه صدای آنان برای ما که مشغول صحبت‌های مختلف بودیم ناراحتی ایجاد نمی‌کرد و در تمام مدت شراب نیز در گردش بود.

وقت غروب شاه با تفاوت عده‌ای از مقربین در گاه از همان دری که ظهر غذا را از آنجا آورده بودند، داخل مجلس شد. نیم تنه شاه مثل دیگران از پارچه نخی و به رنگ سبز روشن بود و با دکمه‌های گلابتون از روی سینه پسته می‌شد.

شلوارشاه به رنگ بنفش بود و گفتش تیاج گلابتون دار بربا داشت. دستاری به رنگ قرمز با خطوط سپید نقره‌ای بر سر گذاشته بود و کمریند و شال او رنگهای مختلفی داشت. شمشیرشاه در غلافی از چرم مشکی جاداشت و قبضه آن از استخوان سفیدی بود که تصور می‌کنم دندان ماهی باشد. دست چپ شاه بر روی قبضه جای داشت و نوک شمشیر از عقب به بالا رفته منظره جالی داشت. شاه دستوار خود را برخلاف دیگران

بر سرمی گذارد یعنی آن قسمتی که باید پشت سر قرار گیرد، در سمت جلو قرار می‌دهد و در ایران هیچکس نمی‌تواند ازاوتفلید کند و اگر کسی چنین جسارانی کند حق دارند عمامه را از سراو بر گیرند و با خود بپرند. شاه نیز مانند دیگران کفش خود را روی پلکان از پای در آورده و وارد مجلس شد. به این مناسبت باید بگوییم که کنند کفش در مشرق زمین فقط برای رعایت ادب نیست و کسانی که آن را با کنند کفش در کلیسا یا نزد اشخاص بزرگ مقایسه می‌کنند در اشتباهند. چون این عمل در شرق به منظور رعایت پاکیزگی و بیشتر برای راحتی است. به این مناسبت در اطاق و روی قالی همیشه بدون کفش راه می‌روند و فقط در خیابان آنرا به پا می‌کنند. گفتنگوهای شاه عباس را با پیشواد لاواهه که مربوط به کار ما نبود در اینجا نیاوردیم.

روز شنبه پنجم ماه مه ۱۶۱۷ (۱۰۲۷ قمری) شاه اشرف را ترک کرد و از براحته به سمت فرح آباد روان شد. قصد وی از این مسافرت بیشتر تفریح و شکار بود و به اتفاق زنان حرم را که آنان نیز سوار بودند اسب می‌راند.

من در اشرف ماندم، زیرا وی فرمان داده بود، بعد از عزیمت ش تمام عمارت و باغ را به من نشان دهنده. وزیر مازندران بدین منظور در وقت به سراغ من آمد و به اتفاق به دیدن قصر رفتیم.

قصر در یک طرف خیابان زیبا و طولی که طرفین آن را با غوچمن پوشانیده است قرار گرفته و وزیر به من گفت در نظر است در آنجا بازار یعنی یک سلسله دکان در محلی سرپوشیده ساخته شود.

در طول راه وزیر محلهای دیگری را نیز به من نشان داد که برای ساختن کاروانسرا و میدان و حمام عمومی و امثال آن در نظر گرفته شده است. بعد از در ورودی که باید طبق معمول پیاده از آن عبور کرد، چمنزار زیبا و

و سیمی است که اشخاص برای دیدن شاه در آنجا می‌ایستند. زیرا باید توجه داشت که وی هرگز در قالار با اطاق عمارت شاهی با رعایت نمی‌دهد و همیشه پیاده در حیاط ویاسوار بر اسب در میدانهای عمومی اشخاص را می‌پذیرد. سمت چپ چمنزار تپه‌ای است که قسمتی از آن طبیعی و قسمت دیگر مصنوعی است و با خاک دستی درست کرده‌اند. پایین تپه بک حمام عمومی ساخته می‌شود که فعلاً مشغول بنای آن هستند و عوایتش به شاه تعلق خواهد گرفت.

بالای تپه بک با غ مخفی برای زنان شاه ساخته‌اند که دور تا دور آن را دیوار قطوری فراگرفته و دارای برج و باروست^{۱۵} مرا به سوی این با غ هدایت کرده‌اند و ملاحظه کردم که محوله آن پراز درختان گل و سبزه‌های خوشبو و میوه‌های مختلف بخصوص برگان و لیمواست. زیرا چون هوای محل معتمد و آب فراوان است، این گونه درختان در آنجا خوب بروزش پیدا می‌کنند. آب فقط در نهرهای متعددی که همه مستقیم و بکتو اختر هستند در وسط خیابان جاری می‌شود و کف خیابانها سنگفرش است.

در وسط با غ جائی که خیابانها پکدیگر راقطع می‌کنند، عمارتی هشت گوش کوچک ولی بلند و چند طبقه ساخته شده که داخل آن اطاقهای متعددی دارد.^{۱۶} همه این اطاقها نقاشی و تذهیب شده‌اند، ولی طبق معمول اندازه آنها کوچک و فقط برای خوابیدن و نشستن کافی است. تمام این محل مخصوص زنان است و در موقع اقامت آنان هیچ مردی بجز شاه و بعضی از خواجه‌های حرمسرا حق ورود به آنجا را ندارد.

بعداز خروج از با غ حرمسرا و باین آمدن از بله‌های این تپه، به عمارت شاه که در مقابل تپه، یعنی درست راست در ورودی و چمنزار، در

۱۵- ظاهراً با غ تپه فعلی منزل مهندس موسی اشرفی است.

۱۶- این گونه بنایارا در صفحات گیلان هشت برق می‌گویند.

روی زمین مسطحی بنانده است رفیم. پس از در ورودی اول، با چچه کوچکی به چشم می خورد و در وسط خیابانی که از این با چچه پیشست باخ بزرگ دیوانخانه می رود در بزرگی قرار گرفته که در بالای آن فواره ایست که آب را با جهش زیادی برتاب می کند بطور یکه تابام خانه می رسد.

در داخل ساختمان و روی ایوانها حوضچه ها و فواره های متعددی ساخته اند. این عمارت نیز کوچک است. ولی اطاقهای بشماری دارد که همه آنها کم وسعت و مزین به نقاشی و مذهب کاریهای گرانها است. مشخصات عمارت نیز مانند همان است که در اصفهان بالای سر در قصر شاهی واقع شده است.

در یکی از اطاقهای روی هر یک از دیوارهای چهارگانه آن دو آئینه بزرگ در طرفین در ورودی است و پنجره ها به نحوی رو بروی یکدیگر قرار گرفته که نصاویر یکدیگر را منعکس می سازند و انسان تصور می کند در پس آنها اطاقهای بشماری واقع شده است.

اطاقهای نسبتاً مخفی دیگری که به آنها خلوت خانه می گویند وجود دارد که کف آنها را دوشکهای فلسمکار گران قیمت گسترده اند. زیرا طبق رسوم و عادات این مملکت، همروی زمین می نشینند و اگر بخواهند راحت نه باشند، در همانجا دراز می کشند.

در همین اطاقهای شاه می خورد و می خوابد و با زنان خود شوخی می کند و هر وقت بخواهد آنان را در آنجا نزد خود می طلبند.

در اطاقهای دیگر دوشک گسترده نیست و هر موقع شاه آنجاباشد آنها را با فرشهای گرانها می پوشاند. در این عمارت که هنوز به پایان نرسیده است، چند تن نقاش دیدم که به کار مشغول بودند و در قابهای کوچکی نقاشی می کردند. در یکی از آنها شاه را میان دسته ای دختر که سازمی زدند و آواز می خواندند کشیده بود. در طرف دیگر نیز تصویر مادر تهمور می-

خان – امیر گرجستان را کشیده بودند که به پای شاه افتداده ناز ویران گردن کشورش چشم پوشد. وزیر گفت قبل از اینکه این بانویه شیرا ز تبعید شود قریب شش ماه در این محل تحت نظر بود.

وقتی همه چیزرا دیدیم، از عمارت خارج شدیم و با وجود بیکه تقریباً شب شده بود، وزیر در پی شاه روان شد و من در اشرف به خانه خود بازگشتم و تمام شب را خواهیدم.^{۱۷}

دیدار سرداد مرکاتون ایلچی انگلیس^{۱۸} از کاخ شاه عباس در اشرف‌البلاد

در اصفهان به سرداد مرکاتون خبر دادند که شاه عباس در کاخ بیلاق خویش در اشرف مازندران است و برای باریافن به حضورش اعضاي سفارت چارلز اول باید بی درنگ به عزم شمال حرکت کنند. بهمین سبب چند روز بعد سرداد مرکاتون و هربرت و همراهانشان متوجه اشرف شدند و سرانجام در پیست و پنجم ماه مه سال ۱۶۲۸ میلادی (۱۰۳۸ هجری قمری) بود که به حضور شاه عباس باریافند.^{۱۹}

هنگامی که «سرداد مرکاتون» ایلچی انگلیس به اتفاق «تو ماس هربرت» در اشرف به خدمت شاه عباس رسید. هربرت نخستین دیدار خود را از شاه عباس بدین سان و صفح می‌کند:

بر زمین آن نالار چنان قالیهای بزرگ و گرانبهائی گسترده بودند که فقط در خور شهر بار ایران بود. در حاشیه آن چندین تن از امیرزادگان و

۱۷ - از سفر نامه پیترو د لاواله با حذف مطالبی که به کار این تألیف نمی‌آمد به نقل از کتاب بهشهر (اشرف‌البلاد) صفحات ۱۵۰ تا ۱۶۶.

۱۸ - Sir Dadmore Cotton در ایران فوت شد و در گورستان ارامنه قزوین به خاک سپرده شد. ۱۹ - تاریخ روابط بازرگانی و سیاست انگلیس و ایران ص ۱۳۰.

خوانین و سلاطین و بیگلریگی‌ها، بسان پیکر «های منگی بیروحی چهار زانو بر زمین نشته و به دیوار نگه زده و دردگان خوش را به چیز معین دوخته بودند. ایشان رانه جرأت آن بود که با یکدیگر سخن آغاز ند و نه جسارت که در حضور پادشاه سرفه کنند، با آب دهان بیرون بیندازند چه هیچ کدام از این کارها در بارگاه وی شرط ادب نبود و فقط بر قبیل شهرباری توانت دردم خرم من حیات آنها را بسوزد. ساقی بجهه‌هایی ملبس به جامه‌های زربفت و عمامه‌های پولکدار و نعلین‌های ملیله‌دوزی، در حالیکه گیسوان مجعدشان بر روی شانه‌ایشان ریخته بود با چشم‌انی غلطان و گونه‌های سرخ رنگ، تنگه‌های زرین شراب در دست داشتند و در این مجلس گوردش می‌کردند و نوشابه‌ای را که مایه فرح خداوند میگساری «باکوس» Bachus «می‌شد، بر طالبان عرضه می‌کردند.^{۲۰}

بر بالای چنین مجلسی، بر روی مصطفیه، شاه عباس بزرگ قرار داشت. با آنکه پیرامونش خرمی از ثروت بود، آن روز تن را جامه‌ای سرخ رنگ بی‌پیرایه از پنهان ساده آراسته بود. چون می‌بزبان حال می‌گفت که بزرگیش به بصیرت و حزم است نه آرامتن تن به جامه‌های گرانها.

کاخهای اشرف‌البلاد از نظر هنری در سال ۱۱۵۴ هجری قمری

هنری در سال ۱۱۵۴ از شهر اشرف با کاخها و باغهای آن دیدن کرده و این شرح را درباره آنها نوشته است:

در این شهر شاه عباس کاخ مشهوری بی افکند: است که نظیرش هرگز در تمام حاشیه دریای خزر دیده نمی‌شود. بر فراز در بزرگ و رودي، نشان

20- Herbert (Thomas): Travels in Persia 1627-1629, P. 155
به نقل از چهرانیای تاریخی گیلان مازندران آذربایجان ص ۱۰ و تاریخ روابط بازرگانی و سیاست انگلیس و ایران.

مخصوص ایران قرار دارد که شیر و خورشید در حال طلوع است و از این شیر و خورشید قوت و حشمت سلطنت ایران افادة می‌شود.

برابر این دروازه خیابان مشجری است که در هر سمت آن سی دستگاه عمارت از برای پاسداران ساخته‌اند. دروازه بعدی به با غی باز می‌شود که در میان آن جوئی از سنگ بدپهنهای نقریاً سه با و زرفای یک با تعییه کرده‌اند. در این شهر همواره آب‌جاری است و در چهار جا آب به شکل آبشار و چشمه در حوضچه‌ای فرو می‌ریزد. در کنار نهر به فو اصل معین سوراخهایی در سنگ تراشیده‌اند که می‌توان در آنها شمع نهاد. تعداد این سوراخهای در حدود هزار تاست و پیش‌آپیش آنها حوض بزرگی است که زرفای آن نقریاً به شش با می‌رسد و در نزدیکی این حوض ایوان بسیار باشکوهی قرار دارد که از همه طرف بر روی آن گلهایی زرین بر زمینه‌ای آبی رنگ و بغايت استادانه مقوش ساخته‌اند. همچنین بر سقف ایوان چندین تندیس ساخته‌اند که ظاهرآ باید کار یک نفر هلندی باشد. اما به عقیده من مسلم پرداخته کلک یک نفر استاد چیره دست نیست.^{۲۱}

ملگنوف درباره باغها و کاخهای اشرف مطالب زیر را نوشته است:

با غهای اشرف در دامنه کوه و به با غهای شاهی نامیده می‌شوند.

شش با غ در پهلوی یکدیگر افتاده: (عکس شماره ۳۳۲ و ۳۳۱)

- ۱- با غ چهل ستون با عمارتی بدھین نام (که معروف به با غ شاه است).
- ۲- با غ چشمی عمارت . ۳- با غ خلوت که حرمسرا بود. ۴- با غ شمال
- ۵- با غ صاحب‌الزمان با عمارت . ۶- با غ تبه

21- Hanwe y. : An Historical Account of The British trade over The Caspian sea vol 1, P: 293

به نقل از جغرافیای تاریخی گیلان و مازندران، آذربایجان ص ۲۴۵ و ۲۵۰.

ابن باغها با دیوارهای سنگین بلند از یکدیگر جدا می‌شوند.^{۲۱}

عمارت چهل ستون

عمارت چهل ستون عمارتی است که تالار آن يك مرتبه و گوشوار آن دو مرتبه و مشتمل بر شانزده ستون چوبی است. اکنون در میان اطاقهای آن گودهای آتش و اجاق کنده و دیوارهای آن سیاه و درون پنجره سوخته و کنده. اطاقهای بالا جایگاه آیندگان و روئندگان است. گویند در سال ۱۱۴۴ قمری نادر شاه آن عمارت را بربا داشت، زیرا افغانه نمامی اشرف را سوزانده بودند. این عمارت در سال ۱۶۱۲ میلادی (۱۰۲۱ قمری) آغاز شد و در سال ۱۶۲۷ (۱۰۳۸ قمری) به انجام رسید و در سال ۱۷۴۳ میلادی (۱۱۵۶ قمری) خالی شد و از نظر افنا د. دربرابر عمارت چهل ستون حوضی است، عرضًا بنجه قدم و طولاً ۶ قدم و عمق آن يك ذرع و نیم و مسمی به «حوض چراغان» است. در دو طرف آنجوئی سنگین تا به دروازه و اطراف آن سوراخها برای نهادن شمعها است. عرض آن جوی سه چهاریک است. طول با غ شاه تخفیباً پانصد و بیست و عرض آن دویست و چهل قدم است.^{۲۲} (عکس شماره ۳۳۳ و ۳۳۴ و ۳۳۵ و ۳۳۶ و ۳۳۷)

عمارت صاحب الزمان

درباره عمارت صاحب الزمان ملکنوف به نقل قول از هنری پرداخته و می‌نویسد:

سفره خانه در عمارت صاحب الزمان بود که برای حرمت و آزرم بی‌شمیز بدان جا درون آمدندی. بر دیوارهای آن تصاویری چند با دو صورت شاه عباس بود، دست رنج بسیار در آنها برده بودند. در این بنا رو بروی حوضی پذیرانی می‌نعودند. بالای سر دروازه‌های باگهای شیر و خورشید

. ۲۲ - نسخه عکسی ملکنوف ص ۵۷ ب.

و در کریاس سی حجره برای حشم بوده است.^{۴۴} (عکس شماره ۳۴۵ و ۳۴۷)

پس از شاه عباس کسانی دیگر نیز در این عمارت منزل گزیدند، چون شاه صفی (۱۰۵۲ تا ۱۱۶۰) و عادل شاه (۱۱۶۱ تا ۱۱۶۲) و محمد حسن خان پدر آقا محمد خان قاجار (۱۱۶۲ تا ۱۹۳) بیشتر خرابهای عمارت اشرف از خدمات استنگوار ازین بود . اکنون عمارت با غهای شاهی به بدترین صورتی و بران شده و عمارت بسیار بلند مرتب را گر مخواهی یا جای گاران و خران ساخته‌اند. خیابان‌ها که گازار و گاشن بود ، اکنون چراگاه چرنگان است . از درختان بجز سرو و لیمو و پرتقال و توت و انار کمتر درختی بهم می‌رسد . مشهور ترین درختان آنجا، درخت «باتار» است . بیشتر این درختان را بارنجها و زیانهای بسیار ، به فرمان شاه عباس از هندوستان آورده‌اند . درهای بافها اگرچه گشوده است و مانع نیست ، ولی از ترس دزدان کسی را بارای درون رفتن نبود.^{۴۵}

باغ شمال

باغ شمال زیستگاه کنیزان بوده است . عمارتی داشته که آنها را ویران ساخته‌اند . از مصالح آنها، عمارت دیگر در جاهای دیگر بنا نهاده‌اند که از آنها اثری نیست .

باغ خلوت

باغ خلوت دو مرتبه بوده . اکنون بجز گوشوارهای آن همگی ویران است . در دیوارهای آن اکنون تصاویر زنان است . در مرتبه پایین حوضی است که برای آب تنی کردن اهل حرم بوده است . از صندلیهای سرمه

اطراف آن اثری نیست. دیوارهای بس بلند داشته که از باغ صفائی آباد، با کوههای اطراف اهل حرم دیده نشوند.^{۱۹}

باخ په

باخ په بر پهای خاکریزشده ساخته شده بوده است. فقط اثری از آن بر جای است. آنجه در این باخ دیده می شود شش اصله سرو است که بسیار بلند است. دروازه شمالی آن به باخ زیتون می رود که در این باخ از از درخت زیتون اثری نیست.^{۲۰} (عکس شماره ۳۳۸)

عمارت باخ چشم

عمارت باخ چشم نیز ویرانه است. بر دیوارهای آن اثری از تصاویر و نقوش نقاشان انگلیسی و چینی که بالباس و وضع خود کشیده بوده‌اند نیست. در هر ابر آن حوضی بوده که آب آن از هزار جریب می آمده است.^{۲۱} (عکس شماره ۳۳۹ و ۳۴۰ و ۳۴۱ و ۳۴۲ و ۳۴۳ و ۳۴۴)

چشم عمارت امروز

بنائی است آجری که دارای فضایی مرکزی است که میان آن چشمها است که قسمی از آب اشرف (بهشهر) امروز را تأمین می کند. چهارصفه در چهار جهت دارد که دهانه آنها ۶۰۰ سانتیمتر است و هر صفحه دارای سه در به خارج بناست. در چهار کنج بنا چهار اطاق به ابعاد ۵۳۰ × ۷۰۰ سانتیمتر است. طاق فضای میانین و اطاقها آجری و ضربی است. از طبقه دوم آن فقط یک جرز باقی مانده است. این طبقه تابستانه نشین بوده و در وسط فضای میانین، حوض آبی بوده است. چند اصله درخت سرو قدیمی در فضای اطراف بناست.

۱۹- نسخه عکسی ملکوف ص ۵۸ ب.

۲۰- نسخه عکسی ملکوف ص ۵۷ الف و ب.

راهروی زیرزمینی میان قصر صفوی‌آباد و باعث تپه

در کربی (بضم کاف به معنی پل است) اول صفوی‌آباد بمعروف شمال راهروی زیرزمینی است. يك راه آن به صفوی‌آباد و راه دیگر آن به باعث تپه در شهر اشرف می‌رفته است.

کاخهای اشرف‌البلاد در سال ۱۲۳۸ خلق.

جیمز فریزر در بهار سال ۱۸۲۲ میلادی به اشرف‌البلاد رسیده و مژهودات خود را با نوشتة «هنوی» درباره این کاخها در هم آمیخته و شرح زیر را به قلم آورده است:
در فاصله کمی از اشرف به بنائی رسیدیم که برج مدوری بود با پامی مخروطی و بلند و کفشن کنی با پامی سفالپوش در مقابل در ورودی آن بود. می گفتند امامزاده‌ای است. در گورستان اطراف آن در خنان چنار و بلوط و نازرون نسبه زیاد بود.

در اشرف به عنانه میرزا مهدی خان حکیم وارد شدیم که خود کاخی قدیمی بود. پیش ازما «هنوی» کاخهای سلطنتی اشرف وادبد و شرحی درباره آنها نگاشته است.

کاخهای را که شاه عباس در اشرف ساخته، از تمام کاخهای حاشیه در با بهتر است. بالای دروازه که مدخل اصلی بناست شیر و خورشید نشان سلطنتی ایران - نقش است که علامت قدرت و فیروزی فرمانروای ایران است. این دروازه به خیابانی طویل گشوده می‌شود که در هر طرف این خیابان سی ساختمان برای گارد سلطنتی بنا شده است. دروازه دیگری در مقابل، به باغی می‌رود، که در میان خیابان آن جویی از منگ ساخته شده است که سه فوت عرض و یک فوت عمق دارد که چهار آیشار به بلندی يك ذرع دارد که در میان بار دیگر ساخته شده‌اند. پایین آیشارها حوضچه و فواره است، نزدیک له جوی سوراخهای در منگ است که شمع در آنها می‌گذشتند. تعداد آنها در حدود هزار است. بالای سر این آیشارها،

حوض بزرگ سنگی است که شش فوت عمق دارد. در بنائی که نزدیک این حوض است، ایوانی مجلل است که نقشه‌ای از گلهای طلائی بر زمینه لا جوردی است و بسیار استادانه کشیده شده است و تمثیلهای در این ایوان است که ظاهراً اثر قلم بک هنری است ولی زیاد استادانه نیست. در دو طرف ایوان اطاقهای کوچک چندی است و پشت سر این بنا سه آبشاره دیگر است که از کاره کوهی بر شیب که با جنگل پوشیده شده است فرومی‌ریزد. با غها پیشتر خیابان‌بندی دارد و در دو طرف خیابانها سروهای بلند، درختان نارنج و درختان میوه در باقی‌جهما کاشته شده و جویهای باغ آب روان دارد.

از این باغ به باقی دیگر می‌رود طرح و سلیقه در ساختمان آن دیده می‌شود. حرم شاه در اینجا بوده است. در این باغ کسی نبود و جون جای زنان است با چشم احترام به آن نگاه می‌کردند و ما را اجازه ورود به آن ندادند.

جلو این بنا حوضی بزرگ است. در فضای باغ نیمکتهایی از سنگ مرمر در هر گوش و کنار قرار داده بودند. چنار و سطح باغ بسیار عظیم بود و با شاخه‌های بلند خود فضای زیادی را سایه‌دار کرده بود. در اینجا نیز آبشارهای نظیر باقهای سابق بود.

از اینجا ما را به بنای دیگری که مخصوص مهمانی و خوشگذرانی است بردند. این باغ معروف به باغ صاحب‌الزمان است^{۱۷} برای احترام به این محل شمشیرهای خود را از گمر باز کردیم. متناسبی که ما را با آن هدایت می‌کردند، احترام مذهبی درون بوجود آورد. اما این احترام به زودی به احساس حقارت و خفت تبدیل شد. زیرا در این اطاق نقشه‌ای بود که می‌تواند برای یک مسلمان شهوت‌ران خواستند باشد. در این کاخ نیز

نمایل‌هائی از شاه عباس اول و دوم بود که بدست نقاش اروپائی کشیده شده بود، اما استادانه نبود. میز و صندلی نداشت، ولی قالبهای قیمتی داشت که در این وقت روی هم انبادته بودند.

از این ساختمان به ساختمان و باع چهارم رسیدیم که چشمۀ آبی در آن بود که آب سایر باعها از این چشمۀ است. این ساختمان گنبدی باشکوه داشت. داخل آن نقاشی‌هائی بود که زیاد ماهرانه نبود. دیوارها و سقفهای آن کاشیکاری بود.

در فاصلۀ کمی از این بنا، بر بالای بلندی، بنایی کوچک است که به نظر می‌رسید برای رصدخانه‌ای ساخته‌اند. تمام این ساختمانها بر منظرة زیبائی از داشت مسلط است و دریا در پنج میلی است. در دامن گوهی که در پشت این کاخهایست آبشارهای متعددی است و آواز برندگان، انگار خوشی در من بوجود آورد. ولی وضع نامساعد مردم مرا به انگار خود بازآورد و عیش مرا منغض کرد.^{۲۰}

تا اینجا فریزر برای توضیح این کاخها از نوشته هنری استفاده کرده است و از این پس مشهودات خود را یادداشت کرده است.

خرابه‌ها و باعهای که امروز (سال ۱۲۳۸ ه. ق.) به نظر می‌رسند، فضای زیادی از زمین را گرفته است و نا جائی‌که من توانستم دقت کنم از شش قسمت جداگانه تشکیل شده است که هر کدام باعی جداگانه داشته است. پنج قسمت آن محصور به دیوارهای مستحکم بوده و به نامهای زیرخوانده می‌شده است:

باع شاهی، باع صاحب‌الزمان، باع حرم، باع خلوت، باع تپه، پایین اینها و بیرون محیط محصور، اما منصل به آن، باع و عمارت چشمۀ است.

۲۰ - سفرنامه هنری «Hanway» نسخه سوم فصل چهل و سوم صفحه ۱۹۹ و ۲۰۰.

از اینها گذشته عشرت خانه صفوی آباد است که بر بالای تپه‌ای ساخته شده است و مسلط به تمام باغهاست و منظره‌ای از دشت مازندران و دریا زیر پای آن است.^{۳۱} باع شاه همان است که هنری با جویها و آثارها و ایوان شکوف شرح می‌دهد. اما وضع فعلی آن بسیار تغییر کرده است. دروازه بیرونی که او شرح می‌دهد، از میان رفته است و از خیابان طوبیل و ساختمانهای نگهبانان و گارد سلطنتی چیزی باقی نمانده، اما توده‌های خاک جای آنها را تعیین می‌کند.

دروازه داخلی برپاست. این دروازه یا نوسازی شده یا هیچگاه زیاد باشکوه نبوده، چون آثاری از عظمت و شکوه فعلاً در آن نیست. پس از این دروازه، جوئی را که هنری شرح می‌دهد با چهار آبشار از سنگ تراشیده هنوز بدده می‌شود، اما سنگهای لبه‌ای آن، شکته یا از جای درآمده است. آبی دیگر از این جوی نمی‌گذرد زیرا از خاک و خاشک بر شده است. حوض سنگی قسمت بالا که درست بیست باره مربع است، هنوز وضع خوبی دارد. اما جلو آبی که آنرا پرمی کرده از علفهای هرز گرفته شده است.

چهل ستون یا ایوانی که انتهای چشم انداز زیبای این جویها و باع است، فعل وجود ندارد. در آتش سوزی زمان نادرشاه با چهاری عظیم طمعه آتش شد. نادر می‌خواست به جای آن بنای دیگری بسازد، ولی فرمان او با وضع بسیار بدی به مرور اجر ادرآمد، یعنی خانه چوبین زشتی در محل آن برپای کردند که می‌توان آنرا سایه‌انی دانست. این بنای چوبین در همان جانی که روزی بنای عظیم شاه عباس بود، هنوز برپاست و مانند گدائی زنده پوش است که بر سر سفره شاهی نشسته است.

با غها از آن شکوه و عظمت افتاده است. چند تائی از کاجها و سرو-

های کهن که همزمان مؤسس کیر آنست باقی است و بیشتر آنها روی در فساد دارد. اما در خان نارنج و سرو نازه‌تری در آن جاست که با درختان فدیعی منظره غم‌انگیزی به وجود آورده‌اند. این درختان نسبت به درختهایی که هنوز دیده بسیار مؤخر است.

این باغ و کاخی که شرح دادیم رو به شمال است. طرف دست چپ با غرب اینجا، خرابهای باغ حرم باقی است که فضای بسیار وسیعی است.^{۲۲} اما چنان روی در خرا بی دارد که در غالب جاها نمی‌توان اثر طرح بنا را دید.

در باغ متصل به باغ حرم بنائی عظیم برپاست که روزی گندزی بیانی داشته است. اطاوهایی در طبقه بالا و پایین دارد که بسیار زیبا تزیین شده بوده‌اند. اینجا عشرت خانه‌ای بود که برای زنان برپا شده بود. با اینکه هنگام بازدید هنوز کسی در آن ساکن نبود، اما اجازه دخول به او داده نشد. این کانون عشق و زیبایی حالا جایگاه گاو و قاطر است که در آنچا به آنها جای داده شده‌است. در این بنای مورد احترام مردانی خشن و حیوان صفت به داد و فریاد و نعره زدن مشغول بودند.

جایه‌جا در باغ هنوز درخت نارنجی باقی است که آنها را برای میوه برپا نگاه داشته‌اند و شکل زیستی ندارد. در داخل بنای تمام آثار تقاشی‌های طلائی و لاجوردی دیده می‌شود ولی کاشیها و سنگها که قسم اعظم دیوارهارا پوشانده بوده‌است، شکسته شده یا به جای دیگر نقل کرده‌اند و آنچه باقی مانده از دود و رطوبت و باران، نقشهای آنها محو و سرده شده بود.

طرف جنوب این خرابه‌ها، در فاصله میان این خرابه‌ها و کوه

آناری از کاخ صاحب‌الزمانی باقی است. اما بام عظیم گنبدی آن فروافتاده است و نقاشیهای شیوه انجیز که ذوق هم ولایتی مرا آزرده بود، محبو شده بود. فقط جای گلها نی از لاجورد و رنگ طلائی از پشت پرده‌ای از سیاهی دوده دیده می‌شد. این دوده‌ها بر اثر دود آتشی است که چوبانان، گدایان، درویشان، ولگردان در این خرابه‌ها برپا کرده‌اند. خود بنا شامل تالاری مرکزی است با اطاقهای کوچکتری که زوایای بنارا پرکرده است. مجموعه بنا طرح و ترکیب خوبی داشته است. تمام با غ و جریها و حوض‌هایی که در آنجا بوده است، فعلًا خراب است.

میان این دو ساختمان حرم، آثار دروازه‌ای که بر بالای آن اطاقی کوچک است بر جای است که شاه عباس معمولاً در آنجا می‌نشست و از سفر اپذیرانی می‌کرد.^{۲۲} درست در مقابل این بنا چهار درخت چنار است که در گنار حوضی است که اطراف آنرا سنگ فرش کرده‌اند. آثاری از سنگهای یک پارچه که روی آنها را قالب‌چه پهن می‌کرده‌اند و محل نشیمن بوده، هنوز دیده می‌شود. از مهمانها، در این محل، در زیر سایه پذیرانی می‌شد و شاه از اطاق بالا با ایشان گفتگو می‌کرد و با میوه و شربت و گاهی با شراب از آنها پذیرانی می‌کردند. طرف غربی این محل ساختمان با غ خلوت است که آنهم از دوران پیش خراب شده است.

در جلو این خرابه‌ها مردم که مقداری از این سنگهای اگنده و به یکدیگر تکیه داده و این سنگها که وزی پای سلطانی بزرگ بر آنها قدم می‌گذاشته، می‌خواهد برای منگ قبریا ساختن خانهٔ محقر خود بیرد.

غرب با غ حرم را خرابه‌های عظیم و درهم که از درختان پوشیده شده بود، فرآگرفته است. این خرابه‌ها، آثار دیوار عظیمی است که بنای

اصلی را از ارتفاعات صوفی‌آباد (صفی‌آباد) جدا می‌کند. در جوار این دیوار و دیوارهای اطراف باغ حرم، خواجگان‌جای داده شده بودند تامانع شوند که چشم نامحرم حتی از فاصله دور به زنان شاه نیفتد و زیبائی ایشان را غیر از شخص شاه دیگران نبینند.

در اینجا فریزر بادی از گذشته کرده و با عباراتی شاعرانه و مؤثر اتفاقات و سوانح و جریانهای داخل چهار دیوار حرم را مجسم کرده که چون با وصف بنایها ارتباطی نداشت به ترجمه آن نپرداختم ولی خواندن آن برای درک اوضاع اجتماعی آن زمان مفید است.

طرف شرق این توده‌های خرابه، باغ تپه است. طرح این باغ بر زمینی مرتفع است که برای این منظور هموار کرده‌اند. فضایی با چهار دیوار است که هر کنج آن بر جی دارد. یک رشتہ بنا میان این باغ و باغ شاه است که برای استفاده شاه (ظاهرًا فتحعلی‌شاه) تعمیر و مرمت کرده‌اند. وقتی که شاه در اشرف باشد، از مهمانانی که طرف توجه باشند، در همینجا از ایشان پذیرایی می‌شود.

پلکانی در زاویه جنوب شرقی این باغ است که به باغ چشم می‌رود که بر سطحی پایین‌تر قرار دارد. این باغ هم با همان سلیقه و طرح بنا شده است. در میانه جوئی آب است که کف آن سنگ است و آبشارهای متعددی در میان آن است؛ دو طرف این جوی سروهای کهنسال زیبا و درختان مرکبات است. بنای این باغ را «چشم‌عمارت» می‌نامند و پیرچشم‌های پر آب ساخته شده که از زمین می‌جوشد و در حوضی که هجدۀ فوت مربع است جمیع می‌شود. نهر بزرگی از اینجا جریان پیدا می‌کند و آب نهرها و آبیاری باغ از این جوی است. ظاهر بنا مربع شکل است که وسط آن گنبدی زیبا دارد که قسم اعظم طاق آن یک ماه قبل در حوض زیر فرو ریخته است و نظریاً جلو جریان آب را گرفته است. این آب روزی در چهار

جهت مختلف جریان داشته است^{۲۴}. تزیینات بنا از مرمر و کاشیهای طلائی ولاجوردی بوده است و اطاقهای برای گوش کردن موسیقی داشته و وسایل راحتی در آن جمع بوده است. برای آسایش ثابتانی جائی مناسب است، آب سرد آن رفع خستگی می کند و جریان دائمی با صدای ملایم دارد. این آب از دو نهر نسبه فراوان بیرون می آید و نه تنها باع را آبیاری می کند، بلکه مقداری از کشتزارها را سیراب می کند. این چشمی طبیعی یادمنی است، بر من معلوم نشد. شاید چشمها می مختلف که در تپه ها بوده یکجا جمع کرده اند. می گفتند به کمک مهندسی اروپائی این عمل شده است^{۲۵}.

صوفی آباد (صفی آباد) همان جائی است که هنری گمان کرده برای رصدخانه بنا شده است. این بنا بر سر پوزه ای از رشته جبال البرز ساخته شده و مسلط بر شهر و اطراف آن تا فاصله دوری است، زمینی را برای ساختن بنا صاف کرده اند و قسمتی از آن را سنگ فرش کرده اند. طرح بنا مربع است و در دو طبقه بنا شده است و یامی بهدار دارد که از سفال بوشیده شده است. درختان سرو و نارنج اطراف آن را فرا گرفته است و منظره بنای ییلاقی ایتالیائی را به آن داده است.

طبقه پایین دارای تالار مرکزی بزرگ با اطاقهای کوچکتری در چهار کنج است. در طبقه بالا به جای تالار بزرگ مرکزی، چهار اطاق بزرگ راحت است که به جهات مختلف می نگرد. مصالح ساختمانی این بناها تا هشت فوتی زمین سنگ و آهک است و بالای آنها مانند سایر کاخها با آجر بزرگ و ساروج بنا شده است. به نظر می رسد این کاخ اخیراً مردمی شده است ولی کار تعمیر آن بعراتب پست تراز کار بنا یان قدیمی است. زیرا پس از تعمیر در غالب جاهای بنا آثار خرابی ظاهر شده است.

۲۴- سفرنامه فریزر ص ۲۲. ۲۵- آنها نی که می گفته اند گمان می کرده اند از شما کاری ساخته است.

با اینکه این تنها کاخی است که توجه بیشتری به آن شده است^{۲۹}.

منظرة زیبایی از جهات مختلف این کاخ دیده می‌شود دامنه‌وسیع
جنگل و کشتزار با سایه روشن تالب دریا زیرپای این کاخ است و خود
دریا زیبائی دیگری دارد.

این محل در خور کاخ سلطنتی است ولی ظاهر آشاه حاضر نیست
بولی برای نگاهدازی آن خرج کند.

سیدی که معمار این کاخه است، در سه سال قبل هنگام ورود شاه
به این کاخ از او خواست که چشم‌هه عمارت را تعمیر و مرمت کند. شاه جواب
داده بود که مخارج زیاد دارد و شاه نمی‌تواند آنرا بدهد.

سپس سید گفته است پس شاه عمارت صوفی آباد را دستور تعمیر
و مرمت بدهد. شاه همان جواب را داده است.

سپس سید گفته است اگر پدر تاجدار این مخارج را نمی‌کند،
پس از گنجینه خود مؤسس یعنی شاه عباس برای تعمیر استفاده شود.

شاه با تعجب پرسیده است که این گنجینه‌ها کجاست؟
سید جواب داده است که غلام بدمشا ارائه خواهد داد. اگر آب
این چشم‌هارا درست مصرف کنند، سه هزار خوار بر نفع محصول دارد.
اگر شاهنشاه دویا سه هزار تومن پیش مرحمت کنند، مالیات این آب در
مدت کمتر از ده سال این بوله را خواهد پرداخت.

شاه گفته است خفه شو، شاه نمی‌تواند بول برای این کار بدهد
چون نفع آن خیلی کم است و مدت زیادهم لازم دارد. پادشاه چنین کاری
نخواهد کرد.

بدین ترتیب توجیهی به این محل نمی‌شود. بلکه عملاً آنرا خلخ

سلاح می کنند. هر که بخواهد کاشی و سایر مصالح ساختمانی آنرا برای مصارف شخصی می برد. سنگهای فرش آن که بیشتر آنها شش قوت مرربع است و با مخارج زیاد از باکو و شیروان آورده اند و سنگهای مرمر نمای بنا را خرد می کنند و پاره های آنها در ساختمانهای شخصی به کار می بردند. این پاره سنگهارا با مقدار زیادی آجر و کاشی ملاجی ده مجاور برای ساختن مدرسه بوده است^{۲۷}.

درجوار اشرف بنایی دیگری از شاه عباس وجود دارد. میان آنها سد عباس آبادرا می توان نام برد که برای مزارع برنج آب ذخیره می کند. این سد تا امروز مورد استفاده است دیگر در ساحل دریا در محل قرانبه کاروانسرا و انبار ساخته است. قراتپه در حدود هفت میلی شمال شرقی اشرف است. مرتب کشته ها بدین جا می آمدند و مال التجاره می بردند. این بنای فعلا تمام خراب است و در این محل بندرگاهی نیست^{۲۸}.

کاخها و باغهای شاه عباسی از نظر ابت در سال ۱۲۶۰ ه.ق.

ابت درباره این بنای و باغها چنین نوشته است:

از پنهان کاخ صفوی آباد به زیرآمدیم تا سایر بنای شاهی اشرف را که در یک میلی مشرق است بینیم. بنای عظیمی است زیرا گذشته از بنای عشت خانه صفوی آباد، شش کاخ و تأسیسات در اشرف بود و شرح زیر: باخ شاه یا چهل ستون که قسمت اصلی است. کاخ آن سوخته بود و بنای محفری به امر نادر شاه به جای آن ساخته بودند. در این باخ حوضی بزرگ و جوبهای باریک و آبشارهای دیده می شود که جلو وعقب بنای هنری می نویسد کنار این جوبهای آبشارهای سوراخهایی است که برای شمع شبای چراغانی در سنگ کنده اند.

باغ تپه که در شرق باغ شاه است . شامل ساختمانها و حمام و در چهار کنج است و راهی به باغ چشمه دارد که چشمدهای آب گوارا در این باغ است . در روی آن چشمه کلاه فرنگی ساخته‌اند . آب از جویهای باریک درجهات مختلف باغ روی سنگهای تراشیده که آبشارهایی دارد می‌گذرد . این محل باید جائی زیبا بوده باشد . قسمت جنگلی کوه تا چند باردي باغ می‌آید و سکوت این محل با خواندن پرندگان و صدای آبشارها بهم می‌خورد .

در غرب باغ شاه، عمارت صاحب‌الزمان است که بر دیوارهای آن نقاشیهای شهوت‌انگیز است که هنری آنها را شرح داده است عمارت صاحب‌الزمان در میان بافی است و یکی از زیباترین این بنایها بوده است . حوض و جویهای درازی و آبشارهای متعددی مثل باغ شاه در این باغ است . در شمال این باغ، حرمخانه است و زیر دست آن باغ شمال است ولی چیزی از آنها باقی نیست تا بنوان آنها را شرح داد . بنای‌های دیگر که در این سه کاخ اخیر بوده‌اند فراوان و عظیم است . باغ پر از درختان نارنج و لیمو بوده که تبدیل به جنگل شده است . این درختان چنار و سرو و انار و کاج منظره زیبائی به وجود آورده‌اند . تعدادی از درواش و مردم بی خانمان وقت خود را در یاغها و خرابهای این کاخها می‌گذراند برای اینکه هوای ملایم این سوزمین حتی در زمستان هم احتیاج به حفاظتی ندارد . در همین کاخهاست که ۱۲۶۷ قمری را در باغ شاهی اشرف‌البلاد از دید رضاقلی خان هدایت شده است .

باغها و کاخهای اشرف‌البلاد از دید رضاقلی خان هدایت

رضاقلی خان هدایت روزهای بیست و پنجم و بیست و دوم جمادی‌الثانی سال ۱۲۶۷ قمری را در باغ شاهی اشرف‌گنرانده و درباره آن نوشته است :

گویند چون مادرشاه عباس صفوی از اهل مازندران بوده، شاه در آبادی آنجا جهد نموده و پل وریاط و خانقاہ و خیابان تا استرآباد بسته و آب و هوای اشرف اورا پسندافناده، حق آنست که چون در فصل زمستان و پاییز به تفرج و تماشای دریا و مازندران می آمدند و چون اشرف بر کوهی بلند واقع است و دریا در بر ابر پیداست، در آنجا با غ و عمارت اندرونی و پیروزی ساخته، اکنون اغلب آنها خراب است واثری از آن باقی است. عمارتی بر بای کوه ویران شده که حوض بزرگی داشته، مشهور است که آب آنرا از دماؤند همه جا از فراز کوهسار آورده اند.

اما با غ اشرف (مصراع) به این شکستگی ارزده هزار درست آنچه پس از سپاهیان برقرار است اینست که نخست چون داخل با غ شوند جوئی در وسط با غ، دو کف و هر دو طرف آن از سنگ صاف الی متنهای با غ تخمیناً قریب به چهارصد قدم است و بر دو طرف آن نهر دو خیابان که روی به وسط با غ و آخر عمارت می رود و در هر طرف خیابان و نهر دور و به سروهای سهی رسته که هر یک رشک سرو کشمری و چون قامت گلرخان بالا بلند در غابت دلبری است، در کمال استقامت و خضرت و نهایت طراوت و نضرت، تخمیناً ارتفاع هر یک از بیست ذرع الی سی ذرع و در قلای همه در خنان نارنج صفت به صفت و اغلب بلندتر از نارون و در قلای آنها الی دیوار با غ درختهای مرکبات دیگر، اما غالباً نارنگی و لیمو بوده است و در وسط با غ تالاری مرتفع دور و بهله، در بهله آن بر حسب قانون فراین، دواطاق و در بالاخانه که به هر طرف با غ روی آن منظر هاست که با غ و صحر او کوه و دریا سراسر در نظر است. ارتفاع تالارده پانزده ذرع و در هر طرفش پنج سخن ستبر محکم برپا است.

حوضی بزرگ در پیش تالار از آب لطیف سرشار. زمین با غ شش هفت مرتبه و طبقه و در زیر هر آبشاری حوضه وسط پراز آب که از طرف

اعلایی با غ آب روان و در نهرو جوی و آبشار آمدی و در هر حوضه مملو
ایستادی و روان شدی تامرنیه به مرتبه به محض و در راه بزرگ و سط تالار
رسیدی و از آن حوض لبریز شده از سینه عمارت تالار سراشیب شدی.

سروهای خیابان با غ دور رویه دو بست سرو بوده است و نارنجش
بی حساب و در بین ویسرا این با غ قلعه‌ای مستحکم مشتمل بر بیوتات و اشجار
وباغستان و نارنجستان و سایر فواکه به وفور، همانا یکی از آن دو حرمخانه
خاص پادشاه بوده. در اطراف این با غ و عمارت منازل امرا و امنابوده و آثار
بعضی برقرار است. در هنگام رسیدن من بنده هنوز نارنجها بر نارنج بنها
برقرار بوده و جلوه می‌نمود.

لطف الله

اگر راغ باشد هر از گل چو با غ	بکی با غ دیدم به پهنای راغ
نه کوتاه بقدنه به قامت در از	چو بالای بارش بسی سرو ناز
میانشان یکی نهر دلکش روان	دورسته دو سو سر و های نوان
زدو سوی آن با غ تا پیش کاخ	در خنان نارنج انبوه شاخ
ستاده به آین برشه خموش	دو فوجند گفتی همه سبز پوش
سر امر نجیبه از پا به پای	به نظم و ادب جمله خامش به جای
چوار باب منصب به پا پیش فوج	پا پیش دو صف سرو هاسر به اوج
ستاره است و شب بر سپهر کهن	تو گویی که نارنج و نارنج بن
درینی که بنیاد خیابان شاه عباس و با غ اشرفی روی به ویرانی گرده است امده	
که به اشارتی از امنای دولت ابدعت صورت آبادی حاصل نماید زیرا که سلاطین	
وارث سلاطین و تعمیر عمارت سلطانی بر سلطان عادل خلد الله ملک است. ^{۳۹}	

اطلاعات اعتمادالسلطنه از کاخهای شاه عباسی

محمدحسن خان اعتمادالسلطنه در مرآت‌البلدان از نوشته رضاقلی خان هدایت استفاده کرده و عبارات آنرا تغییر داده و مطالبی بدان افزوده است و می‌نویسد:

اشرف بر کوهی بلند واقع و دریا در بر ابر پید است . شاه عباس در آنجا با غ و عمارت بیرونی و اندرونی ساخته ، حوضی بزرگ داشته ، مشهور است که آب آن از دماوند ، همه جا از فراز کوهسار آورده‌اند . حق اینستکه اشرف جائی با صفا و هوای آن در زمستان و پاییز مفرح است .

اما با غ اشرف آنچه پس از دویست سال برقرار است اینستکه نخست چون داخل با غشوند ، جوانی در وسط با غ که کف و هردو طرف آن از سنگ صافی تا منتهای با غ تخته‌ی چهارصد قدم است و بردو طرف آن نهر ، دو خیابان که روی بدوسط با غ آخر عمارت می‌رود در هردو طرف خیابان و نهر دور ویه سروهای ممتاز است که بیست‌الی سی ذرع بلندی دارند و پشت سر آنها درختهای نارنج صاف به صاف و غالب بلندتر از نارون و عقب آنها تا دیوار با غ درختهای مرکبات دیگر ، اما غالباً نارنگی و لیمو بوده است . در در وسط با غ تالار مربع دور و به در پهلوی آن دواطاق بطور قرینه دو بالا خانه که به هر طرف با غ نظر دارد و با غ و کوه و صحراء دریا تمامآ پیداست . ارتفاع تالار دوازده سیزده ذرع و در هر طرفش پنج ستون بزرگ محکم برباست . حوض بزرگی در پیش تالار روز مین با غ شش هفت مرتبه و طبقه می‌شود و در زیر هر آبشاری حوضه و سط پراز آب که از طرف بالای با غ آب روان شدی و هر حوضه پر گشته و جاری آمدی تا مرتبه به مرتبه به حوض و دریاچه بزرگ و سط تالار سیدی و آن حوض لبریز شده ، از مینه عمارت تالار لبریز سر از پر گردیده ، به حوض پیش عمارت رسختی و از آن نهر هارقی نا از با غ بیرون شدی . در یعنی ویسار این با غ قلعه‌ای مستحکم مشتمل بر بیوتات و اشجار و باغستان و نارنجستان و سایر فواکه بطور و فور ، همانا بکی

از آن دو حرمخانه خاص پادشاه بوده. و در اطراف این باغ و عمارت، امرا و املا منزل داشته و آثار بعضی برقرار است. وقت رسیدن بنده به این باغ هنوز نارنجها بر درختان بود و می‌درخشید. افسوس خوردم که بنیاد خیابان شاه عباسی و باغ اشرف روی به ویرانی نهاده.^{۲۰}

باغهای اشرف در زمان

معصوم علیشاه

میرزا زین‌العابدین شیروانی ملقب به معصوم علیشاه درباره باغهای اشرف چنین می‌نویسد:

باغ شاه عباس با آنکه خراب شده است، خردخراوه بین از وصفش قاصر است. عمارت چهل ستون هنگامه دارد. يك طرف آن گوهي مشجر و بالاي آن حصاری بوده و حال خراب شده. آثارها دارد. يك طرفش دریاست و از جمله عماراتی است به نام صاحب‌الزمان و در شمالش باغ شمال است. حصار دور آن بنا، طاقهای بسیار مرتفع همه از گچ و آجر، حمام و آشپزخانه‌اش بکلی منهدم است. در فضای باغها جز سرو و بعضی درختان نارنج چیزی نمانده.^{۲۱}

ناصر الدین شاه در باغ شاه اشرف

ناصر الدین شاه در سیزدهم ذی‌الحجه ۱۲۸۳ قمری به اشرف رفت و در باغ شاه شاه عباس که بسیار بنای معتبر و عالی است نزول اجلال کرد.^{۲۲}

باغ چهل ستون

محمد حسن خان اعتماد‌السلطنه درباره باغ چهل ستون می‌نویسد:

-
- ۲۰- مسافت رضاقلی میرزا به خوارزم به نقل از مرآت‌البلدان ج ۲ ص ۴۳ و ۴۴.
 - ۲۱- طرائق الحفاظات ج ۲ ص ۶۵۷.
 - ۲۲- تاریخ مازندران مهجوری ج ۲ ص ۱۷۹.

در وسط شهر اشرف باقی است موسوم به باغ چهل ستون، مربع مستطیل، در وسط آن عمارتی است مشتمل بر یک تالار که به بنای صفویه نمی‌ماند. ظاهراً بنای اول خراب و بعد تازه ساخته شده. اگرچه معروف بود که نادر شاه این تالار را ساخته است. از عمارت‌های صفویه چندین عمارت مخربه دیده شده حق بسیار باصفاً بوده است.^{۲۳}

عمارت چهل ستون

در سفر نامه بکوی از همراهان درن آمده است:

از دروازه داخل باغ چهل ستون می‌شود که نه مرتبه بود، حوضی بزرگ و وکوچک دارد که از سر دروازه الی دامنه کوه^{۲۴} نهر آب و آثار است که دوره تخته سنگی کار کرده‌اند که همه سوراخ جای شمع دارد. درازای باغ پانصد و بیست و دو قدم و بهنای باغ دو بست و چهل قدم است. و در یاقه‌ای دارد که طولش ثنت قدم و عرض آبنجاه قدم که در زیر عمارت چهل ستون می‌باشد. و این چهل ستونی که می‌گویند، دو طرف شانزده ستون بالاتر ندارد و حوض آب روان در وسطش دارد که سمت شرقی و غربی بالاخانه و پایین خانه دارد و سمت شرقی گوشة سقف چهل ستون تاریخ دارد سنه ۱۱۴۴.

زمانی که نادر شاه بر لشکر افغانه حمله کرد، افغانه عمارت شاه عباسی را خراب نموده، آتش زده. بعد از آن به فرموده نادر شاه، چهل ستون بنا کردند و پاره‌ای نقاشی کاری را آقا محمد شاه نموده است و درخت مرکبات و سرو بسیار دارد با چهار درخت کاج و سمت شرقی باغ چهل ستون یک حوض دارد که مشهور «حوض هشت کنج» است و دروازه‌ای هم دارد، داخل می‌شوی پله است، بالا می‌رود به باغ دیگر که «تبه باغ» می‌گویند که در چهار کنج چهار برج دارد و درختهای

۲۳- مرآت البلدان ج ۱ ص ۲۲.

۲۴- بالغات شاه عباسی به دامنه کوه «سوت کلوم» (بکسر تا و ضم کاف و لام) می‌باشد (سفر نامه استرا اباد و مازندران ص ۸۲).

مرکبات و شش درخت سرو و بیک باب حمام و عمارت است و در مسطح چهار پایه آجر است که در عهد شاه عباسی نالاربود و سمت قله پهنلوی برج شرقی، دری دارد که چهل پنجاه پله سرازیر باید رفت. طرف راست مشهور به باع زیتون است که در این زمان (۱۲۷۵ قمری) یک درخت زیتون ندارد و سمت شرقیش مشهور به «چشمه باع» است که هفت مرتبه است و آبشار دارد و از میان عمارتش چشمۀ آب زلال صاف پاکیزه از چهار سمت روان است و عمارت پاکیزه بی‌مثل ساخته بودند و در چهار مرتبه اش نقاش کاربهای بسیار خوب و گچ بری که گل و بوته از گچ بریده و رنگ نموده بودند که الحال خراب و ویران است که در آن گاوهای اشرف منزل دارد. چند درخت مرکبات و درخت چنگلی بسیار دارد و روی حصارها درخت انجیر در آمده است. همین اسم چشمۀ باع مانده است.^{۴۵}

عمارت اندرونی

ایضاً سمت غربی چهل ستون که دیوارش بلند است، قلعه‌ی سر بالا است و دروازه‌ای دارد، داخل می‌شود باع دیگر است که مشهور به عمارت اندرونی است و حرمخانه شاه عباسی می‌باشد که سه عمارت تو در تو به ردیف هم ساخته‌اند.^{۴۶}

باغهای شاه عباسی در اشرف

از سمت کوه سوت کلوم، باع اول مشهور به باع صاحب‌الزمان است که عمارت سه چهار طبقه بود، الحال در اطاقهای تھانی طوبیه و منزلگاه اهل دامغان و شاه کوه می‌باشد و در مرتبه دوم اطاقهای بسیار خوب دارد و در چهار گوشه تصویر آدم و غیره و صورت زن و مرد اهل چین و صورت زن و مرد انگلیس با لباس قاعده ایشان با مبنای می‌کشیده‌اند. از بس که دودگرده‌اند معلوم نمی‌شود باید آب زد تا ظاهر شود و کل خراب است.

۴۵ - سفرنامه استرآباد و مازندران ص ۸۲ و ۸۳.

۴۶ - سفرنامه استرآباد و مازندران ص ۸۳.

باغ دوم در وسط، باغ حرم است که یک حوض کج و کولی دارد کنچ بی آب دارد و درخت مرکبات هیچ ندارد چند درخت انار و توت کاشته اند و عمارت شریعت خرابه است و در آن اهل دامغان وغیره منزل دارند و پشت باغ حرم یک حیاط کوچکی است که دو درخت نارنج و بیست و پنج درخت انار ترش دارد.

سیم باغ شمال است که کلاً نارنجستان و مرکبات می باشد و در وسطش عمارت سه چهار مرتبه خرابه است که طوبیله و منزلگاه اهل دامغان و شاه کوه است که سه خانه دیگر ساکنین آنجا از آجر عمارت شاه عباسی ساخته اند. و سمت غربی باغ شمال، دیوارش زیاد بلند است، به جهت اینکه صفوی آباد که در بالای کوه است که چهل و هفت درخت سرو و هفت درخت نارنج دارد و عمارت عالی شده، هرگاه کسی در آنجا می ماند و نظر می کرد به باغ شمال که حرم پادشاه ساکن بودند، نمایان نمی شد.

ایضاً سمت غربی این سه باغ، سه دست عمارت به همین ردیف بنا شده بود.
باغ اول سمت کوه باغ خلوات، دویم دیوانخانه که الان از میانش چشمۀ آب جاری صاف و زلال بیرون می آید که بسیار گوارا و سبک است و مشهور به «آب پرزوه» می باشد. سیم سبزه میدان که هر سه خرابه و ویران است که هیچ در و دیوار ندارد.
و اهل غربای اشرف با مصالح شاه عباسی برای خودشان خانه ساخته اند.
این باغات و عمارت‌ها مذکور را باید دید، به تعریف راست نمی آید تا آدمی به چشم خود بینند. آنچه که به نظر رسید باید پنج کسر و رخرج کرد تا به مثل اول بشود .^{۷۷}

عمارت شاه عباسی

در فراتر از یک فرسنگی غرب شهر اشرف (بهشهر)

شاه عباس یک عمارت بسیار باصفا در فراتر از ساخته بود ، به مقابل همایون تپه صفوی آباد اشرف. چنان بود که در شب روشنی چرا غ نمایان می شد.^{۷۸}

۷۷- سفرنامه استرآباد و مازندران ص ۸۴ و ۸۵.

۷۸- سفرنامه استرآباد و مازندران

ص ۸۷

آب ابار شاه عباسی

در فردیک باع چهل ستون در اشرف (بهشهر)

بیرون باع چهل ستون، در طرف راست، آب ابار شاه عباسی است که پنجاه پله دارد. آبش گوارا و شیرین و صاف و در تابستان مثل بخ سرد است که اهل اشرف به مصرف می‌رسانند.^{۴۹}

درختان سرو باع شاه

از آنهمه درختان سرو باع شاه که در سفر نامه‌های مختلف از آنها باد شده است امروز فقط سی اصله درخت به این شرح باقی است:
۱۵ اصله به بلندی ۲۵ متر که محیط دایره تن آنها به دو متر می‌رسد. ۱۵ اصله به بلندی ۳۰ متر که محیط دایره تن آنها به $\frac{2}{5}$ متر می‌رسد.^{۵۰}

تعمیر و تجدید عمارت و ابنياً صفویه
در اشرف‌البلاد (بهشهر)

به دست جانب علیرضا خان عضد‌الملک در سنه ۱۲۹۲ هجری مطابق سال بیست و نهم فمری از جلوس ناصر الدین شاه.^{۵۱}

سروهای باع شاه (باع ملت) هنگام بررسی مؤلف از سروهای دوران شاه عباس سیزده اصله شماره گذاری شده که از آنها محافظت می‌شود. دوسرو را که جلو شهر داری امروز است، اندازه کردیم ۳۰۲ و ۲۹۱ سانتی‌متر محیط تن آنها بود.

مجاری زیرزمینی فاضلاب‌کاخهای صفوی

ظاهرآ طرح این مجاری را معمار انگرجی و هلندی که در ساختن کاخها دست

۴۹- سفر نامه استراپاد و مازندران ص ۸۲ . ۵۰- صورت سروها از کتاب بهشهر ص ۲۲۸ نقل شده است. ۵۱- المأثر والآثار ص ۷۶ .

داشته‌اند ریخته‌اند. این مجازی فاضلاب نه تنها در کاخها بود بلکه در شهر احداثی شاه عباس یعنی اشرف مجازی فاضلاب ساخته بوده‌اند. این‌دای این مجزا از باعث شروع می‌شد و پس از جمیع شدن فاضلاب شهر، در همایون‌تپه بیرون می‌آمد و صرف کشت وزرع صفحات شمالی به شهر می‌شد.

قصر صفوی آباد

قصر صفوی آباد از نظر ابت در سال ۱۲۶۰ قمری

ابت در باره این کاخ که از مجموعه کاخهای شاه عباسی بیرون است می‌نویسد: کاخ صفوی آباد بر بالای تپه ایست که مسلط به دشت و پهنهای دریا است. در کتاب فربنر تصویری از آن دیده می‌شود. شامل یک طبقه هم‌کف و طبقه دیگری بر روی این طبقه. در حدود بیست و پنج باره و سی باره است. طبقه هم کف تالاری در میان و چهار اطاق در چهار کنج بناست. در وسط تالار حوضی از مرمر است که سوراخهایی برای فواره دارد. آب از چهار گوشه بنا خارج می‌شود و از آبشارهای کوچکی از کوه سرازیر می‌گردد. سنگهای بسته‌جوری را طوری ساخته‌اند که صدای آب زیادتر شود. اطاقهای طبقه دوم طرزی دیگر است و سقف آن کم و پیش فرو ریخته است. بنا از داخل تزیینی ندارد ولی منظره و تسلط آن جالب است. اطراف باغ جنگل است و انار و حشی با سرو و کاج در هم شده است. قله دعاوند به علت رشته کوهی که در جلو است دیده نمی‌شود. قرا تپه در جهت غرب شمال غرب است و آخرین حد غربی خلیج استرآباد در جهت شمال شرقی است.

دیدار ناصرالدین شاه از کاخ صفی‌آباد
در سه شب نهم شوال سال ۱۳۹۲ قمری

ناصرالدین شاه دوباره مازندران سفر کرده بکبار در سال ۱۲۸۲ و بار دیگر
ده سال بعد از این تاریخ یعنی سال ۱۲۹۲ قمری . در این سال درباره کاخ صفی‌آباد
می‌نویسد :

خلاصه راندیم برای عمارت صفی‌آباد . ده سال قبل که اینجا
آمده بودیم ، این عمارت صفویه خراب بود . دستور العمل داده بسودیم
مرمت کردند . باز قدری ناتمامی دارد که باید تمام کنند . منظرة بسیار خوبی
دارد . از عمارت صفی‌آباد ، دریای بزرگ و دریای کوچک و نیم جزیره
میانکاله و اطراف تماماً پیداست . امروز میانکاله را که دیدم دوشه است .
شقة بزرگ همان است که قریب به انتهای آن قلعه سرتک بنا شده ، شقة
کوچک چون با تلاقی و نیزار است ، عبور و مرور نمی‌شود . جز از بلندی
صفی‌آباد از نزدیک پیدا نیست .^{۵۲} (عکس‌های شماره ۳۵۰ و ۳۵۱ و ۳۵۲)

قصر صفی‌آباد از نظر محمد حسن خان اعتناد‌السلطنه

اعتناد‌السلطنه درباره این قصر می‌نویسد :

الحال از عمارت شاه عباس چند بنا باقی است . از جمله عمارت
بسیار خوب عالی که واقع در بالای تپه سمت غربی شهر است موسوم به
«صفی‌آباد» که به حکم همایون خسروانه (ناصرالدین شاه) مرمت و تعمیر
کامل شده . عجب اینست که شاردن می‌نویسد : « بواسطه کاشیکاری در
اغلب مدخلهای این عمارت ، بالای درها ، صورت شیر و خورشید که نشان
ایران است ، مرتم شده بود و حالا هم همان علامت باقی است .^{۵۳}

۵۲ - سفرنامه ناصرالدین شاه به نقل از مازندران مهجوری ج ۲ ص ۱۸۹ .

۵۳ - مرآت البلدان ج ۱ ص ۴۱ .

یکی دواشنبه تاریخی در مطالب منقول محمد حسن خان است. نخست اینکه کاخ صفی‌آباد در زمان شاه عباس دوم ساخته شده است نه در زمان شاه عباس اول. دیگر اینکه علامت شیر و خورشید بالای سردرهای ورودی کاخهای ششگانه اشرف بوده است نه صفی‌آباد. در صفی‌آباد هیچیک از سیاحان ذکری از نشان شیر و خورشید نکرده‌اند.

آنچه میرزا زین العابدین شیروانی

در بارگاه صفی‌آباد نوته است

میرزا زین العابدین شیروانی ملقب به معصوم علیشاه در شعبان ۱۳۱۵ قمری
به کاخ صفی‌آباد رسیده و در باره آن چنین می‌نویسد:

همایون تبه از بنهای شاه عباس ثانی پسر صفوی میرزا پسر شاه عباس
اول است. ^{۵۵} دماغه‌ای از کوه به طرف دریا پیش آمده و زیر او بقدر حد
ذرع در صد ذرع تسطیح شده وازنگ و آجر در نهایت استحکام که بیست
پله دارد، مرتبه ایست که بالا می‌روند و از فضای بافجه سرو و نارنجش
باقي است. در وسط، بنیان عمارت است بیست ذرع دریست ذرع، گویا
یک پارچه از سنگ گذاشته‌اند. یک ذرع و نیم ارتفاع دارد. وارد مرتبه
اول می‌شوند. حوض آبی در وسط است که شتر گلوها ساخته‌اند و از کوه
آب در این حوض دائمًا وارد می‌شده و از آنجا به بافجه و حمام و آشپزخانه
می‌رفته و از آنجاها در مراتب زیر که به دامنه بوده می‌ریخته. الحال اصل
آب را برده‌اند و قطره‌ای آب آن عمارت ندارد.

سه مرتبه دیگر بالای این مرتبه است که همه اطاقهای بزرگ خوب
و به هم راه دارد و از اطراف اربعه نظر می‌نمایند و تمام طاقهای اطاقها دو
پوشش است از گچ و آجر، مگر سقف بالای همه عمارت شیروانی است

و عجب چوبها اند اخته‌اند . درهای عمارت را گنده‌اند .

خلاصه دریای خزر را از آنجاخوب سیرمی توان نمود و بادورین
تمام سطح آن دیده می‌شود و کشتی یگانه را از کنار ساحل معلوم توان
نمود . آقا میرزا نصرت خان حافظ الصحه تصبیده‌ای در وصف آن عمارت
گفت و بعضی از آن است :

به قصر شاه صفو بین و طاق و ایوانش

که تاماراج اوچ سپهر رفته سرمش

یکی بلند حصاری بنا شده در کوه

که طاق گبید مینا رسیده تا کمرش

به چنب اوست یکی بحر زرف کز عظمت

محیط را نتوان گفت کمترین شعرش

ز وصف او نه همی من بمانده‌ام عاجز

کی است آنکه در اینجا به گل نمانده‌خرش

از قراول خانه‌ها و کشیک خانه‌ها و فراش خانه و سایر لوازم سلطنتی

که بروزیر و وزیر آن کوه بوده ، جز تلهای خراب آثاری نیست .^{۵۷}

معطابی که ملکنوف در باره کاخ

صفی آباد نوشته است

عمارت صفو آباد در جانب شمال و کوه افتاده . بجز دیواری سفید

که از کناره دریا دیده می‌شود ، چیزی بر جا نیست و سه مرتبه بود . مرتبه

پایینی بسیار پاکیزه و جای پذیرانی مردمان بزرگ و حجرها منبت است .

هم در اینجا رصدخانه برای ستاره شمردن بوده . این جایگاه بسیار با صفات

چه مشرف است به اطراف دریا و کناره گز و بیابان تراکمه .^{۵۸}

ناصرالدین شاه در قصر صفوی آباد

ناصرالدین شاه روز چهاردهم ذی الحجه سال ۱۲۸۳ قمری به تماشای صفوی آباد که شاه صفوی در بالای کوه مرتفعی عمارت محکم خوبی بنانمود که مشرف بر اشرف و جمیع صفحات مازندران و دریاست رفت.^{۵۸} در زمان رضاخان این کاخ تعمیر و مرمت گردید و چون تسلط به دریاداشت محل رادار امریکائیها شد. (عکس شماره ۳۵۴۳۵۳)

همایون تپه - گلستان تپه

در حدود سه کیلومتری شمال اشرف (بهشهر)، بر طرف شرقی راهی که به دریا می‌رود، تپه‌دستی بزرگی است که از نفاع آن در حدود سی متر و سطح بالای آن در حدود دو هکتار است. بر بالای آن بنائی هشت ضلعی از سنگ سفید آهکی بوده است. اغلب سنگها به ابعاد 64×4 متر با قطری نزدیک به ده سانتی متر که روکاری ساخته‌اند از آنها بوده است. روی نمای خارجی بیشتر سنگها، علامت مخصوص سنگ تراشان حک شده است. این علامت در سنگهای کاخها و مساجد و کاروانسراهایی که در دوران صفویان بنا شده‌اند می‌شود. سه علامت مشخص به‌این شکل برای سنگها دیده شد.

دامنهای تپه و بالای آن درختکاری بوده

است و امروز هم درختان انار و مرکبات در آن زیاد است. ولی اغلب جوان و نسبتاً نازه کاشت بودند و به دوران آبادانی تپه مربوط نبود.

محمد طاهر و حبیق قزوینی در باره ایجاد کاخ همایون تپه مطالب زیر را نویشته است:
در سال ۱۰۶۲ شاه عباس دوم (۱۰۵۲ تا ۱۰۷۳) دستور داد بر سر پشنهای که نزدیک شهر اشرف است کاخی بازند و در سال ۱۰۶۳ کاخ تمام شده بود و به «حفر در باغه و گلکاری و سایر لوازم فرمان دادند و آن مکان

۵۸- تاریخ مازندران مهجری ۲۷۹ ص ۱۷۹. مرحوم مهجوزی در نقل تاریخ اشتباه کرده است.

شریف را به همایون تپه موسوم فرمودند.^{۵۹}

در سال ۱۰۷۰ مرسکوز ضمیر انور گشته، امر فرمودند که در کنار دریاچه همایون تپه را که در بائی است محیط بر آن زیباعمارت گردیده، به اشکال و تمایل غریب آرامسته، هنگامه چراخان آرابند و تهیه آتشبازی که چراخان فضای زمین و آسمان بدان بسیراست نمایند.^{۶۰} پس از ترتیب وسائل چراخانی و آتشبازی، شاه در مرتبه فوقانی عمارت همایون جلوس فرمودند.^{۶۱}

محمد طاهر و حبد قزوینی در سال ۱۰۶۳ قمری در باره همایون تپه می‌نویسد: در سال ۱۰۶۳ که شاه عباس ثانی از سیرو گردش فرح آباد باز می‌گشت به دیدن همایون تپه رفت. عین عبارات او چنین است: و چون در سنه سالقه پشته‌ای را که در رفت نمودار آسمان و در استدارة اطراف شبیه چرخ گردون بود، در قرب شهر انتخاب فرموده به ساختن بنای بر بالای آن فرمان داده بودند و این کار صورت انجام یافته بود. در این اوقات لازم السعادات نیز متوجه اتمام آن شده به حفر دریاچه و گلکاریها و سایر لوازم فرمان دادند و آن مکان شریف را به «همایون تپه» موسوم فرمودند.^{۶۲}

صاحب عباسنامه در باره چراخانی همایون تپه می‌نویسد: هنگامه چراخان دامی است که کام دل از نماشادان می‌توان گرفت و بر تو این صحبت آتشی است که تمنا بدان توان پخت. بنابر این نماشای این هنگامه خلد آئین و گلگشت این بوستان ارم تزیین مرسکوز ضمیر انور (شاه عباس دوم) گشته امر فرمودند که کنار دریاچه همایون تپه را که در بائی است محیط آن زیبا عمارت گردیده، به اشکال و تمایل غریب آرامسته،

۵۹- عباسنامه ص ۱۶۹ و ۱۷۰. ۶۰- عباسنامه ص ۴۸۲.

۶۱- عباسنامه ص ۲۸۵. ۶۲- عباسنامه ص ۱۶۹ و ۱۷۰.

هنگامه چراخان آرایند و تهیه آتشبازی که چراخان فضای زمین و آسمان
بدان میسر است نماینده از فرش خالک تا سطح مقعر الالاک از شموع فروزان
وتبرهای آسمان جولان و نجوم در خشان چراخان باشد. چگونگی دریاچه
که حسب الفرمان اعلیحضرت (شاه عباس دوم) بر اطراف آن مکان همایون
احداث شده، زبانزد خمامه سخن طراز نگشته لهذا بجهت اینکه کیفیت و قوی
چراخان برخواندگان روش نگردد، به منظمهای که مشتمل بر اوصاف آن
مکان غرابت نشان است گویا می‌گردد.^{۲۲}

نظم

که آنجاقیض گرم گل فروشی است
که باشد آسمان را خویش نزدیک
ز گل پر کرده دامن تا گریان
درین گلشن رسیده گل به معراج
جو از دل یاد خط سبز جانان
ز گل چون خنجه بر گردیده گردون
که این محمل زیاد از اطلس اوست
سراسر سال او فصل بهار است
کند قد بر مثال شاخ آهو
بود رنگین تر از باغ تمنا
که بر گردش چرا دریاچه گردید
به حسرت دیده را واکرده از دور
نماید همچو لیلی از عماری
مگر نقاش تردستش بهار است

همایون تپه جای باده نوشی است
زرشکش چشم جنت گشته قاریک
به عهد نوبهارش چرخ گردان
سزد از خلد بستاند اگر باج
چمن باشد ز خالک او نمایان
از این گلزار رنگین همایون
در اینجا سبز در شک چرخ مینوست
هواهم با غبان هم آبیار است
نهال خشک این گلزار مینو
دل دریاچه اش از رشک گلها
کند دریا ز حسرت شور جاوید
زیخت بد چو و صلش نیست مقدور
بناید از حصارش پرده داری
در و دیوار و سقفش گل نگار است

نموده ابرراز آنگونه تصویر
که سازد شسته را نظاره‌اش سیر
بنوعی شکل آهو را کشیده
که بوری مشک از نافش شنیده
چنان داد از تحرک سرو را تاب
که گوئی سایه سرو است در آب
بود این بوستان خلد عنوان
بنای پادشاه ملک ایران
فروغ طلعت گپتی سانسی^{۲۴}
ایرانی که ظاهرآ خود محمد طاهر وجد قزوینی ساخته مجموعاً شصت و
شش بیت است. چون ابراهیم دهگان در تصحیح دقت نکرده بود و معانی آیات
گنگ می‌نمود چند بیتی از این قصیده انتخاب شد.

رضا قلی خان هدایت درباره همایون تپه می‌نویسد:
برپشت‌ای که در حوالی باع اشرف است و بر دریا و صحراء مشرف، به محکم
همایون (شاه عباس دوم) عمارت و دریاچه و بافچه پر گلهای رنگارنگ اتمام یافت و
آن را «همایون تپه» نام نهاد.^{۲۵}

آب بندان عباس‌آباد

آب بندان عباس‌آباد در سه کیلومتری جنوب شرقی اشرف یکی از کارهای
خبر شاه عباس است که تا امروز شالیزارهای ساکنان ال‌تپه و شاه‌کیله و سارور آبیاری
می‌کند.

این دریاچه که منظره‌ای بسیار زیبا و جالب نظر دارد (عکس شماره ۳۶۰)،
یکی از محلهای تفریحی شاه عباس و شاه صفی بوده است و در کنار سد ساختمانهای
زیادی برای استراحت و تفریح ساخته بوده‌اند.

شاه عباس برای ذخیره آب سدی به بنهای ۷ متر و ارتفاع ۲۰ متر و درازای ۵۰
متر (عکس شماره ۳۶۱) ساخته است. برای اینکه آب این سد را که در طول سال
در سطوح مختلف قرار می‌گیرد خارج کنند و صرف آبیاری مزارع نمایند، بنائی

۲۴- روضة الصفا ج ۸ ص ۲۰۶.

۲۵- عاستانه ص ۲۸۲ و ۲۸۳، این مطالب در تاریخ مازندران مهجوری ص ۱۰۶ و ۱۰۷ نیز آمده است.

گلدمسته مانند جزء دیوار سد است که داخل آن بلکان دارد و می‌توان با پائین رفتن از پله‌ها ناجه‌های مختلف سد را کشید و آب را در رودخانه جاری کرد.
در میان آب بندان چهار طبقی مانندی است از آجر که محل تفریح و تفرج بوده است. (عکس شماره ۳۶۴ و ۳۶۵).

شاه عباس دوم (۱۰۵۲ تا ۱۰۷۷)

در آب بندان عباس آباد

شاه عباس دوم در سال ۱۰۶۳ قمری برای آزمودن شیران شکاری به مازندران رفت و در اشرف جای گزین شد و روز پنجشنبه بیستم ربیع الاول این سال که نوروز بود در عباس آباد که از اشرف بر راه دریاست.^{۶۶} و در یاچه‌ای دارد، دستور داد تا اطراف دریاچه را چراگان کردن. خدمتگزاران اطراف دریاچه را دایره وار به اشکال مناسب چوب بندی کردند. بعد از اتمام اعلیحضرت در تالار وسط دریاچه با ملتزمان نشست و دستور داد تا چراگه‌ها را افروختند. عکس چراغ در آب از سیر و دور سیارگان حکایت می‌نمود.^{۶۷}

در سال ۱۰۶۶ قمری در اوقات توقف عباس آباد نیز امر اشرف فنا دیافت که عمارت مبارکه را که در رای غمزبور احداث شده، آینین بسته، چراگان نمایند و مجلس عید را در آن مکان گذرانیدند.^{۶۸}

ناصرالدین شاه در آب بندان عباس آباد

ناصرالدین شاه روز شانزدهم ذی الحجه ۱۲۸۲ قمری به نمایشی عباس آباد روانه شد و در آنجا سدی است که شاه عباس در میان دره بزرگی بسته و در یاچه‌ای بزرگ مملو از آب درست شده و آب این دریاچه ساقریه بزرگتر را مشروب می‌کند.^{۶۹}

۶۶— عباس آباد از اشرف بر راه دریا نیست بلکه در طرف جنوبی شهر و طرف کوهستان است. ظاهراً مؤلف عیاسته شاهد و ناظر عینی نبوده است.

۶۷— عیاسته ص ۱۵۷ و ۱۵۸. ۶۸— عیاسته ص ۲۲۵ و ۲۲۶.

۶۹— تاریخ مازندران مهجوی ج ۲ ص ۱۷۹.

مشخصات آب بندان عباس‌آباد

در ۱۴ کیلومتری جنوب شرقی اشرف

حداکثر ظرفیت	۶۰۰۰ مترمکعب	فاصله دو برج کنار سد	۱۷۵ متر
حداکثر مساحت سطح	۹۸۰۰ مترمربع	ارتفاع برج	۱۴ متر
حداکثر عمق	۵/۲۰ متر	قطر برج در بالا	۱۰ متر
طول اصلی سد	۷/۵۰ متر	« در کف	۵ متر
ارتفاع سد از کف دره	۲۳/۶۰ متر	محیط برج در کف	۲۰ متر
پهنای سد	۰/۸۰ متر	عرض پله‌های برج	۷ متر
صالح اصلی سد	۲۶×۲۶×۵ سانتیمتر	ابعاد آجرهای ساختمان	سنگ و ساروج
صالح آبگیر سد	آجر و ساروج	فاصله سد تا شهر جلوی غلت ۹ کیلومتر	فاصله ساختمان و سطح تا سر سد ۱۲۵ متر
فاصله ساختمان و سطح تا سر سد	۱۲۵ متر	فاصله ساختمان و سطح تا ساحل غربی ۱۲۵ متر	فاصله ساختمان و سطح تا ساحل شرقی به شهر
موقعیت سد	جنوب شرقی به شهر	ارتفاع از سطح دریای آزاد	۳۸۰ متر
« « تا ساحل شرقی	۱۲۰ متر	ارتفاع از سطح دریای خزر	۴۰۸ متر
« « تا ساحل جنوبی	۳۲۵ متر	ارتفاع آبگیر سد در حدود	۶/۲۰ متر

۷۱- مشخصات آب بندان از کتاب «شهر نقل شده است».

شاه گیله

در یک فرسنگی شمال شرقی یونهور

حاجی میرزا زین العابدین شیروانی در شعبان ۱۳۱۵ ه. ق. این اثر را به نام «قلعه شاکله» خوانده و می‌نویسد که یک فرسخی اشرف است کنار دریا^{۷۲}. این بنا ظاهراً قلعه نبوده است بلکه دومیل آجری بوده که با قلعه بلگان و سر نک ارتباط داشته است و در شمال همابون تپه دردشت واقع بوده است.

روزهای را که شاه عباس و شاه صفی در اشرف گذرانیدند

شاه عباس در سال ۱۰۳۱ قمری سری به مازندران زده و چند روزی را در اشرف و فرح آباد گذرانیده است.^{۷۳}

در بهار سال ۱۰۳۲ نیز شاه عباس به مازندران رفته و روزهایی را در اشرف گذرانیده است.^{۷۴}

در زمستان سال ۱۰۳۵ نیز در اشرف بوده و سری به فرح آباد ساری زده است^{۷۵} و زمستان سال ۱۰۳۶ را پیشتر در مازندران گذرانیده است.^{۷۶}

در بهار سال ۱۰۳۷ نیز به مازندران رفته و چندین روز در اشرف و عباس آباد بوده است.^{۷۷}

شاه صفی (۱۰۳۸-۱۰۵۲) در نوروز ۱۰۴۸ از قزوین به تعاشای مازندران رفت و در بلده اشرف به عیش و شکار و تفرج پیشه پرداخت و در آغاز گرمی هوا از آنجا به اصفهان رفت.^{۷۸}

۷۲- طرائق الحقائق ج ۲ ص ۶۵۶.

۷۳- تاریخ عالم آراج ۲ ص ۹۸۸.

۷۴- عالم آراج ۲ ص ۱۰۲۳.

۷۵- همان کتاب ج ۲ ص ۱۰۵۸.

۷۶- همان کتاب ج ۲ ص ۱۰۶۵.

۷۷- همان کتاب ج ۲ ص ۱۰۷۷.

۷۸- روضة الصفا ج ۲ ص ۲۰۱.

اسیران گرجی در اشرف و فرح‌آباد

مرحوم مهجوری در باره این اسیران می‌نویسد:

شاه عباس دوبار به گرجستان لشکر کشید، ولی متأسفانه هر دوبار مطابق عادات و رسوم سیاسی آن روز، هزارهانفر اسیر از دختر و پسر به ایران آورد. اسیرانی را که به مازندران آوردند بیشتر شان را در اشرف و فرح‌آباد سکنی دادند.

از گرجستان هفت هزار و از شیروان و فرایان (به گاه اینکه به گرجستان کوچ کرده بودند) پانزده هزار تن و فزون برایشان مقصراً نی را که به مازندران می‌آوردند و از نظر شاه می‌گذرانیدند، چه ازتر کان عثمانی و از بکان، اگر بخوده می‌شدند، بعضی از ایشان بر حسب فرمان در بندر فرح‌آباد و اشرف‌البلاد جای می‌گرفتند.^{۷۹}

آلاردیگر تاریخی شهر اشرف (بهشهر)

جاپارخانه شهر اشرف

این چاپارخانه در سال ۱۲۶۹ ه. ق. بعدستور ناصر الدین شاه ساخته شده است.^{۸۰}
مؤلف سفر نامه مازندران و استرآباد این چاپارخانه را در سال ۱۲۷۵ ه. ق. دیده است.^{۸۱}
این بنا نزدیک اداره است و تلگراف فعلی بوده است و یکسره از میان رفته است.

امامزاده عبدالحق

در شهر اشرف (بهشهر)

این امامزاده در پشت بیمارستان فعلی امام خمینی بوده است. اثری از بنای امامزاده نیست. در اراضی آن مدرسه ساخته شده و سایر قسمهای اراضی خبط شده است.

۷۹- تاریخ مازندران ج ۲ ص ۹۹.

۸۰- آثار و آثار مس. ۶۳. ۸۱- همین سفر نامه ص ۸۸.

شاھزاده علی اصغر

در شهر اشرف

مرحوم مهجوری از این امامزاده بادکرده است.^{۸۱} ابتدا شهرداری تأسیسانی به عنوان شیرخوارگاه در اراضی آن ساخت. فعلا (سال ۱۳۶۳) بنای آن در دست سباء پاسداران است و سایر قسمت‌های اراضی را ضبط کرده‌اند.

شاھزاده حسین

در شهر اشرف

مرحوم مهجوری از این محل بادکرده است.^{۸۲} گورستانی قدیمی داشت از میان رفته و بقیه مختصری به نام باقی است.

بیانیه

در شهر اشرف

مرحوم مهجوری از این بقیه بادکرده است.^{۸۳} فعلا برقرار است و آثار تاریخی ندارد.

مسجد شهر اشرف

مسجد جامع

محمد حسنخان اعتمادالسلطنه منویسده که از جمله بنای‌های دوران صفویه است.^{۸۴} ملکنوف نیز نامی از مسجد جامع برده است.^{۸۵} مرحوم مهجوری نیز از این مسجد نام می‌برد.^{۸۶} این مسجد که تکیه‌هم داشته باقی و برقرار است. چند در مغازه و قفسی در اراضی آن ساخته شده است. ساختمان اداره مخابرات هم در همین اراضی وقفی

.۸۲- تاریخ مازندران ج ۲ ص ۳۲۵-۳۲۶- تاریخ مازندران ج ۲ ص ۲۴۵.

.۸۴- تاریخ مازندران ج ۲ ص ۳۲۵.

.۸۵- مرآت‌البلدان ج ۱ ص ۴۲-۴۳- نسخه عکسی ملکنوف ص ۵۸ ب.

.۸۷- تاریخ مازندران ج ۲ ص ۳۲۸.

است. در تجدید بنای مسجد از سنونهای چوین کاخ چهل ستون که ظاهرآ از هند آورده بوده‌اند استفاده شده است. فعلاً روی سنونها رانخه کوبی کرده و موافق بسند روزگرده‌ازد.

درخت کنه‌سالی در مسجد بود که در سال ۱۳۶۲ شمسی بریدند تا جای بیشتری برای اقامه نماز جماعت باشد.

مسجد گلشن

در نقاش محله شهر اشرف

مرحوم مهجوی از این مسجد نام برده است.^{٨٨} این مسجد را کوییدند و تجدیدبنا کردند. فعلاً اثری تاریخی در آن نیست.

مسجد نصیرخان با مدرسه

محمد حسنخان اعتماد‌السلطنه^{٨٩} نویسد که مسجد نصیرخان از بنایهای دوران صفوی است.^{٩٠} ملکنوف^{٩١} و مرحوم مهجوی^{٩٢} هر دو تن از این مسجد نام برده‌اند. این مسجد فعلاً برقرار است اما با تعریض نام موقعات فراوانی که داشت من جمله دو دانگ^{٩٣} قنات علی‌خانی و سایر رقبات آن را از میان برده‌اند.

درخت چهار کنه‌سال آن بر جای است.

مسجد چال

ملکنوف از این مسجد نام برده است.^{٩٤} پهلوی بانک ملی بود آن را خراب کردند. کوچکترین اثری از آن باقی نیست.

.٨٩ - مرآت‌البلدان ج ۱ ص ۲۲.

.٩١ - تاریخ مازندران ج ۲ ص ۳۴۸.

.٩٢ - تاریخ مازندران ج ۲ ص ۳۲۸.

.٩٣ - تاریخ مازندران ج ۲ ص ۳۴۸.

.٩٤ - نسخه عکسی ملکنوف ص ۵۸ ب.

.٩٥ - نسخه عکسی ملکنوف ص ۵۸ ب.

**مسجد میرزا مهدی اشرفی با مدرسه
در شهر اشرف**

ملگنوف در سفرنامه خود از این مسجد و مدرسه یاد کرده است.^{۹۲} این مسجد با مدرسه در محل بازارچه بنیاد اشرفی بوده است. فعلاً اثری از آن بر جای نیست.

مسجد و مدرسه ملا صفر علی

ملگنوف این بنا را فقط به نام مدرسه ملا صفر علی خوانده است.^{۹۳} اما مرحوم مهجوری آن را به نام مسجد و مدرسه ملا صفر علی می‌شناسد.^{۹۴} این بنا در نقاش محله و فعلاً برقرار است. آثار تاریخی در آن دیده نشد.

**مسجد باشی با مدرسه
در بازار محله شهر اشرف**

ملگنوف از این بنا یاد کرده است.^{۹۵} این مسجد برقرار است ولی آثار تاریخی در آن دیده نشد.

مسجد گرجی محله

مرحوم مهجوری از یک مسجد گرجی محله نام برده است.^{۹۶} در صورتیکه در گرجی محله پایین یک مسجد و در گرجی محله بالا مسجدی دیگر است هر دو مسجد برقرار است. آثار تاریخی ندارد.

حمامهای شهر اشرف

ملگنوف در سفرنامه خود از یکابیک حمامهای زیر نام برده است.^{۹۷} ولی باید گفت که محض نمونه یک حمام هم باقی و برقرار نبست و تمام آنها یکسره خراب شده و از میان رفته‌اند.

-
۹۲ - نسخه عکسی ملگنوف ص ۵۸ ب.	۹۳ - نسخه عکسی ملگنوف ص ۵۸ ب.
۹۴ - نسخه عکسی ملگنوف ص ۵۸ ب.	۹۵ - تاریخ مازندران ج ۲ ص ۳۲۸.
۹۵ - نسخه عکسی ملگنوف ص ۵۸ ب.	۹۶ - تاریخ مازندران ج ۱ ص ۳۲۸.

- ۱- حمام شاه در فراش محله بوده و خراب کرده‌اند.
- ۲- حمام میرزا آقا، کسی در محل این حمام را نمی‌شاخت.
- ۳- حمام حاج مهدی تاجر در فراش محله بوده است. گذشته از ملکنوف، حاجی زین‌العابدین شیروانی نیز در شعبان ۱۳۱۵ ه. ق. از این حمام نام برده است.^{۹۹}
- ۴- حمام قاضی، اراضی آن تبدیل به پاساز حجتی شده است.
- ۵- حمام حاجی، بکلی از میان رفته است.
- ۶- حمام آخوند، فعلًا اثری از آن باقی نیست.
- ۷- حمام اسماعیل‌خان، خراب کرده‌اند و از میان برده‌اند.

کاروانسرای‌های شهر اشرف

از دو کاروانسرای زیر که ملکنوف از آنها بادکرد^{۱۰۰} کوچکترین اثری باقی نیست،

- ۱- کاروانسرای بزرگ.
- ۲- کاروانسرای بازار گرجی.

آب انبارهای شهر اشرف

حاجی زین‌العابدین شیروانی از آب انباری که نزدیک چشمہ دره بروزو ساخته بوده‌اند باد می‌کند و می‌نویسد:

بک آب انبار هم قریب آن چشمہ ساخته‌اند، برای تابستان، آبش بسیار سرد است. (در شعبان ۱۳۱۵ ه. ق.)^{۱۰۱}

این آب انبار در فراش محله پشت شهرداری است. انبار آن خراب نشده ولی پاشیر آن را با خاک پر کرده‌اند.

آب انبار گنجی در فراش محله است. انبار آن باقی است. محمد حسنخان اعتماد‌السلطنه می‌نویسد:

- ۹۹- طرائف الحقایق ج ۲ ص ۶۵۶.
- ۱۰۰- ملکنوف چاپ روسی ص ۱۰۱-۱۱۲.
- ۱۰۱- طرائف الحقایق ج ۲ ص ۶۵۶.

آب انبار بسیار بزرگی در حوالی عمارت شاه عباس مرحوم است که در شدت گرما، مردم آب خوردن از آن آب انبار بر می دارند.
نهایت خنک و گوارا است.^{۱۰۲}

این آب انبار در فراش محله است و برقرار است.
آب انبار تالش در کوچه آب انبار تالش اشرف یکسره خراب شده و از میان رفته است.

سینکا بل

در محله قنبر آباد اشرف (بهشهر)

بلی است بل چشمکه که پایه های آن از سنگ و هلال طاق آن از آجر است. بر روی رودی است که از داخل به شهر می گذرد. این بل که ظاهرآ شاه عباسی است، مخصوصاً عبور پیادگان و چار و اداران است. (عکس شماره ۳۶۴)

بزر بل

در محله قنبر آباد اشرف (بهشهر)

این بل نظیر سینکا بل از سنگ و آجر بایک دهانه ساخته شده، پایه ها از سنگ و هلال طاق آن از آجر است. دو طرف آن را شهرداری تعمیر کرده و جان باهی ساخته است. ماشین و وسائل موتوری از روی آن می توانند عبور کنند. نزدیک بل آب انباری قدیمی است که فعلاً (آبان ۱۳۶۳) قصد داشتند آن را تبدیل به انبار کنند از پلها و باشیر آن اثری بر جای نبود. (عکس شماره ۳۶۵)

پایهای شاه عباسی در شهر اشرف

بلی بزرگ از سنگ و آجر در شهر به شهر خیابان امیری امروز بود که خراب گردند و از میان بر دند.

بل دیگر از سنگ و آجر به نام رعیت خیل در گرجی محله به شهر از دوران

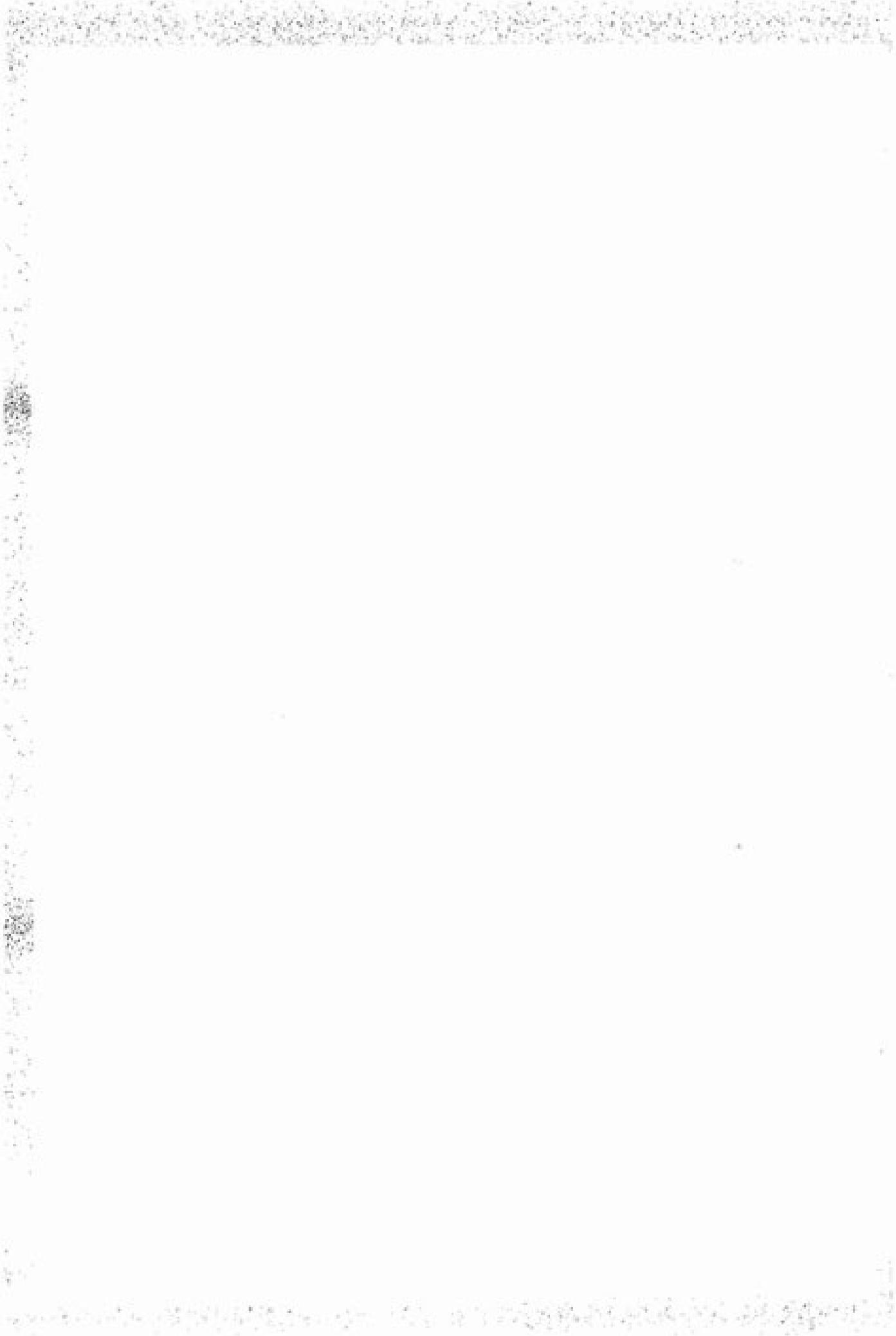
شاه عباس باقی بود که در نوسازیها از میان رفت.

درخت چناری کهنسال
در قلعه اشرف

در محل قلعه یک اصله درخت کهنسال چنار بر جای است که بلندی آن به
سی متر و قطر نه آن دو متر است.^{۱۰۳}.

تبری سنگی
از جنگلهای اطراف اشرف (بهشهر)

تبری سنگی متعلق به انسان ما قبل تاریخ در جنگلهای اطراف بهشهر بتوسط
آقای عبدالله فولادی سرپیش دیرستان پائزده بهمن - باقی شد که فعلا در موزه طبیعی
دانشکده علوم دانشگاه تهران است.^{۱۰۴}

۱- بناها و آثار تاریخی قره طفان اشرف (بهشهر)

مختصری از جغرافیای قره طفان

دهستان قره طفان از دهستانهای اشرف (بهشهر) است این دهستان شامل: سوک و اسرم و نگا و رستمکلا و کوسان (کوهستان) و تروجن است. دهستان قره طفان از شمال به خلیج میانکاله از مشرق به دهستان حومه بهشهر، از مغرب به دهستان میاندورود و از جنوب به دهستان اندرود محدود می‌شود. مرکز این دهستان شهرک نگاست و از ۳۵ آبادی تشکیل شده است و دهکده‌های مهم آن عبارتند از نگا، رستمکلا، گرجی محله، تروجن، زاغمرز، کوسان (کوهستان) و قره تپه.

نکا از نظر فربزر در سال ۱۲۴۸ م.ق.

جیمز فربزر در سال ۱۷۲۲ میلادی به نگارسیده و درباره آن نوشته است: نگا نام بلوک است که شامل چندین دهکده است که گروهی از طایفة گرایلی که از ترکان هستند در اینجا اقامت دارند. اینان سابقاً در کالپوش و قسمی از گرگان سکونت داشته‌اند که در شرق استرآباد بوده است. شاید بوسیله آقامحمدخان قاجار به علت شورش و یا غیگری به اینجا کوچ داده شده‌اند. خرابه‌های محل اقامت سابق ایشان را در دشت گرگان

در مسیر خود دیدیم. حصاری مربع شکل بزرگ داشت که نشان می‌داد
باروی دهکده‌ای آباد و پر جمعیت بوده است.^۱

نارنج باخ

در تکا مرکز قره‌طغان بهشهر (اشرف‌البلاء)

استودارت در سفرنامه خود می‌نویسد:

«امروز به نکا به یکی از خانه‌های معمولی شاه رسیدیم. جاده از
یک طرف این خانه می‌گذشت و سمت جنگل بود. در اینجا در حرم سلطان
اقامت گزیدیم.^۲

در محل هرچه درباره این خانه تحقیق کردیم کمتر به نتیجه رسیدیم
سرانجام آن را قابل تطبیق با نارنج باخ دانستیم. این باخ نارنج بر بالای
تبه‌ای تاریخی احداث شده بود، بنای آجری عظیمی بر بالای آن بوده و نا
سال ۱۳۴۹ محل سربازگیری منطقه بوده است. شامل زیرزمینهای عربیض
وطوبیل و اطاقهای متعدد. این تبه فعلا در نکا در جنوب غربی ساختمان
سیلو است. سطح بالای آن در حدود یک هکتار و نیم و سطح پایه آن در
حدود سه هکتار است. در حدود پیست اصله درخت نارنج که ریشه کهنه
و جوش‌های تازه داشت با هفت اصله درخت سرو دست چپ جاده‌ای که
سربالا به محل ساختمان می‌رفت باقی بود. آجرهای قالب کوچک و سفال
فراوان لعاب‌دار متعلق به ادوار مختلف روی خاک پیداست.

روه بل پادشاهی

سرراه تکا مرکز قره‌طغان بهشهر

رضاقلی خان هدایت در سفرنامه خوارزم خود می‌نویسد:

۱- سفرنامه فریزر ص ۳۱ . ۲- سفرنامه استودارت در فرهنگ ایران زمین ج ۸
سال ۱۳۴۹ نسی ص ۱۲۹ .

سرراه نکا از طرف ساری ابتدا از «رود پل بادشاهی» عبور کرده در گذشته و بار دیگر وارد جنگل و خیابان گشته است. بعضی از جاهای خیابان شکته و از پهلوی آن معتبر شده. بعضی معاابر را درختان گرفته، چنانکه باید بر روی اسب خم شد و عبور کرد، فرسخی چند راه طی کردیم در نکا ماندیم^۲. در چند فرسخی نکا از هر کس درباره این پل هرسیدیم بی خبر بود ظاهراً باید مدت‌ها بیش از میان رفته باشد.

چاپارخانه

سرراه نکا از دهکده‌های قره طفان بهشهر (اشرف)

میرزا زین العابدین شیروانی در شعبان سال ۱۳۱۵ ه.ق. شبی را در این چاپارخانه به روز آورده و بادی از آن کرده است.^۳

معلوم شد محل این چاپارخانه در زمین کارخانه آرد میرزا یانس افتاده است.

تخت رستم

در تکا از دهکده‌های قره طفان اشرف (بهشهر)

در گان در سال (۱۸۸۹-۱۳۰۷ ه.ق) از خرابه‌هایی به نام «تخت رستم» بر سر راه ساری به اشرف، نزدیک نکا رود یاد کرده است.^۴ از این خرابه‌ها آثاری جز تخته سنگی باقی نیست که نام روزبه همین نام خوانده می‌شود و بر حاشیه جنوبی جاده اصلی در اراضی نکا است و درست بر سر دوراهی اومال و بریجان و قلمیر است.

محصول زاده میرمهد

در دهکده تکا از دهکده‌های قره طفان اشرف

بنائی قدیمی است. بر سقف بنای اصلی سه فرسب بسیار قطور کشیده و بالای

۲- مسافت رضاقلی خان به خوارزم به نقل از مرآت البلدان ج ۲ ص ۴۲.

۳- طرائق الحقائق ج ۳ ص ۵۵۶.

۴- هیأت علمی فرانسه در ایران تألیف در گان

ص ۲۲۷.

آنها را پلور کشی و بل کوبی کرده‌اند. سقف کفشن کن یک فرس ب قطور دارد و بالای آنهم پلور کشی و بل کوبی است. مرقد حندوقی نداشت و کاشی کاری بود. دری دولنگه کنده کاری داشته که با چهار چوب آن به سرفت رفته است. ولی بالای این در خندنگ نور گیر مشبك مربع آن باقی است و ظراحت کار آنمی تواند ظراحت کنده کاری در را نشان دهد.

در روزهایی که در رودی این امامزاده به سرفت رفته بود، در یکی دور روزنامه که در تهران به چاپ می‌رسید، شرحی درباره این سرفت نوشته بودند و یکی از این روزنامه‌ها عکس قدیمی که از آن در داشت به چاپ رسانید. دری دولنگه بوده است که بر تنه بالای هر دولنگه ظاهر اکتبه‌ای داشته و باقی بدنه در شامل شش طرح مکرر ستاره شش پر است که در اطراف آن شش شش ضلعی قرار داشته و کار آن قاب و گره بوده است. (عکس شماره ۳۶۶).

بعده در دامنه کوه است و اطراف آن گورستانی بسیار قدیمی است. در این گورستان ده اصله درختان آزاد قطور و چناری کهنسال است که محیط تنه آن ۳۶۰ سانتیمتر است.

قدیمی‌ترین سنگ قبری که در این گورستان یافته شد بدین شرح است:
تجردت من دارالدینا الى دارالآخرة المتوفيت المرحوم الماضي
..... درویش علی یحیی ساکن کرد زمین

در بالای این سنگ:

فی تاریخ سنه سبع و نهض و نهانمه

تاریخ دو سنگ زیر نیز قابل نقل بود:

تاریخ وفات مرحوم غفران مکان کربلا ای اسعبیل ولد ابوالحسن

در پنجم شهر رمضان المبارک سنه ۱۲۱۲.

قسمتی از سنگ زیر شکسته بود:

جعفر بن محمد نقی جردتلو کورد سنه ۱۲۱۹.

رایینو در سفرنامه خود کتیبه‌ای از امامزاده نکا آورده که ظاهراً باید مربوط به معصوم زاده میرفید باشد. شرح آن از این قرار است:

من عرف نفسه فقد عرف ربه بشمال البخل ذالحارث اووارث
الا ينظر الى من قال وانظر الى ما قال الجزع عند البلاء تما لمن لمحته هذه
الموضع من القرية المباركة موسومة بالنکاه لصاحب المالك هذه القرية
المذكورة المرتفع المعلم والاكرم مير سید عبدالمحیط بن (المیر توانائی)
اینکاد مفتر الفقراء والصلی زین المتصرين درویش سکندر ابن عز الدین
المعروف بابن الهدی عمل استاد حسین بن احمد الرازی غره محرم الحرام
سنة ستین وثمانمایه^۷

در تابستان ۱۳۶۴ شمسی که مشغول بررسی این ناحیه بودم از این کتیبه ثانی نیاقم، از این رو از سفرنامه مازندران و استرآباد رایینو با تمام اخلاصی که در آن است نقل کردم.

غار عظیمی

درن در پاد داشتهای خود می‌نویسد:

طرف چپ ما دهکده سورک بود: در حدود صد پاره‌ی جاده،
نزویل آن غار عظیمی است که بکی از سرداران ایرانی برای پنهان کردن
خرائن خود کنده است. این غار مورد بازدید قرار گرفت و عظیمی به نظر
رسید و زیاد عظمتی نداشت.

برج تکارو

برجی بوده است در دهانه رودخانه نکا، که شاه عباس ساخته بوده و ظاهراً
برج نگهبانی بوده است.^۷ از این برج کوچکترین الری باقی نیست.

۶- سفرنامه مازندران و استرآباد رایینو ص ۲۴۴ و ۲۵۴ . ۷- هیأت علمی فرانسه
در ایران ص ۴۴۴ .

سه برج ساحلی هشت ضلعی

بس از گذشتن از دهنه رود نگاکه در نزدیکی نوذرآباد به دریا می‌ریزد و از این دهانه تا فرح‌آباد، به خط مستقیم، تقریباً بیست و پنج کیلومتر است در این مسیر که مسیر غربی است، سه برج آجری هشت ضلعی، خان قاجار بنا کرده بوده است.^۸ از هیچیک نشانی بر جای نیست. از این برجها که می‌گذشته برجی دیگر نزدیک دهانه تجن به سبک آنها ساخته بوده‌اند، از این برج نیز اثری بر جای نیست.

پلی دوچشمی و پلی پنج چشمی

در سر راه زاغمرز به فرح‌آباد، بهرام علی کبله است که پلی دو دهانه داشته است. در جنوب آن اترب کبله است که پلی کوچک با پنج دهانه داشت.^۹ از این پلها نیز اثری بر جای نیست.

برج گوهرباران

بر جی است میان دهانه نگارود و شب‌جزیره میان‌کاله که شاه عباس ساخته است^{۱۰} و ظاهراً برج نگهبانی بوده. از این برج نیز آثاری بر جای نیست.

پلی بر رودخانه نکا (— مهربان — مهروبان)

پل دوچشمی بزرگ نکا بر رودخانه ایست که آب آن از تنگه شمشیر بر می‌آید و در چمن گوهرباران نزدیک نوذرآباد به دریا می‌ریزد.^{۱۱} این پل ظاهراً در مسیر راه شاه عباسی بوده است. معصوم علیشاه در شعبان ۱۳۱۵ھ. از روی این پل عبور کرده و از آن پاد کرده است.^{۱۲}

۸- سفرنامه و چهارمیای گیلان و مازندران به مولوی ص ۷۷. ۹- سفرنامه مازندران و

استرآباد رایینو من انگلیسی ص ۶۲. ۱۰- هیأت علی فرانسه در ایران ص ۴۲۲.

۱۱- سفرنامه استرآباد و مازندران مورخ ۱۱۷۵ ص ۸۹. ۱۲- طرائق الحفاظ

ج ۲ ص ۶۵۶.

ملگنوف می‌نویسد که این بل را فتحعلیشاه بنا کرده،^{۱۲} ظاهراً اشتباه کرده مسکن است نامبرده تعمیر و مرمت گرده باشد. در سفرنامه ناصرالدین شاه از این بل یاد شده و همو می‌نویسد که بل نکارا رضا قلی خان کلبادی مرمت کرده است.^{۱۳}

باقی بناها و آثار تاریخی تکا

۱- در تپه لاك تراشان آجرهای دوران ساسانی زیباد است برای رسیدن به لاك تراشان از خانه سر به طرف شمال باید رفت.

راهدار خانه

در تکا از دهکده‌های قره طفان بهشهر

ملگنوف از این راهدارخانه یاد کرده است^{۱۴}. ظاهراً محل آن سر دور اهی دهکده‌های اومال و قلعه‌سر بوده است. از این مسیر «بالاست» برای زیر ریلهای راه آهن می‌آورده‌اند و تا امروز ریلهای آهن باقی است. ظاهراً در سالهایی که راه آهن را می‌کشیده‌اند پنهنرا این آن دست زده‌اند.

بل آجری معروف به جاله بل

در میان دور رو در قره طفان بهشهر

مؤلف سفرنامه استر اباد می‌نویسد که از چاله‌بل روبه مغرب اول خاک میان دور رو در قره طفان است.^{۱۵}

۱۳- نسخه عکسی ملگنوف ص ۶۰ الف. ۱۲- سفر نامه ناصرالدین شاه به نقل از

کتاب بهشهر ص ۱۷۶. ۱۵- نسخه عکسی ملگنوف ص ۷۹ الف.

۱۶- سفرنامه استر اباد و مازندران مورخ ۱۲۷۵ ص ۸۹.

خانه‌ای قدیمی

در فراتر از دهکده‌های قره‌منان بهشهر

مرحوم مهجوری می‌نویسد:

در فراتر از دهکده‌های بهشهر هزار نفر افغانی منزل دارند که از تبعد
شدگان نادر یا آقامحمدخان هستند.^{۱۲}

نام خود دهکده نشان می‌دهد که سابقاً تپه‌ای تاریخی و قدیمی در این محل بوده
و افغانان بر سر آن خانه ساخته‌اند. امروز گلکها نیز بر سر این تپه بنا و ساختمان دارند
و دو مسجد گیلک و افغان که در این دهکده هست دلالت بر این دارد که گلکها نیز بعد از
باشان پیوسته‌اند. بر بالاترین قسم این تپه خانه‌ای قدیمی منطبق به دوران فاجاری
است که فعلاً در ملکیت امیر حیدر افغان نژاد است.

ملگنوف از کاروانسرایی بالای این تپه یاد می‌کند^{۱۳} ولی دلیلی به نظر نمی‌رسد
که بالای این تپه کسی کاروانسرایی تجاری یا بار انداز ساخته باشد. و فعلاً هم آثاری
از کاروانسرا بر جای نیست.

ساختمان قدیمی خانه امیر حیدر دو طبقه است (عکس شماره ۳۶۷). برای
رسیدن به طبقه بالا از چند پله‌ای که بعای آنرا چوب چهار تراش فرازداده اند بالا
می‌رویم. طبقه دوم شامل یک پاگرد و یک در اطاق است (عکس شماره ۳۶۸). میان
قسمت پاگرد و اطاق اصلی سه ستون چهار سو است. و طرف شرقی آن دوداری و
طرف شرقی اطاق اصلی نیز ۵ در ارسی با آلت کاری بسیار ظریف و شیشه‌های زنگین
خوش نعاست. طرف جنوبی و غربی اطاق اصلی پنج در است.

در شرق این ساختمان که ظاهراً تابستان نشین است دو ساختمان دیگر است که
یکی از آنها بسیار بزرگ و جادار است (عکس شماره ۳۶۹). حمامی قدیمی که فعلاً
دو گبد آجری آن باقی است در مقابل ساختمان بزرگ است.

چارامام و پل آجری نزدیک آن

پس از گذشتن از زاغعرز به زینوند و امیرآباد می‌رسد و از روودخانه کفترخان با پل آجری می‌گذرد (امروز اثری از این پل نیست). پس از گذشتن از روودخانه دیگری به روودخانه چارامام می‌رسیم. در فاصله کمی نزدیک پلی که روی این روودخانه است (و امروز اثری از آن نیست) مرقد چارامام است. بنائی مربع شکل با بسامی کاشی کاری است که کفشهای کنی دارد.^{۱۹}

از این بنای مربع شکل با بام کاشی کاری آن امروز کوچکترین اثری نیست. بنائی نوساز از سیمان است که دوقبر در آن است و اطراف آن هم گورستانی قدیمی بوده و صاحبان زمین‌های زراعی پیش‌آمده و اراضی گورستان را شخم زده و جزء زمینهای خوبیش گردیده‌اند.

می‌توان نام این امامزاده یعنی چارامام را با چارامام و چهارمام یکی دانست. سابقاً این محل شارمان یا شارمam خوانده می‌شده و جانی است که ولاش، باورا کشته است.^{۲۰}

معصوم علیشاه از قلعه چارامام یادگرده و می‌نویسد که در فرسخ است تامیانکاله.^{۲۱}. این یادآوری در شعبان ۱۳۱۵ھ. ق. بوده است.

آبادانیهای لطف‌الله میرزا والی مازندران

در زاغعرز

محمدحسنخان اعتمادالسلطنه می‌نوید:

ناصرالدین شاه در سال ۱۲۷۲ دستور داد تالطف‌الله میرزا - والی -
مازندران - به تأسیس وحدات قلعه ناصرآباد و حفر خندق آن و خندق

۱۹- سفرنامه مازندران و استرآباد رایینو منن انگلیسی ص ۱۶.

۲۰- سفرنامه مازندران و استرآباد رایینو منن انگلیسی ص ۱۶۰.

۲۱- طرائف الحقایق ج ۳ ص ۶۵۶.

فرح‌آباد و نهر زاغمرز و تجدید خندق حسین‌آباد بپردازد».

مرقد اشترویخ^{۱۲}

در امامزاده شترگردن فردیلک تکا

اشترویخ مهندس هلندی است که در زمان شاه عباس اول جاده سراسری مازندران را طرح انداخته است. او در مازندران بعده و در امامزاده شترگردن میانراه نکا به ساری پهناور سپرده شد.

دامنه جنوبی تپه نزدیک «شوره‌کیله» را امامزاده شترگردن می‌گفته اند فعلاً سنگ بزرگی که در این محل است به نام «شترگردن» خوانده می‌شود اثری از گور این مرد و امامزاده باقی نیست. چشمۀ شوره‌کیله هم که تایکی دو سال قبل آبی داشت فعلاً خشک شده است.

امامزاده زکریا

در تکا مرکز قره‌طفان اشرف (جهت‌هیر)

از نکا در جاده طرح رومانی در حدود بیست کیلومتر که رفیعیم به امامزاده زکریا می‌رسیم. بازدید محلی نشد آثار تاریخی قابل ذکر ندارد.

آستانه‌چالمردی

فردیلک کوسر کنده ازدهکده‌های تکا مرکز قره‌طفان

از نکا به اویل و کوسر کنده و چالمردی می‌توان رفت. از راه جامیخانه نیز به چالمردی راه هست یعنی از جامیخانه به پیله کوه و کوسر کنده و چالمردی می‌رسد. در کوسر کنده گورستانی قدیمی است ولی آستانه چالمردی آثار تاریخی نداشت.

باقی بناها و آثار تاریخی قره طغان و پنج هزار بهشهر

- ۱- امامزاده حسن در دهکده تروجن پنج کیلومتری غرب بهشهر کنار جاده اسفالتی گرگان.
- ۲- امامزاده قاسم در دهکده تروجن.
- ۳- امامزادگان فضل و فاضل و عباس در روی تپه نزدیک حسینیه زیروان.
- (بهشهرص ۲۲۸).
- ۵- امامزاده شاهرضا در یک کیلومتری شمال غربی زیروان. (بهشهرص ۲۲۸)
- ۵- امامزاده عبدالله در شمال دهکده زیروان. (بهشهرص ۲۲۸)
- ۶- امامزاده مؤمن در شمال دهکده زیروان. (بهشهرص ۲۲۸)
- ۷- امامزاده زکریا در نگاکه از جاده طرح رومانی در حدود بیست کیلومتر می‌رود و به این محل می‌رسد. خواجهی راه مانع دیدن این امامزاده شد.

تبهای تاریخی قره طغان و حدود زاغمرز

- ۱- تپه مورندین نزدیک دهکده والاشت از دهکده‌های قره طغان. راینو این دهکده را جزء ساری دانسته است.^{۲۲}
- ۲- تبهای تاریخی که زبار نگاهی بر آن است دوزیروان.
- ۳- تپه تروجن پنج کیلومتری غرب بهشهر کنار جاده اصلی گرگان.
- ۴- شال تپه (= شمال تپه) در شمال قراتبه سر راه زاغمرز به فرج آباد. (راینو متن انگلیسی ص ۶۲).
- ۵- تبهای سرخ دیم و امام تقی، پس از گذشتن از زاغمرز به اثار مرزچول و الله مرزچول و سیاه پشته چول و زولان کوتی چول و موزک چول بست جنوب در میان راه زاغمرز به فرج آباد دو تپه دیده می‌شود یکی را سرخ دیم و دیگری را امام تقی

۲۲- سفرنامه مازندران و استرآباد متن انگلیسی ص ۶۲.

می خوانند.^{۲۵}

۶- پادیان تپه در مربع سرخ دیم زاغمرز.^{۱۶}

۷- سنگ تپه در مربع سرخ دیم زاغمرز.^{۱۷}

چناری کهنسال

در دهکده اسکار دین

چنانکه سابقاً بادآور شده ایم کلمه «دین» در این صفحات به معنی «تپه» است و نام این دهکده باید از نام تپه‌ای گرفته شده باشد که دوزی در اراضی آن بوده است. از این نه امروز اثری بر جای نیست. ولی چنار کهنسال آن که محیط تنه آن ۷۷ سانتیمتر است دلبلی بر قدمت این آبادی تواند بود.

کبا بوالحسن

بر بالای تپه‌ای مسلط بر دهکده‌های اومال و بریجان

بر بالای تپه‌ای که ظاهرآ دستی است و بازمانده بناهای قدیمی به نظر می‌رسد بنائی ساده سفالپوش است که در گورستان قدیمی اطراف آن درختان آزاد کهنسال است. راه قلعه سر و دنباله آن از راههای زیبای مازندران است.

اما مراده عبدالله

در ارب قره طفان به شهرش کیلو متری شمال تکا

بنائی است هشت ضلعی از آجر و مسجدی متصل به در ورودی شرقی دره رصلع بنای اصلی طاقنمای کم عمقی است و بالای طاقنمایها کمر بندی از آجر که کمی پیش آمده دور بنا می‌چرخد و بالای آن دره رصلع هشت قرنیس سینه کفتری است که بالای آنها به ایندای گند رک آن منتهی می‌شود.

داخل بنای اصلی صندوقی چوبین به در ازای ۲۴۸ و بهنای ۱۰۴ و بلندی ۱۱۲

۲۵- سفرنامه مازندران و اسٹرآباد راینونتن انگلیسی ص ۱۶. ۲۶- سفرنامه مازندران و اسٹرآباد راینونتن انگلیسی ص ۱۶.

سانتیمتر مقداراً بیشتر است. کار صندوق آلت کاری است و تخته های نازک در میان آنها به کار رفته است و طرح گل و یو یونیک آن هندسی است. تخته ها با رنگ های مختلف لاکی، رنگ آمیزی شده است.

در ورودی شرقی امامزاده ۲۰۲ سانتیمتر بلندی و هر لنجه آن ۵۶ سانتیمتر پهنا دارد. دری با کنده کاری ظریف و خطی بسیار خوش است. (عکس شماره ۳۷۱) دماغه آن نیز کنده کاری دارد. این آیات و عبارات بر آن خوانده می شود:

برپاسار بالای لنگه سمت راست:
لا اله الا هو الحى - تا - لا تأخذه سنة

برپائی سمت چپ لنگه راست از بالا به پایین:
ولا نوم له ما فی السموات - تا - لا يؤدھ حفظھما

برپاسار پایین لنگه راست که وارونه کنده کاری شده است:
وهو السميع عليم - تا - لا اکراه فی

برپائی سمت راست لنگه راست از پایین به بالا:
الذین قد تبین - تا - يخرجهم من الظلمات الى

برپاسار بالای لنگه سمت چپ:
النور والذین - تا - اولیاؤهم الطاغوت

برپائی سمت چپ لنگه چپ:
يخرجهم من النور الى - تا - قال انا احى

برپاسار پایین لنگه چپ وارونه:
وامیت قال - تا - بآئی بالشمس

برپائی سمت راست لنگه چپ:
من المشرق فأت بها - تا - مأته عام فانظر

برپاسار دوم بالائی لنگه سمت راست:
اللهم صل على محمد

بر پاسار دوم بالائی لنگه سمت چپ:

احمد حامد محمود

بر تکه بالای لنگه راست و چپ عباراتی با اسلیمی بسیار ظریف کنده کاری شده است که هیچ‌گدام خوانده نشد.

بر پاسار دوم لنگه راست از بایین :

قاسم سراج رسول

بر پاسار دومی پائینی لنگه سمت چپ :

(آل محمد وسلم عليه

بر تکه پایین لنگه سمت راست :

عمل شمس الدین بن استاد احمد

بر تکه پایین لنگه سمت چپ :

سنه ثلث وستین وثماناهه

بالای این درختنگ نورگیر مربع مشبك ظریفی است . (عکس شماره ۳۷۲)
در شمالی بقعه به بلندی ۱۷۵ و بهنای ۵۹ سانتیمتر کنده کاری ظریف دارد ولی
فرسوده شده است .

در ورودی مسجد به بلندی ۱۸۴ و بهنای هر لنگه ۵۸ سانتیمتر است . قدمتی
ندارد و کنده کاری دارد .

بر بالای لنگه راست :

لا اله الا الله محمد رسول الله

و بالای لنگه چپ :

علی ولی الله

با خط ناخوش حک شده است . بالای این دربیز پنجره نورگیر مشبك ظریف دارد .
در پیشانی بنای مسجد دوسنگ قهوه‌ای رنگ مستطیل بهلوی یکدیگر نصب
شده است . خطی که بر آنها نقربود از دور قدیمی می‌نمود و بر آن القابی بود که مختص

معماران و بنایان است و در آخر سنگ دوم تاریخی دیده می شد که از دور دست خوانده نشد.

اطراف بقیه گورستانی قدیمی است که اخیراً با آجر و نرده آهنین محصور گردید بودند. پنج اصله درختان چنار بسیار کهنسال در این گورستان است که محیط تنها دواصله آنها از یک متري زمین ۹۶۰ و ۱۰۳۰ متر است. برای رسیدن به اتراب از تووس کلا و شابندین (اخیراً: شهاب الدین) و بهزاد کلا باید گذشت.

مرحوم طاهری شهاب درباره این امامزاده می نویسد:
اترب در شش کیلومتری شمال قصبه نکا است. در شمال این دهکده بقیه ای به نام امامزاده عبدالله است.

در ورودی بقیه شرقی است. این در دولنگه از کارهای طریف کنده کاری است. بر حاشیه لنگهها با خط نسخ بسیار استادانه آیاتی از کلام الله مجید است. پایین لنگه سمت چپ تاریخ ساختن در، در ثلث وستین و شمانعاه خوانده می شود و بر لنگه سمت راست طرف پایین عمل شمس الدین بن محمد^{۲۹} حک است. صندوق بقیه چوبین و بسیار هنرمندانه کنده کاری شده^{۳۰}، اما کتبیه ای بر آن نیست. بر بالای سردر مسجد متصل به این بقیه قطمه شعری است.^{۳۱}

علی بابا عسکری می نویسد:
شعری که بالای مسجد است، از قول اهالی، نام بانی مسجد است که از مردم دهکده مورین دین بوده است.^{۳۲}

۲۸- شمس الدین بن اسناد احمد است. ۲۹- کنده کاری نیست قاب و آلت یا آلت کاری است. ۳۰- تجیینهای تاریخی مازندران ص ۱۲۹ و ۱۳۰. ۳۱- بهشهر ص ۲۲۷ در این صفحه نام این امامزاده با شرح آمده است.

منزل سردار جلیل
در دهکده اشرف قره طفان بهشهر

با شرحی که از زبانهای اشخاص مختلف درباره عظمت بنا و گجریهای ظریف آن و پنجهای ارسی متعدد با شیشهای رنگین شنیده بود باشوقی فراوان بعد این آن رفت . از باع بزرگ با درختان گوناگون و ساختمان اثری جز دیواری خشندی به بلندی دو متر و درازای ۹ متر در ضلع شمالی کوچکترین اثری باقی نمانده بود خانه‌ای متعدد روستائی در میان باع ساخته بودند و درختان را ریشه کن کرده و خانه‌ها خراب کرده بودند . فاعبروا یا اولی البصر .

رستمکلا

رستمکلا از دهکده‌های قره طفان اشرف (بهشهر) است که در جنوب جاده اصلی ساری به گرگان میان نکا و کوسان (کوهستان) بنا شده است . دو سالی است کنار جاده اصلی گرگان ساختمانهای جدیدی ساخته‌اند . این دهکده سه محله به نامهای سبد محله ، زاتی محله و اسبو محله دارد و روی هر قله‌ای دهکده‌ای بسیار آباد و مردمی کوشان دارد . سامان غربی آن نهر خشک شورش کلت (بضم کاف و کسر لام) و سامان شرقی آن نهر خشک شورش گرجی محله و سامان جنوبی آن جنگل و سامان شمالی آن زمینهای زراعی قراتبه و حسین آباد است .

گلدار تپه

از تپه‌های تاریخی رستمکلا از دهکده‌های قره طفان اشرف

ابن تپه که ظاهرآ جاده اصلی از روی یک بال آن می‌گذشته است به نام «گلدار تپه» خوانده می‌شده است^{۳۲} . در جنین حفاری در این تپه هاوی سنگی به دست آمد که با هاونهای یافت شده در شاه تپه استر اباد و تپه حصار دامغان همانند و همزمان است .

۳۲ - این تپه را مرحوم برهانی به نام «گور تپه» خوانده است . منظر از این نام‌گذاری این بوده است که در این تپه گور و جواهر فراوان است .

که این خود دلیل قدمت و ارتباط این سه نقطه با هم است. در مخزن مربوط به رستمکلا در موزه ایران باستان، اشیاء دیگری نیز دیده می شود از آنهاست:

- ۱- خنجر و کاردھای برنزی ۴ قبضه.
- ۲- پولک فلزی یک عدد.
- ۳- تبر فلزی دوسریک قبضه.
- ۴- کوزه های گلی چهار عدد.
- ۵- ظرفهای گلی شبیه آبخوری ۲ عدد.
- ۶- ظرفی پایه دار گلی شبیه میوه خوری یک عدد.^{۲۲}

گذارته از بزرگترین تپهای نواحی مازندران است که در حدود سی هکتار اراضی را اشغال کرده است و پاره ای جاهای سی متر بلندی دارد.

امامزاده زین العابدین

میان هزار علا شیرکهربین و پلنگ باع رستمکلا

چندیست نام این امامزاده را عوض کرده و امروز (مهرماه ۱۳۶۳) امامزاده محمد می خوانند. بر جی است استوانه ای از آجر که گنبدی مخروطی بر آن زده اند (عکس شماره ۳۷۳). در ورودی مسجد متصل به بنای اصلی و در ورودی امامزاده گنده کاربست ولی بسیار خام و ناشیانه، بلندی هر لنجگه در ورودی مسجد ۱۷۴ و بهنای آن ۴ سانتیمتر است. بر حاشیه داخلی چهار چوب از طرف مسجد بسمه و آیه الکرسی تا هو العزیز الحکیم با خطی ناخوش حک شده است.

بلندی در ورودی امامزاده ۱۸۳ و بهنای آن ۲۱ سانتیمتر است. بر چهار چوب از طرف داخل امامزاده مانند چهار چوب در مسجد بسمه و آیه الکرسی است. بر تکه بالای هر دولنگه هر دو در صلووات بر محمد و آل او و در آخر «با علی مدد» حک شده است. بر تکه بالای در امامزاده در لنجگه چهار تاریخ ۱۲۸۰ خوانده می شود که ظاهراً قمری است.

صندوق مرقد امامزاده نخنے و آلت است در ازای آن ۲۳۳ و بهنای ۱۳۵ و بلندی ۱۲۵ سانتیمتر است.

مؤلف سفرنامه استرآباد و مازندران مورخ ۱۲۷۵ ه.ق. می‌نویسد:
 امامزاده‌ای در دهگده رستمکلا از دهگده‌های پنجهزار دست چپ
 راه قدیم است.^{۲۴}
 احتمال می‌رود منظور نویسنده همین امامزاده بوده است چون در اراضی
 رستمکلا امامزاده دیگری نیافر.
 علی بابا عسکری درباره این امامزاده می‌نویسد:
 گبیدی کلاه درویشی با کتیبه‌ای بردر ورودی دارد.^{۲۵}

حسینیه شیخ محمد تقی فرجی
 در رستمکلا از دهگده‌های قراطلان به شهر

حسینیه شامل سه اطاق مجزاست که با دو ردیف ارسی تخته‌ای از هم جدا
 می‌شوند. ابعاد اطاق وسط ۷×۴ و ابعاد اطاق جنوبی ۶×۴ و ابعاد اطاق شمالی
 ۳×۵ متر است.

اطاق وسط رو به مغرب دارای سه در با آلتیهای ظریف و شبشهای رنگین
 و بالای این سه در چهار نورگیر مرربع با آلتیهای ظریف و شبشهای رنگین است.
 (عکس شماره ۳۷۴) در اطاق جنوبی دو در ساده در غرب و سه در در جنوب است.
 در مشرق این اطاق یک در است که پنجره‌ای نورگیر چهار گوشه بالای آن است
 و دو ارسی که تمام دارای آلتیهای ظریف و شبشهای رنگین است.

در اطاق شمالی یک در با پنجره نورگیر مرربع و دو ارسی است که تمام آلتیهای
 ظریف و شبشهای رنگین دارد. مابقی درها ساده است.

حسینیه آقا شیخ علی
 در رستمکلا

این حسینیه شامل پنج قسم است. اطاقی وسط به ابعاد ۵×۴ متر دو

اطاق شرقی به ابعاد ۳×۳ و ۴×۴ متر و دو اطاق غربی به ابعاد ۴×۴ و ۳×۳ متر، دو اطاق شرقی و دو اطاق غربی با دو ردیف ارسی از اطاق میانین جدا می‌شوند که هر ردیف آن سه دهانه است میان دو اطاق شرقی نیز سه دهنه ارسی و میان دو اطاق غربی نیز سه دهانه ارسی با آلتاهای ظریف و شیشه‌های رنگین است (عکس شماره ۳۷۵). شمال اطاق وسط نیز ارسیهای ظریف با شیشه‌های رنگین است و طرف جنوبی آن سه پنجره با شیشه‌های رنگین زیباست.

بر قابی شیشدار که بر دیوار حسینیه بود عبارات زیر خوانده می‌شد:
قدامت هذالحسینیه آقای آقا شیخ علی بتاریخ فیضه ۱۲۹۵ اقل
یعقوب علی.

در اطاقهای هر دو حسینیه طاقچه وبالارف بود و زیر بالارفها مقرنسهای ظریف با گچ ساخته بودند.

مسجد گلستانه
در رستمکلا

فضای مسجد بسیار کوچک و محدود و اطاقهایی از تخته داشت. منار آجری آن قابل ذکر است. (عکس شماره ۳۷۶)

درخت سرو خلیمی
در اراضی رستمکلا

مؤلف کتاب بهشهر می‌نویسد که این درخت بسیار کهن‌سال بود و محیط تنه آن به‌چهار متر می‌رسید^{۲۲}. تا حال سروی به این قطوری دیده نشده است. سروی کهن‌سال روی روی امامزاده زین‌العابدین = امامزاده محمد رستمکلا بود که در دوران انقلاب آن را بریدند و از میان برداشتند.

باقی بنایها و آثار تاریخی رستمکلا

- ۱- پنج بار در جنگل کهنه حسن رستمکلا.
- ۲- دختر قلمه بر کوهی نزدیک رستمکلا که آب آبار و آثار خانه‌های خراب آن باقی است.
- ۳- سوردار تکیه یا تکیه سلطانی که تکیه بزرگی است و قسمتی از آن نوسازی شده است و از دو تکیه سابق الذکر رستمکلا بزرگتر است.

بنایها و آثار تاریخی کوسان (= کوهستان)

طوسان را طوس نوذر - سبه سالار شاه کبخر و - در پنجاه هزار ساخت. ابتدا این محل را طوسان و سپس کوسان خواندند.^{۲۷} و امروز چون وجه تسمیه آنرا ندانسته‌اند «کوهستان» می‌خوانند.

لومن دون

جزء اول این نام مرکب دانسته نشد. جزء دوم آن یعنی «دون» شکل دیگری از «دوین» و «دین» است که به معنی «تبه» است. لومن دون نام توده قصر مشید و مقرب منبعی است که طوس در کوسان (کوهستان) ساخته است. کوسان در پنجاه هزار است.^{۲۸} ظاهراً میرظهیر الدین که تاریخ طبرستان و رویان و مازندران خود را در سال ۸۸۱ ه. ق. نوشته است، این مطالب را از تاریخ طبرستان حسن بن اسفندیار که در سال ۶۰۶ ه. ق. تألیف شده گرفته است و بازمانده این قصر مربوط به دوران حسن بن اسفندیار است نه خود میرظهیر الدین.

۲۷- تاریخ طبرستان و رویان و مازندران ذیل فصل «ابتدای عمارت ساری و کیفیت آن».

۲۸- تاریخ طبرستان و رویان و مازندران ص ۲۰.

آتشکده‌گوسان
گنار آبدره گوسان

محمد حسنخان اعتماد السلطه به نقل از تاریخ ملاشی‌خلعی گیلانی، محل این آتشکده را نزدیک اشرف دانسته^{۲۳}، اما در منن تاریخ گیلان ملاشی‌خلعی چنین مطلبی نیامده است.

علی‌بابا عسکری می‌نویسد که هنوز آثار آن باقی است.^{۲۴}
در محل معروف است که از سرداهه میر کمال الدین و میر شمس الدین راهی زیر زمینی به آتشکده بوده است و هنوز این گذرگاه برقرار است.

آنچه از آتشکده‌گوسان بر جای است

در مغرب مرقد سادات بابلکانی کوهی به نام «آتش پرست» است در دامن این کوه چهار پنج هزار زمین زراعی است که بر آن درختان آثار کاشته و زراعت می‌کنند. در غرب این اراضی دره باریکی است که اراضی را از دامنه‌های غربی جدا می‌کند. چندین سنگ مکعب در این اراضی است. در جنوب آتشکده دو درخت زیتون کهنسال بود که اهالی ریشه کن کرده‌اند. سه تپه منفرد که ظاهرآ باقیمانده بناهای قدیمی بود نیز به جای بود. بر بالای دو تپه بکی دو قبر بود که نشان می‌داد این دو تپه مدتی گورستان بوده است. آثار این تپه‌ها که فعلا بر آنها زراعت می‌شود باقی است. در فاصله شش هفت کیلومتر جنوب این اراضی قلعه‌ای قدیمی است که درختان جنگلی آن را پوشانده است. هنگام شیار اراضی آتشکده دو سه آجر قالب بزرگ دوران ساسانی پیدا شده است.

دختر قلعه

در جنگل جنوبی کوسان (گوهرستان)

فاصله این قلعه تا دهکده کوسان شصت کیلومتر است. این قلعه بر بالای تپه‌ای منفرد است که اراضی بالای آن به دوهزار متر می‌رسد، در شرق این تپه دره‌ای است که چشم آبی به نام «سرچشم» وجود دارد در جنوب این تپه نیز دره‌ایست ولی در شمال آن تپه و ماهور است بیشتر این اراضی را درختان جنگلی پوشانده است. دو آب‌انبار در حدود پنج متر درازا و بهنا و عمق چهارمتر که دیواره آنها ساروج کاری است باقی است. دیوارهای ساختمان قلعه از سنگ و آجر است که آثار آن کمایش باقی است.

قلعه‌ای قدیمی

در جنگل کوهنه حسن کوسان

در جنوب غربی دختر قلعه، قلعه‌ای قدیمی به نام «کوهنه حسن» است بنای قلعه بر گوهي منفرد است که سامان آسیابس و گرجی محله است این قلعه مشرف به رودخانه مهربان (= مهربان) است از بنای قلعه سنگچین هائی برجای است و اراضی بالای آن در حدود دو هزار متر است.

مرقد دو تن از سادات با بلکان

در گوهرستان ۲۱ - کوسان از دهکده‌های قراطفان اشرف

بنائی است چهار گوشه از آجر که گوید رک آن فروریخته و گندید داخلی عرقچینی آن باقی است (عکس شماره ۳۷۷). داخل آن دو سنگ مرمر زرد که دارای پایه‌ای به بلندی ده سانتیمتر هستند با فاصله‌ای کم کنار یکدیگر بر روی فضائی خالی که ظاهراً سردار صاحبان سنگ است قرار گرفته‌اند. درازای این دو سنگ شرقی غربی است.

۲۱- گوهرستان ده از دهستان قره طنان بخش په شهر شهرستان ساری هفت کیلومتری غرب په شهر بک کیلومتری جنوب جاده په شهر به ساری (فرهنگ جغرافیائی ایران).

با براین یک سنگ در شمال و یک سنگ در جنوب می‌افتد.
درازای سنگ شمالی ۲۱۳ و پهنای آن ۵۶ و بلندی آن ۵۱ و بلندی پایه آن ۹ سانتیمتر است. مطالعی که براین سنگ خوانده شد:
بر روی سنگ و در درازای آن در دو ردیف با خط تلت جلی صلوات کثیر
از غرب به شرق به این شرح حک شده است:

اللهم صل على المصطفى والمرتضى وفاطمة الزهراء وحسن الرضا
وحسين شهيد بكر بلا و امام على زين العابدين و امام محمد باقر و امام
جعفر صادق

ردیف دوم از شرق به غرب:

و امام موسى الكاظم و امام على بن موسى الرضا و امام محمد التقى
و امام على التقى و امام حسن العسكري و امام محمد المهدي صاحب الزمان
صلوات الله عليه و عليهم اجمعين

بر کله غربی سنگ شمالی:

نزلنا هنائم ارتحلنا کذا الدینا زوال و ارتحال ارتحل بمقابل کل
من عليها فان فاحه [کذا] الی المکان الامیر الاعظم سید رضی الدین بن
بر کله شرقی سنگ شمالی:

بن الامیر سید کمال الدین بن سید شمس الدین [خوانده نشد]
با بلکان الحسینی فی شهر جمادی الاول سنه خمس و ثانعاته.
بر کمر سنگ بر بدنه شمالی و جنوبی آیه الكرسي با خط تلت جلی بسیار
خوش به این ترتیب حک شده است:

بر بدنه شمالی

بسم الله الرحمن الرحيم الله لا اله الا هو العلي القيوم لا يأخذه
سنة ولا نوم له مافي السموات و مافي الارض

بر بدنۀ جنوبی دنباله آیه الکرسی آمده ولی بعلت نزدیک بودن دو سنگ خوانده نشد اما در آخر سطر هوالملی العظیم خوانده می شود ولی به نظر نمی رسد که تمام آیات دنباله در این بدنۀ گنجیده شده باشد.

سنگ جنوبی

در ازای سنگ جنوبی ۲۱۷ و پهنه‌ی آن ۶۸ و بلندی آن ۵۲ و بلندی پایه آن ۱۰ سانتیمتر است.

بر کله غربی سنگ جنوبی:

انقل من دارالدینا الى دار الحسنا [خوانده نشد] بالمنفره
[خوانده نشد] المعظم المنور الامیر سید شمس الدین

بر کله شرقی سنگ جنوبی:

بن الامیر سید علی با بلکان فی [خوانده نشد] نهانعانة الهجرية
النبویه عمل استاد عبدالغفی
چهار حاشیة رویه سنگ جنوبی آیه الکرسی
بسم الله الرحيم الله لا اله - تا هو العزيز الحكيم بر رویه سنگ طرف غربی با
خط کوفی معقلی:

الله محمد على فاطمه حسن حسين [دونام دیگر که خوانده نشد]
علی بابا عسکری درباره این بقیه می نویسد:

شعبه‌ای از سادات مرعشی به نام با بلکانی در پنجهزاره حکومت
داشتند. سید ظهیر الدین می نویسد که مرکز ایشان در کوسان بود. از افراد
سرشناس این خاندان میر شمس الدین است که به دست علی روز افزون در
سال ۵۶۸ کشته شد و دیگر عمومی او به نام میر کمال الدین که در کوسان

فوت شد. مرقد ایشان نا امروز بر جای است.^{۲۶}

در روزنامه کیهان مورخ یکشنبه سی خردادماه ۱۳۵۰ شماره ۸۳۷۶ می‌نویسد:
سکه‌های سرقت شده از مقبره میر کمال الدین در بهشهر مربوط به
۱۲۰۳ سال قبل است.

سارقین خوش ذوق بهشهر پس از زدن یک نقب در مقبره میر کمال
و میر جمال الدین، سکه‌های مربوط به دوران ۱۲۰۱ سال قبل را کشف کردند
و به سرقت برداشتند. سکه‌های مکشوفه از میان خاکهای اطراف نقب نشان
می‌دهد که مربوط به سال ۱۹۰ هجری و دوره اسلام است که در مازندران
ضرب شده است. بعضی از سکه‌ها نقره و به وزن چهار مثقال است. گفته
می‌شود دزدان باشناشائی اطافل زیر قبور چندین خمره از این سکه‌هارا به
سرقت برده‌اند. سکه‌های مکشوفه هنگام سرقت در محل نقب ریخته شده
بود و بوسیله کودکان قریه کوهستان شش کیلو متری به شهر جمع آوری شده
و بدست مأموران افداد. (عکس شماره ۳۷۸)

گورستانی قدیمی

در جنگلهای کوسان گورستانهای قدیمی دیده می‌شود از آنها می‌توان گورستان
بازار سر و گورستان، نرگیسی را نام برد.

غار گنجه‌هو تو

در شرق کوسان در سامان دهکده‌های کوسان و تروجن

دهنه این غارتندگ و بلندی آن از سطح زمین در حدود سی متر است. داخل غار
مه اطاق تودر تواست. اطاق میانین بزرگتر است. ناو مانندی از اطاق آخر به دهنه غار
ساخته شده است که ظاهراً آب اضافی غار را بیرون می‌برد است.

غار کمر بند

در پایان قرن اخیر زاده دهرگان آثاری از دوران پیش از تاریخ مازندران در نقاط مختلف آن استان کشف کرد. مهمترین این نقاط در بستر رودخانه «آب پرده» و دره لار نزدیک محمدآباد است. ولی فقط این اواخر چند نقطه که حاوی آثار پیش از از تاریخ است، تحت مطالعه دقیق قرار گرفته است.

در سالهای ۱۹۴۹-۱۹۵۱ (۱۳۶۹ و ۱۳۷۱ قمری) کارلتون کون^{۴۳} از دانشگاه فیلادلفیا چند غار واقع در مازندران را بازدید نمود: غار علی‌تبه، غار کمر بند، نزدیک به شهر و غار هوتو نزدیک تریجان (تروجن) و غار رستم قلعه و غار کله ره^{۴۴} نزدیک رستم قلعه و تحقیقاتی درباره وضع دوران پیش از تاریخ در این نواحی به عمل آورد. نامبرده دو غار از غارهای مذکور در بالارا برای مطالعه دقیق انتخاب کرد یکی غار کمر بند و دیگر غار هوتو.

در کاوش‌های سال ۱۹۴۹ در غار کمر بند شش طبقه تشخیص داده شد که روی هم قرار داشت. مجموع این شش طبقه به ۲۰ قشر ۲۰ سانتی‌متری تقسیم شد. این طبقات از نظر تاریخ میان دورانهای مژولیتیک^{۴۵} و نئولیتیک^{۴۶} (آخرین دوران عصر سنگ) واقع شده بود.

۱- طبقه بالا شامل آثار دوران نئولیتیک (دوران منگ ک جدید) یا عصر حاضر بود.

۲- طبقه زیرین شامل سفالهای دوران نئولیتیک قدیم بود.

۳- طبقه سوم هیچ شباهت به طبقه دوم از جیت آثار باستانی نداشت و در آن اثری از سفال بدبست نیامد و نیز نشانه‌ای از کارهای زراعتی در آن دیده نمی‌شد. این دوره در عصر نئولیتیک پیش از سفال قرار دارد.

۴- طبقه چهار شامل آثار دوران پالئولیتیک^{۴۷} جدید یا دوران مژولیتیک بود

43- Carlton S. Coon.

44- Kallahra.

45- Mesolithique.

46- Neolithique

47- Paleolithique.

(مثل چاقوهای کوچک از سنگ چخماق سیاه). هسته استخوانهای شبیه به استخوانهای آمدهای پیش از تاریخ معروف به *La Casella Subgutterosa* در آن طبقه دیده می شد.

۵- در این طبقه اشبائی شبیه به اشباء طبقه چهارم پیدا شد. بعلاوه در آن تیغه هایی از سنگ چخماق و قطعاتی از استخوان سگ در باشی نیز دیده شد.

۶- طبقه آخر شامل خاک رس و شن و ماسه بود که در روی فشرهای آب زیر-

زمینی قرار داشت.

کاوشهایی که در سال ۱۹۵۱ در این ناحیه به عمل آمد نتایج پیدا شهای سال ۱۹۴۹ را تأیید کرد. آزمایشها که باروش «کاربن ۱۴» به عمل آمد نشان داد که طبقات نئولیتیک با سنگ جدید غار هو تو متعلق به حدود شصت هزار سال پیش از میلاد بوده است و آثار طبقات مژولیتیک در آن ناحیه میان شصت هزار و هشت هزار سال پیش از میلاد واقع شده است. باقیمانده های استخوانهای نیز به دست آمد که یکی از آنها یک جمجمه دختر دوازده ساله از نوع انسان *Neandertthal* بود. نمونه های از غلات و یک چنگال از جنس ناخ حبیان که از عهد نئولیتیک قدیم بود در این طبقه دیده شد.

کارلتون کون پس از اینکه تحقیقات متخصصان مختلف را دقیقاً بازرسی کرد به این نتیجه رسید که در دوره مژولیتیک جدید ساکنان غار کمر بند زندگی خود را با شکار خصوصاً باشکار آهו، بز کوهی و گوسفند و بزوحشی می گذرانیده اند. این دو حیوان اخیراً در همان زمان تاریخاً اهلی کرده اند و به خدمت خود در آورده اند. در دوره نئولیتیک قدیم ساکنان غار مزبور اوقات خود را مصروف تربیت حیوانات اهلی می کردند و گله های بز و گوسفند خود را به چراگاه می بردند. در دوران نئولیتیک جدید غار نشینان مزبور به کار زراعت پرداختند. در همان زمان نیز مردم نامبرده با هنر پارچه بافی و کوزه گزی آشنائی پیدا کرده اند. از آن پس بهم و شیر بزمورد استفاده آنها فرار گرفت. کمی بعد خوک و بز کوهی نیز اهلی شد. بنابراین

زراعت و اهلی شدن حیوانات را در این ناحیه می‌توان در آغاز هزاره چهارم پیش از
میلاد قرارداد.

ثوار هو تو

نژدیک تر و جن قره طفان اشرف (بیشه)

در سال ۱۹۵۱ در غار هو تو کاوش هایی به عمل آمد. ابتدا گودالی به عرض سه
مترا و طول پنج متر و عمق ۷۲۵ سانتیمتر کنده شد. از عمیق ترین نقطه این گودال به
سنگ ریزه های عهد یخچالها برخور دند. این گودال را «گودال آهن» نامیدند و در آن
تعداد زیادی طبقات از عهد «آهن» تا دوران «نو لیتیک» دیده شد و در قسمت پایین آن
آثار دوران «پالکولیتیک» نیز به چشم خورد.

برای تحقیق پیشتر کاوش کنندگان گودالی فرعی به نام «گودال D» در میان
طبقات دوران یخ بندان به عرض و طول دو متر کنده و در آن چهار قشر متمایز را
مشخص نمودند که شامل سنگ ریزه های سیاه بود و در فاصله هر یک از این قشرها
ماسه و لای قرار داشت. زیرا این طبقات که از دوران یخچالها بود قشر دیگری از ماسه
دیده شد و بالاخره کمی پایین تر به قشری از سنگ ریزه قرمزنگ مخلوط با ماسه و
خاک رس برخورد کردند. در این قشرها اشیائی از سنگ چخماق به دست آمد که
متعلق به دوران «پالکولیتیک» بود. در قشر چهارم در این طبقه و در زیر قشر سنگ ریزه ها
سه اسکلت انسان پیدا شد که احتمالا در جدوده هفتاد و پنج هزار سال پیش از میلاد در این
منطقه زندگی می کرده اند.

آثاری که از غارهای کمر بند و هو تو پیدا شد همه مکمل یکدیگر اند و به معاجزه
می دهد که در ناحیه مازندران تحول وجود انسان را از دوران های یخ بندان تا عصر
حاضر مشخص نماییم. در واقع غار هو تو آثار تمدن دوران آهن و برنز و تمدن دوران
های «کالکولیتیک» و «نو لیتیک سفال» موجود است. در غار کمر بند نیز آثار دوران
«نو لیتیک سفال» به چشم می خورد. ولی در یکی از طبقات زیرین آثار دوران «نو لیتیک

پیش از سفاله و پیش از دوران زراعت نیز دیده می شود. در طبقه پایین تر دوره حله از تمدنی که پایه آن روی شکار حیوانات قرار او گرفته و متعلق به دوران «اوریناسین Aurignacien» پالثولیتیک جدید» می باشد دیده می شود. پس يك طبقه جدید پدیدار می شود که در آن اثری از انسان وجود ندارد و این طبقه در حدود دوران پالثولیتیک منوط واقع است. وجود چنین تمدنی در نتیجه پیدا شهای دیگر که بوسیله «کون» در سال ۱۹۳۹ در غارهای بیستون و تتما Tamtama و خونیک به عمل آمد تأیید شد.

پس از این طبقه خالی مجدداً در غار «هو تو» پدیده های دوران «پالثولیتیک قدیم» نمایان می گردد و در آن طبقات استخوانهای انسان متعلق به همان دوران ظاهر می شود. در واقع در هیچیک از نقاط ایران اطلاعات مبسوطی راجع به تمدنهای گذشته مسدود این سرزمین مانند اطلاعاتی که در غارهای مذکور به دست آمده، کشف نگردیده است.^{۲۸} (عکسهای شماره های ۳۷۹ و ۳۸۰ و ۳۸۱ و ۳۸۲)

منابع درباره غار هو تو و کمر بند

- ۱- گزارش دو ماہه کمیسیون ملی یونسکو شماره ۱ و ۲ جلد چهارم آذربادی و بیهین و اسفند ۱۳۳۰.
- ۲- غار هو تو بدفلم حبیب الله صدی، مجله مهر سال هشتم شماره يك، فروردین ماه ۱۳۳۱.
- ۳- غار کمر بند و هو تو به نلم حبیب الله صدی، مجله مهر سال هشتم شماره چهارم تیر ماه ۱۳۳۱.
- ۴- مجله لایف Life شماره ششم دوره یازدهم، ۱۰ سپتامبر ۱۹۵۱.
- ۵- American Philosophical Society - موزه ایران باستان است.^{۲۹}

۲۸- باستان شناسی ایران صفحات ۳ و ۶ و ۵. ۲۹- بهترین ص ۹۱۰ و ۱۱۲۹۱۱۰.

۶- در روزنامه اطلاعات چهارشنبه بیستم شهریور ماه ۱۳۳۶ شمسی تحت عنوان «کشف دو غار عجیب در مازندران» مطالبی درباره این دو غار تاریخی چاپ شده است.

شبه جزیره میانکاله
در بخش فرااطفان اشرف (= بهشهر)

شبه جزیره میانکاله بر مدار ۳۶ درجه و ۴۹ دقیقه تا ۳۶ درجه و ۵۷ دقیقه عرض شمالی و ۵۳ درجه و ۲۵ دقیقه تا ۴۵ درجه و یک دقیقه طول شرقی نصف النهار گرینویچ قرار دارد. تا جایی که می‌دانیم قدیمی ترین تعریض رو سها به آب‌سکون و میانکاله در دوران حکومت حسن بن زید بن محمد علوی (۲۵۰ تا ۲۷۷ قمری) بوده است و حسن بن زید بالشکریان خوبیش جمله را کشته است. چند سالی از این تعریض نگذشته بود که دست به حمله دیگری زدند.
ابن اسفندیار در این باره می‌نویسد:

در این سال (۲۹۷ قمری) شانزده پاره کشته به دریا پدید آمد از آن روسان و به آب‌سکون شد. آب‌سکون و سواحل دریا بدان طرف خراب کرده و به تاراج داده بودند و بسیار مسلمانان را کشته و به غارت برده.

ابوالضرغام احمد بن قاسم والی ساری بود. این حال به ابوالعباس بن نوح نیشت. مدد فرستاد و روس بـ«وانجبله» که به عهد ما (۶۰۶ قمری) «کاله» می‌گویند فرود آمده بودند. شبیخون به سرایشان برد و بسیاری را بکشت و اسیر گرفت و به نواحی طبرستان فرستاد.

تاسالی دیگر (۲۹۸ قمری) با عدد انبوه بیامندند و ساری و نواحی پنجاه هزار سوخته و خلائق را اسیر برده و به تعجیل با دریا رفته و تا به حد جسم رود بـ«دلمان رسیده» و بعضی بیرون رفته و بعضی به دریا بوده. گیلان بـ«شسب» به کنار دریا آمدند و کشتهای سوخته و آن جماعت را که بیرون

بودند کشته و دیگر ان که بدر با بودند مگر بخته، شروان شاه پادشاه چون از این حال خبر یافته بود، به دریاگمین فرمود و تا آخر ایشان یکی را زنده نگذشت و تردد روسان از این طرف منقطع شد.^{۵۰}

از این عبارات معلوم می‌شود که در حدود ۲۹۰ قمری انجیله = کاله = میانکاله بر جای بوده است و اراضی آن را نمی‌توان جزء اراضی نوپیدا (مستحده) دانست. دیگر اینکه روسان از قدیمی ترین ایام نسبت به اراضی ایران چشم طمع داشته‌اند. شبه جزیره میانکاله شکارگاه شاه عباس اول بوده است. اسکندر یک منشی میانکاله را «میانکال» می‌خواند و در باره آن می‌نویسد:

چون فصل نشاط انگیز بهار و موسوم خرمی و لطافت از هار نزدیک رسید، هنگام شکارهای دارالمرز بشخصیش شکار «میانکال» و زنگول گیلان است.^{۵۱}

مؤلف عباستامه در باره میانکاله می‌نویسد:

در سال ۱۰۷۰ شاه عباس دوم شکار جرگه‌ای در میانکاله راه انداخت. جعفرقلی یک بدستخواهی فرمان، دوباب تالار در تونه‌بن به مسافت سیصد ذرع و دوباب در دروازه واژی احداث کرد. شاه پس از ورود به فرح آباد، از اعمال مازندران و گیلان و هزار جریب و استرآباد برای تهیه دام کمک خواست و خود از فرح آباد متوجه میانکاله شد و مراجعت نمود و متوجه اشرف شد و سپس روانه پرسته کله و بردجه کله و عباس- آباد شد. پس از آنکه جمیعت اهل جرگه حاضر شدند، خود به قریه چارمان^{۵۲} که دو فرسخی میانکاله است رفت و دستور داد که شروع براندن شکار کنند. پس از انجام اعمال شکار جرگه، به طرف دروازه واژی رفت و در آنجا استراحت کرد.^{۵۳}

۵۰- تاریخ طرسان ج ۲ ص ۲۶۶. ۵۱- عالم آرای ۲ ص ۸۸۹.

۵۲- امروز چهار امام گویند. ۵۳- عباستامه ص ۲۲۷ تا ۲۲۹.

در مجموعه‌ای در کتابخانه ملی ملک که بعداً مجلدات مرآت البلدان می‌شده است، شرحی درباره میانکاله آمده است:

میانکاله را قدیم انجیله می‌نامیدند. بحتمل چون درخت انجیر بسیار دارد بهاین وجه تسمیه شده باشد. عبارت از قطعه ارضی است که اطول عرضش زمینی است موسم به «مقیمی» تقریباً نیم ساعت در میانه آن خشکی که دو قلعه دولنی مسمی به لنگان و سرتک به مسافت پنج ساعت و نیم از یکدیگر واقع و طولش ازبل مشهور به «تسکارود» تا مقابل آشوراده، هشت ساعت است. میانکاله درین مرداب که مشهور به لنگرگاه استراپاد و بحر خزر است واقع گردیده و حسب الامر دو قلعه ساخته شده که شرحش در رایورت مبسوطه عرض گردیده.^{۵۲}

قلعه پلنگان

به دستور ناصر الدین شاه در سال ۱۲۸۵ قمری، برای جلوگیری از دستبرد و نحاوز ترکمانان، قلعه پلنگان در شبے جزیره میانکاله ساخته شد. اعتماد السلطنه در روزنامه خاطرات خود درباره این قلعه می‌نویسد:

چهارشنبه سوم شوال ۱۲۹۲ قمری بقلعه پلنگان رفتیم. بنای این قلعه را هفت سال پیش به حکم شاه نموده‌اند و ظاهراً ده دوازده هزار تومن خرج شده، می‌گویند برای ترکمانها ساخته شده که نایند دزدی و شرارت کنند. امروز شاه در قلعه بیاده شدند، آنجارا گردش فرمودند. قلعه هشت برجه‌ای با آجر کهنه فرح آباد، در عوض گنج و آهک با گل اینجا که همه شن است ساخته شده، گمانم اینستکه زود خراب شود، نه قلعه جنگی است نه عیشی؛ بنای یعنی و بخودی است.^{۵۳}

۵۲- مجموعه‌ماره ۴۳۰ کتابخانه ملی ملک.
۵۳- روزنامه خاطرات اعتماد السلطنه ص ۳۸ و ۳۹ به نقل از آشوراده وهرات.

اعتماد السلطنه ساختن قلعه پلنگان را در المآثر والآثار به سال ۱۳۰۱ قمری ذکر کرده و می‌نویسد:

احیاء و انشاء قلعه پلنگان در میانکاله در مازندران در سال ۱۳۰۱
قمری.^{۵۶}

ناصر الدین شاه در سفر نامه خود در باره قلعه میانکاله می‌نویسد:

چهارشنبه سوم شوال (سال ۱۲۹۲ ه. ق.) سوار شده، خیلی رانده، رسیدم بدلمه میانکاله. توپچی خرقانی با دو عراده توپ در جلو دریای کوچک بودند. قلعه میانکاله قلعه خوبی است. عباسقلی خان اشرفی با تفنگچی اشرفی و اهل و عمال در این قلعه هستند. دیوار و برج قلعه از آجر است. دو دروازه دارد. رفیم بالای سرقلعه نماز کردم. دریای بزرگ از این بالاخانه پیدا بود.^{۵۷}

حاجی زین‌العابدین شیروانی در شعبان ۱۳۱۵ ه. ق. درباره این قلعه می‌نویسد:

قلعه میانکاله محتاج به مرمت است و حدفاصل با روس است.

نه سربازی دارد و نه سربسته توپی.

میان قلعه: قلعه‌ای بوده است که میان پلنگان و قلعه سرتک ساخته بوده‌اند این نام فعلاً نام یکی از پاسگاه‌های مرزی کشور و شعبه شبلات در شبه جزیره میانکاله است. این محل در یازده کیلومتری غرب آشوراده بزرگ و ۲۲ کیلومتری غرب تازه‌آباد واقع است. بنای اویله که فعلاً مورد استفاده پاسگاه است از آثار دوران صفویان است.

۵۶- المآثر والآثار ص ۸۰. ۵۷- سفر نامه ناصر الدین شاه به نقل از تاریخ مازندران مهجوری ج ۲ ص ۱۸۹. ۵۸- طرائق الحفاظین ج ۲ ص ۶۵۶.

قلعه پلنگان و قلعه سرتک

محمد حسن خان اعتماد السلطنه درباره این دو قلعه می نویسد:

قلعه پلنگان و سرتک در شبه جزیره میانکاله از بناهای ناصر الدین شاه است. در شوال سنه ۱۲۹۲ که در رکاب همایون شاهنشاهی مؤلف بسفر مازندران رفته بود. شبه جزیره میانکاله را که محاذی اشرف است به دقت ملاحظه نمود. بلکه مرداب میانه اشرف و میانکاله را که در شمال اشرف و جنوب میانکاله واقع است سیر کرده. آبادی که در میانکاله شده، ابتدای آن پنج سال قبل است. در این مدت دو قلعه به حکم همایون بنا شده، یکی در محل موسوم به پلنگان محاذی اشرف است که تمام شده و توب و سرباز و تفنگچی دارد. دیگری قلعه سرتک است که قریب به اتمام است.^{۵۹}

همو درباره قلعه سرتک می نویسد:

احداث قلعه سرتک در میانکاله در مازندران که از عظایم آثار است بناریخ

۱۳۰۱ هجری^{۶۰} ناصر الدین شاه در بازدید از قلعه سرتک می نویسد:

جمعه پنجم شوال (سال ۱۲۹۲) سوار شدیم برای سرتک، قلعه جدید سرتک نمودار شد که امسال حکم به ساختن آن شده و کنار در بای کوچک بنادره آند. نیم فرسنگ تا انتهای نیم جزیره میانکاله فاصله دارد. چهار برج قلعه سرتک تمام است اما دیوار قلعه ناتمام است که باید باز ند در خوب نقطه‌ای واقع شده است. رفتم بالای یکی از بروج چون هوا تکم بود، در سایه آن برج استراحت نمودم. استناد علی معمار گاشی آنجا کار می کند. الحق بسیار خوب و محکم بنادره است.^{۶۱}

حاجی زین العابدین شیروانی درباره این قلعه می نویسد:

۵۹- مرآت البلدان ج ۱ ص اول. ۶۰- المأمور والآثار ص ۸۰.

۶۱- سفرنامه ناصر الدین شاه به نقل از بهشهر ص ۱۷۴ و ۱۷۵.

قلعه سرتک حکم جزیره دارد و موجب خجالت در مقابل آشوراده
افتاده که به روسیه مرحمت شده.^{۶۲}
مرحوم مهجوری در تاریخ مازندران خود می نویسد:
روز شانزدهم ذیحجه سال ۱۲۸۳ ناصر الدین شاه از اشرف به
ناصر آباد رفت و بک روز در آنجا توقف کرد. روز دیگر از ناصر آباد به مقیمی
در وسط میانکاله تشریف فرماده و آبکون عبارت از همین میانکاله
است.^{۶۳}

سه تالار

در میانکاله

صاحب نخبه کامرانی می نویسد:

صنعتگران به معماری رأی رزین آن حضرت به بنای سه دولت
سرake عبارت از سه تالار گردون آثار باشد پرداخته، پایه ارتفاع آن را
هدوش چرخ برین ساخته اند.^{۶۴}
 حاجی محمد میرزا مهندس در ماه صفر ۱۲۹۹ قمری به شبه جزیره میانکاله سفر کرده
و در گزارش خود به نام «راپورت میانکاله» می نویسد:
به فرمان ناصر الدین شاه دو قلعه در میانکاله ساخته شد، نخست قلعه
بنگان و دیگری «سرتک» که نزدیک انتهای شرقی میانکاله می باشد. میان
این دو قلعه پنج ساعت و نیم راه است. میانکاله در زمان شاه عباس شکارگاه
بوده است.^{۶۵}

۶۲- مراتق الحقایق ج ۲۲ ص ۶۵۶. ۶۳- تاریخ مازندران ج ۲ ص ۱۷۹. آبکون

ظاهرآ غیر از شبه جزیره میانکاله است. ۶۴- نخبه کامرانی ص ۱۲۵.

۶۵- راپورت میانکاله نسارة ۴۳۳ مجموعه خطی کا بهنانه ملی ملک به نقل از آشوراده
هرات ص ۲۷.

میانکاله در دوران حکومت ظل السلطان

ظل السلطان درباره میانکاله می‌نویسد:

وقتی که در بالده^{۲۶} در اردوی همایون (اردوی ناصرالدین شاه) بودم،
دستور العملی به جناب بهاءالملک وزیر من و من مرحمت فرمودند که میانکاله
را ضبط کرده قلعه بازیم و در او ساخلو بگذاریم. این میانکاله همان شبے
جزیره آبسکون است. این شبے جزیره که امروز میانکاله می گویند، زبانه
ایست از خشکی که بدریا می رود و به شکل قیف از جنوب به شمال می رود. طول
آخر شبے جزیره قدری اعوچاچ پیدامی کند و به طرف شرق می رود. طول
این شبے جزیره قریب پانزده فرسنگ و عرضش ازدوا فرسنگ و نیم الی سه
فرسنگ در شمال اشرف واقع است. از گلوگاه و تپه کلبداد (اصل: کربال)
که رضاقلی خان سرتیپ کلبدادی (اصل: کربالی) خانه اش آنجاست
هفت فرسنگ است تامیانکاله.^{۲۷} همین تپه کلبداد (اصل: کربال) و گلوگاه را
اوایل سلطنت قاجاریه، برای مختصر جلو گیری از تراکمہ با ساخلوی زیاد
و مخارج زیاد قرار گذاشتند بودند قریب به دویست سال این جزیره و
قسمت زیاد از اطراف این جزیره از حلیله آبادی افتاده بود. نه تنها مامن
وحشیان دوپاشه بود، بلکه وحشیان چهارپا و وحوش صحر امقدار زیادی
در آنجا جمع شده بودند. در این مدت دویست سال قرق طبیعی شده بود.
در تمام عمر این کثرت شکار از چرنده و پرنده در هیچ جای عالم ندیدم.
چون برای ضبط جزیره و ساختن عمارت و قلعه و غیره لازم بود
مدتی در آنجا بمانیم، بی اردوی دولتی ممکن نبود و رفتن آنجا خالی از
خطرهم نبود، به این جهت با اردوی کاملی رفتیم.

از شهرساری به گلوگاه آمدیم که خانه رضاقلی خان کلبدادی (اصل:
کربالی) بود، بعد از چند شب توقف آنجا به طرف میانکاله حرکت کردیم.

^{۲۶}- مرکزی بلاتی و کوهستانی ناحیه نور. ^{۲۷}- تاریخ سرگذشت مسعودی ص ۶۲.

در عرض راه آبادی و دهانی نبود و منزل هم نبود ولرد دهنۀ جزیره شدیم با این اردوی به این بزرگی چهل روز در این جزیره کوچک ماندیم بعد از ساختن قلعه و گذاشتن ساخلو صحیح آنجا و ترتیب جزیره از راه کلbad و گلوگاه به ساری حرکت کردیم.^{۶۸}

عمارت ظل السلطان در میانکاله

ظل السلطان در سر گذشت خود باد آور می شود که چنین بنائی ساخته است: اینکه بجزیره آسکون به این دریاچه می گویند، یکی بواسطه اینست که این بحیره را به اسم این جزیره می خوانند. اسمی دیگر هم دارد که خواهم نوشت. ولی علی الحساب میانکاله می گویند. شرح حالت راجون به حکم پدر تاجدارم آنجا سفر کردم با اردوی دولتی و شکار زیادی شده، تفصیل آن را در تفصیل شکار خودم خواهم نوشت. عمارتی هم در آنجا ساختم.^{۶۹}

را بینو اطلاعات بیشتری درباره میانکاله به ما می دهد:

شبۀ جزیره میانکاله حدود زاغمرز است. صحرای شاهحسینی از دهانه تو سکارود یک میلی زاغمرز و هشت میلی پنگان است. در مشرق تو سکارود، مرانع «یکه توت» و «گشاده» و «یک در لبو» و «شیر خان لبو» است. کنار دریخی جوی آبی جاری است که به «چشم سر» یا «ملاصادق» معروف است.

ادامه شبۀ جزیره میانکاله شرقی است، از زمینی نزدیک زاغمرز تا سافنی در حدود سی میل و آخر آن به سه جزیره آشوراده ختم می شود. زمینی شنی است که عرض آن از سه تا چهار میل تجاوز نمی کند و طرف شمال

۶۸- تاریخ سر گذشت مسعودی صفحه ۶۲ و ۶۳ و ۶۴.

۶۹- تاریخ سر گذشت مسعودی مسعود میرزا ظل السلطان ص ۲۵.

آن پدهای شنی کوتاهی است و بست آنها درختان فراوان اثار جنگلی و بوته های خار که در محل به نام «تلو» معروف است و بیشهای غیر قابل عبور تشکیل داده است.

طرف جنوب آن با الاقی و نیزار است. جنوب غربی شبه جزیره مضرس است و تشکیل شبه جزیره های متعدد داده است. چند درخت در جزیره است. درخت توئی ابتدای خاک «یعقوب لنگه» است و درخت انجیری نشان قلعه بلنگان . قلعه بلنگان که تا زاغمرزیک ساعت و سه ربع فاصله دارد، در منتهی الیه غربی شبه جزیره ساخته شده است. قلعه ای هشت ضلعی است و بر هر کنج آن برجی با یام کاشیکاری است . فاصله میان برجها هشتاد قدم است.

به دستور ناصر الدین شاه و تا سال ۱۳۱۹ قمری سی و پنج سرباز اشرفی در این قلعه ساکن بوده اند که جلو دزدان در بالائی تر کمن را بگیرند و فرق شبه جزیره را حفظ کنند. زیرا در آن تاریخ تبراندازی و چرای گار و گوسنند در آنجا منوع بود.

در زمان مظفر الدین شاه این فرق شکست و این شبه جزیره در دوران زمستان محل چرای گلهای گاویش از زان و فرح آباد بود. آنطرف قلعه بلنگان استخری به نام «بلنگان اسل» است که آبشخور گلهای آنجاست و پس از آن استخر دیگری به نام «ترک اسل»^{۷۰} است پس از این استخر درخت عظیم انجیری به نام «ابی انجیل» است که در مراتع «چنگور»^{۷۱} است. پس از آن به «دادگاهان اسل» می رسیم که آبی لجن آلود و میاه رنگ دارد.

این شبه جزیره پرازشکار گوزن و گراز و فرقالول و خروس جنگلی و مرغابی وغیره است. سروصدای پرندگان آبی شب هنگام ما را مانع

خواهید بود

از تو سکابن که از زاغمرز یک میل فاصله دارد تا پلنگان هشت میل است. پس از پلنگان به «گواسل»^{۷۲} می‌رسیم که هشت میل فاصله دارد. بعد از نیک میمی که باریکترین قسم شبه‌جزیره است، در سه میلی گواسل است.

پس از آن «گوکلمشور»^{۷۳} (گاو + کله + شور) است. در این ناحیه بقدیری گل فراوان است که شبانان باید از کله گاوهای مرده استفاده کنند و آنها را سنگهای قدمگاه خود فرار دهند و سه میل از محل قبلی فاصله دارد. سپس لله و نیگا^{*} و خرما که چهار میل فاصله دارد، معروف است که خرما محل شهری قدیمی بوده است. از خرما تا سرتک تقریباً چهار میل واز سرتک تا دومیل دیگر انتهای شبه‌جزیره است. می‌گفتند از انتهای شبه جزیره می‌توان به جزیره آشوراده رفت زیرا عمق دریا زیاد نیست.

در سرتک سابق قلعه‌ای بوده است که به دستور ناصر الدین شاه ساخته بوده‌اند و تاسال ۱۳۲۱ قمری پادگان سربازان اشرفی بوده است.^{۷۵}

نیبر^{۷۶} می‌نویسد که طول این شبه‌جزیره دوازده فرسنگ است که از قلعه پلنگان سه منزل است، منزل زردی، منزل مقیم، منزل سرتک. در قلعه روسیان چهار میلی مغرب سرتک در کنار ساحل نقطه‌ایست که آثار قلعه خرابه‌ای روسی دیده می‌شود. ممکن است جای استنکارازین Stenka Razin قبل از اینکه خاک ایران را ترک کند بوده (در سال ۱۰۷۹ قمری) یا

72-Gu-Asal

۷۳- بضم گاف و کسر کاف وفتح لام وفتح شین و واو.

*- Lalavangā .

۷۴- بعضی گردال کله گاو است.

۷۵- سفرنامه را بنو من انگلیسی صفحات ۶۰ و ۶۱.

Napier - ۷۶

محل قلعه ایست که کشت و یونویج در سال ۱۹۶ قمری برپا کرده . در آن از «اروس قلعه» یاد می کند و محل آن را در جزیره‌ای نشان می دهد.^{۷۷}

گورستان روسها در میانکاله

یکی از همراهان درن در سفرنامه خود از این گورستان یاد کرده است.^{۷۸}

ویرانه‌های تزاری در شبہ جزیره میانکاله

در میان قلعه نیز آثار خانه‌های آجری ویران شده بسیار است که اکنون تلهای بسیار پاره آجر از آنها بر جای مانده است.^{۷۹}

نزدیک همین ویرانه‌ها دو گورستان با گورهای زیر وبالا شده بسیاری دیده شد که گویا کسان در بی یافتن چیزهای بهادر مانند: شمشیر و نشان و مدال و جز آن که در آن وقت افسران نیروی دریائی را با آنها به خاک می سپردند تمام گورها را کنده بوده اند و سنگ قبرها را به کتاری انداخته بودند. نوشته سنگ قبرها به خط ارمنی و بیشتر به خط روسی بود. قدیمی ترین تاریخ آنها سال ۱۸۷۰ تا ۱۸۸۰ بود. بر سنگ قبرها چند گونه علامت صلیب به اشکال مختلف دیده می شد.^{۸۰}

آثار تاریخی در شبہ جزیره میانکاله در بازدید تیر ماه ۱۳۶۵

قلعه پلنگان

از زاغر ز که وارد شبہ جزیره میانکاله می شویم ابتدا به دوراهی قلعه پلنگان می رسم و بازود درجه گردش به دست راست و طی فاصله‌ای در حدود دو کیلومتر آثار بازمانده قلعه پلنگان را می بینم . قلعه پلنگان از قلعه‌های نظامی است که در دوران

۷۷ - سفرنامه راینو من انگلیسی ص ۱۶۰ . ۷۸ - سفرنامه استرآباد و مازندران

موردخ ۱۲۷۵ ص ۳۷ . ۷۹ - آشوراده و هرات ص ۷۴ و ۷۳ . در تیر ماه سال ۱۳۶۵ شمسی که نگارنده آشوراده را بررسی کرده، از این ویرانه‌ها چیزی ندید .

۸۰ - آشوراده و هرات ص ۷۴ . دد تیر ماه سال ۱۳۶۵ شمسی که نگارنده از این نقاط بازدید می کرد چنین گورستانی ندید.

ناصری احداث شده است. آجرهای قلعه را به غارت برده واراضی آنرا کند و کاو فر او ان کرده بودند. امروز مخروبه حمام آن به چشم می‌خورد. ظاهراً در هشت کج قلعه هشت برج حفاظتی در فاصله‌ای در حدود ۸۰-۷۰ متر باشده بوده است. در نزدیکی قلعه پاسگاه حفاظت محیط زیست بنا شده است.

میان قلعه

از دوراهی قلعه پلنجان تا میان قلعه که امروز صبدگاه شبلاشت است مجموعاً ۴۸ کیلومتر است. از اینجا با نود درجه گردش به دست راست و پیمودن دو کیلومتر فاصله به آثار بازمانده میان قلعه می‌رسیم.

میان قلعه که اراضی زیر بنای آن به یک هکتار می‌رسد اطلاق و آثار است و از بنای قلعه نشانی بر جای نیست. مصالح بنای قلعه آجرهای بوده است که تماماً به غارت رفته و صرف بناهای دیگر شده است. آنچه از آجرها باقی بود، اندازه‌گیری شد و به شرح زیر است.

$6 \times 26 \times 26$ ، $21/5 \times 21/5 \times 4$ ، $20 \times 5 \times 5$ سانتیمتر
و پاره آجرهای به قطر ۱۰ سانتیمتر که شاید بتوان گفت بازمانده مصالح قلعه قدیمی تری بوده است.

بنای نظام آشور

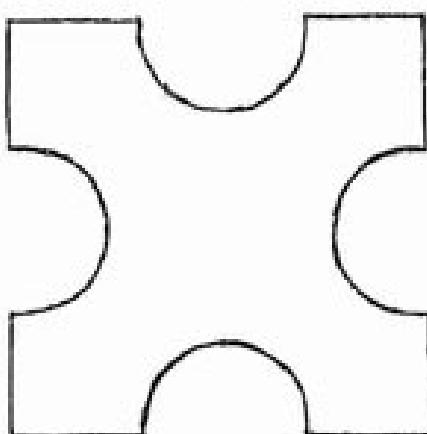
در پنهان اکبر

در پنج کیلومتری صبدگاه میان قلعه با گشتن نود درجه به دست راست و طی فاصله‌ای در حدود دو کیلومتر به آثار باقیمانده ساختمانهای روسی می‌رسیم که در محل معروف به نظام آشور است.

امروز دو بنای مستطیل شکل که در امتداد هم در جهت شمال و جنوب ساخته شده است برقرار است (عکس شماره ۳۸۵ و ۳۸۶). بام آنها ظاهراً نوعی سفال بوده است که در رویه پخته شده است. تقریباً بر تمام سفالهای شکسته نوشته‌ای

به خط لاتین نقر بود که این کلمات در آنها تکرار می شد:
GUICHARD CARVIN & CIE STANDRE (نقش زبور) مسکن
 است این سفالها مصرف دیگری نیز داشته اند.

در شمال این دو بنا، خرابه های زیادی از بناهای عظیمی دیده می شد که چهار
 پایه بتن ریزی آن تا امروز (تیر ۱۳۶۴ شمسی) باقی است. یکی از پایه ها، مربوط

به ارتفاع ۸۰ سانتیمتر بود که میان اصلاح آن
 بریدگی داشت. این بریدگیها به شکل ناو های
 شببداری بود و داخل بنن، پایه ها، مبله های آهن
 گرد به کار رفته بود.

در محوله، پاره های ذغال سنگ
 «آنتراسیت» زیاد دیده می شد که ظاهر ابرای به کار
 انداخن کوره های تعمیراتی کشته به کار
 می رفته است و از رو سیمه آورده بوده اند.

بنالی دیگر در يك کیلومتری

شرق نظام آشور

بنائی مستطیل شکل با مصالح بناهای نظام آشور در يك کیلومتری این محل
 بنا شده است. این بنای کوچکتر از دو بنای نظام آشور است. این بنای در کنار
 پیشرفته مصنوعی خلیج گرگان ساخته شده و در عدد بناهای رو سه است.

شبه جزیره میانکاله

در ازای شبه جزیره میانکاله از دو راهی قلعه بلنگان تا دعکده آشور اده ۵۶
 کیلومتر است. حاشیه شمالی آن دریای خزر و حاشیه جنوبی آن خلیج گرگان است.
 این شبه جزیره از قدیم مرکز پرورش گاو و گوسفند و گاو میش بوده است و
 مرانع آن از غرب به سمت بدنامهای زیرخوانده می شود:

- ۱- واژمل استل VĀZMEL - ASTAL
 ۲- ایلخی‌چی منزل ILXIÇI MANZEL
 ۳- تو استل QU - ASTAL
 ۴- تنگه TANGEH
 ۵- قزل QAZAL
 ۶- جفت نوع JOFTE - TUQ
 ۷- نگه الله و نگه LALE VANGE
 ۸- کپورچال KAPUR ÇAL
 ۹- قلعه: منظور اراضی میان قلعه است.
 ۱۰- آشور که آخر شبه جزیره و دهکده آشوراده بر اراضی آن بنا شده است.^{۸۱}

آشوراده

در انتهای شرقی شبه جزیره میانکاله دهکده آشوراده است که فاصله آن از نظام آشور ده کیلومتر است. امروز تأسیسات عظیم شبات و نشکلات اداری آن و چند در مقاذه و مدرسه و مسجد و بیمارستان واسکله در آن دیده می‌شود. در شمال غربی مرکزدهکده، قلعه‌ای از دوران رضاخان به‌چشم می‌خورد که پاسگاه زاندارمری آن زمان بوده است مصالح آن آجر و ماسه آهک است و نسبه برقراست. بناهای داخلی آن را برای استفاده از آجرها خراب کرده بودند ولی بارو و سر در آن نسبه سالم مانده است. (عکس شماره ۳۸۷ و ۳۸۸ و ۳۸۹ و ۳۹۰).

کلمت رابرт مارکام^{۸۲} که از سال ۱۲۲۵ تا ۱۳۳۵ قمری زندگی کرده (۱۸۱۰ تا

۸۱- این اطلاعات از آقای نوروز علی خادملو گلوگاهی کتب شده است.

۱۹۱۶ میلادی) درباره آشوراده می‌نویسد:

در این وقت که فشون ایران از حمله سپاه شکسته شده بودند و به دولت ایران خسارت بسیار وارد آمده بود، روسها مقصود خود را به عمل آوردند و جزیره آشوراده واقعه در بحر خزر را بدون جهت منصرف گشتند. این جزیره در خلیج استرآباد در سه فرسنگی ساحل بحر خزر، نزدیک به شهر استرآباد واقع است.^{۸۲} نفرييانيم فرسنگ طول وربع فرسنگ عرض دارد. زمین آنجا شنزار است. در حوالی سواحل جزیره چند چشمه عمیق آب شیرین دارد.^{۸۳}

در سنه ۱۲۵۷ هجری دولت روس دو فروند کشی جنگی به جزیره آشوراده فرستاد. در ظاهر به اسم اینکه تراکم وحشی را که در ساحل بحر خزر دزدی می‌کنند تنبیه نمایند ولکن در باطن برای آنکه بدون جهت ملک همسایه دوست و منحد خود را تصاحب نمایند.

وقتیکه دولت ایران برای این حرکت روسها و دست اندازی ایشان به ملک ایران شکایت نمود، دولت روس در جواب گفتند دولت ایران حق ناشناس است و ما در دوستی محق هستیم که این جزیره را منصرف باشیم.

اکنون دولت روس در جزیره آشوراده خانه‌های روسی و سربازخانه‌های مریضخانه هابان نموده است و چند قطعه باغ در آنجا ساخته‌اند.^{۸۴} کشتی ایرانی و ترکمنی را نمی‌گذارند که بدون پاسپورت به سواحل جزیره بروند.

آشوراده خیلی محل مهمی است برای خیالات دولت روس در

-۸۲ - این جزیره هیچگاه در سه فرسنگی دریای خزر و نزدیک شهر استرآباد نبوده است.

-۸۳ - ظاهر آن مظلوم شدن چاه است. زیرا در این جزیره چشم‌های وجود نداشته است.

-۸۴ - امر و وز (تیرماه ۱۲۶۵ شمسی)، از این بنادا آثری بر جای نیست.

وسط آسیا و بواسطه این جزیره به ممالک هندوستان خیلی نزدیک شده‌اند. آذوقه و اسلحه قشون را در این جزیره ذخیره می‌کنند. در ساحل مقابل جزیره آشوراده دهنه رودخانه گرگان است، در این رودخانه کشتی‌های کوچک به طرف مشهد مقدس چند فرسنگ ممکن است حرکت نمایند. از استرآباد الی دره گز (سی فرسنگی مشهد مقدس) اطراف رودخانه وسیع، چمنزار است. گله و رمه تراکمه در آنجا چرا می‌کنند. زراعت جو و گندم در آن اراضی به عمل می‌آید. در تجر و تاش، اشش فرسنگی شمال شاهروド و در رامیان پانزده فرسنگی سمت شرقی استرآباد معادن زغال سنگ موجود است. این مطالب هم‌دلیل بر آن است که جزیره آشوراده محل مهمی است و دولت روس در آنیه می‌تواند قشون زیاد از آنجا حرکت داده، به اراضی خراسان و هرات تاختن نماید و ممالک هندوستان انگلیس را مفتوش کند.^{۸۶}

مؤلف تاریخ ایران در دوره قاجاری نویسد:

در ایران همچو مشهور شده بود که روسهای متوقف در آشوراده جعفرقلی خان بجنوردی را به شرارت و نافرمانی تحریک کرده بودند و در شورش خراسان شرکت داشته‌اند.^{۸۷} این شهرت بدون صدق هم نبود. چه در سنّة ۱۲۶۸ قمری روسها قصه گرگ و میش را به میان آوردند و تحکمانی به دولت ایران کردند که مردم ایران از سخنان آنها خنده‌یدند و ایشان را استهزا کردند. روسها که در جزیره آشوراده به تراکمه که در ساحل مقابل جزیره بودند خیلی سخت گرفتند و اعمال ایشان را همیشه ایراد می‌کردند و مدت‌ها بود که اسباب رنجش آنها را فراهم کرده بودند. آخر الامر

۸۶- تاریخ ایران در دوره قاجار ص ۱۲۷ و ۱۲۸.

۸۷- اشاره به ظلم و جور آمد دوله و خانرواده اوست که حاجی میرزا آقا سی جمیع اموال اورا مصادره کرد و خانواده اورا به فقر نشاند.

تراکمه در صد آن شدند که تلاوی نمایند و منتظر فرصت بودند تا آنکه روسها به خواب خرگوشی رفتند و ترکانان بر آنها ناختن نمودند. رسم روسها آنست که در شب بعد از عید پر هیز مذهبی بقدرتی خمر می خورند که مدھوش ولا یعقل می شوند.

طابقۀ تراکمه بموت از این مطلب مخبر شده بودند و در همان شب حید که ظلمت حالم را فرا گرفته بود به جزیرۀ آشوراده ورود کردند و روسها را مست دیده، چندین نفر از قراولان و مستحفظین را به قتل رساندند و بیست نفر از آنها را دست بسته به همراه خود بردند که به غلامی بفروشند و سلامت به ساحل برگشتند.

کشتن چنگی که در خلیج استرآباد بود، چند تیر توب به بیهوده شلیک کرده و فایده نیخشد. ایرانیهای گفتند که گویا کشتن روسها نیز مانند خودشان مخصوص و مست افاده.^{۸۸}

کاپیتان چارلز فرانسیس مکنزی در سال ۱۲۷۶ قمری (فوریه ۱۸۵۹ میلادی) از بندر گز با کشتن «گاما» به جزیرۀ آشوراده رفت و درباره آن می نویسد:

از بندر گز تا آشوراده یک ساعت و نیم طول کشید تا در آشوراده لنگراند انتظیم... بعد از اینکه لباس افسری خود را به تن کردم، توسط فایق ناخدا به خشکی رفتیم و به آقای لیچارف و معاون ناخذادرخانه آقای ملکنوف که رئیس یانماینده کبانی جدید روسی آشوراده بودند برخوردیم.

روز بعد آقای ملکنوف و همه اشخاص بر جسته این مؤسسات جمع شده بودند که جشن بگیرند. آقایان سیزده نفر و همه افسران بودند. در اطاق طویلی راه می رفتند و سخن می گفتند و سیگار می کشیدند. در اطاق دیگری خانمها مشغول ورق بازی بودند. در واقع هیچ مشغولیات دیگری ندارند و به نمایش اسب سواری هم علاقه‌ای ندارند. پیاده‌روی، روی یک جزیره

ماسه‌ای نیز زیاد لذت‌بخش نیست.^{۸۸}

آفای لیچارف مرا به صحنه دعوت کرد. خانه اور غرب جزیره قرارداشت و فقط ازدواطاق و یک ایوان تشکیل می‌شد. او و خانمش جای زیادی نداشتند. در جلوی خانه، تالار بزرگی برای دیدبانی است و در فصل گرما از آن استفاده می‌کنند. چون باد دریا آنجارا خنک نگه می‌دارد، بین تالار و خانه چهارتوب یک کیلو نیمی فرارداشت. آفای لیچارف پیشنهاد کرد که چیزهای دیدنی جزیره را بمن نشان دهدند. اول به کلیسا رفیم یک ساختمان قشنگ چوبی است که سقف آن سبزرنگ و روی آن یک صلیب فراردارد و محصور است. این عبادتگاه کوچک بسیار مرتب بود و نقاشی‌هایی که داشت خوشبختانه از سبک قدیمی و زشت مکتب ارتده کس بیز انس نبود. بلکه توسط هنرمندان جدید نقاشی شده بود و «هلن» و «کستانین» را نشان می‌داد. کثیش مرد خدائی بود با ظاهر بسیار جدی و تقریباً پنجه ساله با زن و دو دختر... نزدیک کلیسا قبرستانی بود و تعداد صلیبها نشان می‌داد که بیزان راگ و میر در آشوراده زیاد است... یک سر باز خانه در جزیره هست که ساختمانش مانند سایر ساختمانها به منتهی درجه مرتب و تعیز بدنظر می‌آمد. دو کشتی قدیمی نیز در کار ساحل فرار داشت که یکی زندان بود. یکی از آنها چهارتوب تقریباً یک کیلو نیمی دارد که برای تمرین توب اندازی از آن استفاده می‌شود و هردو بقدرتی کهنه و فرسوده شده‌اند که عقابهای امپریال روی آن بسختی دیده می‌شد. تعداد افسران با اطلاع و فرمانده روی هم ۱۳ تن است... بیمارستان آنها ۱۴ الی ۱۵ تخت خواب دارد و هر چند کوچک است ولی دونفر جراح مسئول آن بودند. چند مغازه آهنگری، نجاری، نانوائی لباسشویی و ۴۵ ساختمان که نصف آنها کلبه‌های مسکونی بودند وجود داشت... در این بندر ۲۳ کشتی ساخت

باکو وجود دارد که میان ده الی پانزده تن بودند.
 ذغال منگی که به کارمی برند نوع خوبی است که از روسیه وارد
 می‌کنند ولی بسیار گران است و کشتیها برای صرفه جویی چوب زیاد مصرف
 می‌کنند و زغال را در سفرهای طولانی به استراخان و انزلی و باکو مورد
 استفاده قرار می‌دهند. از این‌گه زغال ایران زیاد است
 ولی نوع آن خوب نیست.

جزیره آشوراده چهارده ورست روسی (هر ورست ۶۷۰ متر)

با گزافاصله دارد و عرض آن یک ورست می‌باشد.^{۹۰}

محمدحسن خان اعتمادالسلطنه درباره آشوراده در سال ۱۲۹۲ قمری می‌نویسد:

شبیه ششم شوال ۱۲۹۲ قمری بقیه سفر آشوراده است. صبح زود
 برخاسته دور جزیره را گردش کردیم. سی سال قبل که این جزیره و اگذاریه
 روسها شده بود، دورش یک فرسخ بود. اما کم کم آب شسته، بخصوص
 بار سال که نصف جزیره طرف شمال را آب برده، بطوریکه حالا دور
 جزیره یعنی آنجا هارا که آب نگرفته است واژ طفیان آب سالم است، خانه
 ساخته، زیادتر از دو هزار ذرع نیست. پار سال چهل خانوار را بواسطه گرفتن
 آب جزیره، کوچانیده به باد کوبه فرستادند. طفیان آب طوری است که
 گاهی خانه در بایگی در معرض تلف است. بنای معتر جزیره کلوب است،
 بالنسبة از سایر عمارت‌شنگ تراست. جمعیت این جزیره از سر بازو ملاح
 و تاجر وغیره چهار صد نفر است، با کشتیهای جنگی و تجاری. از بی جائی
 فور خانه و سر باز خانه در کشتیهای کوچک بین دکل است... مریض خانه خوبی
 دارند که رفتم دیدم، چهل مریض آنجا بود که همه نوبه می‌کردند... حکیم
 روس می‌گفت: ناخوشی نوبه و بائی و عمومی شده. از چهار صد سکه چهل
 مریض زیاد است. سه چهار دکان مشروبات فروشی و یک دکان خرازی دارد.

بیست و چهار عراده نوب، روسها در آشوراده و کشتیها دارند. دو کارخانه خوب در آشوراده دیده شد: یکی کارخانه آهنگری است و یکی نجاری که اسباب کشتی می‌سازند. خلاصه در این سفرسی و شش ساعت خوش گذشت. حقیقت می‌وشن ساعت در فرنگستان بودم.^{۹۱}

حاجی محمد علیرزا مهندس درباره آشوراده می‌نویسد:

«آشوراده را از دور که ملاحظه کردم به نظر مظلوم از مشرق به مغرب به قدر سیصد ذرع به نظر آمد. در مشرق ده درجه سمت شمالی قلعه سرتک به بعد یک ساعت واقع است. اما از آخر خشکی میانکاله که در کنار بحر است تا آشوراده از روی آب یک میدان فاصله دارد. گامباده جزیره‌ای است در طرف شرقی آشوراده به بعد یک میدان واقع که اکثر اوقات در زیر آب پنهان و گاهی منکشف می‌شود. در میانکاله هرجا را نیم ذرع می‌کنند به آب شیرین و گوارا می‌رسند.»

به نظر می‌رسد که منظور از جزیره گامباده، همان جزیره آشوراده کوچک است که شرقی ترین جزیره از مجمع الجزایر آشوراده محسوب می‌شود.^{۹۲}

اکنون در نتیجه کاهش آب دریا، سه جزیره آشوراده در طول شبه جزیره میانکاله بهم پیوسته‌اند و خلیج گرگان را به دریای خزر بیش از یک راه نمانده است که همان تنگه خلیج گرگان است.

سربرسی سایکس در سال ۱۳۱۰ قمری (= ۱۸۹۲ میلادی) در باره آشوراده می‌نویسد:

در سال ۱۸۹۲ میلادی در این جزیره لنگرانداختم واژ کوچکی به حیرت افتادم. این جزیره بقدری کوچک است که در موقع طوفان امواج

۹۱- روزنامه خاطرات اعتمادالسلطنه ص ۴۲ و ۴۳.

۹۲- آشوراده و هرات ص ۲۷ و ۲۸.

دریا آنجارا می‌شود. آب و هوای آنجا مشهور به بدی است و زندگانی افسرانی که در آنجا مأمورند، باید خیلی پر مشقت و سخت باشد.
در این تاریخ در دهانه خلیج گرگان سه جزیره در مجمع الجزایر آشور اده وجود داشت و خلیج گرگان از جهار تنگه به دریا راه داشت.^{۹۲}
را بینو درباره جزایر آشور اده می‌نویسد:
آشور اده ساقائامل سه جزیره بود. جزیره بزرگتر در سال ۱۲۵۶ قمری به شبه جزیره میانکاله متصل شده بود و دو جزیره جداگانه دیگر.
روسها جزیره بزرگتر را «ارست Orest» و دو جزیره دیگر را «ازنیس Eugenis» و «اشیک Ashik» می‌نامند.^{۹۳}

ویرانه‌های تاری در آشور اده

روسها بنادهای بسیاری در شبه جزیره میانکاله و جزیره‌های آشور اده ساخته بودند که آثار کمی از آنها بر جای است.
در جزیره آشور اده کوچک یک قلعه نظامی، در جزیره آشور اده بزرگ یک قلعه سنگی منوط که دیوارهای بلند آن تا سالهای ۱۳۳۰-۱۲۲۵ نامی بر جای بود. در میان این قلعه آثار زندان‌های مجرد نمایان بود. در میان صحن قلعه آثار آجرپارهای زیاد بود که نشان می‌داد در آنجا نیز احتمالاً از آجر بنا کرده بوده‌اند.
در نزدیکی این قلعه دو گورستان دیده می‌شود که گنج عجیب‌ان سنگ قبرها را به گنبدی ازداخته و قبرهارا زیر و بالا کرده بودند. سنگ قبرها به خط ارمنی ویژتر به خط روسي بود، تاریخ سنگها به سالهای ۸۰-۱۸۷۰ می‌رسید. بر سنگ قبرها علامت صلیب به اشکال مختلف دیده می‌شد.^{۹۴}

۹۲- رایسو من انگلیسی س. ۱۶.

۹۳- آشور اده و هرات ص ۲۶ و ۲۷.

۹۴- آشور اده و هرات ص ۷۳ و ۷۴.

جزیره آبکون کجاست؟

ابوالفتح وثوق زمانی درباره محل آبکون می‌نویسد:

جزیره آبکون را بی گمان میان سالهای ۶۱۷ و ۷۰۴ قمری آب فراگرفته و ناپدید شده است. تا آنجاکه معلوم است، در طول تاریخ، آب دریای خزر در سال ۵۲۹ قمری به کمترین حد خود رسیده است و آن در هنگام سلطنت آنسز (۵۲۱ تا ۵۵۱ به تفاريق) سومین شاه سلسله خوارزمشاهان بوده است. آن هنگام از مرداب ازولی جز سری برای رودهایی که بدان می‌ریزند نمانده بود. در جنوب شرقی دریای خزر نیز بر اثر کاهش آب، جزیره‌های چندی از زیر آب بیرون آمده بود که از آن میان جزیره آبکون است که سلطان محمد خوارزمشاه در سال ۶۱۷ قمری بدانجا پناه برد.

خواجه نصیرالدین طوسی والغ بیگ آبکون را درجه ۳۷ درجه و ۱۵ دقیقه عرض شمالی نوشته‌اند که باحدود شمال گمیشان کنونی تطبیق می‌کند. با توجه به اینکه جزایر آشوراده در مدار ۳۶ درجه و ۵۴ دقیقه عرض شمالی قرار دارند و آبکون در مدار ۲۱ دقیقه شمالی تر واقع شده بود، پس بی گمان جزیره آبکون بجز جزیره‌های آشوراده است. آب دریای خزر چون از نو فزونی گرفت، جزیره آبکون در زیر آب ناپدید گشت و از آن پس دیگر هیچگاه پدیدار نگشت.

گواه دیگر آنکه در کتاب بستین الفضل و در فرهنگ جهانگیری و در برهان قاطع که به ترتیب در سالهای ۷۰۴ و ۱۰۱۷ و ۱۰۶۲ قمری تألیف شده‌اند، در جزیره آبکون هرمه نویسنده می‌نویسند این جزیره را اکنون آب فراگرفته است.

توضیح دیگر آنکه، خواجه نصیرالدین طوسی، هنگام فرار سلطان

محمد خوارزمشاه حیات داشته و از جزیره آبکون آگاه بوده و محاسبه علمی وی در باره مختصات جغرافیائی این جزیره جنبه عینی داشته نه ذهنی. از اینرو تردیدی نیست که جزیره آبکون بجز جزیره های آشوراده است و یکی پنداشتن آنها درست نیست.^{۹۶}

صاحب حدود العالم در سال ۳۷۲ قمری می نویسد: آبکون شهر کی است بر کران دریا، آبادان و جای بازرگانان همه جهان است کی به دریای خزران بازرگانی کنند و از وی گیخته پشمین و ماهی گوناگون خیزد.^{۹۷}

و در شرح رودخانه ها می نویسد:

دیگر رودبست به حدود خراسان، آن را رود هرند خوانند، از کوه طوس برود بر حدود آستو و جرمگان برود و میانه گرگان ببرد و به شهر آبکون رود و به دریای خزران افتد.^{۹۸}

از شرح بالا که درباره آبکون نوشته شده، معلوم می شود آبکون بندری آباد و محل بازرگانان بوده است و از شرحی که درباره رود هرند نوشته شده معلوم می شود این رود میان شهر گرگان را می برد و به بندر آبکون می رسیده و به دریای خزران می ریخته است. رودخانه ای که میان گرگان را ببرد فقط رودخانه گرگان بوده ولاغیر و امروز این رودخانه در حدود سه چهار دقیقه بالاتر از پوزه آشوراده به دریای خزر می ریزد بنابراین نباید بیست و یک دقیقه شمالی تر از مدار ۳۶ درجه و ۵۴ دقیقه که مدار شبے جزیره آشوراده است قرار داشته باشد و مسلماً جزیره آبکون هم باید در مقابل بندر آبکون بوده باشد و جزیره ای که بیست و یک دقیقه شمالی تر باشد نمی تواند به نام بندر معروف آبکون نام داشته باشد. بنابراین جزیره آبکون را

۹۶- آشوراده و هرات ص ۲۸ و ۲۹ و ۳۰. ۹۷- حدود العالم ص ۱۴۶.

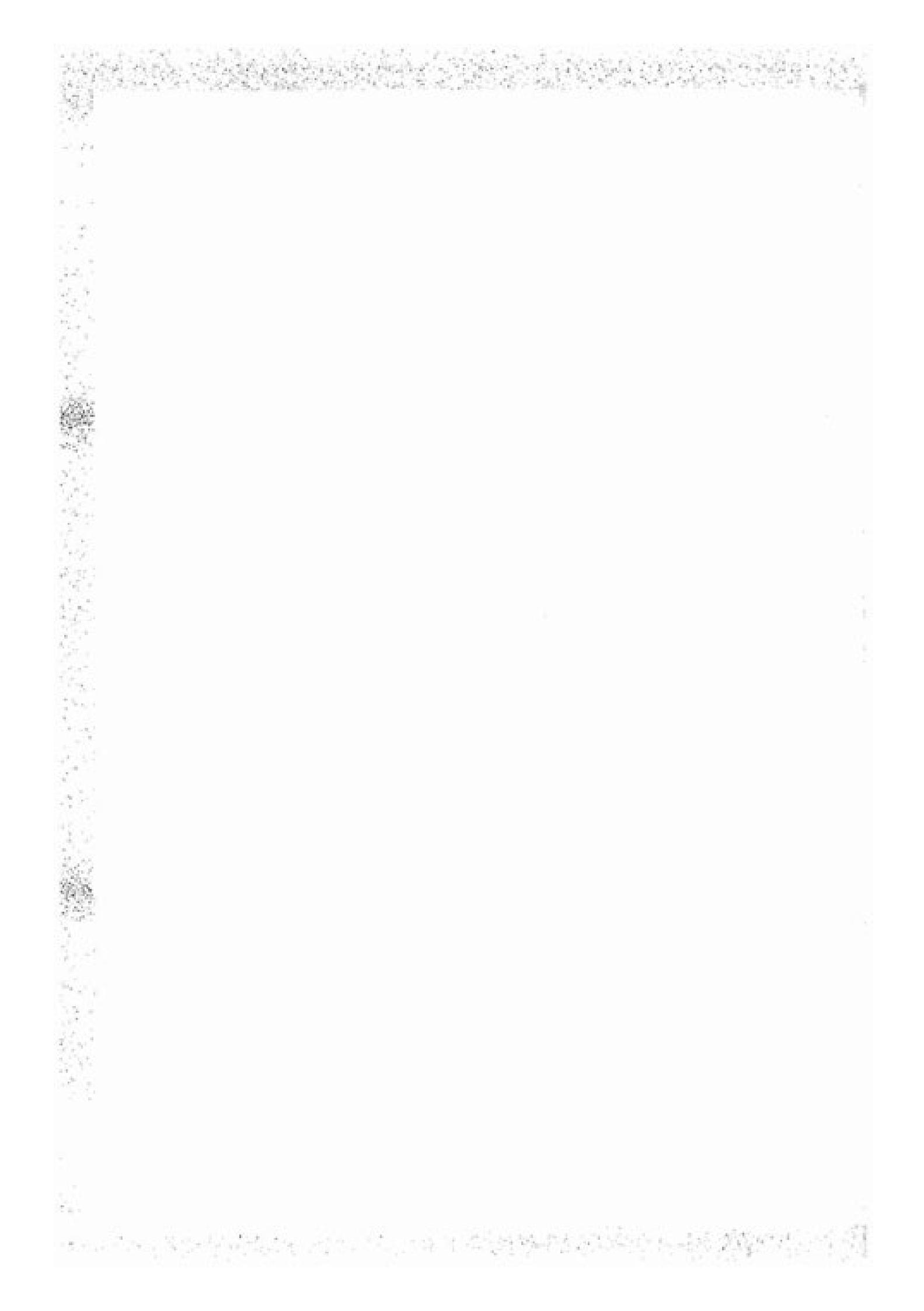
۹۸- حدود العالم ص ۴۹.

باید در مصب رودخانه‌گرگان که قطعاً مسیر و مسیل آن تاکنون تغییر نکرده جستجو کرد.
باز نویسنده حدود العالم در شرح جزایر می‌نویسد:

جزیره‌ای دیگر هست اندین دریا (دریای خزران) ولکن گوشه‌ای
از وی به خشک پیوسته است: برایر دهستان است، آن را «دهستانان سر»
خوانند و اندرو اندکی مردم است، صیادان بازاند و حواصل و ماهی.^{۱۰}
دهستان از جنوب به خالک‌گران و از مغرب به حاشیه دریای خزر
و از شمال به زاوه و از مشرق به خراسان محدود می‌شود.
اگر تعیین مدار الغ بیک و خواجه نصیر الدین طوسی را برای جزیره
آبکون دقیق و صحیح بدانیم باید به دنبال شبه جزیره دهستانان سر بگردیم که در
سال ۳۷۲ قمری حالت شبه جزیره داشته و احتمال می‌رود ۲۴۵ سال بعد که سال
۶۱۷ قمری است به علت اضافه شدن آب دریا به شکل جزیره درآمده باشد و در
این وقت است که سلطان محمد خوارزمشاه بدان بناء برده و در آنجا جان سپرده است.
گرگان و دهستان میان مدار ۳۶ درجه و ۵۰ دقیقه و ریاضت کرمیته که روزی در
حال دهستان بوده است بر مدار ۳۷ درجه و ۱۵ دقیقه قرار می‌گیرد^{۱۱}. بنابراین جزیره
آبکون باید مقابل ریاضت کرمیته در حاشیه شرقی دریای خزر باشد و الله اعلم بحقایق
الاسور.

۱۰- حدود العالم ص ۲۴

۱۱- نگاه کنید به نقشه شماره ۲ کتاب آشوراده و هرات تأثیف دکتر ابوالفتح و ثوق زمانی.

۲- بنایا و آثار تاریخی پنجهزاره و کلبداد اشرف

مختصری از جغرافیای پنجهزاره

پنجهزاره از دهستانهای حومه بهشهر (اشرف) است. این دهستان در مشرق بهشهر و دو طرف راه آهن بهشهر به بندر ترکمن (بندر شاه) واقع شده. قسمت شمالی این دهستان دشت است که به خلیج گرگان متینی می‌شود و قسمت جنوبی کوهستان جنگلی است که از یک طرف به خاک شهریاری منصل می‌گردد. سجموع آبادیهای آن به شانزده دهکده می‌رسد که مهمترین آنها: گلوگاه و خلیل محله و رکاوند و مهدی- رجه است. (فرهنگ جغرافیائی ایران ج ۳).

کلبداد

دهستان کلبداد از دهستانهای بخش بهشهر (اشرف) است این دهستان در حد شرقی بهشهر و آخر خاک مازندران است دهکده‌های آن در دو طرف جاده اصلی و راه آهن فراردارد، قسمت شمالی آن محروم دهستان پنجهزاره به خلیج گرگان می‌رسد و قسمت جنوبی آن کوهستانی و جنگل است، از نه آبادی تشکیل می‌شود که مهمترین آنها: لمراسک و نیرناش و تیله نو است.

باغ و عمارت نجف قلی خان مصباح نظام
در دهکده سارو از دهستان پنجپاره اشرف

حاجی زین العابدین شیروانی در شعبان ۱۳۱۵ قمری در باره‌این باغ و عمارت

می‌نویسد:

در دهکده سارومیان راه اشرف به رباط، در وسط راه باغ و عمارت و دیه
خوبی بود. گفتند نامش سارو بروزن جارو و از حاجی نجف قلی خان مصباح نظام
است.^۱ در محل بررسی شد اثری از این باغ و عمارت نبود.

اماوزاده یوسف

در رکاوند از دهکده‌های پنجپاره اشرف

در بازدید محل معلوم شد قدمعتی ندارد و آثار تاریخی نداشت. چند اصله
درخت بلوط کهنسال اطراف بنای اماوزاده است.

مرقد دو پسر امیر مؤید اسماعیل خان باوند
در گلاک پنجپاره بهشهر

دو پسران اسماعیل خان امیر مؤید به نامهای عباس باوند (سهم الممالک) و
اسدالله باوند (هزیرالسلطان) که پس از قیام پدر و پسران علیه رضا خان در سوادکوه،
سرهنگ امیر احمدی (بعدها سپهبد امیر احمدی معروف به احمد فصاب) مأمور
دستگیری پدر و پسران می‌شد و قوای دولتی از فیروز کوه عازم سوادکوه می‌شوند.
پس از جنگی در سرخاباد قوای امیر مؤید عقب نشینی می‌کنند. این دو پسر از راه
هزار جریب و یاپند و بهشهر به صحرای یموت به ترکمانان پناهنده می‌شوند. پس از
استعمال و دلجوئی از ایشان سرهنگ حکیمی - فرمانده قوای گرگان - یکی را
مأمور حفاظت شاهزاد و دیگری را مأمور پندرگز کرد. پس از یکی دو سال اقدام
به دستگیری ایشان کردند. پس از دستگیری از گرگان به طرف بهشهر فرستاده شدند.

۱- طرائق الحفاظين ج ۳ ص ۶۵۸.

سروان رضا قلی خان - افسر فراز - ایشان را در کلاک با چند تیر کشت و همانجا به خاک سپرد شدند.

مرقد ایشان در مسجد دوم کلاک، در محوطه جلو مسجد است و این مطالب بر سنگ مزار ایشان حک شده است:

آرامگاه شادر و انان عباس باوند (سهمالک) و اسدالله باوند (هزبرالسلطان) فرزندان مرحوم اسماعیل باوند (امیر مؤید سوادکوهی) که در تاریخ سوم ذیقعده ۱۳۴۲ قمری مطابق ۱۸ خرداد ۱۳۰۳ بشهادت رسیدند.

امازاده حسن رضا

در رباط پنجهزاره بهشهر

بنائی است آجری باکفش کن و مسجدی در شرق آن. جلو کفش کن چهارستون چوبین چهارسو باستونهای دهان از دری و در فاصله میان کفش کن و مسجد نیز چهارستون چهارسو با سرستونهای دهان از دری است. مسجد دو پنجره چوبین مشبك به طرف شمال و دو پنجره چوبین مشبك به طرف جنوب دارد.

از مسجد به بنای اصلی بقعه دری کنده کاری دارد. مرقد امازاده را ضریحی مشبك چوبین پوشانده است. سقف بنا پلور کش و پل کوبی با درزبوش زده است.

طرف غرب بنا نیز کفش کنی است که دری مشبك به حرم دارد. در گورستان قدیمی بقعه سنگ مرمری زردرنگ است که نسبة "قدیمی" است و این عبارات بر آن حک شده است:

وفات مرحومه صالحه خوانون بنت میر صالح غریب محله

سنه ۱۲۷۴.

سرمی عظیم و شاداب در این گورستان است که محیط آن از یک هکتاری زمین ۳۴ متری است. (عکس شماره ۳۹۰)

بلی سنگی

میان رکاوند و دهکده خلیل خیل (---رباط)

نویسنده سفرنامه استرآباد و مازندران مورخ ۱۲۷۵ قمری از این بل سنگی باد کرده است.^۱ در محل تحقیق شد و معلوم شد که این هل بروی رو دخانه کلات بوده است. امروز اثری از آن بر جای نیست.

معصوم زاده

در باشد پنجهزاره اشرف

مرحوم مهجوی می نویسد : این معصوم زاده دارای گنبد است.^۲ در محل بررسی شد قدمتی ندارد و آثار تاریخی در آن نیست.

بلی آجری

در علی تبه از دهکده های پنجهزاره اشرف

مؤلف سفرنامه استرآباد و مازندران مورخ ۱۲۷۵ از این هل باد کرده است و می نویسد: پس از دهکده علی تبه که یک ربع فرسنگ به اشرف است از طرف کلاد بلی آجری است.^۳ از این هل کوچکترین اثری باقی نمانده است.

اماوزاده قاسم

در قریه وله موزی میان گلباش و اشرف

در سفرنامه استرآباد و مازندران از این اماوزاده باد شده است.^۴ پس از بازدید محل معلوم شد آن را نوسازی کرده اند و هیچ گونه آثار تاریخی نداشت.

اماوزاده سید عبدالله

در سار و از دهکده های پنجهزاره بوشهر

بنائی است استوانه ای که زیر آبریز گنبد آن در گمر بندی به قطر پانزده سانتیمتر

۱- سفرنامه استرآباد و مازندران ص ۸۰-۸۱. ۲- مازندران مهجوی ج ۲ ص ۲۴۵.

۳- سفرنامه استرآباد و مازندران مورخ ۱۲۷۵ قمری ص ۸۰-۸۱. ۴- همین کتاب ص ۸۰-۸۱.

آجرهای ظریف کار کرده و بالای این کمر بند قرنیسهای سینه کفتری دور می گردد. گند
این بنا مخروط تمام است (عکس شماره ۳۹۱ و ۳۹۲). در ورودی کفش کن یک لختی
است و کنده کاری نسبه ظریف دارد ولی بسیار فرسوده شده است. در ورودی اصلی
بقیه دولختی است و آن نیز کنده کاری ظریف دارد اما زیاد هنرمندانه نیست. ضریح
چوبین مشبک آلت کاری، مرقد امامزاده را پوشانده است. اطراف امامزاده چهار سرو
نسبه قدیمی است. اطراف این بقیه گورستانی قدیمی است پس از انقلاب آن را
محصور کرده و به نام «بهشت فاطمه» خوانده اند و اجداد شهیدان را در اینجا به خاک
می سپارند.

مؤلف سفرنامه استرآباد و مازندران درباره این امامزاده می نویسد:
دز قریه سارو پس از قریه پاسنگ^۱ بر سر راه کلبداش به اشرف است
گندش آجری است و در میانش دو مقبره بزرگ سفید کاری است و دو
درخت شمشاد بزرگ و یک درخت زیتون دارد که به بغل دونفر در نمی آید
و درختان آزادهم بسیار دارد.^۲

امامزاده احمد معروف به بلند امام
بر سامان اشرف (پنهان) و کلبداش پنجهز اره

از بنایهای قدیمی و در وضنوق آن نشانی بر جای نبود. بنای نوسازی هشت
خلی از سیمان به جای آن ساخته بودند. از کفش کن به مسجدی می رود که بوسیله
راهنروی وسط به دو قسمت شده است و از این مسجد به در ورودی امامزاده می رسد.
اچالی می گفته که در سال ۱۳۲۰ شمسی که روسها وارد ایران شده بودند، سربازان
روس این بقیه را خراب کردند. در کنده کاری باقیمانده آن هم در سال ۱۳۴۵ شمسی
به صرفت رفت.

رایینو در سال ۱۹۰۹ میلادی = ۱۳۲۷ قمری) هنگام عبور از این حدود نوشته های در

^۱- ظاهرآ «پاسنگ» صحیح است .

^۲- سفرنامه استرآباد و مازندران مورخ ۱۲۷۵

ه. ق. ص. ۸۰.

این امامزاده را به این شرح باد کرده است:

قال النبی علیہ السلام الدنیا ساعه و جملها طاعة

بناریخ ثلث و سعین و نهانمائه عمل حسین بن استاد احمد نجار ساروی.^۸

دو چنان کهنسال نزدیک یکدیگر که محیط تنه یکی ۷۰۰ سانتیمتر و دیگری ۷۲۰ سانتیمتر است در گورستان امامزاده است. شش اصله درخت بلوط و یکی دو اصله درخت توت و گردو نیز در این محوطه است.

قلعه پالون—قلعه پایان

در سفرنامه اسفراباد و مازندران مورخ ۱۲۷۵ ه. ق. آمده است:

قلعه پایان طرف راست راه قدیم میان کلبد و اشرف است.^۹

امروز نیز این قلعه طرف راست جاده اسفالت میان اشرف (بهشهر) و کلبد است و در فاصله پانصد متری است. کوهی است منفرد که اطراف آن بریده و دیوار ماند است و در دامن رشته شرقی غربی است. آثار آب انبار آن تا این اواخر باقی بود. آن هم به علت روئیدن درختان جنگلی در بالای آن از میان رفت.^{۱۰}

جاده شاه عباس

از گلوگاه به نیالا

این جاده یکی از جاده‌های فرعی است که از راه اصلی شاه عباسی که از شرق به غرب مازندران کشیده شده است جدا می‌شود. این جاده گرده ماهی سنگ فرش شده از گلوگاه به تو سکاچشم و ریگ چشم و لوسرو نیالا می‌رود. نیالا دهکده‌ای است که قره‌الین و همراهانش پس از واقعه بدشت بدینجا پناه آوردند.

۸— در کتاب بهشهر ص ۲۲۷ از این امامزاده باد شده است و در Eastern Mazandaranی ص یک از سری Corpus نام این امامزاده آمده است.

۹— این سفرنامه ص ۸۰. ۱۰— در کتاب بهشهر ص ۲۲۸ از این قلعه باد شده است.

امامزاده حاشم

در جنوب شهر اسلام‌کلبدشت بخش اشرف (پیغمبر)

بنای اصلی امامزاده از سنگ و گچ واستوانه‌ای شکل است و بام آن مخروطی است. مصالح آن نیز سنگ و گچ است که روی آن را گچ غربالی کشیده‌اند. مسجدی با بام سفالپوش متصل به بناست (عکس شماره ۳۹۳). صندوق و ضریح امامزاده قدمتی نداشت در اطراف امامزاده گورستانی نسبه قدیمی است تاریخ پاره‌ای از سنگها به سالهای ۱۲۲۲ و ۱۲۳۴ قمری می‌رسد.

متصل به امامزاده سروی کهنسال است که محیط دایره تنه آن از یک متری زمین به ۱۳۵ سانتی‌متر می‌رسد. (عکس شماره ۳۹۴) این امامزاده بر ارتفاعات پیشکوه جهان مور است.

جر کلبدشت

در دهستان کلبدشت اشرف

به دستور شاه عباس صفوی خندقی در میانه راه اشرف به استرآباد نزدیک کلبدشت کنده‌اند تا سدی در جلو تر کمانان باشد. صاحب تاریخ گنجی گشا درباره این خندق می‌نویسد:

جر حفره‌ایست بطبق خندق بسیار عمیق و آن راهی است بجهت معبر دقیق، سلطان جنت‌مکان شاه عباس صفوی بجهت سد راه ترکمان و انسداد طریق سلوک و عبور آن طوایف دزدان، حفره مذکور را حفر کرده. یک جانب آن را به کوه متصل و یک طرف را به حدود دریا آورده، به‌رسم زمین مازندران و قراء آن عرصه بهشت نشان، اکنون از اطراف درختان قوی رسته و اشجار ستبره هم پیوسته، اغصان متصله بر یکدیگر پیوسته، از هیچ مکان آن در چهار فرسنگی طول بهیج وجه عبور مقدور و بجز از همان

راه باریک مرور می‌سوزنی بود.^{۱۱}

صاحب روضة الصفا درباره جر کلپاد مطالب زیر را نوشته است:

در ایام سلطنت شاه عباس ماضی صفوی که در انتظام امر مازندران
و استرآباد اهتمام تمام داشت، به ملاحظه تاخت و تاراج طوابق ترکمانیه
مقرر قرموذکه از حوالی کوه متصل به اشرف‌البلاد تا ساحل ولب دریای
خزر که طولاً چهار فرسنگ است، خندقی عمیق حفر نمودند که سورا از آن
تواند گذشت و دو طرف آن درختان قوی فروگرفته و سورا از آن در کمال
اشکال بل محل است و راه عبور از مازندران به استرآباد منحصر به معبر
آن است و هر گاه کسی در آن معبر نشیند و مانع شود، راهی دیگر از
استرآباد به مازندران و از مازندران به استرآباد نخواهد بود چون جر به معنی
شکاف و حفره و خندق است و این جر در حوالی قریه کلپاد واقع است و به
«جر کلپاد» موسوم و مشهور گردیده.^{۱۲}

رضاقلی خان هدایت در سفر خوارزم روز بیست و سوم جمادی الثاني سال ۱۲۶۸ ه. ق.
جر کلپاد را دیده و درباره آن نوشته است:

جر در لغت فارسی جای بریده و دریده و کنده را گویند. در زمان
صفویه طایفه تراکمه از سمت گرگان و استرآباد به حوالی اشرف آمده
سرقت می‌نمودند. شاه عباس صفوی فرمان داد که از حد کوه الی آب دریا
خندقی عمیق طولاً چهار فرسخ و عمق آده ذرع کنند و راهی باریک از معبر
نجابان که دو طرف آن جنگل است گذاشته. و در آنجا مستحفظی گذاشت.
در واقع سد طرق تراکمه بوده و سوار و بیاده به ازدحام و انبوهی نمی‌تواند
که از آن جانب به استرآباد و کلپاد و اشرف و غیرهم ترکناز آورند. اکنون

۱۱- تاریخ گیتی گذا ص ۲۴۹ و ۲۵۰. نام «کلپاد» نخستین بار در تاریخ پناکتی آمده است. این کتاب در سال ۱۲۴۸ شمسی به کوشش جعفر شمار منتشر شده (بهشتی ص ۱۰۶)

۱۲- روضة الصفا ج ۹ ص ۷۳ . در نسخه عکسی ملکنوف ص ۱۵ آمده است: جر کلپاد از
کنار قریه گلر گاه، نه فرسخی شهر استرآباد می‌گذرد.

از مرور دهور آن جر آکنده شده و اشجار رسته، معهدًا عبور سوار از آن به صعوبت معکن است.^{۱۲}
محمد حسن خان اعتمادالسلطنه از روی سفرنامه رضاقلی خان هدایت درباره جر کلبد می‌نویسد:

جر کلبد از بنای‌های صفویه است. طایفهٔ تراکمہ از سمت گرگان و استرآباد به حوالی اشرف به دزدی می‌آمدند. شاه عباس فرمان داد از حد کوه تالب در را خندق طول‌چهار فرسخ و عمقاً ده ذرع کنده و راهی باریک از معبرب خیابان که دو طرف آن جنگل است گذاشتند و در آنجا مستحفلی گماشت و در واقع سطريق تراکمہ بود.^{۱۳}

بوهلر مأموریت داشت تا حاشیه دریای خزر را بررسی کند و بهر کجا که لازم باشد استحکاماتی به وجود آورد. در این بررسی درباره جر کلبد می‌نویسد:
اراشرف تا خورشید کلا سه فرسخ و نیم واخورشید کلا بقدر نیم فرسخ خندق خرابه‌ایست که در سنتات سابق از رشته پهنهای کوچک الی لب دریاکنده بودند بهجهت تشخیص مرحد مازندران و استرآباد و از خندق مزبور در میان جنگل الی نوکنده یک فرسخ و نیم راه مازیج است.^{۱۴}

بارونی در امتداد جر کلبد

رایشن درباره این بارو می‌نویسد:

از گلوگاه راه خود را از میان جنگل تعقیب نموده به جر کلبد آمدیم که مرز ایالت مازندران است و حصاری بلند و خندقی در سمت شرقی آن است که از دامنه کوهستان و میان جنگل و مجرای باتلاغی به ساحل دریا می‌رسد. این حصار چند سال پیش از سفر گملین Gmelin در سال

۱۲ - سفارت نامه خوارزم ص ۲۷ . ۱۳ - مرآت‌اللذان ج ۶ ص ۲۴ .

۱۴ - بوهلر ص ۲۹ و ۵۰ .

۱۷۷۱ میلادی (۱۱۸۵ قمری) به فرمان محمد خان سوادکوهی - حاکم مازندران بر پاشد^{۱۶} تا از هجوم ترکمنها به مازندران جلوگیری کند. در این باره میان کوه و دریا نه برج وجود داشت.^{۱۷} در بازدیدی که از جرکلباد به عمل آمد، امروز از این باره کوچکترین اثری باقی نیست. ملگنوف جرکلباد را با دیواری از سنگ معرفی می‌کند و از نقل قول دیگران چنین می‌نویسد:

گویند در زمان نادر شاه و شاه عباس دیواری از سنگ از دامنه کوه بود تا کنار دریا که هم حد وهم سد بود. اگر تراکم هجوم آوردنی، بدان دیوار پناه جستندی و خندقی عمیق نیز بود که اکنون هم آثاری بیداست.^{۱۸}

آنچه از جرکلباد امروز باقی است

از کنار جاده قدیم ساری به گرگان بیش از یک کیلومتر از جرکلباد باقی و برقرار است. این خندق عظیم از کنار جاده تا پای کوه «بردنا» رو به جنوب کنده شده است و به علت پوشش جنگلی و نداشتن آب کافی تبدیل به کشتزار نشده است. در ازای این جر در قدیم به شش کیلومتر می‌رسید و از دامنه کوه بردنای تا خلیج گرگان ادامه داشت.

در اراضی غربی این جر آثار بناهای قدیمی فرو ریخته فراوان دیده می‌شود که ظاهراً آثار باقی مانده شهر «نامنه» است.

فاصله میان جرکلباد و دیوار تعبیه که دقیقاً اندازه گیری شد بیست کیلومتر

۱۶- راینرپائی این حصار را محمد خان سوادکوهی دانست، در صورتی که زمانی که اشرف را شاه عباس آبادانی کرد این حد را ساخته است. ۱۷- سفرنامه مازندران و استرآباد ص ۹۴. ۱۸- نسخه عکسی ملگنوف ص ۳۸ ب.

تمام است و از دیوار تمیشه تا دیوار دفاعی قزل آلان (تجینه) که از دهکده صفا-ایشان و گمش په شروع می‌شود چهل کیلومتر.
عمق کنونی چر کلبداد نزدیک به کوه بردنای ذه متر و پهنای آن دوازده متر و ارتفاع خاکریز غربی آن از سطح زمین هشت متر است. این بررسی در تیرماه ۱۳۶۴ شمسی به عمل آمد.

په عمارت کلبداد
در دهکده کلبداد پیشمر ساری

یکی از همراهان درن در سال ۱۲۷۵ ه. ق. سفرنامه‌ای درباره سفر خود در استرآباد و مازندران نوشته است. در این سفرنامه درباره په عمارت مطالب زیر آمده است:

دوره په عمارت را خندقی حفر نموده‌اند که دیوارش بلند و خاک ریزش مثل قلعه است. از دروازه‌ای معین داخل می‌شود که عمارت اندرونی و بیرونی و حوض آب و حمام و دیوانخانه سفالپوش و چند در خانه‌های نو کران گالی‌پوشی است و بیرون دروازه با غ توت و خانه‌های گالی‌پوشی می‌باشد و آبش از کوه می‌آید و بنیر از این راه که معین است راه دیگر ندارد. جائی بسیار باصفا و دلگشا است که صحرای ترکمن و دریای خزر و آشوراده و بندرگز و میانکاله و محلات کلبداد و ازان همه نمایان می‌باشد و این عمارت په از بناهای میرزا محمدخان کلبدادی است که حال [سال ۱۲۷۵ قمری] در تصرف رضاقلی خان و مرتضی قلی خان پسران میرزا محمد خان می‌باشد.^{۱۹}

محمد حسنخان اعتماد‌السلطنه از روی سفرنامه خوارزم رضاقلی خان هدایت در باره په عمارت کلبداد می‌نویسد:

۱۹- سفرنامه استرآباد و مازندران ص ۷۸.

در طرف یین راهی بود که به کوهی بلند صعود می‌نمود و در کمر کوه پشته و جویی زمین مسطح واقع و اطرافش از بلندی آیندگان را مانع، عمارت و انزوون و اصطبل و مطبخ و مهمانخانه و غیره هرچه باید در آنجا ساخته‌اند. قلعه‌ایست خدا آفرین و منظر آن دشت و سیزه و درخت و دریا و سفاین بحری نیز مشهود است.^{۱۰}.

از این بنا جز نام و آثار ناچیز، چیزی باقی نیست.

مسیر فریزر در برگشت از استراپاد
در جاده شاه عباسی

فریزر درباره این جاده می‌نویسد:

از استراپاد راه ما در امتداد جاده شاه عباسی بود که از کارهای عمومی مفید شاه عباس است، شاه عباس که منطقه مازندران و گیلان را بارانی دیده، شاهرابی از گسکر در قسمت غربی گیلان تا گردنمای در مشرق استراپاد که به بسطام می‌رود، کشیده واز بالای این گردنمای تا میامی و جاجرم تا نزدیکی چnarان (چهل و پنج میلی مشهد) ادامه داده است.

معروف است که کف این جاده را ابتدا گودبرداری کرده و پس با شن و سنگ پر کرده و پس از آن با سنگهای درشت روی آن را سنگ فرش کرده‌اند.

ملک دونالد کینر Mac Donald Kinnear از قول جناس هنری Jonas Hanway می‌گوید که این سنگ فرش در بعضی جاها بیست یارد پهنا داشت. اگرچه این راه از زمان هنری تا امروز تغییراتی کرده ولی پهنای آن امروز بیش از ۱۵ تا ۱۶ فوت نیست. این جاده در محله‌ای که جمعیت کم دارد یا ترکمنها آنجا را خالی از سکنه کرده‌اند،

سالمند مانده، چون آمد و رفت کمتر بوده است. میان بسطام و چناران که اراضی اطراف جاده محکم و سفت است، راه سالم است ولی در دامنه پهواکه خاک نرم و آمد و رفت زیاد است، این راه خراب شده و از میان رفته است. در جاهائی که از جاده چیزی باقی مانده سنگهای درشت بیرون آمده و عبور را مشکل کرده است. راه از استرآباد (گرگان امروزی) به دره کرد محله (کردکوی امروزی) از میان جنگل می‌گذرد و بوتهای خار و انار وحشی مانع عبور و مرور است. از استرآباد تا کرد محله ۲۳ میل راه را در دو ساعت و نیم پیمودیم. و مسیر ما به طرف شمال غربی بود.^{۲۱}

از کرد محله به فاصله ۱۴ میل نوکنده است و نوکنده در حدود دو میلی کنار جاده است و حمزه خان حاکم آنجاست.^{۲۲}

از کرد محله تا اشرف (بهشهر) ۲۶ میل است. راه در امتداد جاده شاه عباسی است، گاهی از روی آن و گاهی از پهلوی آن عبور می‌کردیم. در شش میلی نوکنده، از دروازه‌ای که روی در خرابی داشت گذشتم.^{۲۳} که سابقاً بسیار مستحکم بوده است. این دروازه حد میان استرآباد و مازندران است و این حد روزی از کوه تا دریا کشیده شده بود.

از اشرف به «بلسر» (بکسر لام) نک آمدیم. این دو نقطه در حدود ۱۷ میل فاصله داشت. مسیر ما به طرف غرب غرب جنوبی بود. در روی سنگ فرش جاده شاه عباسی حرکت می‌کردیم و وضع آن بهتر از پیش بود. در بعضی جاهای که سنگها از میان رفته بود، روی قلوه سنگ و شن حرکت می‌کردیم. این قلوه سنگ و شن را روزی کوییده بودند و زیر سازی مستحکمی ساخته بودند. در بعضی جاهای که سنگ فرش از میان رفته بود، این زیر سازی با دوام دیده می‌شد. در بعضی جاهای طبقه زیرین

۲۱- سفرنامه فریزر ص ۱۳ . ۲۲- معین کتاب ص ۱۴ و ۱۵ .

۲۳- این دروازه جرکلیاد بوده است.

زیرسازی از آجر بود که در پاره‌ای جاها نمودار بود که بر اثر از میان رفتن طبقات رو از زیر درآمده بود.

با نزدیک شدن به نکا، کوههای طرف چپ ما به عقب رفت و منطقهٔ نسبهٔ باز پیدا شد^{۲۵}. رودخانهٔ پرآبی از وسط دهکدهٔ نکا می‌گذرد که روی آن محمد حسن خان قاجار^{۲۶}. پلی بسته، این پل یک دهانه و بسیار زیباست و نام «پل سر» به علت وجود این پل است.

از نکا به ساری رفتم که در حدود ۱۸ میل فاصله دارد. راهما در جاده سنگ فرش شاه عباسی بود که از میان جنگل و مزارع می‌گذشت.^{۲۷} این راه شبیه راههای زیرسازی شده خوب انگلستان بود. وسط آن برآمده و گرده ماهی بود و دو طرف آن آبرو داشت.

در یک میلی ساری به رود تجن رسیدیم. از روی پلی محکم و زیبا که ۱۷ دهنه داشت گذشتم. این پل را نیز محمد حسن خان قاجار ساخته است، عرض این پل سفید ۲۴ فوت است و کمی باریک است. اشتباهی که در اغلب پل سازیهای ایرانی است، این پل نیز مانند پل نکار روی در خرابی دارد. رودخانه بر اثر سیلابی شدن، دو دهانهٔ شرقی آن را گنده است و دهانهٔ سوم نیز در حال فرو ریختن است.

محمد قلی میرزا - حاکم مازندران یکی از پسران شاه است و و باید قبل از ورود به شهر از او کسب اجازه کنیم.

در این وقت بدیع الزمان میرزا - حاکم استرآباد و اشرف - تیمور میرزا - حاکم آمل - اسکندر میرزا، نایب پدرش محمد قلی میرزا در بارفروش (= بابل)، محمد قاسم میرزا رامی خواستند به تنگابن
^{۲۸} بفرستند.

۲۴ - سفرنامه فریزر ص ۳۲. ۲۵ - منولد ۱۱۲۷ و متوفی ۱۱۷۱ هـ ق.

۲۶ - سفرنامه فریزر ص ۳۳. ۲۷ - سفرنامه فریزر ص ۳۸.

راه ساری به بارفروش (= بابل امروزی) در حدود سی میل است که در امتداد جاده شاه عباسی است. راه پسیار بد بود و در پاره‌ای جاها برای عبور و مرور چوب ریزی کرده بودند.^{۲۸}

ده میلی بارفروش از علی‌آباد (شاهی = قائم شهر امروز) که نظر هنری را جلب کرده است گذشتیم. چهار میلی علی‌آباد از رودخانه‌ای کوهستانی به نام «تالار» عبور کردیم. اراضی پس از رودخانه باز است ولی منظره‌ای از شهر بارفروش دیده نمی‌شود چون خانه‌های آن در جنگل پراکنده است.^{۲۹}

از بارفروش تا آمل ۲۶ میل است. اراضی اطراف باز است. رودخانه‌ها جاده را قطع می‌کنند و پلهای آجری که تنها اثر جاده شاه عباسی بود قابل عبور بود.^{۳۰}

پهنهای اشرف البلاط (پیشه‌ر)

از غرب به شرق

- ۱- نرگس تپه در جنگل پیر امام در جنوب زاغمرز
- ۲- صدری تپه در جنوب شرقی زینوند
- ۳- پیچجال تپه در جنوب عسکر آباد
- ۴- اسکار دین تپه در جنوب حسین آباد
- ۵- للعدین تپه نزدیک به قره تپه
- ۶- مهر کش تپه « « «
- ۷- عناب تپه « « «
- ۸- چالدین تپه نزدیک به قره تپه

۲۸- سفرنامه فرزیز ص ۸۰ - ۲۹- همین کتاب ص ۸۱ - ۳۰-

- همین کتاب ص ۱۰۰

- ۹- سرخ دین تپه نزدیک به قره تپه
- ۱۰- چل دین تپه « « « «
- ۱۱- شغال تپه = شال تپه « « « «
- ۱۲- قره تپه که دهکده قره تپه روی آن ساخته شده است.
- ۱۳- گوهر تپه یا (گدار تپه) در شمال رستمکلا (حفاری شده و آثاری بودست آمده که در موزه ایران باستان است) نظیر هاون سنگی سفید.
- ۱۴- موسی تپه در شمال شرقی گرجی محله.
- ۱۵- شاه تپه در شمال شرقی گرجی محله
- ۱۶- بهرام خیل تپه در شمال غربی زیروان
- ۱۷- زیروان تپه در جنوب غربی زیروان
- ۱۸- همایون تپه در شمال اشرف (بهشهر)
- ۱۹- دینه سرتپه در شمال امراسک
- ۲۰- گراودین تپه در شمال گلوگاه
- ۲۱- شکر تپه « « « «
- ۲۲- فلجه کش تپه « « « «
- ۲۳- چنگل تپه « « « «
- ۲۴- محمد قلی سنگر که بر بالای آن آثار بنابر جای است.^{۲۲}
- ۲۵- یاقوت تپه پشت مرغداری خالقی که نزدیک گوهر تپه و موسی تپه است.

غارهای اطراف بهشهر غیر از درغار معروف هوتو و گمرند

- ۱- غار کوثر کولی در دوازده کیلومتری جنوب بهشهر، کنار رودخانه مهرaban (مهرaban)= نکا. در این غار آثار ساختمان آجری و تیرهایی از چوب درخت آزاد وجود دارد.

۲- غار «لی» در کنار رودخانه مهرaban نکا که = دهکده‌های کنت و بعقوب محله ولرد نزدیک آن است.

۳- غار «سبالی» و غار بزرگ قلعه در لرد (فتح دولام).

۴- غار کوسان (کوهستان امروز).

۵- غار گرجی محله

۶- غار رستمکلا.

۷- غار ال تپه. (فتح الف نوعی درخت جنگلی است).

۸- غار نارم در مسیر رودخانه نکا.

۹- غار بی بی خاتم در مسیر رودخانه نکا.

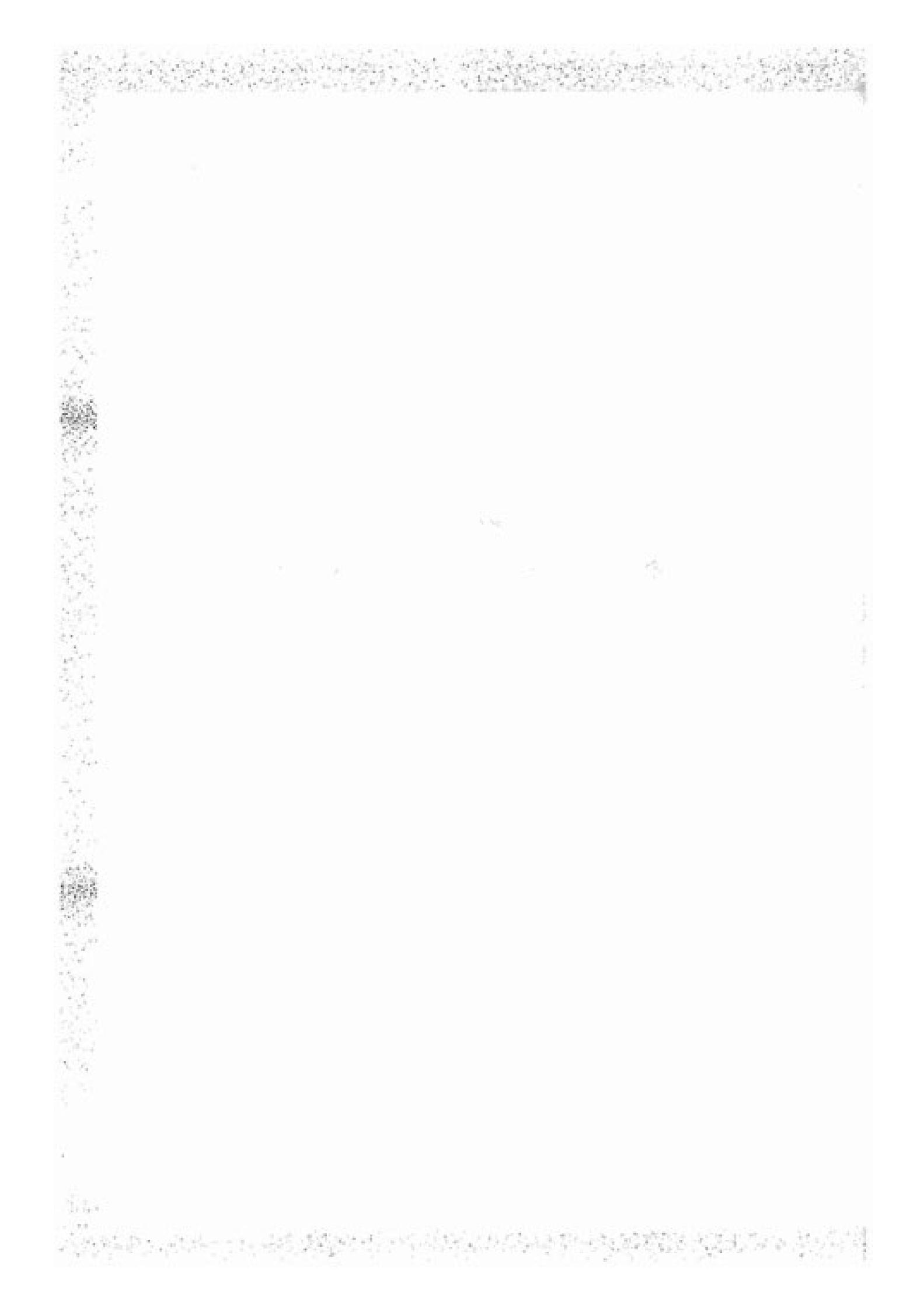
شماره ثبت تاریخی بناهای باستانی

۷۷۶	غار هوتو	
۹۲۸	چشمه عمارت	
۵۷	باغها و عمارت‌های بهشهر	
۱۰۰۵	آب انبار میرزا مهدی	
۲۱۲	سلطان زین العابدین	
۲۱۱	امامزاده یحیی	
۱۵۳۶	بل تجن	
۱۰۲۸	امامزاده قاسم	
۱۰۲۹	امامزاده صالح	
۵۸	کاخ صفوی آباد	
۷۲۵	سد عباس آباد	
۱۵۳۷	باغ چهل ستون	
۳۶۱	بقعه امامزاده عباس ساری	
۲۵۳	سلطان زین العابدین	
۱۵۴	ملامجد الدین	
۳/۱۳۷۶	مجموعه فرح آباد	
۱۰۲۷	شاه فخر الدین	
۱۰۳۰	امامزاده عیسی بن کاظم	

برج لاجیم	۱۸۵	برج رسگت	۱۹۳
سلطان محمد طاهر	۶۷	پل محمد حسن خانی	۱۴۱۴
درویش فخر الدین	۶۲۱	امامزاده قاسم	۳۷۲
امامزاده ابراهیم آمل	۶۳	امامزاده ابراهیم بابلسر	۳۷۳
بقعه شمس	۶۰	امامزاده خضر	۱۲۲۸
میر بزرگ	۵۹	سه سید (میر حیدر)	۶۱
شمس آل رسول	۱۰۵۷	امامزاده قاسم	۳۷۸
بقبة شمس طبرسی	۶۲	بنای آتشکده ۲/۱۰۶۰	
سید علی کیا سلطان	۳/۱۴۱۵	شاه بالو	۷۶۸

بخش ششم

بناهای و آثار تاریخی ناحیه کوهستانی هزار جریب

مختصری از جغرافیای طبیعی هزار جریب

هزار جریب که نام آن در کتب تاریخی مازندران به صورت هزار گری و هزار گری آمده است، سرزمینی است کوهه‌هایی که حدود چهار گانه آن از این قرار است؛ از طرف جنوب به رشته اصلی البرز و از شمال به رشته کوههای جهان مورا و از طرف شرق به کوههای خوشانگورو و بانسر و سرخ گری به ولت کومه و از غرب به رشته کوهی که در امتداد رودخانه تالار و در شرق آن است. در این بخش جغرافیائی که زیباترین و پهناورترین و آباد ترین ناحیه کو همانی رشته البرز است رودخانه عظیم تجن با شاخهای طولانی و معمد آن و رودخانه نگا از بیان آن جربان دارد.

تقسیمات بخش هزار جریب

بخش هزار جریب به دوناحیه چهار دانگه و دو دانگه تقسیم می‌شود. ناحیه چهار دانگه شامل شهریاری و هزار جریبی و سور تیجی است. شهریاری نام دهکده‌های کنار رودخانه نگا است که آب این رودخانه خود جداگانه به دریا می‌ریزد و آب آن داخل رودخانه تجن نمی‌شود. هزار جریبی دهکده هائی را گوبند که کنار رودخانه زارم رود است و این رودخانه در دو آب زبردست دهکده گر مرود به عود رودخانه تجن می‌پیوندد. سور تیجی نام دهکده‌هایی است که کنار رودخانه گرمابرود است و این رودخانه

نژدیک دوده‌گده «ورند» و «تاكام» با عمود رودخانه تجن تلافی می‌کند.
بخش دودانگه هزارجریب شامل: نرم آب و بندرج^۱ و فریم (پریم) و بنافت^۲
و پشتکوه است. نرم آب دهکده‌های کنار شاخه شرقی غربی رودپلور و عمود آن را
گوبند و پشتکوه شامل دهکده‌هائی است که کنار شاخه شمالی جنوبی آن می‌افتد.
بندرج شامل دهکده‌هائی است که کنار یکی از شعب چپ تجن است که حوالی
تاكام و ورند به عمود اصلی تجن می‌پیوندد. فریم شامل دهکده‌هائی است که قریباً
در امتداد قسمت بالای عمود اصلی رود تجن فرار می‌گیرد.
بنافت آخرین بخش هزارجریب است که دهکده‌های آن کنار رودی است که
آب آن از کسلیان می‌گذرد و به رودخانه تالار می‌ریزد.
پشتکوه شامل دهکده‌هائی است که در سرچشمه‌های رودپلور^۳ است.

هزارجریب دیگر

در متون تاریخی مازندران به هزارجریب دیگری نیز بر می‌خوریم. این هزار-
جریب بر دروازه شهر ساری است و زمینی است متعلق به ونداد هرمسزد که املاک
حالصه بود و از جریبین بزید - والی خلیفه در طبرستان - خربد^۴.

بررسی تکارنده در منطقه پهناور هزارجریب

نگارنده برای بررسی آثار تاریخی هزارجریب چندین سفر به این منطقه کرد
یک بار به اتفاق دوستان موافق پیاده از معنان به سنگسر و شهمیرزاد و از راه شیخ چشم-
سر و طی گردنه‌ای دور و دراز به فلات خنگ وارد شدیم و پس از گذشتن از جاشم،
از کوه زرنگیس بالارقیم و راه پر پیچ و خم گردنه «گوگلی» را طی کردیم. سپس از
دهکده‌های میانا و پاجی و خشتستان و خوش رودبار و سیادشت و علی‌آباد و کهنه ده و
ویهندر به رسگت پایین و رسگت بالا رسیدیم و پس از طی گردنه‌ای بلند به بل سفید کنار

۱- بفتح باه و گردان و فتح راء . ۲- بضم باه و سکون فاء .
۳- بفتح ب پ و واو . ۴- بلدان این فقهه ص ۲۰۷

تالار فرودآمدیم.

بار دیگر از ساری به پایین دزا وبالادزا منگ قراشان و تلوکلا و نوده و ریگ
چشم و تا کام آمدیم و از اینجا کنار آب گرداب رود به پاچا و مازارستان و تلوکلای
دیگر و کیاسر و لنگر و جمال الدین کلا رفیم و از همین راه به ساری بازگشیم. در این
سفر بررسی آقمشهد و لاجیم نیز انجام شد.

بار دیگر با آقای هرمزبور بار لیمونی از راه نوکنده برای بررسی امامزاده
سفیدچاه رفیم. نوکنده در شرق گلوكاه است و تا سفیدچاه سی و یک کیلومتر فاصله
دارد. جاده ابتدائی رودخانه می‌رود و پس از طی سربالائی‌های تند از بازوی کوه
سر از پر می‌شود. در این سراشیبی دهکده‌های زیردر دور دست دیده می‌شوند.

بیشه‌بند (بکسر باء دوم) - کیاسر - استارم (بکسر الف وفتح راء) - فنه کش
(بکسر فاء و تاء وفتح کاف) - پیته‌نو - اندرات (بکسر الف و دال) و دهکده‌های دیگر.
دهکده وزوار (بکسر و او) بر سر راه ماست و تا سفیدچاه که شمال رودخانه
نکاست شش کیلومتر فاصله دارد. راهی است با سربالائی‌های تند و سراشیبی‌های بیمار
خطرناک. تسلط آقای لیمونی بر ماشین و تجربه گذشته او، جان مارا از خطر نجات داد.
بار آخر در تیرماه ۱۳۶۵ در خدمت آقای علی باباعصرگری نقاط زیر مورد بررسی

قرار گرفت:

گلوكاه به سفیدچاه	۳۶ کیلومتر با نه سر
سفیدچاه به پیته‌نو	۱۰ کیلومتر
پیته‌نو به ارزت	۵ کیلومتر
ارزت به بادله	۲ کیلومتر
بادله به عبداللهی	۴ کیلومتر
عبداللهی به بانه سر	۵ کیلومتر
بانه سر شعشیربر به سفیدچاه	۴ کیلومتر
با این سفرهای چند روزه نگارنده نتوانست بک دهم آنجه را که شابسته و با ایسته است ببیند. از این روکاری که انجام شده ناقص و ابتراست. امیدوار است بک	

سالی را در این سرزمین بی نظیر بگذراند تا بتواند کاری انجام دهد که در خور عرضه کردن به پیشگاه اهل تحقیق باشد، بنه وجوده و کرمه .

۱- بناها و آثار تاریخی شهریاری چهار دانکه هزار جزیر کنار رودخانه تکا

امامزاده عبدالله
در الارز ۱ شهریاری چهار دانکه

بنای اصلی استوانه شکل است که از سنگ و گچ بناشده و روی آن راسفید کاری کرده‌اند. بام بنا سفالپوش است . داخل بنا صندوقی قاب و گره تازه کار مرقد را پوشانده است. درازای آن ۲۲۰ و بهناش ۱۲۸ و بلندی آن نیز ۱۲۸ سانتیمتر است . مسجدی که طرح آن مستطیل شکل است با بامی سفالپوش نزدیک بنای اصلی امامزاده است. (عکس شماره ۳۹۵ و ۳۹۶) اطراف بقعه و مسجد گورستانی قدیمی است که سنگهای قبور آن عمودی قرارداده شده است و پاره‌ای از قبرها دو سنگ یکی در بالا و یکی در پایین قبر گذاشته‌اند. اطراف بنای مسجد و امامزاده درختان کهن و ن (زبان گنجشک) و آزاد زیاد است . بالای امامزاده چشم‌های پرآب و خوشگوار است که آب دهکده الارز از آن تأمین می‌شود .

امامزادگان عبدالرحمن و منصور و ابراهیم فرزندان

احمد بن موسی رضا

در سفید چله شهر باری چهاردهنگه هزار جریب ساری

از بنای قدیمی امامزاده نشانی نبود. گنبدی عظیم با مسجدی نوساز با کاشیکاریهای ظریف و خوش خط بتازگی (مهرماه ۱۳۶۳) بجای آن ساخته بودند که در موقع بازدید مشغول سیم کشی و نصب موتور برق بودند. (عکس شماره ۳۹۷۵) گورستان اطراف این امامزاده را می‌توان یکی از عجایب سیعه مازندران دانست. چندین هزار لوح مزار سیاه رنگ باطری‌های مختلف در این گورستان است. پشت لوحها اغلب نقش ونگار و گاهی آلات و ادوات اصلی زندگی متوفی نفرشده‌است. (عکس شماره ۳۹۸ و ۳۹۹). خط خوش در میان نوشته‌های این لوحها دیده نشد. کنده کاری عبارات را باید يك نوع نقرخراش مانند دانست. قدمت آنها پیش از او اخ دوران صفوی نیست ولی کثرت لوحها و عظمت گورستان جلب نظر می‌کند. لوحها ایستاده و برپاست و خود دلیلی است که در قدیم گروه مشخص مذهبی در اینجا به خاک سپرده می‌شده‌اند. امروز نه تنها از دهات نزدیک یا دور هزار جریب اجساد مردگان خود را بدینجا می‌آورند، بلکه از کرد محله (کردکوی) که آن طرف کوه است و در حدود سی کیلومتر با راه کوهستانی فاصله دارد، تابوت مردگان خود را بدینجا می‌کشانند. برای بررسی و مطالعه این سنگها دو سه ماهی وقت لازم است. فعلاً با تنگی وقت اینجانب سازگار نیست. صندوق قدیمی سیان گنبد اصلی بناس است. در ازای آن ۲۶۰ و بهنا ۱۳۵ و بلندی ۷۲ سانتیمتر تا بالای پایه است. پایین صندوق و پایه‌های چهارگانه را با تخته‌ای کنده کاری شده به درازای ۲۸۰ و بهنا ۱۱۵ و بلندی پنجاه سانتیمتر پوشانده‌اند. (عکس شماره ۴۰۰) چهار بدنۀ اصلی صندوق کنده کاریهای ظریف دارد ولی نوشته‌ها با خط خوشی نیست. (عکس شماره ۴۰۱) کار صندوق نظیر صندوق مرقد امامزاده عباس ساری است. عبارانی که بر حاشیه بالای جانب جنویب صندوق است:

دیگر^۱ مشاهد امام زادگان بقیره سفیدجاه^۲ هذا امام زادگان بقیره سفیدجاه عبدالرحمن و منصور و ابراهیم فرزندان^۳ احمدبن موسی رضی اللهم صل علی محمد و علی و فاطمه والحسن والحسین و علی بن الحسین و محمدبن علی و جعفربن محمد و موسی بن (عکسهاش شماره ۴۰۸ تا ۴۰۲).

عباراتی که بر حاشیه بالای بدنۀ غربی صندوق است:
جعفر و علی بن موسی و محمدبن علی و علی بن محمد و الحسن بن علی و محمد بن الحسن صاحب زمان صلوات‌الله.^۴ (عکسهاش شماره ۴۱۲ تا ۴۱۹).

مطالبی که بر حاشیه بالای بدنۀ شرقی صندوق حک شده است:
فرماننده این صندوق شریون شاه^۵ بن حسین عرب بدست استاد اجل عبدالله گیلانی کائب عیق^۶ بن فخر الدین بن محمد حاجی فی تاریخ خمس بین وثمانمائه سما.^۷ (عکسهاش شماره ۴۱۳ و ۴۱۴ و ۴۱۵).
هیأت CORPUS در سال ۱۳۵۵ شمسی (۱۹۶۷ میلادی) از اینجا بازدید کرده و درباره آن نوشته‌اند:

در میان فرنگیان نخستین بار راینو در سال ۱۲۷۷ ه. ق. از این اهلزاده یاد کرده است. اما قبل از سال ۱۲۷۷ هیچیک از فرنگیان این محل را ندیده است. چون راه رسیدن به آن مشکل بوده است، محیط

-
- ۲- ظاهرآ «ذکر». ۳- امروز سفیدجاه گویند. ۴- فرزندان همچای فرزندان.
 - ۵- الف الله اقامه است. ۶- شاید «شریون شاه» اختیال دارد حکای و تقار هیجانکه زاد فرزندان را در کتبیه قتل انداده بود و او شریون را نیز از قلم انداده باشد. تازه شریون شاه بن حسین عرب شخصیتی ناشناخته و غریب است.
 - ۷- شاید «عیوق» اگر حدس ما درست باشد نخستین باری است که این نام را برآمی اطلاق کرده‌اند. ۸- منظور از کلمه «سما» معلوم نشد.

اطراف این مرقد جای مناسبی برای دفن کردن مردگان دهکده‌های اطراف است. کتبیه صندوق آن شامل نام کاتب و نقارو بانی است. گذشته از اینها نام «سفید چاه» نیز در متن کتبیه آمده است که نشان می‌دهد در آن وقت این نام رواج داشته است.^{۱۰}

مدفن آخوند ملااحمد علی گرد محلی استراپادی
در امامزاده سفیدچاه از دهکده‌های شهریاری
در فقه کامل بود، اغلب اوقات عمر شریفرا به مطالعه و توجه به امر معیشت گذرازید
تا این عالم فانی را بیرون گفت در امامزاده سفید چاه که از محل هزار جریب است
مدفون است.^{۱۱}

مرقد امامزاده عبدالله در سال ۱۳۵۰ ه. ش.

در کسر ۱۱ در خاک یانه سر شهریاری چهار دانه

نویسنده CORPUS می‌نویسد:

تشر در خاک یانه سر و در جنوب رو دخانه نکا و مستقیماً در مقابل
رادکان است.

ظاهرآ فرنگیان پیش از ما از این محل دیدن نکرده‌اند. در اطاق کوچکی که دیوارهای آن گچکاری لانه زنبوری دارد دو صندوق است که قسمت بالای آنها نیز گنده کاری دارد. یکی از آنها مورخ ۷۵۴ ه. ق. است. کمی قبل از بازدید ما این محل مورد حمله دزدان گنج گیر فرار گرفته بود. گور را گنده بودند و تابوتها را بیرون انداخته و از کسه‌های چرمین اوراق نسخه‌ای خطی را بیرون کشیده و پراکنده بودند.^{۱۲}

خط صندوق نوعی خط مرسوم دوران ایلخانی است. شاید بتوان

9- CORPUS P. 8.

۱۰- شرح حال علماء و ادبیات استراپاد در استراپاد نامه ص ۱۷۷.

۱۱- بفتح تاء و كسر شين. ۱۲- CORPUS. P.9-12

آن را خط رقاع خواند.^{۱۲} (عکس شماره ۴۱۶).

اطراف این مرقد سنگهای قبور پیش از صفویان زیاد است.

بر قسمت بالای صندوق و در حاشیه اطراف آن کتیبه‌ای به این شرح است:

بر حاشیه در صندوق در درازا:

باشاره کیا کبیر تاج الدولة والدين بوره کیا دام معظمًا این مرحوم

مغفور. (عکس شماره ۴۱۶ و ۴۱۷ و ۴۱۸ و ۴۱۹).

در پهناى در صندوق:

سعید صاحب اعظم خواجه (عکس شماره ۴۱۹).

بر درازای دیگر صندوق:

شمس الدولة والدين علی کرخی فضل کلانه از اعمال شورب و ندا

(عکس شماره ۴۱۹ و ۴۲۰ و ۴۲۱ و ۴۲۲).

بر پهناى دیگر صندوق:

حیدر بن محمد نجار دائمانی وابنه

هندبخار محمد دعا مختوا

بر سطح بالای صندوق دیگر که بدنمهای آن قاب و آلت و کنده کاریهای ظریف است

این عبارات حک شده است:

بر حاشیه بیرونی در درازا:

عمر هذا المشهد المبارك انجل المطلق من سلالة نبوی این اولاد

امام اعظم مرتضی (عکس شماره ۴۲۳ و ۴۲۴ و ۴۲۵).

بر حاشیه بیرونی پهناى در صندوق:

مکرم مفتر آل عبد (عکس شماره ۴۲۵).

بر حاشیه بیرونی در درازاء در صندوق:

مناف افتخار طه ویس عبدالله از اولاد جعفر الصادق عليه الصلوة

(عکس شماره ۴۲۳ و ۴۲۴ و ۴۲۵).

بر حاشیه بیرونی، در پهنا:

اکمل التجیات

در دو سطر میان این دو حاشیه در در صندوق:

ساعی عمارت شیخ المشایخ شیخ المحققین حسن بن علی شیخ
المقلب بنشری (عکس شماره ۴۲۳ و ۴۲۴ و ۴۲۵). فی شهور سنة اربع
و خمسین و سبعماهه.

خانه خال معلی خان شهر باری
در یافا سر شهر باری هزار جریب

خانه ایست آجری دو طبقه با پنج های مشیک طریف. در یکی از اطاقهای طبله
بالا، زیر یکی از بالارفها در زمینه ای بیضی شکل، این کتبه با خط نستعلیق طریف گچ-
بری شده بود:

نصر من الله و فتح قریب

همعز ۱۲۶

در فو اصل طاقچه ها در زمینه ای دایره شکل نامهای پنج تن تکرار شده بود.

خانه سیف الله شهر باری

در یافا سر شهر باری

خانه ایست آجری با بامی سفالپوش. اطراف بام پره هایی به پهنا نو دسانی-
متراست. این کتبه بر یکی از سفالهای نقر و سپس سفال پخته شده بود:

این کوزه از آن کوزه همی کرد مشوال

کو کوزه گرو کوزه خر و کوزه فروش

۱۳۱۲

یعنی پاک سال پیش از کشته شدن ناصر الدین شاه

بر تخته های میان چکش گردانهای پره بام این مطالب خوانده شد:

ایکه گفتی فمن یمت برقی جان خدای حدیث دلجریت

مردمی تا بدیدیمی رویت کاش روزی هزار مرتبه من

حرره محمد باقر سرباز هزارجریب

۱۳۱۰

باخط نستعلق بسیار خوش

بااهتمام استاد زین العابدین استرابادی و نجاری استاد محمد ابراهیم پیشه‌نوی و
استاد پدرک ارضی در شهر جمادی الارل مطابق است یونتیل ترکی اختتم
پذیرفت ۱۳۱۶.

بناریخ شهر صفر المظفر یکهزار و سیصد و شانزده هجری نبوی سرکار شوکت
مند مقرب الخاقان آفای حبیب اللخان سر هنگ دام مجده اهتمام به این بنای مبارک
فرمود.

بربره های سمت کوچه:

آن قصر که جمشید در او جام گرفت

آهو بجه کرد و رو به آرام گرفت

بهرام که گور می گرفتی همه عمر

دیدی که چنگونه گور بهرام گرفت

۱۳۲۰

بالی بنایا و آثار تاریخی شهر باری چهار دانگا ساری

۱- امامزاده هشتمنگ در بانه سر شهر باری ۴۵ کیلومتری جنوب شرقی به شهر در
جنوب رودخانه نکا.

۲- چند فرمان دوران فاجاری در بانه سر در دست برادر غلامعلی خان شهر باری.

۳- آثار تاریخی در دهکده لند شهر باری، چهل و هشت کیلومتری شمال شرقی شهر
کیاسر.

۴- منگ محاکم در الارز^{۱۲} شهر باری ۲۷ کیلومتری جنوب شرقی به شهر چهار
کیلومتری جنوب رود نکا.

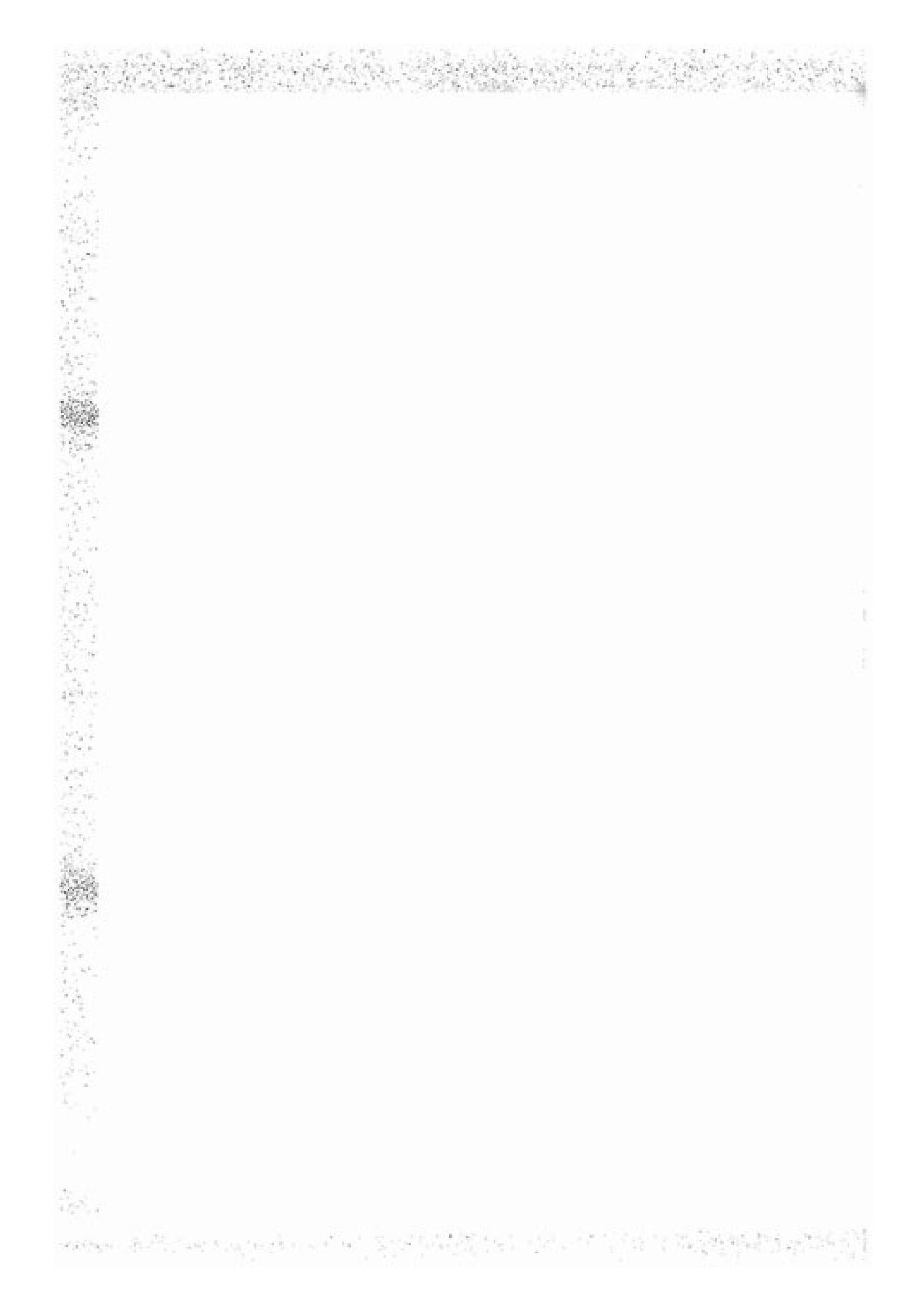
۵- امامزاده‌ای در لرمای^{۱۳} شهر باری.

۱۲- بفتح الف و سکون راء. ۱۵- بکسر لام.

- ۶- امامزاده شاهزاده هنگامه ملا خیل شهریاری ۳۶ کیلومتری جنوب بهشهر ۴۸ کیلومتری شمال کیاسر.
- ۷- امامزاده شاهزاده رودبار شهریاری چهار کیلومتری شمال کیاسر ۴۲
- ۸- دیو خون نادر دامنه غربی کوه کوا، نزدیک دهکده کوا شهریاری چهل کیلومتری جنوب شرقی بهشهر.
- ۹- دیو خون نادر بادو دره بانه سر ۴۵ کیلو متري جنوب شرقی بهشهر، جنوب رود نکا.
- ۱۰- سقراط هفتاد و یک تن از سادات در جنوب دهکده ارزت (= ارضت در فرنگ جفرافیائی) شهریاری در سه کیلومتری جنوب شرقی بهشهر و دو کیلومتری جنوب رود نکا.
- ۱۱- امامزاده در دهکده لیمون شهریاری (= لیمان ده در فرنگ جفرافیائی) چهل کیلومتری شمال شرقی کیاسر.
- ۱۲- امامزاده ای در خوانگوریان سر شهریاری. در این امامزاده کتبیه‌ای بر بن است: لطف علی چوشد متول بهشت و چار شد بانی بنای مبارک در این دیار ختم عمل شده به هزار و دویست و هفت بیصد دیگر اضافه نمای سر عدد شمار آثار و بنای تاریخی در هستان بیخ کش
- ۱- شیخ نور در بالا بجهت بیخ کش اشرف (پجهت بفتح پ و کسرج) این دهکده در سی و سه کیلومتری جنوب شرقی اشرف (بهشهر) است (فرهنگ جفرافیائی ایران ج ۳).
- ۲- آثار قلعه خرابهای در دهکده پجهت بیخ کش.
- ۳- امامزاده ای در شیرداری از دهکده‌های بیخ کش. این دهکده بیست کیلومتری شرق اشرف (بهشهر) است (فرهنگ جفرافیائی ایران ج ۳).

تپه‌های تاریخی از یافسر به طرف پایین
گنار رود تکا

- ۱- تپه‌ای در استبروا (= استار رودبار). (بکسر الف)
- ۲- تپه ارزت (= ارضت فرهنگ جغرافیائی) (بکسر الف وزاء)
- ۳- تپه استارم (بکسر الف و فتح راء)

۲- بناهای و آثار تاریخی ناحیه هزارجریب چهاردهانگه

آثار و بناهای تاریخی هزارجریب چهاردهانگه ساری دزهایون

این دز ظاهرآ در کوهسار هزارجریب بوده و از زمان شاهیور ذوالاکتف نا روزگار اسپهبد از دشیرین حسن یعنی سال ۴۰۰ هجری قمری آغازبود . ولی این مردم را اینکه دز به دست سلطان نکش بن ارسلان بیفتند به عورانی آن فرمان داد .^{۱۶}

آثار تاریخی در چنانین هزارجریب می ودو کیلومتری شمال شرقی کیاسر .

آثار تاریخی در سرخ گریه هزارجریب ۷۸ کیلومتری شمال شرقی کیاسر و ۱۸۵ کیلومتری دهگده پاپند .

قلعه هرستان قلعه‌ای ظاهرآ در هزار جریب . تاریخ خانی علی بن شمس الدین لاهیجی به نقل از سفر نامه مازندران واستراپادراینسون ص ۱۷۵ .

سیدعلی بن سید عبدالعزیز در هزارجریب . تاریخ طبرستان و رویان و مازندران ص ۳۸۵ .

سرای شاه غازی رستم در ارم ^{۱۷} هزارجریب می وسده کیلومتری شمال شرقی کیاسر .

قصر علاءالدوله حسن در ارم ^{۱۸} هزارجریب ۳۶ کیلومتری شرق کیاسر (پشهور

۱۶- تاریخ کبودگامگان ص ۳۶ . ۱۷- بکر الف وفتح راه . ۱۸- بکر راه .

ص(۱۲۸).

کتیبه‌ای در تجریحیل^{۱۰} هزار جریب (مازندران مهجوری ج ۲ ص ۹۸ و ۹۰).

قلعه میر عمام در هزار جریب (مازندران مهجوری ج ۲ ص ۸ و ۹).

برج و خرابه‌ای قدیمی در زروم^{۱۱} هزار جریب چهل کیلومتری شمال شرقی کیاسر.

آنار تاریخی در کوه سوچلما نزدیک دوده‌گله ارم و چنار بن هزار جریب.

چنار بن ۳۲ کیلومتری شمال شرقی کیاسر است.

پهای بزرگ و قدیمی به نام «قله» در دهکده برما (بکسر راء) از دهکده‌های هزار،

جریب ۳۷ کیلومتری شمال شرقی کیاسر.

خانه مسعود خان هزار جریبی

در سرخ گربه^{۱۲} هزار جریبی چهار دانگه هزار جریب

خانه‌ای است آجری در طبقه که نالار آن پنج‌جریب‌های ارسی طریف دارد. بر جرزها

گچ بریهای زنگین است. داخل بنا هم گچ بری دارد. برنای جنوبی این خانه کتیبه

زیر خوانده شد.

ابن نازه بنای قدس‌قدار

باشد عمل رجم معdar

(عکس شماره ۴۲۶ و ۴۲۷ و ۴۲۸ و ۴۲۹)

خانه‌ای حسین‌علی طوه‌آبی فرزند ناهید ظاهر قلبی

در سرخ گربه^{۱۳} هزار جریبی چهار دانگه

بریرهای ساختمان آجری در طبقه، کتیبه‌ای به خط نسخ بود که خوانده نشد

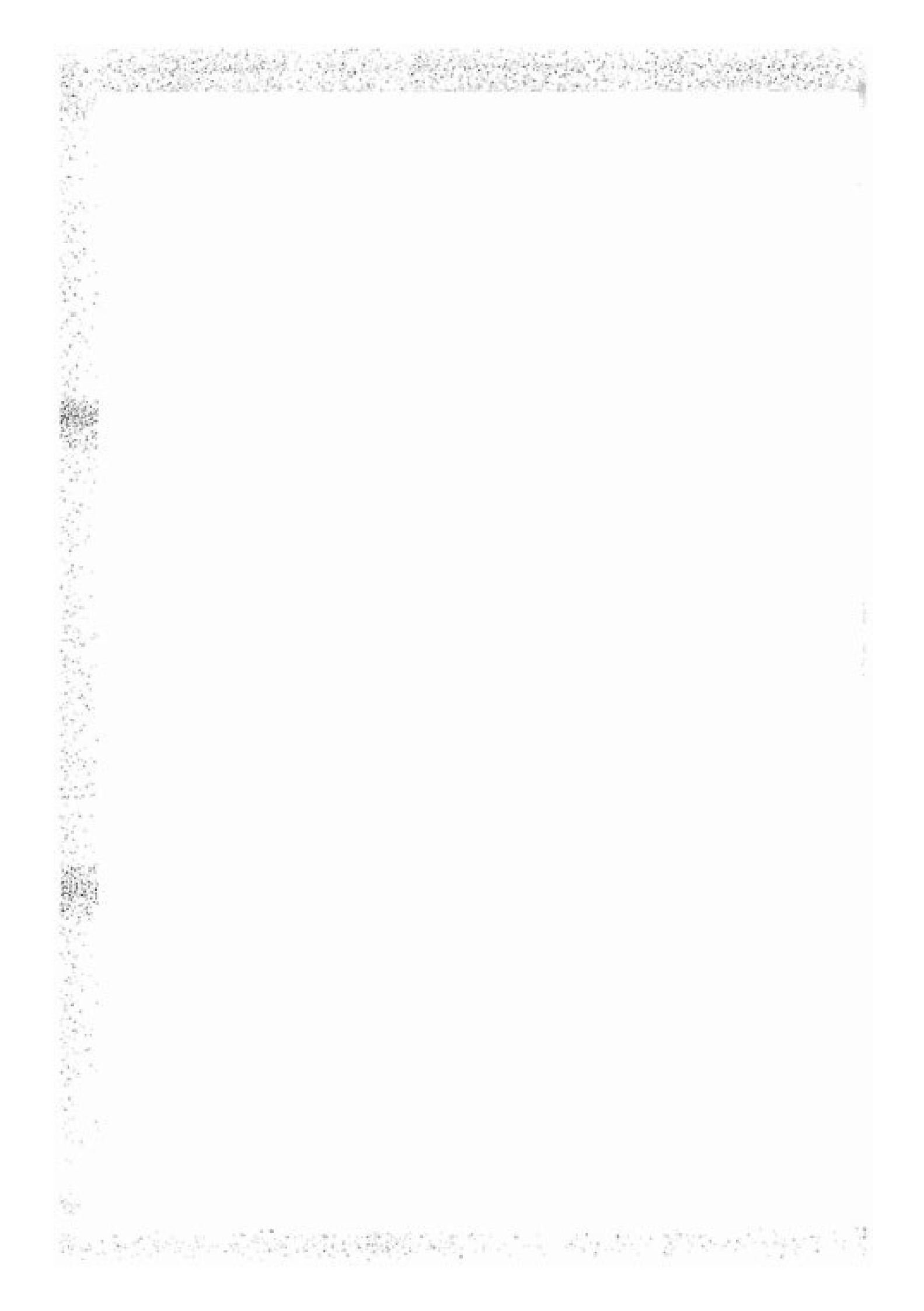
چون تخته‌ها را چسب کریده بودند و فاصله هم زیاد بود. تاریخ ۱۲۶۰ واضح ذیل

کتیبه خوانده می‌شد.

بر تخته‌های میان چکش گردان ساختمان یک طبقه دیگر کتیبه‌های متعدد بود

که ظاهراً شامل قصبه‌ای مطول بوده است، به علت بارندگی نوشته‌ها که با مرکب

بوده است از میان رفته بود. این بیت میان سایر آیات خوانده شد:
 شاه جمجه آسمان رفعت سرنهاده بعدر گهش دارا
 در این خانه گشاده بود و از ما پذیرالى کردند.

۳- بناها و آثار تاریخی سور تیجی چهار دانگه ساری

مرقد امیر علی

در نکو از دهکده های پشتکوه سور تیجی چهار دانگه ساری

دهکده لنگر در سیزده کیلومتری جنوب شرقی کیاسر و کیاسر در هفتاد کیلومتری جنوب ساری است. این دهکده در بای رشته اصلی البرز است و منظره ای بس زیبا دارد. بر بالای پیغمجاور دهکده که در حدود نیم کیلومتر از آن فاصله دارد، بنائی ساده مستطیل شکل است که از سنجک و گل ساخته شده و روی در خرابی دارد (عکس شماره ۴۳۰) در کفش کن مدخل بنا تکه بارهای در ورودی را که کنده کاری زیبائی دارد بر روی خالک ریخته بودند. بر دو طرف چهار چوب در که هنوز بر سر جای خود بود کنده کاری زنجیره مانندی است که از دور مانند کوفی قفل به چشم می خورد و از نزدیک غیر از نقش چیزی نیست. بلندی چهار چوب دو متر و بهناهی آن ۱۳۰ سانتیمتر است. متن لنگه درها قاب و گره است و بر دماغه آن نیز کنده کاری دارد بر بالای چهار چوب بر تخته ای جداگانه این عبارت نقر شده است.

الدنيا ساعه فجعلها طاعة يادگار درویش روستم میشا عمل محمود

[بن] حسن مهرجان دامغانی . (عکس های شماره ۴۳۱ و ۴۳۲ و ۴۳۳ و

(۴۳۵ و ۴۳۶)

مرقد را صندوقی چوبین به درازای ۲۷۵ و بهنا و بلندی ۷۵ سانتیمتر پوشانده

است. کار صندوق نوعی قاب و گره است که کمتر نظری آن دیده شده است. میان هر گره قابی از جو布 به پنهانی سه سانیمتر کار کردند. در نتیجه گرمهای از هم فاصله گرفته‌اند. بر گرمهای میانین بدندهای شمالی و جنوبی چهار «علی» در چهار جهت مختلف دیده شد.

برحاشیه بالای بدنۀ شمالی و جنوبی بسله و سوره اخلاص تا کنواً احد با خطی متوسط حک است.

عباراتی که بر بدنۀ شرقی صندوق حک شده است:

برحاشیه سمت راست از پایین به بالا:

انقل من دارالفتا الی دارالبقا سلطان المحققین و وارت امیر

(عکس شماره ۴۳۶ و ۴۳۷)

برحاشیه بالای صندوق:

المؤمنین امیر سید علی نور الله قبره فی تاریخ ماہ مبارکه رمضان

سنۀ نسخ و عشرين و ثمانمائه (عکس شماره ۴۳۸ و ۴۳۹ و ۴۴۰)

برحاشیه سمت چپ از بالا به پایین:

هجریه نبویه علیه السلام بخط هذا الصندوق احمد بن یوسف

سلطانی. (عکس شماره ۴۴۲ و ۴۴۳)

عبارات و اشعاری که بر بدنۀ غربی صندوق حک شده است:

برحاشیه سمت راست از پایین به بالا:

بودکز دنیا [ء] فانی شد بدر

..... نه باده و دو

زانک چون او هاد .. یاد کر

قطب عالم علی عالی نصب

برحاشیه بالای صندوق:

(عکس شماره ۴۴۴ و ۴۴۵)

داشت باهم جمع چون جدوپدر

هم عمل هم علم وهم خلق حسن

زانک او نورست^{*} ما را راهبر

روح باکش باد از ما شادمان

^{*} در اصل: نورث.

(عکس شماره ۴۴۶ و ۴۴۷)

برحایی سنت چپ از بالا به پایین:

کی ز کسرت باقی جانم عیر
گر نبودی نور او رهبر مرا
ملک وحدت یافت ها دورا نظر
هنش چون سالکان را هنست

(عکس شماره ۴۴۸ و ۴۲۹ و ۴۵۰)

در سال ۱۲۵۰ شمسی (۲۹۶۷ میلادی) که هیأت *Corpus* از این بنا دیدن کرده بودند در ورودی درجای خود برقرار بوده است. این پس از ذکر فوائل می‌نویسد:

ظاهرآ هیچیک از فرنگیان پیش از سال ۱۹۶۷ یادی از این محل نکرده‌اند. این مرقد دری گنده کاری دارد که بالای آن کتیبه‌ایست که نامی از درویشی در آن آمده است. گذشته از در ورودی صندوق گنده کاری این مرقد نیز قابل بررسی است و تاریخ ۸۲۹ قمری بر آن خوانده می‌شود.^{۲۱}

آبادی تاریخی

تردیدکش ترکام از دهکده‌های پشتکوه سوریجی این تپه‌ارتفاع آن بعده متر می‌رسد و سطح بالای آن در حدود بیست متر مربع است. ظاهرآ محل بنای عظیمی بوده است. درختچه‌های جنگلی و سبزه و چمن سطح آنرا فراگرفته است. گاهی سفال‌پاره‌هایی اطراف آن پیدا می‌شود. (عکس شماره ۴۵۱)

خانه‌ای قدیمی ملکی آقا عطا

در "گر گ" تبع از دهکده‌های بی رجه سوریجی بخش چهار دانگه برای رسیدن به "گر گ" تبع در کنار رو دخانه نکا از جاده طرح رومانی باید رفت. پس از گذشتن از زرن دین^{۲۲} به دهکده‌های سه کیکه و او کر کا (بکسر کاف اول) و درویش خلک^{۲۳} (بکسر خاء و فتح لام) و خرمدی چماز و رمضان خیل می‌رسد و

21-*Corpus* p. 8.

۲۲- زرن دین یعنی آبة طلانی.

از آنجا از جاده فرعی دست راست به گرگ نج می‌رود. در بالای پهای که سلطه به دهکده است، بنای مستطیل شکل دوران قاجاری است. بنائی است سه طبقه که طبقه بالائی آن دو اطاق پارمانند تابستان‌نشین است. طبقه وسط شامل چهار اطاق و دو راهرو است. اطاق وسط تالار مانند و اطاق شرقی از دو اطاق غربی بزرگتر است. زیرزمینهای متعدد برای انبار و طوله دارد. نمای شمالی آن شانزده پنجره مشبك آلت کاری خوب دارد و نمای جنوبی نیز دارای پنجره‌های مشبك است. درهای ورودی به راهروها بازمی‌شود. (عکس‌های شماره ۴۵۲ و ۴۵۳)

در شرق این بنا گورستانی قدیمی است که منگهای مورخ آن میان ۱۳۵۲ و ۱۳۷۲ ه. ق. است.

باقی بنایها و آثار تاریخی سورتیجی چهاردانگه ساری چاههای عمیق و راهروهای زیرزمینی ایندا در زیر کوه سورتیجی. موقوفات از این دهکده‌های زیر کوه سورتیجی ۹ کیلومتری شمال کیاسر. سه‌دانگ از دهکده از این از موقوفات امیر المؤمنین علیه السلام است. آثار بنای‌های قدیمی در مرتع اسبی کلای بجت (فتح پ و کسر جیم) از دهکده‌های وردیمه سورتیجی ۲۸ کیلومتری شمال کیاسر. حمامی قدیمی در منزل دره پشتکوه سورتیجی یازده کیلومتری شمال شرقی کیاسر. خرابهای دهکده‌ای قدیمی در چرکت (بکسر و گاف) از دهکده‌های پشتکوه سورتیجی در پانزده کیلومتری شرق کیاسر. امامزاده ابن عباس در دهکده برد (فتح باء) پشتکوه سورتیجی بست کیلومتری شرق کیاسر. قبور میرعماد و اعقاب او در دهکده وری زیر کوه سورتیجی هفت کیلومتری شمال کیاسر (مازندران مهجوری ج ۲ ص ۳۳۹).

۴- بنایا و آثار تاریخی نرم آب دودانگه

بنایا و آثار تاریخی نرم آب دودانگه ساری

شاه دز

در دهکده بالاده نرم آب دودانگه

این دهکده در ۱۸ کیلومتری جنوب کیاسرو ۱۲ کیلومتری غربی فولاد محله است. شاه دز بر قله کوهی در شمال آبادی است. (عکس شماره ۳۵۴) زندانی شدن سیدقاسم در این قلعه شاید از قدیمترین اتفاقاتی است که به دست ما رسیده، میر ظهیر - الدین در این باره می نویسد:

دلیلیان به اسپهبد رستم بن قارن ملک الجبال پیوستند. رستم هم با

داعی مخالف شد و سید قاسم را بگرفت و در شاه دز هزار گری حبس کرد.^{۲۴}

ابن اسفندیار نیز می نویسد:

قلعه شاه دز در هزار گری است و در دست اسپهبد رستم بن قارن

بن شهریار است.^{۲۵}

در سال ۲۵۴ قمری هزار گری با شاه دز در دست ملک الجبال قارن بن شهریار

است.^{۲۶}

۲۴- تاریخ طبرستان و رویان و مازندران ص ۲۰۹. ۲۵- تاریخ طبرستان ج ۱ ص ۲۴۸.

۲۶- تاریخ طبرستان ج ۱ ص ۲۴۲ و ۲۴۳.

مولانا او لیاء الله آملی نیز محل شاه دزرادر هزار گجری می‌داندومی نویسد:
شاه دزرادر هزار گجری نهاده بود.^{۲۶}

در تاریخ منتب به ابن اسفندیار نیز محل قلعه در هزار گجری است.^{۲۷}
محمد حسن خان اعتمادالسلطنه از مطالب تاریخ ابن اسفندیار استفاده کرده و
درباره شاهدز هزار گجری شرح بیشتری نوشته است:

اسپهید قارن بن شهریار نخستین سلطان مازندران است که مسلمان
شد و این در زمان معتض خلیفه عباسی یعنی در سال ۲۲۷ قمری بود. حسن
بن زید داعی کبیر، استندار با دو سپاه را بر سراو فرستاد تا جمله ولايت او را
بسوخت و به تاراج داد. پس از آن اسپهید قارن با داعی صلح کرد و دو پسر
خود سرخاب و مازندر را به نواحی داعی فرستاد. سرخاب از پیش داعی
بگریخت از این رو داعی متوجه کوهستان شد و با اسپهید قارن مصاف داد و این بار
ملک او را بکلی خراب کرد.

پس از اسپهید قارن سلطنت به اسپهید رستم بن سرخاب بن قارن رسید. چون
داعی آن هزار مرد از دیلمیان را به سبب بدسریر تی که داشتند دست و پای برید و بینداخت،
باقي ایشان خوف کرده و از داعی رمیده به اسپهید رستم پناه بردند. او باداعی به مخالف
برخاست، به قوم رفت و سید قاسم نایب داعی را بگرفت و در شاهدز هزار گجری
زنданی کرد.^{۲۸}

باقی بنایها و آثار تاریخی نرم آب

- ۱- میرافضل میان دردهکده بالاده و تبله بن ازدهکدهای نرم آب، ۱۸ کیلومتری
کیاسرو دوازده کیلومتری فولاد محله.
- ۲- قلعه خرابهای قدیمی در نپی نرم آب روی قله سو تعرجه، ۱۱ کیلومتری جنوب
سعید آباد کنار راه پشتکوه در سه کیلومتری غرب آبادی.

۲۷- تاریخ رویان ص ۷۱. ۲۸- تاریخ طبرستان ج ۲ ص ۲۱.

۲۹- تاریخ طبرستان این اسفندیار ج ۱ ص ۲۴۷ و ۲۴۸ و التدوین ص ۵۲.

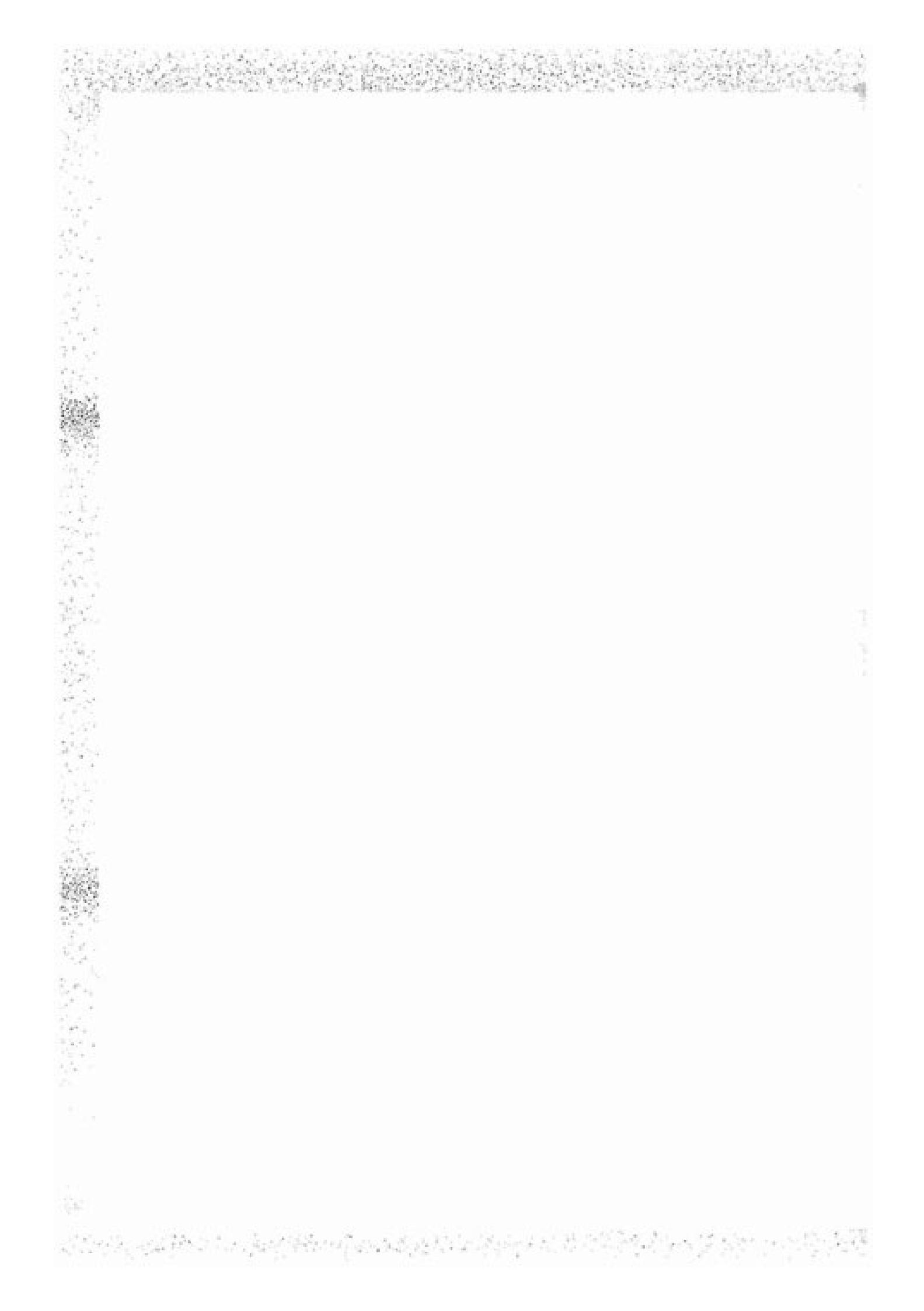
۵- بناها و آثار تاریخی بنافت دودانگه ساری

بنابها و آثار تاریخی بنافت دو دانگه ساری

- ۱- در پیشطی حاجی در سودکلا، چهارده کیلومتری جنوب خریب کهنه ده . در فرهنگ جغرافیائی ایران این نام امامزاده درویش شده است. در دو لختی و صندوق چوبین ظریف دارد.

بنابها و آثار تاریخی پشتکوه دودانگه ساری

- ۱- باع ابراهیم خان سرتیپ در فولاد محله از دهکده های پشتکوه (استرآباد نامه ص ۲۴۲)
- ۲- خراشه برجی قدیمی در فولاد محله (استرآباد نامه ص ۲۴۲)

۶- بناها و آثار تاریخی پریم دودانگه ساری

بادخانهای شاه اردشیر

دردهکده دوالم پریم دودانگه ساری

در ده دوالم درپریم، شاه اردشیر بادخانهای ساخته بود که اگر کسی آن عمارت
اکنون بینند، گوید این کار آدمیان نیست مگر سلیمان علیہ السلام دیوان را فرموده
باشد.^{۲۰}

قصر و سرماوه و میدان برای سرخاب بن باو

بالای دهکده تالیور ازدهکده‌های پریم دودانگه ساری

بالای تالیور درپریم کمدیهی است به پایان قلعه کوزا بجهت سرخاب بن باو
قصر و سرماوه و میدان ساخته و اسپهبد شروین آن عمارت زیادت گردانید و اثر آن
در بیشه همه بر جای است و بوقتی که ملاک سعید اردشیر مرا بدان قلعه فرستاد، یک یک
آثار آن عمارت به من (ابن اسفندیار در حدود سال ۵۸۰-۵۹۰ تا) نمودند.^{۲۱}

قلعه کوزا

دردهکده تالیور ازدهکده‌های پریم دودانگه ساری

دهکده تالیور به پایان قلعه کوزا است، بقول ابن اسفندیار در تاریخ طبرستان.

۲۰- تاریخ طبرستان ج ۱ ص ۱۵۴. ۲۱- تاریخ طبرستان ج ۱ ص ۱۵۶.

میر ظهیر الدین مرعشی از قلعه کوزا دوبار نام می برد يك بار آنرا در بریم و بار دیگر در هزار جریب می داند.^{۳۲}

آجر و سفال شکسته فراوان
در دهکده خشتگان از دهکده های بریم دودانگاه ساری
دهکده خشتگان در شش کیلومتری جنوب کهنه ده است . در این دهکده آجر
و سفال پاره های فراوان یافت می شود .
بانی بنها و آثار تاریخی بریم دودانگاه ساری :
۱- آبادی قدیمی در اراضی خشتگار در پارتگلا از دهکده های بریم دو دانگه
ساری شش کیلومتری شرق کهنه ده .
۲- شاه سلطان سرا نابستان نشین مرحوم شوکت لشکر اسپهبدی است در این
 محل آثار کاخی قدیمی است .
۳- امامزاده ای در دهکده داودرہ، هفت کیلومتری جنوب غربی کهنه ده .
۴- امامزاده باقر در احمدآباد نزدیک تلارم و مس کوبا .

میان رستگت^{۳۳}

میان رستگت بالا و پایین از دهکده های فریم دودانگاه ساری
ابن برج از بنای آغاز قرن پنجم هجری به شمار می رود^{۳۴}. بدنه مدور آجری
آن که از بنیاد شروع می شود و به زیر کتیبه کوفی ختم می گردد، صاف و ساده ساخته
شده است، میان کتیبه کوفی گچ بری با تزیین مقرنس کاری است.^{۳۵}
مدخل برج در سمت شرق است و دوقوس آجری، شبیه قوسهای پشت نمای
طاق کسری و یک کتیبه چهار سطری در بالای آن دیده می شود.

- ۳۲- تاریخ طبرستان و رویان و بازندران ص ۱۴۸ و ۱۵۸ . ۳۳- پکر راه و کاف
34- A. Godard: Athar-e Iran T. I, 1936, PP. 116-119.
۳۵- برای مطالعه مقرنس به شماره های ۱۰۲ و ۱۰۳ و دوره جدید مجله هزار و مردم فروردین
وارد بیهودت ۱۳۵۰ نوشته دکتر عباس زمانی مراجعه شود.

سه سطرو نیم این کتیبه به خط کوفی و نیمه سطر چهارم به خط پهلوی است و نشان می دهد که سازندگان این برج پس از چهار قرن هنوز به عالم قبل از اسلام می آندیشیده اند.^{۳۶}

مرحوم طاهری شهاب درباره این بنا می نویسد:

این گنبد همجون گنبد لاجیم، بنائی آجری و استوانه ایست که با می مخروطی دارد، قطر داخلی بنا ۴۷۵ سانتیمتر است. طاقچه بلندی دارد که از دو جانب مقرنس آجری مزین به نقش گچ بری بر آن است. در زیر آن کتیبه زیبائی به خط کوفی گچ بری شده است که دو تلش از میان رفته است (عکس شماره ۴۵۶). حروف کتیبه سفید و متن کتیبه بزرگ کبود است، این عبارات را می توان بر آن خواند:

بسم الله الرحمن الرحيم قل هو الله احد الله الصمد لم يلد ولم يولد
ولم يكن له كفوا احد^{۳۷} بسم الله الرحمن الرحيم كل نفس ذاته الموت...^{۳۸}
(عکس شماره ۴۵۷)

در بالای در، کتیبه گچ بری دیگری است که آن نیز فرسوده شده، این کتیبه شامل چهار سطر است، سطر اول و دوم و سوم و نصف سطر چهارم کوفی گلدار شبیه به خط کتیبه بالاست، نصف آخر سطر چهارم به خط پهلوی است.

متن کوفی را با خطی عمودی دو بهره کردند: یکی آیات قرآنی و دیگر مطالب تاریخی. خط عمود دیگری قسمت پهلوی را از کوفی جدا می کند. قسم خط کوفی را چنین می توان نقل کرد،

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ صَادِقًا (عکس شماره ۴۵۸)

۳۶- تأثیر هنر ساسانی در هنر اسلامی تأثیر مرحوم دکتر جامی زمانی ص ۱۳۲ . مؤلف کلمه رسگ را تحت تأثیر ترجمه «درز گشته» نوشته است . ۳۷- سوره الاخلاص ۱۲۲ . ۳۸- انبیاء ، ۲۱ ، آیه : ۳۲ .

از عبارات تاریخی بقیه «هذه البقدلور مزد»^{۳۹} خوانده می شود. تاریخ کتبه در پایان عبارات کوفی است و حروف «ماهه» را می توان تشخیص داد و جز آن چیزی بر جای نیست. حال اگر لفظ مقدم را «شوال» بدانیم، فاصله میان شوال و حروف آخر «ماهه» به اندازه ای می شود که باید آن را «اربعهانه» خواند. تو این فنی حاکمی است که تاریخ بنا «ثلثهانه» و «خمسهانه» هم نمی تواند باشد. بنابراین ممکن است «اربعهانه» باشد. چون گنبد رسگت از لحاظ معنایی با پرجهای رادکان غربی (در حوالی بندرگز) ولاجیم همصراست و در همان ناحیه و جزء همان دسته بناها قرار گرفته است و از جمله همان ساختمانهای اسلامی است که دارای کتبه بهلوی هستند. پس محققآ مانند دو گنبد دیگر باید قبریکی از ملاوک باوندی باشد که از قابوس بن وشمگیر گریخته و در فاصله سالهای ۳۹۷ تا ۴۶۶ قمری در کوهستان به سرمی برده اند.^{۴۰}

هیأت Corpus در سال ۱۳۵۰ شمسی (۱۹۶۷ میلادی) از این برج بازدید کرده و در باره آن نوشتند:

این برج در شانزده کیلومتری پل سفید سراه علی آباد^{۴۱} است.

از فرنگیان نخستین بار «گدار» آنرا مورد بررسی قرارداد.^{۴۲}

بر سر در رودی کتبه‌ای کوفی گلدار گچ بری شده است که دو سطر بالا و پایین آن یکسره از میان رفته است.^{۴۳}

مشکوکی در باره میل رسگت می نویسد:

۳۹- کلمه هرمز در انگلیسی خوانده است. ۴۰- گنجینه‌های تاریخی مازندران

ص ۱۱ و ۱۲. ۴۱- مشهد جمنون = علی آباد = شاهی = قائم شهر (در دوران انقلاب).

۴۲- A. Godard, 'Les Tours de Ladjim et de Resget

(Mazandaran), Athar-E Iran 1, 1936, 118-121.

۴۳- A. D. H. Bivar, 'The Tomb at Resget: Its Architecture

and Inscriptions' Memorial Volume of the International

Congress of Iranian Art And Archaeology Tehran, 1972,

II 15-23. به نقل از Corpus ص ۷۲.

بنای برج رسگت از اینه آغاز قرن پنجم هجری به شمار می‌رود.
 این برج مدور آجری که دارای گنبدی خلجی شکل است شامل تزیینات
 مقونس کاری و دور شنے کتیبه آجری به خط بهلوی و کوفی نیز می‌باشد.
 این برج را مدفن یکی از شهریاران آل باوند می‌دانند. بدنه مدور برج
 که از زیر کتیبه کوفی شروع و به قاعده بنا ختم می‌شود، صاف و هموارو
 در نهایت سادگی ساخته شده است. مدخل برج در طرف مشرق آن واقع
 شده. دو حاشیه و دو قوس آجری در بالای آن دیده می‌شود. در درون قوس
 دومی مردر، سه ردیف نطار آجری می‌باشد. این برج مقبره‌ای سرمشقی
 برای سایر برجهای آرامگاههای گیلان و مازندران در دوران بعدی شده است.
 برج رسگت در دوران آل باوند ۴۶۶ تا ۶۰۰ هجری قمری بنا شده است.
 ثبت تاریخی این برج ۱۹۳ است.^{۲۲}

استاد و مدارک در پاره میل رسگت

ATHĀR-E-IRĀN, TOME I FACICULE I FIG. 79, 80, 88.

عکس زیبائی از میل و عکس کتیبه‌ها در این مجلد آمده است.

ATHĀR-E-IRĀN TOME I FACICULE II P.P. 116-12.

کتاب اسامی دهات کشور ج ۱ ص ۱۸۹.

راه فربیم به استرآباد

شروع اول (۱۵۸ تا ۲۰۰ قمری) ملقب به ملک الجبال شاهر اهی از فربیم از
 راه مهروان و کوسان ولراسک و تبیشه به استرآباد ساخت.^{۲۳}

۴۲- فهرست بناهای تاریخی و اماکن باستانی ایران ص ۱۳۹.

۴۵- بهشهر ص ۱۲۶.

نام امامزاده حالی که در طومار دوران صفوی آمده و در اطراف ساری
به خاک سپرده شده بودند و همچنان آنها را نیاقیم

- ۱- امامزاده حسین رضا واقع در بلوک گینخواران (شاید گلخواران) به تولیت ملامیرزا .
- ۲- امامزاده روح الله در بالاتیجن به تولیت ملازمین العابدین .
- ۳- امامزاده عبدالله واقع در فرابرت از بلوک قراطغان به تولیت ملا حبیب الله اسرائی .
- ۴- امامزاده عبدالله واقع در مسکاپاد به تولیت درویش حلمی .
- ۵- امامزاده قاسم واقع در بلوک کارگته به تولیت مولانا احمد.
- ۶- امامزاده کاظم در سکه بره اسفیورد به تولیت درویش ابراهیم .
- ۷- امامزاده بحیری واقع در صدبلوک بیشه به تولیت درویش یوسف.
- ۸- امامزاده حمزه در مسکاپاد ساری .
- ۹- امامزاده بحیری واقع در اسفیورد به تولیت مولانا محمد یوسف.
- ۱۰- مزار درویش محمودشاه واقع در مسکاپاد ساری .
- ۱۱- امامزاده عبدالله در ازه دار کله من بلوک اندرود به تولیت میر عبدالعظیم و میر علی اکبر.
- ۱۲- امامزاده عبدالله کاظم واقع در کلیجانز ستاق ساری به تولیت درویش ...

زما هر ذره خاک افتاده جانی

بعائد سالها این نظم و ترتیب

تفت بالخير والسعادة

فهرست جامع

سخنی درباره فهرست جامع

فهرستهای جداگانه چندگانه را در این کتاب پکجا با هم آوردهیم . چون به القاب و عناوینی برخوردیم که جداگردن آنها مشکل تازه‌ای ایجاد می‌کرد . از این‌رو بخلاف روش فرنگیان اعلام اشخاص را با القاب و عناوینی که داشتند جزو حروف الفبا نیز فهرست آوردهیم .

شاه اسماعیل و شاه عباس و شاه سلطان حسین و شاه نعمت‌الله ولی را ذیل کلمه شاه فهرست کردیم .

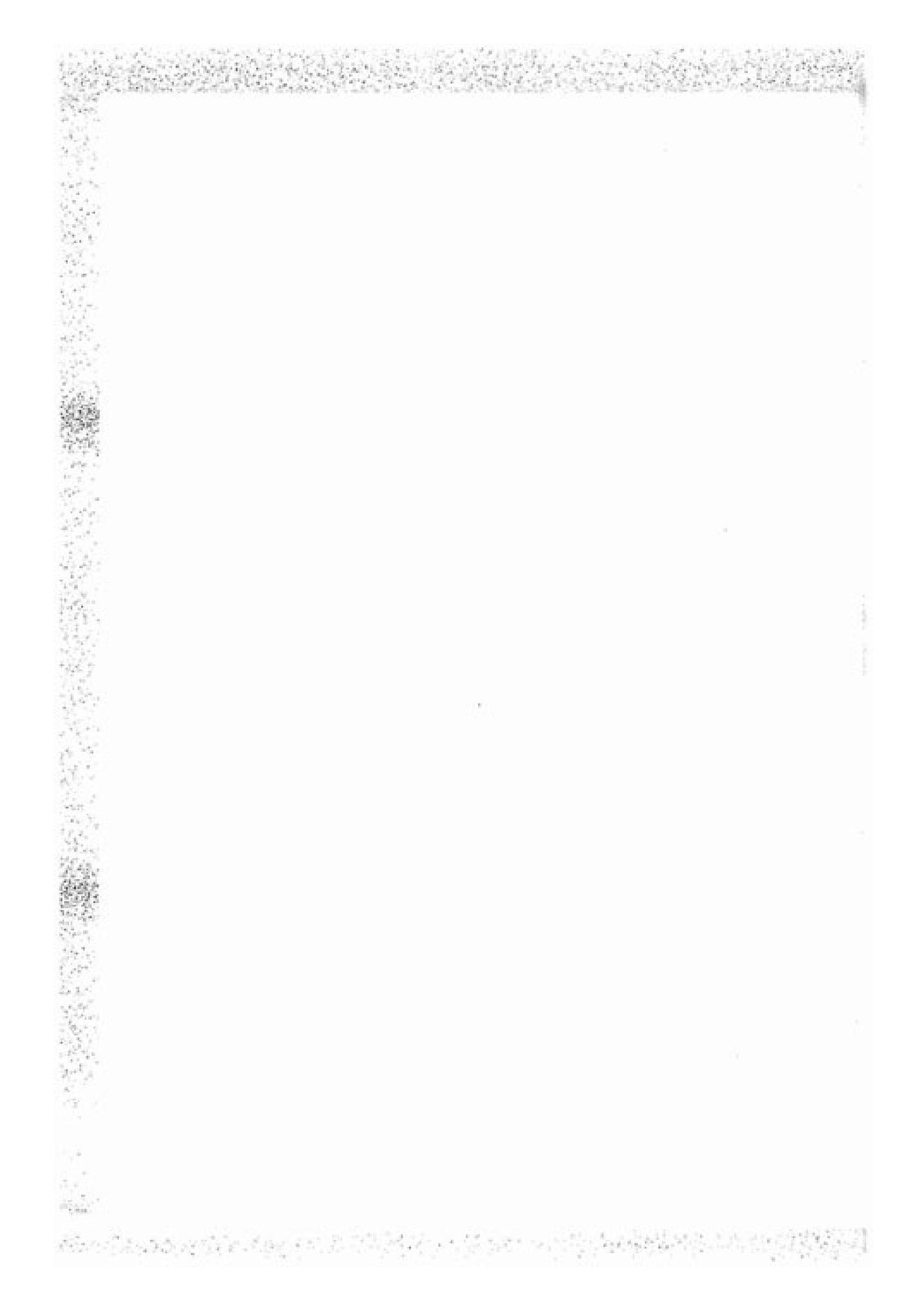
درویش علی ، درویش ابراهیم ، درویش ناصر الدین و درویش مرعب را زیر کلمات درویش آوردهیم .

حاجی میرزا آناس صدراعظم محمدشاه را ذیل عباس ابروائی که نام اصلی اوست نبردهیم و نام معروف و مشهور او را در نظر گرفتیم .

القب و عناوین دیگر نظیر : پیر ، مولانا ، میر ، میرزا ، امیر ، سلطان ، حاجی و کیا و نظایر آنها را صدرنام افراد فراد دادیم و از نامشان جدا نکردیم . زیرا در صفحات شمال به نوعی تازه از نامگذاری برخوردیم که شاید نظیر آن در سایر نقاط ایران باشد . افرادی که ملقب به کیا هستند یا پیش کیا هستند یا پس کیا ، پس کیا یعنی کسی که لفظ «کیا» پس از نامش می‌آید . باید متوجه بود که چنین شخصی از خارج وارد خاک مازندران شده است و اگر واژه «کیا» مقدم بر نام اصلی باشد ، دلیل براین است که چنین شخصی از خاندانهای قدیم مازندران است و خون مازندرانی دارد . نظیر «کیا و شتاب» جدا کردن این نوع القاب صحیح به نظر نیامد .

میرزا و حاجی هم جزو اول اسم است . هنوز در گیلان طفل تازه به دنیا آمده را «میرزا علی» می‌خوانند ، به یاد میرزا علی کیا از سادات کیانی گیلان . پاره‌ای از حاجیان نیز در عید قربان به دنیا آمده و حاجی جزوی از نامشان است . این گونه عناوین را نیز از نام اصلی جدا نکردیم .

از همه اینها گذشته ، افراد ریاضتها کشیده و رنجها برده و گرسنگیها خوردده تا خود را به مقام والای ، پیری و مولائی و مرشدی و درویشی رسانده‌اند ، سلب عناوین والقب را از نامشان صلاح نمیدیم و چنانکه در عرف عام شهرت داشتند ، در این فهرست آوردهیم . مختصر کار این فهرست براساس نام شهر و اعراف است .

فهرست جامع

۷

- آب اباد کنجی در فراش محله اشرف: ۶۶۹.
- آب اباد مادر محمدقلی میرزا درساری: ۵۶۰.
- آب اباد محله از محلات آمل: ۲۶.
- آب اباد آملی محله: آمل ۲۵ خد.
- آب اباد امیر مکرم در گرجی محله آمل در سال ۱۳۱۶ قمری بوسیله امیر مکرم ساخته شد ۲۵.
- آب اباد میرزا مهدی در محله ملا آقا باها در ساری: ۵۶۱، ۷۴۳.
- آب اباد بهرام اثر در محله بهرام اترساری: ۵۶۱.
- آب اباد نو از محلات ساری: ۲۹۵.
- آب اباد چنار بن در محله چنار بن ساری: ۵۶۱.
- آب اباد شاه عباسی در گرجی محله آمل: ۲۵، ۱۰۲.
- آب اباد شاه عباسی در آبدانگ سر شیرگاه: ۴۰۸.
- آب ابادی قدیمی در دهکده پاشا کلایی دشت سر آمل: ۱۳۷.
- آب اباد شاه عباسی نزدیک باخ چهل منون اشرف: ۶۵۳.
- آب اباد فراش محله اشرف: ۶۶۹.

- آب اباری قدیمی در گورستان شاهزاده ابراهیم
آمل: ۷۳.
- آبادی قدیمی در خشتچار بار نکلا: ۷۷۴.
- آبادی قدیمی در گزرو: ۴۸۲.
- آب برو (آبی که در چشم عمارت است):
آثار تاریخی در سرخ گریه هزارجریب: ۷۶۱.
- آثار تاریخی دهکده لند شهر باری: ۷۵۷.
- آثار تاریخی کوه سوچلما: ۷۶۲.
- آب بندان عباس آباد: ۱۶۶، ۶۶۲، ۶۶۳.
- آب پردمه: ۶۹۸.
- آبندانی از ریات موقوفات در ویش داود:
آنار گبری: ۳۷۸.
- آبندان سر دهکده‌ای که جزء علی آباد است:
آجرهای کاشی سه گوش در اسبو کلا: ۲۲۳.
- آبدنگ سر = آسیاب سر = گرجی محله آمل:
آخوند ملا آقا بزرگ متولی شرعی سیدابو -
صالح در محله یشه سر علی آباد: ۳۸۰.
- آبکون: ۷۰۲، ۷۰۷، ۷۰۸، ۷۰۹.
- آب کل منار بر سر راهستان به شیرگاه:
در شیخ موسی: ۱۳۲.
- آب گرم میان پادرود و سفیداب: ۴۷۷.
- آبندان سر راه چرات به شیخ موسی: ۴۱۹.
- آب نتل یک شعبه از رسم یک شعبه از رازه
من آید: ۳۲۱.
- آب هراز = رود هراز: ۱۱۸.
- آتش (۵۵۱ تا ۵۲۱): ۷۲۲.
- آتش سوزی قلعه فیروزجاه: ۳۰۹.
- آتشکده: ۵۵۶.
- آتشکده کوسان کنار آبدره کوسان: ۶۹۳.
- آتو از دهکده‌های بلوا کلیان: ۳۹۳.
- آثار ایران [کتاب ...]: ۵۵۲.
- آثار بناهای قدیمی در مرتع اسین کلا: ۷۶۸.
- آثار تاریخی در ارقه ده سوادکوه: ۴۳۱.
- آثار تاریخی در چنانین هزارجریب: ۷۶۱.
- آثار تاریخی در سرخ گریه هزارجریب: ۷۶۱.
- آثار تاریخی دهکده لند شهر باری: ۷۵۷.
- آثار تاریخی کوه سوچلما: ۷۶۲.
- آثار قلعه خرابه‌ای در دهکده پنج پنځش:
آنار گبری: ۳۷۸.
- آجر و سفال فراوان در خشتستان پیریم: ۷۷۴.
- آجرهای کاشی سه گوش در اسبو کلا: ۲۲۳.
- آخور سرمه کوه: ۶۰۷.
- آخوند ملا آقا بزرگ متولی شرعی سیدابو -
صالح در محله یشه سر علی آباد: ۳۸۰.
- آخوند ملا خلیل الله متولی مرقد امامزاده عبدالله
عبدالله در شیخ موسی: ۳۲۲.
- آخوند ملا محمد رضامتولی شرعی سیدابو -
صالح در دهکده یشه سر علی آباد: ۳۸۰.
- آخوند ملا محمد طالب ابن حاجی حسین
علیا بادی ملقب به مشهد بان پرل رنگ
در امامزاده موسی رضا را داد: ۴۰۶.
- آدم علیه السلام: ۹۸.

- آذربایجان: ۵۶۹.
- آرامگاه کارگران مغول در تونل راه آهن: ۷۲۰، ۲۵
- آشور اراضی آشوراده از بمهای میانکاله: ۴۶۰.
- آرم: ۳۹۱، ۱۲۵، ۱۲۹
- آدمی از دهکده‌های بلوک خانقاہی: ۳۹۲
- آدمی تگه: ۴۷۳
- آزاد خان الفان: ۵۰۰.
- آزادکلای ساری = آزادگله: ۵۵۲
- آزادگله امامزاده عباس ساری: ۵۱۵
- آزادگله امامزاده عباس ساری: ۵۵۰
- آزرم دخت اسپید خورشید: ۴۶۲
- آستانه از محلات پارفروش: ۱۷۹
- آستانه در دهکده اعلم از دهکده‌های اعلم رستاق: ۱۱۲
- آستانه چالمردی نزدیک کوسکنده: ۶۸۲
- آستانه سرای به نقل رایینو = اسبابه سرای به نقل حسن بن استندیار = ماته: ۲۰۰
- آستانه کلاچ مشهد: ۱۸۵
- آستون: ۷۲۴
- آسرا بر سر راه تگه: ۵۶۹
- آسونه = سید عزیز الله در داودکلای لاله آباد: ۲۸۹
- آسونه سر = بقعة سید محمد در فرسی کنار پاپسر: ۲۷۱
- آقا گنهم نیر بانی در ورودی امامزاده عبد الصالح: ۵۹۸
- آقا علی متولی مسجد چال چهارسوق بابل: ۳۹۲
- آسیا: ۷۱۷
- آسیا سر = آسیاب سر از محلات آمل: ۲۶
- آقا عیسی بن آقا حسن خان قادی بانی در

- امانزاده زین العابدین : ۴۱۰ .
آقا محمد : ۳۰۸ .
آقا محمد خان قاجار : ۱۹۷ ، ۱۹۵ ، ۱۹۴ .
آغا محمد خان قاجار : ۱۹۷ ، ۱۹۵ ، ۱۹۴ .
آغا محمد خان قاجار : ۱۹۷ ، ۱۹۵ ، ۱۹۴ .
آغا مشهد = آق مشهد در گلستان رستاق : ۶۰۵ .
آقاملک وقف بر باع شاه از دهات کاظم بیگی : ۱۹۶ .
آقا محمد روزافرون : ۴۲۳ ، ۴۲۲ .
آفرود نهری که از سایل رود به بحر الارم می ریخت : ۱۹۵ ، ۱۹۴ .
آق مشهد گلستان رستاق ساری : ۷۴۹ ، ۷۰۴ .
آل لافت : ۲۲۷ .
آل باوند : ۲۳ .
آل بیوم ناصر الدین شاه : ۵۹۵ .
آل زیار : ۳۹۹ ، ۳۹۸ .
آل نوروز : ۲۸۷ .
آمل : ۱۱ ، ۱۲ ، ۱۳ ، ۱۴ ، ۱۵ ، ۱۶ ، ۱۷ .
آمل : ۴۲ . قلمه های آمل : ۲۲ . کتابخانه عصوی آمل : ۳۹ . کوچه سماکی در آمل : ۴۲ . کوچه گازران در آمل : ۳۸ ، ۲۰ ، ۱۳ . ماهی رستور آمل : ۴۰ .
مردم : ۲۱ . ۷۲ ، ۷۶ ، ۳۹ .

فهرست جامع

۷۸۷

- آمله دختر اشتاد وزن فیروزشاه : ۲۰۰۱۸ .
 آملی محله = پایین بازار در آمل : ۲۵ .
 آهک چاه محل لشکرگاه شاه غازی در دره
 آبراهیم حکمران عباسی در مازندران : ۶۰ .
 آبراهیم طبرستانی [حاج ...] از پیر مردان نکیة
 او جاین : ۲۶ .
 آهنگر کلا از دهکده های دایر : ۱۶۷ .
 آهنگر کلا از محلات بارگردان : ۱۸۰۱۷۸ .
 آهنگر محله از محلات آمل : ۲۶ .
 آنه سر : ۱۲۹ .
 آهی رو از نهرهای دست چپ هراز : ۲۹ .
 ابن استندیار = حسن بن استندیار : ۲۲، ۲۱
 ، ۱۶۱، ۱۲۶، ۵۹، ۵۱، ۴۹، ۴۷، ۳۰
 ۵۰۸، ۲۸۸، ۴۰۰، ۳۳۹، ۱۸۶، ۱۶۲
 ، ۵۱۸، ۵۱۷، ۵۱۶، ۵۱۳، ۵۱۲
 ، ۷۷۰، ۷۰۲، ۶۰۷، ۵۷۵، ۵۱۹
 ، ۷۷۳
 ابن حوقل : ۲۳ .
 ابن سعید : ۴۸۶ .
 ابن فورگ : ۴۲ .
 ابواسحق اسفراینی منکلم : ۴۲ .
 ابوترابیان : ۸۲ .
 ابرجعفر اترب [ابجهید ...] [با دختر شرفی
 ازدواج کرد] : ۱۶۵ .
 ابوالحن بن هارون قیمه (ابوارک = مبارک) :
 ۶۳ .
 ابوخرسیده حاکم عرب در طبرستان : ۵۱۶ .
 ابرالخطیب مرزوق مندی (حاکم عرب در
 طبرستان) : ۴۶۰، ۴۶۱، ۵۱۶، ۵۵۵ .
 ابراهیم بن محمد تاصحی استاد حسن بن
 فوین در آمل : ۲۷ .
 ابراهیم بن عباس بن محمد هاشمی : ۴۶۲ .
 ابراهیم بن خشان بن نهیلک : ۲۱، ۶۵، ۶۶ .
 ابراهیم بن محمد تاصحی استاد حسن بن

- ابوسعید بیادرخان از ایلخانان مولوی: ۴۳۸ .
ابوالصرغام احمد بن قاسم والی ساری: = امامزاده ابراهیم آمل: ۷۲ .
ابونصیر احمد بن علی بن ابی طالب طبرسی: ۷۰۲ .
ابوالعباس بن نوح: ۷۰۲ .
ابوالعباس طوسی حاکم عرب در طبرستان: ابواهارون عیسی = هرمز پسر اسپهبد خورشید: ۳۷۱، ۱۵۹، ۱۵۸ .
ابو عبد الله صادق (= امام جعفر الصادق): ابوزید بن یحیی بن حسن از مدفونین در آمل: ۵۴۷ .
ابوعلی فضل بن حسن بن فضل طبرسی: ۳۷۱ .
ابوعون بن عبدالملک: ۴۶۰ .
اترب (شن کیلومنتری شمال تکا): ۶۸۷ .
احمد آقا اوصیاء (صاحب سهم کاروانسرا) ابوالفتح و نوق زمانی: ۷۲۳ .
اقبالدا (متوفی ۷۳۲ هـ ق): ۱۷۵، ۱۱ .
احمد افتخاری: ۴۴۶ .
ابوالفضل بن موسی کاظم = امامزاده فضل زیارو: ۱۴۳ .
احمد بن ابومطالب (نویسنده و قنایة مسجد فری کار): ۲۷۳ .
احمد امیر پندر [سید ...] از پیرمردان تکیه ابوالفضل دايو = ابوالفضل رستم: ۴۲۲ .
ابوالفضل العباس: ۱۱۷ .
احمد باوند: ۳۲۳ .
ابوالقاسم از مهرهای ذیل سند برگذاری توییت: ۸۷ .
احمد بن ابی طالب طبرسی (= شیخ طبرسی): ۳۷۲ .
احمد بن حسن بن حیفه بن ابراهیم از مدفونین در آمل: ۲۷ .
ابوالقاسم پسر ابواالمحاسن رویانی [امام ...]: ۲۷ .
احمد بن داود بن احمد بن علی بن عیسی بن محمد بطحانی: ۵۳، ۳۹ .
ابوالقاسم جعفر بن حسن بن علی ناصر: ۴۸۸ .
ابوالقاسم کاردگر: ۸۷ .
ابوالمحاسن رویانی: ۵۴ .
ابو محله ازمحلات پارفوش: ۱۷۹، ۱۸۰ .

فهرست جامع

۷۸۹

- احمد بن یحیی بن حسن (از مددغونین در شاهی) : ۳۴۹ .
 اراضی یا : ۴۲۸ .
 ارامنه گرجستان : ۶۱۷ .
 ارباب نکیه (در میدان محله سید جلال بابل) : ۲۳۴ .
 ارباب محمود فری کناری (فرزند آقا لر آقا پدر خاندان بهرامی) : ۲۷۲ .
 احمد کاتب (از دهکده های پازوار مشهد) : ۱۰۸ .
 احمد کلای بندی : ۱۱ .
 احمد کنی (در شمال بار فروش) : ۵۷۳ .
 احمد کلا (از دهکده های پازوار مشهد) : ۴۵۵ .
 احمد کلای بندی : ۳۲۹ .
 اداره آموزش و پرورش آمل : ۱۰۳ .
 اداره باستان شناسی وزارت فرهنگ = اداره کل باستان شناسی : ۵۳۲ .
 اداره پست و تلگراف آمل : ۷۴ .
 اداره پست و تلگراف اشرف : ۶۶۵ .
 اداره فرهنگ بابل : ۲۴۹ .
 اداره فرهنگ مازندران : ۴۰۱ .
 اداره کشاورزی : ۱۴۲ .
 اداره کل باستان شناسی : ۵۳۲ ، ۴۰۱ .
 اداره مظاہرات اشرف : ۶۶۶ .
 ادوارد براؤن : ۱۹۲ ، ۳۶۸ .
 اراضی کالله عرب خیل : ۲۵۷ .
 اراضی کوهکرون (در محله پایین هشت دشت سرآمل) : ۱۴۶ .
 اراضی گجد بن (جزء محله پایین بازار آمل) : ۴۹ ، ۰۲۸ .
 اراضی نفت چال (غرب ناحیه گیلخواران ارغونشاه (از اطراف ایان امیر تیمور) : ۱۶۰ .

- ارقه ده (از دهکده های دوآب بالا) : ۳۹۱ .
اسپر ز پرسراه شاه عباسی : ۵۶۹ .
اسپهبدات برج مهر : ۶۰۹ .
اسپهبدان محل بنای اسپهبدان : ۵۱۲ .
اسپهبدان طبرستان : ۱۶۴ ، ۴۲۱ ، ۴۷۱ ، ۴۶۰ ، ۴۶۰ .
اسپهبد خورشید بن دادمهر بن فرخان بزرگ
(تاریخ ۱۲۲) : ۲۰ ، ۴۶۰ ، ۴۶۱ ، ۴۶۰ .
اسپهبد ۵۰۴ ، ۴۶۲ ، ۵۱۲ ، ۵۱۳ ، ۵۱۵ ، ۵۵۵ .
اسپهبد رستم سپهسالار آمل : ۶۲۲ .
اسپهبد رستم بن قازن : ۷۶۹ .
اسپهبد شاه غازی پر ناج الدین سورانشاه
بن زردهستان : ۴۶۶ .
اسپهبد شروین : ۵۱۷ ، ۷۷۳ .
اسپهبد شیر پارگوه : ۴۳۱ .
اسپهبد علاء الدوّله علی : ۵۰۸ ، ۵۱۸ .
اسپهبد فرخان = اسپهبد فرخان (در سکه) :
۵۲۰ ، ۶۰۸ .
اسپه شوری از دهکده های جلال از رک : ۲۷۸ .
اسپی الجیل ذر مرتع چنگور : ۷۱۰ .
اسپی کلا محله آمل : ۲۵ ، ۲۶ .
استاد احمد ساری : ۵۳۸ .
استاد اسدالله غائی نجار سفارت نگذشتگر.
کلایی پشه سرهای : ۳۷۷ .
استاد حسن شاپن استاد مظہد نجار معروف
به خوارزمی نجار صنادوق آلامتهد : ۶ ، ۶ .
استاد حسین بن استاد احمد ساری نجار در
از آثارا تا اسنارا : ۴۲۵ .
از رکه کوه : ۷۳۲ .
ارمعنی : ۵۸۲ .
اروس قلمه = قلمه روسان در میانکاله : ۷۱۲ .
ارومی : ۵۰۰ .
از آثارا تا اسنارا : ۴۲۵ .
از آن دو (از دهکده های بلوك راسته بی) :
۳۹۲ .
از بکان : ۶۶۵ .
ازدار بند (= ازدارین) از محلات بازار فروش :
۱۷۹ .
از روود (از دهکده های بلوك خانقاہ بی) :
۳۹۲ .
از نوا از دهکده های چپکرود : ۳۴۹ .
از بزک (عز بزک) از دهکده های باسر مشهدسر :
۲۲۵ .
ازیس Eugenis از جزایر آشوراده : ۷۲۲ .
ازی دهلاک : ۴۴۷ .
اسپانه سرای = مائده : ۱۳ .
اسبو (علف جری اطراف شیخ موسی) : ۳۲۶ .
اسبوخان (علف جر دامنه شمال شلفین گردن) :
۳۱۸ .
اسبوخان بن بهرام : ۴۱۸ .
اسبو محله از محلات رستگلا : ۶۸۸ .
اسپی او سر راه شلفین گردن به چرات : ۴۱۸ .
اسپر ز پرسراه سیاه بیشه هراز به فیروز کوه :
۱۳۱ .

- ورودی شاهزاده حسین درساری: ۵۳۷ .
 ورودی شاهزاده حسین درساری: ۵۳۸ .
 استاد حسین گیلی تجار صندوق امامزاده یحیی
 استاد حسین گیلی تجار صندوق امامزاده یحیی درساری در ۸۴۶: ۵۳۲، ۵۳۳، ۵۳۴ .
 استاد سلطان محمد طهرانی سازنده ضریع
 امامزاده عبدالحق: ۴۱۴ .
 استاد شاه نظر جور واقف در سید ابو صالح
 در ملة پیشسر علی آباد: ۳۸۲ .
 استاد شمس الدین بن محمد دین توza (۲)
 تجار و نقار صندوق امامزاده قاسم در
 یحیی ختنق کارگذشت شاهی: ۳۸۷ .
 استاد صالح مهرانی تجار در یک لختی امامزاده
 ابوطالب در بالا زیر آب: ۴۱۳ .
 استاد علی درونی تجار سفانفار گاوان کلا
 با بلکنار شاهی: ۲۸۵ .
 استاد عیید والی شهرآمل = بنادر و
 ۵۱۸ .
 استاد فخر الدین تجار رازی: ۵۹۹ .
 استاد فضل الله خانقائی تجار سفانفار تکیة
 آهنگر کلانی پیشسر شاهی: ۳۷۷ .
 استاد محمد بن استاد علی تجار رازی: ۲۶۲ .
 استاد مهدیقلی بندی ورزی تجار ضریع سید
 ابو صالح در ملة پیشسر علی آباد: ۳۸۱ .
 استاد محمد گیل تجار صندوق امامزاده یحیی
 درساری در ۸۴۶: ۵۳۲، ۵۳۳، ۵۳۴ .
 استاد میرزا علی تجار تکیه گاوان کلا با بلکنار
 شاهی: ۲۸۵ .
 استاد نجم الدین بن استاد شهاب الدین

- استندیار بن شهریار [اسپهید ...] خواهرزاده اسماعیل ابوالقواس شهریار بن عباس بن شهریار: ۴۴۲.
- استندیار بیک مقرب شاه عباس: ۶۲۲.
- اسماعیل بن قتله نجفی حبیبی هانی صندوق شاهزاده حسین ساری: ۵۳۶.
- استندین = استنده نزدیک فرج آباد: ۵۷۳.
- اسماعیل خان امیر مؤید سوادکوهی: ۷۲۸.
- اسفیوردو شوراب (از دهستانهای ساری): ۴۸۵.
- اسیران گرجی در اشرف و فرج آباد: ۶۶۵.
- اسی و پشه بیشه‌ای در چهار فرستگی آمل به طرف دریا: ۱۵۸.
- اسکندر بن صردیش هتلندی: ۴۸۲.
- اسکندر بیک منش: ۴۲۲، ۴۷۴، ۵۹۵، ۶۱۳، ۷۰۳.
- اسکندر فیضی چلاوی: ۹۲، ۹۱، ۲۲.
- اسکندر مقدونی: ۱۲۳.
- اسکندر میرزا نایب محمد قلی میرزا در بار. فروش: ۷۲۰.
- اسکنک = چراگاه اسکنک: ۲۱۸.
- اسکون محله از دهکده‌های بالاخیا بان لیستکوه: ۱۱۵.
- اسکنی از طوابیف ساکن در آمل: ۲۶.
- امل از دهکده‌های بلوا کارمزد: ۳۹۲.
- اسلام: ۳۹۸، ۴۴۱، ۴۷۶. بیش از: ۴۶۶.
- اسندر: ۳۷۱، ۵۰۱. قبل از: ۴۷۲. لشکر: ۴۶۱.
- اسماعیل از پیغمبران بن اسرائیل: ۲۸۱.
- اسماعیل از مهرهای ذیل سند: ۸۷.
- اشکانی: ۶۰۷.
- اشکار کلا: ۱۷۰.
- اشک رود از سرچشمه‌های رود فریم: ۴۸۵.
- اشکور: ۶.

لیست جامع

۷۹۳

- اشگون طیقون سلامت رو (نام کشی پادشاهی) : ۲۲۶ .
- اکاسره پادشاهان سasanی : ۳۹۵ .
- الارز : ۷۴۹ ، ۷۵۱ .
- الاشت (نام پارک و نام دهکده مرکزی = آلاشت) : ۴۱۷ ، ۴۹۲ .
- الب ارسلان ملحوظی (۴۵۵ تا ۴۶۶) :

 - ال په : ۴۰۰ .
 - البرزکوه : ۴۲۱ ، ۴۲۶ ، ۴۲۷ ، ۴۲۸ .
 - الثا از دهکده‌های دابو : ۱۶۹ .
 - الله رود : ۱۰۷ .
 - الغ بیگ : ۷۲۵ ، ۷۲۳ .
 - القش بر سر راه نسل به بایجان : ۴۲۲ .
 - الوند دیر : ۴۲۵ ، ۴۲۶ ، ۴۲۷ .
 - الوند سلطان : ۴۲۵ .
 - الوندی از خاندانهای ماکن در چرات : ۴۱۷ .
 - الله داد درختانی : ۶ .
 - الله قلی خان مباشر گمرک مشهدسر : ۴۶۲ .
 - الله کله از محلات بابل پشت : ۲۷۰ .
 - الهم (شاید اهلم) : ۱۷۶ .
 - الیستان از دهکده‌های چلاو : ۱۲۲ ، ۱۳۱ .
 - اعلام ابوالعالی جوینی : ۴۱ .
 - امام حسن علیه السلام : ۶۲ ، ۷۵ ، ۱۱۷ .
 - امام حسین علیه السلام : ۷۳ ، ۱۱۷ .
 - امام رضا علیه السلام : ۸۲ ، ۲۳۸ .
 - امام زین العابدین علیه السلام : ۷۳ .
 - افغانستان قراتبه : ۴۹۹ ، ۴۸۰ .
 - افغانی : ۵۰۰ ، ۶۸۰ .
 - افغان محله ساری = افغان محله = افغان محله :

 - افگون محله ساری : ۴۹۵ ، ۵۰۰ .

 - الدس تخلص شاعری که ایسات کتبیه‌های

امامزاده احمد در رود بست مژدهسر: ۲۷۱	امام علی بن موسی الرضا عليه السلام: ۷۸۱
امامزاده احمد رضا در لاسم: ۳	امام محمد التقی عليه السلام: ۷۸۰
امامزاده ادریس در سونه جلال از رک: ۲۷۷	امام موسی مدفون در بقعة سلطان محمد طاهر:
امامزاده ارفاده هجده کیلو متر جنوب بل سفیده: ۴۷۹	۲۹۲
امامزاده اساعیل در ساروی کلایی علی آباد: ۳۲۶	امام موسی الكاظم عليه السلام: ۷۲
امامزاده اساعیل در گورستان شهر شاهی: ۲۲۵	۷۷
امامزاده اساعیل هار فروش: ۱۹۳	۸۱
امامزاده اشکار کلا: ۱۷۰	امامزاده در دهکده چشنه نزدیک مسلش: ۴۷۸
امامزاده ای در خواجه کلایی بندی: ۳۲۹	امامزادگان عبدالرحمن و منصور و ابراهیم در
امامزاده ای در سنگوش محله بندی: ۳۲۹	سفیدچاه: ۷۵۲
امامزاده ای در علی آباد (شاهی): ۳۲۷	۷۳۲
امامزاده ای در کبود کلایی بندی: ۳۲۹	امامزادگان فضل و فاضل و عباس نزدیک حسینیه
امامزاده ای در راحمد آباد پریم: ۷۷۴	زیروان: ۶۸۳
امامزاده بن ای خاتون در دهکده روشنдан
بانصر بالسر: ۲۷۴	امامزاده ابراهیم آمل در محله گرجی محله =
شاهزاده ابراهیم: ۲۵
امامزاده پنجه سنگ در پانسر: ۷۵۷	۷۷
امامزاده تقی در گرجی محله آمل: ۱۰۱	امامزاده ابراهیم: ۲۵
امامزاده جعفر در تکیه آملی محله آمل: ۵۷	۷۸
امامزاده جمنان = مشهد چمن: ۳۲۹	امامزاده ابراهیم ابو جواب هاپلر: ۱۹۸
امامزاده حسن در اراضی قادی محله رود بست
مژدهسر: ۲۷۱	۲۵۶
امامزاده حسن در دهکده اهاش چلاو: ۱۳۰	۲۵۷
امامزاده حسن در پایین چاربین ویرانه: ۴۱۶	۲۶۱
امامزاده حسن دور باط پنجهزار: ۷۲۹	۲۶۲
	۷۷۴
	امامزاده ابراهیم در آستانه سر مرزی رج
جلال از رک: ۲۸۴
	امامزاده ابراهیم در خطیر کلایی بالاتجن شاهی:
۳۶۵
	امامزاده این عباس در دهکده برد: ۷۶۸
	امامزاده ابوالحسن در کمیح کلایی بندی: ۳۲۹
	امامزاده ابوطالب بن موسی الكاظم عليه السلام
در بالا زیر آب: ۴۱۳
	امامزاده احمد = بلند امام: ۷۳۱

- امامزاده حسن در ترویج : ۶۸۳، ۶۸۲ .
- امامزاده حسن بن موسی الكاظم عليه السلام = سید زین العابدین
بر بالای کوه و سر از کوههای بندی : سلطان زین العابدین بن میر کمال
الدین حسینی مرعشی : ۵۴۱، ۵۴۳ .
- امامزاده حسن رضا در دهکده شیب آب بندان
گلخواران : ۳۵۹ .
- امامزاده حسین بن العابدین بر سر کوهی در دهکده
قادی، کلای متولا : ۴۱۰ .
- امامزاده حسین العابدین = امامزاده محمد میان
شیرکمر بن وبانگ باع : ۶۸۹ .
- امامزاده حسین رضا در گلخواران : ۷۷۸ .
- امامزاده سفید در دهکده سفید : ۴۷۸ .
- امامزاده حمزه کنار جاده ماشین رو شیرگاه به
علی آباد : ۴۰۷ .
- امامزاده حمزه در بربری مجله شاهی : ۳۳۵ .
- امامزاده حمزه در سیاه رود بین دشت آهنگر
کلای بیشه سر علی آباد : ۳۷۵ .
- امامزاده حمزه در شهرست راستویی : ۳۷۹ .
- امامزاده حمزه در قلورد راستویی سوادکوه : ۴۲۹ .
- امامزاده سید رضی در دیور دشت بالا تجن
علی آباد : ۳۷۳ .
- امامزاده سید شریف در چرات : ۷۱۸ .
- امامزاده سید عبدالله در سارو : ۷۲۰ .
- امامزاده سید نصر بن سید محمد : ۳۲۶ .
- امامزاده سید یعقوب و سید هاشم در دهکده
سوخته کلا از دهکده‌های بالا تجن علی
آباد : ۳۷۴ .
- امامزاده سیف الدین : ۱۲۷ .
- امامزاده شاهرضا در پلک کیلومتری زبروان :
- امامزاده رضا = امامزاده حسن رضا : ۶، ۷ .
- امامزاده روح الله در بالا تجن : ۲۷۸ .
- امامزاده زکریا در دهکده واسکن علی آباد:
آمل : ۱۲۹ .
- امامزاده دهکده لیمون شهریاری : ۷۵۸ .
- امامزاده دهکده لیمون شهریاری : ۷۷۸ .
- امامزاده دهکده داودره پریم : ۷۷۴ .
- امامزاده خوجه در بلوک بندی : ۳۲۹ .
- امامزاده خوانگور شهریاری : ۷۵۸ .
- امامزاده در شیرداری پنگش : ۷۵۸ .
- امامزاده دهکده داودره پریم : ۷۷۸ .
- امامزاده دهکده لیمون شهریاری : ۷۵۸ .
- امامزاده رضا = امامزاده حسن رضا : ۶، ۷ .
- امامزاده روح الله در بالا تجن : ۲۷۸ .
- امامزاده زکریا در دهکده واسکن علی آباد:
آمل : ۱۲۹ .

- امامزاده شاهرضا در احمد کلای بندهی: ۳۲۹؛
- امامزاده شاه رضا در لای رودبار شهر باری: ۷۷۸.
- امامزاده عبدالله از محلات ساری: ۷۹۵.
- امامزاده عبدالله در اتریب: ۶۸۴، ۶۸۷.
- امامزاده عبدالله در الارز: ۷۵۱.
- امامزاده شتر گردن = مرقد اشترویخ: ۶۸۲.
- امامزاده صالح در دهکده بوزرون دشت سر: ۱۲۲.
- امامزاده صالح در دهکده بربمه چلاور: ۱۳۰.
- امامزاده طاهر در کردآباد: ۴۱۶.
- امامزاده طاهر بن موسی الکاظم در بانصر کلای: ۱۷۱.
- امامزاده عباس در آزادگلۀ ساری: ۵۱۵،
- امامزاده عباس در وسط نه قدمی سرخ کلای: ۵۲۸، ۵۴۹، ۵۵۲، ۵۵۳، ۵۶۸.
- امامزاده عباس در محطة چهارشنبه پیش پایی: ۷۴۲.
- امامزاده عباس در کم دره دشت سر آمل: ۱۲۵.
- امامزاده عباس در سوئه کلای بالا خیابان: ۱۱۷.
- امامزاده عباس در دهکده‌ای به همین نام: ۳۲۹.
- امامزاده عباس رضا در گوتا بیشتر شاهی: ۳۷۹.
- امامزاده عباس علی در دهکده صلح‌دار کلای کیا کلای شاهی: ۳۶۶.
- امامزاده عباس علی بر قله کوهی که سلط به دهکده‌های ملرد و کرمان است: ۴۷۲.
- امامزاده عبدالله بن موسی در دهکده شیخ موسی از دهکده‌های بندهی: ۲۲۵، ۳۲۴.
- امامزاده عبدالله بن قاسم در ماهر و ز محله: ۵۷۹.
- امامزاده عبدالله بن موسی بن جعفر علیه السلام در ساری: ۵۱۶.

- امامزاده عبدالقه رضا واقع در دشت سر آمل: ۱۵۴ .
 امامزاده قاسم در فروجن: ۶۸۳ .
 امامزاده علی واقع در باوک دشت سر آمل: ۱۲۹ .
 امامزاده قاسم در کارگاه: ۷۷۸ .
 امامزاده قاسم در محمودآباد مرکز اهم شهرستانی و هرازی: ۱۵۰ .
 امامزاده عبدالقاظم در کلیجان رستاق: ۷۷۸ .
 امامزاده عبدالحق در اشرف: ۶۶۵ .
 امامزاده علی واقع در محله آتناسه بار فروش: ۲۳۸ ، ۲۳۷ ، ۲۳۶ ، ۲۳۵ ، ۲۳۴ .
 امامزاده علی فرزند امام موسی الكاظم در زیر اب: ۳۹۴ ، ۴۱۳ ، ۴۱۵ .
 امامزاده عبدالصالح در مرز رود میاندوروود: ۵۹۷ .
 امیر عبدالکریم والی ساری در دوران شاه اساعیل: ۴۲۳ .
 امامزاده علی در چنگل پاشا کلا: ۷۸۲ .
 امامزاده علی در گرچنگ ازده کده های پیش می: ۲۸۳ .
 امامزاده علی اکبر در اوسای داراب کلا: ۶۰۲ .
 امامزاده قاسم بن عقیل بن موسی الكاظم در محله پایین خیابان: ۱۱۹ .
 امامزاده عیسی در خازمیان: ۷۷۳ .
 امامزاده نفل در دهکده زیارو ازده کده های دشت سر: ۱۴۲ .
 امامزاده نفل و فخر در قادی محله آمل: ۱۶ .
 امامزاده قاسم بابل: ۵۳۸ .
 امامزاده قاسم معروف به امامزاده ابراهیم در عیسی خلق کارگاه شاهی: ۳۸۶ .
 امامزاده قاسم در دهکده وله موزی: ۷۳۰ .
 امامزاده قاسم در المشیر نو کارگاهی علی آباد: ۳۶۱ .
 امامزاده مالک و محسن در محله طوقدار بن بابل: ۲۳۲ .

- امامزاده محسن در تملک دشت سر آمل: ۱۴۶ .
امامزاده محمد در اسکو محله از دهکده‌های
بالا خیابان لینکره: ۱۱۶ .
امامزاده محمد در شهرستاق اهل رستاق: ۱۱۱ .
امامزاده محمد در اطاق‌سرای ابوالحسن کلای
گنج افروز: ۳۰۷ .
امامزاده محمد در دهکده تالم ولوبی: ۴۵۶ .
امامزاده محمد در محله بالای هشتل دشت سر
آمل: ۱۴۹ .
امامزاده محمد در قصر مدرسه فخر وطنی در ساری:
۵۴۶ .
امامزاده محمد در ولیس ده پایین خیامان:
۱۱۹ .
امامزاده محمد طاهر از دهکده بار فروش: ۵۵۲ .
امامزاده مسعود در مرتع دهکده‌لاریم گیلخواران
۲۵۵ .
امامزاده مظہر در دهکده زنگیان ولوبی
سروادکره: ۴۵۶ .
امامزاده مظفر در اسکو محله از دهکده‌های
بالا خیابان لینکره: ۱۱۶ .
امامزاده معصوم در آملی محله آمل: ۲۵ .
امامزاده معصوم = امامزاده قاسم در محله
آستانه بابل: ۲۲۶ ، ۲۴۲ .
امامزاده موسی در وستی کلای علی آباد:
۳۴۶ .
امامزاده ولی در چنگل بلیرون: ۱۴۹ .
امامزاده هاشم در جنوب لمراسک: ۷۳۳ .
- امامزاده هزارخال تزدیک اسدوار پندیه: ۳۲۹ .
امامزاده یحیی = امامزاده سلسله در ساری: ۵۳۱ ، ۵۳۲ ، ۵۳۳ ، ۵۴۴ .
امامزاده یحیی در دهکده جهنه (جند) تالار.
بی: ۳۴۳ .
امامزاده یحیی بالای اراضی ارشته سر زیر
دهکده چم بن چلاو: ۱۴۹ .
امامزاده یحیی در پاشاکلا: ۴۸۲ .
امامزاده یحیی در صد بلوک: ۷۷۸ .
امامزاده یحیی در کاسه گر محله بابل: ۲۵۲ .
امامزاده یحیی در ساری = امامزاده سلسله بشت
نهم میر فوام الدین: ۲۹۲ ، ۴۹۱ ، ۵۰۷ ، ۷۴۳ ، ۵۳۱
. ۷۴۳ ، ۵۳۱ .
امامزاده یوسف در رگه کارون پنجبر اره: ۷۲۸ .
امامزاده یوسف در ہالن ولوبی: ۴۵۶ .
امامزاده یوسف رضا در محل شیر و خورشید
سرخ علی آباد: ۳۲۴ .
امامزاده یوسف رضا = منگل آقا در منگل
شیرگاه: ۴۰۵ .
امام قلعه در شال کافر قلمه دشت سر: ۱۴۲ .
امام الرحمن نام اسلامی یکی از دختران امیر بد
خورشید: ۴۶۲ .
املا علف چری بر سر راه لاسم به نوا: ۳ .
امیدوار کوه و چلاب: ۱۲۴ .
امیر احمد حسینی که مهجوری امیر محمد خوارنه
۲۹۳ ، ۲۹۲ .

- امیر احمدی [سرهنج...] بدعا سپید امیر- امیر محمد بن امیر فضل مدفون در امامزاده فضل احمدی : ۷۲۸ .
- امامزاده ابرالفضل بن موسی کاظم : امیر رضی الدین حسینی : ۲۹۲ : ۲۹۲ .
- امیر قیصر : ۹۱ ، ۱۲۲ ، ۱۲۲ ، ۱۶۰ ، ۱۵۹ ، ۱۶۱ ، ۱۶۱ .
- امیر محمد بن سید علی بهاءالدّوله [سید...]: ۲۷۹ .
- امیر زین العابدین پسر امیر کمال الدین حسینی : ۱۸۷ .
- امیر زین العابدین ساری : ۵۴۱ .
- امیر سید حسین بن امیر سید خواجه بانی بقعة شاه عبدالقه در جلال ازرك : ۲۸۲ .
- امیر سید علی مدفون در لنجر : ۶۶ .
- امیر شمس الدین [سلطان...] : ۲۶۵ .
- امیر شمس الدین بن امیر کمال الدین حسینی : ۵۴۰ : ۵۴۲ ، ۵۴۲ .
- امیر شهریار [امیر شلب = چلاب] : ۱۲۱ .
- امیر شهشهان : ۱۶۵ .
- امیر شهشهان : ۱۲۶ .
- امیر عبد الرحیم فرزند امیر منصی : ۲۹۲ .
- امیر حلوانی : ۱۵۸ .
- امیر خضره‌های : ۱۵۸ .
- امیر کله = کاله = میانکاله : ۲۹۳ ، ۷۰۳ ، ۷۰۲ .
- امیر علاء الدین حظیره‌ای برای خود و برادرش عبدالخالق ساخته است و بعد امامزاده افضل شده است : ۱۲۶ .
- امیر قشم (مردار سلطان سنجر) : ۴۲۲ ، ۷۲۱ .
- امیر کلا از دهکده‌های بلوک کلیان : ۳۹۳ .
- امیر کلا از دهکده‌های پازوار مشهد رس : ۲۵۵ .
- امیر کلی : ۷۲۰ ، ۵۶۹ .
- الاساب سعائی : ۱۷۵ .

- انگلستان : ۵۸۹ ، ۷۴۰ ، ۱۶۴ ، ۶۵ ، ۲۵ .
 انگلیس [دن و مرد ...] : ۶۵۱ .
 اعمال میاندورود : ۵۹۷ .
 اند سرراه شلخین گردن به چرات : ۴۱۸ .
 اومند برسر راه تنگه : ۵۶۹ .
 اوهر [دیده ...] : ۲۸۷ .
 اویل از دهکده های نکا : ۶۸۲ .
 اویل روس : ۱۹ .
 اهلم مرکز اعلم رستاق : ۳۹ .
 اهلم مرکز اعلم رستاق : ۱۱۰ ، ۱۰۹ ، ۳۹ .
 اهلم مرکز اعلم رستاق : ۱۱۱ .
 اهلم رستاق (از نواحی آمل) : ۱۰۷ ، ۱۸ .
 اهلم رستاق : ۱۱۳ ، ۱۰۸ .
 اهنز از دهکده های فیروز کوه : ۳۲۱ .
 ایرانی [از طرایف ساکن در آمل] : ۲۲ .
 ابرات بن از دهکده های بلوک کلار بجان و
کنندین : ۳۹۲ .
 ابران : ۳۹۸ ، ۵۰۱ ، ۵۲۹ ، ۶۰۸ .
 دولت : ۴۶۰ ، ۵۹۴ ، ۷۱۶ .
 سرحدات : ۵۹۳ . صفحات شمالی :
۲۰ . قشون : ۷۱۶ .
 ابرج از هر ان فردون : ۵۰۲ ، ۵۵۶ .
 ابرج ولد منهدی عنایت سلیمان تبار شلی :
۳۲۲ .
 ابریکا : ۳۲ .
 ابستگاه بیل سفید راه آهن : ۴۳۲ ، ۴۶۳ .
 ابستگاه دوآب سوادکوه : ۴۶۷ .
 ابستگاه دوگل زیر دست بیل راه آهن : ۴۷۹ .
 ابستگاه سرخاب راه آهن : ۴۶۳ .
 ابلخانان مهرل : ۴۲۸ .
 انگلستان : ۵۸۹ ، ۷۴۰ ، ۱۶۴ ، ۶۵ ، ۲۵ .
 انگلیس [بن و مرد ...] : ۶۵۱ .
 اند سرراه شلخین گردن به چرات : ۴۱۸ .
 اویل [بلوک ...] : ۲۹۲ .
 اویل دهکده های از بلوک اند : ۳۹۲ .
 انوشیروان (۵۳۱ نا ۵۷۸ میلادی) : ۶۰۷ .
 ایجادان سرراه چرات به شیخ موسی : ۲۱۶ .
 ایجادان سرراه چرات به شیخ موسی : ۴۱۹ .
 اووات از دهکده های بلکلار بجان و کنندین :
۳۹۲ .
 اوپرت برسر راه شهیمیزاد به هزار جربب :
۵۷۰ ، ۵۶۹ .
 اوئی جان رو دخانه ای برسر راه شیر گاه به
علی آباد : ۳۹۴ .
 اوچاق بند (= اوچاین) از محلات پار فروش :
۱۷۸ .
 اوچی آباد هرازی : ۱۵۳ .
 اوچالکر از دهکده های رو دست مشهدسر :
۲۵۵ .
 او دشت محله از محلات آمل : ۲۵ ، ۲۶ .
 او دنگلسر = آبدنگل سر از محلات آمل : ۲۶ .
 اورته دشت هرازی : ۱۵۴ .
 او زیم از دهکده های دوآب بالای سوادکوه :
۴۲۹ ، ۳۹۱ .
 او سا جزء داراب کلا : ۶۰۰ .
 او شن تالار در تالاری : ۳۴۳ .
 او کرکا از دهکده های سورقی : ۷۶۷ .
 او لیاه الله آملی [مولانا ...] : ۴۴ ، ۴۳ ، ۲۲ :

فهرست جامع

۸۰۱

- اولخی‌چی منزل از بندعای میانکاله: ۷۱۵ . بادرود (میان تاج آباد و آب گرم): ۴۷۷ .
- بادله از دهکده‌های شهریاری: ۷۴۹ .
- بادله کوه سرچشمه گرماب رود: ۴۸۶ .
- بادیان نبه در مرتع سرخ دهم: ۶۸۴ .
- بارفروش = ماطپیران = ماطپیر = بارفروش = بابل: ۱۷۶ + ۱۷۵ + ۹۱ + ۱۷ .
- با باکلا: ۴۸۶ .
- با بل = ماطپیران = ماطپیر = بارفروش = بابل: ۱۹۰ + ۱۸۳ + ۱۸۰ + ۱۷۷ .
- بارفروش: ۱۹۸ + ۱۹۴ + ۱۹۳ + ۱۹۲ + ۱۹۱ .
- ۱۸۳ + ۱۸۱ + ۱۸۰ + ۱۷۵ : ۱۹۲ + ۲۹۱ + ۲۸۷ + ۲۹۲ .
- ۱۹۷ + ۲۲۳ + ۲۲۲ + ۲۲۳ + ۲۲۰ + ۲۰۷ .
- با بل رود = رود بابل = باول رود: ۱۸۰ + ۲۹۱ + ۲۵۵ + ۱۸۹ + ۱۸۶ .
- با بل پشت از دهکده‌های مشهدسر: ۲۷۰ .
- با باس = مشهدسر: ۲۵۷ .
- با بل کنار جزء بخش مرکزی شهرستان شاهی: ۲۲۳ + ۲۸۵ + ۲۸۱ .
- باب ناظر از محلات بارفروش: ۱۷۹ .
- بابی بن فرج آذین = شمعون بن خداداد: ۱۵۸ .
- بایان: ۸۹ + ۲۰۶ .
- باتاو [درخت ...]: ۶۳۲ .
- باتله از خاندانهای ساکن در زرخونی چلاو: ۱۲۳ .
- باجلو از محلات آمل: ۲۶ .
- بادخانهای شاه اردشیر در بزم: ۷۷۳ .
- بازار قدیمی ماطپیر: ۱۸۳ .
- بازار گان [قصبه ...]: ۴۲۲ .
- بازار اصفهان: ۵۶۳ .
- بازار ساری: ۴۸۹ .
- بازارچه بنیاد اشرفی: ۶۶۸ .
- بازار برازنان = رسته برازنان آمل: ۲۰۰ .
- بازاری شهرآمل = حصار آمل: ۴۸ + ۴۷ .
- باروفی در امتداد جرکلاد: ۷۳۵ .

- از این محله از محلات اشرف: ۶۱۵، ۶۱۶، ۶۳۲، ۶۵۱. باع زیتون در اشرف: ۶۱۶، ۶۳۲، ۶۵۱.
- از از مکاریه: ۲۷۴. باع سلیبد در طرب شهرسازی: ۵۲۳.
- باعشاه [اراضی ...] متصل به سبز میدان آمل: ۲۶۱. از این محله مشهدسر: ۲۶۱.
- ازورهند: آثار ختندقی غظیم: ۶۰۱. باع شاه آمل: ۳۵.
- سازیار کلا از دهکده های دشت سر آمل: ۱۴۲، ۱۳۴.
- اطنان دریک مرحله از اصفهان: ۴۷۷. باع شاه اشرف = باع چهل ستون = باع شاهی: ۶۲۰، ۶۲۸، ۶۳۷، ۶۴۱، ۶۴۲، ۶۴۹، ۶۴۵، ۶۴۶.
- باخ شاه بار فروش ده = بحر الارم: ۱۸۷. باع ابراهیم خان سرتیپ در فولاد محله: ۱۸۸، ۱۸۹، ۱۹۰، ۱۹۱، ۱۹۲، ۱۹۳، ۱۹۴، ۱۹۵، ۱۹۶، ۱۹۷.
- باخ شاه عباس در ساری = باع ملک آرا: ۶۴۷. باع باد محله (= باستان محله) از محلات بار.
- باع شاه: ۴۹۱، ۵۲۲، ۵۲۶، ۵۲۷، ۵۲۸، ۵۶۸. فروش: ۱۷۹.
- باخ شاه کهنه از محلات ساری: ۴۹۵. افغان محله از محلات آمل: ۲۶، ۲۵.
- باع شال در اشرف: ۶۱۶، ۶۲۱، ۶۳۳، ۶۳۴، ۶۳۵، ۶۳۶، ۶۳۷، ۶۴۱، ۶۴۲، ۶۴۳، ۶۴۴، ۶۴۵، ۶۴۶، ۶۴۷.
- باع چشم عمارت: ۴۲۱، ۶۲۴، ۶۱۶، ۶۴۵، ۶۴۶، ۶۴۷.
- باخ صاحب الزمان و کاخ آن در اشرف: ۶۱۶. باع چشم محله از موقوفات امامزاده ابراهیم آمل: ۸۰، ۸۱.
- باخ صفو آباد = قصر صفو آباد: ۶۳۲. باع چشم کنی در هولای میاندورود: ۵۷۱.
- باع عبدالحسین خانی در نتل بندی: ۳۲۰. باع چهل ستون در اشرف = باع شاه: ۶۱۶، ۶۳۸، ۶۴۲، ۶۴۴، ۶۴۹، ۶۵۰، ۶۵۱، ۶۵۲.
- باع قصر اسپهید حسام الدوّله شهر یارین قارن: ۵۰۸. باع حرم در اشرف: ۶۳۷، ۶۴۱، ۶۴۲، ۶۵۱.
- باخ گاو پوستی مدرسه و دخمه اسپهیدان باوندی در ساری = شاه غازی: ۶۱۶، ۶۳۱، ۶۳۳، ۶۳۴، ۶۳۵، ۶۳۶، ۶۳۷.
- باع خلوت در اشرف: ۶۱۶، ۶۳۱، ۶۳۳، ۶۳۴، ۶۳۵، ۶۳۶، ۶۳۷.
- باع محمد قلی میرزا ملک آرا بیرون شهر باع زاغان: ۱۸۵.

فهرست جامع

۸۰۴

- ساری = با غ ملک آرائی : ۵۲۳ .
- با غ ملک آرائی در ساری : ۴۹۶ .
- بانصری مشهد ساری : ۵۲۰ .
- بانک ملی اشرف (بهشهر) : ۶۶۷ .
- باو : ۴۲۱ ، ۲۸۷ ، ۶۸۱ .
- باو [فرزندان ...] : ۳۷۲ .
- باوجمان = باو آوجمان : ۲۸۷ .
- باول = با پلرود = باول رود : ۱۶۳ ، ۱۷۶ ، ۱۸۵ .
- باوندان طبرستان = باوندان: ۴۲۱ ، ۵۰۶ ، ۶۰۶ .
- باوندان خاندان جاماسب : ۴۶۲ .
- بايجان دهکده‌ای کارآب هراز: ۳۲۲ .
- بايزيد بسطامي : ۲۲۸ .
- باينيكتي در اراضي جنگلی به همین نام : ۳۸۲ .
- باينيکلا از دهکده‌های بلوک خانقاوه: ۳۹۱ .
- بربری محله از محلات ساری : ۴۹۵ .
- بنول از علف‌خوارین در قبرة بیکارها دختر سید عبدالله بیکانی : ۲۲۰ .
- بحر آسکون = دریای خزر: ۵۸۲ .
- بحر الارم = با غ شاه بار فروش ده: ۱۷۸ .
- بحر الارم: ۱۸۹ ، ۱۸۸ ، ۱۹۰ ، ۱۹۱ ، ۱۹۲ ، ۱۹۳ ، ۱۹۴ ، ۱۹۵ ، ۱۹۶ .
- بحر خزر = دریای خزر: ۷۰۴ ، ۷۱۶ .
- بحر دلم = دریای خزر: ۱۱ .
- بحر طبرستان = دریای خزر: ۵۶۲ .
- بحيرة آسکون = دریای خزر: ۷۰۹ .
- بخيار كوتى در آمل: ۱۰۵ .
- با غها و کاخهای شش گانه صفویان در اشرف البلاط: ۶۱۸ ، ۶۳۱ ، ۶۴۴ ، ۶۴۵ ، ۶۴۹ ، ۶۵۰ .
- با غهاي شاهي در اشرف: ۶۱۶ .
- با غ هزار جزء اصفهان: ۶۰۴ .
- با فر ناظر = باب ناظر از محلات بار فروش: ۱۸ .
- باکو = بادکو به: ۷۲۰ .
- باکوس = *Bachus* خداوند میگاری: ۶۳۰ .
- بالا امجال بی از دهکده‌های لاله آباد: ۲۸۹ .
- بالا تجن جزء بخش مرکزی شهرستان شاهی: ۲۲۳ ، ۲۹۹ ، ۳۶۵ .
- بالا خیابان لیتکو: ۱۱۵ ، ۱۱۶ ، ۱۱۷ ، ۱۱۸ .
- بالا دشت علی آباد: ۳۳۶ .
- بالا لاریجان: ۱۲۹ .
- بالو از دهکده‌های کرهیر کچور: ۴۳۷ .
- بالو کبا = شیخ سلطان بالو کبا سلطان: ۴۳۶ ، ۴۴۰ ، ۴۴۲ ، ۴۴۴ .
- بالوی فرستاده خسر و بر و بز نزد قیصر روم: ۴۳۹ .

- بدیع الزمان میرزا حاکم استرآباد : ۷۴۰ .
 براین سرراه شلقون گردن به چرات : ۷۱۸ .
 بیرارده برسرراه نگه : ۵۷۰ .
 بربربیل = بربربی محله از محلات آمل : ۲۶ .
 بربرب محله دهکدهای که جزو علی آباد شد : ۳۲۲ .
 بربرب از طوایف ساکن در آمل : ۲۲ .
 بربرب محله = بربرب خیل آمل : ۲۵ .
 ارج پیر شهریار در دهکده لمرز راستوبی : ۴۲۳ .
 ارج دیدبانی در پاپک : ۴۸۲ .
 ارج دیدبانی در تورهن : ۴۸۲ .
 ارج دیدبانی در چاشت خوران : ۴۸۲ .
 ارج دیدبانی در سید کلا : ۴۸۲ .
 ارج دیدبانی در قاضی کلا : ۴۸۲ .
 ارج دیدبانی در نمین : ۴۸۲ .
 ارج دیدبانی در ورشت : ۴۸۲ .
 ارج دیدبانی در وساله : ۴۸۲ .
 ارج دیوکلی در راستوبی برسر دوراهی
 سرخاباد : ۴۳۰ .
 ارج رسگت : ۳۹۸ ، ۴۳۴ ، ۴۴۲ ، ۷۴۴ ، ۷۷۷ ، ۷۷۶ .
 ارج سرخرباط در راستوبی سوادکوه : ۴۷۹ .
 ارج قدیمی در برارگوه چرات سوادکوه : ۴۷۸ .
 ارج گوهر باران میان نکارود و شب جزیره
 میانکاله : ۶۷۸ .
 ارج لاچیم در گلیان سوادکوه : ۳۹۸ .
- برج نکارود : ۶۷۷ .
 برجهنه دهکدهای از اهل رستاق : ۱۱۱ .
 برج عمارت ساری : ۵۲۹ .
 برج نگهبانی در فرج آباد : ۵۹۵ .
 برج و خرابه قدیمی در زروم : ۷۶۲ .
 برج ورسک : ۴۳۰ .
 برجنی قدیمی در گریووه بندی : ۳۲۹ .
 برجنی قدیمی در روزنه بندی : ۳۳۰ .
 برجه کله : ۴۰۷ .
 برزگر : ۱۹۵ ، ۳۱۳ .
 برزنه = ورزنه سرراه نشل به ازیر : ۳۲۱ .
 برنت از سرچشمهای رود تجن : ۴۹۰ .
 برنت از دهکدهای بلوا خانقاہی : ۳۹۱ .
 برهان قاطع : ۷۲۲ .
 بریش میوزیوم لندن : ۲۴۹ .
 بربجان میاندورود : ۵۹۷ .
 بربل در اشرف : ۶۷۰ .
 بزمیان از دهکدهای دشت سرآمل : ۱۴۲ .
 بسطام : ۷۷۴ ، ۵۶۹ ، ۷۲۸ ، ۷۳۹ ، ۷۳۹ .
 پشم برسرراه شهمیرزاد به هزار جرب : ۵۶۹ .
 پنداد : ۲۶۶ ، ۲۰۱ .
 پنداد [الله ...] : ۴۱ .
 پندادی از خاندانهای ساکن در پاشاکلای
 چلاو : ۱۲۳ .
 پنهای معروف به شیخ الناس در هارون محله
 آمل : ۷۱ .

- بندهای منسوب به خضر در اراضی مصلای بقعة عالی چنگه در عالی چنگه بالا خیابان : آمل : ۷۰ .
- بندهای امامزاده قاسم در اراضی بین : ۱۶۹ .
- بندهای امامزاده مظہر در دهکده مظہر داير : ۱۶۹ .
- بندهای باز کلای داير : ۱۶۸ .
- بندهای بنی سی رفیه نزدیک امامزاده ابراهیم دشت مرآمل : ۲۷۰، ۲۵۷ .
- بندهای دادمهر گنده : ۵۷۷ .
- بندهای درویش در دنگه پیا : ۱۷۰ .
- بندهای درویش اسماعیل در اراضی کمانگر کلا دشت مرآمل : ۱۳۷ .
- بندهای سلطان محمد رضا در محله ملا مجد الدین در ساری = سید محمد رضا : ۵۴۶ .
- بندهای سید محمد در فری کنار بالسر : ۲۷۱، ۲۷۲ .
- بندهای سید محمد کیا کنار بقعة ملا مجد الدین مکی : ۵۲۸ .
- بندهای سید سورالدین در اراضی پبه جار مرزنگوی : ۱۶۹ .
- بندهای شاهرضا در دهکده شاهرضا جویار گیلخواران : ۳۵۲ .
- بندهای شاهرضا در چاک شاه رضا در آمل : ۱۰۲ .
- بندهای شیخ طبری = مزار شیخ طبری = بقعة شیخ طبری = قلعه طبریه : ۳۶۸، ۳۶۷، ۳۶۹ .
- بندهای شیرزاد قادری : ۳۴۶ .
- بندار از خاندانهای ساكن در نیار : ۱۲۲ .
- بندار خیل مزکوره : ۶۰۷ .
- بندهای شیخ طاووس خاتم در سرین کلای اهل مرتاق : ۱۱۳ .

- بند استطلاع میان بارگردش ده و ساری: ۱۹۸ .

بند بریده = تنگ بریده : ۷۶۰ .

بندی از نواحی با محل : ۱۸۷ ، ۳۰۷ ، ۲۹۹ ، ۳۰۸ ، ۳۱۲ ، ۳۲۱ ، ۳۲۲ ، ۳۲۳ ، ۴۲۱ ، ۴۲۲ .

بند آسکون: ۷۲۴ .

بندج جزء دو دانگه: ۴۸۵ ، ۷۴۸ .

بندشاه: ۷۲۷ .

بندگاه عین الهم: ۴۸۶ .

بندگر: ۶۱۳ ، ۷۱۸ ، ۷۲۰ ، ۷۲۸ ، ۷۳۷ .

بند سوتی رجه سرراه ملاده به هزار چریب: ۵۷۰ .

بنکشی از طوابیف ساکن در آمل: ۲۴ .

بنکشی خیل از محلات آمل: ۲۵ .

بن کلا از دهکده های سوادکوه: ۳۹۶ .

بنگر کلا: ۳۰۲ .

بنه کار از دهکده های جلال از رک: ۲۷۷ .

بنی العباس [خلفای ...]: ۵۵۵ ، ۵۵۶ .

بورل کیا سلطان در بورخانی و نفت چال: ۴۸۱ .

بوری کیا سلطان = بورل کیا سلطان
بور الحسن: ۵۱۴ .

بورود شعبادی از زن مرد از نهرهای دست - راست هراز: ۲۹ .

بورون (= بوران) از دهکده های دشت سر آمل: ۲۱۳ .

بوره کیا بن شمس الدین علی کرخی بانی امامزاده عبدالله تشری: ۷۵۵ .

بوئی از دهکده های اهلم رستاق: ۱۱۰ .

بوئی نصر مشکان: ۵۱۴ .

بوئی هتل: ۷۲۵ .

بهاء الله میرزا حسینعلی تاکری نوری: ۳۶۹ .

بهاء الدین [سید ...] مشولی بقعة سید محمد در فری کار: ۲۷۲ .

بهاء الدین بن حسن بن مهدی مامطیری: ۴۰ .

بهاء الدین شهروردی [شيخ ...] متولی امامزاده ابراهیم: ۸۴ ، ۸۶ .

بهاءاللّٰه وزیر ظلّال السّلطان: ۷۰۸ .

بهار آباد از محلات ساری: ۴۹۵ .

بهرام بن استاد محمد نجار ساری: ۵۵۳ .

بهرام بن شهریار بسراور علاء الدوله علی: ۳۹۷ ، ۳۹۶ .

بهرام خیل به در شمال غربی زیروان: ۷۲۲ .

بهرام علی کیله سرراه زاغفرز به فرج آباد: ۶۷۸ .

بهزاد کلا سرراه اترب: ۶۸۶ .

بهشت ناطمه: ۷۲۱ .

بهشهر = اشرف البلاط = اشرف: ۶۷۳ .

بهشهر: ۶۸۰ ، ۷۲۷ ، ۷۲۸ ، ۷۲۳ .

بهمنان از دهکده های بلوک کلیان: ۳۹۳ .

بهنیر از دهکده های بانسر مشهد: ۲۵۵ .

بیان تراکمه: ۶۵۷ .

بی بی رقیه در بیان اکی محله آمل: ۹۱ .

بی بی زینب در اشرف: ۶۶۶ .

بی بی نفیه خاتسون بنت امیر صاعد بانی در

شرق آستانه امامزاده ابراهیم با پسر :

ب

- پیچ تاجی از محلات بار فروش : ۱۷۹ .
- پیچ کلا از دهکده‌های جلال از رک : ۲۷۸ .
- پاجی از دهکده‌های هزار جریب : ۵۶۹ .
- پادآباد از محلات بار فروش : ۱۷۹ ، ۱۸۰ .
- پیرامنر (= پیرام اسر) از محلات ساری :
- پادشاه برسراه الیستان به شیرگاه : ۱۳۲ .
- پادشاه ابروجعفر : ۳۹۶ .
- پادشاه برشیر برسراه الیستان به شیرگاه : ۱۳۲ .
- پی سرتکیه از محلات بار فروش : ۱۷۸ .
- پیشه از نواحی بابل : ۲۸۷ ، ۲۹۱ ، ۲۹۹ .
- پیشه بند از دهکده‌های هزار جریب : ۷۴۹ .
- پیشه از نواحی بابل : ۲۵۵ .
- پیشمرجزه بخش مرکزی شهرستان خامی :
- پارس [زمین ...] : ۱۲۳ .
- پارسی خندق بالای علیا باد : ۵۱۱ .
- پارل جنگلی هراز : ۱۱۸ .
- پازوار از نواحی مشهدسر : ۲۵۵ ، ۲۵۶ .
- پاسگاه حفاظت محیط زیست : ۷۱۳ .
- پاسگاه مرزی کشور در میان قلعه : ۷۰۵ .
- پاسنگ از دهکده‌های پنجهزاره : ۷۳۱ .
- پاشا از خاندانهای ساکن در پاشاکلای چلاو :
- پاشاکلای از دهکده‌های چلاو : ۱۲۲ .
- پاشاکلای از دهکده‌های بلوک کلیان : ۳۹۳ .
- پاشاکلای از دهکده‌های دشت مرآمل : ۱۳۶ .
- پالند از دهکده‌های بلوک اند : ۳۹۲ .

از آستارا تا استارباد

- پایی چنار از محلات ساری : ۴۹۵ .
 پایی دشت = شهرستانه مرز : ۲۰ .
 پایین امچال بی ازدهکده های لاله آباد : ۲۸۹ .
 پایین بازار از محلات آمل : ۲۶ .
 پایین بلوکان ازدهکده های بابلکان لاله آباد : ۲۸۸ .
 پایین خیابان لیستکوه : ۱۱۵ ، ۱۱۹ ، ۱۲۰ .
 پایین دزا : ۷۲۹ .
 پایین دین کنی رمعت در شمال شرقی بایل : ۵۷۴ .
 پایین رستم در تالاری : ۳۴۳ .
 پایین محله از محلات بابل بشت : ۲۷۰ .
 پایین هتل ازدهکده های دشت سر آمل : ۱۲۶ .
 پیمن از اراضی دهکده کمانگر کلای دابو : ۱۶۹ .
 برادر برسر راه نشل به لاسم : ۳۲۲ .
 برادر قنگه برسر راه نشل به بایجان : ۳۲۲ .
 برده : ۵ .
 برسته کله : ۷۰۳ .
 برور از شاخه های تجن : ۴۸۶ .
 بریجا در تالاری : ۳۴۳ .
 بریجون محلی اطراف شیخ موسی : ۲۲۶ .
 بری چشنه : ۴۶۷ .
 بریم دودانگه ساری = فریم : ۳۹۷ ، ۴۴۱ .
 پل دعیت خیل در گرجی محله اشرف : ۵۷۰ .
 پریمه ازدهکده های چلاو : ۱۲۲ ، ۱۲۰ .
 پل سرنکا : ۷۲۹ .

- بل سفید سر راه شاه عباس سوادکوه: ۳۹۲
بل مقیم خان بیرون شهر ساری در مغرب: ۵۶۷
بل ورسک: ۲۲۸
بل کوتی (= پاهم کوتی) از دهکده های داود: ۱۶۹
بل سنگی میان رکاو زد و رپا ط: ۷۲۰
بل سنگی درز راه آمل به اسکر محله: ۱۱۹
بل سنگی در قادی محله آمل: ۶۱
بل سه نیز = بل چندو = بل چندوی: ۳۷۱
بل سیاه رو: ۴۰۷
بل شاه عباسی بر روی رودخانه تجن: ۵۶۵
بل شاه عباسی پیهجار از اراضی دهکده مرز نگوی دابسو: ۱۶۹
بل شاه عباسی در خیابان امیری اشرف: ۶۷۰
بل شاه عباسی در شیرگاه سوادکوه: ۴۰۳
بل فرج آباد = بل شاه عباس: ۰۵۸، ۵۸۸
بل قدیمی برآب زبان در در خرمکلای
بال نجن شاهی: ۳۶۶
بل قدیمی بر روی رودخانه پارو: ۶
بل قدیمی در سراج کلای جو یار گیلخواران: ۳۵۱
بل قدیمی میان دهکده پاین رستم و استرا آبادی
بنده از دهکده های تالاری: ۳۴۳
بل قدیمی شاهپور کار راه شیرگاه به علی آباد: ۴۰۹
بل کلیان (سرحد سوادکوه و شیرگاه): ۳۹۴
بل محمد حسن خان بر روی رودخانه: ۱۹۹
بل محمد حسن خان بیرون شهر ساری: ۷۷۴، ۷۷۰، ۵۶۶، ۳۰۷، ۲۰۰
بل محمد حسن فاجار بر روی رود نکا =
بیا کلا از محلات بازار فروش: ۱۷۹
بل سر: ۷۲۰

- بیت رود از دهکده‌های چیکرود : ۳۲۹ .
 بیرون‌دلاوه : ۶۱۸ .
 بینه کت ازمحلات آمل : ۲۶ .
 بینه نو از دهکده‌های هزارجریب : ۷۲۹ .
 بیج از خاندانهای ساکن در نجارکلای جلاو : ۲۳ .
 بیجه کلا : ۱۲۳ .
 بیر اشرح در گودستان غرب ساری : ۳۷۵ .
 بیر پادشاه (از امیر افیان امیر زمزور) : ۱۶۰ .
 بیر نکیه ازمحلات ساری : ۴۹۵ .
 بیر نکیه در محطة دروازه گرگان ساری : ۵۶ .
 بیرده برسراه تکه : ۵۷ .
 بیر علم ازمحلات باز فروش : ۱۸۰ .
 بیر محمد خان از سران قشون که بسرای فتح
قلعه فیروزجاه روز بودند : ۳۱۲ .
 بیر نعیم از دهکده‌های باوک کلیان : ۳۹۳ .
 بیشدادیان : ۴۹۸ .
 بیش محله از دهکده‌های دابر : ۷۶ .
 بیله کوه از دهکده‌های نکا : ۶۸۲ .
- ت
- تاج آباد میان سردنه و بادرود : ۴۷۷ .
 تاج الاسلام ابرمهعر [فاضی القضاة ...] : ۱۶۵ .
 تاج الملوك مرداریج : ۲۲۲ ، ۲۲۱ .
- تازه آباد : ۷۰۵ .
 تاش در شمال شاهرود : ۷۱۷ .
 تاکام = تکام : ۲۸۶ ، ۶۰۶ ، ۲۲۸ ، ۷۷۹ .
- تاریخ بر امکه : ۱۵۹ .
 تاریخ بیهق این فدق : ۳۷۰ .
 تاریخ خاندان مرعشی مازندران : ۱۲۶ .
 ۱۸۳ ، ۱۸۵ ، ۱۸۶ ، ۱۸۷ ، ۳۰۰ ، ۲۶۰ ، ۳۰۰ .
 ۳۲۹ ، ۳۰۸ ، ۵۱۷ ، ۳۱۷ ، ۳۷۲ ، ۳۲۹ .
 ۵۲۱ ، ۵۷۲ .
- تاریخ خانی نالف علی بن شمس الدین
لاهیجی : ۴۳۸ .
 ۷۶۱ .
 تاریخ روفه الصفا : ۸۳۲ .
 تاریخ رویان مولانا اویا اه آملی : ۱۸ .
 ۴۲ .
 تاریخ طبرستان حسن بن استبدبار (ج ۱ و ۲)
۱۶۱ ، ۱۵۹ ، ۱۵۷ ، ۱۲۱ ، ۳۸ ، ۱۲ .
 ۱۴۷ ، ۳۹۶ ، ۳۹۷ ، ۳۴۰ ، ۱۶۴ .
 ۵۷۵ ، ۵۵۵ ، ۵۱۸ ، ۵۰۰ ، ۵۰۹ .
 ۷۷۲ ، ۶۹۲ .
- تاریخ طبرستان ورویان و مازندران بیر ظهیر .
الدین مرعشی : ۱۸ .
 ۴۲۹ ، ۳۲۰ .
 ۵۱۴ ، ۶۹۲ .
 ۷۶۱ .
- تاریخ طبری : ۱۹ .
 تاریخ عالم آرای عباسی : ۳۱۵ .
 تاریخ گیتی گشا : ۵۰۰ .
 ۷۳۶ ، ۵۱۳ .
- تاریخ مازندران ملاشبختی گیلانی : ۵۲۱ .
 تاریخ مازندران مهجوی در دروغ مجلد : ۵۲ .
 ۷۰۷ ، ۵۹۹ ، ۱۰۲ ، ۵۹ ، ۵۸ .
- تاش در شمال شاهرود : ۷۱۷ .
 تاکام = تکام : ۲۸۶ ، ۶۰۶ ، ۲۲۸ ، ۷۷۹ .

- تالار = رودتالار = آب تالار: ۳۵۷، ۲۹۱، ۱۶۷ .
 تبهای قدریمی در آبدانگه سر شیر گاه: ۷۰۹ .
 تبهای قدریمی در بروزنه از دهکده‌های اهلمن-
 رستانی: ۱۱۰، ۷۲۹، ۷۲۸ .
 تالاری بجزء بخش مرکزی شهرستان شاهین: ۱۵۵ .
 تبهای قدریمی در صلح دارکلای بذربی: ۳۲۰ .
 تالار [درة ...]: ۷۰۳ .
 تالان: ۵۰۰ .
 تالش محله از دهکده‌های غرب اشرف: ۵۰۰ .
 تاله از دهکده‌های بلوک راستویی: ۳۹۲ .
 تالیور در بزم: ۳۹۷، ۷۷۳ .
 نام از دهکده‌های بلولاک‌کلاز بجان و کمندیان: ۳۹۲ .
 تله آقامحله در محدود آباد مرکز اعلم رستاق
 و هرازبی = تله آق بخط: ۱۱۲، ۱۵۲ .
 تله ازدت: ۷۵۹ .
 تله استارم: ۷۵۹ .
 تله استیروا: ۷۳۹ .
 تله امام تقی: ۶۸۳ .
 تله امامزاده خلیفه: ۷۳۵ .
 تله امامزاده عبدالقه در درویش کلای میاندورود: ۵۷۲ .
 تله امامزاده قاسم نزدیک سونه و موذی باخ: ۵۹۶ .
 تله امامزاده گنی در قریه جنید علی آباد: ۵۷۲ .
 تبهای به نام قله در برم: ۷۶۲ .
 تبهای تاریخی نزدیک دهکده ترکام: ۷۶۷ .
 تبهای قدریمی در محل شهر گنی از دهکده‌های
- تله اسیری رضا در نیرکلای استپورده و خوار-
 آب: ۵۷۰ .
 تله حصار دامغان: ۶۸۸ .
 تله حبید آباد در دهکده حبید آباد رودبی: ۵۷۱ .
 تله خانه سری در فورت کلای میاندورود: ۵۷۱ .
 تله دوسرز نزدیک دهکده دوسرز: ۵۹۶ .
 تبهای دین در شورکا از دهستان گلیخوازان: ۲۸۸ .

- به دین در حیدر آباد گلخوار آن : ۳۸۸ .
به دین در اسماعیل کلا کیا کلا شاهی : ۳۸۸ .
به دیم در حاجی کلا بالانجن شاهی : ۳۸۹ .
به لام تراشان : ۶۷۹ .
به موردنین تزدیک والاشت : ۶۸۳ .
به نودهک در نودهک میاندورود : ۵۷۲ .
به سرا در دهکده سرای جلال ازرك : ۵۷ .
به سرخ کلا در سرخ کلای اسفیورد و شوراب : ۵۷ .
به سکنه : ۵۷۲ .
به سنگر در دولت آباد مزکوره : ۵۷۰ .
به همای میان فرانه و فرج آباد : ۵۷۲ .
به همت آباد در دهکده همت آباد میاندورود : ۴۰۷ .
به سونه در سونه رودین : ۵۷۱ .
به سورک : ۵۹۷ .
به سید محله در روستای سید محله رودین : ۳۸۸ .
به تجزی = ترجی (به قول راینر) : ۱۸۷ .
تجزی اسبه شورین = کاره گر نساور : ۲۸۴ .
تجزی = رودخانه تجن رودخانه ای تزدیک
ساری : ۳۹۱ ، ۳۹۰ ، ۴۹۰ ، ۴۸۶ ، ۵۰۱ ، ۴۹۰ .
تجزی کثار از محلات ساری : ۴۹۵ .
تجهیزه چار از محلات آمل : ۲۵ .
تجهیزه رود = رودخانه تجن : ۵۶۲ .
تجهیزه از نهرهای دست چپ هراز : ۲۹ .
تجهیزه رودکنار از دهکده های اعلم رستاق :
۱۱۱ ، ۱۱۰ .
تجهیزه رود = رودخانه تجن : ۵۸۰ ، ۵۸۲ .
تجهیزه کلیاد : ۷۰۸ .
تجهیزه گلابی در دهکده زن میاندورود : ۱۱۷ .
تحت رستم در نگا : ۶۷۵ .

لهرست جامع

۸۱۲

- تخته‌گاه سر راه چرات به شیخ موسی: ۲۱۹.
- تراجه محلی اطراف شیخ موسی: ۳۲۶.
- ترجت ابو جعفر حناطی در آمل: ۴۰.
- ترجت شمس آل رسول در آمل: ۴۸.
- ترجت شیخ ابوالعباس قصاب در آمل: ۲۰.
- ترجت شیخ زاہد فیروزی در آمل: ۴۰.
- ترجت ناضی هجوم بر در مسجد شمس آل رسول
به محله عراءه کوی: ۴۹.
- ترجت در کبود کلای بندی: ۲۹۸.
- ترجمه فارسی نسخه عکسی ملک‌غیرف: ۵۹.
- ترجی = نوجی: ۱۲۵، ۱۸۷.
- ترسا: ۲۱.
- ترشیز: ۵۰۹.
- ترکان عنانی: ۶۶۵.
- ترک اسل از بنه‌های میان‌کاله: ۷۱۰.
- ترکانها = ترکمان = ترکمان = تراکمه: ۳۲۳، ۴۹۸، ۵۹۳، ۵۹۳، ۴۹۸، ۶۰۸، ۶۱۶، ۶۰۲، ۶۱۶، ۶۰۸.
- ترکلی (بکرتاء) بر سر راه شاه پیشہ هراز به
فیروز کوه: ۱۳۱.
- ترکه لارود از نهرهای دست راست هراز: ۲۹.
- تروت دهکده‌ای که آب بخشان باش در آنجا
است: ۱۸۱.
- تروجن از دهکده‌های قره طنان: ۶۷۳، ۶۹۷.
- تعزیر و تجدید عمارات وابسته صفوی به در اشرف
البلاد: ۶۵۳.
- نفترش: ۳۷۰.
- نفسیر طبری: ۱۹.
- نفسگچی اشرفی: ۷۰۵.
- تفویم البدان: ۱۱، ۱۲۵.
- نكچال بر سر راه تگه: ۵۶۹.
- نكش بن ایل ارسلان [سلطان ...]: ۴۹۷.
- نكیه‌آملی محله‌آمل: ۵۷، ۲۵.
- نكیه ارباب از محلات بازار فروش: ۱۷۹.
- نكیه اسکن‌ها در اسپی کلا محله‌آمل: ۲۵.
- ـ ۱۰۳.
- نكیه اصفهانی محله در خیابان قاردن کوچه
اسفهانی ساری: ۵۶۰.
- نكیه امامزاده عبدالقه در محله امامزاده عبدالقه
ساری: ۵۵۹.
- نكیه امیر کلا از دهکده‌های بازار وار مسجد: ۲۵۸.
- نكیه ابارلو در محله ابارلو ساری: ۵۵۹.
- نكیه اوچاین در بازار فروش: ۲۴۶.
- نكیه اوچی آباد هرازی: ۱۵۳.
- نكیه‌ای قدیمی در مقبره کلای بندی: ۳۱۶.
- نكیه‌ای قدیمی در درخت بیشمر بابل: ۲۹۵.
- نكیه‌ای قدیمی در دابو کلای پایین: ۱۷۰.
- نكیه‌ای قدیمی در دهکده‌کله بست هازار وار:
ـ ۲۵۹.
- نكیه‌ای قدیمی در دهکده‌هندو کلای دشت سر:
ـ ۱۳۲.
- نكیه‌ای قدیمی در کرد کلا گیلخواران: ۳۵۱.
- نكیه‌ای قدیمی در کلا گر محله گیلخواران: ۳۴۹.

- نکیه مناثی محله آمل : ۲۵، ۶۴ .
نکیه مله در میان دهکده های
پیش سر علی آباد : ۳۸۲ .
نکیه میری سر روضه در محله میری سر روضه
ساری : ۵۵۹ .
نکیه نبلدان در محله نبلدان ساری : ۵۵۹ .
نکیه نقاره چی در محله نقاره چی ساری : ۵۵۹ .
نکیه زیا کی محله آمل = نکیه زیا کیها : ۲۵، ۳۷ .
نکیه و مسجد سرادر یک در محله سرادر یک
بار فروش : ۲۲۹ .
نکیه و سفانفار در شیر محله دابو : ۱۶۷ .
نکیه و سفانفار کارد گرمحل (کارهای محله دابو)
۱۶۸ .
نکیه هف بلکون در دهکده علم کلاسی هراز-
بی : ۱۵۲ .
نکیه هشت آباد شبش کشان : ۵۵۸ .
تلار (= تالار) : ۳۹، ۳۲۹ .
تل سر راه نشل به باجهان : ۳۲۲ .
تل چال سر راه خلفین گردن به چرات : ۴۱۸ .
تلو کلا سر راه کیاسر : ۷۴۹ .
تلی کران از دهکده های جلال از رک : ۲۸۵ .
تمسک از دهکده های دشت سر آمل : ۱۴۶ .
تعیشه : ۴۲۱، ۴۲۲، ۴۲۳، ۵۱۶، ۷۷۷ .
تگ برویده = پندیره : ۳۰ .
تگ سرخاباد : ۴۳۱ .
تگ خمیربر = تگ خمیربر : ۴۸۶، ۴۸۷ .
نکیه باقر آباد در محله باقر آباد ساری : ۵۵۹ .
نکیه باقر ناظر در محله سر حمام با بل : ۲۲۱ .
نکیه بهرام اثر در محله بهرام اثر ساری : ۵۶۰ .
نکیه پنجشنبه بازار در محله پنجشنبه بازار قدیم
بازار فروش : ۲۴۵ .
نکیه پیرعلم = نکیه مرادیک در محله مرادیک
بازار فروش : ۲۴۴ .
نکیه حاجی آباد در محله حاجی آباد ساری : ۵۶۰ .
نکیه راندگان پهلوی نکیه سه شنبه در خیابان
نادر ساری : ۵۶۰ .
نکیه زرگر محله در میدان زرگر محله : ۲۱۸ .
نکیه سه شنبه در خیابان نادر پهلوی نکیه
راندگان ساری : ۵۶۰ .
نکیه سید جلال در محله سید جلال با بل : ۲۲۳ .
نکیه سیدسر در محله سرمهده ساری : ۵۵۹ .
نکیه شاهزاده حسین در محله شاهزاده حسین
ساری : ۵۵۹ .
نکیه شکر آباد در محله شکر آباد ساری : ۵۵۹ .
نکیه عباس خان در محله امام زاده عبدالقه
ساری : ۵۵۹ .
نکیه فیروز کلا در دهکده فیروز کلاسی دشت
سر آمل : ۱۲۵ .
نکیه قادی در قادی محله آمل : ۶۱ .
نکیه قلیج خان در قلیج محله ساری : ۵۵۹ .
نکیه گاوان کلا پاپکنار شاهی : ۳۸۳ .
نکیه مختار در محله مختار ساری : ۵۵۹ .

- تیگ مفیی = مفیی از پنهانی میانکاله : تهران : ۴۹۰ .
 تیمور من دیوبند : ۲۹۸ .
 تیار از دهکده‌های چلاو : ۱۲۸ + ۱۲۲ .
 تیجن جار از محلات آمل : ۴۶ .
 تیرناش از دهکده‌های کلیاد : ۷۲۷ .
 تیزن = رودخانه تیجن : ۵۶۴ .
 تیز نه رود = تیجن = رودخانه تیجن : ۵۱۲ .
 تیز نه رود = رودخانه تیجن : ۵۶۴ .
 تیله نو از دهکده‌های کلیاد : ۷۲۷ .
 تیمور [اعیر...] : ۲۳، ۵۱۲، ۴۳۹، ۵۱۵ .
 تیمور قلعه در کوهستان چلاو : ۱۳۱ .
 تلقی [آقای [...] تجدید بنائكتنده امامزاده عبدالله : ۲۵۰ .
 تور (از پسران فریدون) : ۳۰۳، ۵۵۶ .
 تورانیان : ۶۰۸ .
ت
 تورنگ تپه : ۵۷۲ .
 توسکا بن تا زاغرس یک میل فاصله دارد :
 جاده نلارک به چرباخ : ۳۴۹ .
 جاده ده میان : ۲۳۲ .
 جاده سیاه دانش : ۲۷۸ .
 جاده سراسری مازندران = راه شاه عباسی :
 ۶۸۲ .
 جاده شاه عباسی = راه شاه عباسی : ۳۹۳ .
 ۴۰۵، ۴۰۴
 ۴۳۲، ۴۰۵
 ۵۶۹ .
 ۵۰۹ .
 تو نلهای زیرزمینی در اسبرکلا : ۴۸۲ .
 تو نلهای زیرزمینی در بیلاق لاکوم آباد به بارگردانده :
 ۱۹۸ .
 ۴۸۱ .
 تیگ خلیج گرگان = دهانه خلیج گرگان :
 ۷۲۲، ۷۲۱ .
 تیگ از پنهانی میانکاله : ۷۱۵ .
 تیگ چهل درمان گردنه گدوك و سرخ رباط :
 ۳۹۳ .
 تیگ خلیج گرگان = دهانه خلیج گرگان :
 ۵۱۲ .
 تیگ کولا (آخر دره سوادکوه) : ۱۲۵ .
 تیغ تزدیک ازرب : ۵۱۲ .
 تو بجه خرقانی : ۷۰۵ .
 تو زین میانکاله : ۷۰۳ .
 تو جی : ۵۱۴ .
 تور (از پسران فریدون) : ۳۰۳، ۵۵۶ .
 تورانیان : ۶۰۸ .
 تورگش سرراه آلات به امامزاده حسن :
 ۳۲۷ .
 تو سکا چشم : ۷۳۲ .
 تو سکا رود = تکا رود : ۷۰۹ .
 تو سکا هربرت : ۱۴، ۶۲۹ .
 تو سکلا کلا : ۶۸۷ .
 تو ماس هربرت : ۱۴ .
 تو نون : ۵۰۹ .
 تو نلهای زیرزمینی در بیلاق لاکوم آلات :
 ۴۸۲ .
 تو نلهای زیرزمینی در بیلاق لاکوم آلات :
 ۱۹۸ .

- جاده شاه عباسی از گلور گاه به زیلا : ۷۲۲ .
 جاده طرح رومانی : ۶۸۲ ، ۶۸۳ .
 جازین از دهکده های دابو : ۱۶۷ .
 جزیره هنگام : ۴۵۱ .
 جشم رود دیلمان : ۷۰۲ .
 جعفر بن عبدالرحمٰن بن محمد بطحانی از
 مدفوئین در آمل : ۲۲ .
 جعفر قلی ازمه رهای ذبل سند : ۸۷ .
 جعفر قلی بیک : ۷۰۳ .
 جعفر قلی خان پجنوردی : ۷۱۷ .
 جفت توغ از بندهای میانکاله : ۷۱۵ .
 جفت کوه نیای کارروزخانه فادی خیل و به
 دیگری کارروزخانه داراب کلا : ۶۰۱ .
 جلال اوزله از نواحی بابل : ۱۵۷ ، ۱۶۷ .
 جلال الدین بن حسین چپکرودی : ۲۳۳ .
 جلال الدین بن میرزا ... (واقف در سید
 ابو صالح) : ۳۸۲ .
 جلال الدین پروانچی (برادر نوازدیق) :
 ۳۰۶ .
 جلال الدین برادر خواجه شرف الدین قطب:
 ۳۰۹ .
 جلال الدین خوارزمشاه : ۲۳ .
 جلالیان : ۵۱۹ .
 جمال الدین در کردآباد : ۴۱۵ .
 جمال الدین کلا : ۷۲۹ .
 جمشید فارن غوری : ۹۱ .
 جمنان = چمنر = چمنو = چمنون : ۳۶۰ .
 جن دین در روستای قاجار خیل : ۵۹۶ .
 جاده کهنه آمل به بابل : ۴۸۹ .
 جاده گرگان امروز : ۵۶۹ .
 جاده مشهد گنج افروم : ۰۸۱ .
 جاده ورسک به هل سفید : ۴۳۰ .
 جاده هراز = راه هراز : ۱۱۸ .
 جاله کلا از دهکده های دابو : ۱۷۰ .
 جامخانه از دهکده های میاندورود : ۶۰۱ ،
 ۶۸۲ .
 جامع آمل = مسجد جامع آمل : ۶۷ .
 جان پیگلو از طوایف کرد : ۵۰۰ .
 جاوی : ۱۲۳ .
 جاوی کوشک در چنگل خشک در کاج بالا.
 خیابان : ۱۱۶ .
 جرجان = گرگان : ۸۶ ، ۵۶۸ .
 جرس رودی : ۵۷۳ .
 جرکلیاد : ۷۲۵ ، ۷۲۴ ، ۶۰۸ .
 جرکلیاد : ۷۲۷ ، ۷۲۶ .
 جرمگان : ۷۲۴ .
 جرمیر بن بزید والی خلیفه در طبرستان : ۷۲۸ .
 جزایر آشوراده : ۷۲۳ .
 جز ایر جنوب ایران : ۴۵۱ .
 جزیره آسکون : ۷۲۵ ، ۷۲۴ .

ج

- جنگل اهواز و کنی بالاخیابان : ۱۱۶ .
- جنگل دارسی : ۱۱۸ .
- جنگل زکریا : ۱۱۸ .
- جنگل سقید دره : ۱۱۸ .
- جنگل شاه موزی بن : ۱۱۸ .
- جنگل شهر، موزی سر راه آقمشهد : ۴۰۴ .
- چاپارخانه شهرباری : ۵۶۲ .
- چاپارخانه اشرف : ۶۶۵ .
- چاپارخانه سر زاد نکا : ۶۷۵ .
- چارامام = چارمام = شارمان = شارمام از
دهکده‌های میاندورود : ۶۸۱ ، ۴۹۱ .
- چارسون از دهکده‌های بلوک زیرآب : ۳۹۳ .
- چارمان = شارمام = چارامام : ۷۰۳ .
- چاربون بالا : ۲۱۶ .
- چاربون پائین : ۲۱۶ .
- چارلز استوارت : ۱۸۹ .
- چاسرسر راه لزور به بلفت : ۴۱۸ .
- چاشم برسر راه شهمیرزاد به هزار جریب :
- رودخانه بابل : ۱۶۳ .
- چاره باول = رود بابل = باول رود =
- چاقدین ته نزدیک قره ته : ۷۲۱ .
- چاک داراب کلا : ۶۰۱ .
- چاکر از محلات آمل : ۲۶ .
- چاک سر از محلات آمل : ۲۶ .
- چاک شاه رضا (چاک به معنی چمنزار است) :
- جیورد : ۴۱ .
- جیره میان علی آباد و شیرگاه : ۷۷۷ .
- چالمردی از دهکده‌های نکا : ۶۸۲ .
- چال مسجد ساری = مسجد ملک آرا : ۵۵۷ .
- چالوس : ۱۲ ، ۱۷۶ .
- چاله با غ از محلات ساری : ۲۹۵ .

- چاله پل در میاندروز قره طفان : ۶۷۹ .
 چاله زمین از محلات بار فروش : ۱۸۰ .
 چاله زمین نزدیک محل قلعه علی آباد : ۳۳۵ .
 چاله زیارت = امامزاده ابراهیم در آستانه سر
مزدی درج جلال ازرک : ۲۸۴ .
 چاله مسجد از محلات ساری : ۲۹۵ .
 چاه آب بر سر کوه در مرتع کلان : ۱۲۹ .
 چهرخانه : ۴۳۱ .
 چکر و دشا هن (علی آباد) = چکر وود : ۱۸۸ .
 چرات از دهکده های ولوبی سواد کوه :
۳۴۹ ، ۳۵۷ ، ۳۵۴ ، ۳۵۸ ، ۲۱۷ ، ۲۹۲ ، ۴۱۸ ، ۴۱۹ ، ۱۲۱ ، ۴۲۰ .
 چرات [چاگه] ... : ۴۲۱ .
 چراغ برق از محلات ساری : ۴۹۵ .
 چراگاه اسکنک : ۴۱۸ .
 چرم (چاهی در لاریجان) : ۴ .
 چشمۀ درۀ بربزه : ۶۶۹ .
 چشمۀ از بنهای میانکاله : ۷۰۹ .
 چشمۀ از محلات اشرف : ۶۱۶ .
 چشمۀ شوره کیله : ۶۸۲ .
 چشمۀ عمارت = با غ چشمۀ عمارت : ۶۳۴ ،
۶۴۳ ، ۶۴۱ ، ۷۴۳ .
 چشمۀ های شورک او نزدیک کوات : ۴۸۶ .
 چفت، سر راه نتل به لزیر : ۳۲۱ .
 چلاو = چلاب : ۱۲۴ ، ۱۲۳ ، ۱۲۲ ، ۱۲۱ .
 چهار سوق در محله بازار بابل : ۲۰۷ .
 چهار دانگی شهر باری از توابع ساری : ۴۸۵ .
 چهار دانگی شهر باری از توابع ساری : ۶۱۳ ، ۷۷۷ .
 چهار سوق در محله بازار بابل : ۱۲۶ .
 چهارین چلاو : ۱۲۲ .
 چهارمین از محلات بار فروش : ۱۲۲ .
 چهارمین چلاو = حج رو دبار : ۱۲۳ .
 چهارمین چلاو : ۱۳۲ .
 چهارمین چلاو : ۱۳ .
 چهارمین چلاو = حج رو دبار : ۱۸۵ .
 چهارمین چلاو = امامزاده ابراهیم در آستانه سر
مزدی درج جلال ازرک : ۷۴۲ .
 چهارمین محل اطراف شیخ موسی : ۳۲۶ .
 چهارمین محل در شمال بابل : ۵۷۲ .
 چهارمین از دهکده های چلاو : ۱۲۲ ، ۱۲۹ .
 چمن احمد کلا : ۲۶۲ .
 چمن گوهر باران : ۶۷۸ .
 چمنو = چمنو = چمنان = چمنون : ۳۹ ، ۱۶۵ .
 چمنو : ۳۳۹ .
 چناران نزدیک مشهد : ۷۳۸ ، ۷۳۹ .
 چنارین از محلات آمل : ۲۵ .
 چندلا از دهکده های بلوك زیراب : ۳۹۳ .
 چنگل تپه در شمال گلوگاه : ۷۴۲ .
 چنگیز شیخی : ۴۶۵ .
 چوب با غ از محلات بار فروش : ۱۷۹ .
 چهار با غ و عمارت میر شمس الدین در ساری :
۵۲۱ .
 چهار تکیه از محلات ساری : ۴۹۵ .
 چهار تکیه در محله چهار تکیه دروازه بابل
ساری = حینۀ ارشاد : ۵۶۰ .
 چهار دانگی شهر باری از توابع ساری : ۴۸۵ .
 چهار سوق در محله بازار بابل : ۲۰۷ .

- چهارشنبه؛ شن از محلات باز فروش : ۱۷۸ ، حاجی میرزا جانی کاشانی از همراهان میرزا
حسینعلی : ۳۷۰ . ۱۸۰
- چهل شهیدان در دهکده بابل پشت مشهدسر : حازمه کوی : ۲۱ ، حاکم بندی : ۲۱۲ . ۲۷۰
- جیون [اهل...] : ۶۵۱ . حبیب الله تجار و لد مشهدی قلی نوائی : ۱۱۱ .
حبیب الله بدرا مهدی فضل الله زاده : ۲۵۱ . حجۃ الاسلام = حاج ملام محمد اشرفی : ۲۰۰ ، ۲۰۷ .
حاجی ترخان = هشت خان : ۱۷۷ .
حاجی حسین مسجد چهارسوق بابل را تجدید
بنادر : ۲۰۷ - ۲۰۸ . حدود العالم من المشرق الى المغرب : ۴۲۱ ، ۴۲۵ ، ۲۲۲ .
حاجی رحمت اعظمی علی آبادی : ۳۳۷ .
حاجی زین العابدین شیر وانی = معصوم علیشاه :
حرمین : ۴۱ . حسام الدوّله اردشیر باوندی : ۵۱۰ ، ۴۰۵ ، ۴۱۵ ، ۴۳۰ ، ۴۳۳ ، ۴۷۱ ، ۴۷۶ .
حسام الدوّله شهریار بن قارن سرسلسلة شعبه دوم
باوندان : ۴۰۰ ، ۴۰۵ ، ۵۰۵ ، ۵۰۶ ، ۵۰۹ .
حسن [میرزا...] پدر رضا متولی : ۲۱۴ .
حسن [علام الدوّله...] پسر شاه خسروی
(۵۶۸ تا ۵۵۵) : ۱۲۴ ، ۱۲۶ ، ۱۶۵ .
حسن [فخر الدوّله...] : ۲۲ .
حسن الاطروش بن علی بن عمر الاشرف : ۲۸ .
حسن بن احمد بن محمد بن عبد الرحمن شجری
از مدفوین در آمل : ۲۷ .
حسن بن اسفندیار = ابن اسفندیار : ۱۳ ، ۴۸ ، ۱۲۳ ، ۱۲۴ ، ۱۵۸ ، ۱۵۹ .
حسن بن اسفندیار : ۴۶ ، ۶۶ ، ۱۰۹ ، ۳۹۵ ، ۳۸۷ ، ۴۹۶ ، ۴۹۷ ، ۴۹۸ ، ۵۰۹ .
حسن بن خلیفة بن ابراهیم بن حسن بن محمد از
مدفوین در آمل : ۵۱۰ ، ۵۵۴ ، ۵۵۵ ، ۵۶۵ ، ۶۹۲ .
حجی طبرستانی از پیر مردان تکیه او جان
باز فروش : ۲۲۶ .
حجی عبدالله بن حاجی محمد (بانی درود روی
سید ابو صالح) : ۳۸۲ .
حجی محمد علی آهنگر : ۳۷۸ .
حجی محمد علی باز فروشی : ۳۶۸ ، ۳۶۷ .
حجی محمد بیوسف بن حبیب الله مشهدیان کاتب
کتبه های در درودی امامزاده یونس رضا :
۴۰۶ .
حجی ملام محمد کاظم بن ملام محمد هاشم : ۳۷۲ .
حجی میرزا آقا سی : ۲۵۶ .

- حسن بن زید بن محمد بن اسماعیل حاجب الحجاره ظاهرآ اسمش حسین بوده است : ۲۶ .
 حسن محمد عقیقی : ۵۱۶ .
 حسن مهرجان دامغانی : ۷۶۵ .
 حسن بالورودی [مشهدی...]: ۱۱۱ .
 حسین نخلص سری شاهری که اشعار سر در
 مسجد کاظم بیک را ساخته : ۲۲۷ .
 حسین برادر امامزاده یحیی درساری : ۵۳۱ .
 حسین آباد دهکده‌ای که جزء علی آباد شد :
 ۳۳۲ .
 حسین آباد زاغمرز : ۶۸۸ .
 حسین آباد کنار راه جدید آمل به بابل : ۱۷۰ .
 حسین آقالاری [گربلاگی...]: از پیر مردان تکیه
 او جان بار فروش : ۲۴۶ .
 حسین بن استاد احمد ساری تجارت در وروودی
 شاهزاده حسین ساری : ۵۳۵ .
 حسین بن داود بن احمد بن علی بن عیسی بن محمد
 بطحانی : ۲۷ .
 حسین بن علی علیه السلام = سید الشهداء:
 ۲۲۱ ، ۲۱۳ ، ۲۱۲ ، ۲۱۱ ، ۲۱۰ .
 ۴۱۱ ، ۲۲۳ ، ۲۲۲ .
 حسین بن محمد بن ابراهیم بن علی بن عبدالرحمن
 شجری از مدفونین در آمل : ۲۶ .
 حسین بن یحیی بن حسن مدفون در آمل : ۴۶ .
 حسین خان سپه سالار [میرزا...]: ۷ .
 حسین دکای [سید] پرسیدادله رکائی :
 ۱۸۲ .
 حسن بن علی معاد برج لاجیم : ۴۴۲ .
 حسن بن علی شیخ ملقب به تشری (ساعی
 عمارت امامزاده عبدالقه) : ۷۵۶ .
 حسن بن علی ناصرالکبیر : ۵۲۰ .
 حسن بن علی علیه السلام : ۲۱ .
 حسن بن قاسم بن حسن بن علی بن عبدالرحمن
 شجری معروف به داعی صغری : ۲۲ .
 ۳۹ ، ۲۷ .
 حسن بورزیر آپ : ۴۰۴ .
 حسن حسینی لاریجانی از اعضاء کتدگان
 ذیل حکومت نامه : ۸۷ .
 حسن خان پسر فهارقلی خان پدر بزرگ
 شهریار ببور : ۴۵۰ .
 حسن رفیس : ۸۴ .
 حسن رضا در اراضی دیوکلای کیاکلای
 شاهی : ۳۶۱ .
 حسن رضا [امامزاده...]: ۶ .
 حسن صباح در من حسن صباح : ۸۲ ، ۸۳ .
 حسنعلی خان امیر نظام گروس و وزیر فراپذاعمه :
 ۳۱ ، ۳۰ ، ۷ .
 حسن غفار صالح (قاسمزاده) [حاجی...]:
 ۱۱۹ .
 حسنقلی دوانی لو : ۱۰۸ .
 حسن کوچک بن یحیی بن حسن مدفون در آمل

- حسین طبرستانی از بیر مردان تکیه او جان حمام امیر کلا از دهکده های بازو ارمنه دسر ،
بار فروش : ۲۴۶ .
- حسین کربیان [دکتر ...] : ۳۷۰ . حسین آقا شیخ علی در رستمکلا : ۶۹۰ .
- حمام با غشاه در محله با غشاه ساری : ۲۹۵ . حسینیه ارشاد = چهار تکیه ساری : ۵۶۰ .
- حمام بزرگ خان در سامان استرا بادی محله
بابل : ۲۰۱ . حسینیه شیخ محمد تقی فرجی در رستمکلا : ۶۹۰ .
- حمام بقال در آمل : ۶۰ . حسینیه عباس خانی = تکیه عباس خانی در
ساری : ۵۵۹ .
- حمام چون = حمام استرا بادی محله بابل : حصار آمل = باروی شهر آمل : ۴۷ ، ۴۸ .
- حصار ساری : ۴۷ .
- حمام چرخ فلك در قادی محله آمل : ۶۰ . حصار فروشان از محلات بابل : ۱۷۹ .
- حمام چهار سرق در آمل : ۶۰ . حضرت رسالت پناهی = رسول خدا : ۸۰ .
- حمام حاج درویش علی در محله ملا آقا با باجان
ساری : ۴۹۵ ، ۵۶۲ . حضرت قرس = حاجی ملا محمد علی
بار فروشی : ۲۴۹ ، ۳۶۷ .
- حمام حاج مهدی تاجر در فراش محله اشرف : حکام خلفا : ۲۱ .
- حمام حاجی در اشرف : ۶۱۶ ، ۶۶۹ . حکمرانان عباسی در طبرستان : ۶۱۰ .
- حمام خوش = حمام یک شبه در ساری . حلال خوار از طوایف قدیسی مازندران : ۳۱۸ .
- حمام دودر = حمام میرزا یوسف ساری .
- حمام رفیع خان یاور در اسپی کلام محله : ۲۵ ، ۱۰۳ . حلب : ۳۰۱ .
- حمام ساجمه باشان در آمل : ۶۰ . حلوان : ۴۶۲ .
- حمام سدشه پهلوی تکیه رانندگان در ساری : حمام آخوند در اشرف : ۶۱۶ ، ۶۶۹ .
- حمام شاه در فراش محله اشرف : ۶۱۶ ، ۶۶۹ . حمام آقا عباسی در محله مسجد جامع آمل : ۲۵ ، ۷۰ .
- حمام شاهزاده در محله طوقدارین بار فروش : ۴۵ . حمام اساعیل خان در اشرف : ۶۱۶ ، ۶۹۹ .
- حمام اشرف سلطان در آملی محله آمل : ۴۵ ، ۵۸ .

- حمام صادق خان در قلیچ محله ساری : ۷۹۵ ، حمام قدیمی در آبدنگش سر شیر گاه : ۴۰۸ .
- حمام قدیمی منان کلاسی علی آباد : ۳۲۷ .
- حمام قدیمی در دهکده فیروز کلاسی دشت سر آمل : ۱۲۶ .
- حمام قاضی در اشرف : ۶۱۶ ، ۶۶۹ .
- حمام قدیمی در قراتبه : ۶۸۰ .
- حمام قدیمی جمنان در جمنان علی آباد : ۳۲۱ .
- حمام قدیمی خطیر کلاسی در خطیر کلاسی بالانجن شاهی : ۳۶۶ .
- حمام یاک شبیه در مجله میراثه ساری = حمام خوئی : ۴۹۵ ، ۵۶۲ .
- حمام یوسف خان در شاهزادی محله آمل : ۶۰ ، ۲۵ .
- حمام کاظم یاک در آمل : ۶۰ .
- حمام کوچک خان در محله مسجد قهاریه با بل : ۲۵۰ .
- حمام گالش پهلوی مسجد چهار سوق در پنجشنبه بازار قدیم با بل : ۲۰۷ .
- حمام مسکر بازار در آمل : ۶۰ .
- حمام مشائی محله آمل : ۶۲ ، ۴۵ .
- حمام میرزا آقا در اشرف : ۶۱۶ ، ۶۶۹ .
- حمام میرزا یوسف در محله سر حمام باز فروش : ۲۱۹ .
- حمام میرزا یوسف در محله میدان نرگسیه = حمام دو در ساری : ۴۹۵ ، ۵۶۲ .
- حمام نو در نیاکنی محله آمل : ۲۵ .
- حمام نیاکنی در نیاکنی محله آمل : ۸۹ .
- حمام و عمارت علی محمد خان در برنت سوادکوه : ۳۷۹ .
- حمامهای شهر اشرف : ۶۶۸ .
- حمامهای قدیمی در دارون محله آمل : ۷۲ .

خ

- خانقاہ شیخ ابوالعباس قصاب در آمل: ۴۰۰ .
 خانقاہ مادر اسپهبد اسفندیار = دخمه شرقی
 خواهر اسپهبد شاه غازی رستم: ۱۶۵ .
 خاقم بن بهرام: ۴۲۰ .
 خازن الدولة از زوجات فتحعلی شاه: ۵۳۰ .
 خاقان مغور = فتحعلی شاه: ۵۶۶ .
 خالد بن برمک: ۲۱ .
 خالد سرای محلی به نام خالد بن برمک در آمل: ۳۸ .
 خاندان باوند = آل باوند: ۲۳ .
 خاندان جلال ازرك = خاندان جلالیان: ۱۸۳ .
 خاندان جلالیان = خاندان جلال ازرك: ۱۸۷ .
 خانم حسین زاده پوراندخت: ۲۲۸ .
 خانه آقا سید محمد داماد حاجی ملا محمد اشرفی در شهر بار فروش: ۱۹۹ .
 خانه آقا عطاء در گرجی تج سور تیجی: ۷۶۷ .
 خانه آقا درزی در زیا کنی محله آمل: ۹۱ .
 خانه آقا شهرزاد در گرجی محله آمل: ۱۰۲ .
 خانه آقا صحت در زیا کنی محله آمل: ۹۰ .
 خانه آقا مهر بان در گرجی محله آمل: ۱۳ .
 خانه آقا ناصر امیر سلیمانی پسر احمد در کلان گر محله مشهد گنج افروز: ۳۰۰ .
 خانه آقا هاشمی در گرجی محله آمل: ۱۰۳ .
 خانه ای قدیمی در فراتر: ۶۸۰ .
 خانه حاجی محمد حسن امین القرب در محمود آباد: ۱۱۲ .
 خانه حبیت‌علی طهماسبی فرزند مظفرقلی در سرخ گرد: ۷۶۲ .
 خانم بن بهرام: ۴۲۰ .
 خاندان جلال ازرك = خاندان جلالیان: ۱۸۳ .
 خاندان جلالیان = خاندان جلال ازرك: ۱۸۷ .
 خاندان چلاؤ = چلاؤ بان: ۱۲۲ .
 خاندان دیو: ۴۷۲ .
 خاندان سعیدی (بازمائدگان سعید الطما): ۲۰۶ .
 خاندان کاظم بیگی منسوب به حاجی کاظم بیک پائی مسجد کاظم بیک: ۲۲۸ .
 خاندان مرعشی = مرعشیان: ۱۲۲ .
 خاندان وشمگیر = آل زیار: ۴۰۰ .
 خانقاہ [بلوک ...]: ۳۹۲ .
 خانقاہ = خداوار = شاه بالودر دهیان راستوی: ۴۵۶ .
 خانقاہی [بلوک ...]: ۳۹۱ .
 خانقاہ تاج الدولة شهر بار در آمل: ۲۳ .
 خانقاہ حسن بن قاسم معروف به داعی صفیر: ۲۳ .

- خانه سادات در مصلای آمل : ۳۹ .
خانه سر : ۶۷۹ .
خانه سیف الله شهریاری در پانهسر : ۷۵۶ .
خانه عباسقلی خان سرتیپ لاریجانی در دهکده
خرد مرد از دهکده‌های بانسر مشهدسر : ۲۵۵ .
خرگردن پشت بر سر راه شهریور زاد به هزار
اوچی آباد هرازی : ۱۵۳ .
خانه غلامعلی خان شهریاری در پانهسر : ۷۵۶ .
خانه مسعود خان هزار چربی در سرخ گربه :
خرما از بندهای میانکاله : ۷۱۱ .
خرم بر سر راه نشل به لاسم : ۳۲۲ .
خرم آباد : ۵۶۹ .
خرم چینچا بر سر راه تگه : ۵۶۹ .
خرم دهستان : ۲۴۴ .
خرمندی چماز از دهکده‌های سورتیجی :
خراشی ۷۶۷ .
خرائلی از محلات ساری : ۴۹۵ .
خرانه نادری در برج قصر آقا محمد خان در
ساری : ۵۲۹ .
خرز : ۱۹ . اهل : ۱۹ . سلاکت : ۱۹ .
خرز به نزدیک سوته و موژی باخ : ۵۹۶ .
خرزو (پسر فیروز) : ۱۴ .
خرزو پرویز = خرسو : ۲۰ . ۵۱۸ ، ۴۳۹ .
خرزو دوم : ۶۱۰ .
خشتستان : ۷۴۸ .
خشتنیه بل = بل شاه عباسی بر رودخانه نجن :
۵۶۵ .
خشکرود از دهکده‌های جلال ازرک : ۲۸۲ .
خشکه هراز از نهرهای دست راست هراز :
۲۹ .
- خواب شیر نزدیک بقعه امامزاده محمد در
اطاق سرای ابوالحسن کلا : ۳۰۶ .
خرابه شهری قدیمی در آبدان سر راه دهکده
شیخ موسی به نشل : ۳۲۴ .
خراب محله از محلات ساری اهل رستاق : ۱۱۳ .
خرابه برج قدیمی در فولاد محله : ۷۷۱ .
خرابهای باخ و قصر شاه عباس در گرجی محله
آمل : ۱۰۲ .
خرابهای خانه امیر مکرم لاریجانی در محل
عمارت در بالاخیابان : ۱۱۸ .
خرابهای دهکده قدیمی در چرکت : ۷۶۸ .
خرابهای قدیمی در جنگل مرعش پشت رزکه :
۱۲۱ .
خرابهای موزون : ۵ .

- خط بهلوی = کتبه بهلوی : ۳۹۹، ۳۹۸ : ۳۹۴ .
 خواجه ناصر الدین طوسی : ۷۲۳، ۷۲۵ : ۷۲۵ .
 خواجه و زن : ۵۰۰ .
 خوار [الکاء ...] : ۴۷۵ : ۴۸۶ .
 خواران دین تهای در قاجار خیل رو دیں : ۵۷۱ .
 خوارزم : ۲۳ : ۱۹۲، ۱۹۴ : ۱۹۲، ۱۹۴، ۶۰۶، ۴۰۴ : ۷۳۴ .
 خوارزمیان : ۷۲۳ .
 خورشید خانم از خاندان کنی‌ها : ۵۶۱ .
 خورشید کلا : ۷۲۵ .
 خورشیدچال از دهکده‌های بلوک زیرآب : ۳۹۲ .
 خوراق [نصر ...] : ۵۱۱ .
 خوش رودبار از دهکده‌های هزار جریب : ۷۲۸ .
 خوش واث محله از محلات آمل : ۲۵، ۲۶ .
 خیابان بهلوی ساری = خیابان شیخ طبرسی : ۵۵۷ .
 خیابان دروازه بابل : ۵۰۹ .
 خیابان شاهپور در بابل : ۲۵۰ .
 خیابان شاه عباس = جاده شاه عباسی = راه شاه عباسی : ۵۷۶ .
 خیابان شاه عباس ساری : ۵۵۸ .
 خیابان فرج آباد : ۵۲۲ .
 خیابان فردیگ آمل : ۱۰۳ .
 خینو علف‌جری اطراف شیخ موسی : ۳۲۶ .
 خط بهلوی = کتبه بهلوی : ۳۹۹، ۳۹۸ : ۷۷۶، ۷۷۷ .
 خط طومار : ۱۶۴ .
 خط کمر بندی ساری : ۶۰۷ .
 خط گنج : ۲۸ .
 خطیر کوه : ۴۷۹ .
 خلفای بنوامیه : ۱۵۹ .
 خلیج استراپاد = خلیج گرگان = خلیج میانکاله : ۵۹۳ : ۶۳، ۶۵۴، ۶۵۳، ۷۱۶ .
 خلیل کلا : ۷۱۱، ۷۱۲ : ۷۲۷ .
 خانه بن احمد بن محمد بن عبدالرحمون شجری : ۲۷ .
 خلیل کلا از دهکده‌های بلوک زیرآب : ۳۹۲ .
 خلیل محله جزء پنجهزاره : ۷۲۷ .
 خصه بازار در صحرای فری کار : ۲۲۴ .
 خندق حین آباد : ۶۸۲ .
 خندق فرج آباد : ۶۸۱ .
 خندق مازباری : ۶۰۱ .
 خندها = شاه بالو = خانقا درده میان راستی بی : ۴۵۶ .
 خواندن بنت میر صالح : ۷۴۹ .
 خواجه افتخار : ۳۱۰ .
 خواجه حسن بن پیرعلی رومی بانی صندوق امامزاده پیغمبری در ساری : ۵۳۲، ۵۳۳ : ۵۳۴ .
 خواجه شرف الدین قطب برادر جلال الدین : ۳۰۹ .
 خواجه کلا از دهکده‌های بلوک زیرآب : ۳۹۱ .

۵

- داود پیرنیا : ۱۹۶ .
 داود کلا از دهکده‌های لاله آباد : ۲۸۹ .
 داود کیا سلطان در دهکده است بala خیابان : ۱۱۶ .
 داہو (از نواحی آمل) : ۱۸ ، ۱۵۷ ، ۱۵۸ ، ۱۶۲ ، ۲۸۷ ، ۲۸۴ ، ۱۶۳ .
 داداش بن اللہ بائی کلایی [کربلا] ...[کربلا] : ۲۸۹ .
 دادمهر بن اسپهبد خورشید (= ابراهیم) : ۲۵۰ .
 دیروستان پهلوی ساری : ۵۰۹ .
 دجله : ۴۱۱ .
 دختر اسپهبد شاه غازی رستم : ۱۶۵ .
 دختر پاک در الاشت ولو بی سوادکوه : ۲۷۷ .
 دختر فرخان : ۵۱۳ .
 دختر قلعه برگرهی نزدیک رستکلا : ۶۹۲ .
 دختر قلعه دردار ابابکلای میاندورود : ۶۰۱ .
 دختر میرعبدالله خان (ملکه ایران) : ۲۱۲ .
 دخمه خاندان سپهبدان باورانی : ۵۰۷ ، ۵۰۹ .
 دارالمرز : ۸۳ .
 دارانسر (سدانگ) این قریه وقف بر امامزاده ابراهیم آمل است) : ۸۰۱ ، ۸۰۲ .
 دارالخلافه باخره (= تهران) : ۳۲ ، ۳۱ .
 دارالنحو : ۶۴۶ .
 دارشدها از محلات بازرسی : ۱۷۸ .
 دازمیر کندخوردیان (= دادمهر کنده در منون) : ۵۸۳ ، ۵۹۳ .
 داهی کبیر : ۲۱ ، ۶۶ ، ۷۲ .
 داخلاعان اسل از بندیهای میانکاله : ۷۱ .
 دلان ملک = گوچه ملک تگه در محله زنجیره بن بابل : ۲۴۲ .
 دامغان : ۲۹۸ ، ۵۰۵ : اهل دامغان : ۶۵۱ ، ۶۵۲ .
 دربار صنوی : ۳۱۱ .
 دربند کولا (ظاهرآ گندوک عباس آباد پس از سرازیر شدن طرف مازندران) : ۴۶۱ .
 درختان سر و باغ شاه : ۶۵۳ .
 دانشگاه فیلزالفیا : ۶۹۸ .
 داود بن احمد بن علی بن عیسیٰ بن محمد بطحائی :

نهرست جامع

۸۲۷

- در بخت سر و در از ارضی رستگارا : ۶۹۰ . درویش اسکندر دایروانی متولی امامزاده قاسم
دروده برسراه تگه : ۵۷۰ . در دایروی بزرگ : ۱۷۱ .
- درزی کتن ازمحلات بارفروش : ۱۷۹ . درویش اسماعیل بانی بنای امامزاده عبدالحق :
درزی محله ازمحلات آمل : ۲۶ . ۴۱۴ .
- درم : ۴۸۶ . درویش اولیا در قادی محله روپشت
درمانگاه شماره در بابل : ۲۳۰ . گلخواران : ۳۵۱ .
- درمسجد ازمحلات ساری : ۴۹۵ . درویش بهلوان جباری متولی شاه عبدالله
درن DORN : ۱۸۷ ، ۰ ، ۲۸۵ ، ۰ ، ۵۰۷ . جلال ازرا : ۲۸۲ .
- دررویش فاج الدین (از محلات بارفروش
پشت شهرداری بابل امروز) : ۱۸۰ . ۷۱۲ ، ۶۷۷ .
- دوروازه استراپاد ساری : ۴۹۵ ، ۰ ، ۳۹۲ . ۴۵۲ . درویش جاندار متولی امامزاده عبدالله رضا
۴۹۶ .
- دوروازه بارفروش ساری : ۴۹۲ ، ۰ ، ۴۹۳ . واقع در دشت مرآمل : ۱۴۹ .
- دوروازه با غ شاه = دوروازه دولت ساری : درویش حسین بانی بنای امامزاده عبدالحق :
۴۱۷ . ۴۹۱ .
- دوروازه چهل دختران ساری : ۴۹۲ . درویش حمزه بن سید اسکندر خورشید
دوروازه دولت ساری = دروازه با غ شاه : (متولی شاه عبدالله جلال ازرا) : ۲۸۲ .
- دوروازه خالک ازده بکدهای سوریجی : ۷۶۷ . ۴۹۱ .
- دوروازه زندانه کوی آمل : ۴۰ . درویش خیل : ۱۷۰ .
- دوروازه فرح آباد ساری : ۴۹۱ ، ۰ ، ۴۹۲ . درویش خیل ازمحلات بارفروش : ۱۷۹ .
- دوروازه خیل محله = پنکشی محله و بربی
محل آمل : ۴۵ ، ۰ ، ۲۶ . ۴۹۵ .
- دوروازه گران ساری : ۵۰۹ ، ۰ ، ۵۲۷ . درویش داود در دهگده آهنگر کلای بیتمسر
شاہی : ۳۷۸ ، ۰ ، ۴۲۲ . ۴۹۱ .
- دوروازه واژی : ۷۰۳ . درویش رستم میثا : ۷۶۵ .
- دوروهن در یک گیاره متری سرخ کلا در چنگل : درویش روح الله والقریین تراشته در امامزاده
بوئس رضا در منکل شیرگاه شاگرد : ۴۱۵ .

- عالی بعقوب : ۳۷۹ ، ۳۸۲ ، ۳۸۴ ، ۴۰۶ .
گلخواران : ۳۵۰ .
- درویش محمد شهریار : ۷۳۴ ، ۷۳۵ ، ۷۳۶ .
درویش محدث شهربار : ۷۲۷ .
- درویش محمود در سکاباد : ۷۷۸ .
- درویش موسی اربیلی پیغمبران کاج حومه علی آباد (شاهی) : ۳۲۷ .
- درة تالار : ۴۲۳ .
- درة کندواکی : ۱۲۱ .
- درة لار : ۶۹۸ .
- درهم کلا از فراء وقف بر امامزاده ابراهیم آمل : ۸۵۰ .
- دریا = دریای خزر = دریای خزران : ۱۳۷ ، ۱۳۸ ، ۲۴۵ ، ۲۴۶ ، ۲۴۹ ، ۲۹۳ ، ۳۴۹ .
- دریا باری (محل انشاعب جاده بلکوئی) : ۱۶۹ .
- دریاچه کاله : ۱۸۸ ، ۲۵۸ .
- دریاسر هرازی : ۱۳۵ .
- دریا کار در سر راه بالسرا به فری کنار : ۲۷۱ - ۲۸۳ .
- دریای بزرگ = دریای خزر : ۶۵۵ ، ۷۰۹ .
- دریای خزر (= دریای خزران) : ۲۸۲ ، ۵۸۸ - ۵۸۹ ، ۶۱۷ ، ۶۲۰ ، ۶۳۰ ، ۶۵۷ ، ۶۳۱ ، ۷۲۱ ، ۷۲۳ ، ۷۲۵ ، ۷۲۶ ، ۷۲۷ . حاشیه کرانه
- دریای کوچک = خلیج استرآباد : ۶۵۵ ، ۷۰۵ .
- درویش شمس الدین بن درویش فخر الدین حاجی بن حسن حاجی : ۲۷۶ .
- درویش صادق مولای بقعه شیخ باقر کیا : ۲۷۸ .
- درویش عابدین نژدیک روت : ۴۹۷ .
- درویش علم بازی در باز نیر کلای باهل : ۲۵۳ .
- درویشعلی حاجی در سود کلا : ۷۷۱ .
- درویش علی شاه واقف رفیعات دریش داود : ۲۷۸ .
- درویش علی شهریار بن محمد شهریار : ۴۳۳ .
- درویش علی خرمد ساز زده مقبره پیر شهریار : ۴۲۵ ، ۴۲۶ ، ۴۲۷ .
- درویش فخر در اراضی بالا سرت مشهد گنج افزوز : ۲۰۱ .
- درویش فخر الدین در گلنا از دهکده های میاندورود : ۵۹۹ .
- درویش فضل الله متولی بقعه سید محمد در فری کنار : ۲۷۲ .
- درویش کلیم در سه کیلو متری سرخ آباد : ۷۱۵ .
- درویش مؤمن خادم مرقد شاه عبدالله جلال از رک : ۲۷۸ .
- درویش مارو در سوار دهکده ریزانه بالا چارین : ۷۱۶ .
- درویش محمد شاه در پایین رود پشت

فهرست جامع

۸۲۹

- دریای مازندران = دریای خزر : ۳۲۳ ، دلارستانی [از طوایف ساکن در آمل] : ۲۴ .
 دلو برس راه نگه : ۵۶۹ .
 دله میون سر راه نشل ۶۰ لزیر : ۳۲۱ .
 دلی محمدخان : ۶۲۱ .
 دماوند : ۱۹ ، ۶۴۸ ، ۷۴۷ ، ۳۹۷ .
 دمرگان : ۵۰ ، ۲۲۴ ، ۱۸۳ ، ۹۳ ، ۵۶ ، ۵۲۷ ، ۳۸۸ .
 دزدک چال بارفروش (= بابل) = قصر
 دزدک چال : ۱۴۲ ، ۱۹۵ .
 دزدکل در راه باغ شاه بابل : ۱۹۷ .
 دز هایرون در کوههار هزارجریب : ۷۶۱ .
 دشت بوران : ۲۴ .
 دشت مر (از نواحی آمل) : ۱۳۲ ، ۱۳۴ ، ۱۳۶ ، ۱۳۷ ، ۱۲۷ ، ۱۲۸ ، ۱۳۵ ، ۱۳۵ ، ۱۴۶ ، ۱۴۹ ، ۱۵۷ .
 دشت نگرگان : ۶۰۸ .
 دشت مازندران (= ساری و آمل و بارفروش) : ۴۲۳ .
 دشت مغان : ۶۰۸ .
 دشت نور : ۱۰۷ .
 دعریدارین سهراپ : ۳۹۶ .
 دفتر لی در پل کیلومتری شال دهکده نشل : ۳۲۱ .
 دو گاه : ۱۲۶ .
 دولت آباد اسرابن ساری : ۵۱۰ ، ۶۰۷ .
 دولت آباد مزکوره : ۷ .
 دولتی مار سر راه لزور به ملت : ۴۱۸ .
 دولیت دیهی که در زلزله ۶۰۴۰ قمری از بیان
 رفت : ۴۹۶ .
 دلارام کنیزک استاد عبید : ۵۱۸ .

- دونکا : ۱۶۳ ، ۲۲۲ .
دهات کاظم پنجی : ۱۹۶ .
دهستان : ۱۶۳ ، ۷۲۵ .
دهستانان سر : ۷۲۵ .
دهک در لاه آباد وقف بر باع شاه بابل : ۱۹۶ .
ده میان از دهکدهای بلون خانقه : ۳۹۲ .
ده میان راستویی سوادکوه : ۴۷۸ .
دهنه رو دخواز، تجرگان : ۷۱۷ .
دیزهوا، سمع قلمه شیخ طبرسی به این دهکده
من رسید : ۳۶۹ .
دبلم = دبلمان : ۴۴۰ ، ۴۴۲ ، ۴۶۱ ، ۴۶۱ ، ۴۶۲ .
دبلمان : ۱۳ ، ۶ : ۳۹۶ .
دبلی : ۴۴۵ ، ۴۵۰ ، ۴۴۸ ، ۴۴۷ .
دبلیان : ۴۴۰ ، ۷۶۹ .
دبلیان [خاندان ...] : ۵۰۵ .
دینار جاری : ۵۱۷ .
دینار گفشن : ۴۸۷ .
دین اسلام : ۲۱ .
دین اکولا در ساخت آب بندان کیا کلای شاهی : ۳۸۸ .
دین پیشسر پهای در بلنگ آزاد میان دورود : ۵۷۰ .
دین په در منان کلای علی آباد : ۳۲۷ .
دین په بوز باشی در پاشا کلای اسفیرود و
شوراب : ۵۷۰ .
دین کوش در العثیر نو کندکا : ۳۸۹ .
دین کوش در بال محله در شمال بابل : ۵۷۲ .
دین کوش اران : ۳۲۸ .
دین جمال الدین در شمال گیلخواران : ۳۲۸ .
دین چاره زار در دهکده اسپو کلای لاه آباد : ۲۸۹ .
دین سر در سید محله رو دی : ۵۷۲ .
دین سر در قادی کلا نو کندکای شاهی : ۳۸۹ .
دین سر در باین محله رفت پیشه بابل : ۲۹۵ .
دین سر در دهکده سلطان محمد طاهر پیشه
بابل : ۲۹۵ .
دین سر در میان پیشه جلال از رث : ۴۸۳ .
دین سر نزدیک دهکده چارکلای جلال از رک : ۲۸۴ .
دین سر نزدیک بقیه کریم و رحیم در فرقی-
کلا : ۲۵۹ .
دین شورک او نزدیک به دهکده شورک او
گیلخواران : ۳۵۵ .
دین کشی نزدیک بالامجال بین لاه آباد : ۲۸۹ .
دین کشی جنید در جنید علی آباد : ۳۸۹ .
دین کشی ۵۲۲ .
دین کشی فراخیل در جنوب شرقی بابل : ۵۲۴ .
دین کشی ملامحله در شمال بابل : ۵۷۲ .
دین کوش بلاعی نعمت در جمال کلای گیلخواران : ۳۸۸ .
دین کش در العثیر نو کندکا : ۳۸۹ .

- دین کوی خیل در دهکده کوی خیل گیلخواران : ۵۲۹ ، ۵۳۰ ، ۵۳۱ ، ۵۳۲ ، ۵۳۳ ، ۵۳۴ ، ۵۳۵ ، ۵۳۶ ، ۵۳۷ ، ۵۳۸ ، ۶۷۷ ، ۶۱۶ ، ۵۵۰ ، ۵۴۹ ، ۵۴۸ .
- دینه بن در اراضی دهکده لاریم چپک رود گیلخواران : ۷۵۲ ، ۷۲۵ ، ۷۲۱ ، ۷۲۲ ، ۷۰۹ ، ۶۸۳ .
- راپورت میانکاله : ۷۰۷ .
- دینه‌چال نزدیک دهکده بیت رود گیلخواران : راجی از خاندانهای ساکن در چرات : ۲۱۷ .
- رادار آمریکاییها : ۶۵۸ .
- رادکان : ۷۵۴ .
- راستوبی از دهستانهای سوادکوه : ۳۲۳ ، ۳۷۷ ، ۳۷۶ ، ۳۷۱ ، ۳۹۲ ، ۳۹۱ .
- رافع بن هرثمه : ۴۹۷ .
- رامیان : ۷۱۷ .
- راه آمل به بسار فروش (= بابل) : ۱۳۴ .
- راه آمل : ۲۷۸ ، ۲۷۸ ، ۲۰۰ ، ۱۶۹ .
- راه آمل به دریا : ۱۳ .
- راه آمل به دیلان : ۱۲ .
- راه آمل به ری = راه هراز : ۳۰ .
- راه آمل به محمودآباد : ۱۱۲ ، ۳۲ .
- راه آهن : ۴۰۳ .
- راه آهن اسی آمل = راه آهن آمل به محمودآباد : ۳۲ .
- راه آهن آمل به محمودآباد = راه آهن اسی آمل : ۱۵۱ .
- راه آهن بهشهر به بندر ترکمن (بندر شاه) : ۷۲۷ .
- راه آهن حاجی محمد حسن امین الشرب = رابینو : ۲۰ ، ۲۰ ، ۵۰ ، ۵۱ ، ۵۲ ، ۵۳ ، ۵۰ ، ۵۸ .
- راه آهن اسی آمل : ۱۱۲ .
- راه اجدان کوه به مازندران : ۲۱۷ .
- راه اشرف به استرآباد : ۷۲۳ .
- دینه‌چال از دهکده‌های چپکرود : ۳۲۹ .
- دینه‌سرته در شمال اشرف : ۷۴۲ .
- دیوار تیشه : ۷۳۶ .
- دیوار مازبار از جاگرم تا گیلان : ۶۰۸ .
- دیر آننانه اشرف : ۶۲۰ ، ۶۵۲ .
- دیرانخانه ساری : ۴۹۴ ، ۴۹۴ ، ۵۲۵ ، ۵۲۴ .
- دیرانخانه کریم خان زند در ساری : ۴۹۲ .
- دیو خونه در بادو دره یانسر : ۷۳۸ .
- دیو خونه در دامنه غربی کوه کرا : ۷۵۸ .
- دیو قله = قله اوولاد : ۴۲۷ ، ۴۲۹ .
- دیو کلای پایین : ۱۷۰ .
- دیو کلی میان قله ارنه کوه و مسجدیسر : ۴۳۱ .
- دیولیم از دهکده‌های بلوک زیر آب : ۳۹۲ .
- ۴۱۵ ، ۳۹۲ .

- راه اشرف به رباط : ۷۲۸ .
 راه اصفهان به سیاه کوه و مازندران : ۴۷۲ .
 راه ساری به علی آباد (شاهی) : ۵۶۸ .
 راه ساری به فرج آباد = راه فرج آباد : ۴۷۷ .
 راه افجه : ۴ .
 راه الیستان به شیرگاه : ۱۳۲ .
 راه بابل به شاهی (علی آباد) : ۲۹۱ .
 راه بالسر به بابل : ۲۵۵ .
 راه بالسر به پنهور : ۲۵۷ .
 راه پندین از بالا تجن به آمل : ۳۷۲ .
 راه پل سفید به میان کلا : ۴۱۵ .
 راه تجارتی گیلان : ۱۷ .
 راه ترجی : ۱۲ .
 راه تگه : ۵۶۹ .
 راه جدید آمل به بابل : ۱۷۰ .
 راه چاشم : ۴۷۳ .
 راه چرات به شیخ موسی : ۴۱۹ .
 راه چرات و اجدان کوه : ۴۱۶ .
 راه حسین آباد به دنگه پیا : ۱۷۰ .
 راهدارخانه نکا : ۶۷۹ .
 راه دوآب به چاشم و شاهرزا : ۴۷۳ ، ۴۶۸ .
 راه دهگذش شیخ موسی به نسل : ۳۲۴ .
 راه روی زیرزمینی میان نصر صنی آباد و باغ تپه : ۶۳۵ .
 راه زارم و شاه کوه : ۴۶۰ .
 راه زاظمرز به فرج آباد : ۶۷۸ ، ۶۸۳ .
 راه زیراب به شیرگاه : ۴۰۴ .
 راه ساروکلا به کوتا : ۳۸۳ .
 راه ساری به اشرف : ۵۶۶ ، ۶۷۵ .
 راه ساری به بار فروش : ۷۳۱ .
 راه ساری به کیاسر : ۶۰۶ .
 راه ساری به گرگان : ۶۸۸ .
 راه سوانکوه و کالیدرجه و کنده آب : ۴۱۶ .
 راه سوادکوه : ۴۷۵ ، ۴۷۶ ، ۴۷۹ .
 راه سیاه بیشه هراز به فیروزکوه : ۱۳۱ .
 راه شاه عباسی غیر راه دائمه : ۵۶۹ .
 راه شاه عباسی = جاده شاه عباسی = راه شاهی : ۲۹ ، ۳۷۳ ، ۳۹۳ ، ۳۷۶ ، ۴۹۰ .
 راه شاهی = راه شاه عباسی : ۵۶۸ .
 راه شهمیرزاد به هزارجریب : ۵۶۹ .
 راه شیرگاه به ساری : ۶۰۶ .
 راه صفویه = راه شاهی = خیابان شاه عباسی : ۵۶۸ .
 راه علی آباد به بار فروش : ۲۱۳ : ۳۶۲ .
 راه فرج آباد : ۵۳۳ .
 راه فرج آباد به منهدم : ۳۵۵ .
 راه فرعی شیرگاه به بار فروش ده : ۳۷۴ .
 راه فربم به استرآباد : ۷۷۷ .
 راه فیروزکوه به سرادکوه : ۴۳۰ ، ۳۹۳ : ۴۳۰ .
 راه قدیم شاه عباسی در بور خیل شیرگاه : ۴۱۶ .
 راه قدیم لفور : ۴۰۴ .

- راه قدیمی آمل به باهل : ۱۴۹ .
 راه قدیمی ساری به بارفروش (باهل) : ۳۴۳ .
 راه قدیمی شاه عباسی به آق مشهد : ۴۰۴ .
 راه قدیمی لاسم به نوا : ۳ .
 راه قربه چکرود به دریاچه کاله : ۱۸۸ .
 راه قلعه‌سر از راههای زیبای مازندران : ۴۸۶ .
 راه کارمزد : ۴۷۸ .
 راه کلیاد به اشرف : ۷۳۱ .
 راه کلیاد و گلو گاه : ۷۰۹ .
 راه کنگله‌لی : ۴۷۳ .
 راه گرگان به طبرستان : ۵۱۴ .
 راه گیلان و دریاکنار : ۵۸۱ .
 راه لاچم از زیراب جدا می‌شود : ۳۹۲ .
 راه لاکش (==جاده سراسری) : ۵۱۶ .
 راه لزیر به چرات : ۴۱۸ .
 راه مسحودآباد به باپسر : ۱۷۰ ، ۱۶۵ .
 راه نسل به بایجان : ۳۲۲ .
 راه نسل به لاسم : ۳۲۲ .
 راه نسل به لزور (لزیر) : ۳۲۱ .
 راه نفت و پرخانی : ۴۷۸ .
 راه وچاد : ۴۷۸ .
 راه هراز ==جاده هراز : ۱۱۸ .
 راه هی و سرجه رچه : ۳۹۷ .
 راهروهای زیرزمینی اندان : ۷۶۸ .
 رباط اول در اراضی کتووزان سر راه نسل به لزیر : ۳۲۱ .
 رباط شاهزادی [اسپهید شس الملوك] (بس میانین شاه اردشیر) : ۱۵۱ ، ۱۶۵ ، ۱۶۶ .
 رباط سرگندوک ==رباط شاه عباسی بسر سرگندوک عباس آباد : ۴۳۰ .

- روستکلا از دهکده‌های قره طفان: ۶۷۳، ۵۶۸، ۵۶۲، ۵۵۶، ۷۲۲، ۷۱۳، ۶۷۴، ۶۶۱، ۶۴۸، ۶۳۵، ۶۰۶، ۶۷۲، ۶۸۹، ۶۸۸.
- روسته برازان در آمل: ۳۸، ۱۳، ۷۲۵، ۷۲۴.
- رسگت بالا: ۷۲۸، ۲۸۵.
- رسگت پایین: ۷۲۸.
- رسم بر سر راه نشل به لاسم: ۳۲۲.
- رسول خدا = رسول الله = نبی: ۷۸، ۴۱.
- رسی الدین [میر...]: ۱۶۱.
- رسی کلا (= رزیا کلا) از محلات باز فروش: ۵۴۷، ۱۰۹، ۱۰۰، ۹۸، ۸۵، ۸۱.
- رسول کسری: ۱۵۹.
- رشته جبال البرز = رشته کوه‌های البرز: ۷۲۷، ۳۳۳.
- رشته کوه‌های جهان مورا: ۷۲۷.
- رشمه میان سیاه کوه و گزوار: ۷۷۷.
- رشید الدین ابو جعفر محمد بن علی بن شهر: ۳۰۲، ۳۰۱.
- آشوب سروی: ۱، ۲۹۵.
- رضا بن احمد بن محمد بن عبد الرحمن شجری از مدفوئین در آمل: ۲۷.
- رضا خان (رضا شاه سابق): ۷۱، ۷۲.
- روارچ از خاندانهای ساکن در چمن: ۱۲۲، ۱۰۴، ۲۵۰، ۲۰۷، ۲۰۰، ۱۸۰.
- رودبار چرات: ۴۲۰.
- رودبارک از شاخه‌های تجن: ۴۸۶.
- رضا خان اقبال السلطنه عکاس باش آجودان مخصوص: ۷.
- رضا قلی خان سرتیپ کلبادی فرزند میرزا محمد خان کلبادی: ۷۰۸، ۷۳۷.
- رضا قلی خان سدن رستافی: ۵۶۸.
- رضا قلی خان هدایت (= دخاقلی میرزا): ۲۸۷، ۲۵۵.
- رود جنید: ۲۹۱.
- ۱، ۳۰۴، ۳۷۲، ۱۹۲، ۱۷۷، ۶۳.

- رود باول = بابل رود : ۱۶۳ .
 رود بیل ہادشاہی : ۶۷۴ ، ۶۷۵ .
 رود پلور : ۷۲۸ .
 رودبی ساری : ۵۷۷ .
 رود هراز : ۳۰۷ .
 رود هرند (= رود گر گان) : ۷۲۲ .
 رودخانه آریم : ۴۷۳ .
 رودخانه ارم : ۴۸۶ .
 رودخانه ازر : ۴۸۱ .
 رودخانه باول = باول رود = رودخانه بابل : ۱۷۵ .
 رود نکا : ۴۸۶ .
 روز بنت خورشید : ۱۵۸ .
 روزنامه خاطرات اعتماد السلطنه : ۷۰۷ .
 روزنامه کیهان : ۶۹۷ .
 روس = روسها = روسان : ۷۰۲ ، ۵۳۰ ، ۵۹۲ ، ۵۹۳ ، ۵۹۱ ، ۵۸۳ .
 رودخانه چارامام : ۶۸۱ .
 رودخانه سولا : ۴۶۳ .
 رودخانه شلوت : ۱۱۷ .
 رودخانه عباس آباد : ۴۶۳ .
 رودخانه فریم : ۴۸۵ .
 رودخانه کاری از نهرهای منشعب از هراز : ۴۰۳ .
 روشندان ازدهکدههای باسر مشهدسر : ۲۵۵ .
 روضات الجنات : ۳۷۰ .
 روضه الصفا : ۵ ، ۵۸۲ .
 رومیه : ۵۸۲ .
 رویان : ۴۶۱ .
 رویان زمین : ۱۶۳ .
 رودخانه کلیان : ۴۹۴ .
 رودخانه کفرخان : ۶۸۱ .

- ری : ۴۲ ، ۴۲ ، ۴۶۰ ، ۵۱۶ ، ۲۸۵ .
 ریجه میان باطن و سردهن : ۳۷۷ .
 ریگچ چشم سرراه کیاسر : ۷۲۲ ، ۷۴۹ .
 ریگه میان باطن و سردهن : ۳۷۷ .
 ریگچ چشم سرراه کیاسر : ۷۲۲ ، ۷۴۹ .
- ز
- زاتی محله از محلات رستکلا : ۶۸۸ .
 زارم رود از شاخهای تجن : ۲۸۶ ، ۷۲۲ .
 زارم هزارجرب : ۴۹۶ .
 زاره Sarre : ۵۰ ، ۵۳۲ ، ۵۴۱ ، ۵۵۲ .
 زاغ سرا در تکابن : ۹۲ .
 زافر ز از تواحی قره طنان : ۶۷۳ ، ۴۹۹ .
 زاهدی قدبی در ساخته سنگ چال : ۱۲۹ .
 زال : ۴۵۱ .
 زاوه : ۷۱۵ .
 زت کنی چاه در سامان داراب کلا و اسرم : ۶۰۱ .
 زرج دره بر سرراه تنگه : ۵۷۰ .
 زرخونی از دهکده‌های چلاو : ۱۲۲ .
 زردشتیان : ۴۶ .
 زرسرسراه نشل به ازیر : ۳۲۱ .
 زرشت پکوشت سرراه آلات به امامزاده حسن : ۳۲۷ .
 زرگ باخ حومه ساری : ۵۵۴ .
 زیارت میروزان : ۹۱ .
 زیارو از دهکده‌های دشت سر : ۱۴۲ .

- زید بن احمد بن محمد بن عبدالرحمن شجری: سارقمش شهریار: ۸۲، ۸۳، ۸۴ .
سارو: ۶۶۱ . ۲۷
- زیراب [نام بلوک ودهگده مرکزی سوادکوه] ساروازدهگدهای پنجهزاره: ۷۲۸، ۷۳۱ .
شاهی: ۳۹۲، ۳۹۵، ۴۰۳، ۴۱۵، ۴۱۵، ۴۲۲، ۴۲۲ . ساروتقی (=میرزا تقی خان)=وزیر مازندران
=ساروخراجه: ۷۷۶، ۶۱۸، ۶۲۲ . ۴۳۳، ۴۳۳ .
زیروان بیه: ۷۴۲ . ۶۵۲
- زین الدین (میانجی شاهزادی رستم): ۱۶۵ . ساروکلای پیشسر شاهی: ۲۸۳ .
زین العابدین از مهرهای زیرستد بر گذاری ساروقی از خاندانهای ساکن در چرات:
تولیت: ۸۷ . ۴۱۷
- زین العابدین افراسیاب: ۳۱۱، ۳۱۰ . ساروبه (نام پسر فرخان): ۳۸۸ . ۵۰۱
- زین العابدین شیروانی = حاجی زین العابدین ساری = ساری: ۱۲ . ۳۹، ۶۲، ۲۳ .
زینونان دهگدهای در یک فرمونگی ساری: ۱۷۶، ۱۷۵، ۱۶۴، ۱۲۵ . ۵۴، ۴۸ . ۳۰۱، ۲۰۹، ۲۰۰ . ۱۸۷، ۱۷۷ .
۳۸۶، ۴۷۶، ۷۲۳، ۴۲۲، ۲۷ . ۴۹۱، ۴۹۰، ۴۸۹، ۴۸۸ . ۴۸۷ . ۴۹۶، ۴۹۵، ۴۹۴، ۴۹۳، ۴۹۲ .
۴۹۱، ۴۹۰، ۴۹۹، ۴۹۸، ۴۹۷ . ۵۰۹، ۵۰۷، ۵۰۴، ۵۰۳، ۵۰۲ . ۵۱۹، ۵۱۸، ۵۱۷، ۵۱۶، ۵۱۵ .
۵۲۱، ۵۲۳، ۵۲۲، ۵۲۱، ۵۲ . ۵۵۲، ۵۴۸، ۵۴۷، ۵۴۵، ۵۴۱ . ۵۶۳، ۵۶۲، ۵۶۱، ۵۶۰، ۵۵۲ .
۵۹۱، ۵۸۰، ۵۶۸، ۵۶۵، ۵۶۴ . ۶۰۶، ۶۱۳، ۶۰۲، ۷۰۲، ۷۰۹ . ۷۰۸، ۷۰۷ . ۷۷۸، ۷۷۹ . جامع ساری: ۵۵۶ .
حکام ساری: ۱۶۱ . خندق ساری: ۴۸۸ . شهرستان ساری: ۵۱۵ . ۶۹۶ . ۲۰۱ . ۵۱۰ . ۹۵ . ۱۰۹، ۲۸ . ۶۹۶ . ۱۷ . ۱۲۹ . ۲۰۱ .

- رود : ۱۸۰ ، ۲۰۷ ، ۲۲۲ ، ۳۰۷ ، ۴۸۵ ، ۳۳۳ . علمای شهر ساری :
- سجه رود = سجا رود = سرچه رود : ۲۱۹ ، ۵۲۵ . کوههای جنوب ساری :
- مردم ساری : ۴۹۶ ، ۵۵۵ . ساری رودبی از دهستانهای ساری :
- سختمان : ۲۸۵ ، ۲۵۶ . سد بلده نور : ۵ ، ۵۲۸ .
- سد رودخانه متالون : ۳۰۳ . ساریه = ساری : ۴۸۶ ، ۴۸۷ .
- سد سوادکوه نزدیک قلعه اولاد : ۴۷۸ . سازمان اوقاف : ۱۱۵ .
- سد عباس آباد = آب بندان عباس آباد :
- ساسانی : ۳۰۰ ، ۴۰۰ ، ۴۵۰ ، ۶۰۰ . دوران ساسانی :
- سد قدیمی پادشاه میر نزدیک باقلمه : ۳۲۹ . ساسانیان : ۳۰۰ ، ۳۶۱ ، ۴۴۶ ، ۴۴۷ .
- سد ودیوار فرخان کبیر : ۶۰۸ . ساسن کلام از نواحی هابل :
- سدی برآب نالار میان سامان اوریم و عباس آباد : ۴۲۹ . ۳۰۷ ، ۲۹۹ .
- سدی قدیمی نزدیک غاری درست چپ نالار :
- ساقی نقار درستان کلای علی آباد : ۳۴۷ . سالار از خاندانهای ساکن در زرخونی چلاو :
- سدیبر [قصیر...] : ۵۱۱ . ۱۲۳ .
- سراج الدین قمری : ۱۶۴ . سامره : ۲۶۶ .
- سرای اسبهبد فرخان در ساری : ۵۲۰ . سبزخمن محلی اطراف شیخ موسی : ۳۲۶ .
- سرای باوندان : ۵۵۵ . سبز میدان آمل : ۲۵ ، ۹۵ ، ۱۱۲ .
- سرای خواجه یعقوب مجوسی در آمل : ۳۹ . سبز میدان از محلات باز فروش : ۱۷۸ ، ۱۸۸ .
- سرای سلیمان بن عبدالله طاهر در ساری : ۵۱۹ . ۱۹۲ ، ۱۹۵ ، ۲۰۱ ، ۲۴۹ .
- سرای شاه طازی رستم در ارم : ۷۶۱ . سبزه میدان اشرف : ۶۵۲ .
- سرای و خانه عبدالله حازم در حازمه کوی آمل : ۳۸ . سبزه میدان ساری : ۴۹۶ .
- سریاز اشرفی : ۷۱۰ ، ۷۱۱ . سباء پادشاهان : ۶۶۶ .
- سر بازان ترک : ۴۲۱ . سبید شهر بارکوه لقب حکمرانان محلی کوه قارن : ۴۷۴ .
- سر بازان روسی : ۵۹۳ . سجا رود = سجاد رود = سجه رود = سرچه .

فهرست جامع

۸۳۹

- سربداران : ۴۳۸ ، ۴۳۷ .
- سربرسی سایکس : ۷۲۱ .
- سرپل مصلی درآمل : ۳۹ .
- سرتگه برسر راه تگه : ۵۷۰ .
- سرجه رود = سجا روود : ۴۹۹ ، ۳۰۸ ، ۳۱۰ .
- سرکلا جزء بلوک علی آباد : ۳۹۴ .
- سرحام ازدهکده‌های بازو و ارمهانسر : ۴۹۵ .
- سرحام آقا حسن ازمحلات بار فروش : ۱۷۹ .
- : Sir Henry Ellis ۵۲۸ .
- سرهنگ حکمی فرمانده قوای گرجستان : ۷۲۸ .
- سرهنگ کوتی از دهکده‌های پایین خیابان : ۱۱۹ .
- سرخاب بن شیریار از باورندیان : ۴۰۰ .
- سرخاب بن قارن : ۷۷۰ .
- سرخ دره : ۵ .
- سرخ دین په نزدیک فرهنه : ۷۴۲ .
- سرخ رباط : ۴۷۹ .
- سرخ رباط [بلوک ...] : ۳۹۱ ، ۳۹۲ .
- سرخ روود در جاده محمودآباد به بالسر : ۱۷۰ .
- سرخ کلا از دهکده‌های بلوک ذیراب : ۳۹۳ .
- سفید بن دعلج : ۱۶۲ .
- سعید بن مسلم بن ذئب : ۶۵ .
- سعید بن العلاء بار فروشی : ۲۰۶ .
- سفل سمرقند : ۵۱۱ .
- سرخ گریه ازدهکده‌های هزارجریب : ۷۷۷ .
- سرداره میر کمال الدین و میر شمس الدین : ۶۹۳ .
- سفرنامه ابت Abbott : ۴۸۹ .
- سفرنامه : ۷۳۰ ، ۷۳۱ ، ۷۳۲ ، ۷۳۳ .
- سفرنامه استرا آباد و مازندران مورخ ۱۲۷۵ : ۵۵۷ ، ۵۵۲ ، ۵۴۷ ، ۵۴۰ .
- سرداد مرکان سفیر جیمز اول پادشاه انگلستان : ۶۲۵ ، ۶۲۶ .
- سردمیدان و بازار فرح آباد : ۹۹۵ .

- سقانفار تکیه رست بیشه سر بابل : ۲۹۵ .
سقانفار در بابکار شاهی : ۳۸۵ .
سقانفار کیجا تکیه در حمزه کلایی بیشه بابل :
۵۶۵ ، ۵۶۶ ، ۵۷۲ ، ۵۷۴ ، ۵۹۳ ، ۶۱۵ ، ۶۶۵ ، ۶۷۹ ، ۶۹۰ .
مکه سفرنامه استودارت : ۱۹۳ .
- سکارو (محل کاخ حمام الدوله شهریار) :
۵۰۸ ، ۵۰۷ .
سکته کتن از محلات آمل : ۲۶ .
سکه رو از نهرهای دست راست هراز : ۲۹ .
سکه های طبرستان : ۶۰۸ .
سکینه خاتون بنت امام موسی علیہ السلام : ۸۲ : ۱۶۱ .
سکینه خواهر امامزاده بعین درساری : ۵۳۱ .
سلخ خانه قدیم آمل : ۱۰۵ .
سلطین صفویه : ۱۷۸ ، ۱۹۲ ، ۳۹۱ .
سلب مسی از دهکده های هزار جرب : ۵۶۹ .
سل دده از دهکده های هزار جرب : ۵۶۹ .
سلله باوندی = خاندان باوندی = آل باوند :
۴۱۵ ، ۵۹۵ ، ۲۹۲ .
سلطان امیر شمس الدین ابن امیر کمال الدین
حسینی متوفی ۹۰۵ در امامزاده زین-
العادین ساری : ۵۴۰ .
سلطان تکش بن ارسلان : ۷۶۱ .
سلطان حسین مدفون در شاهزاده حسین ساری:
۵۳۸ .
سلطان حسین صفوی [شاه ...] : ۶۷ .
سلطان حسین و سلطان محمد چهار بن موسی -
تالاری : ۳۲۳ .
- سقانفار تکیه رضا قل خان هدایت :
۱۹۲ ، ۴۱۳ ، ۴۲۰ ، ۴۳۰ ، ۶۷۴ ، ۷۳۷ .
سفرنامه گیلان و مازندران مکنزی : ۴۹۰ .
سفرنامه مازندران و استرآباد راینر : ۵۴ .
سفرنامه ناصر الدین شاه (مازندران) : ۳۰ .
۲۴۲ ، ۲۴۴ ، ۲۰۹ ، ۱۹۸ ، ۱۹۲ .
۴۰۳ ، ۴۲۷ ، ۴۳۰ ، ۷۰۵ ، ۷۲۸ .
سفرنامه یکی از هر اهان درن = سفرنامه
استرآباد و مازندران مردخ : ۱۲۷۵ .
سفیداب میان آب گرم و میاه گره : ۴۷۷ .
سفید چاه شهر پاری چهار دانگه : ۷۷۹ ، ۵۴۲ .
سقانفار چورین تکیه پاشا کلای دشت سر آمل :
۱۳۷ .
- سقانفار تکیه آهنگر کلا : ۳۷۷ .
سقانفار امامزاده قاسم در الشیر نو گندکای
علی آباد : ۳۶۲ .
سقانفار تکیه پاشا کلای دشت سر : ۱۳۷ .
سقانفار تکیه شیر محله : ۱۶۸ .
سقانفار تکیه اسیوس سر راه دهکده بالا رستم
تالاری : ۳۲۳ .

- الگاظم = شاهزاده حسین : ۵۳۶ .
 سلطان نظام الدین صاعدابن سلطان سعید صاعد
 حسینی بانی صندوق قطبی پادشاه میر
 در دهکده پادشاه میر بندهی : ۳۱۶ .
 سلطان خاتون : ۳۹ .
 سلطان ازبران فریدون : ۵۰۳ ، ۵۵۶ .
 سلهار محل اشغال ویکورود : ۲۹ .
 سله بن محل اطراف شیخ موسی : ۲۲۶ .
 سلیان (در زمان اکسره به طبرستان پناه برده) :
 ۳۹۵ .
 سلیمان حلیه السلام : ۷۷۳ .
 سرفند : ۵۱۲ .
 سسکنه : ۵۶۹ .
 سعائی مولف الایساب : ۱۷۵ .
 سنان : ۴۶۸ ، ۷۷۸ .
 سنه از دهکده های نزدیک فرج آباد : ۵۹۳ .
 سنکور : ۲۸۶ .
 سنگ بیل از محلات بارگروش : ۱۸۰ .
 سنگ بیل کنی در هوتم کیا کلاشاہی : ۳۸۹ .
 سنگ تپه در مرتع سرخ دیم : ۶۸۴ .
 سنگ تراشان سه راه کیاسر : ۷۲۹ .
 سنگ چال از دهکده های چلاو : ۱۲۲ ،
 ۱۳۲ ، ۱۲۹ .
 سنگ چال [مرتفعات...] : ۱۲۲ .
 سنگرخ از دهکده های بلوك الاشت : ۳۹۲ .
 سنگر : ۷۲۸ .
 سنگ سرک از دهکده های در آب بالا : ۳۹۱ .
 سنگ سوات : ۴۲۰ .
 سنگ قبری در بالفت ڈلفین : ۴۱۸ .
 سلطان زین العابدین = سیدزن العابدین در
 ساری : ۵۲۱ .
 سلطان سنجر : ۱۲۵ ، ۱۶۲ ، ۴۲۱ .
 سلطان شجاع الدین : ۱۳۱ .
 سلطان عثمانی : ۵۲۷ .
 سلطان محمد بن نون در شاهزاده حسین ساری :
 ۵۳۸ .
 سلطان محمد پسر امیر عبدالکریم والی ساری:
 ۴۲۳ .
 سلطان محمد خدا بهادر صفوی (۹۸۵ تا ۹۸۹):
 ۲۲۲ ، ۳۱۲ ، ۳۱ .
 سلطان محمد خوارزمیا : ۷۲۳ ، ۴۲۳ ،
 ۷۲۳ ، ۷۲۴ .
 سلطان محمد رستمداری [ملک] : ۱۸۶ .
 سلطان محمد طاهر از دهکده های بارگروش :
 ۳۲۳ .
 سلطان محمد طامر در دهکده های به همین نام
 در بیشه بابل : ۲۹۱ ، ۲۹۲ ، ۷۴۴ .
 سلطان محمود بن سلطان مرادخان = مرزا خان :
 ۳۱۲ .
 سلطان محمود خزنوی : ۵۰۴ .
 سلطان مرادخان [میر...] : ۱۸۵ .

- ستگ نیشت از دهکده‌های بلوک کلیان : سودین در امتداد یکدیگر در اراضی بازین : ۳۹۳
 جمنان علی‌آباد شاهی : ۳۸۹، ۳۲۱.
- ستگهای قبور بالای گردنه شلخین : ۴۲۰.
 سه راهی کله بست در جاده باپسر : ۲۸۲.
 سه راهی در راه باپسر : ۲۸۵.
- سه گجدان = گند سلم و تور آتشکده قدیم
 ساری) : ۵۰۳، ۵۵۶.
 سه راب (صاحب عجایب الاقالیم) : ۱۲، ۲۸۷.
 سیاپه در دشت رودین ساری : ۵۷۳.
 سیادشت از دهکده‌های هزارجریب : ۵۶۹، ۷۴۸.
- سیهاب بن رستم [اسپهاب]، عمزاده اشاغازی
 رستم : ۱۲۱، ۱۶۵.
 سه راب خان : ۶۲۱.
 سه برج ماحلی هشت خلی : ۶۷۸.
 سه شبهه بازار (بازار شهرساری) : ۴۹۸.
 سه گیوه از دهکده‌های سورتیجی : ۷۶۷.
 سه گجد در خارج شهرآمل : ۴۹.
 سیاه بیشه هراز : ۱۳۱.
 سیاه پشه چول : ۶۸۳.
 سیاه رود لاریم از رودهای علی‌آباد : ۳۲۱، ۳۲۹.
- سیاه رودین [آب ...] : ۳۷۸.
 سیاه گورهسر (رشته میان بلندی و لاریجان) : ۳۰۷.
- سیاه کوه بر سر راه سیاه بیشه هراز به فیروزه
 کوه : ۱۳۱.
- سیو در جلال از رک وقف بر باع شاه : ۱۹۶.
 سیوره ز از جریب : ۳۹۶.
 سوانه‌گوه = سواد کوه : ۴۲۲، ۴۲۰، ۴۶۲.
 سواد رو دیوار از دهکده‌های بلوک الاشت : ۳۹۲.
 سواد کوه = سوانه کوه : ۳۲۳، ۳۰۷، ۳۹۳، ۳۹۴، ۳۹۵، ۳۹۶، ۳۹۷، ۴۰۳.
 سواد کوه : ۴۱۵.
 سواد کوه، حکمرانان : ۷۲۸، ۷۸۱، ۷۷۴، ۳۲۱.
 قدم سواد کوه : ۴۱۹. صفحات سواد
 کوه : ۴۷۲.
 سوت چال سر راه شلخین گردن به جرات : ۲۱۸.
 سوت درجه سر راه ملاوه به هزارجریب : ۵۷۰.
 سونهسر از دهکده‌های بلوک کلیان : ۳۹۳.
 سورتیجی جزء چهاردانگه : ۷۴۷، ۴۸۵.
 سوردار نکیه = نکیه سلطانی : ۶۹۲.
 سورک میاندورو د ساری : ۵۹۷، ۶۷۳.
 سورلو بر سر راه تگه : ۵۷۰.
 سون آباد از دلزهای گندوق عباس آباد : ۴۷۸.
 سه هل در قریه سازی گلخون : ۱۳۲.
 سه نالار در میانگکله : ۷۰۷.

- سیاه کوه بر سر راه ملاوه به هزار چرب : ۵۷۰ .
 سید جلال از محلات بار فروش : ۹۸۰ ، ۱۷۸ .
 سید جلال سر در زرگر با غ ساری : ۵۵۳ .
 سید حسن بن سید علی بانی متفرق امامزاده عباس در ساری : ۵۵۲ .
 سید حسن تاجر بار فروشی [حاجی ...] : ۲۱۸ .
 سید حسن محقق بهشتی فرزند سید اسماعیل از مدفونین در مقبره قرضی : ۲۲۲ .
 سید حسن مولانا بانی مسجد مولانا : ۲۱۹ .
 سید حسن هزار چربی : ۴۲۳ .
 سید جهود در باخ دشت خلی آباد : ۳۳۶ .
 سید ذوالعین از محلات بار فروش : ۱۷۹ .
 سید ذوالفقار در دهکده حاجی کلایی گنج افزوز : ۳۰۶ .
 سید رسول صدرا نی از مدفونین در مقبره قرضی : ۲۴۳ .
 سید رکابی در شهر ساری : ۵۷۲ .
 سید رمضان ابن سید علی محمد کمال الدین نوابی نجاشی مدفن در امامزاده عباس رضا کوتا پیشتر شاهی : ۳۷۹ .
 سید زین العابدین در دهکده سید زین العابدین گلخواران : ۳۵۸ .
 سید زین العابدین بن سید کمال الدین = امامزاده زین العابدین در ساری : ۴۹۱ .
 سید جعفر وزیر ساروی در دوران شاه عباس : ۱۹۷ .
 سیاه کوه بر سر راه ملاوه به هزار چرب : ۳۷۷ .
 سیاه کوه کاشان : ۳۷۲ .
 سیاه گوش بن خالد سنانی : ۸۳ ، ۸۲ .
 سیاه مجد : ۱۶۳ .
 سیاهی از دهکده های بلارک کلیان : ۳۹۳ .
 سید آباد سر راه ملاوه به هزار چرب : ۵۷۰ .
 سید ابو صالح در اراضی دهکده مله بوشهه سر علی آباد : ۳۸۰ .
 سید اجل و وزنه سید علی منزلیان امامزاده شاه حمزه رضا : ۱۴۹ .
 سید احمد و سید مهدی در بالا آلات سواد کوه : ۴۷۷ .
 سید اسماعیل بن سیاه چه نجفی بانی در ورودی شاهزاده حسین ساری : ۵۲۵ .
 سید اسماعیل عادیان : ۵۰۷ .
 سید اشرف بن سید کمال الدین بن میر قوام الدین : ۵۲۵ ، ۵۲۶ .
 سید امیر محمد بن سید علی بهاء الدوّله : ۲۷۹ .
 سید باعلی شجری (میانجی شاه غازی رستم) : ۱۶۵ .
 سید باقر سید صالح لاریعن منصرف دین کوی خیل : ۳۵۳ .
 سید بهاء الدین در دریا سر هرازی : ۱۵۵ .
 سید تاج الدین در سراب گردان خیر گاه : ۴۱۶ .
 سید جعفر وزیر ساروی در دوران شاه عباس :

- سید ذینرا = سید محمد ذرین نوالی در چهار
گنی علی آباد شاهی : ۲۴۲ .
- سید علی آمل = سید علی بن سید کمال الدین
سید سه نور در دعکنه سو لاخ موزی اعلم
درستاق : ۱۰۹ .
- سید علی بن سید عبدالعزیز در هزار برابر :
سید شمس الدین بقهای در گنی سر جلال از رک :
۳۸۳ .
- سید علی بن سید کمال الدین آملی سازنده امامزاده
قاسم : ۲۳۲ ، ۲۲۵ ، ۲۲۶ .
- سید علی بن سید کمال الدین بن میر قوام الدین
مرعشی : ۵۴۵ ، ۵۴۶ .
- سید علی کیا در تیجینک جلال از رک : ۲۷۶ .
- سید خیاث الدین بن سید کمال الدین بن میر قوام
الدین : ۵۴۵ ، ۵۴۶ .
- سید فاضل کاتب کتبه در بقۂ سید قاسم :
سید علی کیا در بورخانی و نفت چال : ۴۸۱ .
- سید قاسم و سید ذین الدین در شهرود
کلایی علی آباد : ۳۲۵ .
- سید قاسم در کردخیل رو دیں : ۵۷۷ .
- سید قاسم نایب داعی : ۷۶۹ .
- سید کمال الدین بن سید شمس الدین با بلکان :
۶۹۵ ، ۶۹۶ ، ۶۹۷ .
- سید محله از محلات رستمکلا : ۶۸۸ .
- سید محمد در قادی کلایی بزرگ از دهکده های
علی آباد : ۳۳۶ .
- سید محمد باقر حجتی از مدفونین در مقبره
فرمی : ۲۲۳ .
- سید محمد بن سید حسین باش صندوق امامزاده
عباس در ساری : ۵۵۲ .
- سید عبدالصمد بن سید شمس الدین باشی
صندوق امامزاده عباس در ساری : ۵۵۲ .
- سید عبدالعزیز بن سید کمال الدین بن میر قوام
الدین : ۵۴۵ ، ۵۴۶ .
- سید عبدالظیم بن سید کمال الدین : ۵۷۴ ،
۵۷۶ .
- سید عزیزانه در دارد کلایی لاه آباد : ۲۸۹ .
- سید عزیز با بلکان : ۱۹۸ ، ۲۶۰ ، ۲۶۳ .
- سید الطماء اسماعیل بن احمد علوی عقبی

- سید محمد و سید جعفر در باین آلات سواد
کوه علف چری اطراف شیخ موسی :
کوه : ۴۷۷ .
۳۲۶ ، ۱۲۱ .
سید محله دهکده‌ای که جزء علی آباد شد. سید کلمر : ۵ .
۳۲۲ .
- سید محله از دهکده‌های پیش‌علی آباد : ۲۹۱ .
سید مرتفعی حام : ۳۰۹ ، ۳۱۰ .
سید مرتفعی بن سید امیر بانی صندوق امامزاده
حسام‌ساری : ۵۵۲ .
- ش**
- شاپورین (شهاب الدین امروز) : ۶۸۷ .
شاپور اول : ۵۰۳ .
شاپور دوم : ۵۰۳ .
شاپاخ سر راه چرات به شیخ موسی : ۴۱۹ .
شاد بیهن از دهکده‌های فیروزکوه : ۳۲۱ .
شاراق کوهی در جنوب سوادکوه : ۳۹۱ .
شاردن سیاح فرانسوی : ۶۵۵ .
شارمام جانی که ولاش باور آشته : ۶۸۱ .
شاراط گجد در ساری = گجد شاطر : ۴۹۲ .
شاطر گجدی = شاطر گجد : ۶۰۳ .
شال به در شمال قراچه : ۶۸۳ ، ۷۲۲ .
شال در گا علف چری اطراف شیخ موسی :
۳۲۶ .
شال کتی در شرق بابل : ۵۷۴ .
شال کتی در علی آباد بخش سرگزی شاهی :
۳۸۹ .
شالینگه چال : ۱۲۰ .
شام [الله ...] : ۴۱ .
شامر زا = شهمیرزاد : ۴۷۲ ، ۴۸۸ .
شاواللو بر سر راه سیاه پیش هراز به نیروز
سیه‌چی بر سر راه سیاه پیش هراز به نیروز
- سید مظفر مرتفعی : ۴۲۴ .
سید مهدی در کنج کلا : ۴۱۵ .
سید سیر کرام (پول ملکوف) = مرقد سید
مهدی کروب در مقبری کلایی بندی :
۳۱۷ .
سید نصیر الدین پدر سید ظهیر الدین مرعشی:
۵۱۵ .
سید نظام مدنون در مشهد جمن : ۳۲۰ .
سید نظام الدین محمد کاردگر : ۵۷۹ .
سید بحقی اوصیا [حاجی ...] از مالکان
کاروانسرای معتمد : ۲۱۰ .
سید الدین بن حاجی نجار : ۶۰۶ .
سیکاپل در محطة قبر آباد اشرف : ۶۷۰ .
سیل بندی ای قدمی در طرف چپ هراز :
۶۳ .
سیل در سال ۳۲۶ و ۳۲۷ در ساری به قول
مهجوری بدون ذکر مربع و مانع : ۴۹۷ .
سیل ساری ۳۲۳ قمری در ساری : ۴۹۶ .
سیل ساری سال ۳۲۵ قمری : ۵۶۵ .
سیه‌چی بر سر راه سیاه پیش هراز به نیروز

- شاه ابراهیم ادهم در پیت رود چپک رود . ۵۴۴ ، ۵۳۷ ، ۵۳۵
 شاهزاده سلطان محمد رضا : ۵۴۱ .
 شاهزاده علی اصغر در اشرف : ۶۶۶ .
 شاه زینگی از محلات پار فروش : ۱۲۹ .
 شاه اسماعیل اول : ۱۹۸ ، ۲۶۰ ، ۲۲۳ ، ۷۲۲ ، ۵۲۹ ، ۵۲۸ ، ۵۲۷
 به آب پندان کوچک : ۴۰۹ .
 شاه سلطان حسین صفوی : ۶۱۶ .
 شاه سلطان سرا نایستان نشین شوک انکر
 اسپهبدی : ۷۷۲ .
 شاه سلیمان صفوی : ۲۷۸ ، ۵۲۹ .
 شاه طهماسب صفوی : ۳۱۲ ، ۴۲۴ .
 شاه صفی (۱۰۲۸ - ۱۰۵۲) : ۶۳۳ ، ۴۷۶ .
 شاه جیاس اول : ۱۶ ، ۱۷ ، ۴۵ ، ۴۵ ، ۲۹ ، ۱۷ ، ۱۶ ، ۱۹۱ ، ۱۸۹ ، ۱۸۸ ، ۱۷۸ ، ۹۶ ، ۹۳
 ، ۲۳۴ ، ۱۹۶ ، ۱۹۵ ، ۱۹۴ ، ۱۹۳
 ، ۲۷۴ ، ۲۷۲ ، ۲۲۲ ، ۲۲۷ ، ۲۲۶
 ، ۵۶۷ ، ۵۶۶ ، ۵۶۳ ، ۵۲۲ ، ۵۰۶
 ، ۵۸۳ ، ۵۸۲ ، ۵۸۱ ، ۵۸۰ ، ۵۶۹
 ، ۶۱۳ ، ۶۰۴ ، ۵۹۳ ، ۵۹۲ ، ۵۹۱
 ، ۶۲۹ ، ۶۲۰ ، ۶۱۸ ، ۶۱۷ ، ۶۱۵
 ، ۶۲۸ ، ۶۳۷ ، ۶۳۵ ، ۶۳۳ ، ۶۲۲
 ، ۶۲۸ ، ۶۲۶ ، ۶۲۴ ، ۶۲۳ ، ۶۲۰
 ، ۶۶۱ ، ۶۵۶ ، ۶۵۴ ، ۶۵۳ ، ۶۲۹
 ، ۶۷۱ ، ۶۷۰ ، ۵۶۵ ، ۶۶۴ ، ۶۶۲
 ، ۷۰۷ ، ۷۰۳ ، ۶۸۲ ، ۶۷۸ ، ۶۷۷
 ، ۷۳۶ ، ۷۳۵ ، ۷۲۲ ، ۷۲۳
 شاه عباس دوم : ۱۸۷ ، ۱۸۸ ، ۳۵۷ ، ۳۷۶
- شاه ابراهیم ادهم در پیت رود چپک رود
 گیلخواران : ۳۵۳ .
 شاه اردشیر پدر اسپهبد شمس الملوك رستم
 شاه خازی : ۱۵۱ ، ۵۰۹ .
 شاه زیارت داخل شالیزار کلیج خیل و مصل
 به آب پندان کوچک : ۴۰۹ .
 شاه بمالو = خدو = خانقه شاه در ده میان
 راستوبن : ۴۵۶ ، ۴۷۸ ، ۷۴۴ .
 شاه پند برسر راه شهریورزاد به هزار جریب
 ۵۶۹ ، ۵۷۰ .
 شاهپور ذوالاکاف : ۷۶۱ .
 شاه تبه در شمال شرقی گرجی محله : ۷۴۲ .
 شاه تبه استرآباد : ۶۸۸ .
 شاه دل در دهکده بالا ده : ۷۶۹ ، ۷۷۰ .
 شاهراء عباسی = جاده شاه عباس : ۳۰۰ .
 شاهرخ پسر نادر شاه افشار : ۵۲۹ .
 شاهرخ خان فرمانده فوج سربازان که برای
 فتح قلعه فیروز جاه رفت : ۳۱۲ .
 شاهرخ گاؤزن : ۳۷۸ .
 شاهرخها از دهکدههای چپک رود : ۳۷۹ .
 شاهرود : ۲۰۹ ، ۷۲۸ ، ۵۶۹ .
 شاهزاده ابراهیم = مشهد لله بر چین در گرجی
 محله : ۷۲ .
 شاهزاده پادشاه امیر = پادشاه میر پندیبی :
 ۳۱۳ .
 شاهزاده حسین در اشرف : ۶۶۶ .
 شاهزاده حسین از محلات ساری : ۴۹۵ .
 شاهزاده حسین در محله شاهرخه حسین ساری :

فهرست جامع

۸۷۷

- شاهی = علی آباد = قائم شهر: ۲۹۲، ۳۰۷، ۴۱۳، ۵۹۰، ۵۸۲، ۶۱۷، ۶۱۳، ۶۳۷، ۶۳۷، ۶۶۱، ۶۶۰، ۶۵۹، ۶۵۸، ۶۵۶، ۶۳۶، ۳۲۴، ۳۲۳، ۳۰۳، ۳۷۵، ۳۷۰، ۳۲۴، ۳۲۳، ۴۸۱، پوش مرکزی: ۳۲۳، شهرستان شاهی: ۳۲۳، شاهی: ۴۸۱، پوش کشون از محلات ساری: ۴۹۵، شرف الدین سلطانی [ملک ...]: ۳۲۸، شرف الزمان یهودی طیب خاصه بدر گردیده بازو: ۱۲۶، شرف نما: ۱۳۲، شرفنی از دهکده های اعلم رستاق: ۱۱۱، شرفنی [خواهر اسپهید شاه غازی رستم]: ۱۶۵، شرم کنی دهکده سخورد بهای نزدیک کمالگر کلا: ۱۲۹، شروان شاه: ۷۰۳، شروین اول ملک الجبال (۱۵۸ تا ۲۰۰): ۷۷۷، شروین باوند [بروفور]: ۴۲۸، ۴۳۰، شربار = درویش محمد شهریار = محمد شهریار: ۴۴۶، ۴۴۶، ۴۳۷، ۴۳۶، ۴۳۶، شریف آباد مزکوره: ۶۰۷، شرین شاه بن حسین عرب بانی صندوق امامزاده سفید چاه: ۷۵۳، شش بیل بر روی خان رود در گز محله: ۱۳۴، شاهنامه: ۳۹۸، شعاع الملک باوند: ۴۳۱، شعبه شیلات در میان قلعه: ۷۰۵، شاه غازی رستم اول [اسپهید نصیر الدویل]: ۱۹۹، ۳۰۸، ۴۲۳، ۴۲۲، ۳۲۱، ۱۹۹، ۵۱۷، ۵۰۹، شاه غازی رستم دوم [شمس الملسوک ...]: ۱۶۳، ۱۶۴، ۱۲۴، ۱۲۱، ۵۵۸ تا (۵۵۸)، شاه کلا از محلات بارفروش: ۱۷۹، ۱۸۰، شاه کوتی از دهکده های دابو: ۱۶۶، شاه کوه نزدیک شهریزی: ۴۰۴، شاه کوه سرچشم رود نکا: ۴۸۶، شاه کوه [أهل ...]: ۶۵۱، ۶۵۲، شاه کیله (بعض نهر شاه و اشاره به شاه عباس است): ۶۶۱، شاه لینگه چال محلی اطراف شیخ موسی: ۳۲۶، شاه مردان = علی بن ابی طالب علیه السلام: ۳۷۸، شاه مرز میان استرآباد و قره سو: ۶۰۸، شاهنامه: ۳۹۸، شاه نشین هشت کیلومتری جنوب گلرگاه اشرف: ۴۷۶.

- شعر باف محله از محلات بار فروش : ۱۷۹ .
 شکراله رود از مرتفعات سیاه کوره سر شروع
 می شود : ۳۰۸ .
 شکرنه در شمال گلور گاه : ۷۲۲ .
 شکل شاه : ۷ .
 شلاب = چلاب : ۱۶۵ .
 شلفین علف چرب دامن شلفین گردن : ۳۹۱ ،
 ۲۱۸ .
 شلفین چال دامن شمالی شلفین گردن : ۴۱۸ .
 شلفین گردن — گردنه شلفین : ۴۱۸ .
 شله چار سر راه چرات به شیخ موسی : ۴۱۹ .
 شلته : ۵۵۰ .
 شلوت از نهرهای دست چب هراز : ۲۹ .
 شلی از شاخهای نجن : ۴۸۶ .
 شمس آل رسول : ۵۰ .
 شمس الدین بن سید عزیز بالکان [سید...]:
 ۲۸۸، ۲۶۲ .
 شمس الدین بن استاد احمد ساری (۸۹۹)
 متذوق امامزاده عباس را در آزادگله
 ساخته : ۵۵۰ .
 شمس الدین بن سید مرتضی بن سید رضی -
 الدین [سید...]: ۲۸ .
 شمس الدین بن محمد : ۶۸۶ : ۶۸۸ .
 شمشیربر : ۷۲۹ .
 شمشیر گرمحله از محلات بار فروش : ۱۷۹ .
 شمشیر محله = شمشیر گرمحله از محلات بار-
 فروش : ۱۸۰ .
 شمعون بن خداداد = یاپی بن فرخ آذین :
- ۱۵۸ .
 شندفر راه آمل نا محدود آباد : ۳۲ .
 شورستاق از دهکده‌های اهلمن رستاق : ۱۱۱ .
 شورا چال از دهکده‌های گندوان عباس آباد : ۳۲۸ .
 شورا چال از دهکده‌های دوآب بالا : ۳۹۱ .
 شورست از دهکده‌های بلوك راسته‌یی : ۳۹۲ .
 شون دشت [از طوابق ساکن در آمل] : ۲۴ .
 شهاب طاهری : ۶۸۷، ۳۹۹ .
 شهدا از محلات بار فروش : ۱۷۹ .
 شهر آشوب (= ابن شهر آشوب) : ۳۰۱ .
 شهر بند از گذرهای ساری : ۴۹۵ .
 شهر تجری قدیم در نو امام بندی است (بغول
 درن) : ۲۸۵ .
 شهر تجری قدیم سر راه بار فروش به آمل : ۲۸۴ .
 شهر خواست از دهستانهای ساری : ۴۸۵ .
 ۵۹۷ .
 شهر دارعمزاده اسپهبد شاه غازی رستم : ۱۲۱ .
 شهرداری بهشهر : ۴۵۳ .
 شهر رود از نهرهای دست چب هراز : ۲۹ .
 شهر منانه مرز = پایی دشت : ۲۰ .
 شهر کنی از دهکده‌های دابو : ۱۶۷ .
 شهر بار = شهر بار: ۴۵۲، ۴۵۳، ۴۵۵، ۴۵۶ .
 شهر بار [تیره...]: ۴۴۱ .
 شهر بار بلوکی در جنوب غربی تهران: ۸۳ .
 شهر بار [امیر ناج الدین...]: ۱۲۵ .
 شهر بار [حسام الدوله...]: ۱۶۲، ۳۸ .
 شهر بار بین دارالزالز باوندیان که بدست و شیخگیر
 کشته شد: ۴۰۰ .

فهرست جامع

۸۴۹

- شهرهار کوه = کوه قارن = سوادکوه: ۳۴۲، ۵۱۹، ۴۹۶، ۴۷۷.
- شیخ کلی از دهکده‌های بالاتجن‌شاهی: ۳۷۰.
- شیخ محمد حسن معروف به شیخ کبیر: ۲۴۸.
- شیخ موسی: ۱۲۰، ۳۰۲، ۳۲۱، ۳۲۲، ۷۷۷.
- شیخ نور در بالا پیغمبَر خُشَّت: ۷۵۸.
- شیرآباد: ۱۵۸.
- شیراز: ۲۲۷، ۴۹۸، ۴۱۵.
- شیرینکوب (أهل سور هزار چرب): ۳۹۶.
- شیرخان پو از بنه‌های میانکاله: ۷۰۹.
- شیرخوار گاه اشرف: ۶۶۶.
- شیرسوار بن شیراسفار: ۱۲۴.
- شیردره از دهکده‌های بلوک ذیراب: ۳۹۲.
- شیرگلا از دهکده‌های بلوک کارمزد: ۳۹۲.
- شیرگاه از دهستانهای سوادکوه: ۱۳۲، ۳۱۰، ۴۰۴، ۴۰۳، ۴۲۳، ۴۹۷.
- شیرخوار شید سرخ بابل: ۲۱۳، ۵۶۸، ۲۷۷.
- شیرخوار شید سرخ بابل: ۱۹۷.
- شیر محله از دهکده‌های جلال از رک: ۲۷۸.
- شیر محله از دهکده‌های دابر: ۱۶۷.
- شیروان: ۵۸۲، ۵۸۵. رهایی شیروان: ۵۸۲.
- شیروانی محله از قراه وقف بر امامزاده ابراهیم آمل: ۸۰، ۸۵.
- شیرخوار شید سرخ آمل: ۳۹.
- شیرین روود از سرچشمه‌های روود فریم: ۴۸۵.
- شیشه گرمحله ساری: ۴۹۵.
- شیعه امامیه: ۵۵۵.
- شیخ‌علی بهادر [امیر...]: ۱۶۰.
- شیخ‌علی دلارستانی [ملا...]: متولی امامزاده ابراهیم آمل: ۸۶.
- شیخ علی قراکوی (از امراض ایان امیر تیمور): ۱۶۰.

۶۵۷، ۶۵۶، ۶۵۵، ۶۵۴، ۶۵۲

۷۴۳، ۶۵۸

صیغه: ۴۲۸

صورت از دهکده‌های پندیم: ۳۲۰

صومعه میربزرگ در مرز نگوی داود: ۱۷۰

میدگاه شیلات در میان قلعه: ۷۱۳

خرابخانه بازار فروش: ۱۸۶

ص

صاحب حدود العالم: ۴۷۴

صاحب عباد: ۴۲

صادق رضا در بایین دزا: ۵۶۰

صادق شهیدزاده صاحب سهم کاروانسرای

فیضیه: ۲۱۱

صحراي شاه حسيني: ۷۰۹

صحراي گراودين پاين دست گلور گاه: ۶۱۵

صحراي ولیكان میان راه ساري به آمل:

۵۰۸

صحراي بیوت: ۷۲۸

صحراي ترکمن: ۷۳۷

صدر اکنی که در بقعة امامزاده ابراهیم بالسر به

خاک سپرده شد: ۲۶۳

صدری ته در جنوب شهر قزوین: ۷۲۱

صفا از مراحل حج: ۳۲۸

صفا ایشان [دهکده...]: ۷۳۷

صفويان [دوران...]= صفویه= صفوی:

۳۷، ۵۱، ۸۶، ۸۶، ۲۳۴، ۲۰۱، ۹۶

۱۷۵، ۱۲۳، ۱۲۲، ۸۶، ۲۷۲، ۲۴۵، ۲۰۷

۳۱۳، ۲۷۶، ۶۵۰، ۶۵۵، ۶۵۸، ۶۶۶

۶۱۳، ۷۵۵، ۷۵۲، ۷۳۴، ۶۶۷

۴۷۶، ۴۷۶

صفويان [بايخت...]: ۴۷۶

صفني آباد= قصر صفي آباد= صوفى آباد:

۶۴۲، ۶۴۲، ۶۴۱، ۶۲۸، ۶۲۵

ط

طاعرن سال ۱۲۷۷، ۱۸، ۰، ق: ۱۸

طاق کری: ۷۷۴

طاهان = فرح آباد: ۵۸۰، ۵۸۸

طاهری [شهاب...]: ۶۸۷، ۷۷۵

طاهریان: ۶۶

طایفة تراکمه بیوت: ۷۱۸

طایفة نیرو وز جامی از طوابیف ساکن در شیخ

موسی: ۳۲۴

طیستان: ۱۲، ۲۱، ۲۱، ۲۵، ۳۰، ۱۷۵

۱۲۳، ۱۲۲، ۸۶

۳۷۱، ۳۷۰، ۳۷۰، ۲۷۱، ۱۷۶

۳۷۸، ۴۳۵، ۴۲۵، ۴۲۵، ۳۹۸

۴۲۸، ۴۳۷، ۴۲۵، ۴۲۵، ۴۲۵

۴۲۶، ۴۲۶، ۴۲۶، ۴۲۶

۴۲۷، ۴۲۷، ۴۲۷، ۴۲۷

۴۲۸، ۴۲۸، ۴۲۸، ۴۲۸

۴۲۹، ۴۲۹، ۴۲۹، ۴۲۹

۴۳۰، ۴۳۰، ۴۳۰، ۴۳۰

۴۳۱، ۴۳۱، ۴۳۱، ۴۳۱

۴۳۲، ۴۳۲، ۴۳۲، ۴۳۲

- مردم : ۱۲۵ ، ۱۲۶ ، ملک : ۴۶۲ ، ابراهیم : ۸۸ .
 طبزنه رود = رودخانه تجن : ۵۶۲ ، ۵۶۵ .
 ظل السلطان مسعود میرزا : ۴۹۱ ، ۷۰۸ .
 طبرسی = فیض طبرسی : ۳۷۰ ، ۳۷۱ ، ۳۷۲ .
 ظهیر الدین مرعشی = میر ظهیر الدین .
 طبری و مجمع البیان تألیف دکتر حسین
 کریمان : ۳۷۰ .
 طبری : ۲۲۷ .

غ

- عادلشاه (۱۱۶۰-۱۱۶۵) : ۵۶۷ ، ۶۲۳ .
 عالم آرای عباسی : ۲۵ .
 عالی قاپو در اصفهان : ۵۹۱ .
 عالی کیا سلطان در جنگل اهواز و کشی بالا-
 خیابان : ۱۱۶ .
 عالیه کلا از دهکده های بلوک زیر آب : ۳۹۲ .
 عایشه گرگیلی دز = غار اسپهید خورشید :
 ۳۷۲ ، ۴۶۱ ، ۴۶۰ .
 عباس آباد (الفضل العباس) : ۴۱۱ .
 عباس آباد سامان ولابت فیروزگره : ۳۹۱ .
 عباس آباد = آب بستان عباس آباد : ۶۶۲ ، ۶۶۳ .
 عباس این احمد بن نصر الله باشی کلامی مoward
 کوهی کتاب کتبی معادی ضریح سید ابره-
 صالح درملة بو شمشراهمی : ۳۸۱ .
 عباس انبیسی [ساج...] سازنده و یادنامه امامزاده
 نامه در محله آستانه بار فروش : ۲۲۸ .
 طهران = تهران : ۱۸۹ ، ۵۲۹ ، ۵۳۰ .
 طهماسبی خطاط کتبیه نشر نکیه هن-
 بلکرون : سال ۱۲۲۷ فروردین : ۱۵۲ .
 طهمورث : ۱۲ .
 طیب دلارستاقی [آفاشیخ...] منوالی امامزاده

- عباس باوند (سهم الملک) : ۷۲۸ ، ۷۲۹ . عباس بن عبدالحق بن سید نصیر الدین بن سید کمال الدین :
- ۵۴۲ . عباس بن عبدالقه بن موسی الکاظم = امامزاده
- عبدالرحمن عبادی : ۴۳۴ ، ۴۵۶ . عباس در آزادگله ساری : ۵۴۹ .
- عبدالرحمن سرگرد ملحدان المعرت : ۸۳ . عباس بن محمد هاشمی : ۴۶۲ .
- عبداللطیم بن سید زین العابدین [سید...]: ۲۸ . عباس شایان : ۲۲۶ ، ۵۳۲ ، ۲۷۰ .
- عبداللطیب بن سید رضی الدین [سید...]: ۲۸ . عباسقلی خان اشرفی : ۷۰۵ .
- عبدالملک بن فقاع : ۲۱ ، ۴۷ ، ۴۹۷ . عباسقلی خان سردار لاریجانی : ۱۸ ، ۳۶۷ ، ۱۸ .
- عبدالملک بن مروان : ۱۵۹ . ۳۷۰ .
- عبدالملکی [طایفه...]: ۴۹۹ . عباس کوتی در پائین خیابان لیکوه نزدیک
- عبدی و شرکاء رئیس زاده : ۱۴۹ . بهدهگله انجیل : ۱۲۰ .
- عثمان بن نویلک : ۶۵ . عباس گرجی زاده : ۲۵۲ .
- عثمان اور گراپلی : ۵۰۰ . عباسشاه : ۳۵۸ ، ۳۵۹ ، ۵۹۰ ، ۶۵۹ ، ۷۰۳ .
- عراق : ۲۱ ، ۲۲ ، ۲۲۶ ، ۲۲۷ . عبد الله بن حازم : ۴۷ ، ۲۱ .
- عرب [حاکم...]: ۵۱۶ . عبد الله بن شاه حسین قاضی طبرستان بانی
- عرب [مهاجین...]: ۳۷۱ . امامزاده ابراهیم آمل : ۸۴ ، ۷۹ .
- عربستان : ۸۲ . عبد الله بن فتحعلیه : ۶۵ ، ۶۶ .
- عروض داماد از سرچشمهای روستاییم : ۴۸۵ . عبد الله بن مالک : ۲۱ .
- عز الدین بن بهاء الدین آملی [سید...]: ۱ ، ۵۳ . عبد الله بن محمودین نوع : ۱۵۸ .
- ۵۴ . عبد الله خان [میر...]: ۱۸۵ .
- عذیز بن شمس الدین معروف به بابلکان بانی دد و روودی صحن امامزاده ابراهیم بالسر : عبد الله فولادی : ۶۷۱ .
- ۲۶۵ . عبد الله قاضی : ۷ .
- عبدالملک حاکم مازندران = غیرضاخان : عبد الله کنی در شمال بابل : ۵۷۴ .
- ۴۶ ، ۴۹۲ ، ۵۲۲ . عبد الله گیلاتی نجار صندوق امامزاده سفیدچاه :
- علاوه الدوّله حسن پسر شاه غازی : ۴۲۲ . ۲۵۳ .
- علاوه الدوّله سنانی = رکن الدین علاء الدوّله سنانی : ۴۲۸ . عبد اللهی از دهکده‌های شهر باری : ۷۴۹ .
- علاوه الدوّله علی بن شهر بار : ۳۹۷ ، ۳۹۶ . عبد الجبارین عبدالرحمن : ۴۶۰ .

- علاء الدین بن درویش محمد ابوالوفا : ۵۲۹ .
علاء الدین بن سید رضی الدین [سید...]: ۲۸ .
- علی بن سید قوام الدین [سید...]: ۲۸ ، ۵۵ .
علی بن سید کمال الدین مرعشی [سید...]: ۵۱ ، ۵۲ ، ۵۴ ، ۹۲ ، ۹۷ .
- علی بن محمد قادری پسول رنگ در امامزاده
موسی درویش کلای علی آباد را داده : ۳۶ .
- علی بن بحیر بن حسن مدفون در آمل : ۴۶ .
علی ته ازدهکنه های پنجهزاره : ۷۳۰ .
- طیجان کنی در شمال بابل : ۵۷۴ .
- علی خوقی [آقای...] تعمیر کننه مسجد
محمد بن در محطة نوع دارین پار فروش : ۲۲۸ ، ۲۲۷ .
- علی خان نایب الحکومه مازندران از جانب
عهدالملک : ۴۹۶ .
- علی خان امین الملک : ۸ .
- علی خان بیگ تکلو : ۴۲۴ .
- علی خان اخوان عهدالملک = عهدالملک : ۸ ، ۶۵۳ ، ۵۲۴ .
- علی روز افزون : ۶۹۶ .
- علی سنگ [دکتر...]: ۶۰۲ .
- علی شهر آشوب : ۳۰۲ .
- علی شهر رود [= شهرود]: ۱۷ .
- علیقلی میرزا اعتضادالسلطنه : ۸ .
- علی الکریمی بن حسن بن خلیفه بن ابراهیم از
از مدفونین در آمل : ۲۷ .
- علاء الدین بن درویش محمد ابوالوفا : ۵۲۹ .
علاء الدین بن سید رضی الدین [سید...]: ۲۸ .
- علاء الدین رکابی [سید...] پسر سید اسدالله
رکابی : ۱۸۲ .
- علامه بن قاضی بن فائق : ۴۲۵ ، ۴۳۶ .
- علی علیه السلام [امیر المؤمنین...] = امیر
مزمان: ۷۸ ، ۹۶ ، ۹۸ ، ۹۹ ، ۱۱۷ ، ۱۱۸ ، ۲۱۰ .
- علی [اسپیدعلام]الدوله (۵۱۲ تا ۵۲۳): ۱۲۵ ، ۱۵۷ ، ۱۶۲ ، ۱۶۴ .
- علی آباد = شاهی (بخش مرکزی قائم شهر): ۱۸۷ ، ۱۸۸ ، ۱۹۸ ، ۲۱۹ ، ۲۲۳ ، ۲۳۷ ، ۲۴۷ ، ۲۴۸ ، ۲۴۹ ، ۲۵۷ ، ۲۶۵ ، ۲۷۷ ، ۲۹۵ ، ۳۱۱ ، ۳۲۹ ، ۳۳۷ .
- علی آباد فریم : ۵۶۹ .
- علی آملی [مولانا...]: ۵۱ .
- علی اشرف مشائی [آقا...]: ۶۷ .
- علی اصغر حکمت وزیر فرهنگ: ۵۳۲ .
- علی اکبر [مشهدی...]: ۱۱۱ .
- علی اکبر طهماسبی محمد[حاجی...] از مالکان
کاروانسرای معتمد : ۲۱۰ .
- علی باها عسکری : ۴۲۶ ، ۶۸۷ ، ۶۹۰ ، ۶۹۶ ، ۶۹۳ .
- علی بن احمد بن محمد بن عبدالرحمن شجری
از مدفونین رسالتی : ۲۷ .
- علی بن حسین نجار صندوق بالویه : ۴۵۹ .

- علی لاهیجی نویسنده تاریخ خانی : ۴۲۸ .
 عمارت کلاه فرنگی با غ شاه بحر الارم : ۱۸۹ .
 علیردان موسوی از سجن مهرهای دبل
 مسند تولیت : ۸۷ .
 عمارت و باغ امیر مکرم لاریجانی [میرزا
 محمدخان] : ۱۵۳ .
 عمارت و باغ امیر مکرم لاریجانی [میرزا
 محمدخان] بازمازدگان عمرانلو در
 در گلور گاه سجاد رود : ۲۹۹ .
 عمران از خاندانهای ساکن درستگچال جلاو:
 میرزا...]: ۷ .
 عمارت عصاد الدین [میر...]: ۱۶۰ .
 عمارت پرسته کله فرح آباد : ۶۰۷ .
 عمارت شاه عباسی در اشرف : ۶۵۲ .
 عمارت وابسته صفویه در شهر ساری : ۵۲۲ .
 عمارت تپه در طرف راست با بل رود : ۲۹۹ .
 عمارت جهان نما در فرح آباد = قصر فرح آباد
 = قصر شاه حبیس : ۵۸۰ ، ۵۸۲ .
 عمارت چهل ستون : ۶۳۲ .
 عمارت خواجه اندرون : ۵۳۰ .
 عمارت شاه عباسی در قرائب : ۶۵۲ .
 عمارت صاحب الزمان : ۶۳۲ .
 عمارت ظل السلطان در میانکاله : ۷۰۹ .
 عمارت فرح آباد ساری : ۵۶۵ .
 عمارت محمد شامی = قصر آقا محمدخان:
 عین الهم : ۱۳ .
 عین الهم : ۱۸۷ .
 عین الهم : ۵۲۹ .
 عین الهم : ۷۵۳ .
 عین الهم : ۳۸۸ .
 عین الهم : ۶۲۱ .
 عین الهم : ۵۷۴ .
 عین الهم : ۶۲۳ .
 عین الهم : ۱۱۰ .
 عین الهم : ۷۲۱ .
 عین الهم : ۴۶۲ ، ۴۱ ، ۲۰ .
 عین الهم : ۵۰۹ ، ۵۵۶ .
 عین الهم : ۱۶۲ .
 عین الهم : ۲۹۷ .
 عین الهم : ۱۹ .
 عین الهم : ۲۸۱ .
 عین خان بیک قورچی باشی - داماد شاه
 عباس : ۶۲۱ .
 عینی کنگی در شمال بابل : ۵۷۴ .
 عینی کنده از دهکده های کارگزارهای شاهی =
 عینی خندق : ۳۸۷ .
 عینی بن فخر الدین بن محمد حاجی کانب صندوق
 امامزاده سفید چاه :

- غار تارم در مسیر رود نگا : ۷۴۳ .
 غارهای دستی در مرتع چالش : ۴۷۹ .
 غار هوتو نزدیک تریجان (تروجن) : ۶۹۸ ، ۷۰۱ ، ۶۹۹ .
 غریب رضابانی تالار سفناوار گاوان کلا در بابلکار شاهی : ۲۸۵ .
 غریب شاه : ۱۸۲ .
 غسلگاه مشهد مقدس رضوی : ۳۷۲ .
 غضنفر شیخ : ۵۲۱ .
 غلامحسین لاسمی نجار سفناوار تکیه آهنگر کلای پیشتر شاهی : ۳۷۷ .
 غلامرضا بهلوی (= شاهپور غلامرضا) : ۳۵۵ .
 غلامعلی جهانیان از مالکان کاروانسرای معتمد : ۲۱۰ .
 غلامعلی خان ناصری : ۱۶۹ .
 غلامعلی واد استاد حسن رضائی : ۳۲۳ .
 غلام بزدانی [مشهدی...] از پیرمردان تکیه اوچاین : ۲۴۶ .
 غوطه دمشق : ۵۱۱ .
 غیاث الدین بن میر کمال الدین بن میر بزرگ : ۱۶۰ .
 غار سورک قره مطان : ۶۷۷ .
 غار سیالی در لرد : ۷۳۳ .
 غار علی په : ۶۹۸ .
 غار گله ره نزدیک روست قلعه : ۶۹۸ .
 غار کمر بند نزدیک به شهر : ۷۴۳ ، ۶۹۸ .
 غار گویی کولی جنوب به شهر : ۷۲۳ .
 غار گوسان : ۷۲۳ .
 غار کیجا کچال : ۴۶۷ ، ۴۶۸ ، ۴۷۱ ، ۴۶۸ .
 غار گه هوتو در شرق گوسان : ۶۹۷ .
 غار گرجی محله : ۷۴۳ .
 غار «لی» کنار رودخانه مهردیان : ۷۴۳ .
 غار لی بشت در دامنه کوه لی بشت چرات : فاضل سرفرازی صاحب مطلع السعدین : ۱۵۹ .
 فاطمه الزهرا : ۷۵۰ .

ف

غ

ق

- فری کنار : ۲۷۲ ، ۲۷۷ ، مژدم : ۱۶۶ .
 فریم = پریم جزء دودانگه : ۴۹۰ ، ۴۸۵ ، ۴۹۰ ، ۴۰۶ ، ۲۹۶ ، ۷۷۷ ، ۷۷۸ .
 شهر فریم : ۴۹۶ .
 خانانی خطاط : ۵۳۳ ، ۳۵۴ .
 قاجار خیل درودی : ۵۷۳ ، ۵۹۶ .
 قاجاریه = قاجاری : ۹۰ ، ۹۱ ، ۹۰ ، ۷۰۸ ، ۱۹۲ .
 دوران قاجاری : ۳۰۱ ، ۷۶۸ .
 قادی کلا از دیگدهای زیراپ : ۴۱۰ .
 قادی بجهه از محلات آمل : ۲۶ .
 قادی محله در راه دریاکنار به کله بست : ۲۷ .
 قارن [زکن الدوله ...] برادر کوچک شمس-الملک رسم دوم : ۱۲۶ .
 قارن بن سرخاب از باوندیان : ۴۰۰ .
 قارن بن شهریار : ۷۵۷ ، ۱۶۲ ، ۴۳۱ ، ۱۶۲ .
 قارن بن سرخاب از باوندیان : ۷۶۹ .
 قاسم : ۴۱۱ .
 قاسم بن علی موسی مدفن در امامزاده قاسم
 کوهکرون با بین هشتل دشت سرآمل : ۱۳۶ .
 قاسم خان : ۲۲۵ .
 قاسم سراج رسول : ۶۸۶ .
 قاضی جهان : ۴۲۳ .
 قاضی کنی از محلات بارفروش : ۱۷۹ .
 قاضی تورالله شتری : ۲۸ .
 قاین : ۵۰۹ .
 قبرستان محمد از محلات بارفروش : ۱۷۹ .
 قبل بند از دیگدهای بندیان : ۲۲۸ .
 قبیل کنده : ۴۰۸ .
 قبیل کوه : ۴۷۱ ، ۴۷۲ ، ۴۷۳ ، ۴۷۶ ، ۴۷۷ .
 [ناجیه ...] : ۱۲۱ ، ۱۲۱ ، ۱۸۸ ، ۱۹۱ .
 قاده : ۴۲۷ ، ۵۸۱ ، ۷۷۸ .
 قاده : ۳۲۱ ، ۳۲۲ .
 قاده : ۳۹۱ ، ۳۹۲ ، ۳۱۸ .
 قاده : ۲۲۷ .
 قبل بند از دیگدهای بندیان : ۲۲۸ .

- فیرابعلی محمد بن حسن د. محله راست کویی
آمل مقابله گنید : ۲۳ .
- فیرحاجی ملا محمد علی بارفروشی معروف به
قراءکلانه دشت بوران : ۲۴ .
- حضرت قدوس : ۲۴۹ .
- فیرخاتون درساري : ۴۹۲ ، ۶۰۲ .
- فیرفربدون نزدیک مسجد جامع ساری : ۴۹۰ ، ۶۷۳ ، ۶۸۰ ،
۶۸۲ .
- فیرکیف علیشاه در بقعة - اطمان محمد رضا در
ساری : ۵۷۶ .
- فبور چارسواران : ۴۸۲ .
- فبور میرعماد و اتفاق او در دهکده درزت : ۷۳۸ .
- فزل آلان = تجیه : ۴۰۷ ، ۷۳۷ .
- فزل باش : ۴۲۵ .
- فرباشان : ۳۱۱ .
- فزل قلعهها : ۵۳۰ .
- فولی (از دهکده‌های شمال ساری) : ۴۹۹ .
- فروین : ۱۱ ، ۲۳ ، ۴۲۲ ، ۴۲۴ ، ۴۲۶ ، ۴۲۷ ، ۴۲۸ ، ۴۲۹ .
- فشنیر از سرداران منجر : ۱۲۵ . لشکر و شنبیر :
۱۲۵ .
- فسرون زندیه : ۶۱۵ .
- قصاب کلا از محلات بارفروش : ۱۷۸ .
- قصاب کرنی از دهکده‌های اهل مدسانی : ۱۱۰ .
- نصر آقا محدثخان فاجار درساري = عمارت
محمد شاهی : ۵۲۷ ، ۵۲۸ ، ۵۲۹ .
- قراخیل از دهکده‌های بالا نجن علی آباد : ۲۷۴ .
- قراداغ موطن قدیم ایل عمرانلو : ۴۹۹ .
- قرابایی قراباغ : ۵۸۲ .
- قرانیه = قره نیه : ۵۰۰ ، ۵۲۲ ، ۶۴۲ ، ۶۵۲ ، ۶۸۰ .
- قراخیل از دهکده‌های بالا نجن علی آباد :

- قصر آمله در کوچه گازران آمل : ۱۳ ، ۳۷ .
 قصر اسپهبان و اسرارای اسپهبد فرخان و
 اسپهبد خورشید در تردوبنی : ۵۱۲ .
 قصر فرح آباد : ۵۲۸ .
 قصر فروز آباد در فیروزخوار بن قازن : ۵۱۷ .
 قصر اسپهبد شاه غازی رسم در قره کلانه آمل : ۲۲ .
 قصر و باغ شاه عباس در گرجی محله آمل : ۱۶۴ .
 قصر فراکلانه = قصر شاه غازی رسم : ۴۵ .
 قصر و باغ شاه عباس در گرجی محله آمل : ۱۵ .
 قصر و باغ شاه غازی رسم در قره کلانه آمل : ۳۸ .
 قصر و گرمابه سرخاب بن باو در پریم : ۷۷۳ .
 قصر دهباون ته = کاخ همایون ته : ۶۱۳ .
 قصر بزدان آباد در دهکده بزدان آباد : ۵۱۳ .
 قطب الدین آمل [مولانا ...] : ۹۱ .
 قطب الدین لاچی [مولانا ...] : ۹۱ .
 قلا میان همکرد کل دزلک رو دا به : ۱۶۶ .
 قلا بالای سرده نسل هایی : ۳۲۹ .
 قلا در دهکده چاله کلانی دا به : ۱۷۰ .
 قلا در مریع محله : ۱۷۰ .
 قلاوش : در قلاوش در چلاو : ۱۲۸ .
 قلا پشت رو بروی پنجاب پشت آهسر : ۱۲۹ .
 قلا کوتی در شاه کوتی دا به : ۱۶۶ .
 قلا کوتی = کافر کتنی در دهکده جزین دا به : ۱۶۷ .
 قلا کوتی در منگاریں جلال از زلک : ۲۷۷ .
 قلا کوتی در دهکده هربده اهلمن رستاق : ۱۱۰ .
 قلا گردن با تین تراز امامزاده قاسم در دامن کوه : ۱۶۴ ، ۱۶۳ .
 قصر صفائی آباد = کاخ صفائی آباد : ۱۳ ، ۶۴۲ .
 قلعه از بندهای میانگاله : ۷۱۵ .

- قلعه پامون = قلعه پایان : ۷۲۲ .
 قلعه بازوی سر راه باطری به بابل : ۲۵۹ .
 قلعه ازدگان ساری (= زرگان) : ۴۶ ، ۳۲۹ .
 قلعه برستق : ۷۶ ، ۵۱۵ .
 قلعه اولاد دیو = قلعه ایلال : ۴۶۶ ، ۴۲۷ ، ۲۹۳ ، ۷۰۵ ، ۷۰۴ ، ۷۰۶ ، ۷۰۷ ، ۷۱۲ ، ۷۱۱ ، ۷۱۰ ، ۷۰۹ .
 قلعه بیروزی = قلعه فیروزجاه = قلعه فیروز شاه : ۳۰۹ ، ۳۰۸ .
 قلعه بیل باهان هرسکوه بیل باهان سر راه نشل به لرور : ۳۲۲ .
 قلعه منگله = قلعه مزارکنی نزدیک و همکده بر جنده اهل رساناق .
 قلعه نوجی = نرجی از دژهای معروف ساری : ۱۸۷ ، ۵۱۳ ، ۵۱۴ ، ۵۱۵ .
 قلعه چخود = موری گنی در اسر کلای هندی : ۲۱۹ .
 قلعه جزیره آسکون : ۴۲۳ .
 قلعه جهینه استراپاد : ۱۲۳ .
 قلعه چارامام = چارامام : ۶۸۱ .
 قلعه چناشک : ۴۲۳ .
 قلعه خراباتی در بنی نرم آب : ۷۷۰ .
 قلعه دازا = در دره چلاپ : ۱۲۳ ، ۱۲۵ .
 قلعه ده گرون از دژهای گندوک عباس آباد : ۴۷۸ .
 قلعه دیروزید = قلعه رستم راهی شاهرضا : ۴۲۲ .
 قلعه آمل : ۴۵ .
 قلعه آنتسر : ۱۲۹ .
 قلعه ازدگان ساری (= زرگان) : ۴۶ ، ۳۲۹ .
 قلعه برستق : ۷۶ ، ۵۱۵ .
 قلعه اولاد دیو = قلعه ایلال : ۴۶۶ ، ۴۲۷ ، ۲۹۳ ، ۷۰۵ ، ۷۰۴ ، ۷۰۶ ، ۷۰۷ ، ۷۱۲ ، ۷۱۱ ، ۷۱۰ ، ۷۰۹ .
 قلعه بیروزی = قلعه فیروزجاه = قلعه فیروز شاه : ۳۰۹ ، ۳۰۸ .
 قلعه بیل باهان هرسکوه بیل باهان سر راه نشل به لرور : ۳۲۲ .
 قلعه بیل باهان سر راه نشل به لرور : ۴۲۸ .
 قلعهای قديمی بر دست راست نوبل آخري از فیروزگوه : ۴۲۹ .
 قلعهای قديمی بر سر یوزه در آب : ۴۷ .
 قلعهای قديمی در پیما پشت منگل : ۱۳۱ .
 قلعهای قديمی در جنگل قلک : ۴۰۴ .
 قلعهای قديمی در چند رمحله بالا خواجهان : ۱۱۷ .
 قلعهای قديمی در خشت رو زين : ۳۱۰ .
 قلعهای قديمی در دهگاه غمران بندی : ۳۱۹ .
 قلعهای قديمی در دهگاه لاجیم کلایان : ۳۹۷ .
 قلعهای قديمی در تله سر میاندووزن ساری : ۳۹۷ .
 قلعهای قديمی قبل از توان اول در راه گردواره ورسک : ۴۲۹ .
 قلعهای هنصل به بیل ورسک : ۴۲۸ .
 قلعه اولاد = قلعه ایلال : ۴۲۷ ، ۴۲۶ .
 قلعه ایلال = قلعه اولاد : ۴۲۱ ، ۴۲۰ .
 قلعه ایلال = قلعه رستم راهی شاهرضا : ۴۲۲ ، ۴۲۳ .

- قلعه علی آباد در علی آباد (شاهی) : ۳۲۵ .
- قلعه زکریا در جنگل زکریا در بالاخیابان : ۷۱۱ .
- قلعه فیروزجاه = قلعه پیروزی : ۱۱۸ .
- قلعه فیروزشاه = قلعه پیروزی : ۳۱۲ .
- قلعه ودبی آمل بهلوی بل غراز : ۶۴ .
- قلعه کانی میان دهکده بزرودی و شانه تراش
بندیں : ۳۱۶ .
- قلعه کنی نزدیک بقعة ملا محمد شهر آشوب
در بنگر کلا : ۳۰۴ .
- قلعه کنی در بانی کلای بندیں : ۳۱۶ .
- قلعه کنی پائین امook نو کندکا : ۳۸۹ .
- قلعه کنی در ابوالحن کلای بارفروش : ۵۲۳ .
- قلعه کنی احمد کلا در ۱۷ کیلو متري بايل : ۵۲۲ .
- قلعه گره سنگ در لفور : ۲۸۲ .
- قلعه گش در سونه جلال ازولک : ۲۷۷ .
- قلعه گش وقت بر باغشاه : ۱۹۶ .
- قلعه گش تپه در شمال گلو گاه : ۷۴۲ .
- قلعه گلین : ۴۲۳ .
- قلعه کنگله در دهکده کنگله لی راستیی
سوادکوه : ۴۷۲ ، ۴۷۳ .
- قلعه گویی سرا در اراضی دهکده گویی سرای
بندیں : ۳۱۹ .
- قلعه گوتی دهکده ای از دهکده های دایبر : ۱۶۷ .
- قلعه گوتی در قلاشد سرخ روود هرازی : ۱۵۳ .
- قلعه رویان در میانکاله : ۷۱۱ .
- قلعه زکریا در جنگل زکریا در بالاخیابان : ۵۷۵ ، ۵۱۵ .
- قلعه ساری = قلعه ازادارکله = قلعه شهر ساری : ۵۹۷ .
- قلعه سام در مرتع رستنگ روبروی گنگرج
کلا : ۱۲۷ .
- قلعه سامان در چلاو : ۱۲۶ ، ۱۲۷ .
- قلعه سراز دهکده های میاندرود : ۵۹۷ .
- قلعه سرتلک : ۵۳۶ ، ۶۶۴ ، ۷۰۴ ، ۷۰۶ .
- قلعه سوات بر بالای سنگ روات در گوره لی دشت : ۷۲۱ ، ۷۰۷ .
- قلعه سوات بر بالای سنگ روات در گوره لی دشت : ۴۱ .
- قلعه سوادکوه : ۲۲۲ .
- قلعه شاکله = شاه کله : ۶۶۴ .
- قلعه شاه عباسی در دهکده عباس آباد راستیی : ۴۷۹ .
- قلعه شاه نشین قدیم نزدیک دهکده چرات : ۴۱۹ .
- قلعه شو نادشت (شاہان دشت) = قلعه ملک یهمن : ۴ .
- قلعه شیخ طبرسی = نزدیک قربه قریل بالاتجن
شاهی : ۳۶۶ ، ۳۶۷ ، ۳۶۸ ، ۳۶۹ ، ۳۷۰ .
- قلعه طبرسی : ۲۲۹ ، ۲۰۶ .
- قلعه طبری = قلعه طبرسی = قلعه شیخ طبرسی :
قلعه عباس آباد : ۳۶۹ ، ۳۷۰ .
- قلعه عباس آباد : ۴۲۸ .

- قلعه کوچک از قلعه‌های کیلیان علی‌آباد : ۳۹۶ .
فناش علی‌خانی از موقوفات مسجد نصیرخان
اشرف : ۶۶۷ .
قلعه کیاکلا در کیاکلای علی‌آباد : ۴۶۱ .
قیصر غلام علی بن ابی طالب علیه السلام : ۱۱۷ .
قلعه کیلیان : ۳۹۵ .
قواستل از بندگاهی میانکاله : ۷۱۵ .
قلعه گردن در وسط دهکده عباس‌آباد : ۴۷۹ .
قوام الدین بن سید رضی الدین [سید...]:
قلعه گردن = قلعه اولاد : ۴۲۷ ، ۴۴۹ .
قلعه گلستان : ۳ .
قلعه لسرکلا در دو فرنگی شیخ موسی :
قوام الدین بن میرعبدالکریم [میر...]: ۱۸۵ .
قوام الدین مرعشی [سید... میر...]: ۵۱۳ .
فروش : ۵۱۶ .
قلعه ماهانسر (= باپسر) : ۲۵۷ .
قلعه ماهانسر (= باپسر) = ماهندرز = ماهندرز
سردرز) : ۱۴۲ ، ۱۵۸ ، ۱۶۰ ، ۱۶۱ ، ۱۶۲ .
فیاس کلا از دهکده‌های دابو : ۱۷۰ .
فیصر روم : ۴۳۹ .
قلعه مرزاک نزدیک مرزاک و گرد روبار :
قلعه مژدهسر (= باپسر) : ۶۸۱ .
قلعه ملک بهمن = قلعه شونا دشت : ۴ .
قلعه میرعماد در هزارجریب : ۷۶۲ .
قلعه ناصر‌آباد : ۴۳۱ .
قلعه ولوكلا تمثید گنج افروز : ۳۰۰ .
قلعه‌های ساری : ۲۲ .
قلعه‌های فرج‌آباد : ۵۹۵ .
قلعه ارغون کوه : ۴۳۱ .
قلعه دماوند : ۶۵۶ .
قلیچ لی محله ساری : ۴۹۵ ، ۴۹۹ .
قلیچ لی [طایقه...] از طوابیف ترکمان : ۴۹۹ .
قلیچ محله = قلیچ لی محله در ساری : ۴۹۵ .
قرمه : ۴۴۸ .

فهرست جامع

۸۶۲

- کارخانه‌ای نیشکر نزدیک علی آباد : ۳۲۲ . کار و اسرای حاجی عباسعلی در بابل : ۴۹۵ .
 کارد گر محله = کار دی محله از محلات آمل : کار و اسرای حاجی علی اکبر سبز علیان در بازار
 شهدابا بل : ۲۱۲ . ۶۲۰ ۲۶ .
 کارد گلا از شاخه‌ای نجن : ۴۸۶ .
 کارد گر تعاور = تجربی اسبه شوری بی سر راه
 بازار با بل : ۲۱۱ .
 کار و اسرای حاجی کریم کرمی آلاشتی در
 محله چهارسوق با بل : ۲۱۲ .
 کار دی محله از محلات آمل = کارد گر محله :
 کار و اسرای حاجی محمدحسن در محله بازار
 با بل : ۲۱۱ . ۴۶ .
 کاردی محله از دهکده‌های جلال از رک : ۲۷۸ .
 کاردی محله = کارد گر محله از دهکده‌های
 میدان با بل : ۲۱۲ . ۱۶۸ .
 کارگنده (جزء بخش مرکزی شهرستان ساری) :
 کار و اسرای حضرت در محله چهارسوق با بل :
 ۲۱۰ . ۴۸۵ ، ۳۲۲ .
 کار لتون کون : ۶۹۸ ، ۶۹۹ .
 کارمزد [نام بلوك و نام دهکده‌های کری] : ۳۹۲ .
 کار و اسرای محله از محلات آمل : ۲۶ .
 کار و اسرای امین‌الملک در کار رود با بل :
 ۲۰۹ .
 کار و اسرای پای گردناکبود (در لار) : ۵ .
 کار و اسرای بازار گرجی کجک اشرف :
 ۶۶۹ ، ۶۱۶ .
 کار و اسرای بزرگ اشرف : ۶۱۶ ، ۶۶۹ .
 کار و اسرای بلنگ در شهر با بل : ۲۵۳ .
 کار و اسرای نیربزی در محله بهرام اتر ساری :
 ۵۶۴ .
 کار و اسرای حاجی طالیان در محله اوچابن
 با بل : ۲۱۲ .

- بابل : ۲۱۲ .
کاروانسرای علی گذا معروف به علی بن در
محله دروازه استراپاد ساری : ۵۶۴ .
کاروانسرای قدیمی در دارون محله آمل : ۷۱ .
کاروانسرای قصر به در محله چهارسوق بازار
بابل : ۲۱۱ .
کاروانسرای لار : ۷ .
کاروانسرای فیضیه در آمل : ۱۰۵ .
کاروانسرای کاشی در دروازه بارفروش
ساری : ۵۶۳ .
کاروانسرای لعلی در خیابان پیغمبر نبیه بابل :
۲۱۱ .
کاروانسرای معتمد در محله چهارسوق بابل :
۲۱۰ .
کاروانسرای مفتخرالمالک در خیابان شهر باز
پور بابل : ۲۱۳ .
کاروانسرای ملک در محله بازار بابل : ۲۰۹ .
کاروانسرای میرزا آقا در ساری : ۳۹۵ .
کاروانسرای میرزا شفیع در آمل : ۱۰۵ .
کاروانسرای وزیری در آمل : ۱۰۵ .
کاروانسرای وکیل در محله میدان ساری :
۵۶۳ ، ۴۹۵ .
کاروانسرای همدانی در محله میدان ساری :
۵۶۴ .
کارکنده از دهستانهای ساری : ۴۸۵ .
کارکنده (جزء شاهی) : ۴۸۵ .
کاربر مرزه نشل به از پر : ۲۲۱ .
کاری کلا از دهکده‌های روستا مژبدسر :
- ۲۰۵ .
کاسی [دکتر...]: ۵۵۴ .
کاسه گرمخانه از محلات بابل : ۸۰ .
کاشان : ۲۲۶ .
کاشیهای شش ضلعی در گالش کلا : ۲۸۲ .
کاشی محله از محلات آمل : ۲۶ .
کاظم (برادر امامزاده ابراهیم در آمل): ۷۸ .
کاظم بیک [حاجی ...] بانی مسجد کاظم بیک:
۲۲۸ .
کاظم بیکی از دهکده‌های لاله‌آباد : ۲۸۷ .
کافر قله، قلعه خرابه عظیم در دهکده قله، کشن
دشت سر: ۱۲۱ .
کافر کنی در اراضی علمدار بابل : ۲۵۲ .
کاکران از دهکده‌های بلوک اند: ۳۹۲ .
کالپوش: ۶۱۶ ، ۴۹۹ .
کاله = انجله = میانکاله: ۳۵۸ ، ۷۰۲ .
کامران میرزا نایب السلطنه: ۸ .
کامس: ۲۸۷ .
کبریت محله قسمتی از مجاور محله: ۲۳۳ .
کبود جامه: ۵۱۲ .
کبود کلایی بسته بابل : ۲۹۸ .
کبود گبند خارج شهر آمل ارزلز له و بران شد:
۵۲۰ ، ۵۰۰ ، ۲۹ .
کبور چال از بنهای میانکاله: ۷۱۵ .
کتاب اساسی دهات کشور: ۵۳۱ ، ۵۴۱ .
کتاب: ۵۳۷ ، ۵۵۲ ، ۵۵۷ ، ۵۵۷ ، ۷۷۷ .
کتاب بایین الفضل: ۷۲۳ .

- کتاب التحریر والشرح تألیف سید ابو طالب کربلای ابراهیم باانی مقانفار تکیه آهنجر کلای
پیغمب: ۴۲ . پیغمبر شاهی: ۳۷۷ .
- کتاب التهیم لاوایل صناعة الشجيم: ۴۴۷ . کربلای ابراهیم باانی بنای امامزاده عبدالحق:
کتابخانه بیرونات سلطنتی: ۳۶۱ ، ۳۱۹ . ۴۰۴ .
- کتابخانه عمومی آمل: ۲۹ . کربلای علیرضا نوالی نجار ضریح مقبره
باادشاهه میر در دهکده پادشاه میر بندی: ۱۲۸۸ . کتابخانه عمومی هاشمی: ۶۰ .
- کتاب الدعامة تأليف سید ابو طالب پیغمب: ۴۲ . کتاب دیوار شیر باران: ۶۰ .
- کتاب فهرست بنادری تاریخی و اماکن باستانی ایران: ۵۴ ، ۵۵ ، ۷۳ ، ۹۵ . میر در دهکده پادشاه میر بندی: ۱۲۸۸ .
- کتاب المجزی تأليف سید ابو طالب پیغمب: ۴۲ . کتاب المجزی هدایت چراتی سواد کوهی باانی
ضریح سید ابو صالح در ملة پیشه سر
علی آباد: ۳۸۰ .
- کتاب پلی علف جری اطراف شیخ موسی: ۳۲۶ . کتاب اجال علف جری اطراف شیخ موسی: ۳۲۶ .
- کرچنگ پیش صر شاهی: ۳۸۲ . کرد [طاغه ...]: ۴۹۹ .
- کتل کبود (= گردنه کهور): ۵ . کرد آباد از دهکده های بلوک زیر اب: ۳۹۳ .
- کته خواست کوتی درهایین خیابان لیستکوه: ۱۲۰ . کتبهای در تجریخیل هزار جریب: ۷۶۲ .
- کتن سر از دهکده های جلال ازرک: ۲۸۳ . کتن سر در اراضی اسپه شوریان جلال ازرک: ۲۸۴ .
- کرد آباد بالای تنگه کولا: ۱۲۵ . کتن سرا دهکده ای که جزو علی آباد شد: ۳۳۳ .
- کرد آسباب از دهکده های بلوک خانقاہی: ۳۹۲ . کتبیک علف جری اطراف شیخ موسی: ۳۲۶ .
- کرد کلا از دهکده های چپکرود: ۳۴۹ . کردی: ۴۴۷ .
- کرد محله (= کرد کوی): ۷۲۹ ، ۵۸۸ . کجهور: ۴۹۹ .
- کرد محلة: ۲۵۲ . کجهید از دهکده های بلوک کلایان: ۳۹۳ .
- کرد محله ساری: ۴۹۵ . کجهه سنگ کنار رودخانه هراز: ۱۱۸ ، ۱۸۰ .
- کربلای معلی: ۱۸۵ ، ۲۶۶ ، ۲۶۸ . کربلای معلی: ۳۱۱ .

- کلام فرنگی بر روی رودخانه تالار: ۲۵۷ .
 کلام فرنگی بحرارم بابل: ۱۸۰، ۱۹۰، ۱۹۲ .
 کلام فرنگی جویی با غمک آرا = کلام فرنگی
 ملک آرایی: ۵۲۴ .
 کلام فرنگی ساری: ۴۹۴ .
 کلام فرنگی ملک آرایی: ۵۲۲ .
 کلام از بخشش‌های اشرف: ۶۱۳، ۵۶۸، ۴۸۵ .
 ۷۲۲، ۷۲۷، ۷۲۳، ۷۲۴، ۷۲۷ .
 کلش خیل محله (شايد گالش خیل) از محلات
 آمل: ۲۶ .
 کلمت را برت مارکام: ۷۱۵ .
 کله بست از دهکده‌های رود بست مشهد سر:
 ۲۷۱، ۲۵۵ .
 کله کون (کلیکان) هرازی: ۱۵۵ .
 کله میدان از دهکده‌های علی آباد: ۳۴۳ .
 کلیان از دهکده‌های بلولا آلات: ۳۹۲ .
 کلیجان و سناق از دهستانهای ساری: ۴۸۵ .
 کلیج کلا از دهکده‌های بلولا زیراب: ۳۹۲ .
 کلیج کلا بر سر راه نگه: ۵۷۰ .
 کمال الدین نزدیک سرخ کلای جدید: ۴۱۵ .
 کمال الدین بن میر قوام الدین مرعشی [سید...]:
 ۱۸۷، ۱۸۳، ۱۶۱، ۱۶۰، ۴۸ .
 ۵۴۵، ۴۹۷، ۴۸۸، ۴۳۹، ۲۵۱ .
 کمان رو از تپه‌های دست چپ هراز: ۲۹ .
 کمانگر کلا از دهکده‌های دشت سرآمل:
 ۱۲۹، ۱۳۷ .
 کمانگر کلای دایره: ۱۶۹ .
 کریم بد تیر آملی: ۸۴ .
 کریم خان زند: ۴۹۸، ۶۰۵، ۶۰۸ .
 کریم زیاز در بان کله بست و پیر: ۳۱۱ .
 کلیان از دهستانهای سرداد کوه: ۳۲۳ .
 ۳۹۵، ۳۹۳، ۳۹۶، ۴۰۱ . آب دره
 کلیان: ۴۰۵ .
 کنیل از دهکده‌های لورا: ۳۹۵ .
 کنی گاما: ۷۱۸ .
 کنکسر ا در کثار باول رود کاخ میرعلی خان:
 ۴۱۷، ۱۸۵ .
 کشو اره: ۱۲۶ .
 کلا از دهکده‌های بلولا زیراب: ۳۹۳ .
 کلاج خوبی سر راه چرات به شیخ موسی:
 ۴۱۹ .
 کلاج مشهد از محلات بابل: ۱۷۹، ۱۷۶ .
 کلار: ۱۲ .
 کلار دشت: ۴۹۹ .
 کلا رود از ارتفاعات میان بند شروعی شود
 و اراضی بابل را آبیاری می‌کند: ۱۸۰ .
 ۳۰۷ .
 کلاریجان (بلولا دهکده مرکزی): ۳۹۲ .
 کلا غ مسجد = کلاج مشهد بقول مرگان:
 ۱۸۵ .
 کلا غ مسجد در شهر ساری: ۵۷۲ .
 کلاک پنجهزاره: ۷۲۹ .
 کلام تخریج محله در تالاری: ۳۴۳ .
 کلام اف مجید = قرآن: ۸۱ .

- کم دره از دهکده‌های دشت سرآمل : ۱۴۵ .
 کمر پشت سرراه آلاشت به امامزاده حسن : ۳۸۲ .
 کوتی در فیاس کلای دایو : ۱۷۰ .
 کوتی چنید نزدیک شهر بابل : ۲۵۲ .
 کمر پشت علف چری اطراف شیخ سوسی : ۲۵۷ .
 کوتی خرد مرد : ۲۵۷ .
 کوچک سرا دهکده‌ای که جزو علی آباد شد : ۳۲۶ .
 کمرود بر سرراه نگه : ۵۷۰ .
 کمرود از دهکده‌های بلوک خانقاہی : ۳۴۳ .
 کمرود از دهکده‌های بلوک خانقاہی : ۳۹۲ .
 کمرود از دهکده‌های بلوک راسنوبی : ۳۹۲ .
 کمکلا از دهکده‌های دشت سرآمل : ۱۴۲ .
 کمند از دهکده‌های بلوک کلار بجان و کندین : ۳۹۲ .
 کوچه صدری از گذرهای ساری : ۴۹۵ .
 کوچه لطفی : ۱۲۲ .
 کورا بر سرراه نگه : ۵۷۰ .
 کوره سر از محلات بار فروش : ۱۷۹ .
 کوشان (کوهستان امروز) از دهکده‌های فرد طفان : ۶۷۳ ، ۶۹۲ ، ۶۸۸ ، ۶۹۶ ، ۶۹۷ .
 کنج از خاندانهای ساکن در تیار چلاو : ۱۲۲ .
 کستانین : ۷۱۹ .
 کنسی از دهکده‌های دشت سرآمل : ۱۳۴ .
 کوشک سرا در مشهد گنج افروز : ۳۰۰ .
 کوشک شاه اردشیر در روبدبار آمل : ۱۵۱ .
 کوشک = کنگلی : ۴۷۳ .
 کنگله‌ای بر سرراه شهیرزاد بهز ارجرب : ۵۶۹ .
 کنوچال بر سرراه نشل به بایجان : ۳۲۲ .
 کنیای خشنود = کنیای قدیمی در یهودی .
 محله بابل : ۲۴۶ .
 کنیای قدیمی در یهودی محله بابل : ۲۴۶ .
 کوتودین کارچاده اصلی بابل به سابلر : ۵۷۲ ، ۲۵۹ .
 کوه بی بی کوهی که قلعه بیل باهان بران است : ۳۲۲ .

- کوه تنگه سرچشمهای سجارتود : ۳۰۷ .
 کوه نیار : ۱۲۸ .
 کوه جوشن در حلب : ۳۰۱ .
 کوه چنگی : ۴۸۶ .
 کوه دیزآباد : ۲۸۶ .
 کوه زرد در شمال چرات : ۴۲۰ .
 کوه هنان پشتکوه چهار دانگه : ۴۸۶ .
 کوه هنان زیرکوه چهار دانگه : ۴۸۶ .
 کوه هنان شروعین : ۴۲۱ .
 کوه هنان گیلان : ۶ .
 کوه سوت کلوم (بکسر تاء) : ۶۵۱ .
 کوه صفا اصفهان : ۶۰۴ .
 کوه حاوی : ۷۱۴ .
 کوه قارن : ۴۴۱ .
 کوه لی بست در جنوب چرات : ۴۲۰ .
 کوه نارم در غرب چرات : ۴۲۰ .
 کوه وندا او مید : ۱۲ .
 کوههای البرز : ۵۶۹ .
 کوههای چرجان : ۵۶۴ .
 کوههای خوانگور : ۷۷۷ .
 کوههای هزارجریب : ۵۶۶ .
 کوه زرنگیس : ۷۲۸ .
 کوه هزارخاتون خطیر کوه : ۷۷۹ .
 کوی ارتش از محلات ساری : ۴۹۵ .
 کوی خیل از دهکدههای چپکرود : ۳۴۹ .
 کوی کارمندان از محلات ساری : ۴۹۵ .
 کوی لسانی از کوههای ساری : ۴۹۵ .
 کوه بزرگ سر راه لزور به بالفت : ۴۱۸ .
 کوه گرون [اراضی...] در محله پائین هشتل
دشت سرآمل : ۱۴۶ .
 کوههای ۵۵ : ۷۴۸ .
 کوههای محلات آمل : ۲۵ .
 کیا اسكندر چلاوی : ۱۲۲ .
 کیا اسماعیل ایوالقوادس شهریار بن عباس
مندوون در برج لاجیم : ۴۰۰ ، ۲۹۹ .
 کیا افراسیاب از چلاویان : ۲۲۰ ، ۲۲ .
 کیا بوالحن بر بالای تپه او مال : ۶۸۴ .
 کیاسر : ۷۴۹ .
 کیا کلا - جزء بخش مرکزی شهرستان شاهی:
۳۶۱ ، ۳۳۲ .
 کیا گر شاسب قلعه دوار قلعه سامان : ۱۲۷ .
 کیاوشنافس چلال : ۱۸۷ ، ۵۱۳ .
 کیابان چلال : ۵۱۳ ، ۲۴۸ .
 کیجاپل (= ہل دختر) خارج از شهر لاشیر گاه :
۴۰۴ .
 کیجا تکیه در حوزه کلایی بیشه باپل : ۲۹۶ .
 کیخرد : ۴۸۷ .
 کیسه صد گری زمین که داده بر به اراضی
اپهیدان افزود : ۵۱۲ .
 کیکارش [استندار...] : ۲۳ .
 کیلنجور : ۱۵۸ .
 کیزملک دو تالک : ۷۳۸ .
 کیومرت بن پهرام : ۴۲۰ .

- گرجستان گاخت : ۲۸۲ .
 گرجی [طایفه...]: ۴۹۹ .
 گرجی محله = آسیاب سر = آبدنگشتر از محلات آمل : ۲۳ ، ۲۶ ، ۲۶۰ ، ۷۲۰ .
 گرجی محله از محلات اشرف : ۶۱۶ ، ۶۱۵ .
 گرجی محله از دهکده‌های غرب اشرف : ۴۹ .
 گرجی محله از تراویح قره طقان : ۶۷۲ .
 گرد روپار بندی : ۲۳۰ .
 گردشیم از شب نجع : ۶۰۶ .
 گردکوه دین ۵۵ م پائین چمنان علس آباد : ۳۴۱ .
 Dr GERDGROPP[دکتر...].
 گردگروب [دکتر...].
 گردنه گوگلی : ۷۷۸ .
 گردنه وسو سدره آلاشت به امامزاده حسن : ۳۲۷ .
 گرده بازو : ۱۲۶ ، ۵۰۸ .
 گرزالین خول از دهکده‌های دوآب بالا : ۳۹۱ .
 گر شامب پسر پادشاه هزیر الدین خسرو (بادخشن شرفی ازدواج کرد) : ۱۶۵ .
 گرگان ۲۸۳ ، ۴۹۸ ، ۴۸۶ ، ۴۸۵ ، ۴۲۱ .
 گرایلی [طایفه...]: ۵۰۵ ، ۵۱۶ ، ۵۱۷ ، ۵۲۰ ، ۵۲۱ ، ۵۶۹ .
 گرایلی پادشاهان قزیم : ۷۳۵ ، ۷۲۸ ، ۷۲۵ ، ۷۲۴ ، ۶۰۸ .
 گر جستان : ۲۹۹ ، ۲۷۲ .
 گالش بیل در راه محمود آباد به باپسر : ۱۷۰ .
 گامیناده : ۷۲۱ .
 گاو باره [ملرک...]: ۵۰۱ .
 گاوزن محله از دهکده‌های روستای شهدسر : ۲۵۵ .
 گبر : ۱۹ .
 گبر کنی در گیل محله نزدیک دهکده‌گهه پشت دشت سر آمل : ۱۴۹ .
 گبر کونی نزدیک گالش بیل : ۱۷۰ .
 گت به کش در اشرف : ۵۷۳ .
 گت سره سر راه شلقین گرد بچرات : ۴۱۸ .
 گچ سر : ۲۵۶ .
 گدار GODARD : ۷۷۶ .
 گدار به از په‌های رستمکلا : ۶۸۸ ، ۶۸۹ .
 گدوک شاه کوهی در جنوب سواد کوه = گدوک فیروزکوه : ۳۹۱ .
 گدوک فیروزکوه = گدوک شاه : ۴۳۰ .
 گذرگار زیار در باول روود : ۱۸۵ .
 گر اوین په در شمال گلزارگاه : ۷۴۲ .
 گرایلی [طایفه...]: ۷۹۹ ، ۶۷۳ .
 گرایلی محله اشرف : ۴۹۹ ، ۶۱۶ .
 گر جستان : ۵۸۱ ، ۶۶۵ .

- کاره گرگان : ۴۹۹ .
گرگ تج ازدهکده های سوریجی : ۷۶۷ .
گمیون اول و میعون دوم سر راه نشل به
فیروزگوهر : ۳۲۱ .
گنبلین : ۲۴ .
گمیون بر سر راه اسلک به لاسم : ۷ .
گمیرجی قدیمی بر سر راه لاسم به نوا : ۳ .
گمیان : ۷۲۲ .
گمش به : ۷۲۷ .
گملین Omelin : ۷۲۵، ۲۴ .
گمیش به غرب علی آباد : ۵۷۳ .
گند ابریج بن فردون در شهر آمل : ۴۷ .
گند چهارراه در آمل : ۴۳ .
گند حام الدوله در شهر ساری : ۵۰۷ .
گند خضر در آمل : ۳۹ .
گند رادکان : ۴۰۰ .
گند سایه سه تن مرقد سه تن از بسران میر.
قوام الدین است = گند سید سه تن :
۵۲، ۴۹ .
گند سلم و تور = سه گردان : ۴۹۱، ۴۹۰ .
گند سه تن = سه گند در ساری : ۴۹۴ .
گند سید سه تن = گند سایه سه تن = میر.
حیدر = سید در محطة پایین بازار آمل :
۳۲ .
گلو گاه اشرف : ۴۷۶، ۷۰۸، ۷۲۷، ۷۲۵ .
گند شاطر در بالا دزا گلستان رستاق : ۳۰۶،
۶۰۴ .
گند شمس آل رسول : ۵۱ .
گند شمس طبرسی که بک بوش آن از زلنه
- کاره گرگان : ۴۹۹ .
گرگ تج ازدهکده های سوریجی : ۷۶۸ .
گرما رو از شاخه های نجن : ۷۴۷، ۷۴۶ .
گرما به خواجه بعقوب مجوسی در آمل : ۳۹ .
گرمود : ۱۴۲، ۷۲۷ .
گرمچشم به بر سر راه شهپر زاد بدوز از جریب :
۵۶۹ .
گروه سر راه نشل به لزیر : ۳۲۱ .
گربنوج : ۷۰۲ .
گزووار میان رشنه و دبله روود : ۴۷۷ .
گکر : ۲۹، ۵۶۹، ۷۲۸ .
گناده از پنهانی میان کاله : ۷۰۹ .
گلپاگان مازندران : ۱۶۲، ۱۶۳، ۱۶۴ .
گل به خرابهای بردهانه نجن : ۵۶۷ .
گلخواران از شاخه های نجن : ۷۸۶ .
گلستان از محلات بار فروش (= گلشن) : ۱۷۹ .
گلستان از محلات آمل (ظاهر آگلشن) : ۴۶ .
گلشن = گلستان ملکوف از محلات بار فروش:
۱۸ .
گل لاک کنی میان سامان کنسی و بازار کلا :
۱۳۴ .
گلو گاه بندیں : ۴۹۹ .
گلایا کیاش محله از محلات آمل : ۲۶ .
گلستان رستاق ساری : ۶۰۳ .

- خراب شد خارج شهر آمل : ۴۹، ۵۰، ۵۱، ۵۲، ۵۳، ۵۴ .
 گورستان دهکده نتل : ۳۲۳ .
 گورستان روسها در میانگاه : ۷۱۲ .
 گورستان سادات اهلم در دهکده اهلم : ۱۰۹ .
 گورستان شهر بابل : ۲۵۲ .
 گورستان غازی رستم در غرب ساری : ۵۷۵ .
 گورستان قدیمی افرا سرا : ۱۷۰ .
 گورستان قدیمی در ازره : ۴۸۱ .
 گورستان قدیمی در قدمگاه کوه هزارخانون : ۴۷۹ .
 گورستان قدیمی در وردشت : ۴۸۱ .
 گورستان قدیمی در مرتع وساله : ۴۸۱ .
 گورستان قدیمی سارسر هر اذین : ۱۵۵ .
 گورستان گیری در لارکوم ولرزنه : ۴۸۱ .
 گورستان نر گیسی کوسان : ۶۹۷ .
 گورستان نیال در اراضی پشت گنگرج کلا : ۱۲۸ .
 گورستان و مسجدی خرا به : ۵ .
 گور سرخاب بن رستم در ساری : ۵۲۰ .
 گور سندی بن شاهک در بانصری مشهد ساری : ۵۲۰ .
 گور فخر الدین گلبا یگانی در مسجد سیاه مجد دابور : ۱۶۳ .
 گور رک محله از محلات آمل : ۲۵، ۲۶ .
 گور ملا مرجان در بقعة سلطان محمد رضا در ساری : ۵۳۶ .
 گورستان بازار سر کوسان : ۶۹۷ .
 گورستان بربری محله ساری : ۵۴۷ .
 گبند قاوس در گرگان : ۵۰۵ .
 گبند لاچم = برج لاچم : ۷۷۵، ۷۷۶ .
 گبندی قدیمی در شمال ساری : ۵۷۵ .
 گبندی قدیمی در خارج شهر آمل : ۱۱۰ .
 گبند محمدآملی در خارج شهر آمل : ۵۲، ۴۹ .
 گبند میر بزرگ = مشهد میر بزرگ : ۹۲ .
 گبند ناصر للحق که یکی از سادات حقی است در خارج شهر آمل = مشهد ناصر للحق : ۵۱، ۵۲، ۵۳، ۵۴، ۵۵ .
 گبندهای بیرون شهر آمل : ۴۸ .
 گنج امروز از نواحی بابل = گجوروز : ۱۲۸۷، ۱۲۸۸ .
 گچینهای تاریخی مازندران : ۳۹۹ .
 گنگرج کلا از دهکده های چلاو : ۱۱۲۲، ۱۱۲۳ .
 گندی آب : ۴۷۳ .
 گمراش از چههای میانگاه : ۷۱۱ .
 گودرز آهنگر آملی : ۳۱۰، ۳۱۱ .
 گور آمله در کوچه گازران آمل : ۲۷ .
 گور اسپهبد خورشید در چاشت خوران : ۴۸۲۲ .
 گور بیانقاسم ناجین از سران در کاه و شنگیر این زیارت : ۵۲۰ .
 گورستان بازار سر کوسان : ۶۹۷ .
 گورستان بربری محله ساری : ۵۴۷ .

- گوکله شور از پنهانی میانکاله : ۱۹ . دره لاریجان : ۷۱۱ .
- گوگلی برسراه شهپرزاد به هزارجریب : لاریجانیها : ۱۸ .
- لاریم از دهکده‌های چپکرود : ۳۴۹ . ۵۶۹ .
- لاریم میاندورود : ۶۰۱ . ۶ .
- لاسم (از دهکده‌های بالا لاریجان) : ۳۱۲۰۳ .
- لام آباد از تراویح بابل : ۱۵۷ . ۲۸۷ .
- گیلان : ۲۹ . ۲۸۳ . ۵۲۱ . ۳۹۶ . ۶۰۸ .
- لام : ۵۶۹ . ۷۰۳ . ۷۷۷ . ۷۳۸ .
- لام = گیلکها : ۷۰۲ .
- گیلخواران جزء بخش مرکزی شهرستان شاهی :
- الباب فی تهذیب الانساب : ۱۷۳ .
- نالی کله برسراه تنگه : ۵۷۰ .
- لت محلی اطراف شیخ مرسی : ۳۲۶ .
- ارزله سرراه قریم قور : ۴۰۴ .
- لرزه از دهکده‌های پارک آلاشت : ۳۹۲ .
- لرستان : ۴۲۵ .
- لری : ۳۴۷ . ۴۴۸ .
- لزور = لزیر از دهکده‌های فیروزکوه : ۴۱۸ . ۳۲۱ .
- لشکرملول : ۲۰ . ۲۳ .
- لطف الله میرزا والی مازندران : ۶۸۱ .
- لطیف از خاندانهای ساکن در پریمه چلاو : ۱۲۲ .
- لاب کمر = غار اسپید خورشید : ۴۶۲ .
- لاجیم : ۷۴۹ .
- لت گوره : ۷۴۷ .
- لارجان = لاریجان : ۱۲۲ . ۴۶۱ .
- لارقصران : ۴ . ۳ . ۵ . ۶ . ۴۵ . ۴۶ . ۲۱ .
- لاریجان = لاریجان : ۱۲۲ . ۳۰۷ .

- له برجین [بغضه...] : ۸۲۰، ۸۱۰، ۲۱۰، ۶۶۰.

له مرزچول : ۶۸۳.

له ونگا از پندتای میانگاله = له ونگه.

لینگان : ۷۱۵، ۷۱۱.

لمراسک از دهکده‌های کلیاد : ۷۷۷، ۷۲۷.

لمزر (بکسرلام و راء) : ۴۳۴، ۴۳۳.

لمره : ۴۴۸.

لنگران : ۵۰۰، ۵۶۸.

لنگر : ۷۴۹.

لوت سرراه نشیل به باهستان : ۳۲۲.

لورا تاحدیه‌ای در سرچشمدهای رو در خانه کوچی.

لاده = اسبابهسرایی : ۱۳.

لوسر : ۷۳۲.

لو لاک از دهکده‌های بلوک کلیان : ۳۹۳.

لومون دون محل کاخ طوس : ۶۹۲، ۲۸۷.

لومون دون : ۶۹۲.

لو بدیر از دهکده‌های بلوک کلیان : ۳۹۳.

لهاش از دهکده‌های چلاو : ۱۳۰، ۱۲۲، ۱۲۱.

لهه (محلى اطراف شیخ موسى) : ۱۳۰، ۳۲۶.

لینگکوه (از نواحی آمل) : ۱۰۷، ۱۸، ۱۱۶، ۱۱۷، ۱۲۰، ۱۱۹، ۱۱۸.

لیچارف : ۷۱۹، ۷۱۸.

لیسر نزدیک آب بندان سر راه شیخ موسى بدلش : ۳۲۴.

لیلی (معشوره مجنون) : ۶۰۷.

لیمون مزکوره ساری : ۶۰۷.

لیند از دهکده‌های بلوک آلاشت : ۳۹۲.

لینگان : ۱۲۵.

مأمون : ۸۱، ۸۲، ۸۳.

مؤمن آباد از محلات بار فروش : ۱۸۰.

مؤیدآی ابه : ۴۹۷، ۵۱۸.

مانه = اسبابهسرایی : ۱۳.

ماور تهمورس خان امیر گرجستان : ۶۲۸.

مازندران : ۲۰۱، ۲۱۰، ۱۹، ۱۸، ۲۰۲، ۲۱۰.

مکه : ۹۵، ۴۵، ۴۵، ۳۹، ۲۳، ۳۰، ۲۹.

مکه : ۱۷۶، ۱۷۵، ۱۶۲، ۱۲۲، ۱۰۷.

مکه : ۱۹۴، ۱۹۱، ۱۸۸، ۱۸۷، ۱۷۸.

مکه : ۲۶۰، ۲۵۶، ۲۲۱، ۱۹۸، ۱۹۵.

مکه : ۱۴۰، ۳۹۶، ۳۹۴، ۳۱۳، ۳۱۲.

مکه : ۴۲۶، ۴۲۵، ۲۲۴، ۲۲۳، ۴۲۱.

مکه : ۴۸۶، ۴۷۵، ۴۶۲، ۴۶۸، ۴۳۲.

مکه : ۴۹۹، ۴۹۸، ۴۹۷، ۴۹۶، ۴۹۲.

مکه : ۵۲۳، ۵۲۵، ۵۱۸، ۵۰۶، ۵۰۰.

مکه : ۵۸۰، ۵۶۸، ۵۶۷، ۵۶۳، ۵۵۸.

مکه : ۶۰۸، ۶۰۱، ۵۶۳، ۵۶۲، ۵۶۱.

مکه : ۶۶۲، ۶۶۶، ۶۶۹، ۶۱۷.

مکه : ۶۸۶، ۶۸۴، ۶۸۲.

- ماوراء النهر : ۱۲۲ ، ۵۱۵ ، ۵۴۵ .
ماهانسر = ماهیسری دز = قلعه ماهانسر : ۷۳۶ ، ۷۰۳ ، ۶۹۸ ، ۷۰۵ ، ۷۰۶ .
۱۸۷ .
ماه بی بی خانم بنت حسنی دوانی لو : ۱۰۸ .
ماه خانم [مشهدیه...]: ۸۸ .
ماه : ۱۱۲ .
ماهی رسته در آمل : ۴۰ .
ماهیسر (نام پادشاهی است) : ۱۵۸ ، ۱۵۹ .
ماهیسری دز = قلعه ماهانسر : ۱۵۸ .
التفی باقه (۵۳۰ تا ۵۵۵) : ۳۰۱ .
من کلا از و هکدهای بلوکلیان (= من-
کلا بقول ناصر الدین شاه) : ۳۹۳ .
۳۹۲ .
مشی بن حجاج : ۴۷ .
مجاری ذیر زمینی فاضلاب کاخهای صفوی :
۶۵۳ ، ۶۵۴ .
مجالس المؤمنین : ۲۷ ، ۳۷۲ .
مجاور محله و هکدهای که جزء علی آباد شد :
۳۳۲ .
محلی : ۳۷۱ .
مجلة آینده : ۴۶ .
مجمع الجزایر آشوراده : ۷۲۱ ، ۷۲۲ .
مجمع الجزایر بحر اژه : ۶۲۰ .
مجموعه کتابخانه بیرونات سلطنتی : ۱۳۶۱ .
۴۷۹ .
مجموعه کتابخانه ملی ملک : ۷۰۴ .
مجدسر (= مجدسر) : ۴۳۱ .
محشم کاشانی : ۳۱۷ ، ۳۸۵ .
۷۷۷ ، ۷۲۵ ، ۷۳۴ ، ۷۳۲ ، ۷۲۲ .
۷۷۷ ، ۷۳۶ ، ۷۳۸ ، ۷۳۹ ، ۷۳۰ : ۷۳۸ .
۷۷۷ ، اربابهای : ۳۲۴ .
امرازهای : ۴۷۵ .
امرازهای : ۳۲۲ .
امالی : ۵۷۵ .
حاکم : ۲۷۲ .
حاکم : ۳۵ .
حکومت : ۲۰۳ .
داروفگان : ۲۸۳ ، ۲۱ .
دیواران : ۴۱۶ .
رامهای : ۳۲۹ .
مازندران شرقی : ۴۸۵ .
شوارخ : ۴۷۴ .
دواویش و قرای : ۵۲۵ .
قوافل : ۳۱ .
عمارت پادشاهی : ۱۹۵ .
کنان مازندرانی : ۲۷۲ .
مردم مازندران : ۱۲۵ ، ۱۸۴ .
یاغیان : ۳۲۵ .
مازندران دیوار : ۴۱۴ .
مازبارین قارن [اسپهید...]: ۴۷ .
۴۷ ، ۴۲ ، ۲۱ : ۴۷ .
۴۷۷ ، ۴۸ .
۴۹۴ ، ۴۰۱ ، ۱۸۳ ، ۱۷۷ .
۴۹۷ .
مامین از نهرهای دست چپ هزار : ۲۹ .
مالک اشتر : ۲۱ ، ۶۵ .
مالک بن حارث الاشتر النخعی : ۲۱ .
مالکه دشت : ۲۱ .
مالکیه قائل به امامت مالک اشترند : ۴۴ .
مامطیر = مامطیران = بارفروش ده =
بارفروش = بایل : ۱۲ ، ۱۷۵ ، ۱۷۶ .
مامطیران = مامطیر = بارفروش ده =
بارفروش = بایل : ۱۷۳ .

فهرست جامع

۸۷۵

- محله امامزاده عبادقه ساری : ۵۱۶ .
- محله مسجد جامع آمل : ۲۵ ، ۶۴ ، ۶۵ .
- محله مسجد جامع بابل : ۲۰۶ ، ۲۰۷ .
- محله میرزا کرچک از محلات بارفروش : ۱۲۹ .
- محله پل بهبور آمل محل قبیله ایرانی : ۱۲۲ ، ۲۶ .
- محله تقاره خانه ساری : ۴۹۵ .
- محله هاشمی آمل : ۲۵ .
- محله پنجتنه بازار قدمیم بارفروش : ۲۱۳ .
- محمد از مهرهای ذیل سند برگذاری تو لیت : ۲۱۴ .
- محله چاکسر آمل : ۱۰۵ .
- محله چاهسر آمل : ۲۴ .
- محله چلاوه سرآمل : ۴۳ .
- محله حصیر فروشان بارفروش : ۲۲۹ .
- محله خیابان حرم از محلات بارفروش : ۱۷۸ .
- محله در لیش از محلات قدمیم آمل : ۳۹ .
- محله راست کوی آمل : ۲۴ ، ۴۲ .
- محله سبز میدان ساری : ۴۹۵ .
- محله سبز میدان محمد شاهی در ساری : ۴۹۹ .
- محله سید جلال بارفروش : ۲۲۳ .
- محله شاهزاده حسین ساری : ۵۳۹ .
- محله شون دشتی آمل : ۲۵ .
- محله عباس خانی ساری : ۵۵۸ .
- محله علیا باد آمل : ۴۳ .
- محله عوامه کوی بر در دروازه آمل : ۴۸ .
- محمد امیر پندر [سید...] از پیرمردان نکیه ۵۰ ، ۴۹ .
- محله فراکوی ساری : ۵۱۹ .
- محله کلیمیها = پیردمحله از محلات بارفروش : محمد انتظاری [سید...] از پیرمردان نکیه ۱۸۰ .
- او جان بارفروش : ۴۴۶ .

- محمد باقر از مهرهای ذیل سند: ۸۷ .
محمد بن ابی بکر المقدسی [شمس الدین ابر- عبدالله...]: ۱۱ .
- محمد بن استاد حسین تجارتازه صنوق شاهزاده حسین صاری: ۴۵۷ ، ۵۲۶ .
- محمد بن استاد حسن اینضریت [حاجی...]: ۳۲ ، ۲۲ ، ۳۵ ، ۱۱۲ ، ۱۵۱ .
- محمد بن استاد حسن خان اعتمادالسلطنه: ۱۸ ، ۳۱ ، ۱۸ .
- محمد بن استاد علی تجارتازی [استاد...]: ۲۶۷ .
- محمد بن جریر طبری [ابو جفر...]: ۱۲ ، ۱۹ .
- محمد بن حسن المهدی صاحب الزمان: ۲۶۹ .
- محمد بن خالد: ۱۷۷ ، ۱۸۳ .
- محمد محمد صالح کاب کتبی در رودی سید ابروصالح در پیشمر علی آباد: ۲۸۲ .
- محمد بن موسی نعاینده مأمون: ۲۱ .
- محمد تقی خان بندی بانی مسجد جامع نتل: ۳۲۱ ، ۳۲ .
- محمد تقی خان سازنده شاه مرز: ۶۰۸ .
- محمد تقی طالیان [حاجی...] از مالکان کاروانسرای حاجی طالیان: ۲ .
- محمد تقی معتمدی [حاجی...] بانی گورستان شهر بابل: ۲۵۲ .
- محمد جعفر کاظم بیگی متولی مسجد کاظم بیگ: ۲۲۸ .
- محمد جعفر معتمد ازمالکان کاروانسرای معتمد: ۴۱۰ .
- محمد حسن از مهرهای ذیل سند برگذاری تولیت: ۸۷ .
- محمد حسن اینضریت [حاجی...]: ۳۲ ، ۲۲ ، ۳۵ ، ۱۱۲ ، ۱۵۱ .
- محمد حسن خان پسر علیقلی خان پسر فتحعلی شاه: ۲۰۰ .
- محمد حسن خان قاجار پدر آقا محمدخان: ۱۹۹ ، ۱۹۹ ، ۵۰۰ ، ۶۱۵ ، ۶۲۳ .
- محمد حسن خان وزیر مازندران: ۵۶۳ .
- محمد حسین کاردگر: ۳۷۸ .
- محمد حسین بزدی [آقا...] (پدر محمد وکیل التجار): ۱۵۲ .
- محمد خان سواد کوهی حاکم مازندران: ۷۳۶ ، ۶۰۸ .
- محمد خوارزمشاه [سلطان علاء الدین]: ۲۰ ، ۲۳ .
- محمد ریح موسوی از مهرهای ذیل سند برگذاری تولیت: ۸۷ .

- محمد رحیم [حاجی ...] (پرادر حاجی محمد محمدعلی [میرزا ...] : از پدران متولی : ۲۱۴) .
 حسن امین الشرب : ۳۶ .
 محمد علی ایمانی فرزند محمد پهلوی : ۲۲۲ .
 محمد رسول الله : ۴۳۵ .
 محمد رضا از مهرهای ذیل سند : ۸۸ .
 محمد علی کنی در شرق بابل : ۵۷۴ .
 محمد غزالی امام الحرمین : ۴۱ .
 محمد قاسم از مهرهای ذیل سند : ۸۷ .
 محمد قاسم بن محمد رضا طبرسی از شاگردان فیضیه : ۲۱۱ .
 محمد رضا پهلوی : ۱۰۱ ، ۲۶۹ ، ۵۶۸ .
 محمد رضا رائید صاحب سهم کاروانسرای مجلی : ۳۷۱ .
 محمد رکن موسوی از مهرهای ذیل سند بر - گذاری نولیت : ۸۷ .
 محمد القاضی بن حسن بن خلیفة بن ابراهیم از مدفوونین در آمل : ۲۷ .
 محمد شاه قاجار : ۱۸۹ ، ۲۹۹ ، ۲۰۶ ، ۲۰۳ .
 محمد قلی سنگر : ۷۲۲ .
 محمد قلی میرزا ملک آرا فرزند فتحعلی شاه = ملک آرا : ۸۶ ، ۵۰۷ ، ۱۹۰ ، ۵۲۹ .
 محمد شفیع (از اعضاء کنندگان ذیل حکومت نامه) : ۸۷ .
 محمد شفیع صدر اعظم [میرزا ...] : ۲۰۱ ، ۵۷۸ .
 محمد المصطفی علیہ السلام = بیش = رسول خدا : ۷۵ ، ۲۲۵ ، ۲۳۶ .
 محمد میرزا مهندس [حاجی ...] : صاحب راپورت میانکاله : ۲۰۷ .
 محمد ناصرخان : ۵۷۲ .
 محمد ناظری [سید ...] : از پیرمردان تکیه اوچابن بارگوش : ۲۴۶ .
 محمد وحسن بن محمد زید مدفون در امامزاده عباس ساری : ۵۴۹ .
 محمد هاشم از مهرهای ذیل سند : ۸۸ .
 محمد علی از مهرهای ذیل سند : ۸۸ .
 محمد طاهر وحدت‌قریبی : ۶۵۸ ، ۶۵۹ ، ۶۶۱ .

- محمد یوسف ابن کربلا نی قاسم آهنگر یشه سری
کاتب کتبه های در امامزاده موسی رضا
در منگل شیر گاه : ۶۰۶ .
- مدرسہ شاه غازی در محله گاو پوستی : ۵۰۹ .
- مدرسہ صدر آباد در تهران از موقوفات میرزا
محمد شفیع صدراعظم : ۲۱۵ .
- مدرسہ صدراعظم = مدرسہ میرزا شفیع صدر
اعظم : ۲۱۳ .
- مدرسہ فروغی درساری : ۵۴۵ .
- مدرسہ فاضی = مدرسہ باقر ناظر در بابل :
۱۲۱ .
- مدرسہ قدیمی باقر ناظر = مدرسہ فاضی :
۲۲۱ .
- مدرسہ قهاریه در محله مسجد قهاریه بابل :
۲۵۰ .
- مدرسہ شاهزاده در محله سبز میدان درساری:
۵۵۸ ، ۴۹۵ .
- مدرسہ محمد ناصرخان در اشرف : ۶۱۶ .
- مدرسہ محمودیه در تهران از موقوفات میرزا
محمد شفیع صدراعظم : ۲۱۵ .
- مدرسہ میرزا شفیع صدراعظم در بار فروش :
۲۱۳ ، ۱۹۹ .
- مدرسہ میرزا مهدی اشرفی در اشرف : ۶۱۶ .
- مدرسہ و مسجد کاظم بیک در میدان محله سر حمام
بابل : ۲۲۳ ، ۰۲۷ .
- مدرسہ هنده دی در خیابان بهلوی بابل : ۲۲۹ .
- مدینه : ۸۲ .
- منصب امامیه : ۴۰ .
- منصب زیدیه : ۴۰ .
- محمد یوسف ابن کربلا نی قاسم آهنگر یشه سری
کاتب کتبه های در امامزاده موسی رضا
در منگل شیر گاه : ۶۰۶ .
- محمد یوسف بن قاسم شاگرد عالی یعقوب
کاتب کتبه در امامزاده حمزه : ۴۰۸ .
- محمد یوسف بن کربلا نی محمد قاسم آهنگر-
کلائی رائف رقه درویش داود : ۳۷۸ .
- محمود آباد مرکز اعلم رستاق وهر اذین : ۳۲
۱۱۲ ، ۱۱۱ ، ۱۵۱ ، ۱۵۲ .
- محمود بن محمد بن ملکشاه (۵۱۱ تا ۵۲۵) :
- ۳۹۶ .
- محمود غزنوی [سلطان ...] : ۲۳ .
- مختار محله از محلات ساری : ۴۹۵ .
- مدانلو [طایقه ...] : ۵۰۰ .
- مدارس حسن بن قاسم معروف به داعی صابر
در آمل : ۴۳ .
- مدرسہ آصفیه در بار فروش : ۲۱۵ ، ۲۱۶ .
- مدرسہ احمد ملا صفر علی : ۶۱۶ .
- مدرسہ امام خطیب در آمل : ۴۱ ، ۴۰ .
- مدرسہ امامیه در کرجه درب مسجد جنب مسجد
جامع ساری : ۵۵۸ .
- مدرسہ خرابه ای در محله حصیر فروشان باره
۳۶۸ .
- مدرسہ زکی خان در محله حصیر فروشان باره
فروش : ۲۴۹ .
- مدرسہ زین الشرف در آمل : ۴۰ .
- مدرسہ سقا باشی در بابل : ۲۳۰ .

- مرزبان لارجان : ۲۲۲ .
مرزگو از دهکده‌های دارو : ۱۶۹ ، ۱۷۱ .
مرآت‌البلدان : ۱۲۲ ، ۳۱۹ ، ۴۴۸ .
مرانع کنگلو برسر راه مشهد گنج افزود : ۱۸۱ .
مرس بن = مرسم آخرین دهکده‌هور قواراب کلا : ۶۰۱ .
مراد بیک از محلات باز فروش : ۱۷۸ ، ۱۸۰ .
مراد به سر راه لرور به بلفت : ۴۱۸ .
مراغیان رو دبار : ۴۴۲ .
مرتضی بن سید حسن بن سید رضی‌الدین [سید...]: ۲۸ .
مرتضی بن سید شمس‌الدین بن سید حسین کیا
ابن سید‌عبدالله بن سید علی کیا بالکانی
[سید...]: ۲۶۸ .
مرتضی قلی خان فرزند میرزا محمد خان
کلادی : ۷۳۷ .
مرتعالیس : ۵ .
مرتع پلهار : ۵ .
مرتع رستانک رو بروی گنگرج کلا : ۱۲۷ .
مرتع گلن : ۱۲۹ .
مرتع موزون : ۶ ، ۵ .
مرتع نهای : ۵ .
مرتع ویارک : ۶ .
مرداد انزلی : ۷۲۳ .
مردادیج = ناج‌الملوک مردادیج : ۴۲۱ .
مردادیج [شمس‌الملوک...]: ۱۲۵ .
مرزبان آباد : ۱۲۵ .
مرزبان آباد حوالی قلعه دارا : ۴۲۲ .
- مرقد ابرعلی محمد بن ابوالحسین احمد در
محله راست کوی آمل : ۴۲ .
مرقد اشترویخ = امامزاده شتر گردن : ۶۸۲ .
مرقد امیر سید علی در لنج پشتکوه : ۷۶۵ .
مرقد بی بی آسیه خانون در سحله چراخ برق
قدیم باهل : ۲۱۹ .
مرقد بی بی فاطمه : ۱۱۵ .
مرقد چارامام : ۶۸۱ .
مرقد حسن بن حمزه طوی در آمل : ۴۰ .
مرقد حسن بن قاسم بن حسن بن علی بن
عبدالرحمن معروف به داعی صنیع در شهر
آمل : ۴۳ .
مرقد درویش در دهکده امافت راست پسی
سوادکوه : ۴۷۲ .
مرقد درویش فخر الدین حاجی در موذی درج
جلال از رک : ۲۷۵ .
مذهب شافعی : ۴۱ .
مذهب مالکی : ۲۱ ، ۷۲ .
مرانع کنگلو برسر راه سیاه بیشه هراز به
فیروزگوه : ۱۳۱ .
مذهب شافعی : ۴۱ .
مذهب مالکی : ۲۱ ، ۷۲ .
مراد بیک از محلات باز فروش : ۱۷۸ ، ۱۸۰ .
مراد به سر راه لرور به بلفت : ۴۱۸ .
مرتضی بن سید حسن بن سید رضی‌الدین
[سید...]: ۲۸ .
مرتضی بن سید رضی‌الدین [سید...]: ۲۸ .
مرتضی بن سید شمس‌الدین بن سید حسین کیا
ابن سید‌عبدالله بن سید علی کیا بالکانی
[سید...]: ۲۶۸ .
مرتضی قلی خان فرزند میرزا محمد خان
کلادی : ۷۳۷ .
مرتعالیس : ۵ .
مرتع پلهار : ۵ .
مرتع رستانک رو بروی گنگرج کلا : ۱۲۷ .
مرتع گلن : ۱۲۹ .
مرتع موزون : ۶ ، ۵ .
مرتع نهای : ۵ .
مرتع ویارک : ۶ .
مرداد انزلی : ۷۲۳ .
مردادیج = ناج‌الملوک مردادیج : ۴۲۱ .
مردادیج [شمس‌الملوک...]: ۱۲۵ .
مرزبان آباد : ۱۲۵ .
مرزبان آباد حوالی قلعه دارا : ۴۲۲ .

- مرقد دوپر امیر مؤید در کلاک : ۷۲۸ .
 مرقد سادات بالکان در گوسان : ۶۹۳ .
 مرقد رکن الدین ساری در آمل : ۴۱ .
 مرقد سید علی‌الله‌ی کروب در مقبره کلای بندی
 = سید میر کریم (بنوی ملکتو) : ۳۱۷ .
 مرقد شیخ محمد حسن شریعت‌دار در حظیره
 مصل بمسجد کاظم بیک : ۲۲۷ .
 مرقد شرف الدین در شهر آمل : ۴۰ .
 مرقد سید شمس الدین بالکان در دهکده
 بالکان لاله‌آباد بابل : ۲۸۸ .
 مرقد عبدالغصون در محوطه‌ای نزدیک تکیه
 باقر ناظر : ۲۵۳ .
 مرقد مطهر بن حارس موسی = امامزاده
 عبدالله در دهکده شنه کلای دشتسر
 آمل : ۱۴۰ .
 مرقد مولانا میر نظام الدین محمد = پادشاه
 میر : ۳۱۳ .
 مرقد الناطق بالحق سید یحیی بن حسین در
 آمل : ۴۲ .
 مرگین سردار چرات بمشیخ موسی : ۴۱۹ .
 مرو : ۱۲۵ .
 مرسی برگت : MARY BORKETT : ۴۳۴ .
 مربی محله : ۱۷۰ .
 مربی و زیری نواده میرزا مسیح : ۵۵۸ .
- مزار حسن رضی در اراضی زاهد کلای
 نوگندگای شاهی : ۳۶۲ .
 مزار درویش خانسار در الم نور هرازی :
 ۱۵۵ .
 مزار درویش محمد واقع در علی‌آباد (شاپد)
 مزار جمنو باشد؟ : ۳۳۴ .
 مزار شهدا در مسجد جامع آمل : ۲۲ .
 مزدگیان : ۴۴۶ .
 مزرعه خشک‌شور وقف بر مسجد و مدرسه
 صدر اعظم که رضا منولی مدعا توییت
 خشکه رو آر معرفی می‌کرد : ۲۱۴ .
 مزکوره ازوستانهای ساری : ۴۸۵ ، ۶۰۳ .
 مسراوه لزور به بلفت : ۴۱۸ .
 مستدرگ‌الوسائل تألیف میرزا حسین بن محمد
 نقی طبری نوری : ۳۷۱ .
 مستبط الوسائل تألیف میرزا حسین بن محمد
 نقی طبری نوری : ۳۷۱ .
 مسجد آخوند در اشرف : ۶۱۶ .
 مسجد آقا عباس در شرق کاره گرمحله آمل : ۷۰۰ .
 مسجد آقا عبدالکریم در محله پل به بور آمل :
 ۱۰۴ ، ۲۵ .
 مسجد ابو جعفر حناطن در آمل : ۴۰ .
 مسجد ابو الفضل در خیابان فرج‌آباد : ۵۵۸ .
 مسجد ارباب با مدرسه در اشرف : ۶۱۶ .
 مسجد اسکندر میرزا در ساری : ۵۵۶ .
 مسجد افغان در قرایه : ۶۸۰ .
 مسجد امام حسن عسکری در محله باین بازار
 آمل : ۵۸ .

فهرست جامع

۸۸۱

- مسجد امیر کلا ازدهکده های بازار مشهدسر = مسجد چهل ستون : ۲۵۸ .
 مسجد جامع قدریه در محله مسجد جامع آمل : ۶۷ و ۶۶ ، ۶۵ ، ۶۴ ، ۲۵ .
 مسجد ابراتیها در محله بلو ببور آمل = مسجد روچیه : ۲۴ ، ۱۰۳ .
 مسجد هار فروش [دمرگان] = امامزاده قاسم در محله آستانه بار فروش : ۲۳۵ .
 مسجد باشی در بازار محله اشرف : ۶۱۶ ، ۶۶۸ .
 مسجد بالو : ۴۳۸ .
 مسجد پسر نکیه در محله پسر نکیه بابل : ۲۴۶ .
 مسجد پنجشنبه بازار = مسجد حاجی میرزا هدایت در محله پنجشنبه بازار قدیم بار فروش : ۲۴۵ .
 مسجد پیر علم = مسجد مرادیک در محله پیر علم بازار فروش : ۲۴۴ .
 مسجد جامع = مسجد محمد تقی خان در نشل بندپی : ۳۲۰ .
 مسجد جامع آمل = مسجد طنته زنان : ۲۱ ، ۶۱۶ ، ۲۲ .
 مسجد جامع اشرف : ۶۱۶ ، ۶۶۶ .
 مسجد جامع بار فروش در محله مسجد جامع : ۱۸۲ : ۲۰۲ ، ۲۰۱ ، ۲۱۵ .
 مسجد جامع رضاخان در ساری : ۵۵۶ .
 مسجد جامع ساری = مسجد جمهود در محله چنارین : ۴۹۰ ، ۴۹۳ ، ۴۹۵ ، ۴۹۶ ، ۵۵۴ ، ۵۵۵ .
 مسجد حاج علی کوچک در محله پائین بازار آمل : ۵۷ .
 مسجد حاج مصطفی خان در ساری : ۴۹۵ ، ۵۵۸ .
 مسجد حاج شجریه از محلات بار فروش : ۱۸۰ ، ۱۷۹ .

- مسجد حاجی کریم در دهکده امیر کلا بازوار ۵۵۶ .
 مشهدسر : ۲۵۷ .
 مسجد فرج آباد : ۵۸۰ ، ۵۸۱ .
 مسجد قدیمی آمل = مسجد کوهنه آمل : ۱۱ ، ۲۳ .
 مسجد قدیمی محله نقیب کلا : ۲۵۳ .
 مسجد قهار قلی خان در محله مسجد قهار به بابل : ۲۵۰ .
 مسجد کاظم بیک بابل : ۱۹۶ ، ۲۲۷ ، ۲۲۸ .
 مسجد گرجی محله آمل : ۲۵ .
 مسجد گرجی محله اشرف : ۶۶۸ .
 مسجد گلستانه در رستمکلا : ۶۹۱ .
 مسجد گلشن در محله گلشن بابل : ۲۴۵ .
 مسجد گلشن در محله تجتہ جار آمل : ۲۵ .
 مسجد گلشن با مدرسه در اشرف : ۶۱۶ .
 مسجد گیلک در قراتبه : ۶۸۰ .
 مسجد محمدبن = مسجد شیخ کبیر در محله توغداد بن بارفروش : ۲۴۷ .
 مسجد محله توقدارین (توغداد بن) : ۲۳۲ .
 مسجد محمد تقی خان = مسجد جامع در نشل بندی : ۳۲۰ .
 مسجد مرادیک = مسجد پیرعلم : ۲۴۴ .
 مسجد مولانا در زرگر محله بارفروش : ۲۱۹ .
 مسجد میرزا محمد علی در نیاکنی محله آمل = مسجد نیاکیها : ۲۵ ، ۸۸ ، ۳۷۰ .
 مسجد میرزا مهدی اشرفی در اشرف : ۶۱۶ .
 مسجد حاجی کریم در دهکده امیر کلا بازوار ۵۵۶ .
 مسجد حاجی میرزا با = مسجد چال در محله چهارسوق بابل : ۲۰۸ .
 مسجد دوم کلاک : ۷۲۹ .
 مسجد روحیه = مسجد ایرانیها : ۲۵ .
 مسجد روحیه در بابل : ۲۵۳ .
 مسجد زرگر محله در خیابان چراخ بر قدم : ۲۱۷ .
 مسجد سالار آمل : ۴۲ ، ۴۳ .
 مسجد سرآبدانگ در اشرف : ۶۱۶ .
 مسجد سیدالطما در محله مسجد جامع بابل : ۲۰۶ .
 مسجد سیامجد دایر : ۱۶۳ .
 مسجد سید جلال در محله سید جلال بابل : ۲۲۳ .
 مسجد سید محمد رضا = سلطان محمد رضا : ۵۴۱ .
 مسجد شاه = مسجد گرجی محله آمل : ۱۰۱ .
 مسجد شاه غازی در ساری : ۵۰۷ ، ۵۵۶ .
 مسجد شیخ کبیر = مسجد محمدبن در محله توغداد بن بارفروش : ۲۴۶ .
 مسجد صدر = مسجد میرزا شفیع صدراعظم : ۲۱۳ ، ۲۱۴ .
 مسجد ضرایین در محله توغداد بن بابل : ۲۵۲ .
 مسجد طشه زنان = مسجد جامع کوهنه آمل : ۶۵ .

فهرست جامع

۸۸۳

- مسجد نصیرخان پامدرسه در اشرف : ۱۶ ، مثک آبادجه بخش مرکزی شهرستان شاهی : ۶۶۷ .
 مسجد و مدرسه ملا صفر علی در اشرف : ۶۶۸ .
 مشکورتی : ۵۱ ، ۵۳۱ ، ۲۹۲ ، ۲۳۷ ، ۵۴۰ ، ۵۴۱ ، ۴۴۲ ، ۴۴۳ .
 مشکورتی : ۵۲۶ ، ۵۴۷ ، ۵۵۱ ، ۷۷۶ .
 مشهد امام دادرس در پارفروشده : ۱۸۴ .
 مشهد امـ اـم عبدالواحدین اساعیل در آمل
 معروف به شانعی دوم : ۴۱ .
 مشهد چمنو = مشهد چمنو : ۳۳۹ .
 مشهد چمنون = مشهد چمنو : ۳۳۹ .
 مشهد چمنو = مشهد چمنو = مشهد چمنون
 در دهکده چمنون علی آباد : ۳۳۹ .
 مشهد سیز : ۱۸۷ .
 مشهد سیز = کنی سراسپری دری : ۲۸۲ .
 مشهد سر [بندر...] با بلسر = مشهدی سر : ۱۷۷ ، ۳۲۱ ، ۲۷۴ ، ۲۵۶ ، ۲۵۵ ، ۱۹۳ .
 مشهدی سرا از دهکده مشهد گنج افروز مولد
 محمدشاه قاجار : ۲۹۹ .
 مشهد سه راه در آمل : ۳۰ .
 مشهد شمس آل رسول در آمل : ۴۹ .
 مشهد شیخ ابوتراب در آمل : ۴۹ .
 مشهد گنج افروز = گنجوروز : ۲۹۹ .
 مشهد الله بر چین = مرقد شاهزاده ابراهیم در
 گرجی محله : ۷۲ .
 مشهد مقدس : ۳۰ ، ۱۸۴ ، ۷۱۷ .
 مسکو : ۲۲ .
 مسلحه اوراز باد بالای پل تیجنه روود : ۵۱۶ .
 مسلمان : ۱۹ ، ۵۸۲ .
 مشائی محله آمل : ۲۵ ، ۲۶ .
 مشائی از طوابیف ساکن در آمل : ۲۴ .
 المشترک وضعاً والمعترق مقعاً : ۱۷۵ .

- مشهد میر بزرگ = مقبره میر قوام الدین مرعشی
در کار و گز محله : ۹۰، ۹۳، ۹۱ : ۹۵ .
مشهد میر کمال الدین در میدان محله سرحدام بابل :
ساری : ۵۴۶ .
- مقبره بیهاء الدین حسن بن مهدی مامطیری در
شهر بار فروش : ۱۸۶ .
- مقبره بیکانیها در میدان محله سرحدام بابل :
۲۲۹ .
- مقبره مسیذزین العابدین در وسط میدان محله پنجشنبه
بازار جدید : ۲۳۱ .
- مشهدی جعفر خرباد اویاغ منصور لشکر : ۳۲۰ .
- مشهدی سلیمان انزایی : ۳۲۲ .
- مقبره شهدا در چهار راه شهدای بابل : ۲۵۰ .
- مقبره شیخ طبرسی : ۳۷۱ .
- مقبره فاضی هنام در جوار گبدشمس طبرسی :
۵ .
- مقبره متصل به مسجد کاظم بیک : ۲۲۷ .
- مقبره سعیدالعلماء در محله مسجد جامع بابل
۲۰۶ .
- مقبره سید عالی کیا در شاه کلا : ۳۸۱ .
- مقبره سید عفیان سر راه ساری به اشرف : ۵۲۲ .
- مقبره فرشی در محله آستانه بار فروش : ۲۴۳ .
- مقبره محمد حسن معروف به شیخ کبیر [آقا
شیخ...] در مسجد محدثین در محله
توضیح دارین بار فروش : ۲۲۸ .
- مقبره درویش محمد رستم مشهور به اعل در
کار بابل روود : ۱۸۶ .
- معدن آهن ماهن : ۱۱۲ .
- المعتر باقه [خلیفه...] : ۵۱۶ .
- معدن خلیفه عباسی : ۷۷۰ .
- معصوم زاده در باستند پنجه زاره : ۷۳۰ .
- معصوم زاده در چنگل کارمزد : ۲۷۸ .
- معصوم زاده میر مغید در نگا : ۶۷۵ .
- منظر [سید...]: ۴۶، ۴۵ .
- منظرین حکم بشری با سدار سلاحه اور از باد :
۵۱۶ .
- منظر الدین شاه : ۷۱۰ .
- معدان ناتیج : ۳۲ .
- معماران گرجی : ۶۵۳ .
- معماران هلندی : ۶۵۳ .
- منول [دوران...]: ۴۲۳ .
- منول [قشوں...]: ۴۲۳ .
- منوها = منوان : ۲۳، ۴۲۳، ۵۰۱ .
- ملحق (سردار لشکر هرب) : ۵۱۶ .
- مقبره آمله در آمل : ۲۰ .
- مقبره امامزاده عبدالله = برج لاچیم : ۳۹۸ .
- ۴۰۱ .

فهرست جامع

۸۸۵

- مخصوصی شاه = حاجی زین العابدین شیروانی . ۳۶۹
- ملازین العابدین عمروی میرزا حسینعلی بهاءالله . ۵۲۲ ، ۵۲۳ ، ۵۲۵ ، ۵۲۶ ، ۶۴۹ ، ۶۸۱ ، ۶۷۸
- ملائیخ علی متولی امامزاده ابراهیم آمل : ۸۷
- ملاییخ علی متولی امامزاده ابراهیم آمل : ۳۷۰
- مقبره ملام محمد شهرآشوب در هنگه کلا از دهکده‌های مشهد تجمع از روز : ۳۰۱
- مقبره ملا نصیرا در مسجد محدثین در محله توخ دار بن بار فروش : ۲۲۸
- مقبره مولانا میر نظام الدین محمد در پادشاه امیر بندی : ۲۲۸
- قدسی : ۲۲ ، ۲۵ ، ۴۵۶
- مقصره جامع آمل : ۴۲
- مقیم خان ساروی حاکم مازندران : ۵۶۷
- مقیمی جزء میانگاله : ۷۰۷ ، ۷۰۴
- مکتب ارتدکس بیزانس : ۷۱۹
- مکنزی (کاپیتان چارلز فرانسیس) : ۴۹۰ ، ۵۶۷
- ملا آقا بابا از محلات ساری : ۴۹۵
- ملا آقا جان [حاجی...]: از واقفان کاروانسرا حضرت : ۲۱۰
- ملا اسماعیل بول رنگ در سید ابو صالح را داده : ۳۸۲
- ملا باقر تبریزی از هراقان میرزا حسینعلی : ۳۷۰
- ملا حبیب فولاد کاتب کتبیه صندوق امامزاده زین العابدین در قادی کلا : ۴۱۲
- ملاحده : ۴۱ ، ۴۲ ، ۵۰۹
- ملا حسین بشیر و بهایی : ۲۰۶ ، ۳۶۷ ، ۳۶۸
- ملا محمد علی بار فروشی [حاجی...]: ۲۴۹
- ملا محمد بن شهرآشوب : ۳۰۲ ، ۳۰۳ ، ۳۰۴
- ملا محمد بن مهدی اشرفی [حاج...]: ۲۰۷
- ملا محمد پسر ملا شیخعلی دلارستانی : ۸۶
- ملا محمد شریف بن ملا حسینعلی آملی ملقب به شریف الدین : ۲۰۶
- ملا محمد صالح طبرسی مازندرانی : ۳۷۱
- ملا محمد علی متولی امامزاده طاهر بن موسی الکاظم : ۱۷۱

- ملا محمد ولی حاجی زین العابدین بانی در
وروی سید ابو صالح : ۲۸۲.
- ملا محمد یوسف کاتب کتبیه صندوق امامزاده
عباس رضا در گوتا بیشه‌سر شاهی : ۳۷۹.
- ملا یحیی خلیل اف [مشهدی ...]؛ از پیر مردان
نکیه او جان بار فروش : ۲۴۶.
- ملرد از دهکده‌های دوآب بالا : ۳۹۱.
- ملک بلده واقع در بلده طیبه امامزاده ابراهیم
· ۸۷.
- ملک آرا محمد قلی میرزا پسر فتحعلی شاه :
۱۸۹ · ۱۹۲ · ۱۹۴ · ۱۸۹ · ۵۰۶ · ۲۹۴ · ۴۸۹ · ۵۰۶ ·
· ۵۲۲ · ۵۲۵ · ۵۲۵ · ۵۲۶ · ۵۶۶ · ۵۲۲ · ۵۲۳ · ۴۲۵ · ۴۲۳ ·
ملک زاده خانون خاتون ساجوفی : ۵۱۸ · ۵۱۹ ·
ملک کاووس حکمران رستمدار : ۴۲۳ ·
ملک کیومرث نور پسر خال میرعلی خان : ۳۰۹ ·
ملک‌گنوف رئیس کچانی جدید رویی در آشور-
اده : ۷۱۸ ·
ملک‌گنوف : ۱۱۲ · ۹۳ · ۶۴ · ۴۹ · ۲۶ ·
· ۲۱۳ · ۱۹۹ · ۱۹۷ · ۱۹۰ · ۱۷۸ ·
· ۲۵۷ · ۲۵۳ · ۲۵۱ · ۲۲۵ · ۲۲۹ ·
· ۲۹۱ · ۲۸۷ · ۲۷۷ · ۱۷۰ · ۲۶۱ ·
· ۵۰۶ · ۵۰۰ · ۴۹۴ · ۴۷۸ · ۳۱۳ ·
· ۵۵۶ · ۵۴۶ · ۵۳۸ · ۵۳۱ · ۵۱۶ ·
· ۵۶۶ · ۵۶۲ · ۵۶۲ · ۵۵۸ · ۵۵۷ ·
· ۵۹۵ · ۵۹۴ · ۵۷۵ · ۵۷۲ · ۵۶۹ ·
- مله سرخ (دهی در کرمانشاه) : ۴۲۸ ·
مله سرخه : ۴۲۸ ·
مله شیخ : ۴۲۸ ·
مله فرمائی : ۴۲۸ ·
مله قلندر : ۴۲۸ ·
مله کبود : ۴۲۸ ·
مله گله : ۴۲۸ ·
مله هار : ۴۲۸ ·
مله منکا (در مازندران) : ۴۲۸ ·
مله هیان : ۴۲۸ ·
ملیجه کتی پهای در نودهک میان دورود : ۵۷۰ ·
ملیجه کتی در هولای میان دورود : ۵۷۱ ·
مشنی از دهکده‌های بلوک کارمزد : ۳۹۲ ·
منار کهنه ساری : ۴۸۸ · ۵۱۹ ·
متجلیل : ۴۲۱ ·
منزل آقای سلیمان احمدیان = دارالحكومة
آمل در نیا کی محله آمل : ۹۰ ·
منزل آقای علی محمد شفائی در نیا کی محله
آمل : ۹۰ ·
منزل آقای محسن منفرد در نیا کی محله آمل : ۹۰ ·

فهرست جامع

۸۸۷

- منزل آقای مستوفی در نیا کی محله آمل : ۸۹
 منزل جمشید سلیمان بار در دهکده نتل بندی : ۳۶۲
 موزی رج از دهکده های جلال از رک : ۲۷۵
 موزی گله از دهکده های بازار فروش : ۳۴۳
 موسی علیه السلام : ۲۸۱
 موزی بن بنا سردار لشکر عرب : ۵۱۶
 موسی نام اسلامی ونداد هرمذ پسر اسپهبد
 خورشید : ۴۶۲
 موسی بن احمد = درویش موسی : ۳۳۷
 مولانا اوایاء الله آملی : ۷۷۰
 مولانا عبادی متولی امامزاده طاهر بن موسی
 الكاظم : ۱۷۱
 مولانا علی متولی امامزاده سید نصر بن سید
 محمد : ۳۳۶
 مولانا علی نقی متولی امامزاده قاسم بابل
 بازار فروش : ۲۳۴
 مولانا محمد رضای دروازی متولی بقعة ملا
 مجdal الدین درساری : ۵۴۸
 موصور لشکر (حاکم بندی) : ۳۲۰
 مولانا محمود بهشتی گیلانی : ۶۱۲
 مونجی خیل (از دهکده های بلوک کلاریجان
 و گنبدی) : ۳۹۲
 مونگی چال کوهی در چنوب سوادکوه : ۳۹۱
 مهتر کش تپه در چنوب حسین آباد : ۷۲۱
 مهجری : ۵۲، ۶۰، ۶۰، ۱۰۱، ۱۰۹، ۱۹۹، ۲۲۹
 موزه ایران باستان : ۷۰۱، ۶۸۹
 موزه طبیعی دانشگاه علوم دانشگاه تهران : ۶۷۱
 موزه خلیفه : ۴۶۰، ۲۸
 متصور غفار صالح : ۱۱۹
 منگاری از دهکده های جلال از رک : ۲۷۸
 منگل = منگول : ۱۴۲، ۱۲۴، ۱۲۶، ۱۲۱، ۱۲۹
 منوچهر سترده : ۴۲۱، ۴۲۵
 منوچهر شاه : ۵۰۳، ۵۵۵
 منو زین دین : ۶۸۷
 موزک : ۶۸۳
 موزون بر سرداه نتل به بایجان : ۳۲۲
 موزه ایران باستان : ۷۰۱، ۶۸۹
 موزه طبیعی دانشگاه علوم دانشگاه تهران : ۶۷۱

- مهدی [آقا سید ...] : ۸۸ .
 مهدی آباد از محلات بارفروش : ۱۷۹ .
 میاندورود = روختانه تجن : ۵۶۵ .
 مهدی بن احمد بن محمد بن عبدالرحمن شجری میان دورود قره طلان (از دهستانهای ساری) :
 از مدفوئین در آمل : ۲۷ .
 مهدی باباپور [حاج...] از بیرمردان تکیه
 اوجاین بارفروش : ۲۴۶ .
 مهدی بن منصور خلیفه : ۴۶۰ .
 مهدی خیل محله از محلات آمل : ۲۶ .
 مهدی رجه جزء پنجهزاره : ۷۲۷ .
 مهدی رهروان [حاج...] سازنده و بانی
 امامزاده قاسم در محله آستانه بارفروش:
 ۲۳۸ .
 مهدی فرزند مامون خلیفه عباس : ۲۱ .
 میانکاله [خلیج...] : ۶۷۳ .
 میانکلا : ۴۰۵ .
 میان گردش : ۴۸۶ .
 میدان اسب دوانی طهران : ۱۹۲ .
 میدان بارفروشده : ۱۸۴ .
 میدان پیرعلم در محله پیرعلم بارفروش : ۲۴۴ .
 میدان روذبار بالقی بیزان در آمل : ۲۵ .
 میدان ساعت ساری : ۵۰۹ .
 میدان سبز = سبز میدان بارفروش : ۳۶۷ .
 میدان سبز در شهر ساری = سبز میدان : ۵۱۷ .
 میدان شاه اصفهان : ۵۸۵ .
 میدان شهر ساری : ۵۱۷ .
 میان بند کمر بندی که نیمی از دامنه شمالی
 میر افضل در دری کنده بیشه سرخاهی : ۴۸۳ .
 میر افضل در نرم آب : ۷۷۰ .
 گرهای البرز را می گیرد : ۳۰۷ .

فهرست جامع

۸۸۹

- میر تیم - وزیر مرعشی نویسنده تاریخ خاندان ۳۰۸ .
 میر عشی مازندران : ۶۱ ، ۲۷۲ ، ۲۲۴ ، ۶۱ .
 میر سرروضه از محلات ساری : ۴۹۵ .
 میر سلطان مراد خان : ۳۰۸ ، ۳۱۰ ، ۳۰۸ .
 میر حیدر افغان نژاد : ۶۸۰ .
 میر عبدالکریم از سادات مرعشی مازندران :
 میرزا تقی خان بن میر سلطان محمد رخان بن
 میرزا حسین بن محمد تقی طبرسی : ۳۷۱ .
 میرزا خان = سلطان محمود بن سلطان مراد
 خان : ۳۱۰ ، ۳۱۱ ، ۳۱۱ ، ۳۱۲ .
 میرزا سلطان مراد خان پسرعم میر عبدالکریم خان
 ۴۲۴ .
 میرزا سید حسین جان دییر قاجار نویسنده
 زیارتname مقبره ملا محمد شهرآذربایجان :
 ۲۰۳ .
 میرزا علی خان حاجب الدوله : ۵۳۰ .
 میر سلطان مراد خان : ۵۲۲ .
 میر شمس الدین خان : ۵۲۱ .
 میرزا علی تقی ملک التجار [حاجی ...] : میر علی خان (از خاندان مرعشی مازندران) :
 ۲۰۹ ، ۳۱۰ ، ۳۰۹ ، ۳۱۱ ، ۳۱۰ ، ۳۱۲ ، ۳۱۱ .
 میرزا محمد خان علامه : ۲۱۴ .
 میرزا محمد خان کلبادی : ۷۳۷ .
 میر قوام الدین میر علی خان : ۳۰۹ .
 میر قوام الدین مرعشی = میر بزرگ : ۱۷ .
 میر قوام الدین میر علی خان : ۴۹ .
 میرزا سید حسین متولی مسجد جامع سابل :
 ۵۳۰ ، ۳۹۲ .
 میرزا یحیی از هراهان میرزا حسینعلی : ۳۷۰ .
 میرزا یوسف بانی حمام میرزا یوسف : ۶۲۰ .
 میر مرتضی متولی مزار درویش خان در الـ .
 نور هر آذینی : ۱۵۵ .
 ۲۲۲ .

- میر مشهد محله از کربهای مهم ساری : ۴۹۳ : ناصر بزرگ : ۱۶۵ .
 ناصر خسرو : ۴۵۰ . ۴۹۵ .
- میر نظام الدین محمد [مولانا ...] : ۲۲۳ : ۳۰ ، ۷ ، ۶ ، ۵ ، ۴ ، ۳ ، ۳۲ ، ۳۰ ، ۷ ، ۶ ، ۵ ، ۴ ، ۳ .
 ناصر الدین شاه : ۱۹۳ ، ۱۹۱ ، ۱۷۸ ، ۱۵۳ ، ۱۱۲ ، ۹۳ ، ۸۹ ، ۶۳ ، ۵۶ ، ۳۵ ، ۳۳ ، ۱۱۲ ، ۲۲۵ .
- میری سرروضه مرقد میر کمال الدین بن میر .
 قوام الدین : ۵۴۵ .
- میری کنی در سفید تور پندی : ۳۱۶ .
 میل رادکان : ۷۷۶ .
- میل رسگ : ۷۷۶ .
- میل شاطردوانی در کوه صفا اصفهان : ۶۰۴ .
 میل . ۶۰۵ .
- میونا از دهکده‌های هزارجریب : ۵۶۹ .
- میون ملک از دهکده‌های چیکرود : ۳۶۹ .
- میون و پشه بر سر راه تگه : ۵۶۹ .
- میهون رباط در اراضی وردو او سر راه نشل
 به لزیر : ۳۲۱ .
- ناصر علی آبادی : ۳۲۵ .
- نامدار خراسانی بن درویش حاجی کفشنگر
 [حاجی ...] از بانیان امامزاده ابراهیم
 آمل : ۷۳ ، ۷۹ ، ۸۲ ، ۷۹ . ۷۳۶ .
- نامه : ۷۳۶ .
- نایب السلطنه : ۳۵ .
- نایوج : ۳۲ ، ۳۲ .
- نادرشاه : ۱۵ ، ۱۶ ، ۲۶ ، ۴۶ ، ۸۶ ، ۴۹۹ ، ۴۹۹ ، ۴۹۹ ، ۴۹۹ ، ۴۹۹ ، ۴۹۹ .
- نیمه سید ظهیر الدین بن میر قوام الدین : ۲۸۰ .
- نپیر Napier نپیر : ۷۱۱ .
- نجار کلا از دهکده‌های چلاو : ۱۲۲ .
- نجف اشرف : ۳۷۱ .
- نجم الدوله : ۵۱۷ .
- نارنج باخ در نگا : ۷۷۶ .
- ناصر آباد به نام ناصر الدین شاه : ۷۰۷ .

- نخبه کامرانی : ۷۰۷ .
 نظام الملک [خواجه ...] : ۴۱ .
 نخ کلا از دهکده های بلوک زیراب = نخ کلا: نظر علی آفریدگار خدا دوستدار علی مؤذن
 آستانه سید قاسم : ۵۷۸ .
 نخ کلا از دهکده های بلوک زیراب = نخ کلا: نظر علی آفریدگار خدا دوستدار علی مؤذن
 نر گنس نپه غرب علی آباد : ۵۷۳ .
 نر گنس نپه در جنوب زاغرز : ۷۲۱ .
 نر گنس جار از دهکده های بلوک زیراب = نر گنس جار از دهکده های بلوک زیراب =
 نعمت الله تهرانی [سید...]: ازم الکان کاروانسرای حاجی طالیان : ۲۱۲ .
 نقاره چی محله = محله نقاره خانه ساری:
 نقاشی محله = محله نقاره خانه ساری :
 نقاشی محله = محله نقاره خانه ساری : ۲۹۵ .
 نقاشان انگلیسی : ۶۲۴ .
 نقاشان چینی : ۶۲۴ .
 نقاش محله از محلات اشرف : ۶۱۵ ، ۶۱۶ .
 نرم آب جزء دودانگه : ۴۸۵ ، ۷۴۸ ، ۷۶۹ .
 نشاكوتی در طرف شرق نوکندکا (تاریخ خاندان مرعشی ۳۳۲) : ۳۶۳ .
 نسل مرگز بیلانی منصور لشکر: ۳۲۰ ، ۳۲۱ .
 نسل مرگز بیلانی منصور لشکر: ۳۲۱ ، ۳۲۰ .
 نقطه الكاف تأليف میرزا جانی کاشانی: ۳۷۱ .
 نقطه دشت میان راه علی آباد به بازار فروش
 نصیب دشت میان راه علی آباد به بازار فروش
 وقف بر مسجد و مدرسه صدراعظم: ۲۱۳ .
 نصیب کلا از دهکده های علی آباد : ۴۲۳ .
 نصیب کلا از محلات بازار فروش: ۱۷۹ .
 نگا از دهکده های قره طفان: ۵۹۷ ، ۷۸۶ .
 نصر الله خان حافظ الصحه [آقا میرزا...]:
 نصر الله علی آبادی : ۳۲۵ ، ۳۲۲ .
 نصر الله موسوی ازمه رهای ذیل سند: ۸۸ .
 نصرت الله خان حافظ الصحه [آقا میرزا...]:
 نصیر الدین بن میر قوام الدین [سید...]:
 نمار کلا از دهکده های جلال ازرك: ۲۷۸ .
 نهد مال راسته شاهزادنشی محله آمل : ۶۰۴ .
 نو آباد از محلات آمل : ۲۶ .
 نوا (از دهکده های بالا لاریجان) : ۳ .
 نوازدین برادر جلال الدین بر وانجی: ۳۰۹ .
 نظام آشور = بناءی نظام آشور: ۷۱۵ .
 نظام بن علی جوبکلاه متولی مرقد درویش فخر الدین : ۲۷۶ .
 نظام السلطان والی مازندران: ۵۲۶ .

- نهرهای بارفروش : ۱۸۰ .
نهرهای منشعب از هر از : ۲۹ .
نیاک از دهکده‌های بالا لاریجان : ۱۲۹ .
نیاکی از طوابیف ساکن در آمل : ۲۳ .
نیاکی محله‌آمل : ۲۵ ، ۲۶ .
نیالا در هزارجریب : ۷۳۲ ، ۷۷۶ .
نیویه : Napier ۷۹۲ .
نیراس : ۱۳۰ .
نیراسب محلی اطراف شیخ موسی : ۳۲۶ .
نوئکیه از محلات ساری : ۴۹۵ .
نوئکیه در محله نوئکیه ساری : ۵۶۰ .
نوذد آباد نزدیک مصب نکا : ۷۸۶ ، ۶۷۸ .
نوذد : ۱۸ ، ۴۹۹ .
نوری از طوابیف ساکن در آمل : ۲۲ .
نوریها : ۱۸ .
نوسر : ۵ ، ۶ .
نوکندکا جزو بخش مرکزی شهرستان خامی :
۳۶۱ ، ۳۳۲ .
نوکنده : ۵۶۸ ، ۷۲۵ ، ۷۳۹ .
نوبل از محلات ساری : ۴۹۵ .
نویندگان گربوس Corpus : ۴۳۴ ، ۴۳۳ .
نهر ابیت منشعب از الله رود : ۱۰۷ .
نهر قل ران منشعب از الله رود : ۱۰۷ .
نهر خشک شورش گرجی : ۶۸۸ .
نهر خشک شورش کلت : ۶۸۸ .
نهر زاغرز : ۶۸۲ .
نهر سیری منشعب از الله رود : ۱۰۷ .
نهر طبرستان = رودخانه تجن : ۵۶۴ .
نهر علی آباد منشعب از الله رود : ۱۰۷ .
نهر فشکدرو منشعب از الله رود : ۱۰۷ .
نهر کاری در گره سنگ از رودخانه هراز جدا
می‌شود : ۱۸۰ ، ۲۵۵ .
نهر کاسم ده منشعب از الله رود : ۱۰۷ .
نهر کلاور : ۵۴ .
نهر مزالون از رودخانه تالار جدا می‌شود :
۱۸۰ .
ورمه (دختر اسپید خورشید) : ۴۶۲ .

و

- وازن اسل از بنهای میانکاله : ۷۱۵ .
واذة نامه طبری صادق کیا : ۷۴۷ .
واقعه بدشت : ۷۲۲ .
واله بالا از دهکده‌های بلوک اند : ۳۹۲ .
واله پایین از دهکده‌های بلوک اند : ۳۹۲ .
و با درسال ۷۷۳ هـ ق : ۲۴ .
و با درسال ۷۵۰ هـ ق : ۲۴ .
وجیه الله میرزا : ۷ .
ورجال سرراه قدیم لور : ۴۰۳ .
ورزاخون سرراه لزور به بلفت : ۳۱۸ .
ورزکنی از محلات بارفروش : ۱۷۹ .
ورمسک : ۴۲۷ ، ۴۲۸ ، ۴۲۰ .
ورسک از دهکده‌ای گدوش عباس آباد : ۴۷۸ .
ورعنون از دهکده‌های بالکان : ۴۸۸ .
وروجه (دختر اسپید خورشید) : ۴۶۲ .

لهرست جامع

۸۹۳

- ورمجه هرویه از همان اسپید خورشید : وندچال دهکده‌ای از بلوک سرخ رباط : ۵۱۲
 وندین محلی اطراف شیخ موسی : ۳۲۶ .
 وندین دابو : ۱۶۲ .
 وبارک برسرده نشل بایجان : ۳۲۲ .
 ویرانهای تزاری در آشوراده : ۷۲۲ .
 ویرانهای تزاری در شب جزیره میانگاله : ۴۱۹ .
 ورق قرآن وقف کاروانسرای سراچال : ۲۱۱ .
 ویتناب جلالی : ۲۵۱ .
 ویشه محله ازدهکده‌های جلال‌ازرك : ۲۷۸ .
 ویلبر : ۱۰۸ ، ۱۰۹ .
 ویلیام برایس : ۴۴۷ .
 ولوکش ازدهکده‌های بلوک‌کسلیان : ۳۹۳ .
 ولوکلا = ولوکلانه محلی که سجاد و بد
ها بر روی می‌ریزد : ۳۰۷ .
 ولوکلانه = ولوکلا : ۳۰۸ .
 ولویس‌ده پائین خیابان : ۱۱۹ .
 ولیکان (ملک شرفی خواهر اسپید شاه غازی
رسنم) : ۱۶۵ .
 ولیک رود از دهکده‌های دابو : ۱۶۶ .
 ولیکه‌رود تختین نهری که بالاتر از سکه‌رو
در محل سلهار از هراز جدا می‌شود .
 وندا هرمزد (= موسی) : ۷۴۸ : ۴۶۲ : ۳۷۷ .

- هرات : ۷۱۶، ۷۱۷ .
 هرآز = آب هرآز : ۲۹، ۲۸۷ . آب هرآز :
 ۲۰ . بیل هرآز = بیل آمل : ۱۵، ۱۱۵ .
 هفت تن مرقد هفت تن از سادات حسنی در
 آمل : ۳۹ .
 هفت تن در اراضی علمدار بابل = هفت تنان :
 ۱۵۷، ۱۲۹، ۱۲۲ . رودخانه هرآز : ۱۷
 چوی هرآز : ۱۶۴ . نهرهای فرعی هرآز : ۱۹
 ۲۹، ۱۳۱ . هرآزی از نواحی آمل : ۷، ۱۰۷، ۱۵۱،
 ۱۵۲ . هرآزی از نواحی آمل : ۱۵۲، ۱۵۳
 ۱۵۴، ۱۵۵ . هرمزپس نرگش : ۵۰۳ .
 هرمزپور پیرار لیمورنی : ۷۴۹ .
 هرمزد پسر اسپهبد خورشید (= ابوهارون
 عیسی) : ۴۶۲ .
 هزار جرب = هزار گری = هزاره گری :
 ۵۶۷، ۵۶۹ : ۷۰۳ . ۷۷۷، ۷۷۸ .
 ۷۷۴، ۷۵۲ . هزار جرب دیگر بر دروازه شهر ساری : ۷۷۸ .
 هزار جربی جزء چهاردهانگه : ۴۸۵ . ۷۴۷ .
 هلن : ۷۱۹ . هلن سرراه آلاشت به امامزاده حسن : ۳۲۷ .
 همایون بده (ظاهرآ اول به کاخ صحن آباد
 می گفته‌اند) : ۶۵۶، ۶۵۲ .
 همایون بده = گلستان بده : ۶۵۸، ۶۵۹ .
 ۶۶۰، ۶۶۱ . هشتاد تن در خشکرود جلال از رک : ۲۸۲ .
 هشت خان [تجار...]: ۱۷۷ .
 هشتل [محله بالا ...]: ۱۴۹ .
 هشتل [محله پایین ...]: ۱۴۶ .
 هفتاد و دو تن در دهکده شویای اهل رستاق:
 هرستان پیرامتر از محلات ساری : ۴۹۵ . ۱۰۹ .

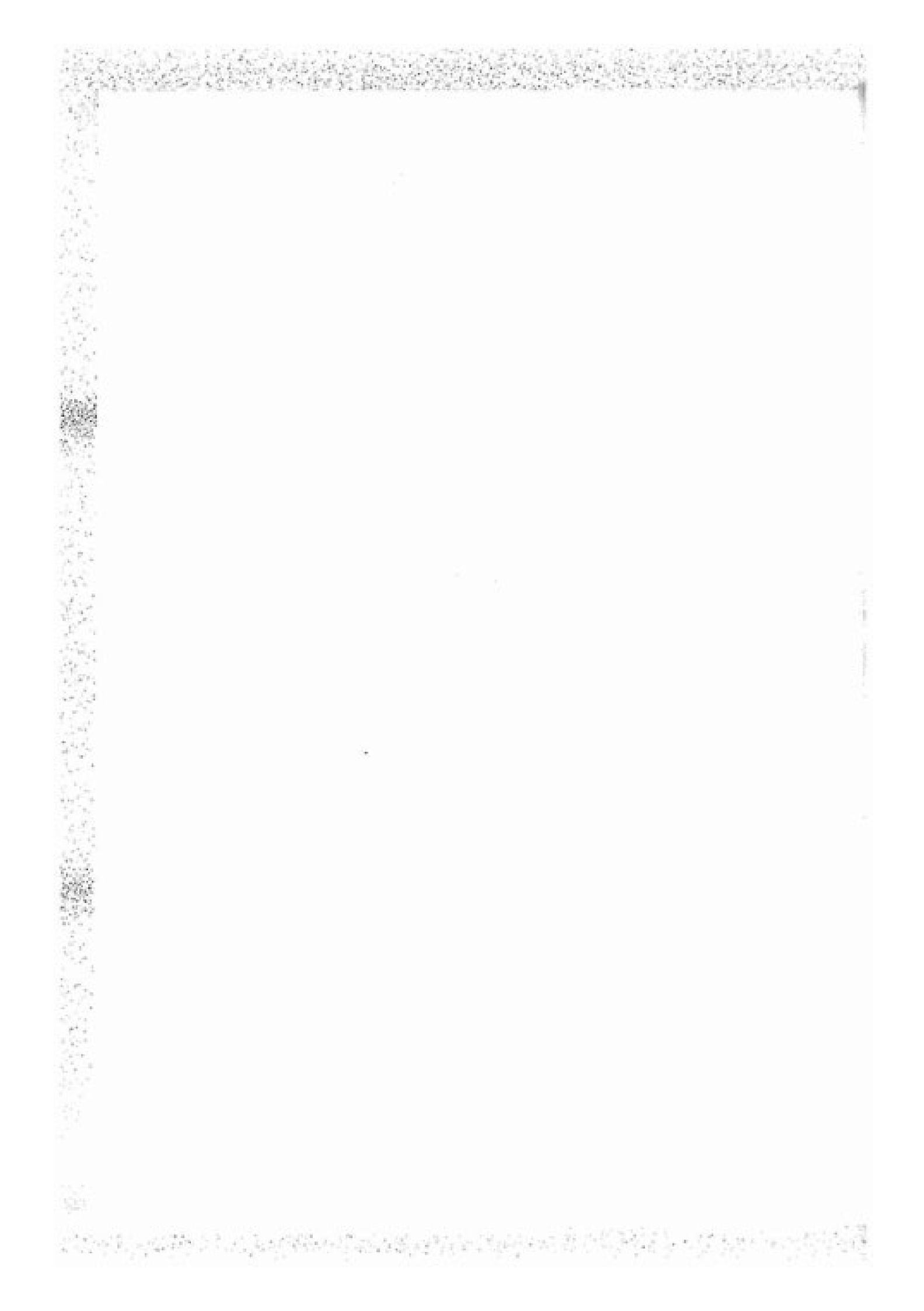
فهرست جامع

۸۹۵

- هنوی جو ناس : ۱۷، ۱۵، ۶۱، ۴۹، ۴۶، ۶۱، ۲۸۱.
- یحیی از پیغمبران بنی اسرائیل : ۲۸۱.
- یحیی بن حسن بن ابی عبدالله محمد بن عبید الله
بن عبید الله بن حسن بن جعفر بن حسن بن حسن.
۲۶
- هولمز [وبلیام ریچارد]...: ۱۸، ۶۱، ۴۶، ۶۲
- یحیی بن یحیی بانی مسجد جامع ساری :
۵۵۶، ۵۵۵.
- یحیی بن موسی الکاظم = امامزاده یحیی
در ساری : ۵۳۱، ۵۲۵.
- یحیی بن میر قوام الدین : ۵۳۳.
- یخجال تبه در جنوب عکر آباد : ۷۴۱.
- یخکش از بخش‌های اشرف : ۴۸۶، ۴۸۵، ۴۸۶.
- یزدادی : ۱۳، ۱۰۹.
- یزدجرد بن شهریار بن اردشیر بن کیخوار
(تاج‌الدوله) : ۱۱، ۲۳.
- یزدگرد سوم : ۶۰۸.
- یزبد بن مهلب : ۵۲۰.
- یسع از سران بنی اسرائیل : ۲۸۱.
- یعقوب بیک خریدار باخ منصور لشکر : ۳۲۰.
- یعقوب علی بنای حسینیه آقا شیخ علی : ۶۹۱.
- یعقوب گنه کیا : ۳۷۸.
- یعقوب لنجه از پنهانی میانکاله : ۷۱۰.
- یعقوب مجوسی [خواجه...] : ۳۹.
- بک در لپور از پنهانی میانکاله : ۷۰۹.
- یکه نوت از پنهانی میانکاله : ۷۰۹.
- ینگجری : ۵۲۷، ۵۲۹.
- بور محله از محلات بابل رشت : ۲۷۰.
- یهود : ۵۸۲.
- هیأت علمی فرانسه در ایران : ۵۷۲.
- هیأت کروپس CORPUS : ۴۳۲، ۴۳۲، ۵۲۲
- هیکو بر سر راه شهمیرزاد به هزار جریب :
۵۶۹.
- هیکو کلا جزء بلوک علی‌آباد : ۳۹۴.
- پاس په غرب علی‌آباد : ۵۷۳.
- پاقوت تبه : ۷۴۲.
- پاقوت حموی : ۱۲۲، ۱۷۵.
- پالورود نور : ۵.
- پانسر : ۷۴۷، ۷۴۹.
- یحیی برادر امامزاده ابراهیم در آمل : ۷۲.
- یحیی شاهر ماده تاریخ سنگ قبر صدر :
۲۷.

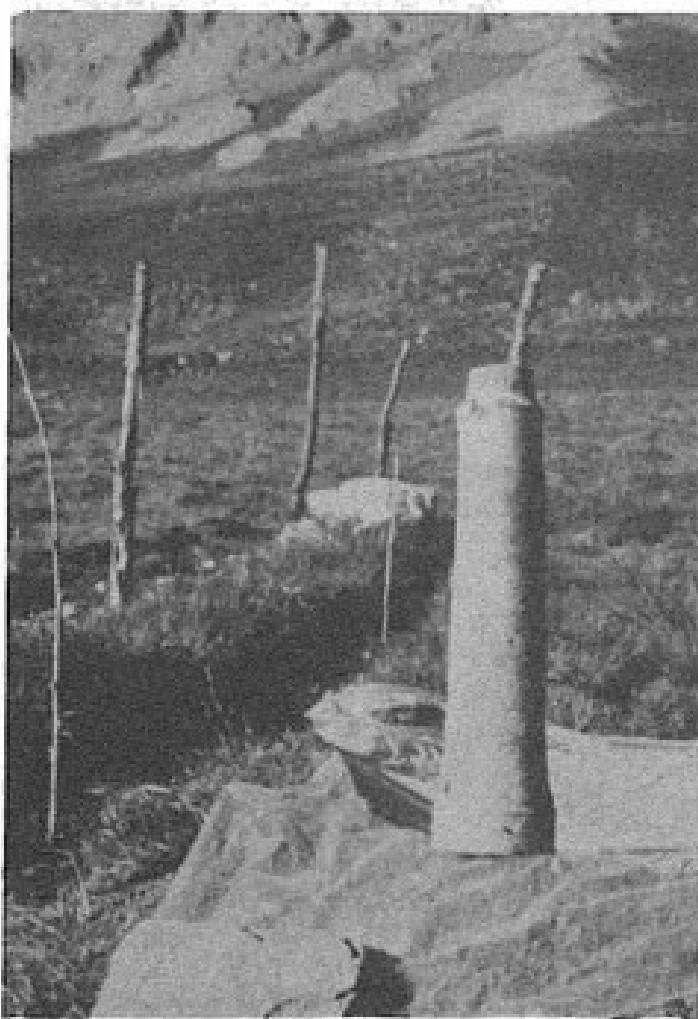
- بهره محله از محلات بار فروش : ۱۷۹ : [میرزا...].
 بیهودی : ۱۹ : .
 یوسف خان هوتکی : ۵۰۰ : .
 یوسف رضا در هنگفت کله کون هرازیی : ۱۵۵ : .
 یوسف علیه السلام : ۲۸۱ : .
 یوسف موسوی از اعضاء کنندگان ذیل
حکومت نامه : ۸۷ : .
 یوسف از مهرهای ذیل سند : ۸۷ : .

عکسها، طرحها و نقشه‌ها

عکس شماره ۱: گنجینه ای در سر راه اصل بدلاسم
(عکس از آقای ابرح (افتخار))

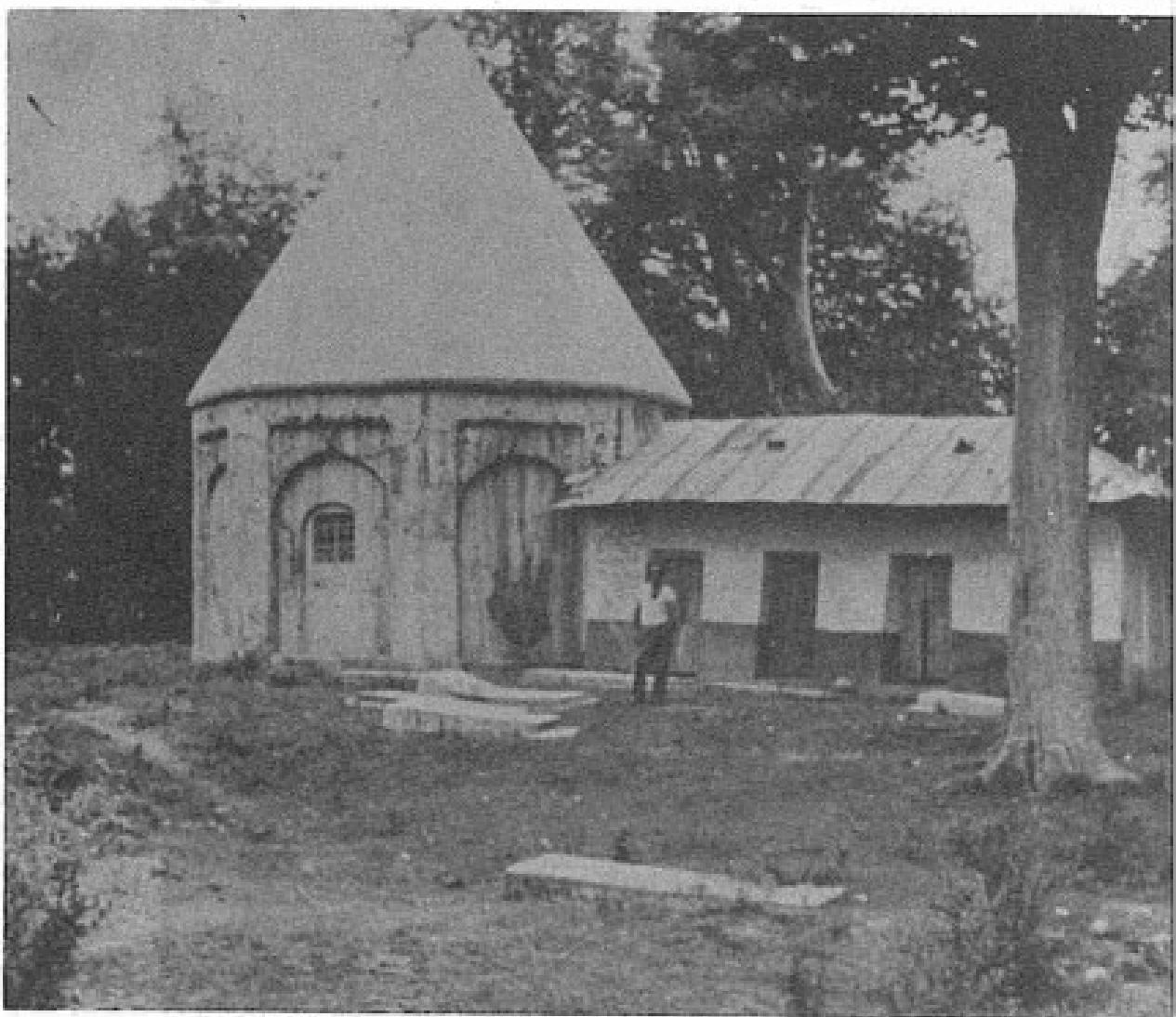
عکس شماره ۲: نمونه گنجینه ای که در مرتع
و بارک لاریجان بافت شده است.

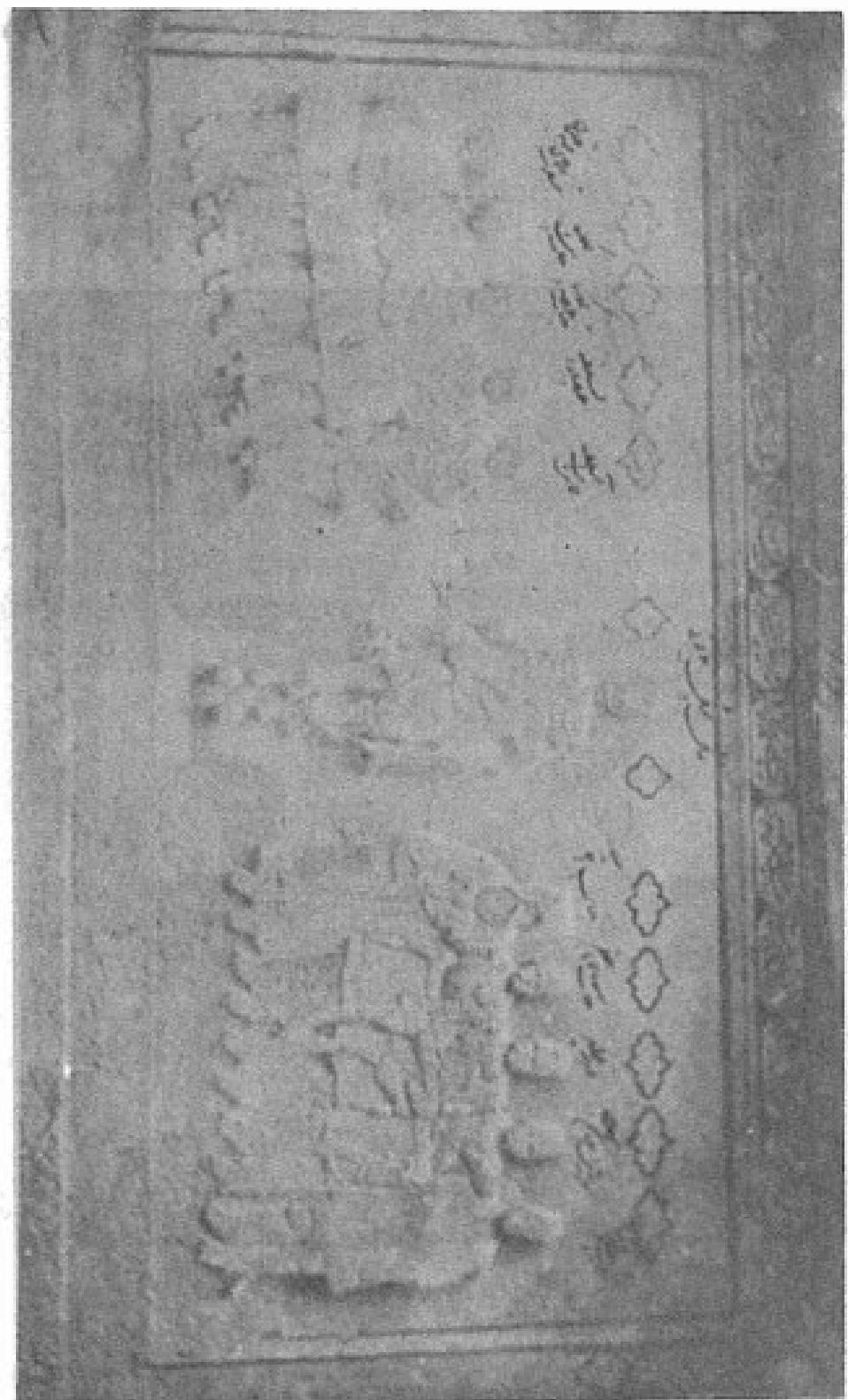

عکس شماره ۳: پل روی خانه پلور که از کوه اسک جاری است.

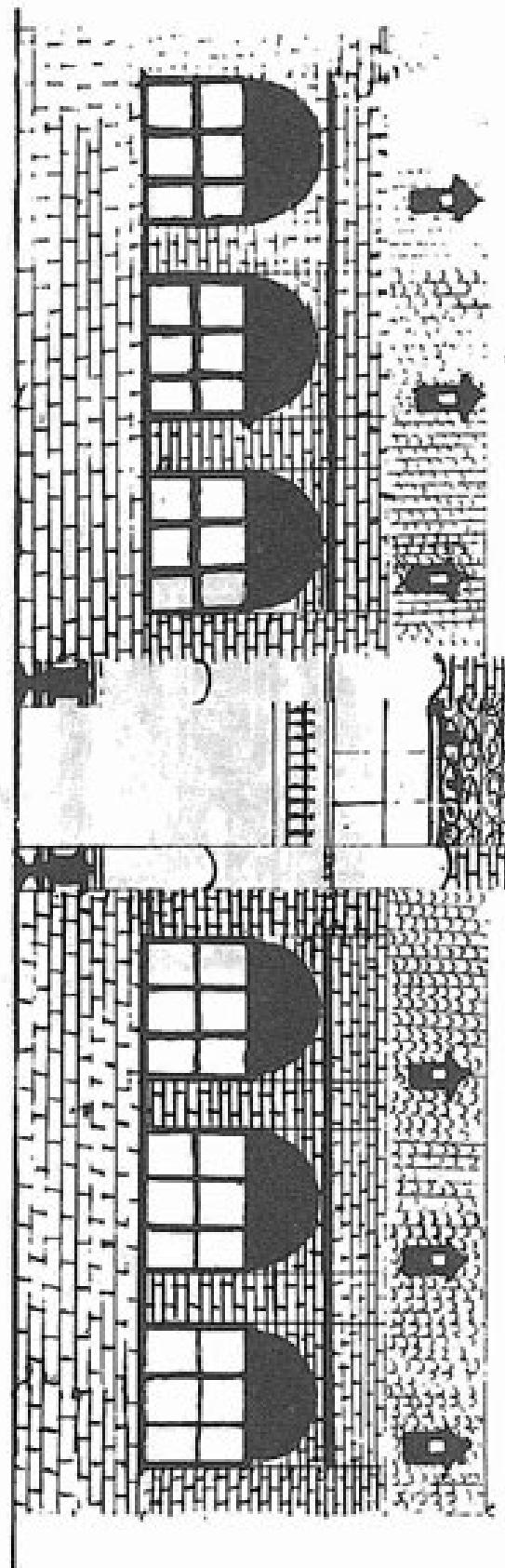
(از آلبوم ناصرالدین شاه).

شماره ۲: پقده و مسجد امامزاده حسن در میان روود پایین نوور.

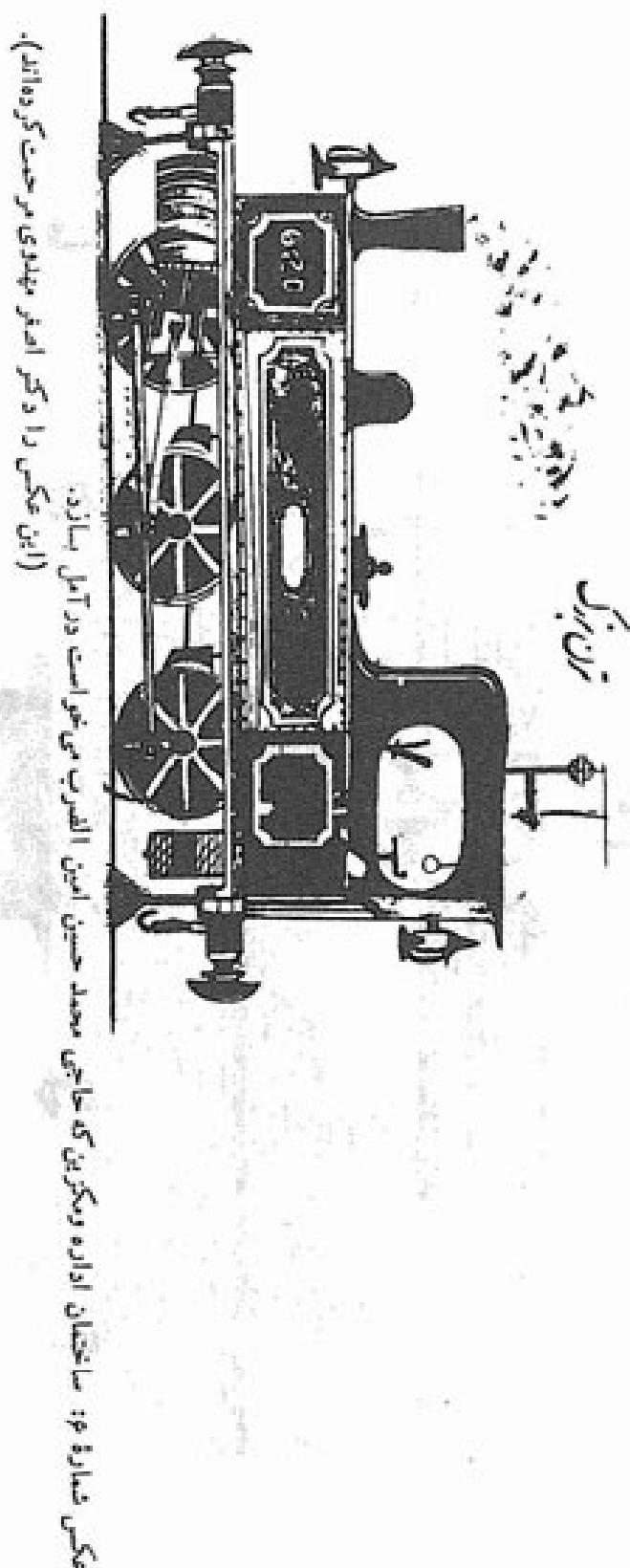

مکن شاهزاده: دکل شاهزاده پندت بریله در راه فردیس هر از که به امر تاصر الدین شاه نعمت داشت.

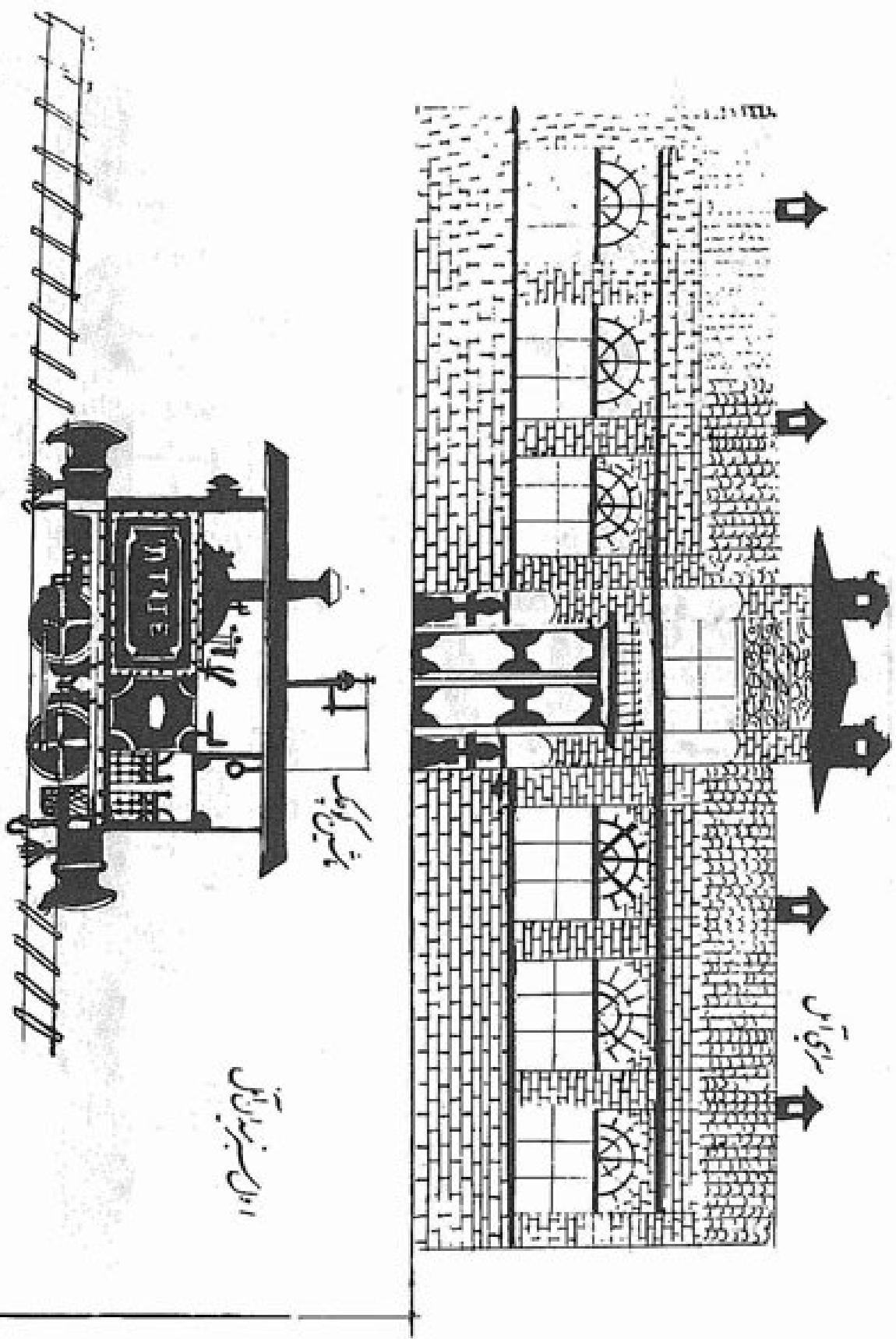

۲۰۴

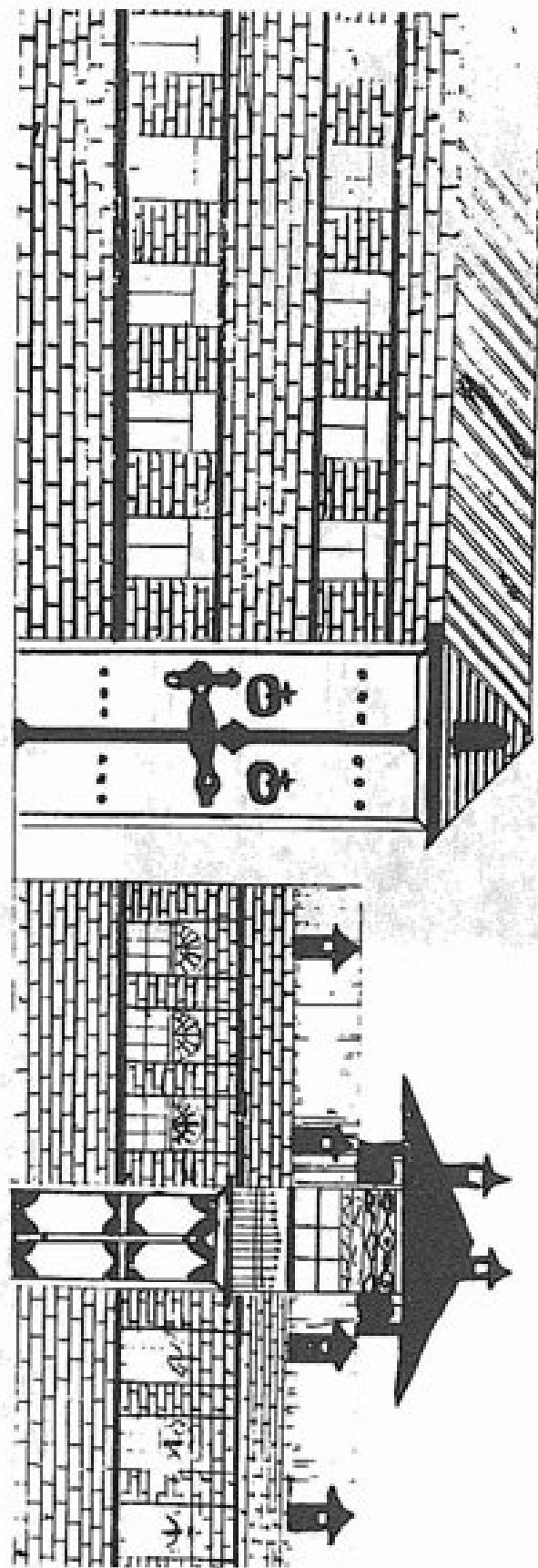
عکس شماره ۳: ساخته اداره رسکرین که حاجی سعید حسین امین الشرب می خواست در آمل بازد.
(آن عکس را دو مر بیرونی می بینند که دهانه)

مکش شماره ۷: سرای اول سرپیدان آمل که سرحد حسین این الشرب برای راه آهن آمل - سهود آباد می خواست بازد
(عکس مر جنفی آلای دکر اصغر مهدوی است).

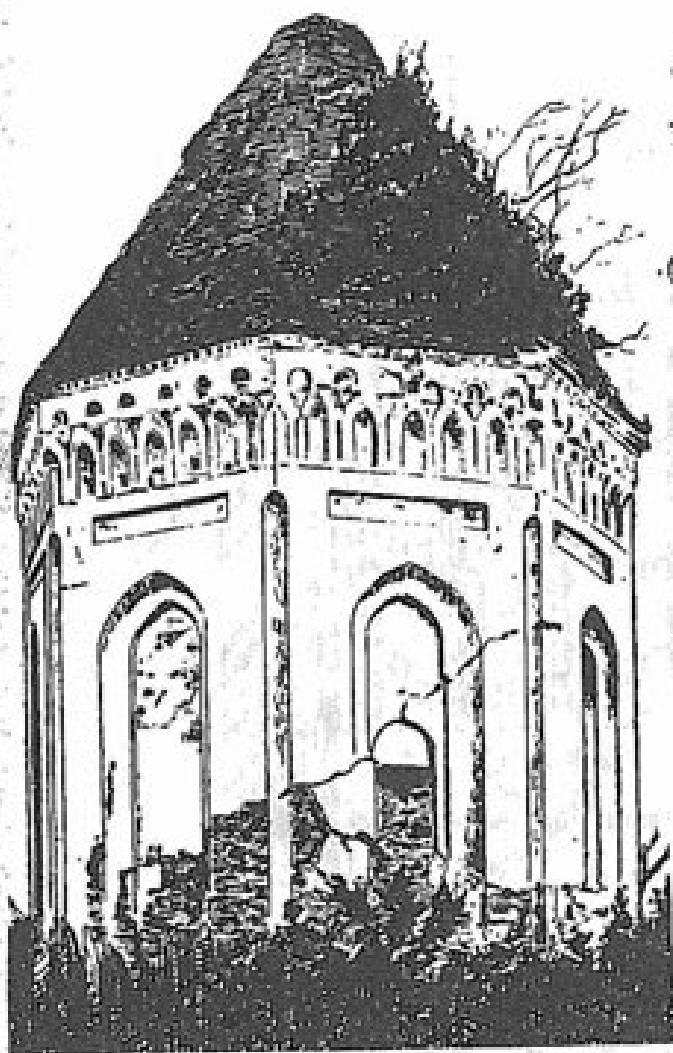
سندیار

سریار

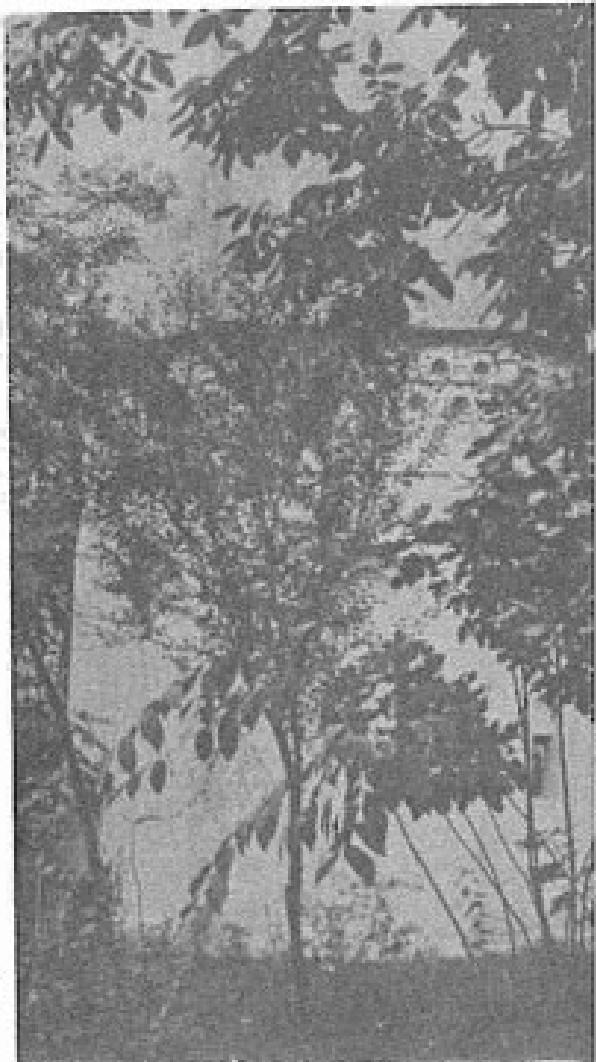
مکن ندایه و سرا و کارخانای که مرمر می ستد عین اینالدرب می خواست در آن بازد.

(عکس مر جنتی آقا دکتر اصغر بهادری است)

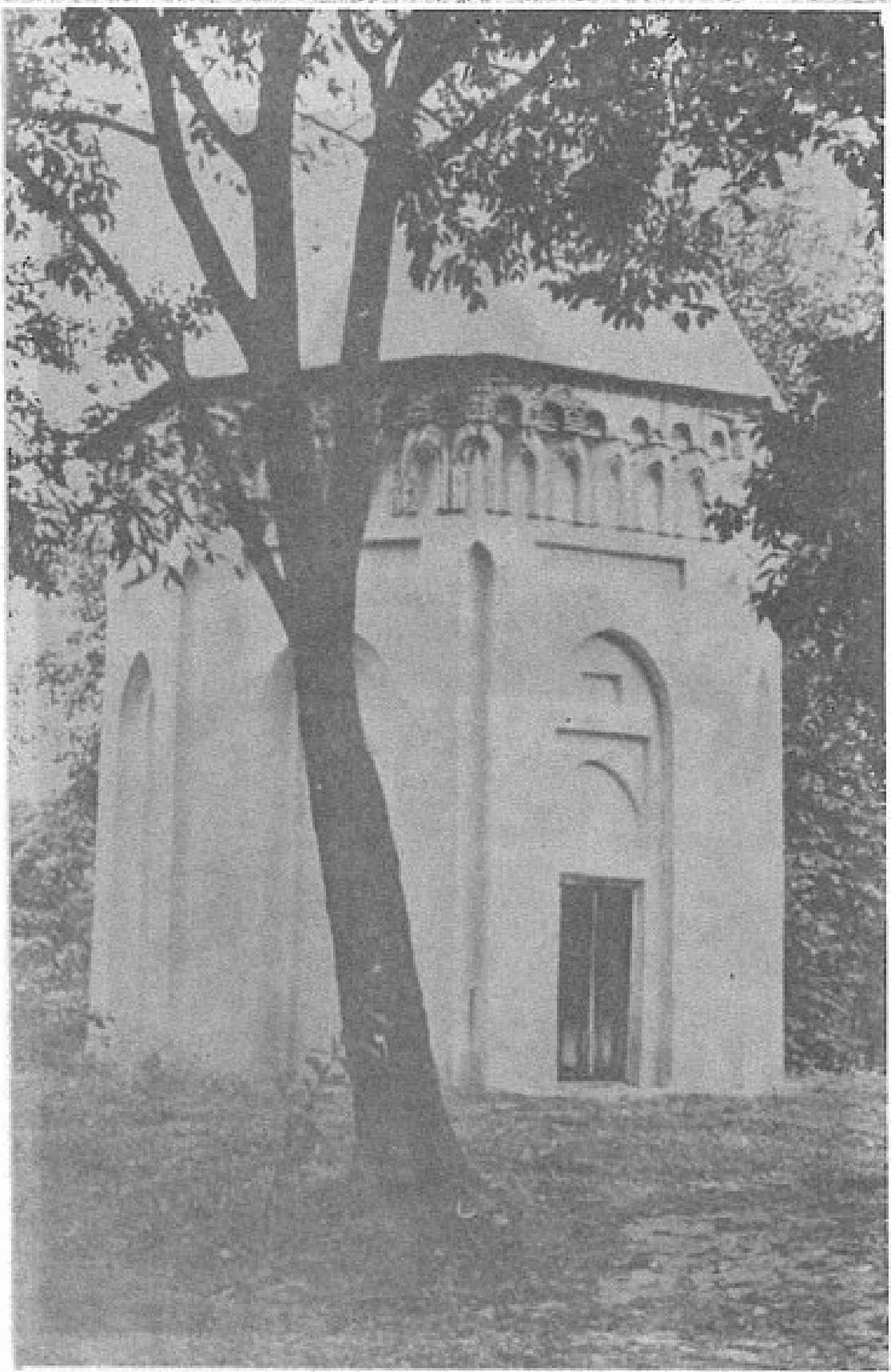

عکس شماره ۹: گنبد شمس آل رسول پاسیده سه تن
در اراضی گنبد بن محله پاوهن بازار آمل.

(رسمیم درگان، ص ۱۷۶، شکل ۸۲).

عکس شماره ۱۰: گنبد شمس آل رسول در اراضی
گنبد بن آمل در سال ۱۳۵۰ شمسی.

عکس شماره ۱۱: گجد نعمت آل رسول با سید صہن در اراضی گجدین آمل در سال
۱۳۵۶ شمسی.

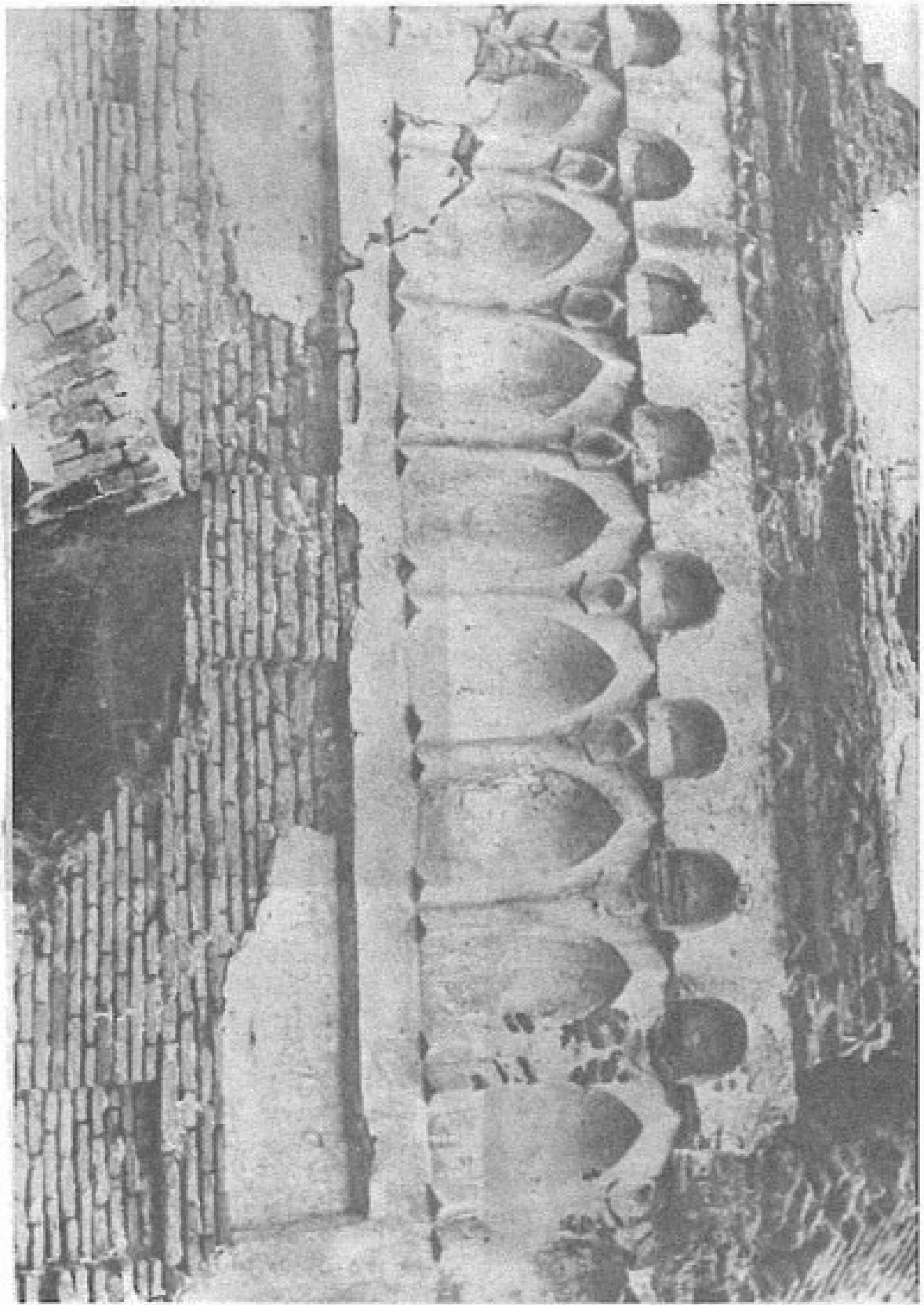
عکس شماره ۱۲: گبد بزرگ آجری که ظاهراً اگر را ناصر الحق است، در اراضی
گبد بن آمل در سال ۱۳۵۰ شمسی.

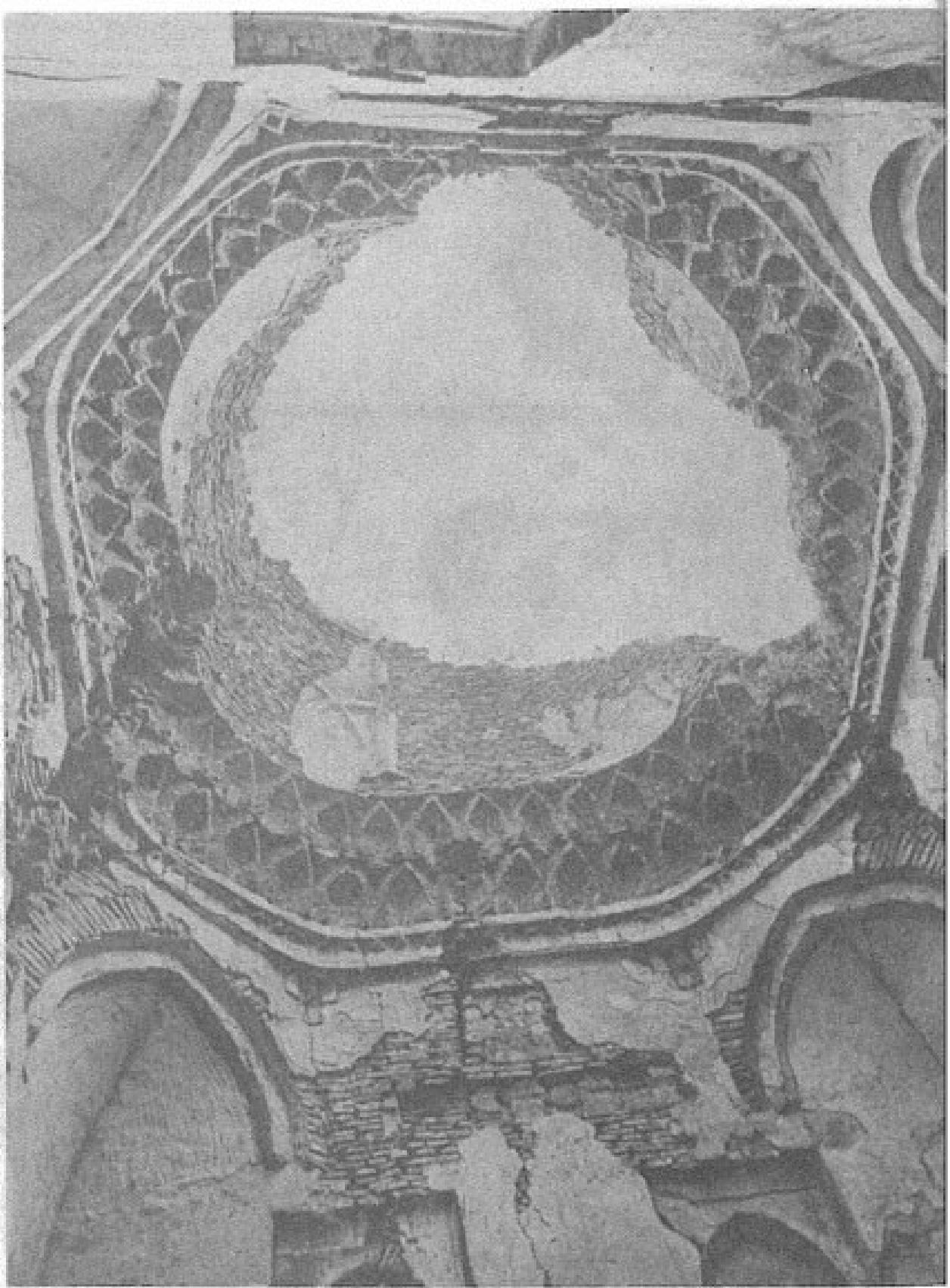
عکس شماره ۱۳: نمای دیگری از گبد آجری بزرگ،
مرقد اثامر لحق در اراضی گبدین آمل
در سال ۱۳۵۰ شمسی.

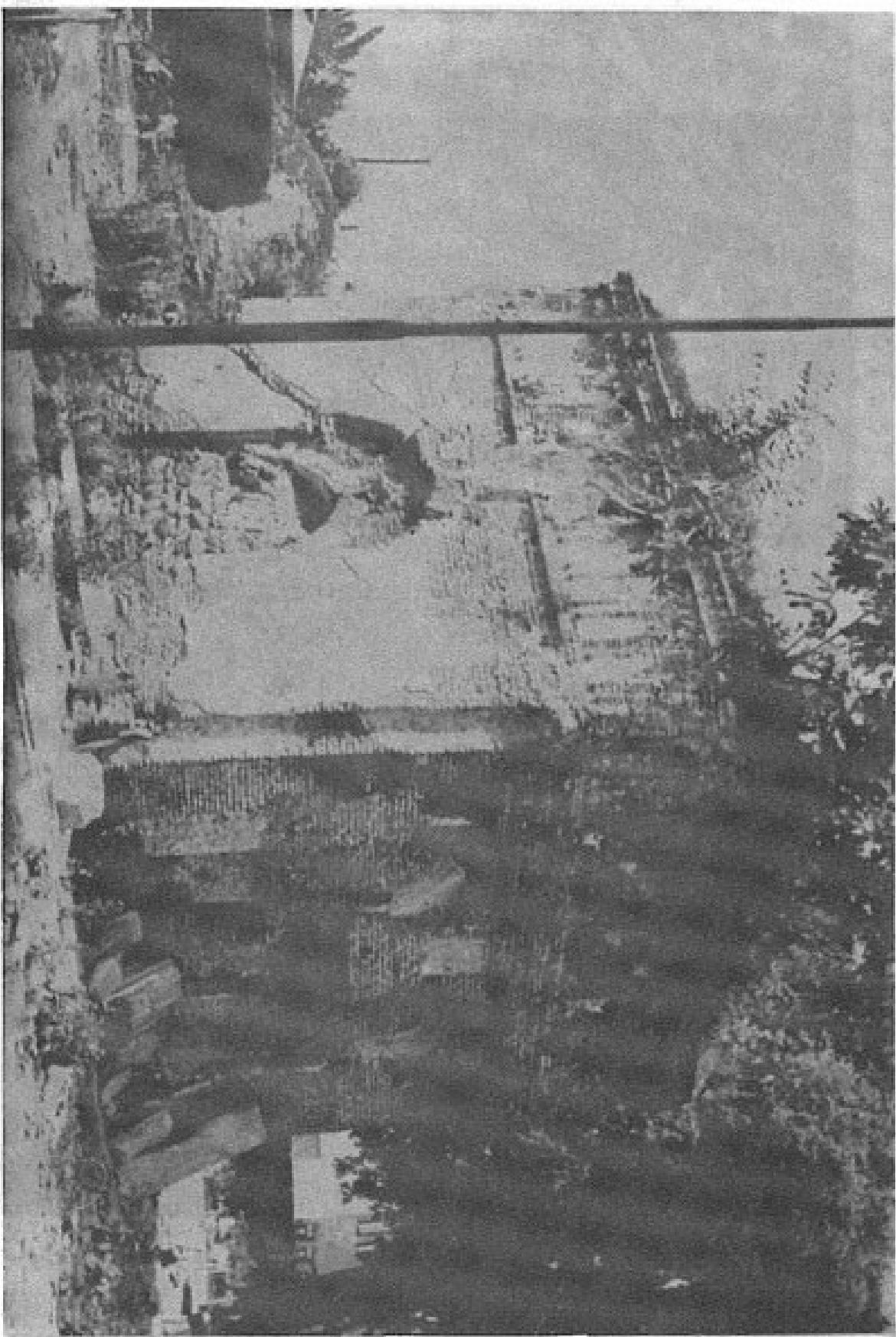
عکس شماره ۱۴: نمای دیگر از گبد آجری بزرگ در
اراضی گبدین آمل در سال ۱۳۵۰ شمسی.

مکان داریها: فریبای سیده کنتری بودن باشی گردی در اراضی آذین.

عکس شماره ۱۶: نمای قرینهای داخلی و سقف مدور گجد آجری بزرگ در اراضی گجدمن آمل.

عکس شماره ۱۷: گبد آجری بزرگ در اراضی گجدین آمل در سال ۱۳۵۲ خس.

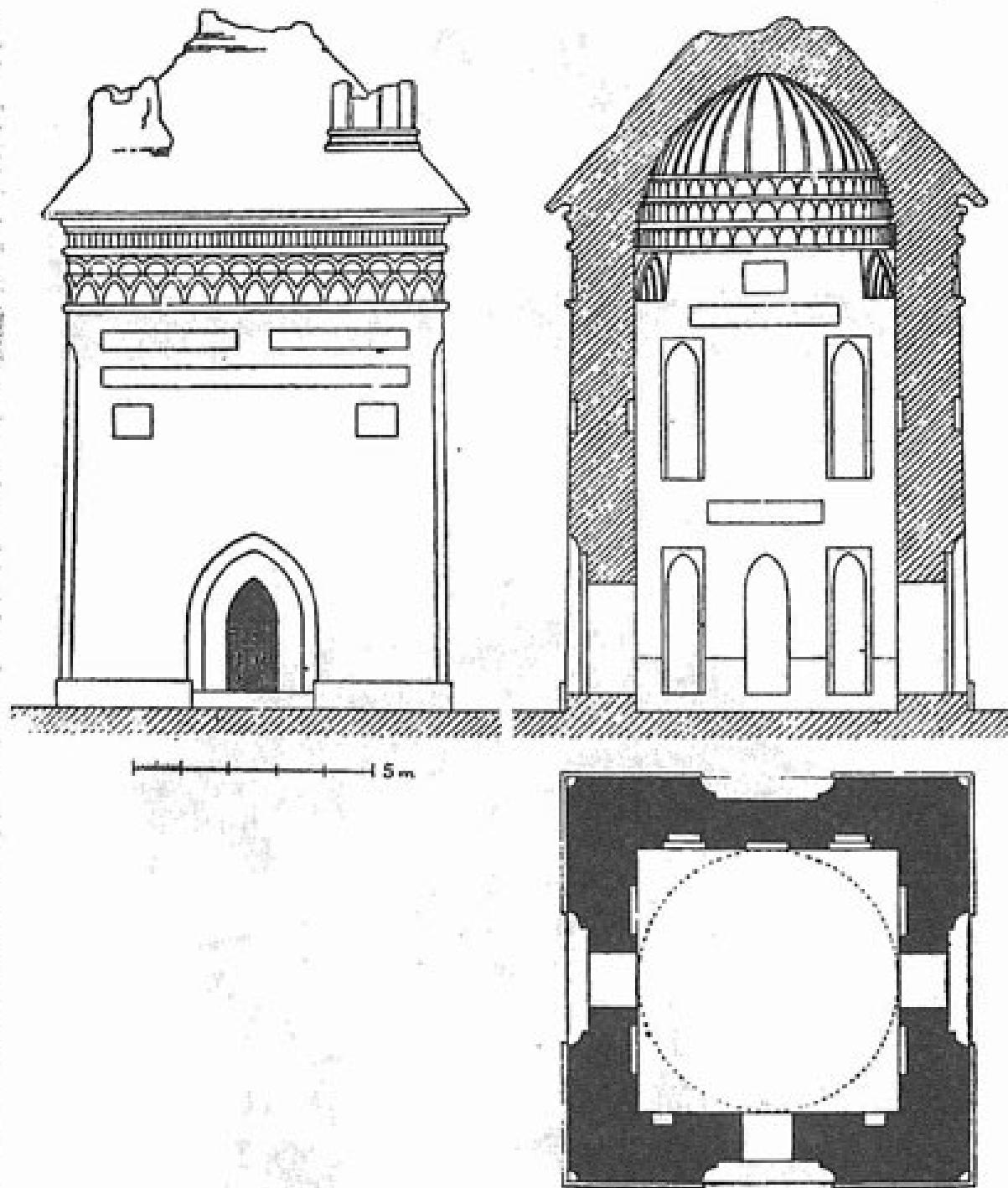

در تابستان شاهزاده ناصر الدین شاه در محرم سنه ۱۲۸۳ هـ ق.

عکس شماره ۱۸: گبد شس طبرسی که عکاس باشی ناصر الدین شاه در محرم سنه ۱۲۸۳ هـ ق.
از سمت شمال از آن عکس برداشته است.

عکس شماره ۱۹ طرح نمای خارجی گبد شس طبرسی که در گان گشیده است.
(در گان: ص ۱۷۷، شکل ۸۲).

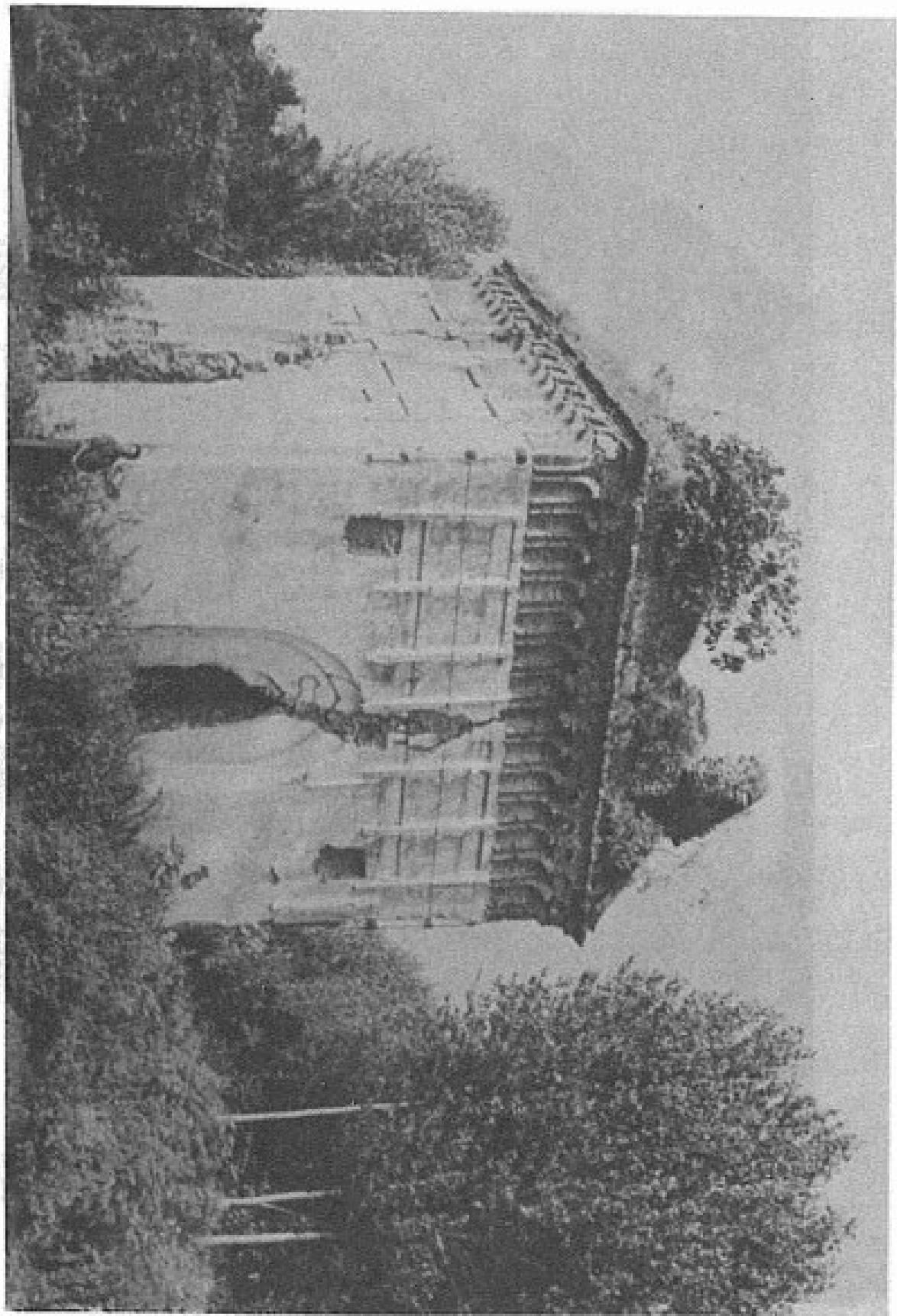

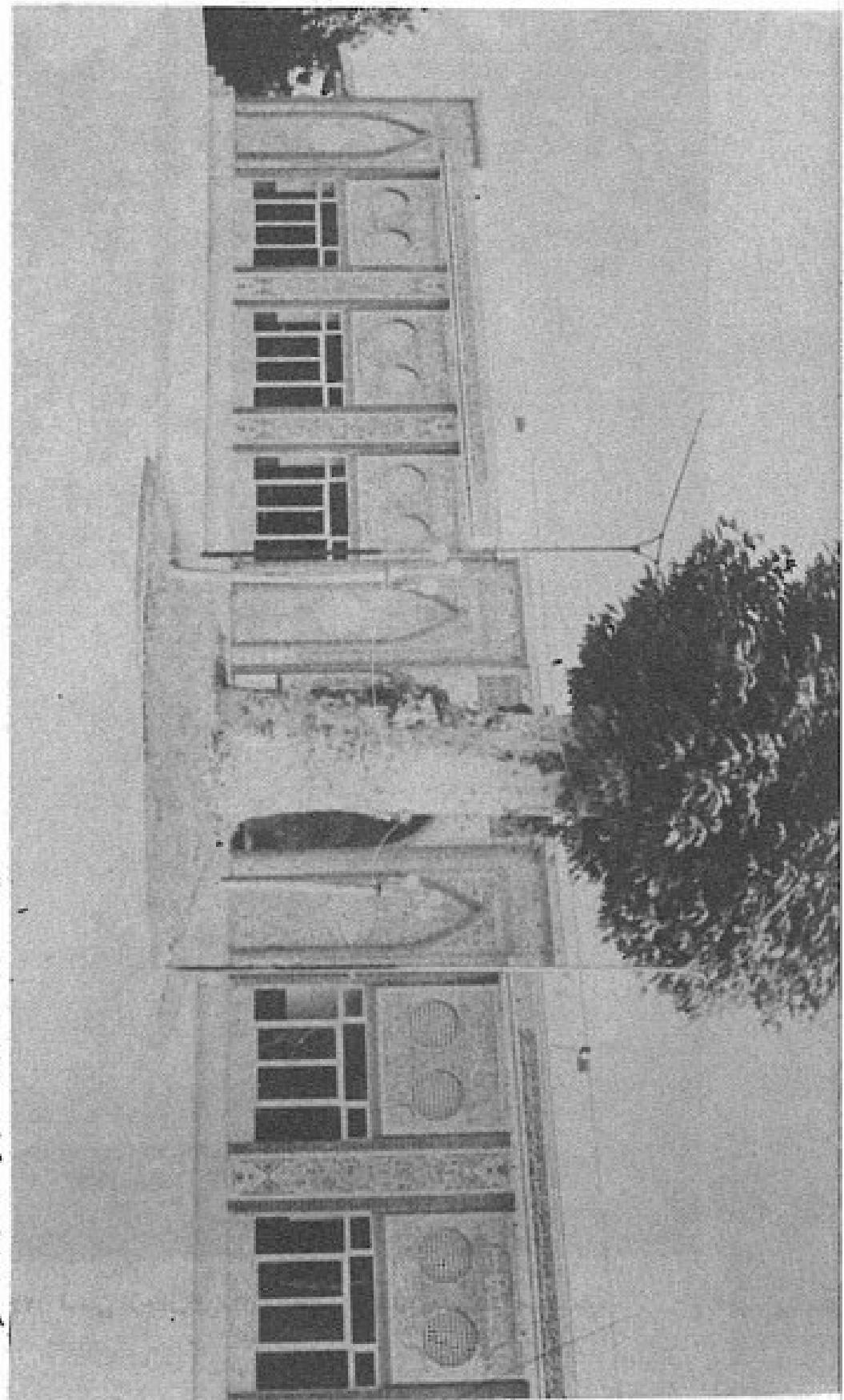
عکس شماره ۲۰: نقش سطح برش گجد و نمای خارجی شمس طبرسی، ترسیم دمرگان
در سال ۱۳۰۷ قمری.
(دمرگان، ص ۱۷۸، نکل ۸۴).

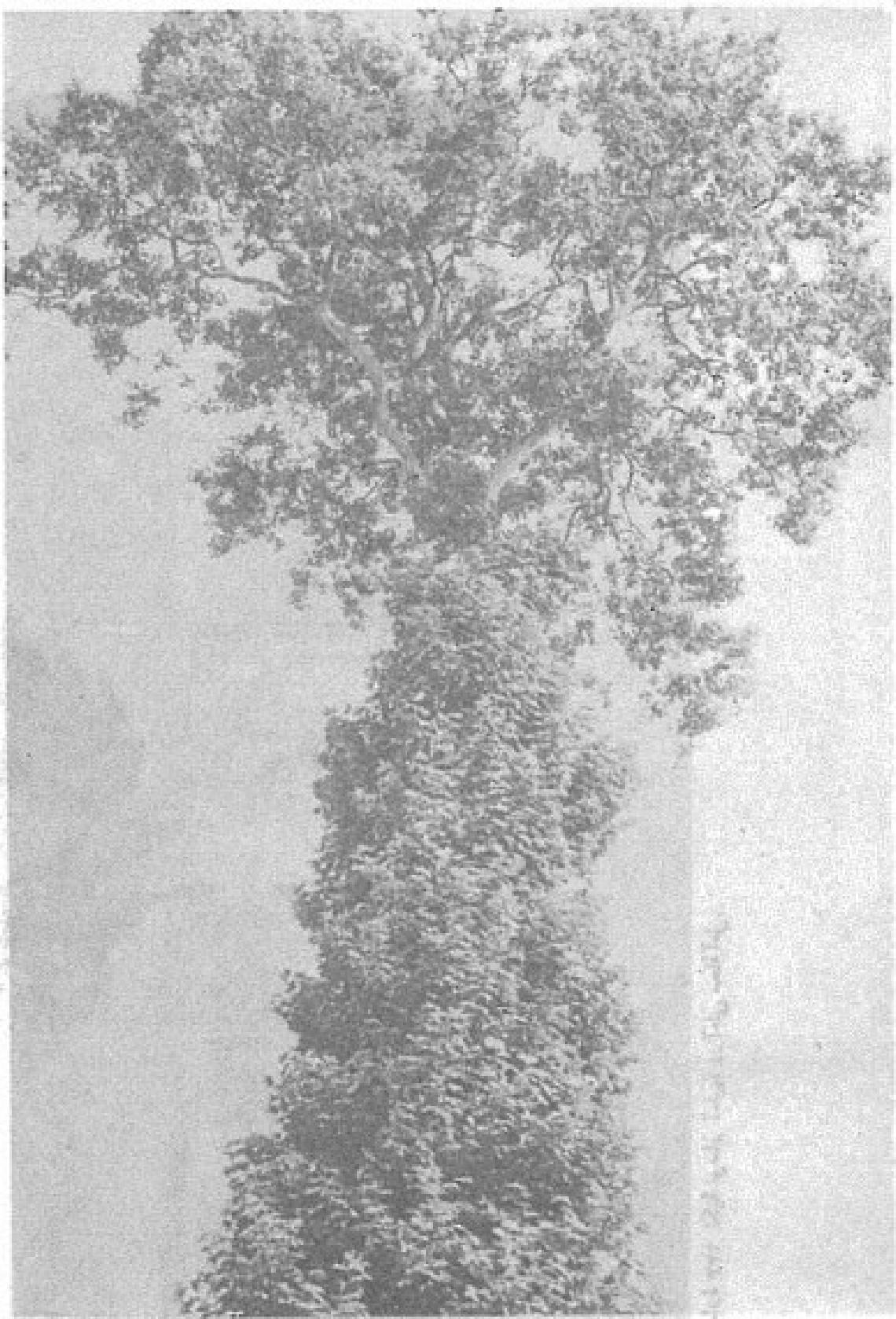
عکس شماره ۲۱، تجدید شمس طبرسی در سال ۱۳۵۰ شمسی.

مکتب شماره ۳۴: بناهای خارجی گند نشنس طبرسی در سال ۱۳۳۱ شمسی.

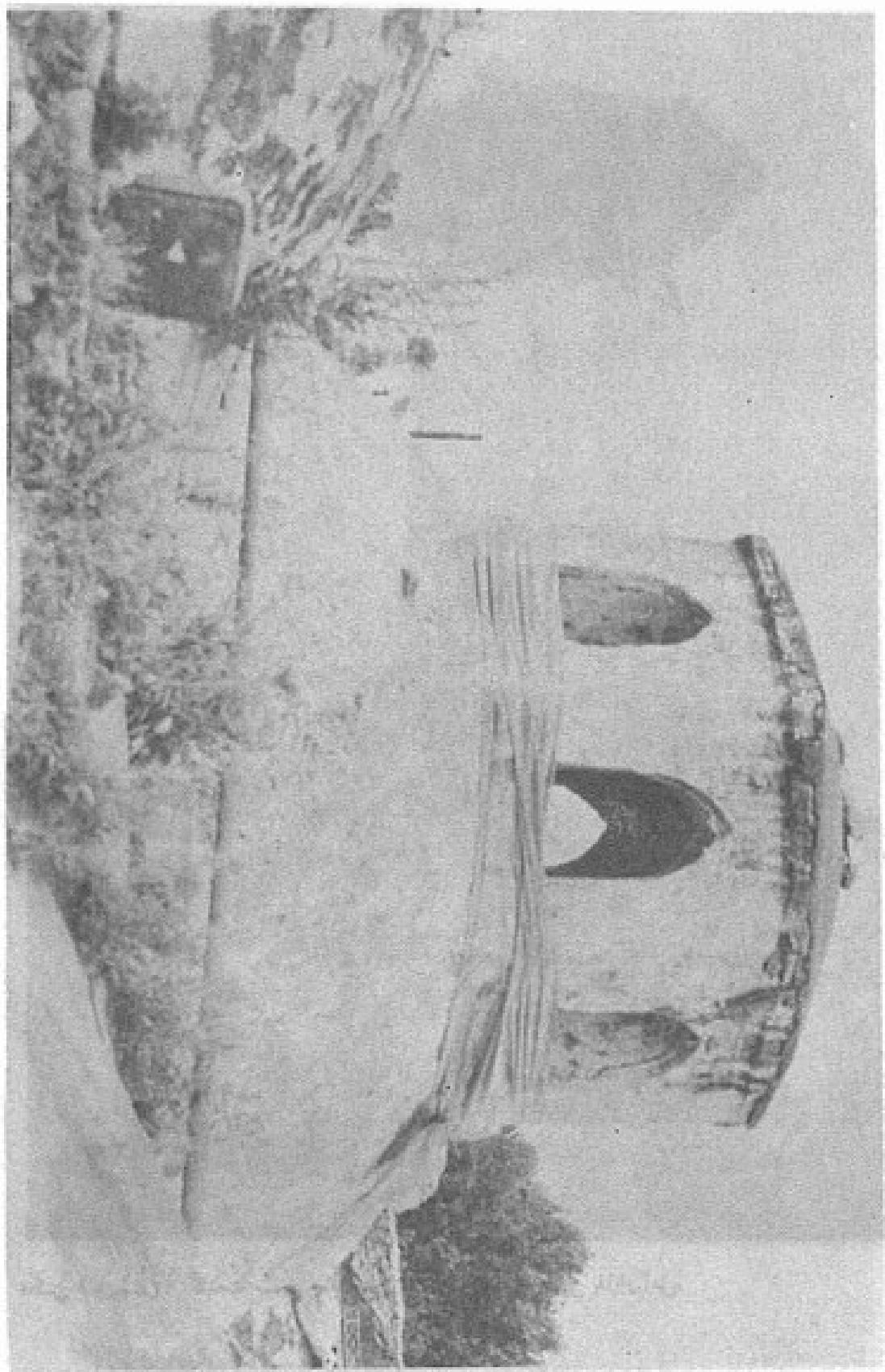
عکس شماره ۲۳: تکیه نووساز آملیها در آملی محله آمل.

عکس شماره ۲۲: قسمی از چنار کهن سال در حیاط تکیه آملیها در آمل محله آمل.

عکس شماره ۲۵: گلستانه مسجد حاج علی کوچک در محله باین بازار آمل.

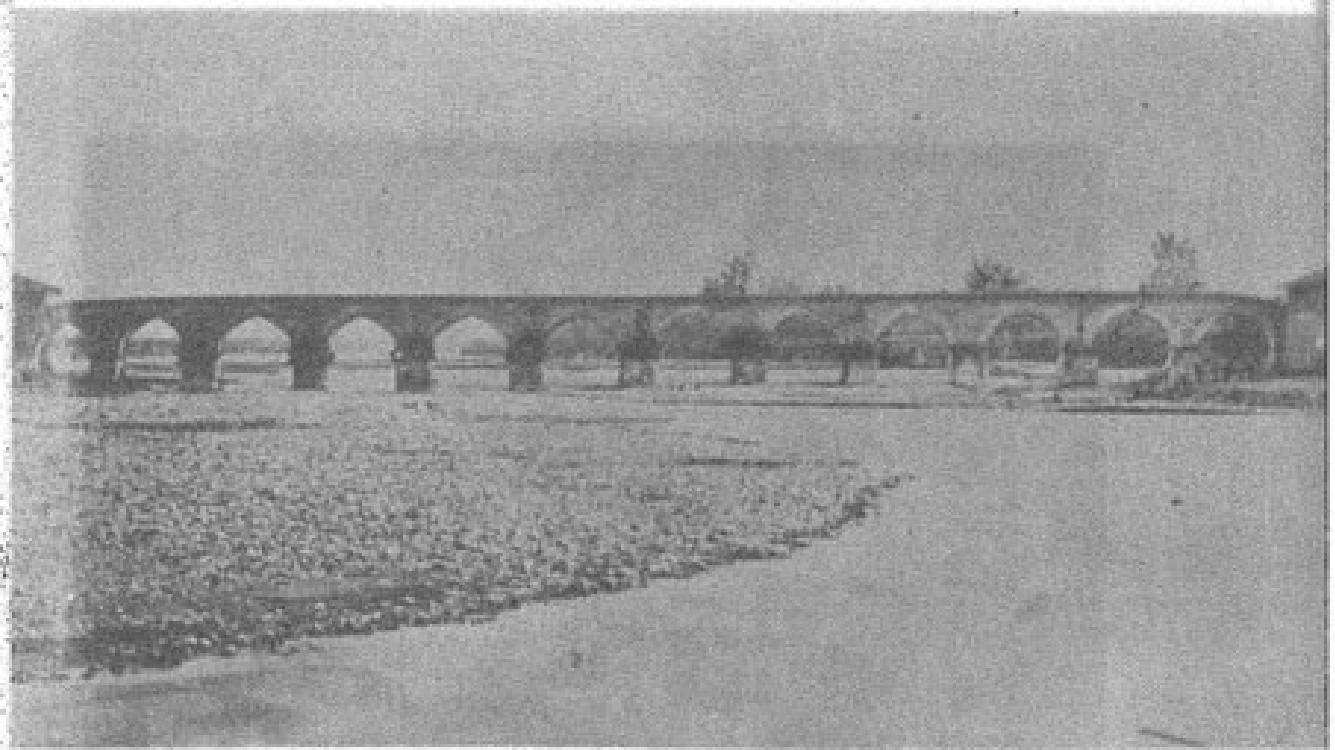
مکتب شماره ۲۶: گیلدرینه حمام اشرف سلطان در آمل محله آمل.

عکس شماره ۲۷: گلستان مسجد امام حسن عسکری در محله پائین بازار آمل که بر سردر ورودی ساخته شده است.

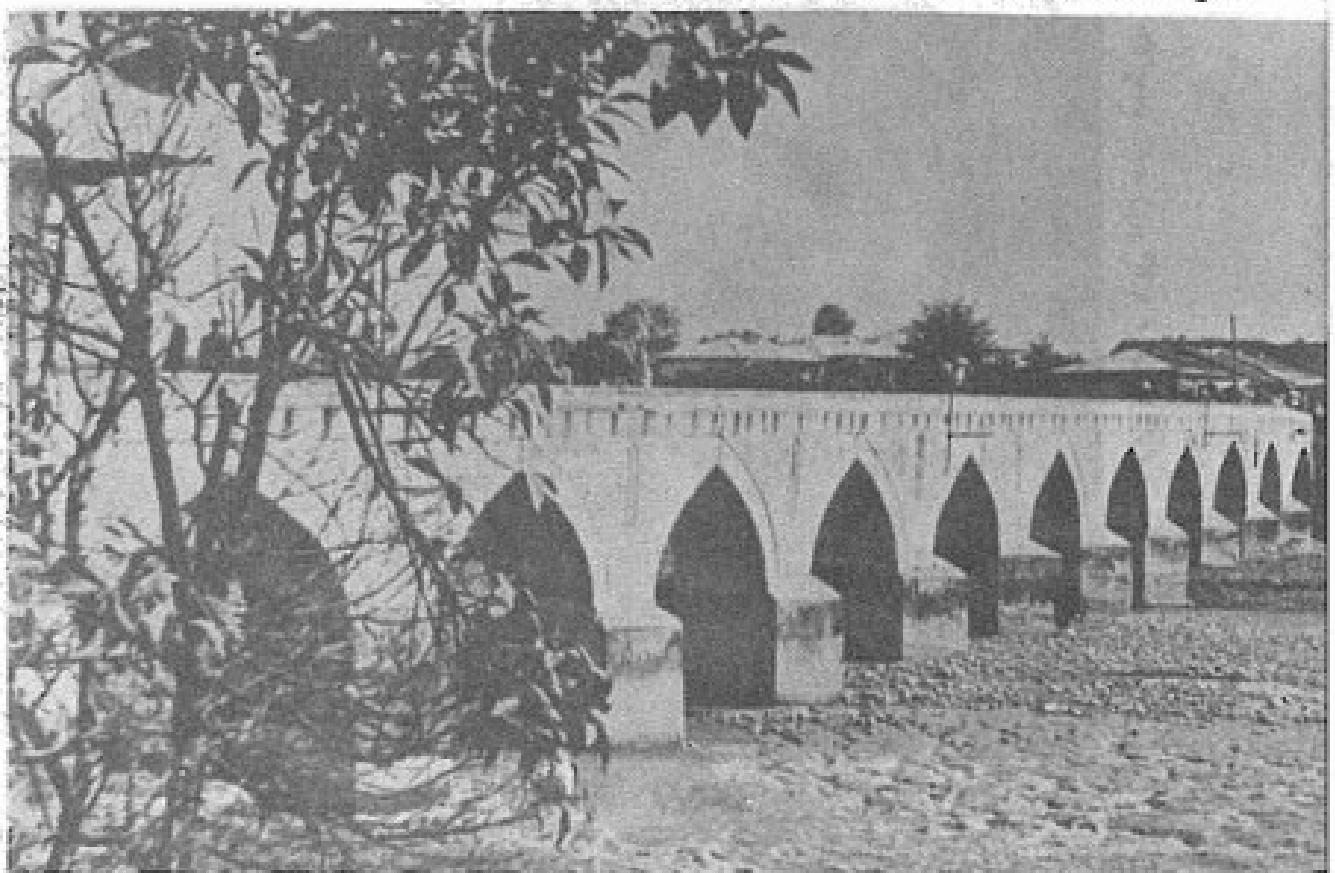

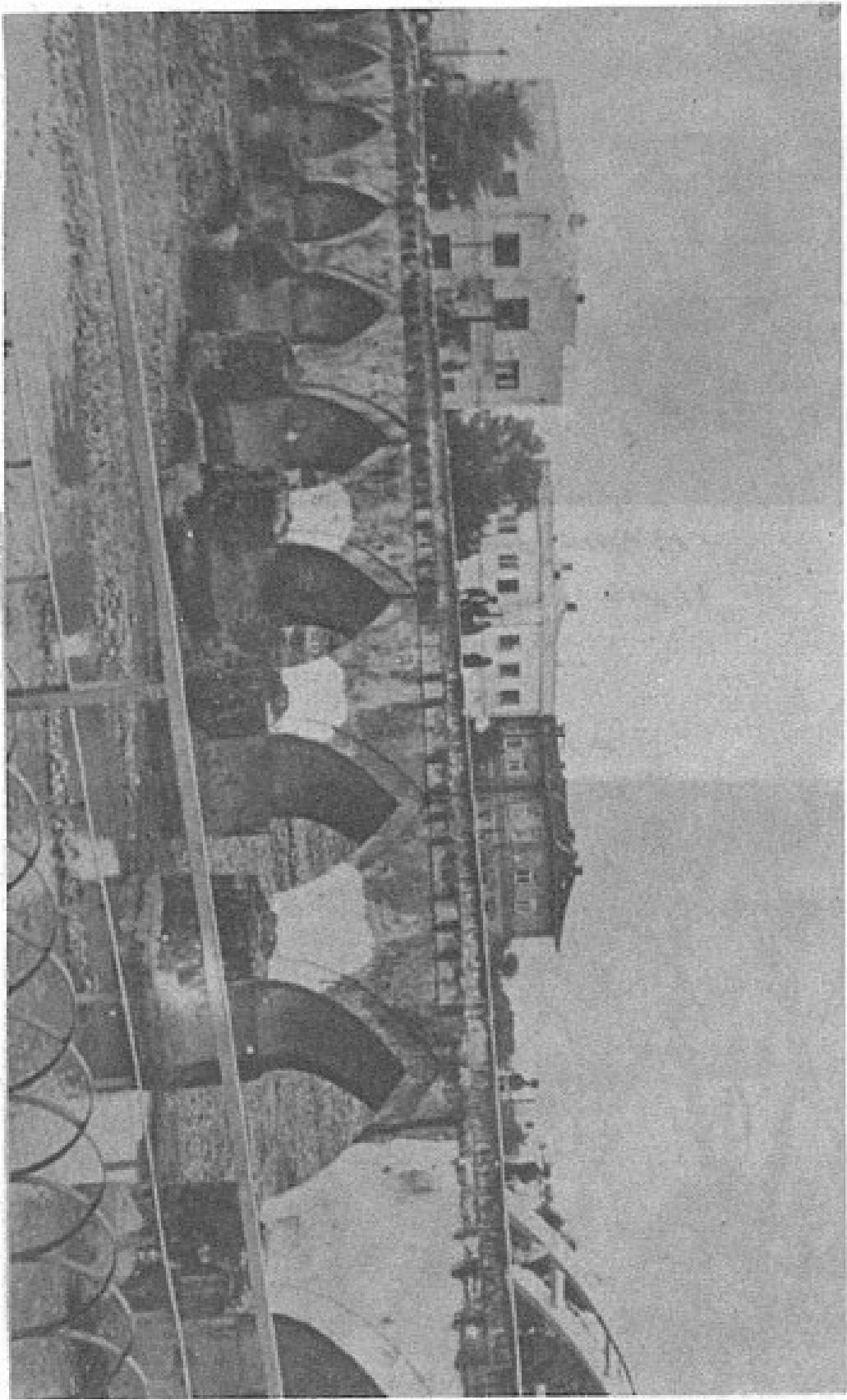
عکس شماره ۲۸: نمای شرقی گلدهنه مسجد امام حسن عسکری در محله بازین بازار آمل
از داخل حیاط.

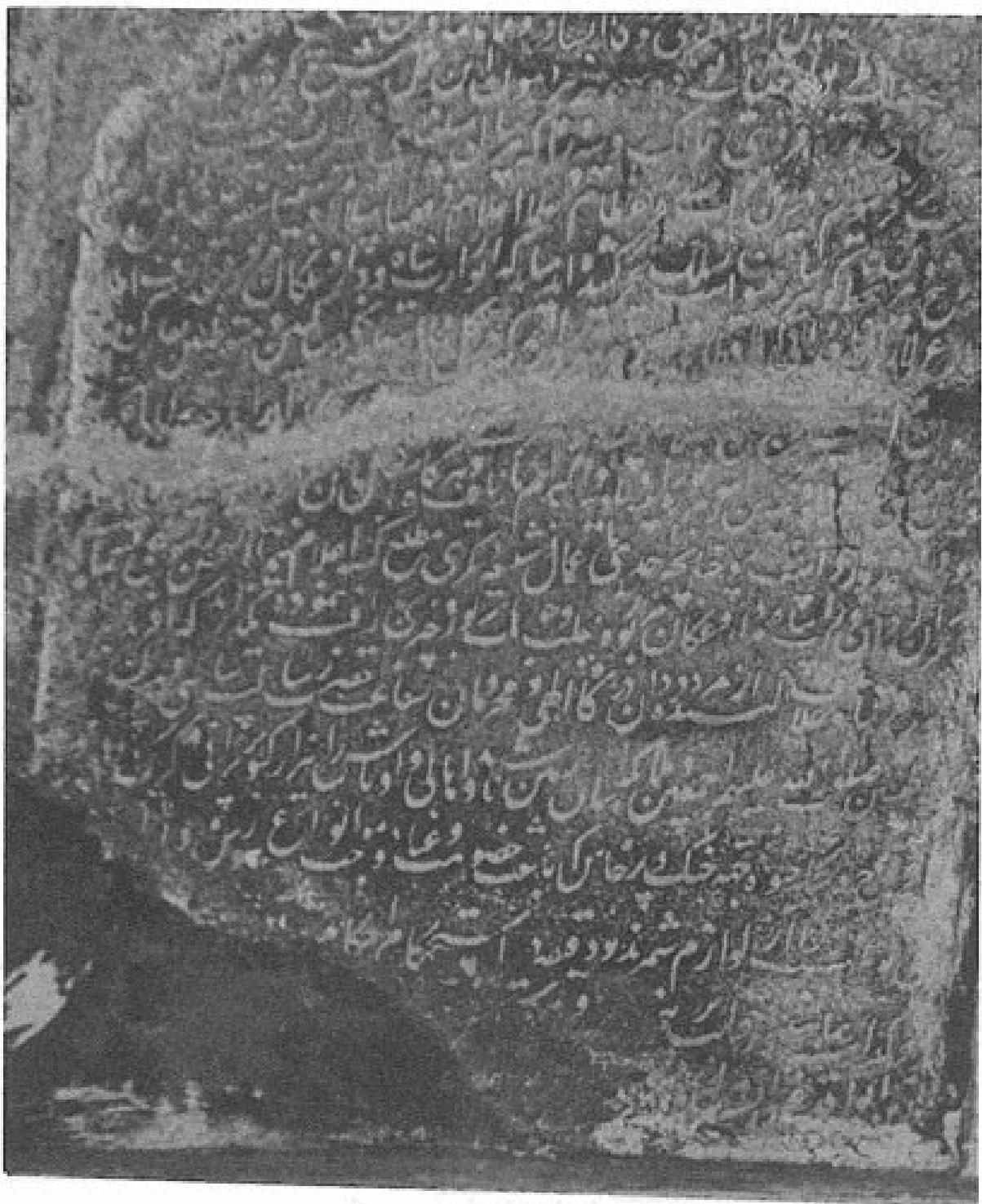
عکس شماره ۲۹: بُل شهر آمل معروف به بُل امام حسن عسکری، بر روی رودخانه هراز.
(عکس از آلم ناصرالدین شاه شماره ۷۶۴۳ کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران).

عکس شماره ۳۰: جبهه شمالی بُل هراز معروف به بُل امام حسن عسکری در شهر آمل.

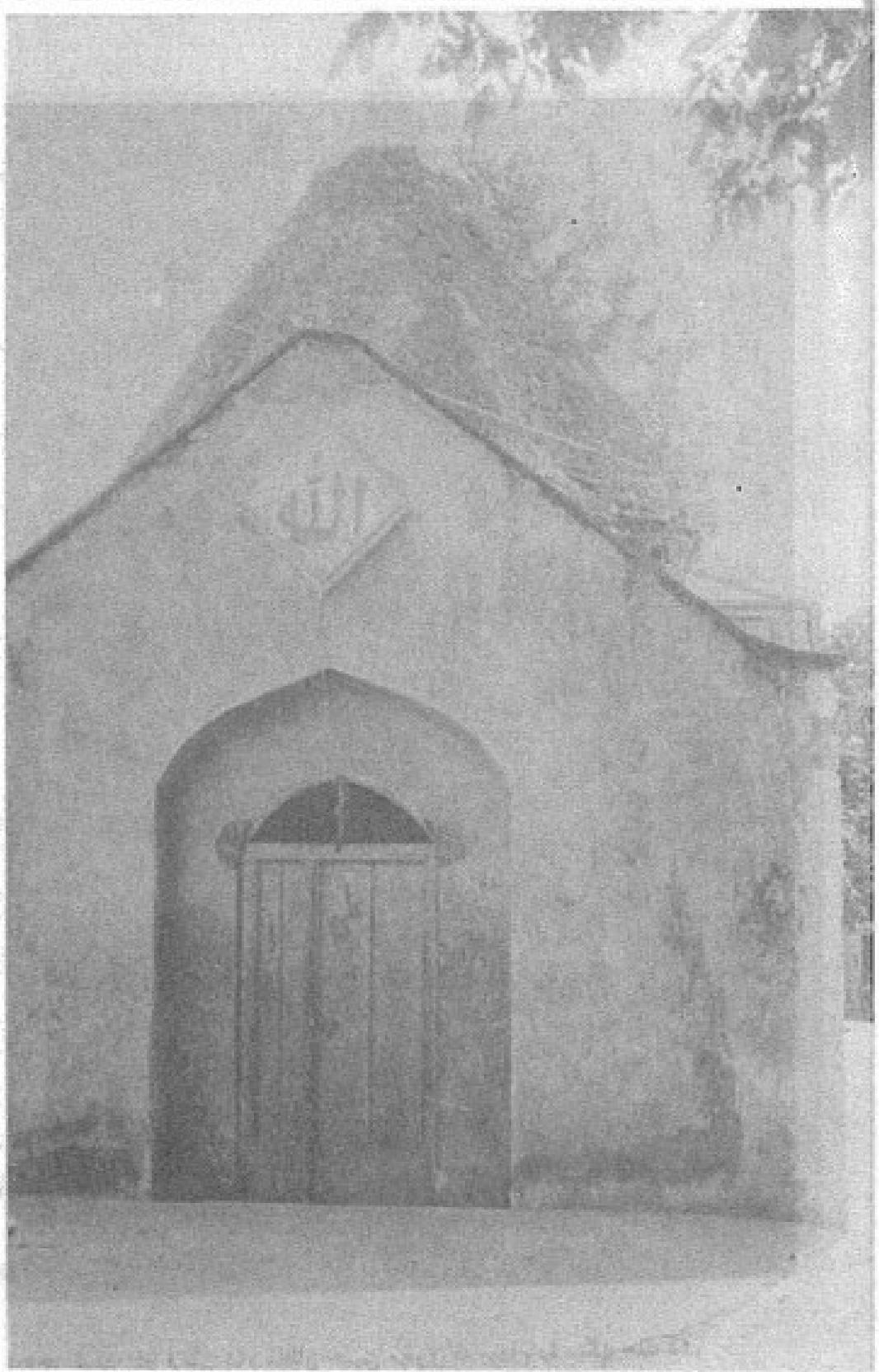

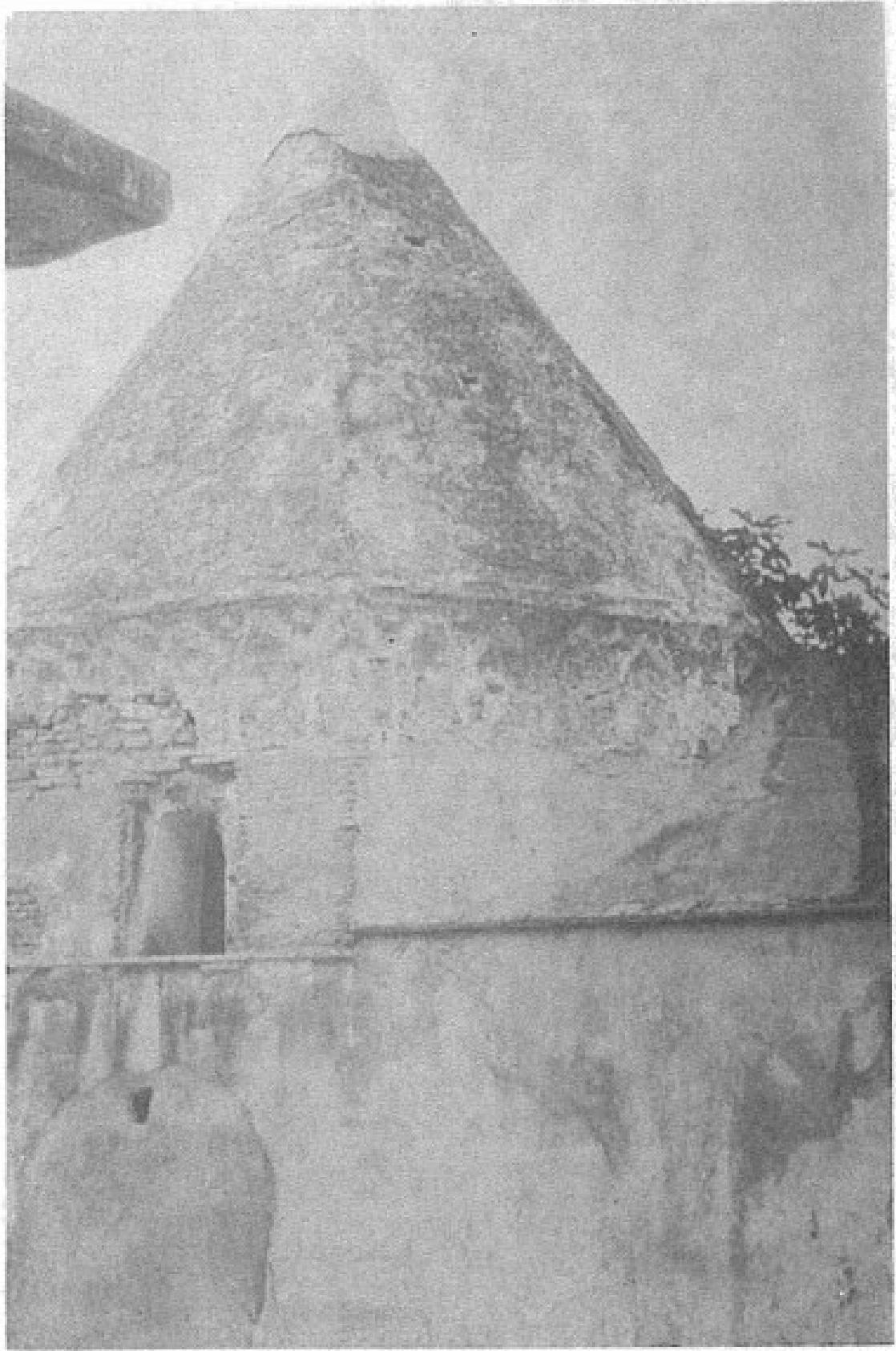
مکس شماره ۳۱: چبهٰ جنوبی ہل مراز ہل امام حسن عسکری، ہل درازدہ ہل در شهر آمل.

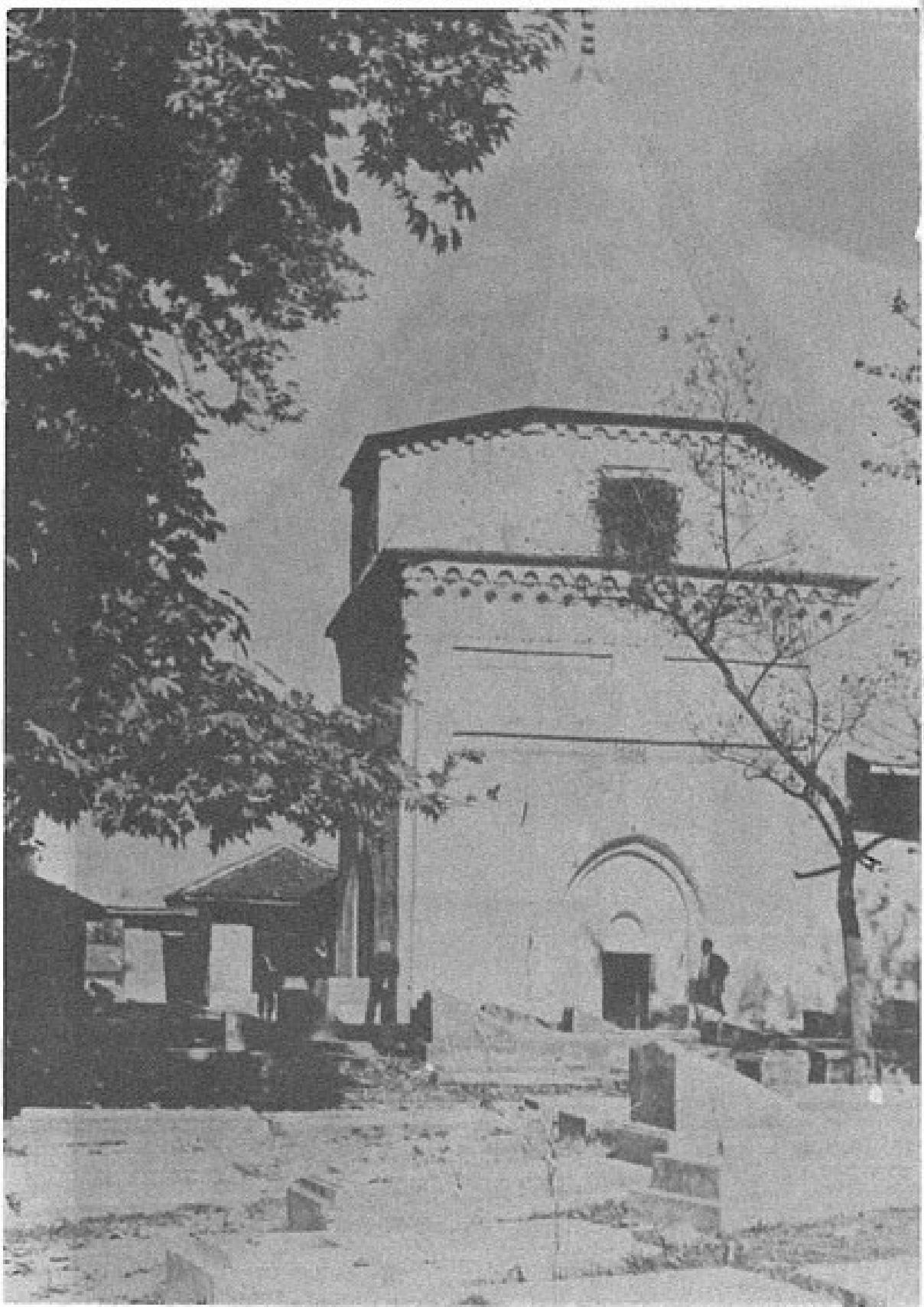
عکس شماره ۳۲: نسخی از فرمان شاه سلطان حسین صفوی که بردوپاره منگ، حکم شده است و در مسجد جامع آمل نصب است.

عکس شماره ۳۲: مدخل مسجد گنبد منوب به خضر، در اراضی مصلای قدیم آمل.

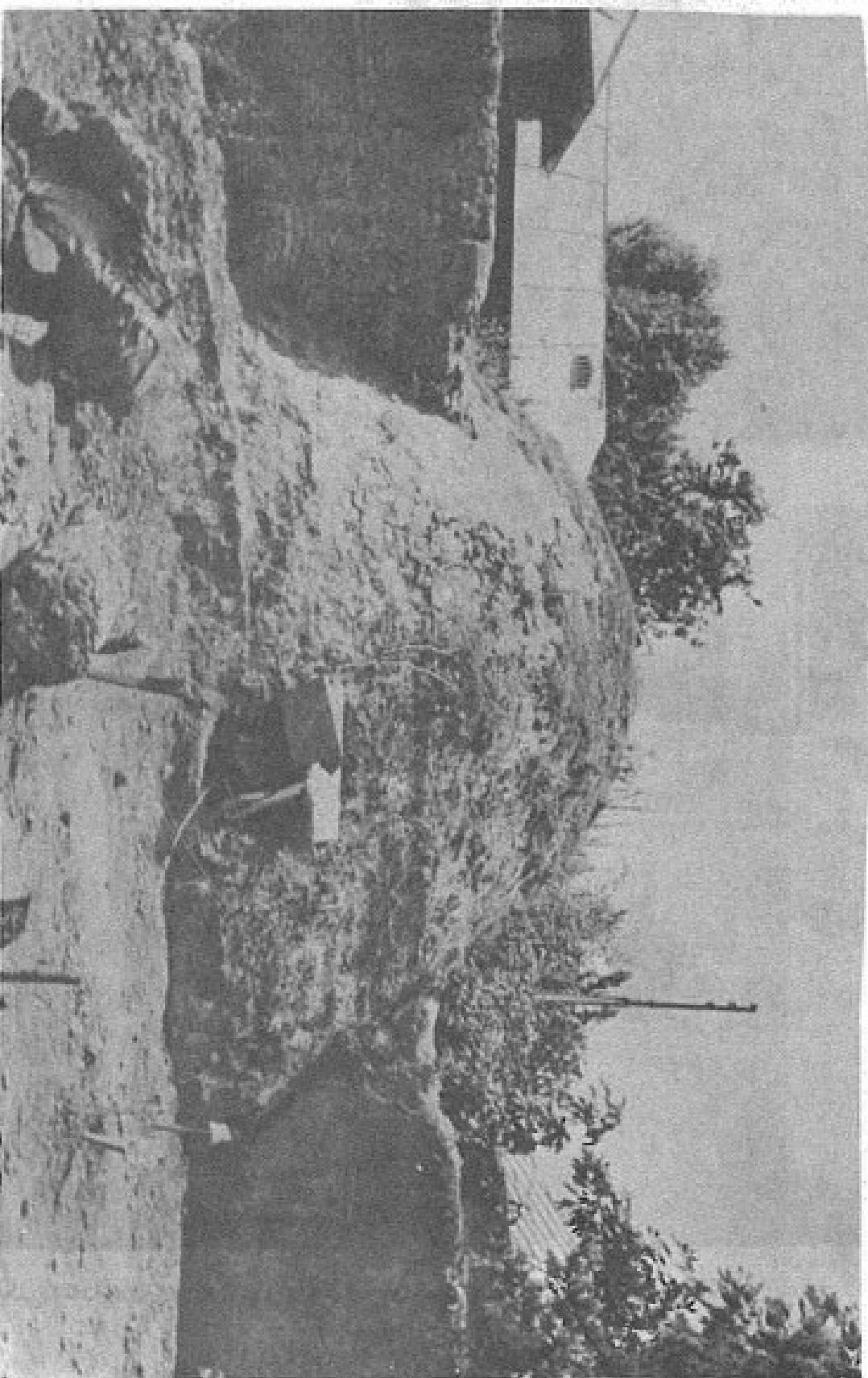
عکس شماره ۱۳۶: گجد منرب به خضر در اراضی مصلانی قدیم آمل.

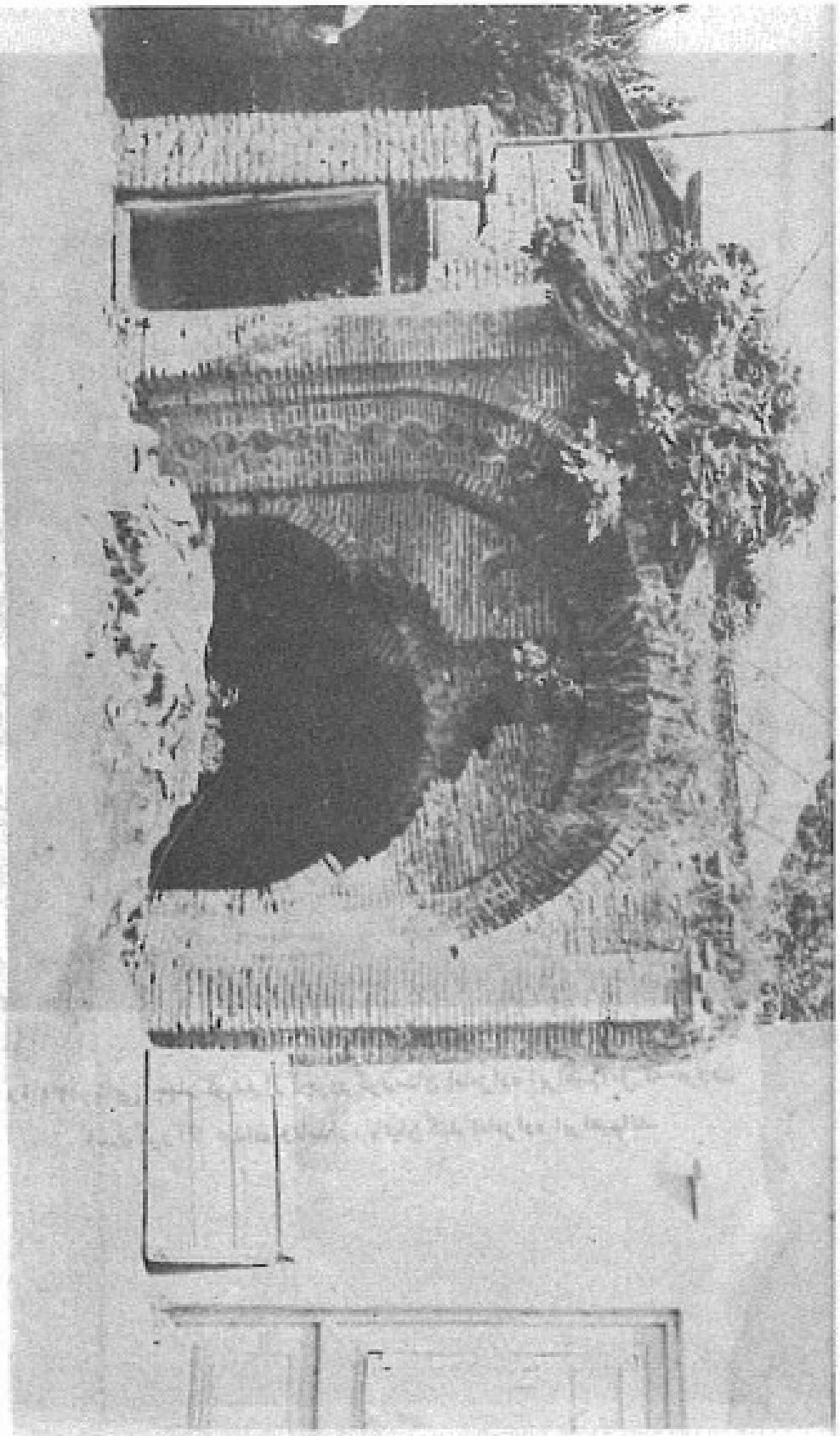
عکس شماره ۳۵: بای اصلی امامزاده ابراهیم در اراضی آبدنگ سرگرجی محله آمل.

عکس شماره ۳۶: در ورودی و بناهای اطراف امامزاده ابراهیم در گرجی محله آمل.

عکس شماره ۳۲؛ سخن آب ایبار قلیی امامزاده ابو ابراهیم در آبدینگ سرگردی سده آول.

عکس شماره ۳۲: سردر باشتر آب ابار قدیمی امازراوه ایر ااهیم در گرجی سفله آمل.

عکس شماره ۳۹: بنایی چهار گوش از آجر در گورستان امامزاده ابراهیم آمل که معرف
است گورآقا عبدالله و نامدار، بانیان گنبد امامزاده ابراهیم آمل.

شیخ
میرزا نویشنده ندوش خانه سنه

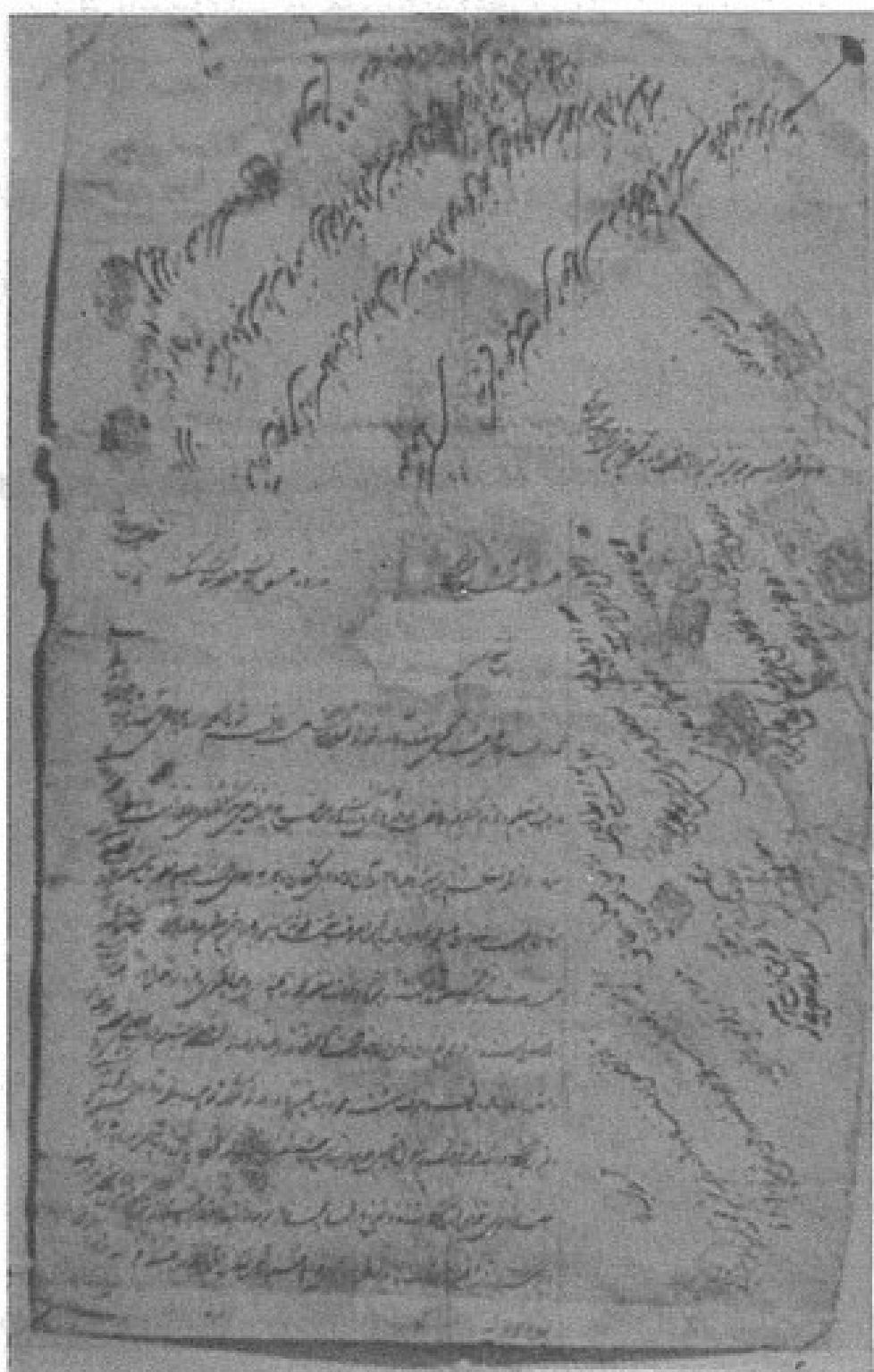
دعا و مصطفی شیخ بزرگ ندوش خانه سنه
میرزا نویشنده ندوش خانه سنه

دعا و مصطفی شیخ بزرگ ندوش خانه سنه
میرزا نویشنده ندوش خانه سنه

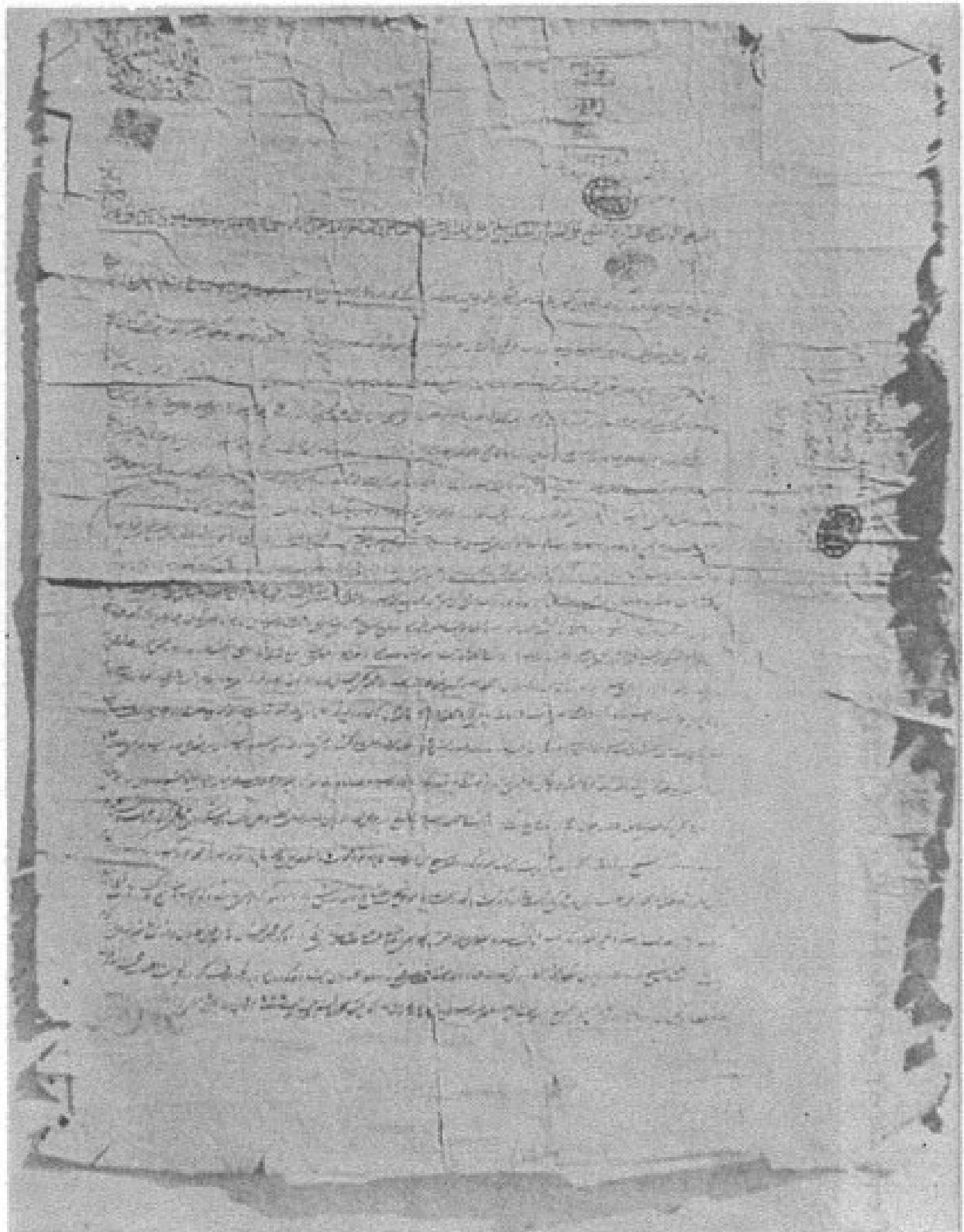
دعا و مصطفی شیخ بزرگ ندوش خانه سنه
میرزا نویشنده ندوش خانه سنه

دعا و مصطفی شیخ بزرگ ندوش خانه سنه
میرزا نویشنده ندوش خانه سنه

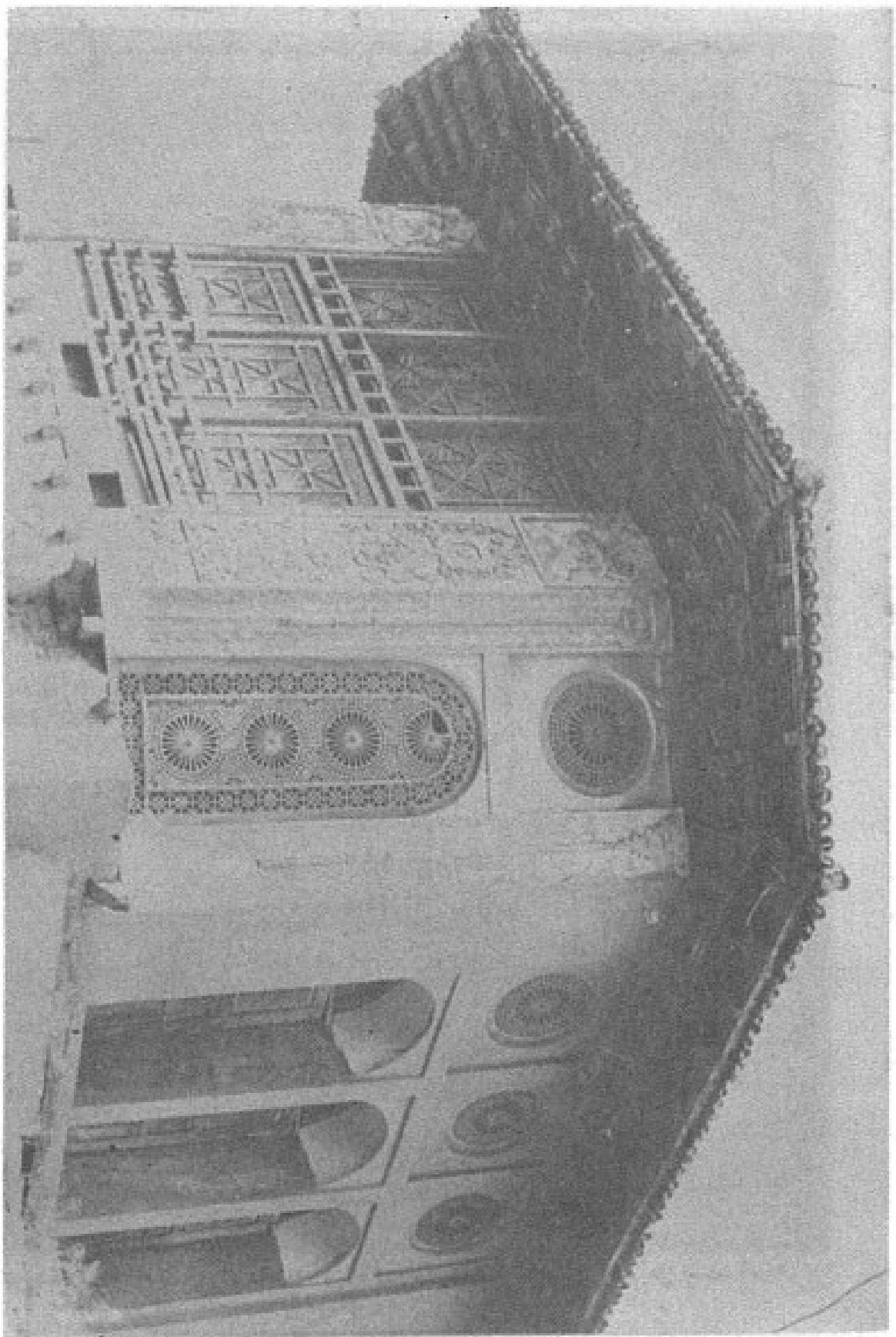
عکس شماره ۲۰: نمونه‌ای از فرمانهایی که در دست متولی امامزاده ابراهیم است.

عکس شماره ۴۱: نویهای از عرضه داشتهای که در دست متولی امامزاده ابراهیم
آمل است.

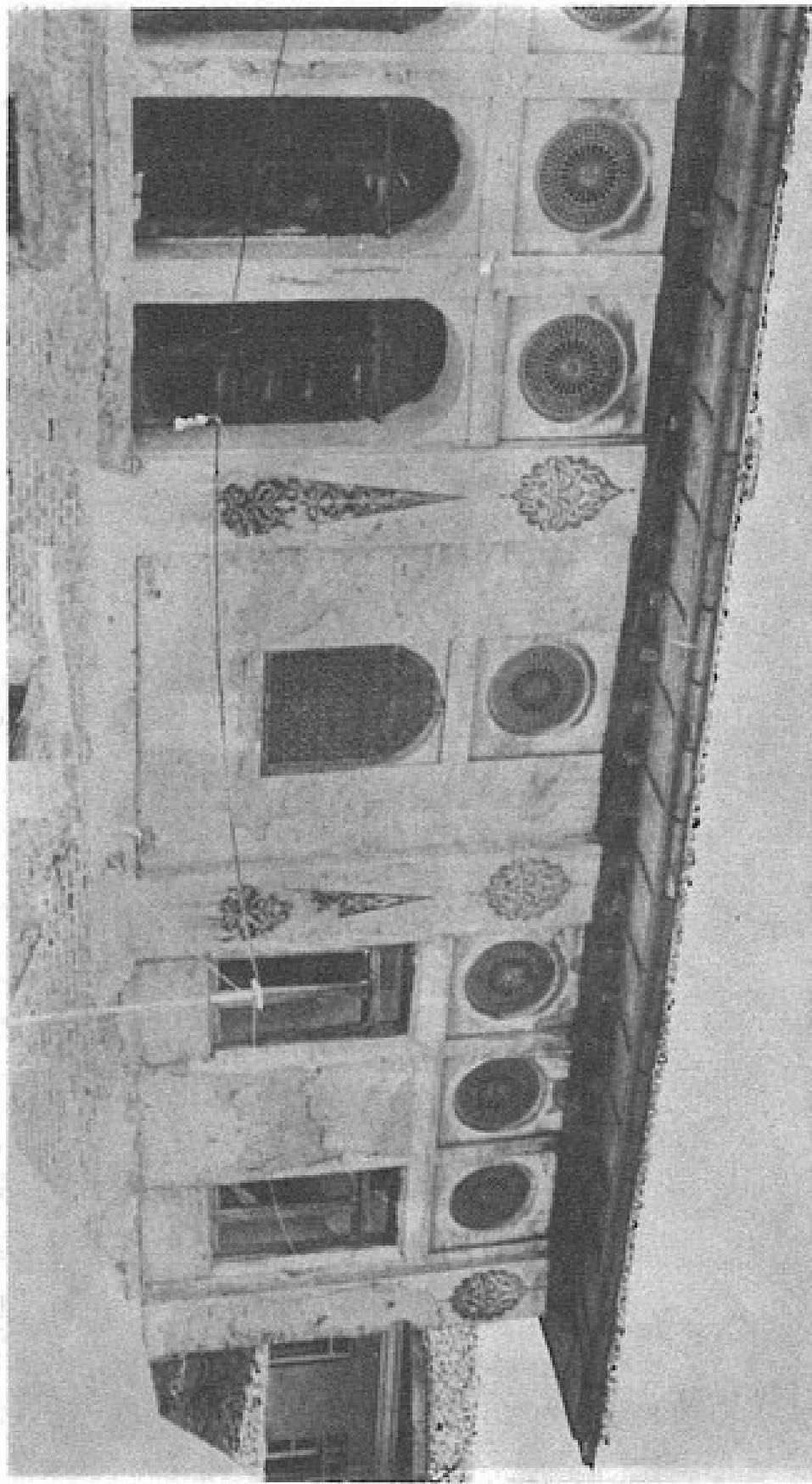

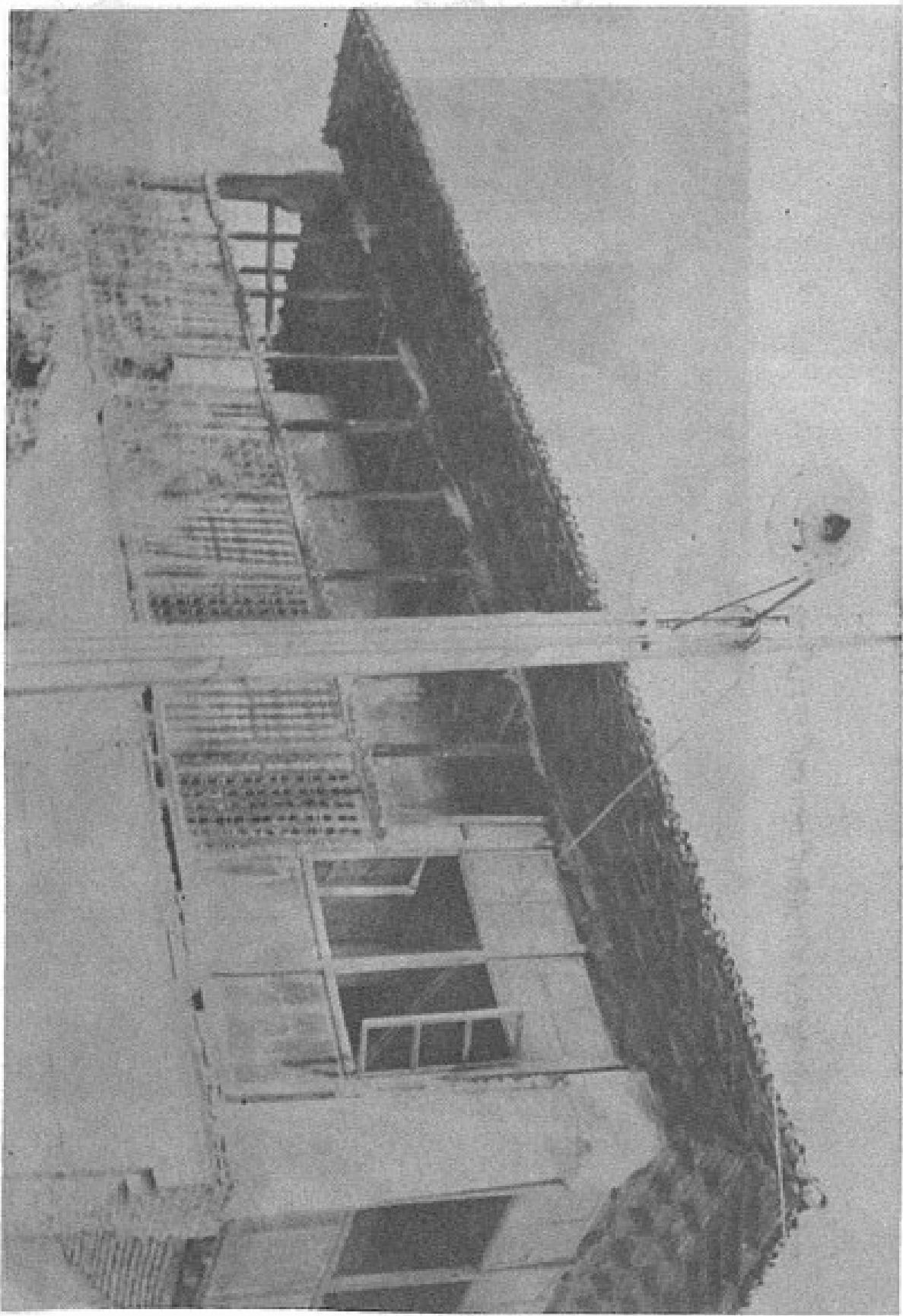
عکس شماره ۶۲؛ نمونایی از رقnamهایی که درست متولی امامزاده ابراهیم آمل است.

عکس شماره ۳۳: سرل آنای علی محدث خانانی در بیانگی مجله آمل:

مکس شماره ۳۴: نمای دربگری از منزل آقای علی محمد خنائی در بیکی محله آمل.

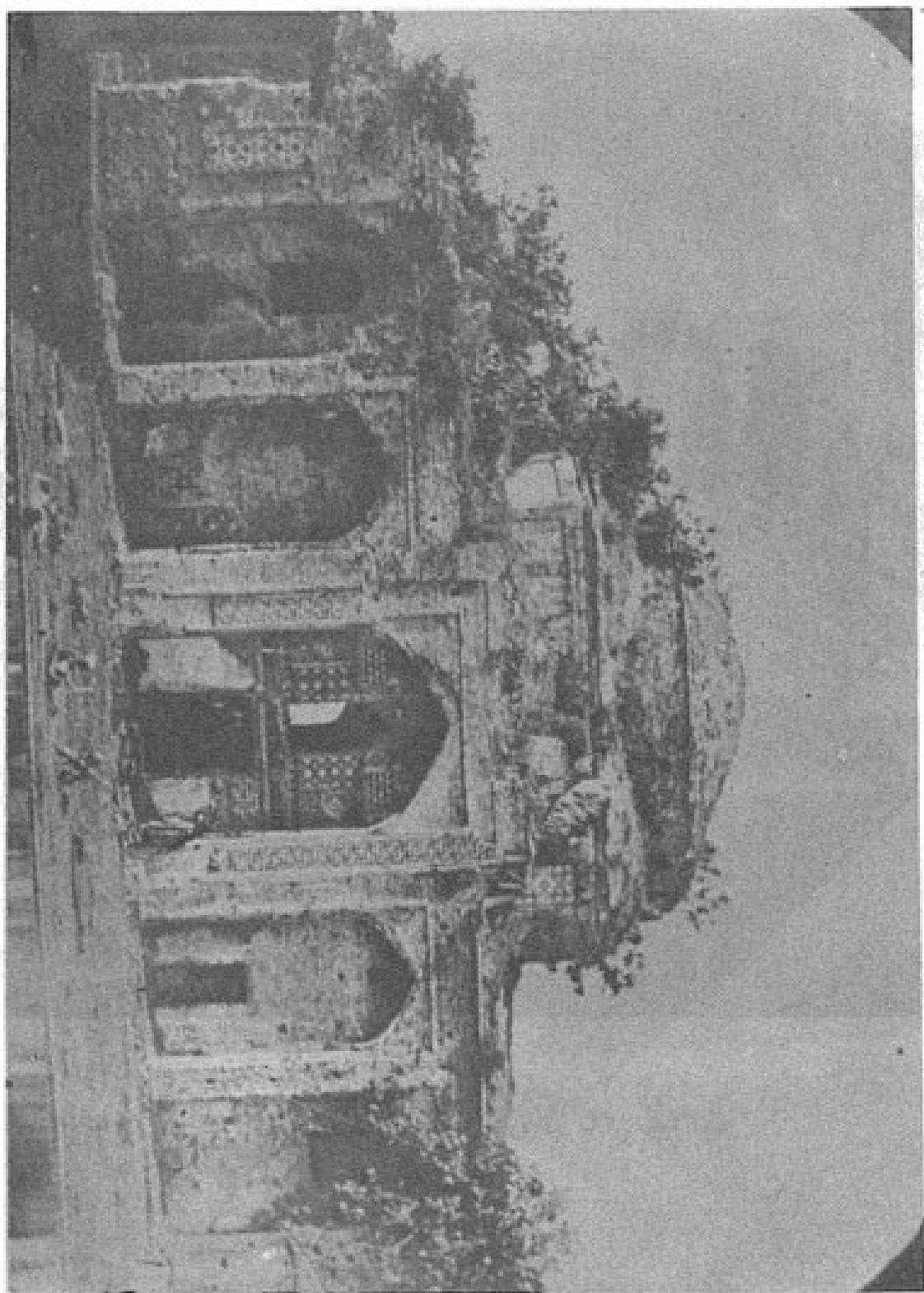

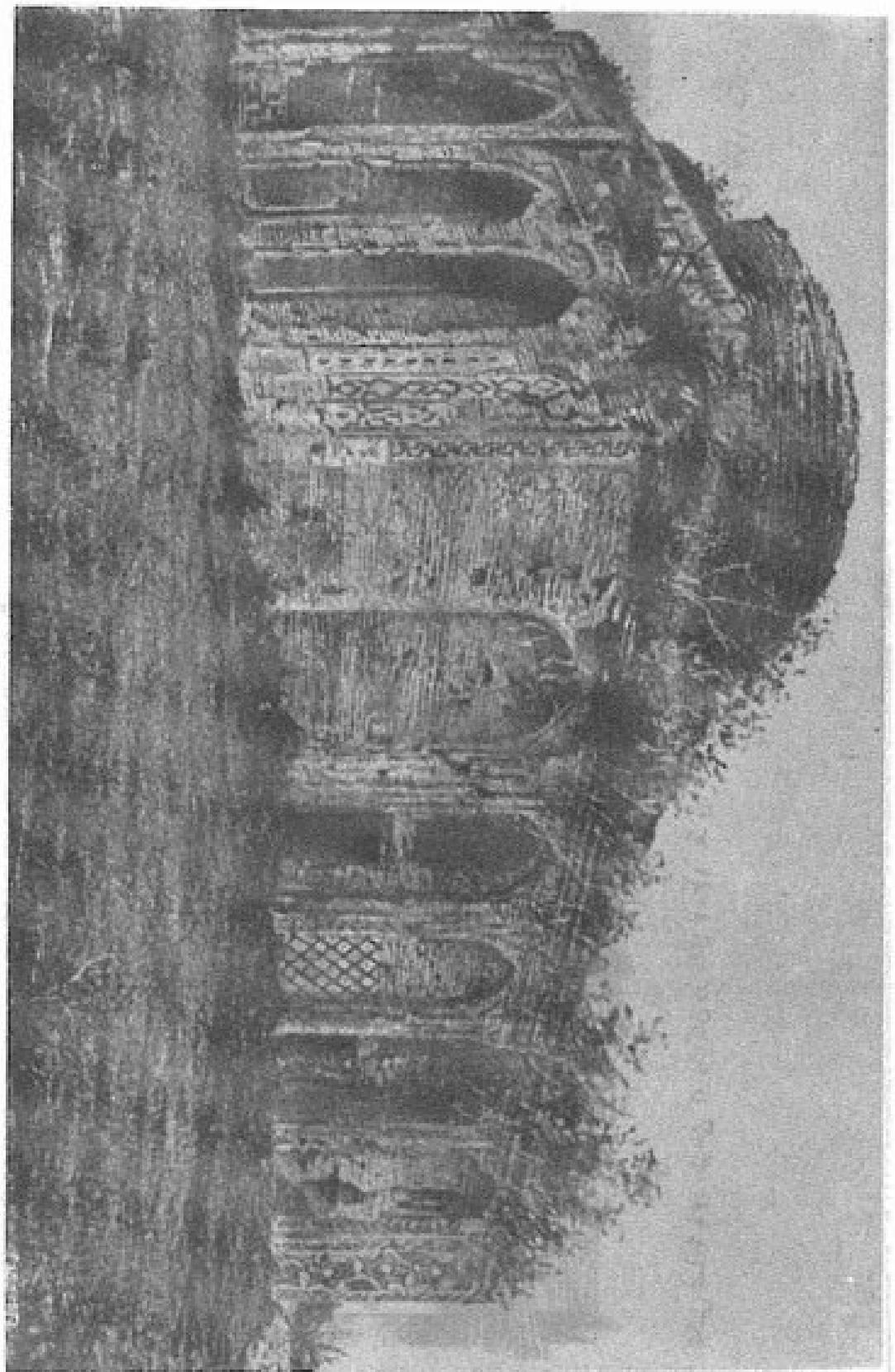
عکس شماره ۵۳: منزل آقای محسن منفرد در ییاگی محله آمل.

عکس شماره ۷۶: نمای دیگری از منزل آقای محسن منفرد در تیاکنی محله آمل.

مکس شماره ۳۷: عکس کی مکان مخصوص ناصر الدین شاه در سال ۱۸۶۷ ه.ن. از نمای شرقی مشهد میرزاگ تبرنده است.

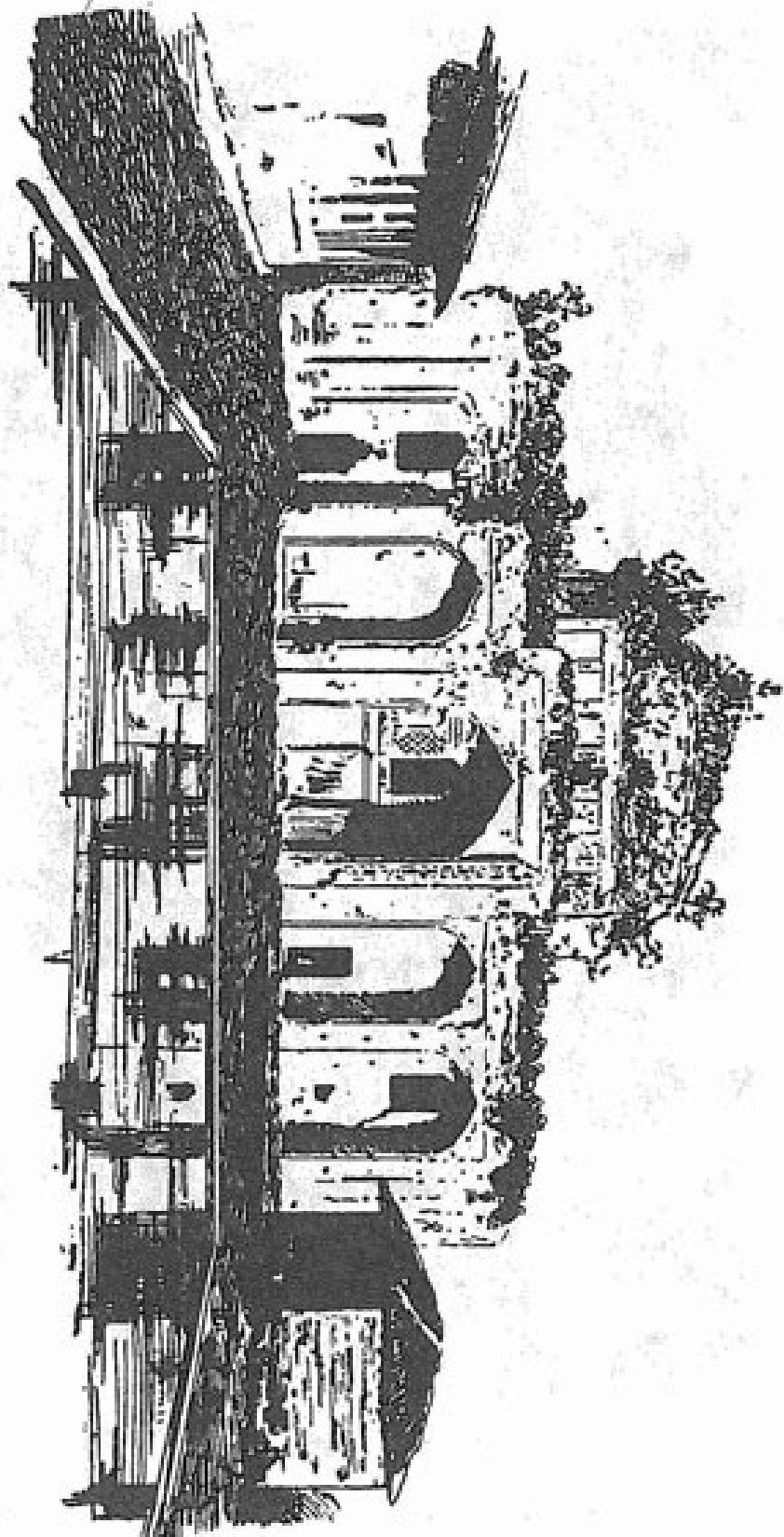

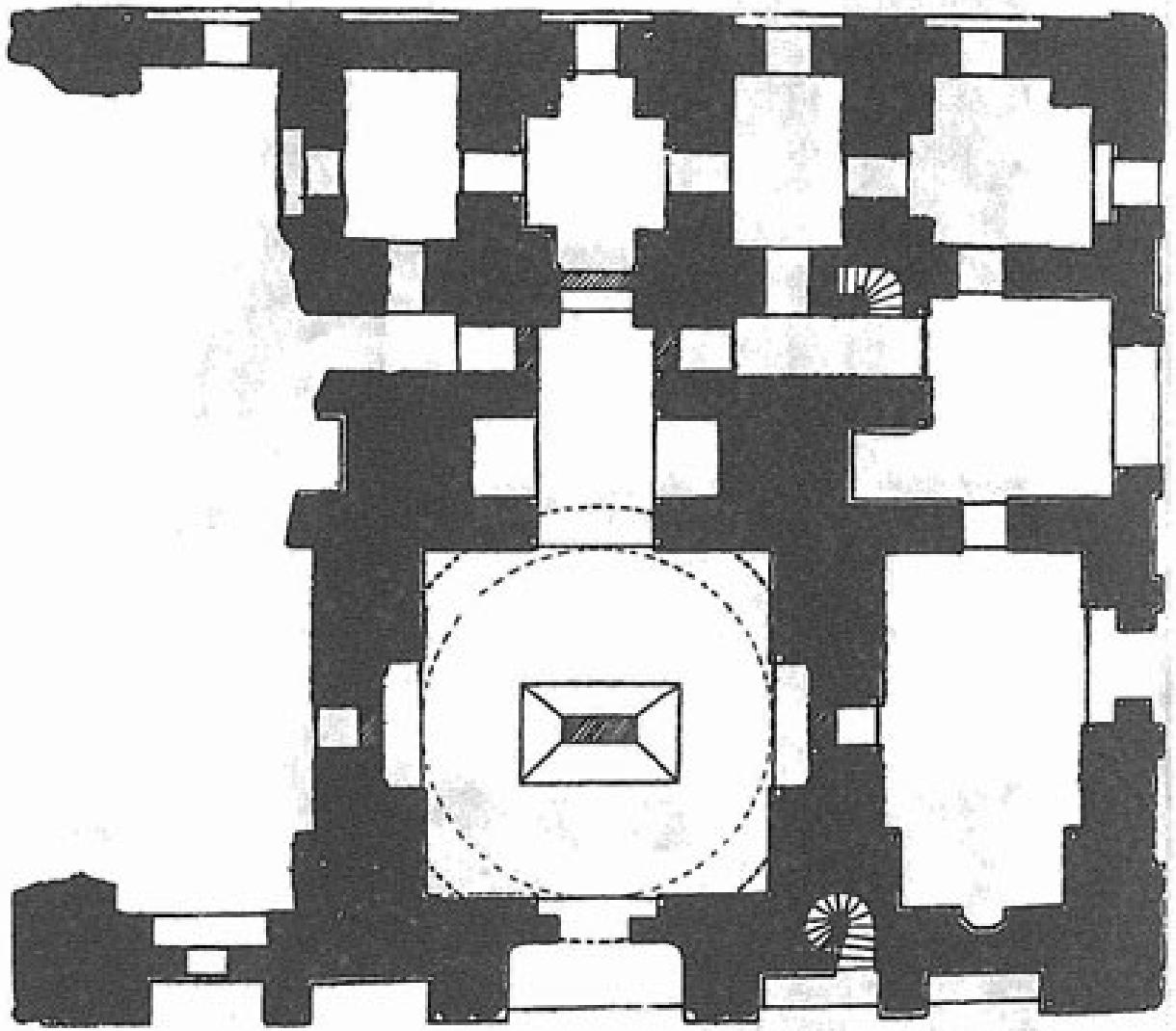
عکس شماره ۳۶: عکسی که در گان در سال ۱۳۰۷ ه. ق. از پنهان سیرپور گرفته است.

(در گان ص ۷۵۱، نگل ۸۱).

مکس شارپز ۳۶: ملحسی که در گان در سال ۱۹۰۷ مهدی سیر پورگ رسم کرده است.

(در گان س ۱۷۲، نویک ۸۰، ۸۱).

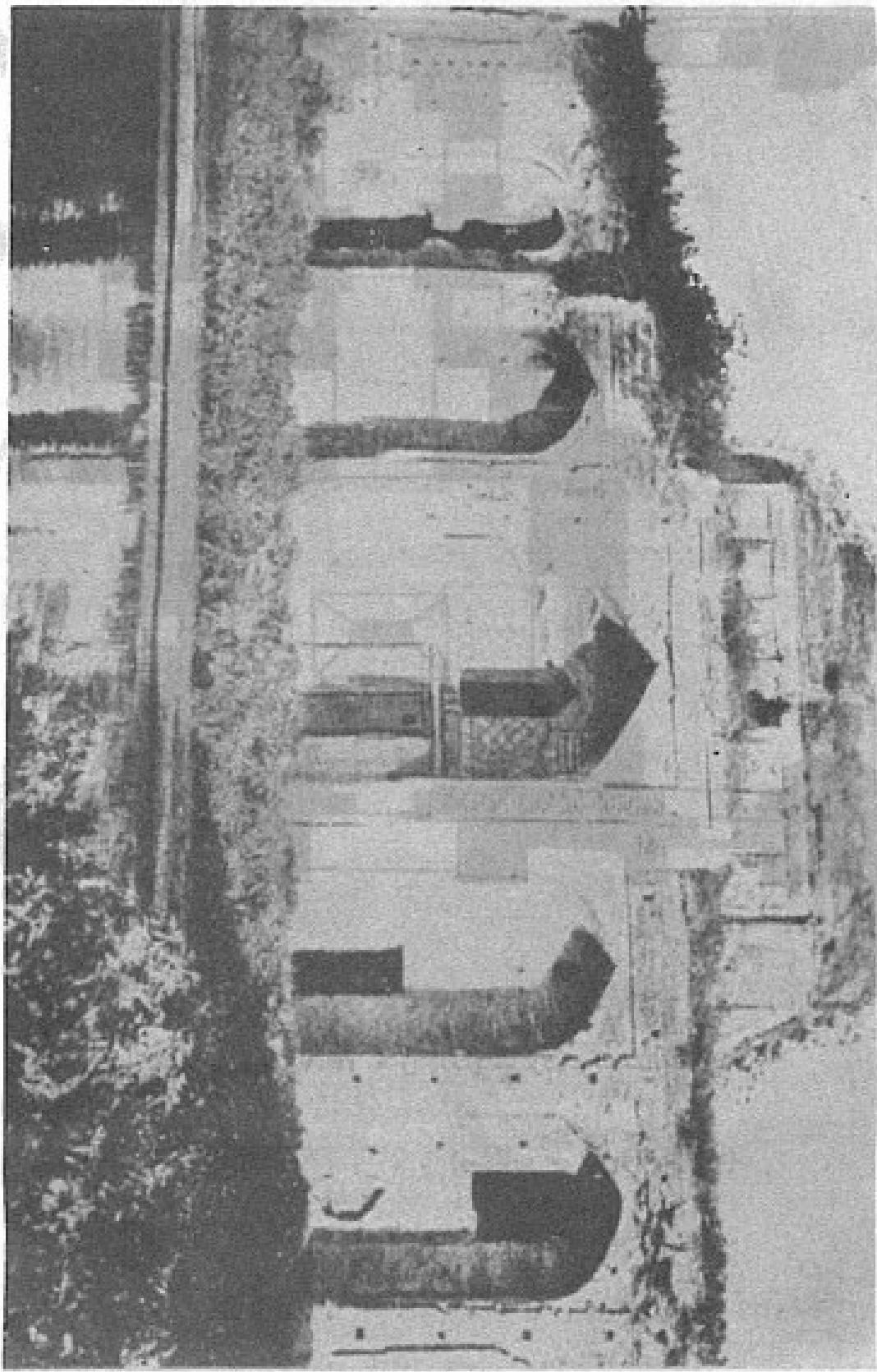

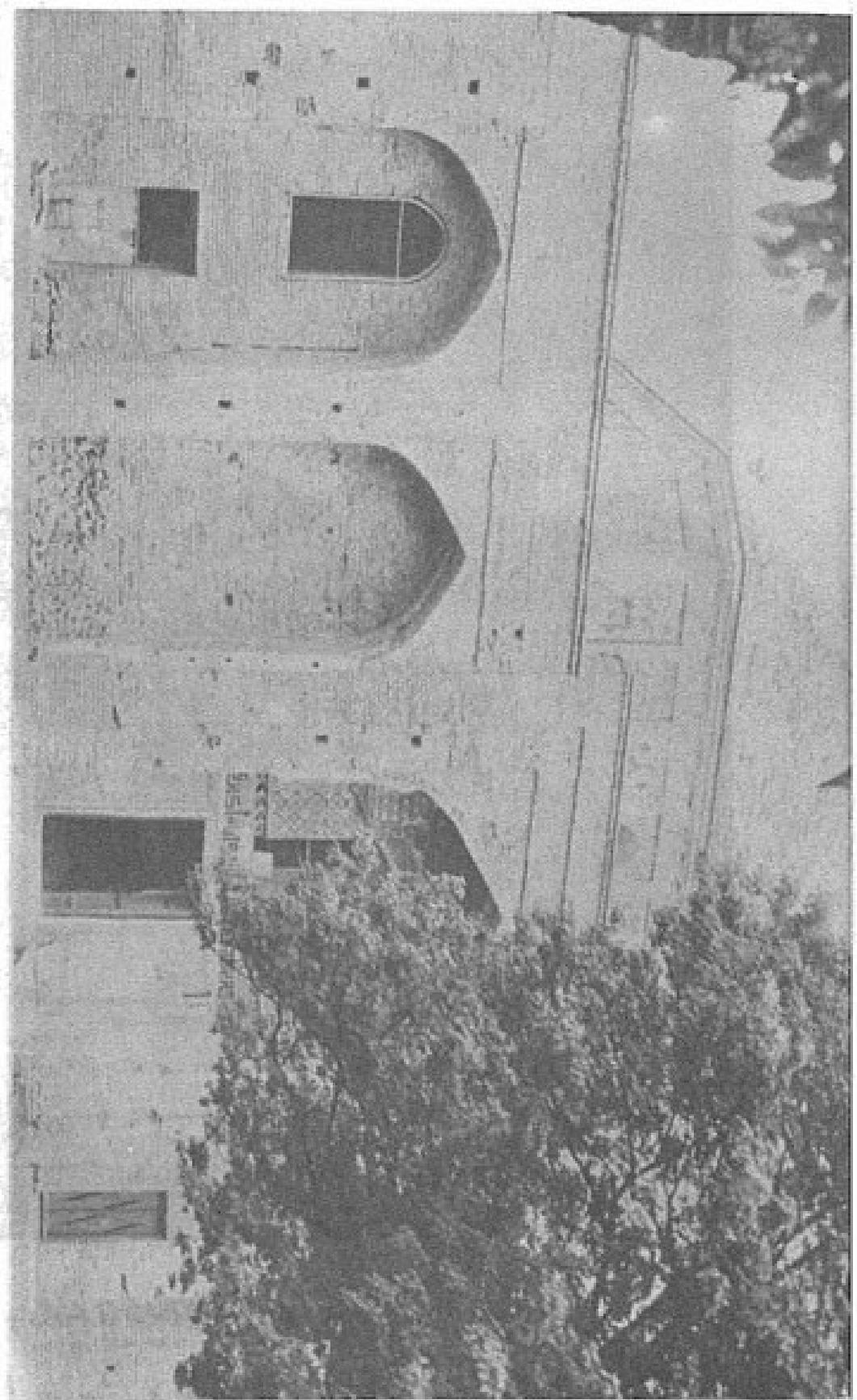
عکس شماره ۵۰: نقشه‌ای که دمرگان در سال ۱۳۰۷ ه. ق. از مشهد میر بزرگ کشیده است.

(دمرگان، ص ۱۶۳، شکل ۷۸)

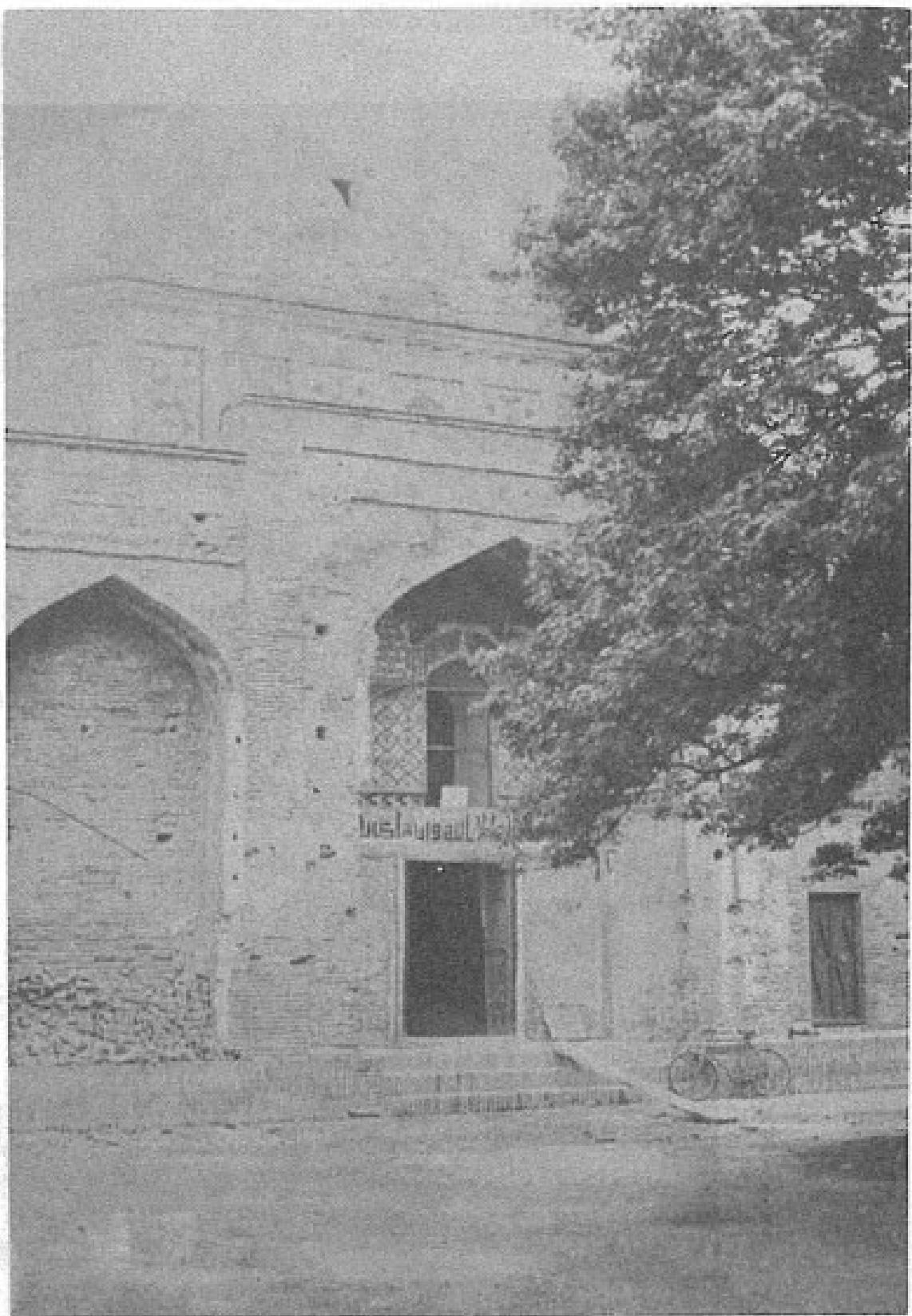
عکس شماره ۱۵: عکسی که را پیش در سال ۱۳۳۰ ه. ق. از مشهد میر پور گفت برداشت است.

(مجلد رایزنی، لوح شماره ۲۸).

کنگره نمایندگان ایران در سال ۱۳۵۶: نایابی از ۲۰٪

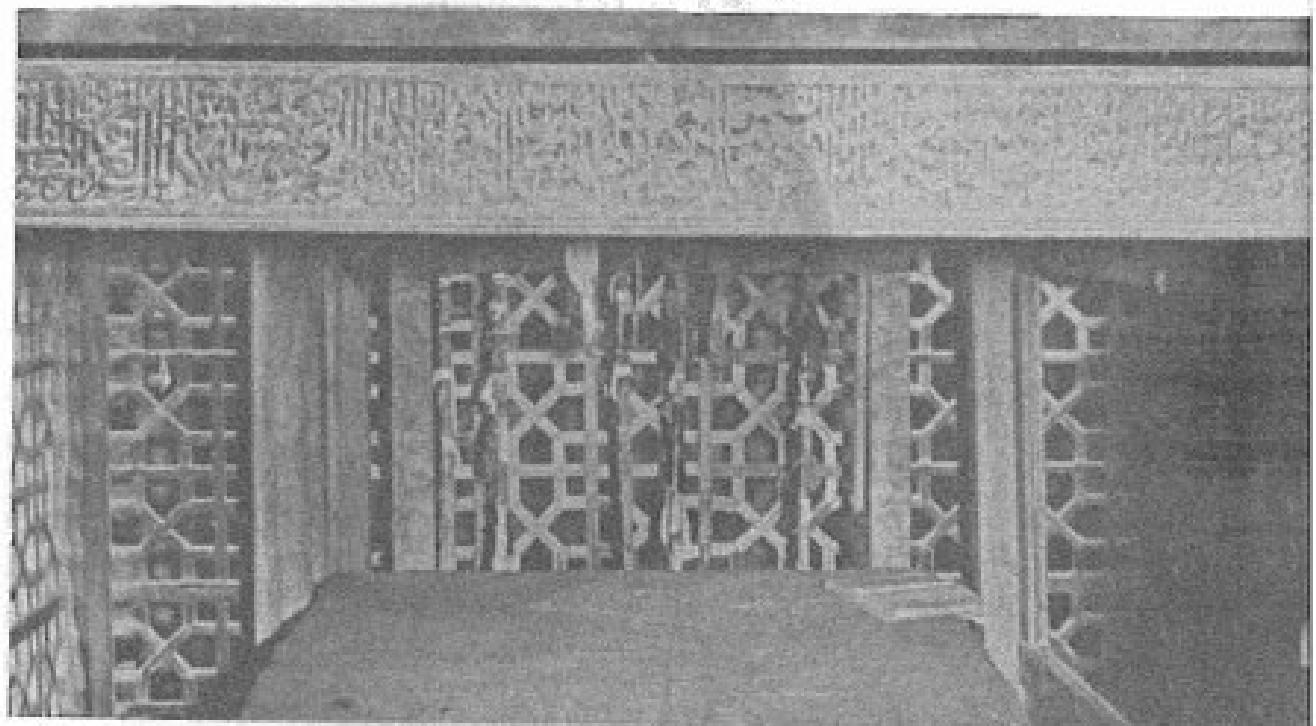

عکس شماره ۵۳: نمای دیگری از مشهد غیر بزرگ در سال ۱۳۵۶ خمسی.

شماره ۴۵: سنگی در ابران جلو در ورودی مشهد میر بزرگ.

عکس شماره ۵۵: نمونای از گنیه حلقوق و ضربع مشهد میر بزرگ.

عکس شماره ۶۵: سنگی لبه‌ای مدور در
گورستان مشهد میر بزرگ.

عکس شماره ۶۷: سنگی لبه‌ای و مدور در
گورستان مشهد میر بزرگ.

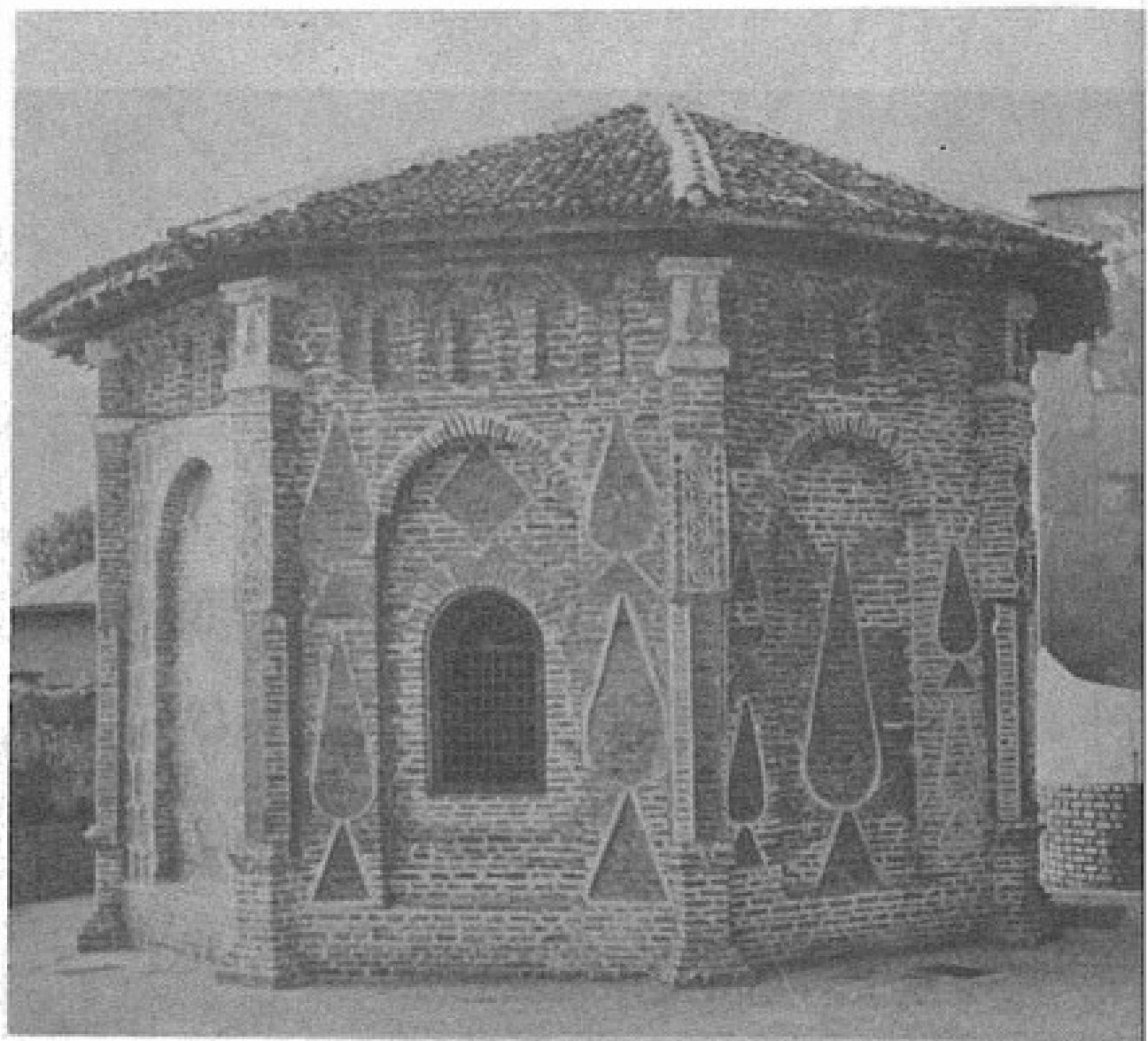
عکس شماره ۵۸: سنگی لبه‌ای بیضی شکل در گورستان مژده میربزرگه.

عکس شماره ۵۹: سنگی تراشیده سفید رنگ
در گورستان مشهد میر بزرگ.

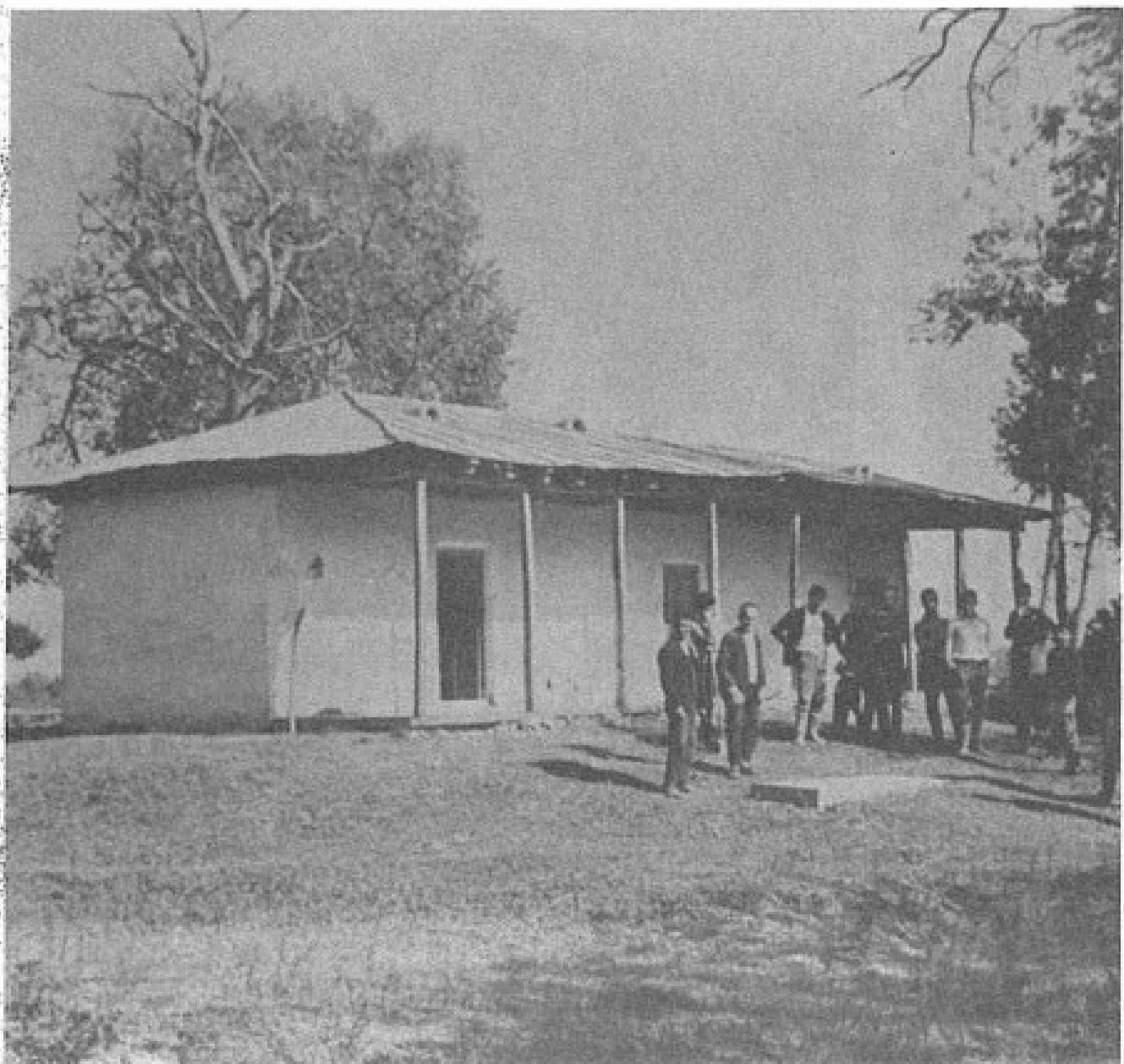

عکس شماره ۶۰:
سنگی مکمل شکل و سفید رنگ
در گورستان مشهد میر بزرگ.

عکس شماره ۱۶: بنای امامزاده قاسم در محله پایین بازار آمل.

عکس شماره ۶۲: بنای قدیمی امامزاده فضل بن موسی در دهکده خشتسر اهل رستاق.

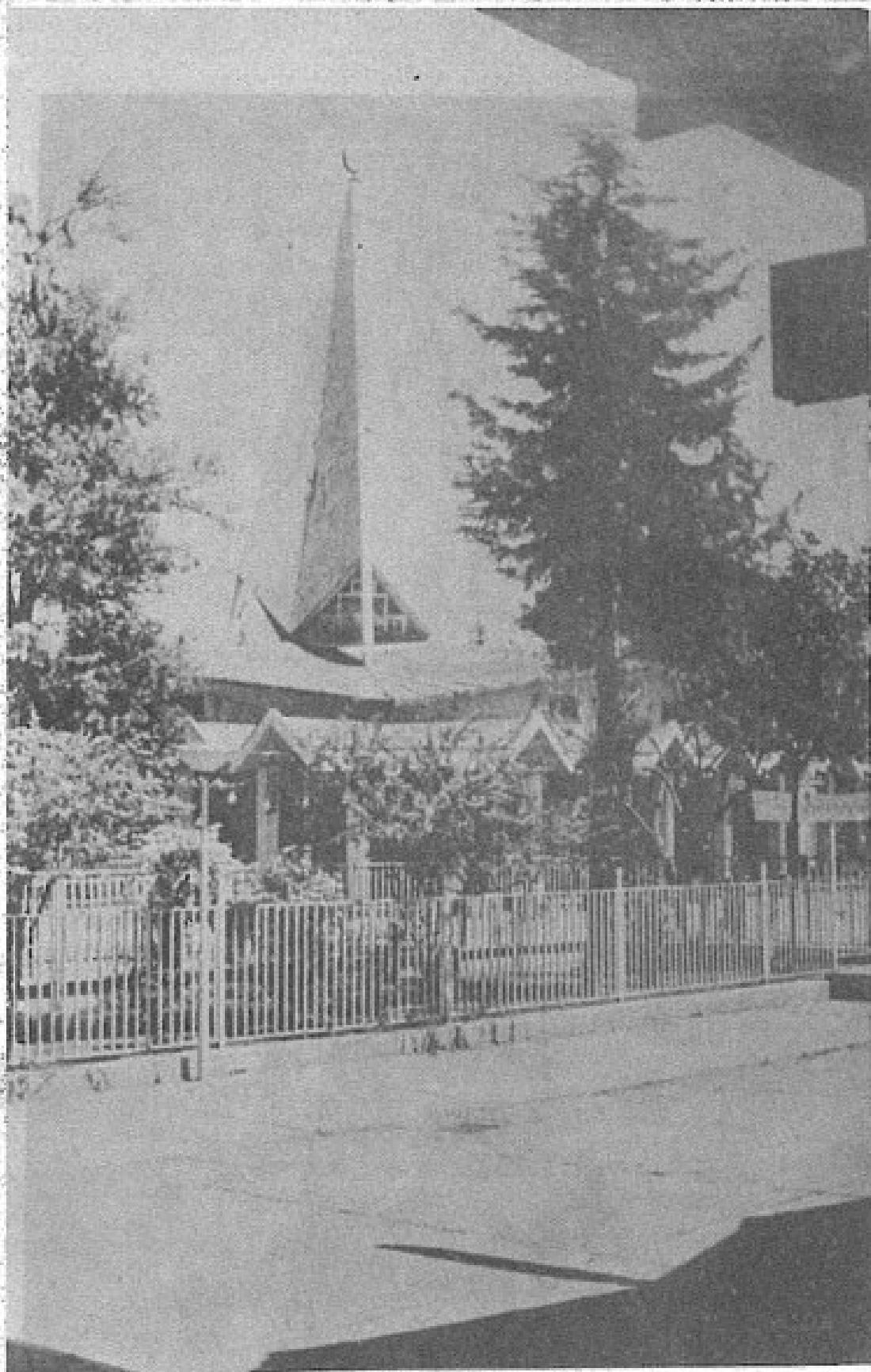

عکس شماره ۶۳: سنگ قبر شماره یک در
گورستان امامزاده افضل بن موسی.

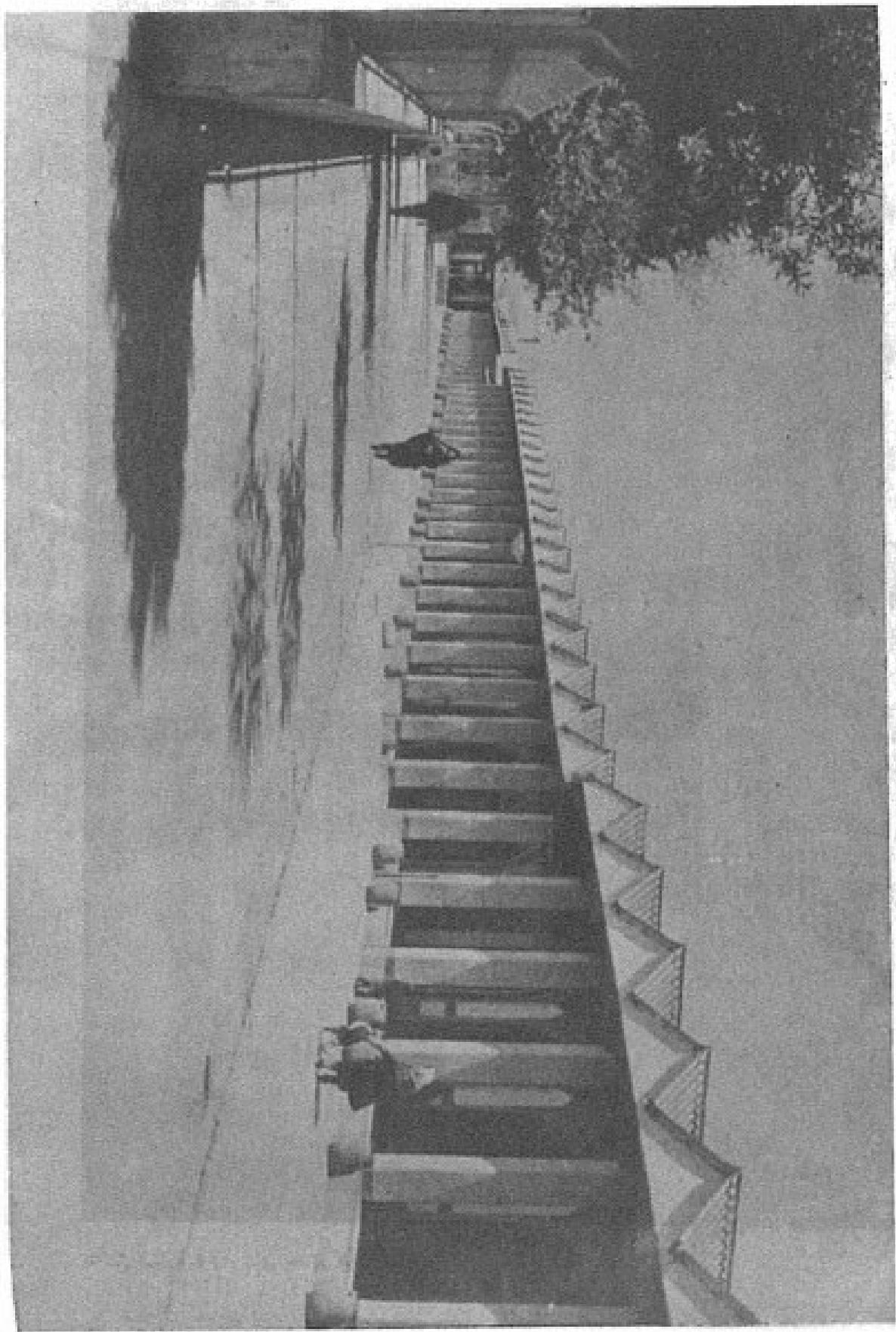

عکس شماره ۵۶: بقیه و سفانه از طاوس خاتون در مربن کلای اهل رستاق.

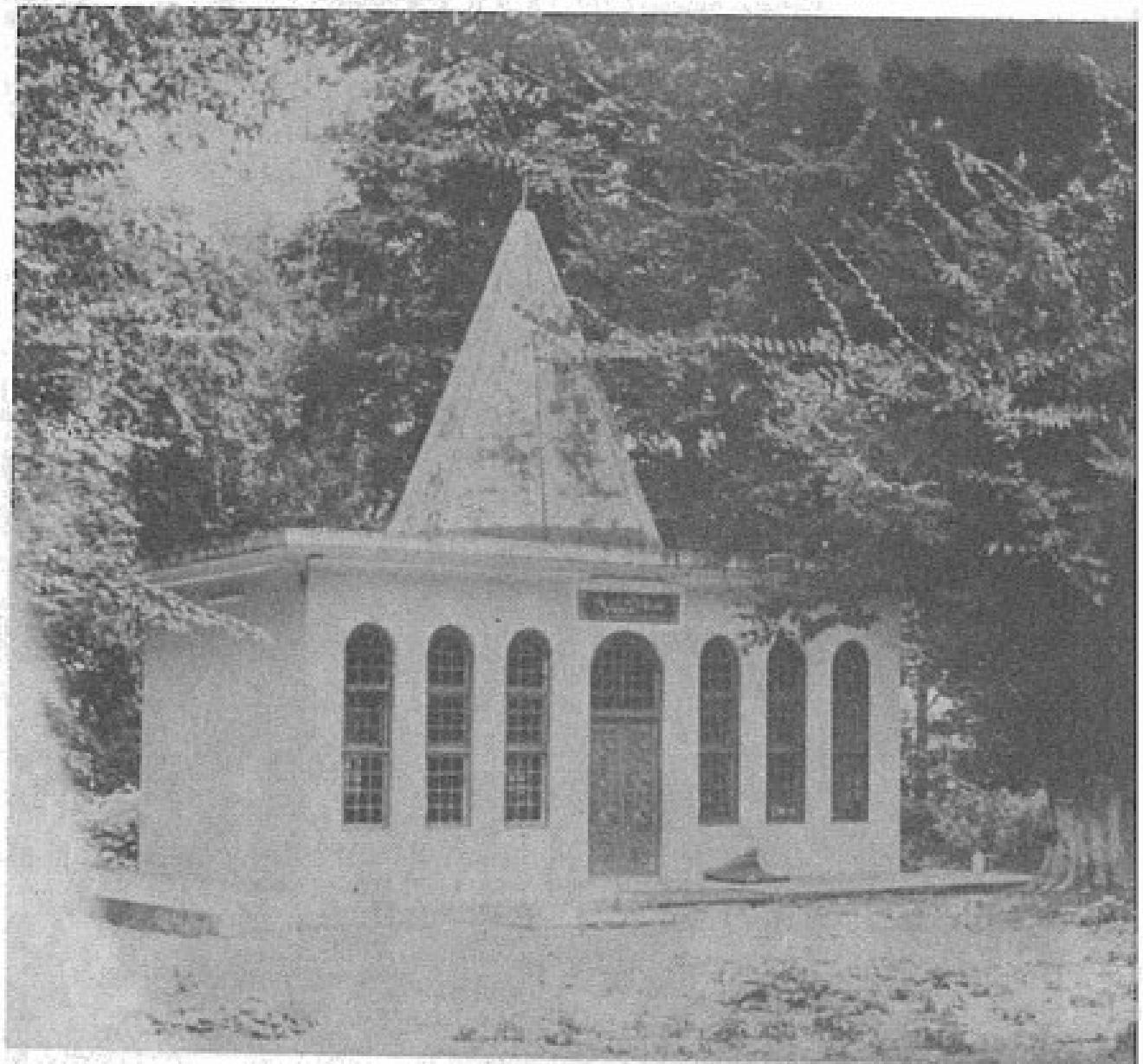

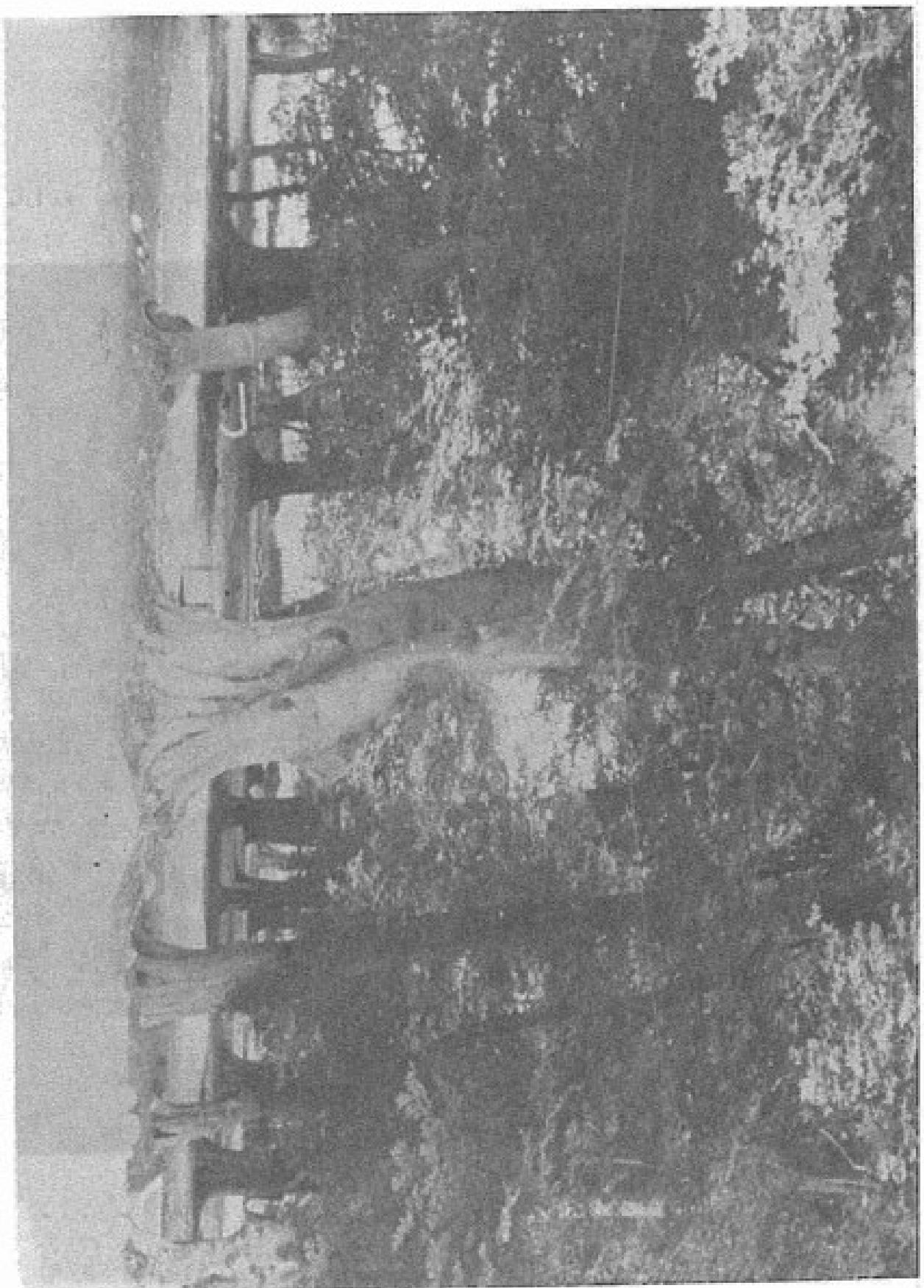
عکس شماره ۶۶: بنای جدید امامزاده عبدالله در اسکو محله لیشکوه.

مکس دناره ۲۴: از زائر سر احادی امامزاده عبدالقه در استکهلم

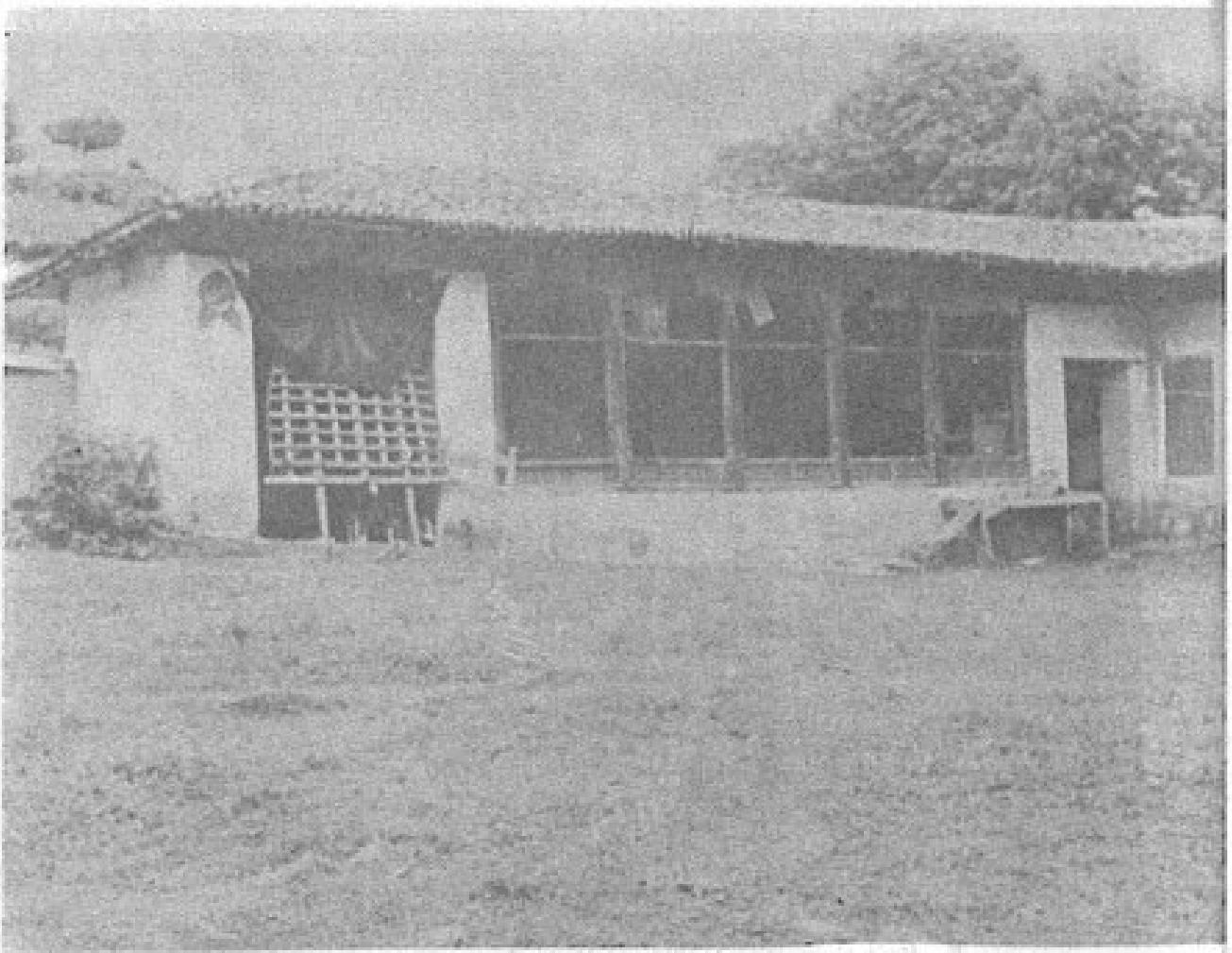

کس شماره ۸۶: بنای تازه ساز ایامزاده غاسم در قجر محله لینگووه.

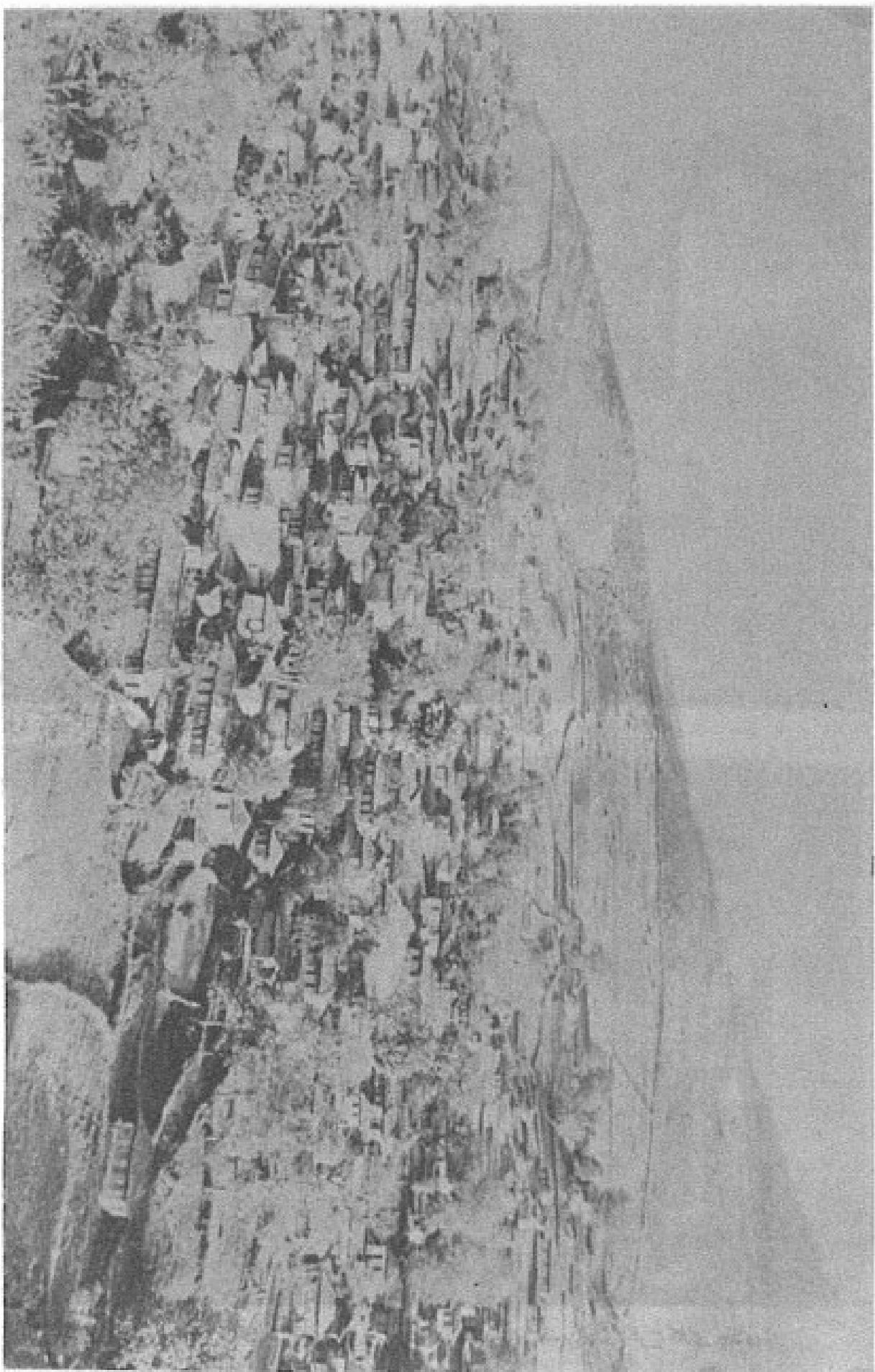
عکس شماره ۹۴: یکی از امدادهای امامزاده قاسم در قبر سلطان لیکوره

عکس شماره ۷۰: تکیه قدیمی امامزاده سید سیف الدین در گنگرچ کلای چلاو.

عکس شماره ۷۱: سنگ قبری در گورستان تکیه سید سیف الدین در گنگرچ کلای چلاو.

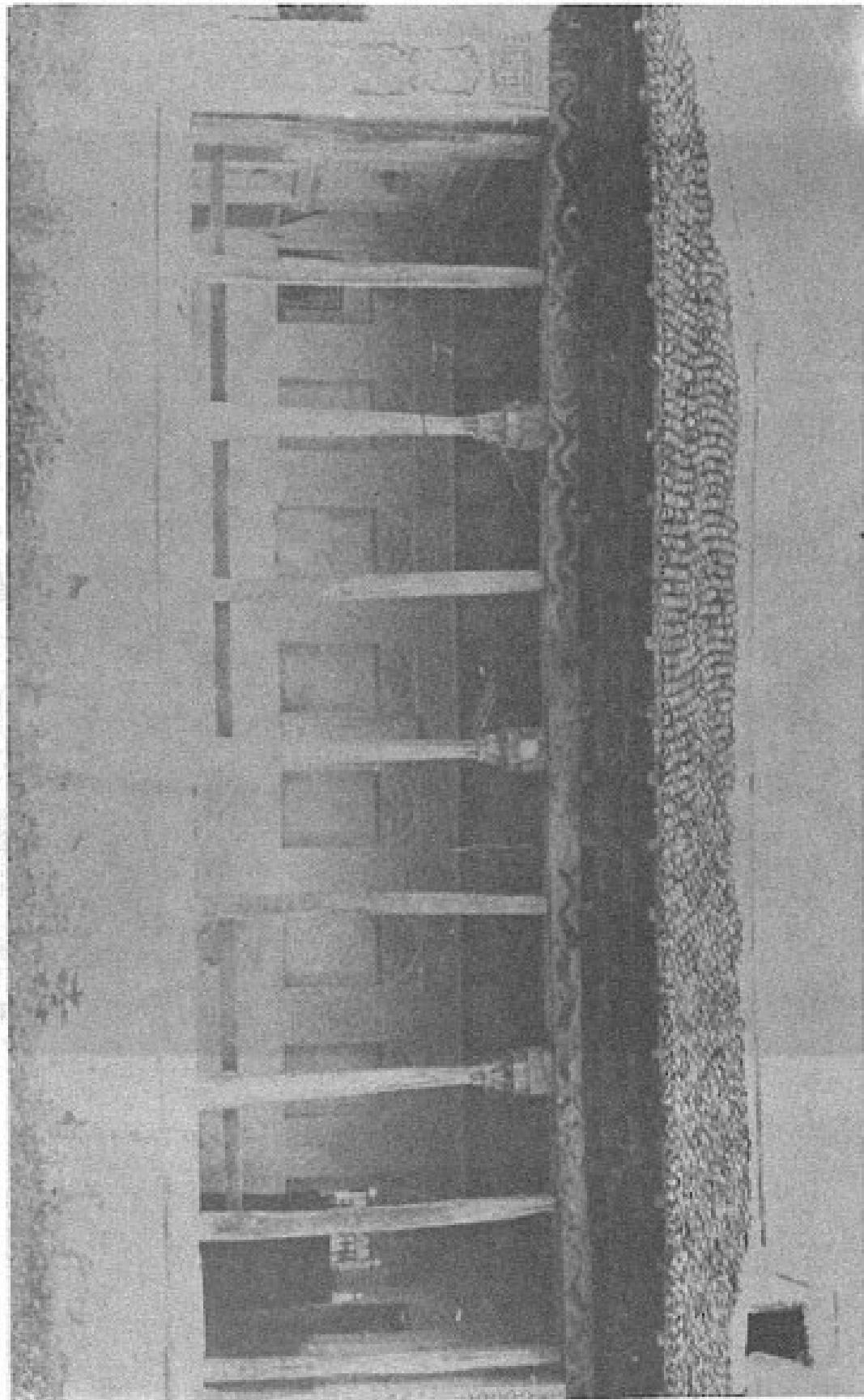

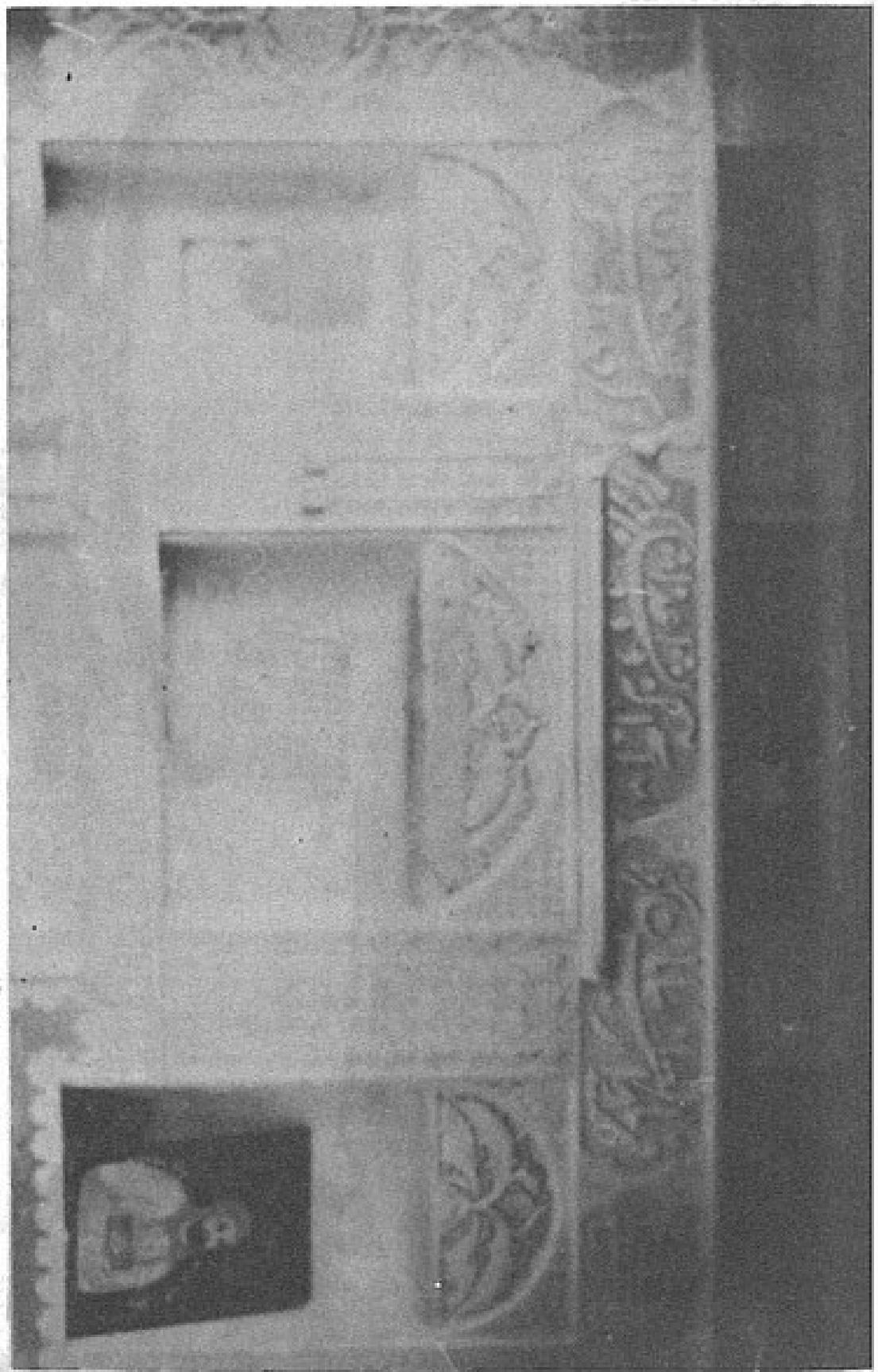
کسر مساحت آبی در نتایج جنگ علیه اسرائیل

س شماره ۷۳: امامزاده حسن در دهکده لهافش چلاوآمل.

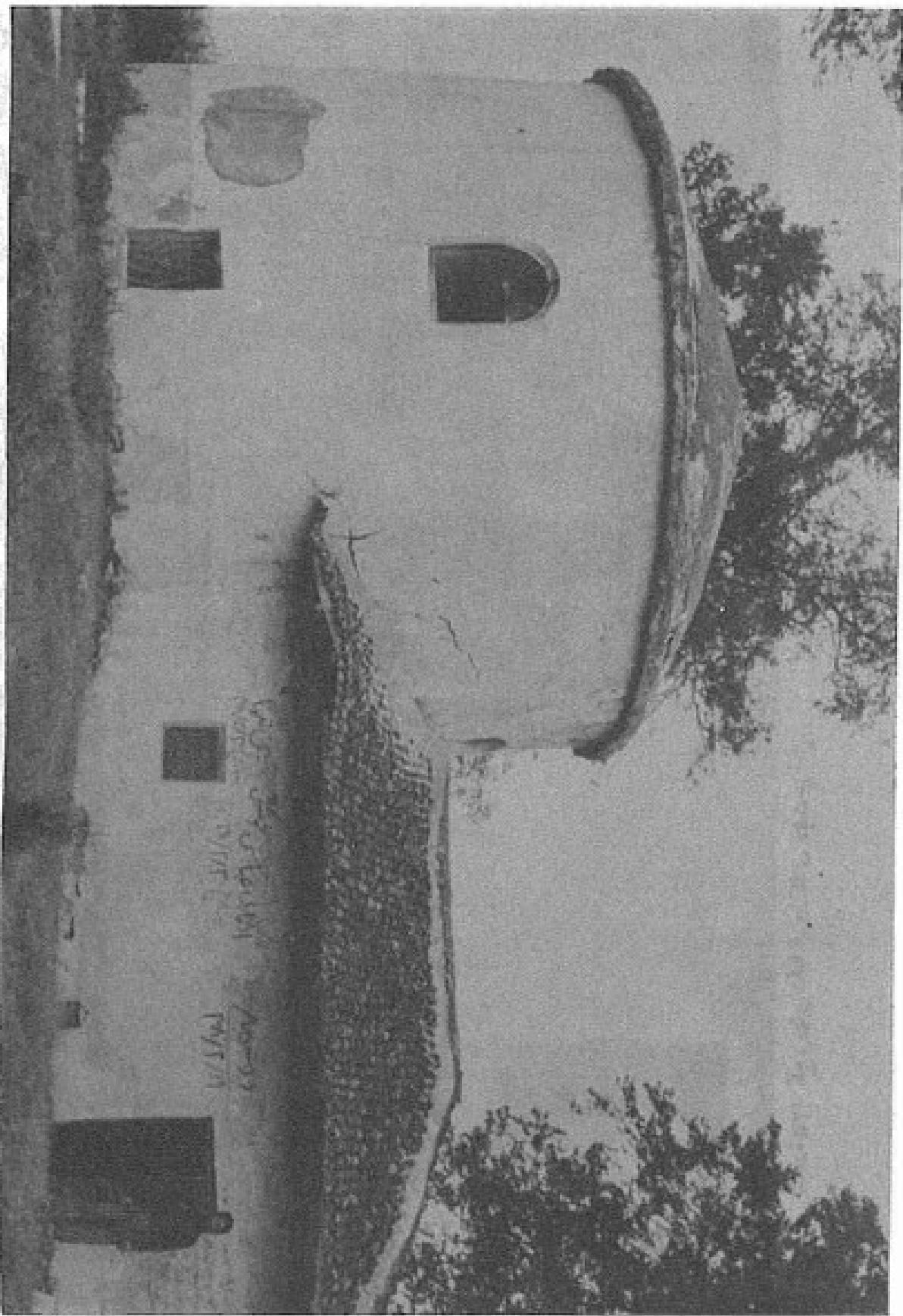
مکس نماره ۷۳: بیان اینروزگلا در دعوهای فیروزگلای دشنسر آمل.

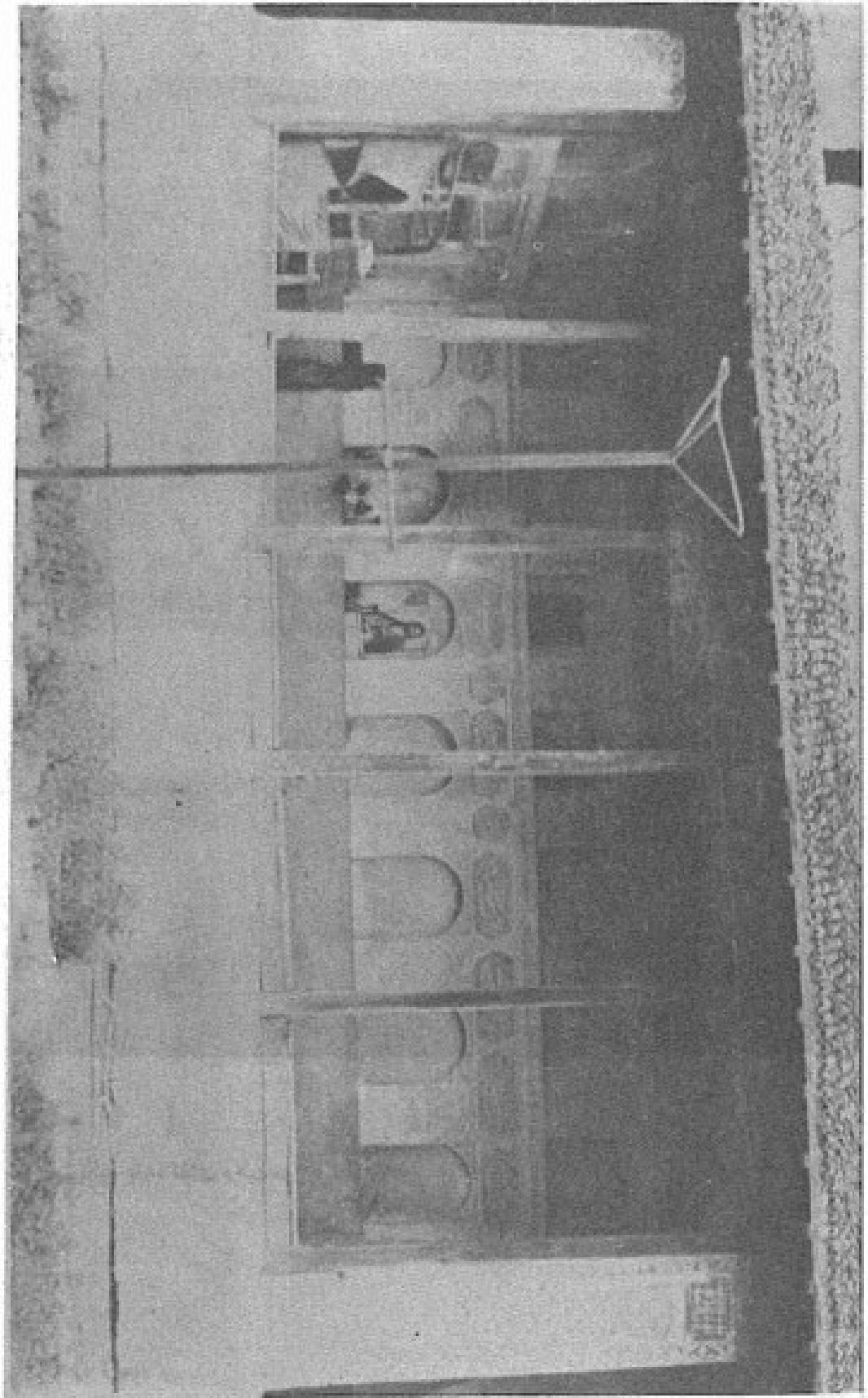

عکس شماره ۵۷: گیارهای نگینه نیروزگلای دشمن آمل.

مکس شماره ۳۷: مادر اده عبدالله (جاس) در دستگاه فیروزکلای دستگیر شد.

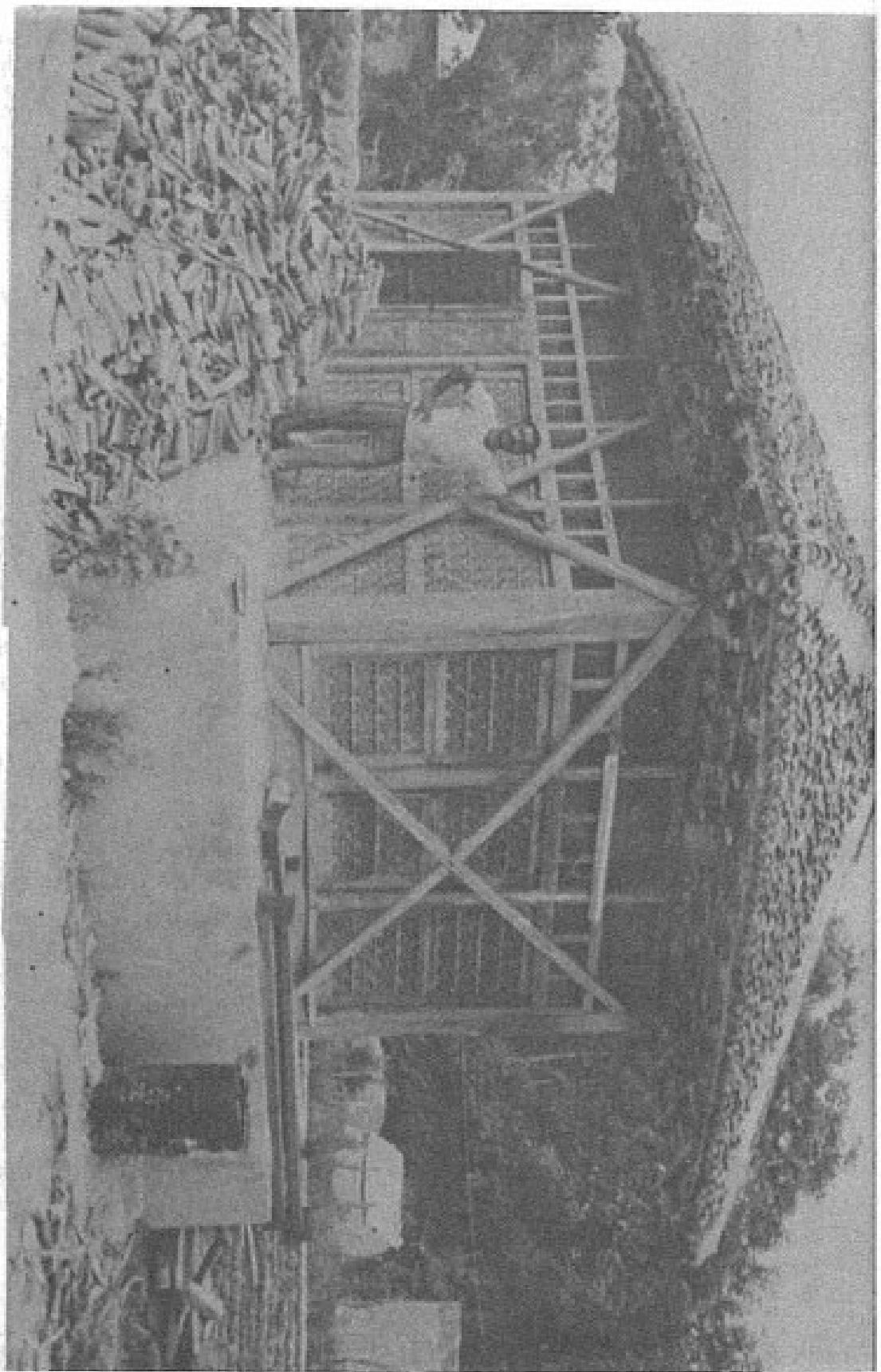

مکس شارپ: ۱۷۷۰: پیغمبر اسلام

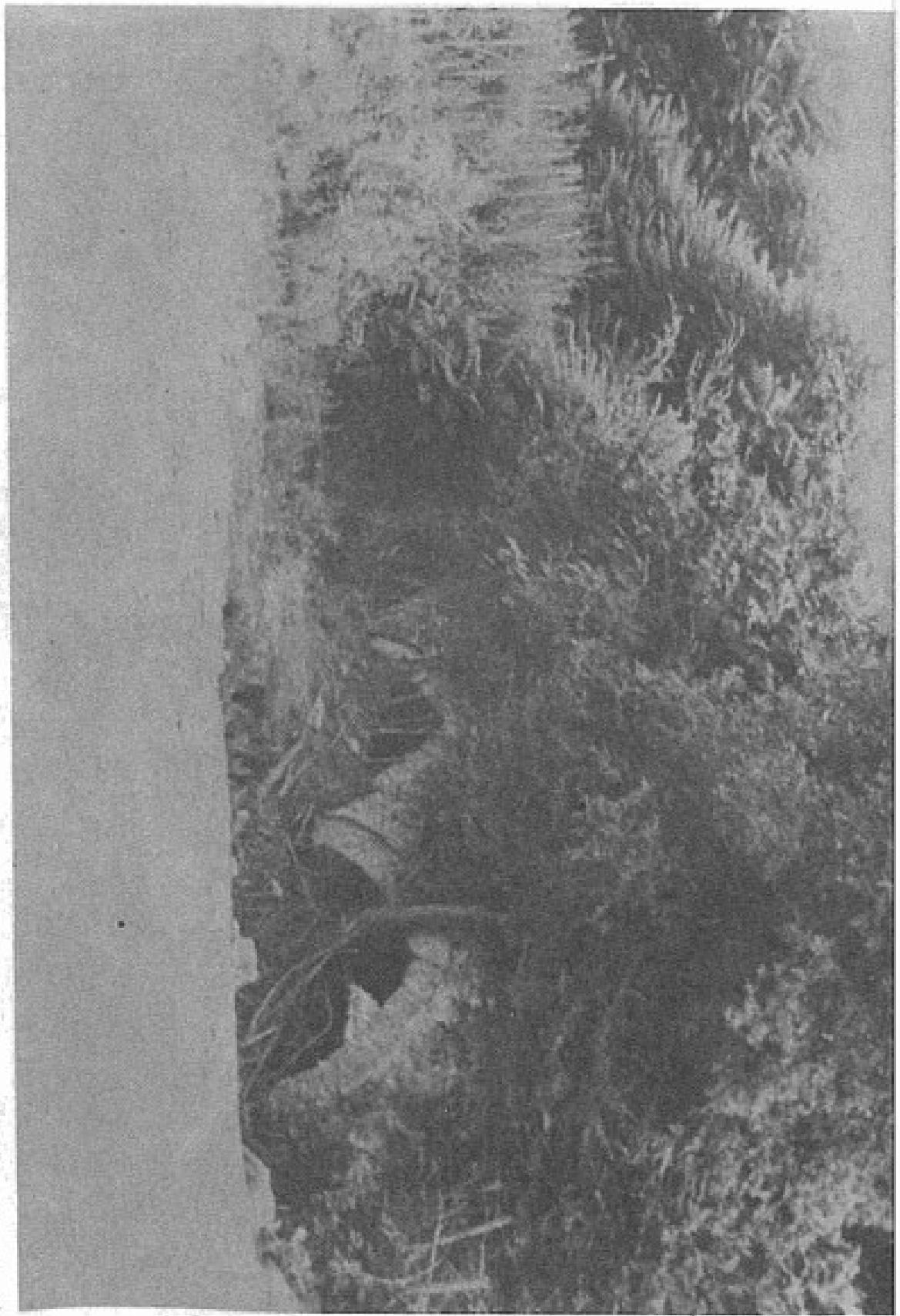

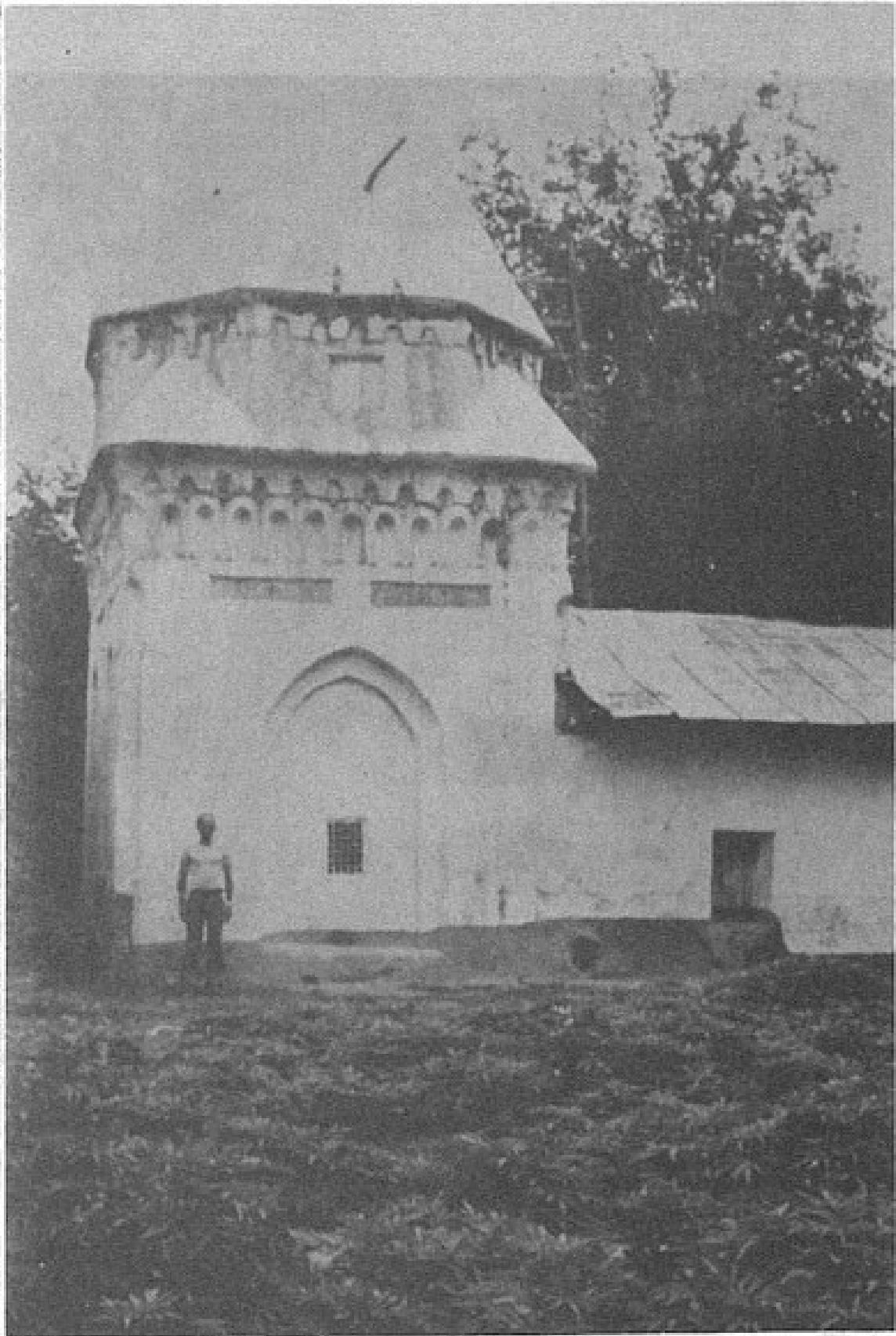
عکس شماره ۷۸: سقانقار تکیه پاشاکلای دشتسر آمل.

کسری میراثی ناگواره بود که این ایجاد شد.

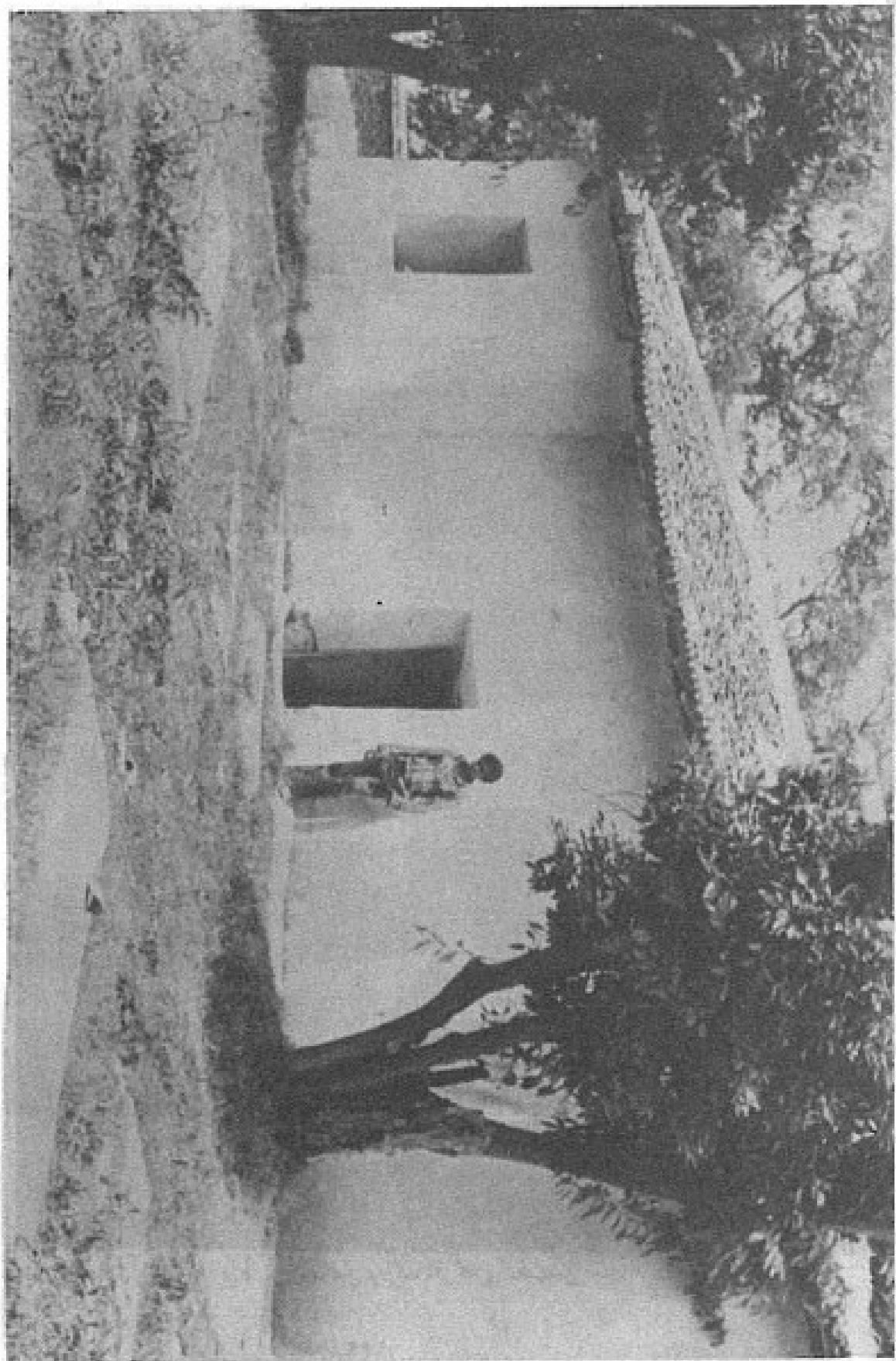
مکس نیازه ۰ .۰ ه: خانم بل در راه پاتاکلار به نجفه کار.

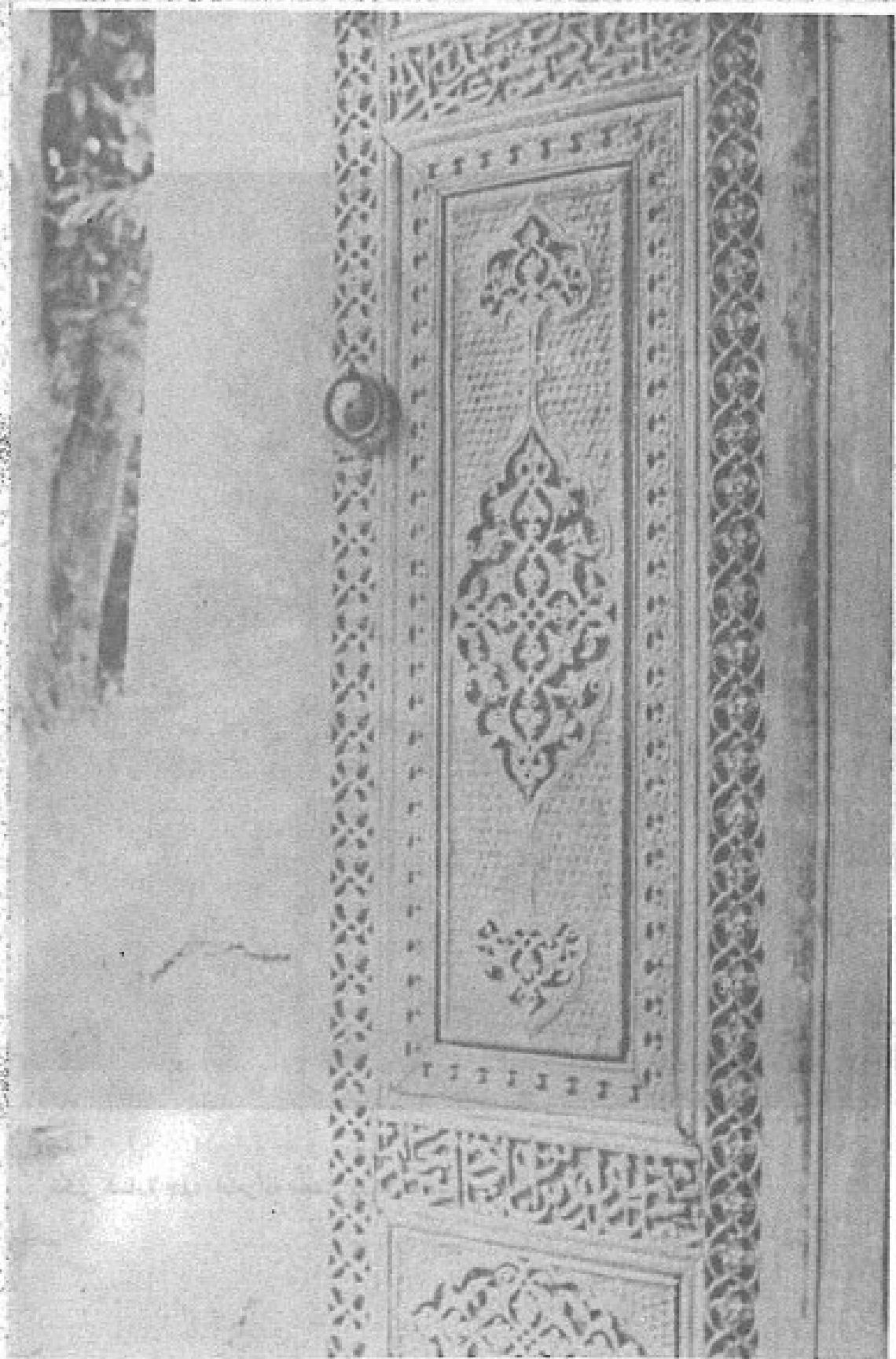

عکس شاده ۱۸۱: بقیه درا بش اسماعیل در کسانگر گلای دشتسر آمل.

گرس نشانه ۲۷: اسمازاده عبد الله در دهکده و بهارلای بیسر آمل.

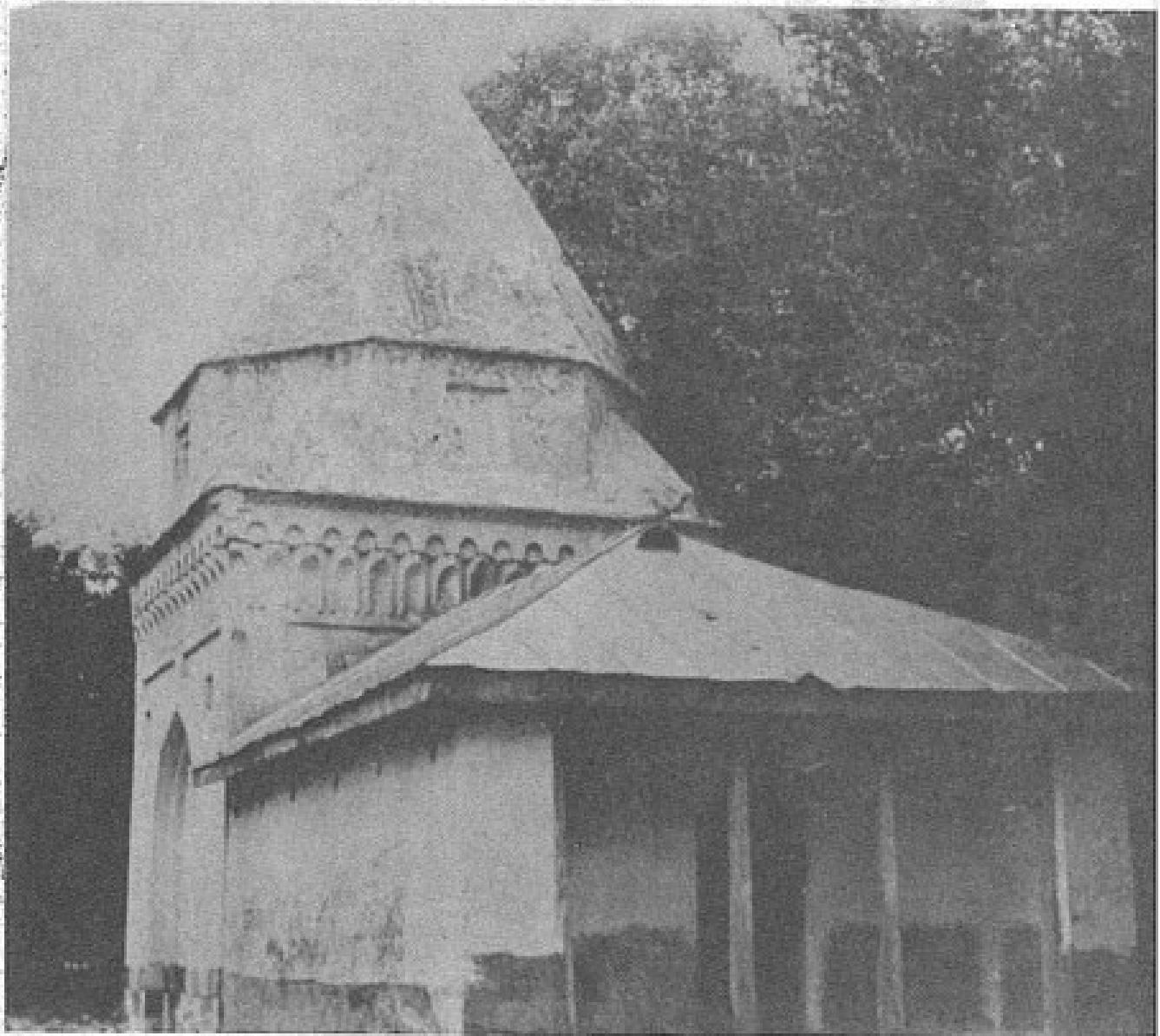

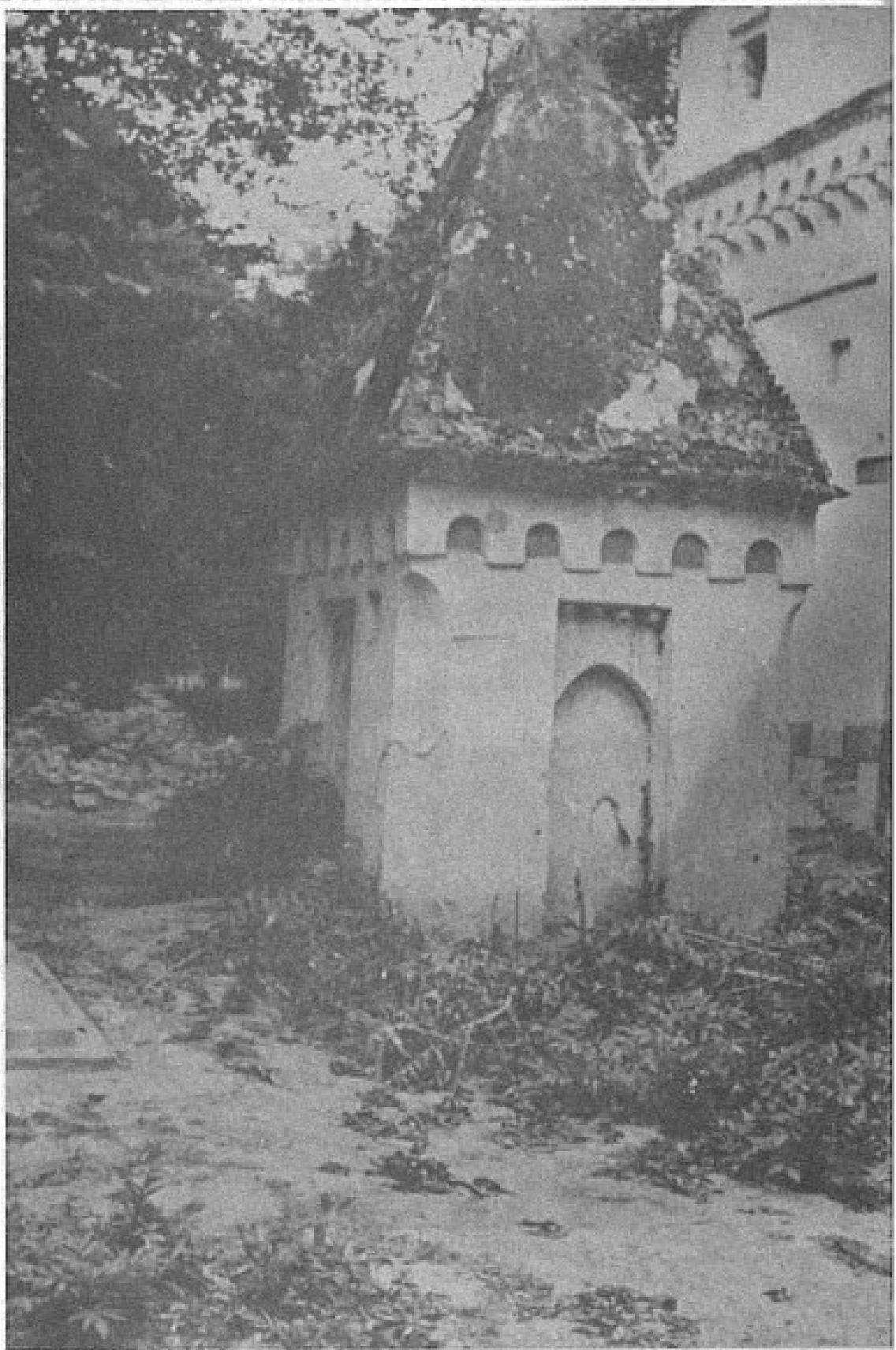
مکس شماره ۸۳: در ورودی مسجد امامزاده عبدالقدیر نیزه کلای دست سر آمل.

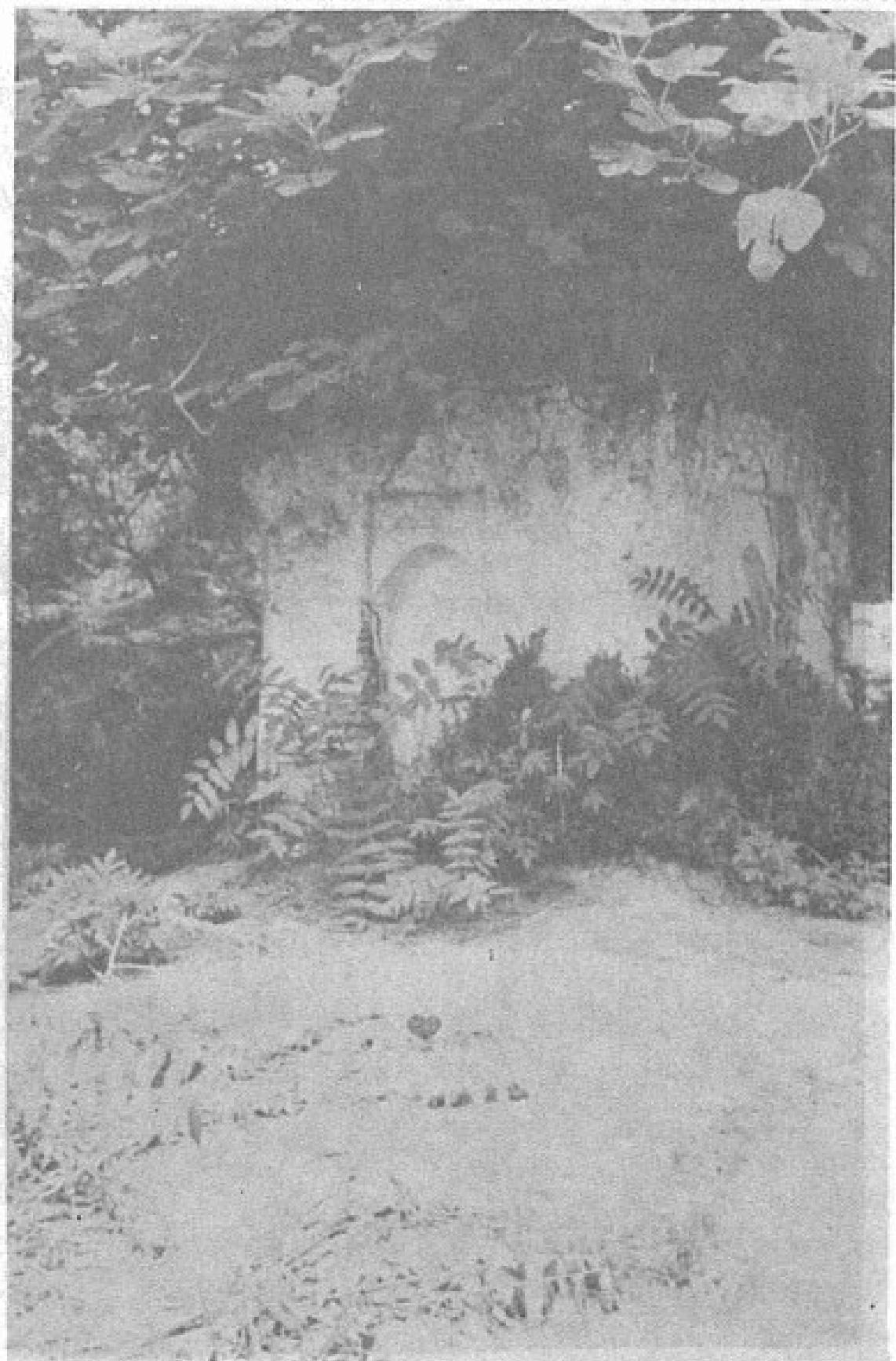
عکس شماره ۸۴: امامزاده محسن در تپک دشت سرآمل.

عکس شماره ۸۵: امامزاده قاسم در اراضی کوهکرون محله پایین هتل دشت‌سر آمل.

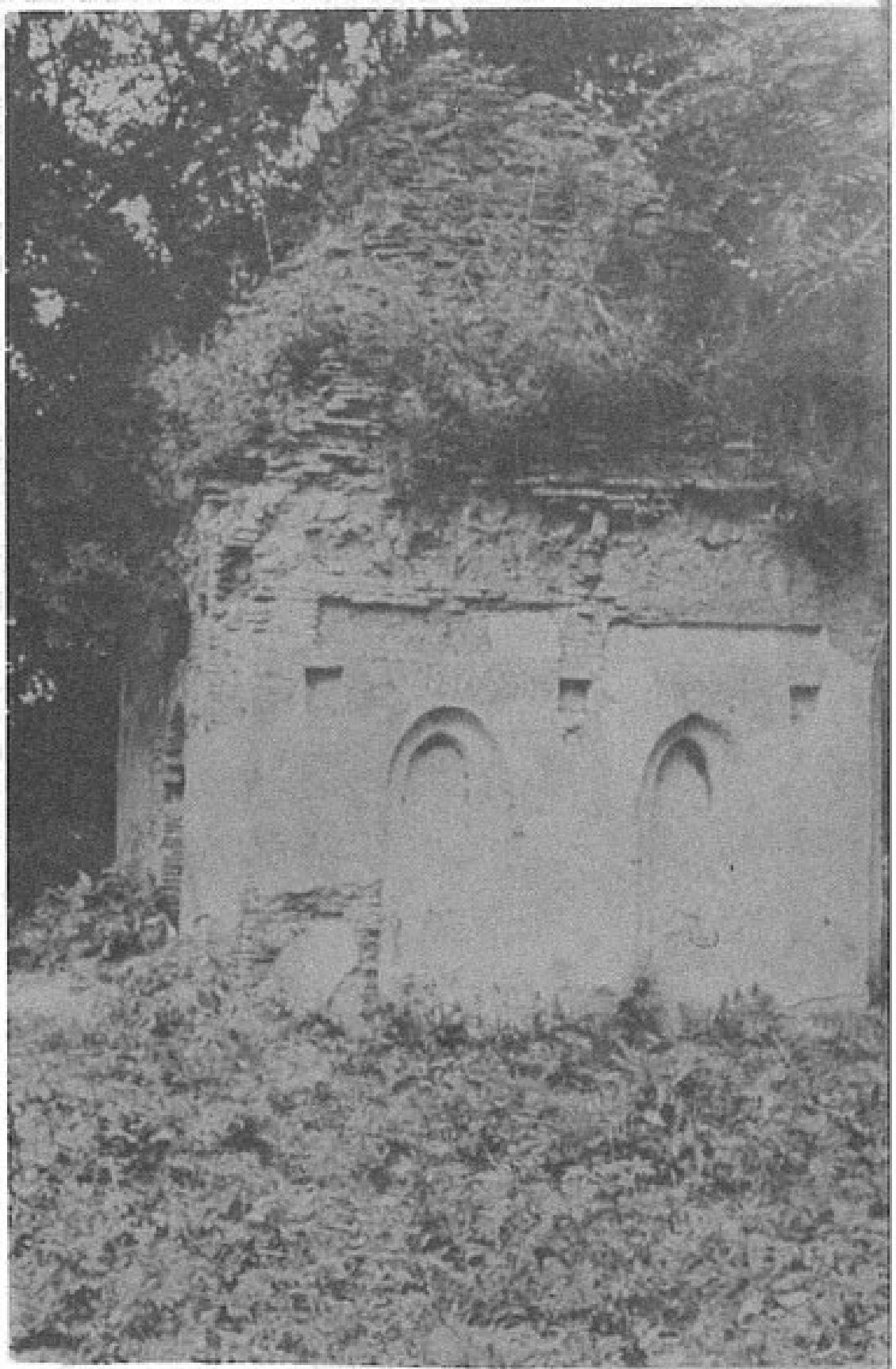

عکس شماره ۶۸: گبد اول در گورستان بنده امامزاده قاسم هنوز دست سر آمد.

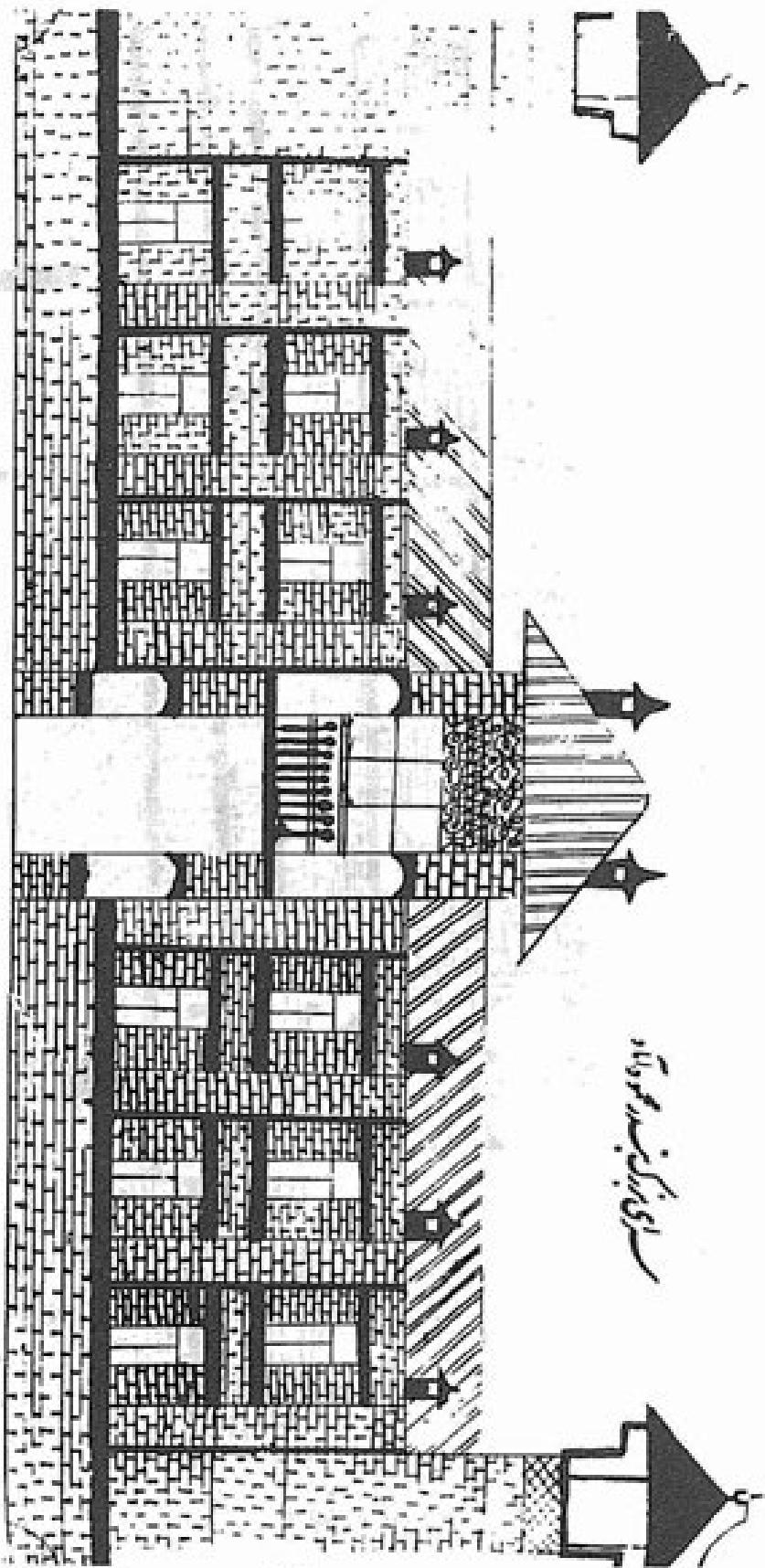

عکس شماره ۸۷. تجدید دوم در گیورستان بقعة امامزاده قاسم هشتل دشتسر آمل.

عکس شماره ۸۸: گردید سیم در گلستان بقیه ایام زاده قاسم هشتل دشت سر آمل.

سری ہنر نسخہ مولانا

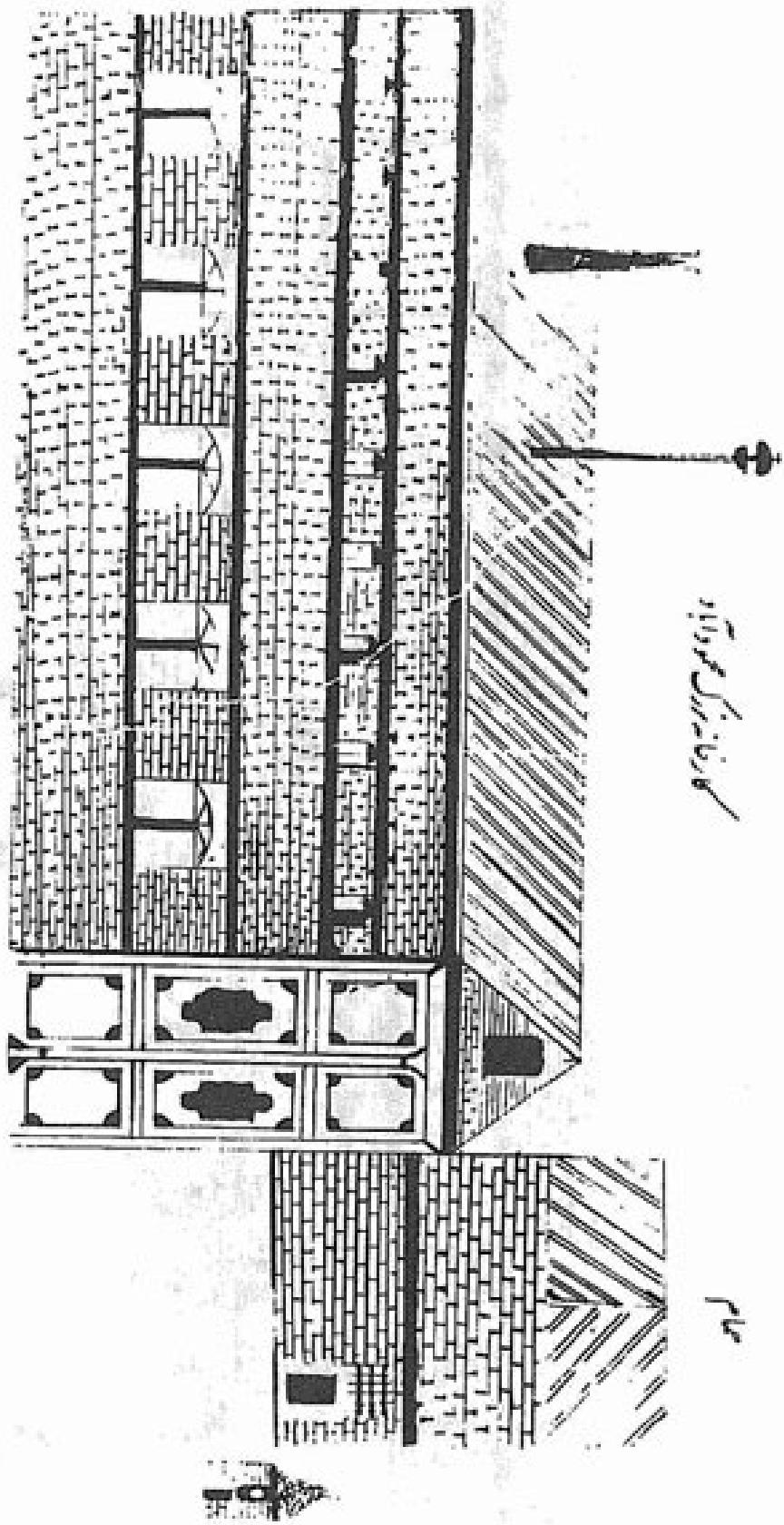

۷۷۶

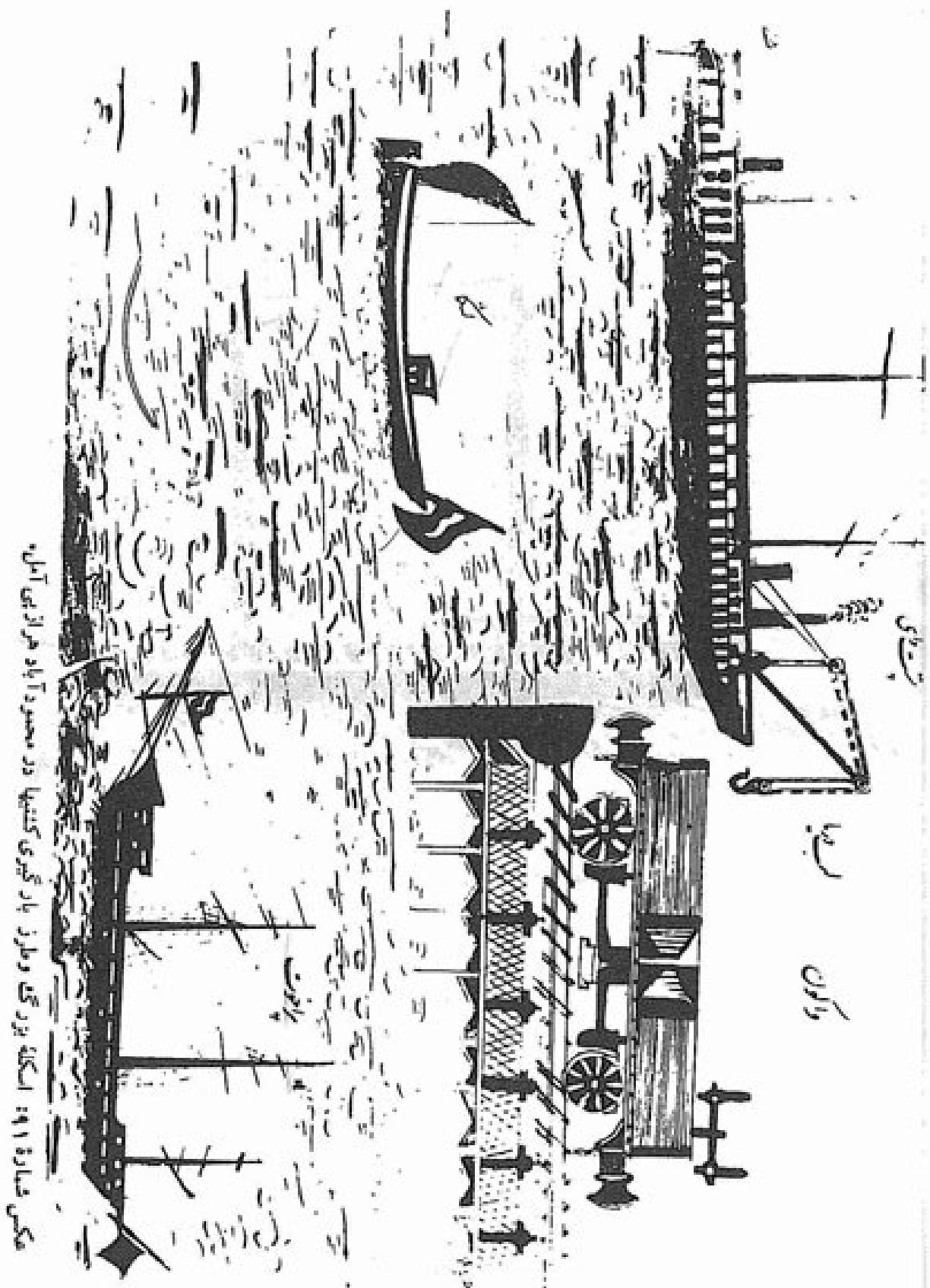
حکی شماره ۸۹: سرای بودگی بادرگاه محمود آباد هزاری آمل.

کرمانشاه مرداب

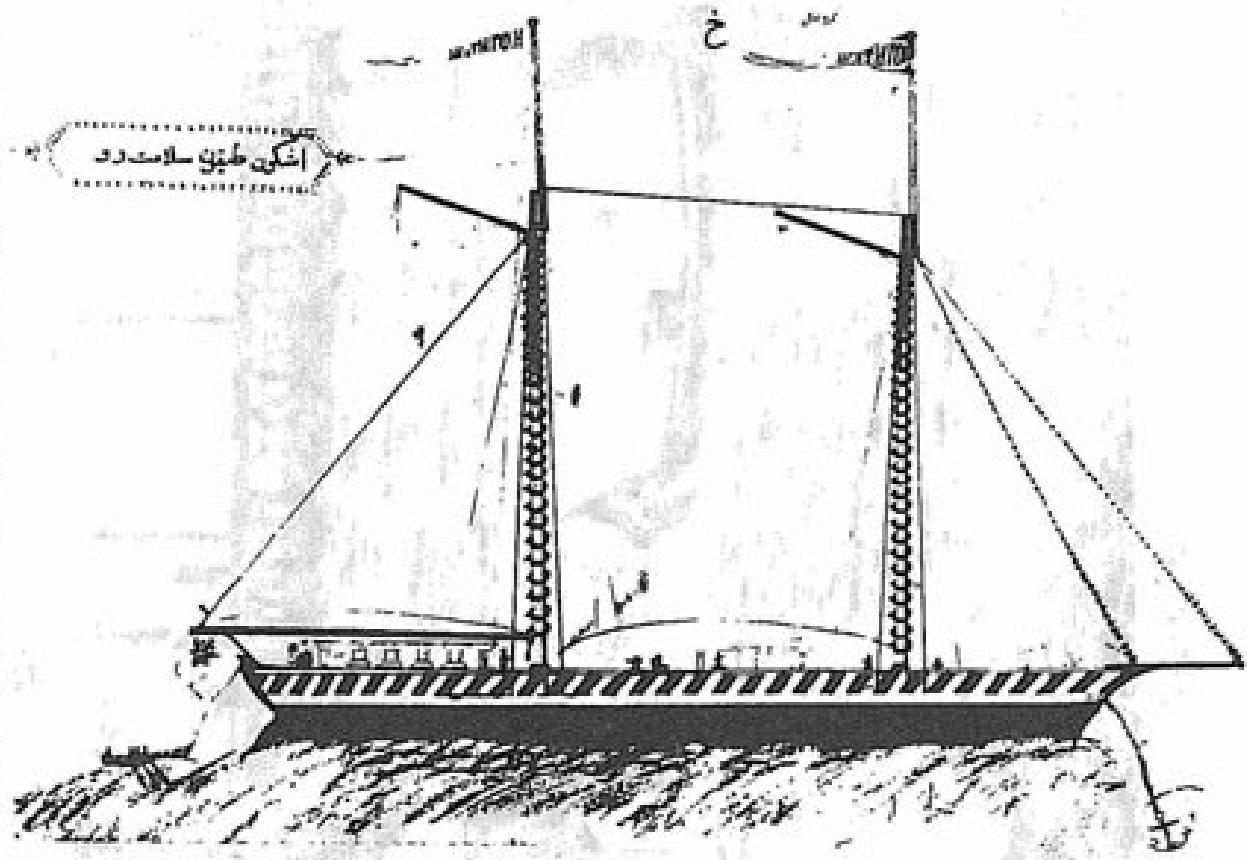
حاج

یک شماره ۹: کارخانه زرگی و سایر تأسیسات محمود آباد هزاری آمل.

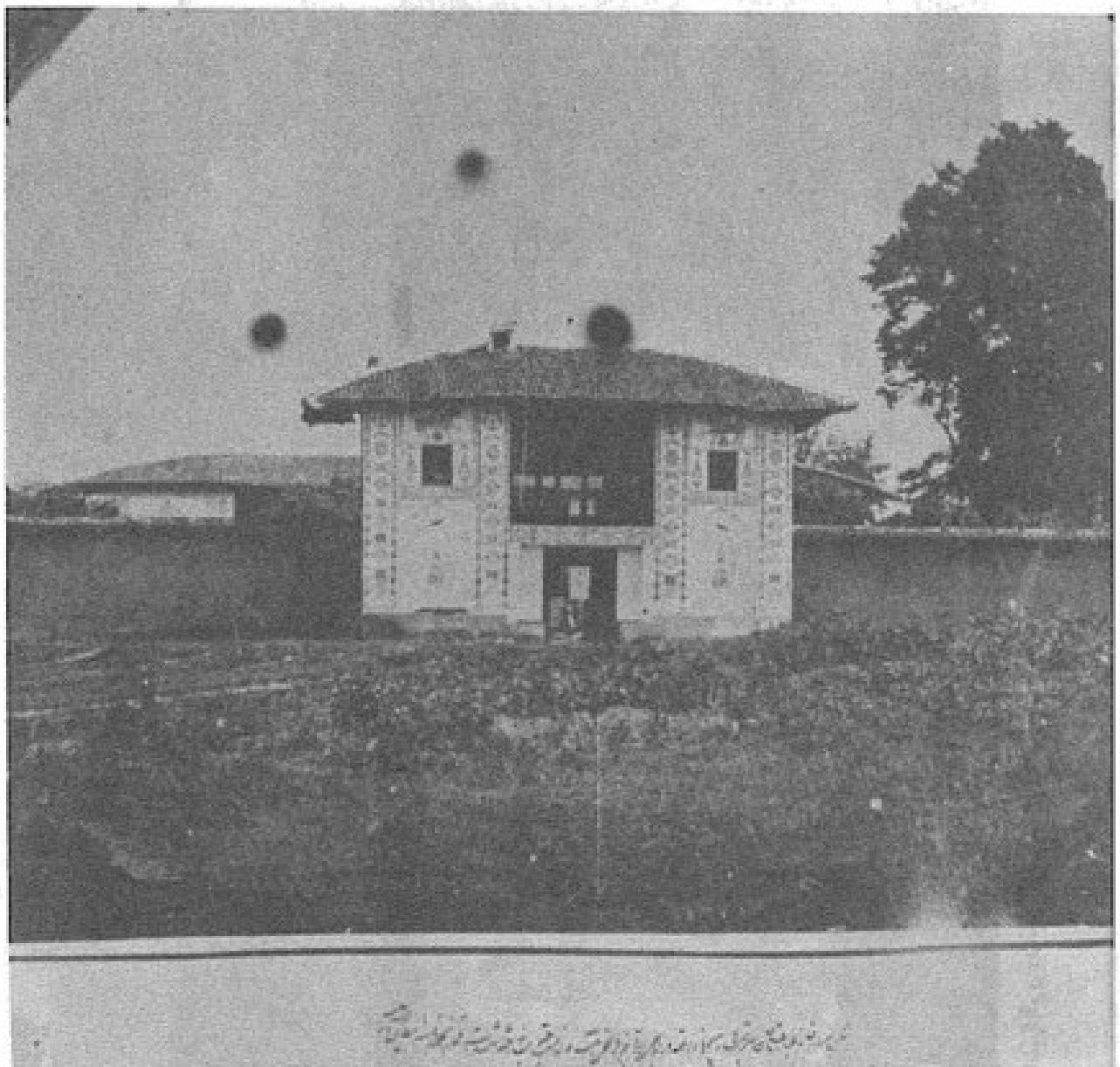

مکانیزم اسکله پرگز و مطرز بازگیری کننده در مخصوص آباد هزاری آمل.

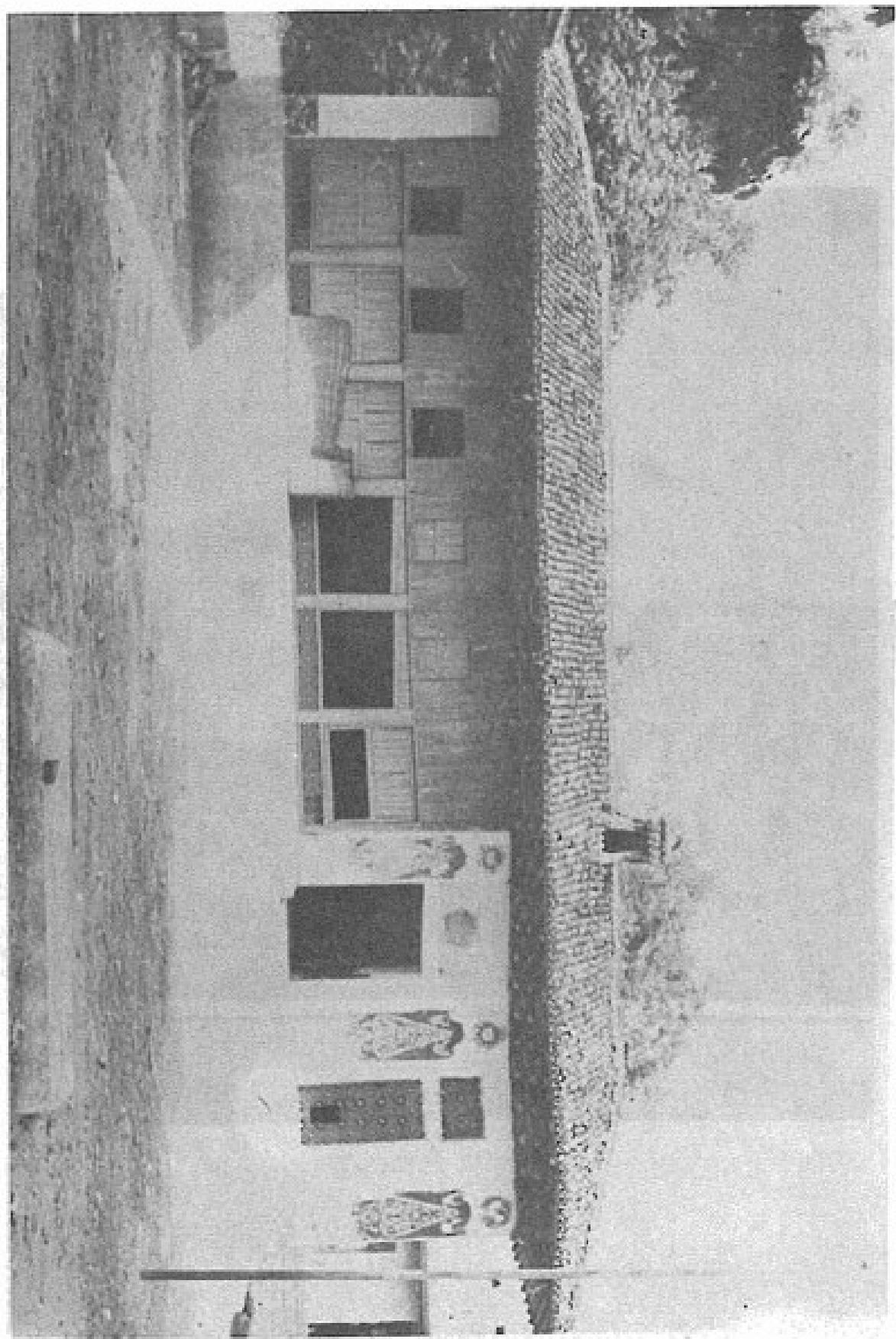

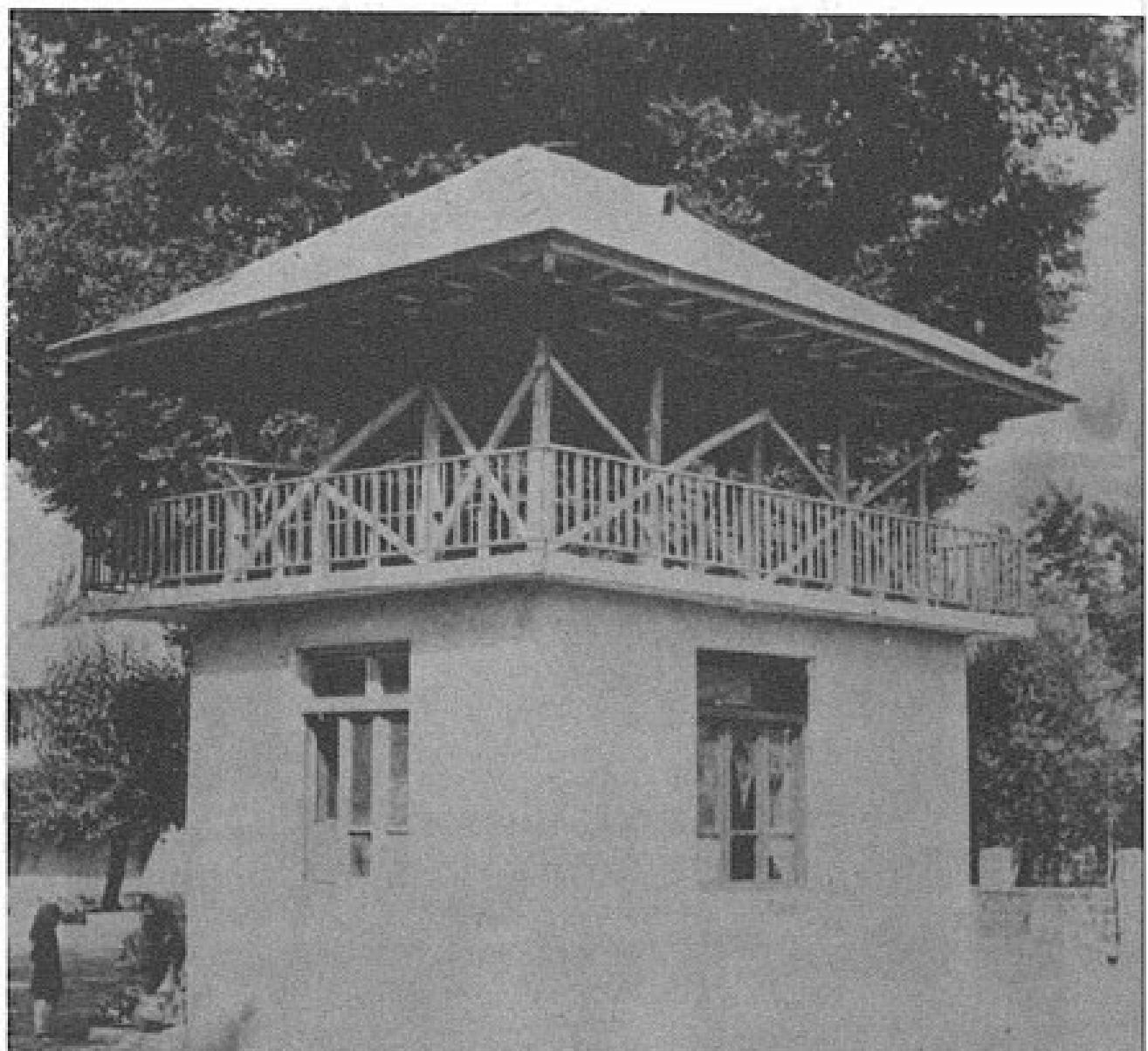
عکس شماره ۹۲: نقشه اشقولن طینون سلامت رو برای حمل و نقل کالا از مخصوص آباد.

عکس شماره ۹۳: نمای جنوبی سرورخانه هاشمی خان سرتپ لادیجانی در اوجی آباد.

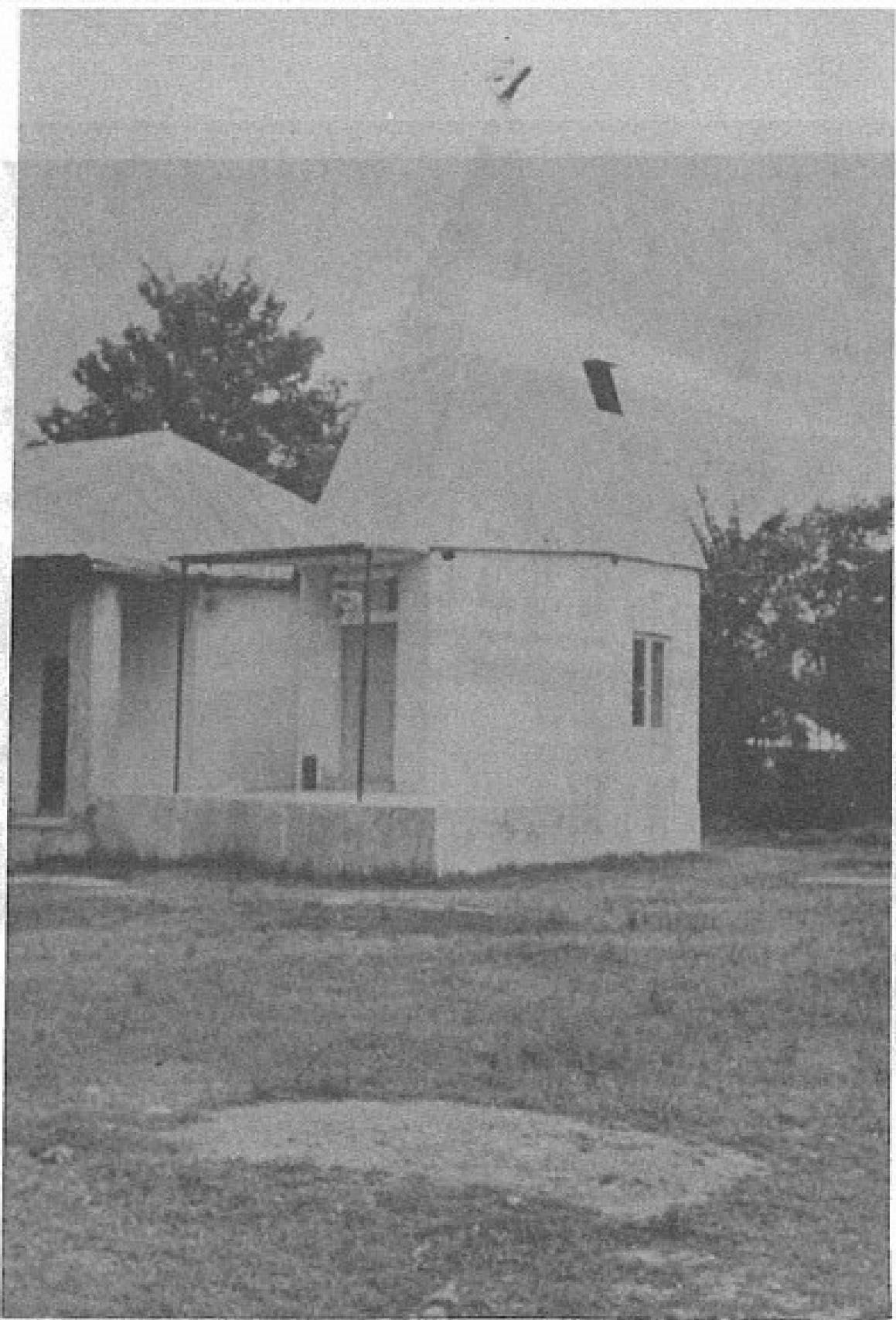

عکس شماره ۴۳: تکیه دشت‌پاکون در ملام کلای هزاری آمل

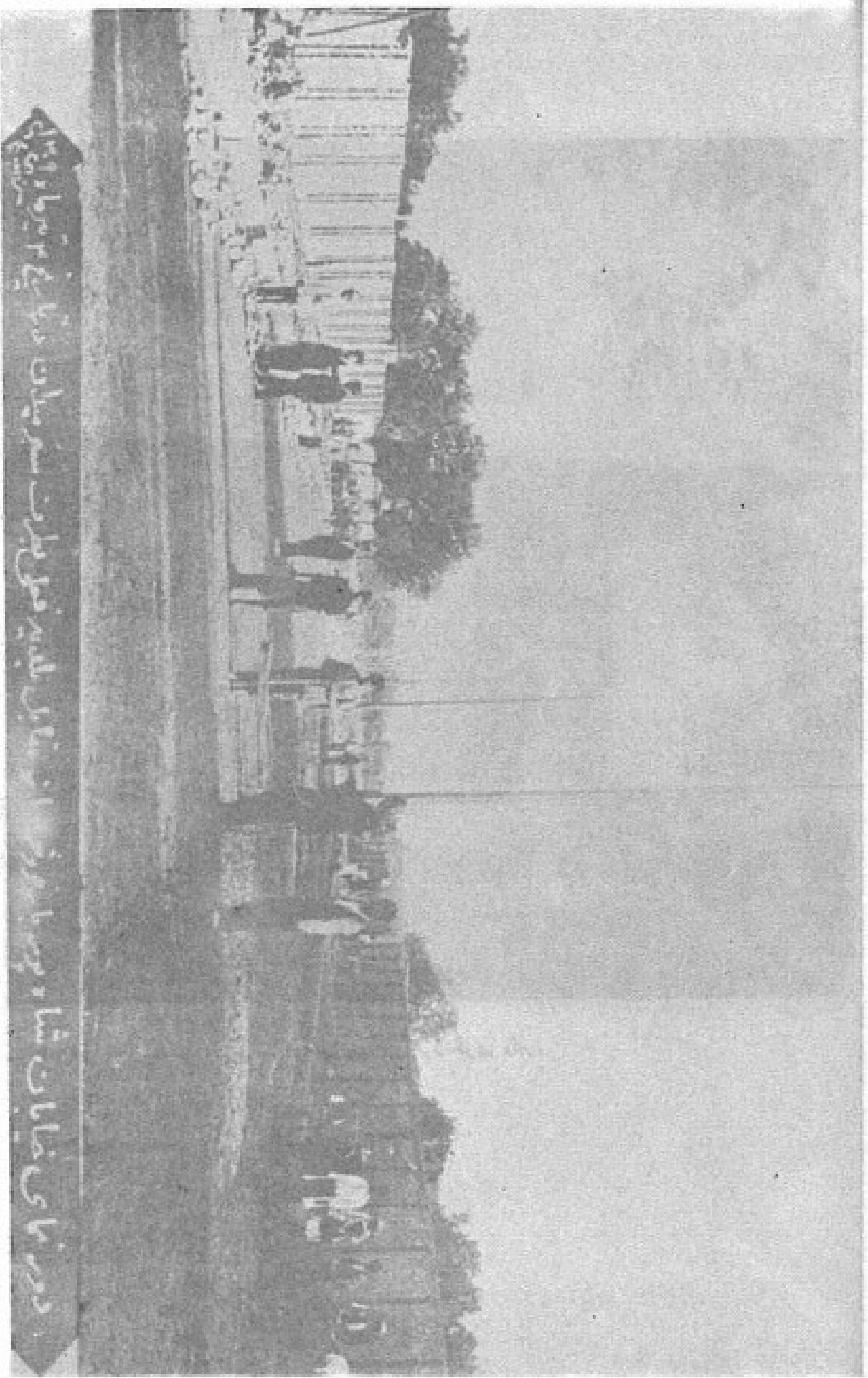
عکس شماره ۹۵: سقاندار نگیه هن بلکون در معلم کلای هرازبی آمل.

عکس شماره ۱۹۶: پنجه امامزاده مطهر در دهکده مطهردابوی آبل.

عکس شماره ۹۷: بقیه سید نورالدین در اراضی پمپهجار مرزنگوی دابو.

عکس شماره ۹۱: منظره‌ای از خرایهای بابل در نویازیهای رنا خانه.

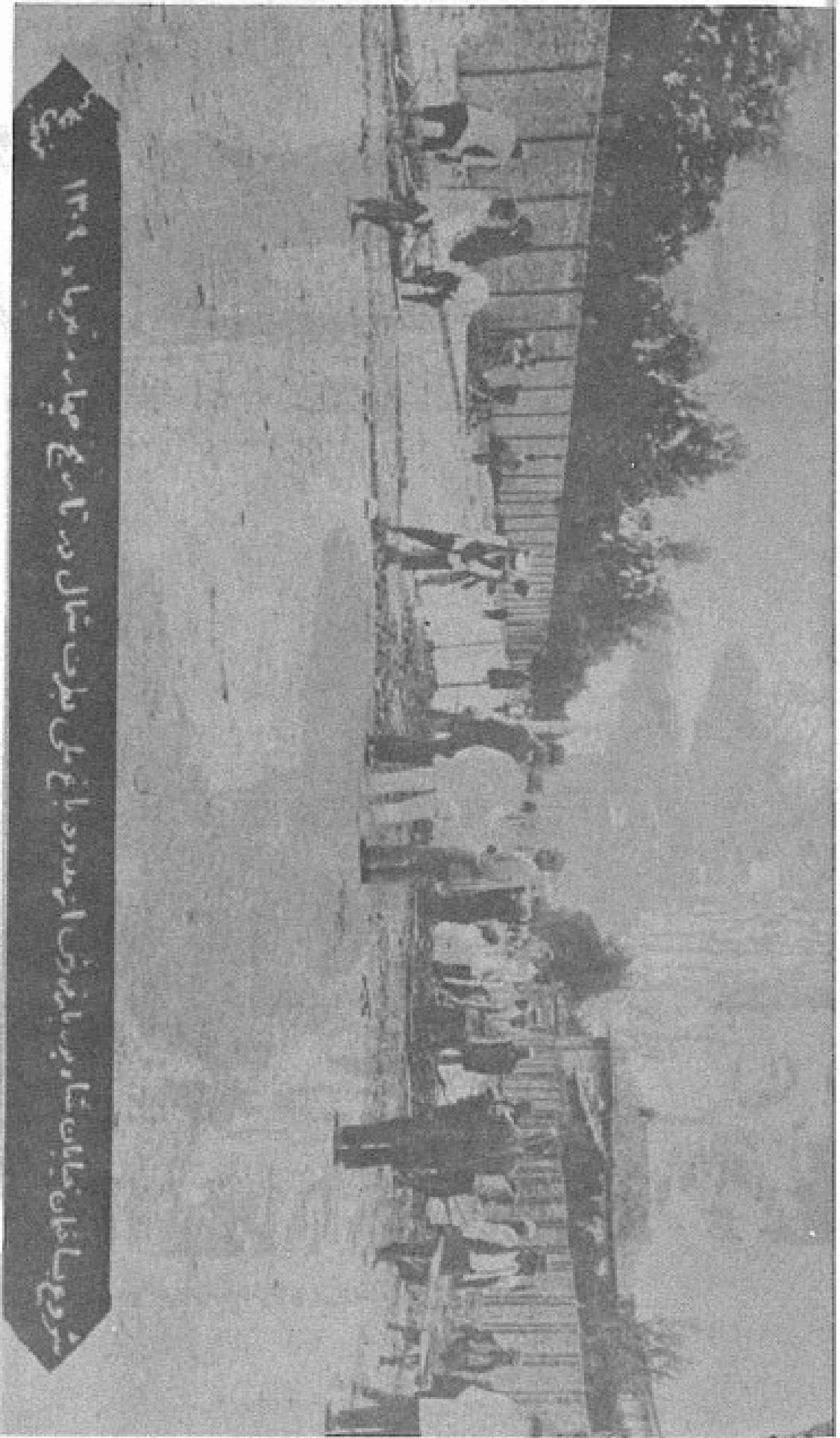
درینی خانات مبارکه از این طبقه برخیرات سه بیانات داشتند که اینجا می‌باشد:

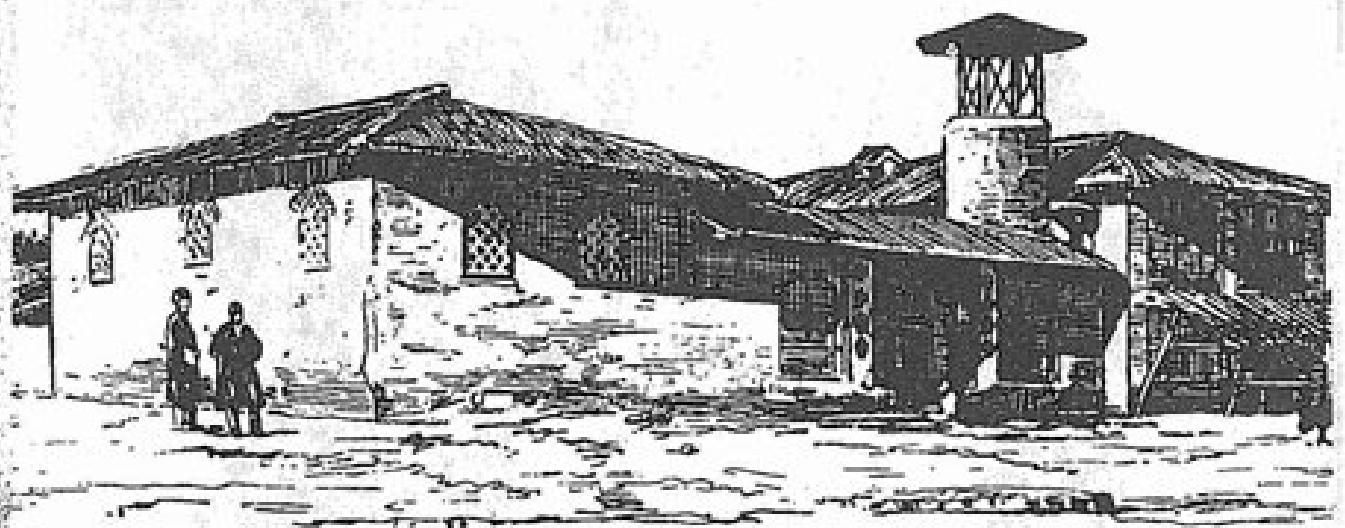
مکانیزم کارکرد این اعلیٰ ملت خال دنیا، ۱۳۷۰

میرزا علی‌محمد

۱۳۷۰

کرس برداشت از سر ایران: ۱۹۴۰

عکس شماره ۱۰۰: کلاچ مشهد (کلاچ مسجد) باز فروش (بابل).

(درگان، ص ۱۶۹).

عکس شماره ۱۰۱، طرح سیاه قلم بتوسط درگان از پاگناه بابل.

(درگان، ص ۱۵۳).

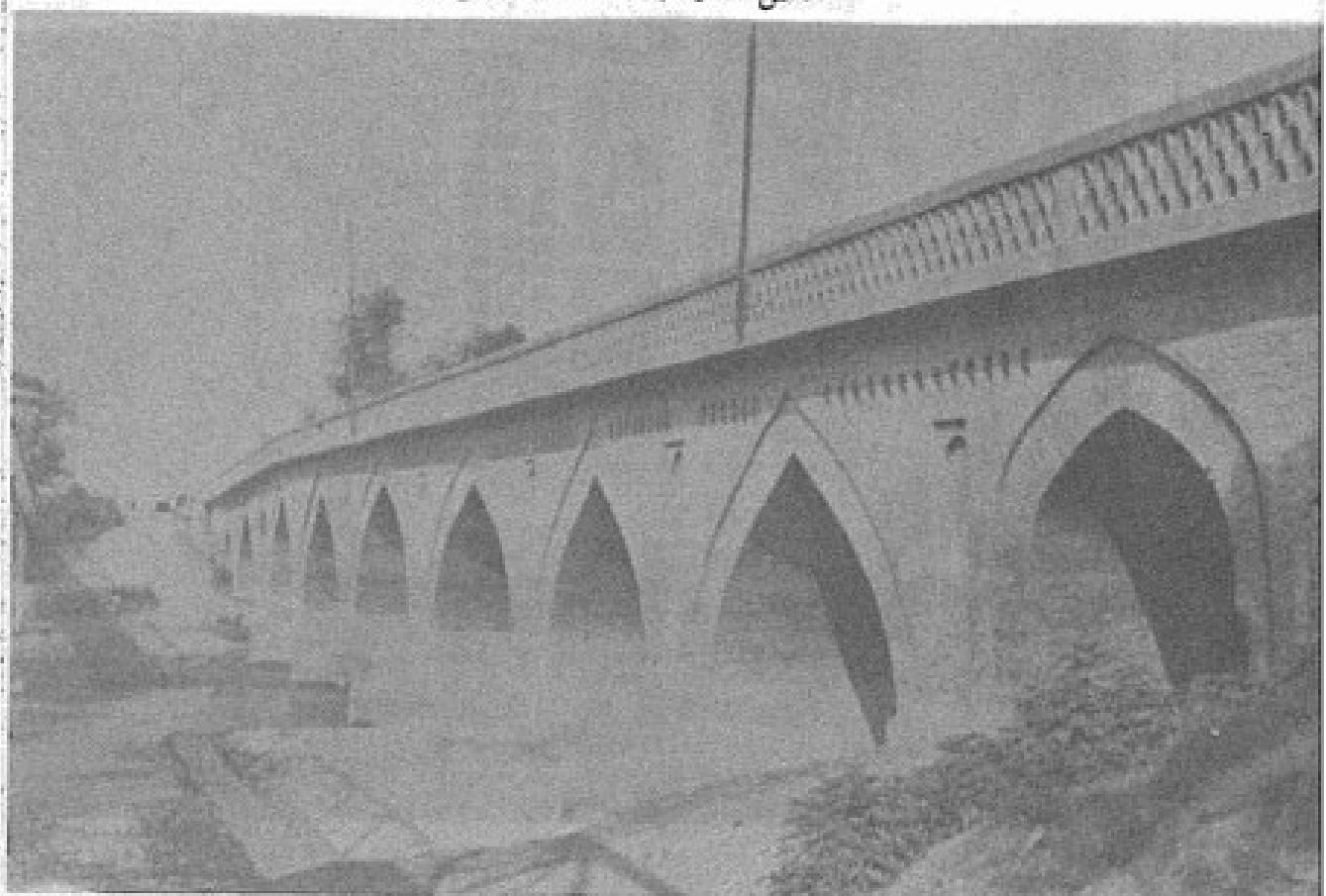

عکس شماره ۱۰۲: عکس عمارت مطربه بحرالارم باز فروش در ذیحجه ۱۲۸۲ ه. ق.

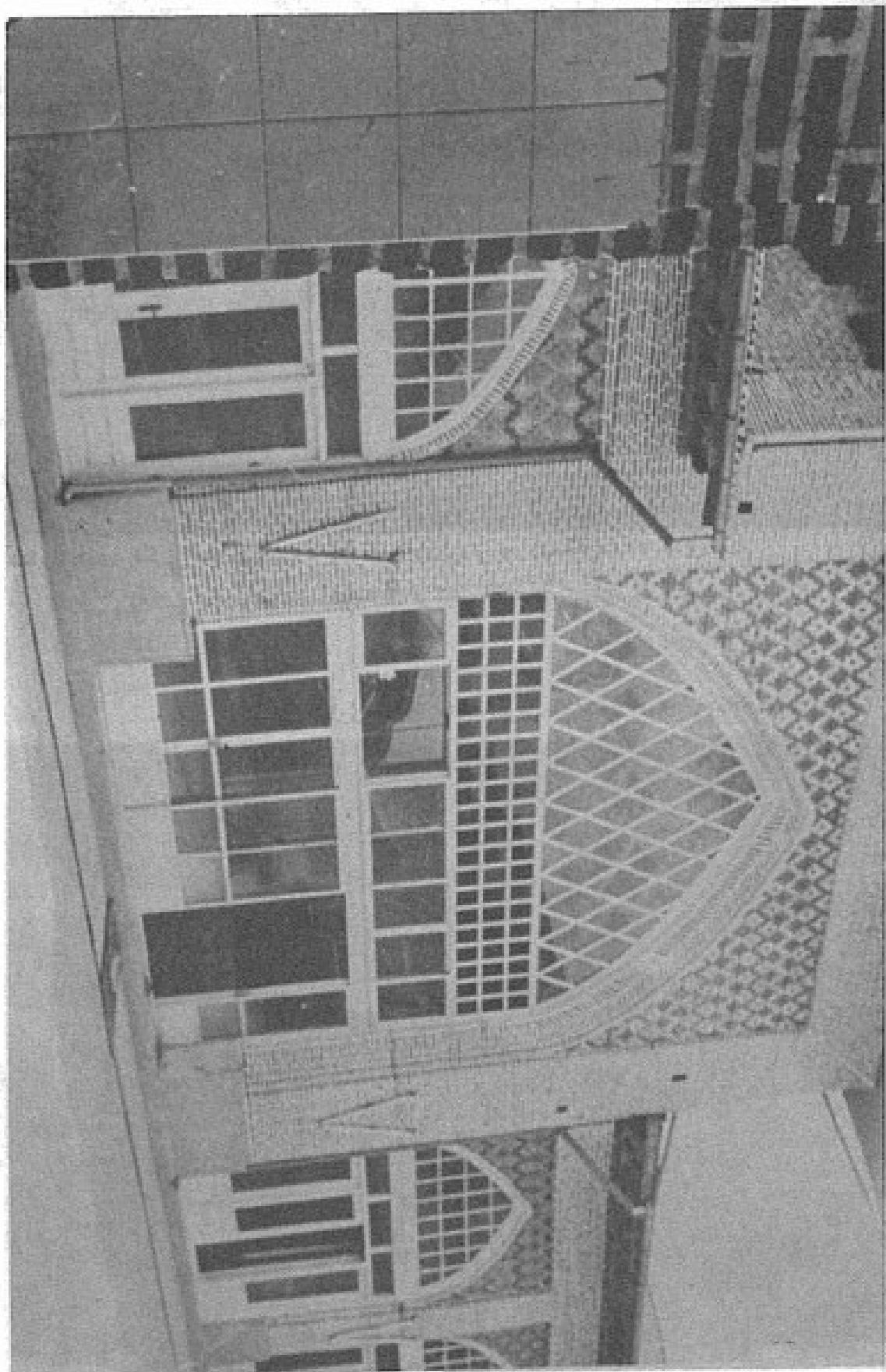
(عکس شماره ۷۶۴۲ کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران، از آلبوم

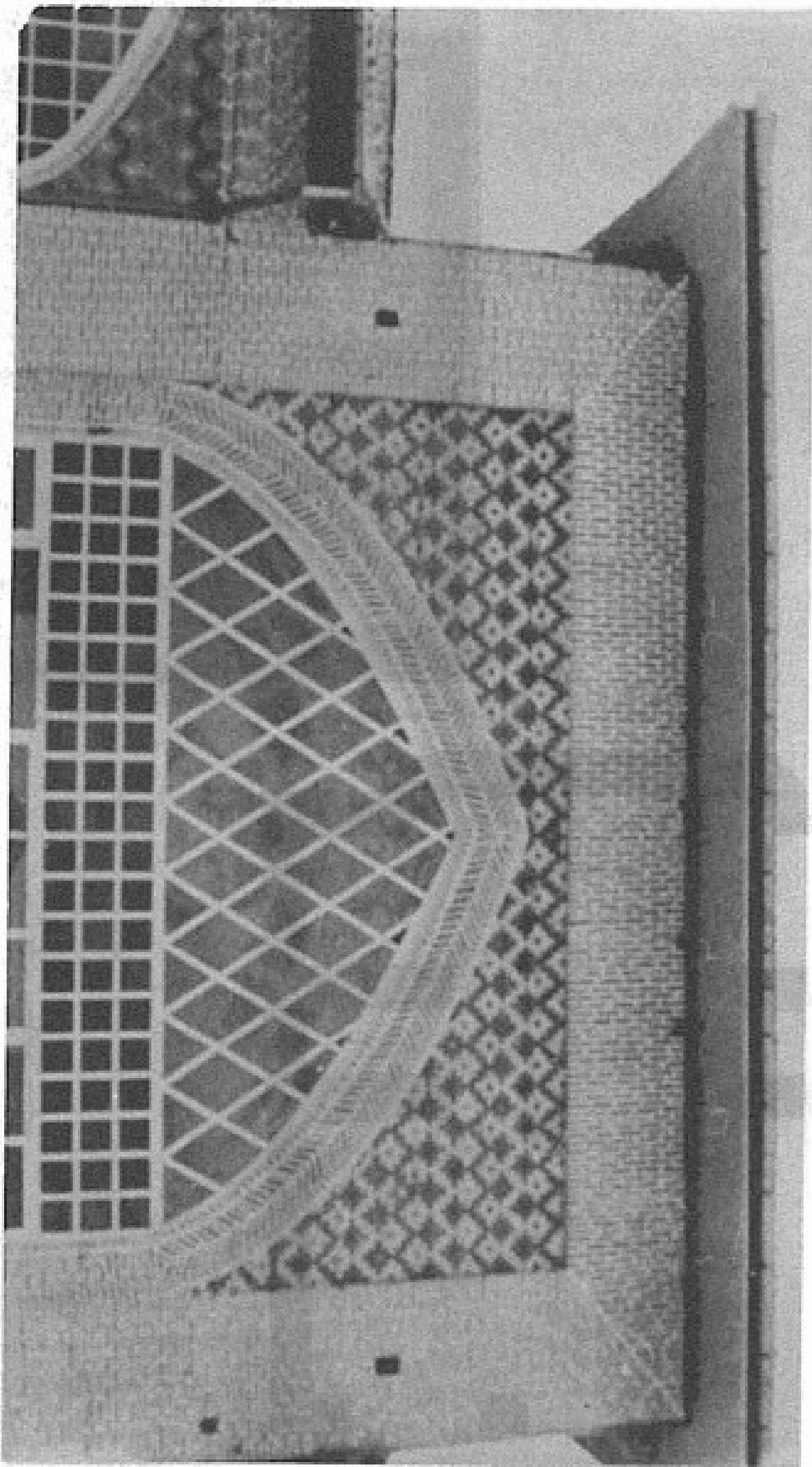
ناصرالدین شاه).

عکس شماره ۱۰۳: نمای جنوبی ہل محمد حستخان در جنوب هاپل.

مکر نسخه ۲۰: نسایی بحر آب، مسجد جامع پابل در محله مسجد چاهان

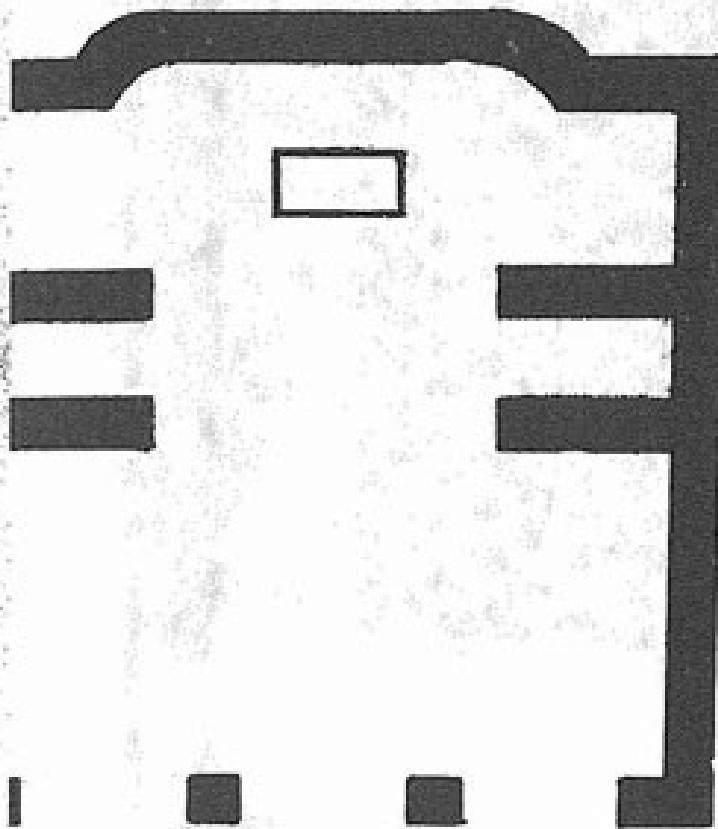

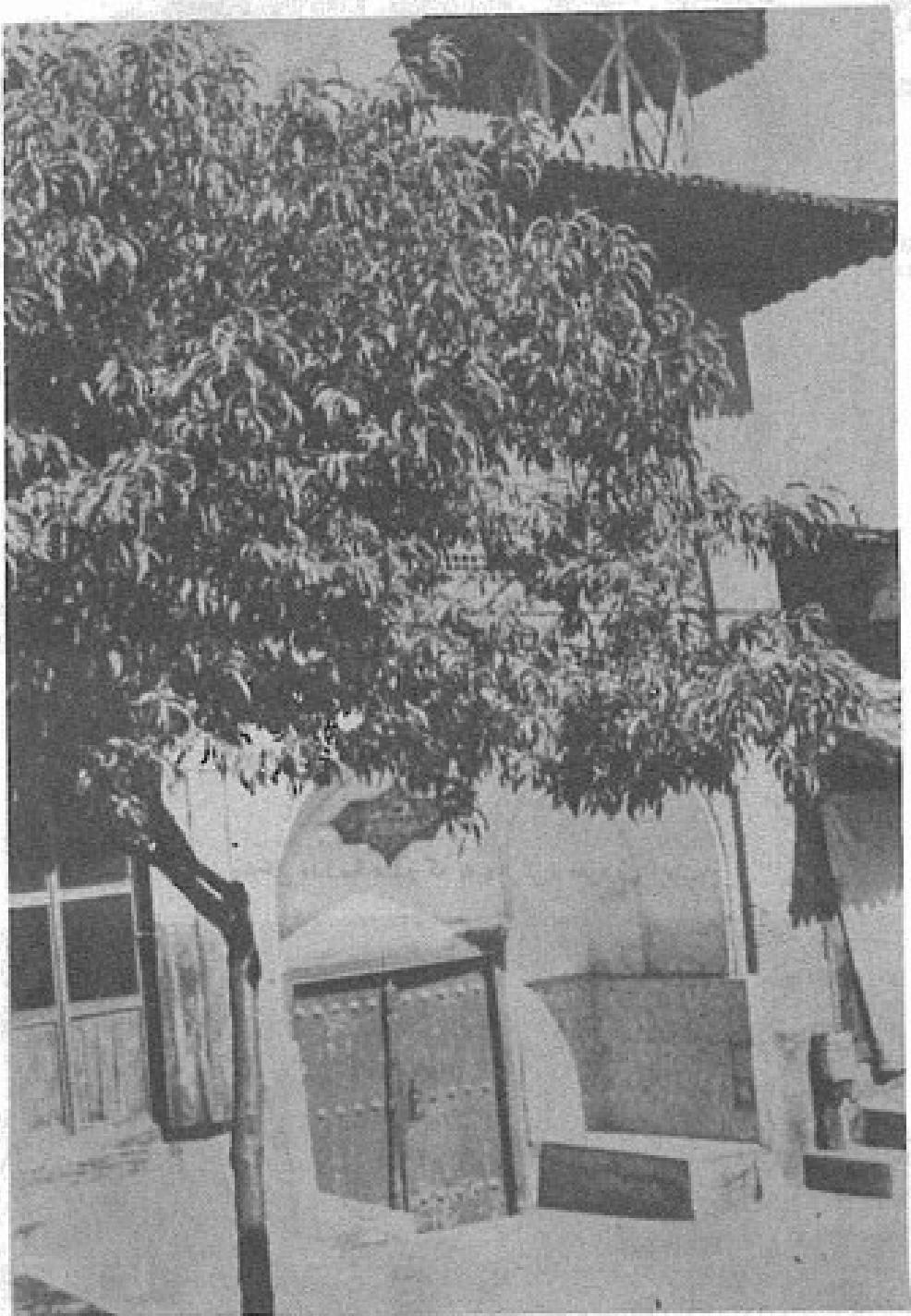
عکس شماره ۱۰: سردر درودی سرا به مسجد جامع بابل در محله مسجد جامع

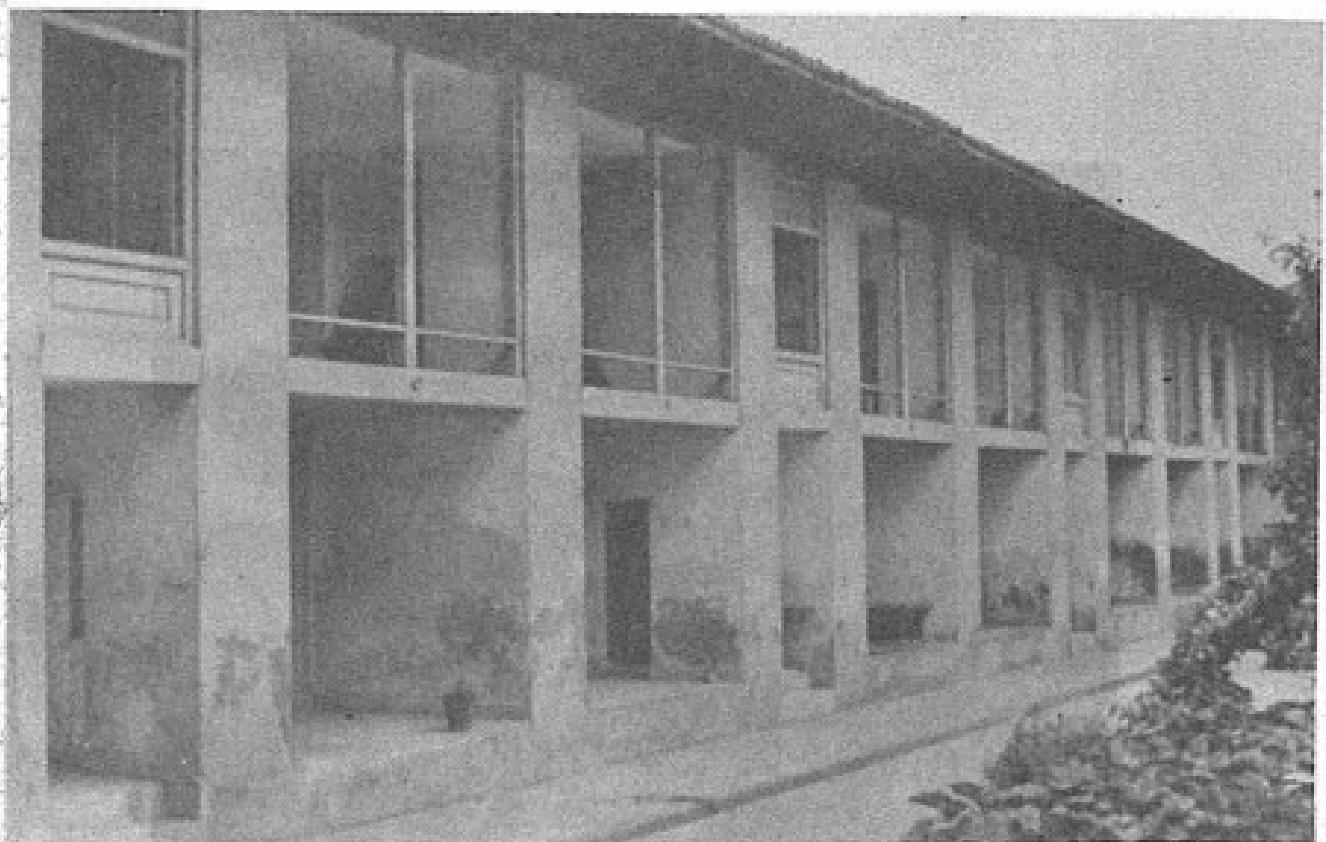
عکس شماره ۱۰۶: قسمت اول فرمان مورخ ۱۱۰۶ هـ ق. در مسجد جامع بابل.

عکس شماره ۱۰۷: کروکی مقبرة
سیدالعلماء در محله مسجد جامع بابل.

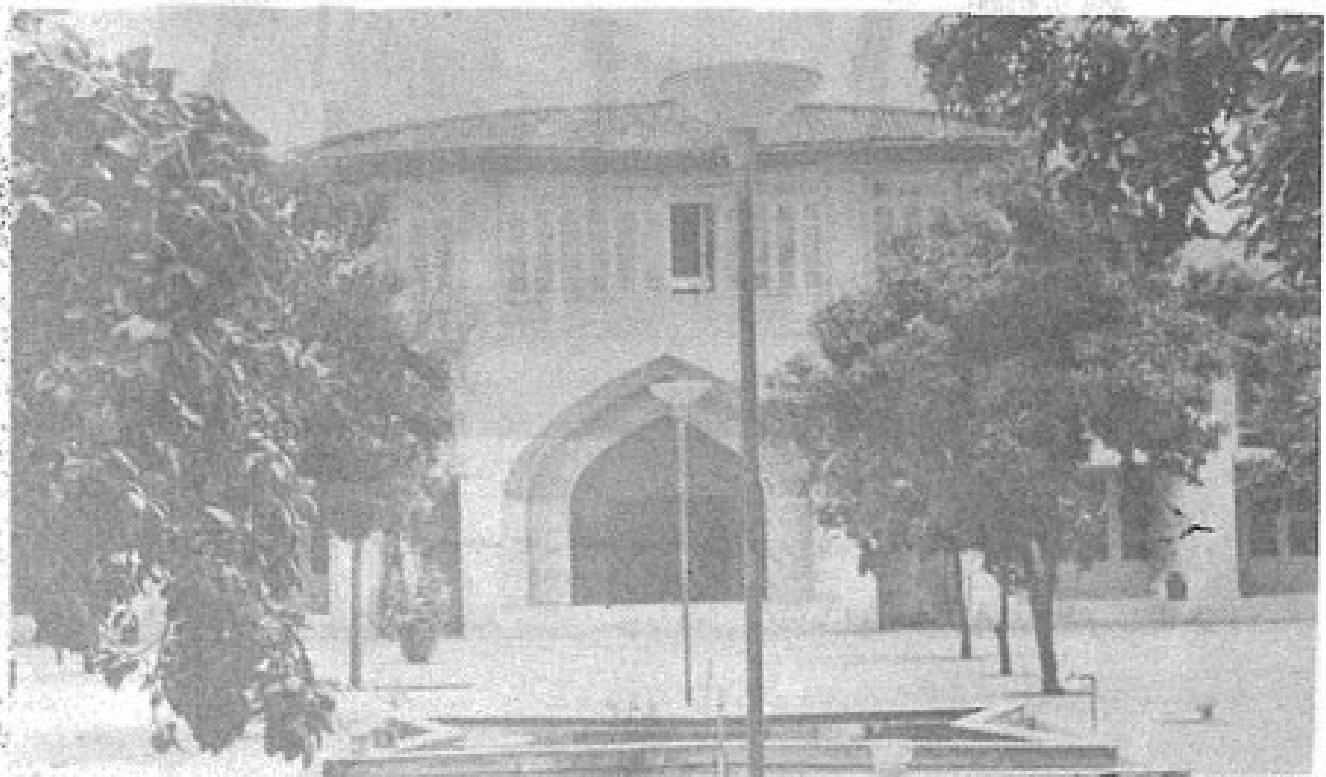

عکس شماره ۱۰۸: مدخل مسجد جال = مسجد حاجی میرزا بابا در محله چهارسوق باهل.

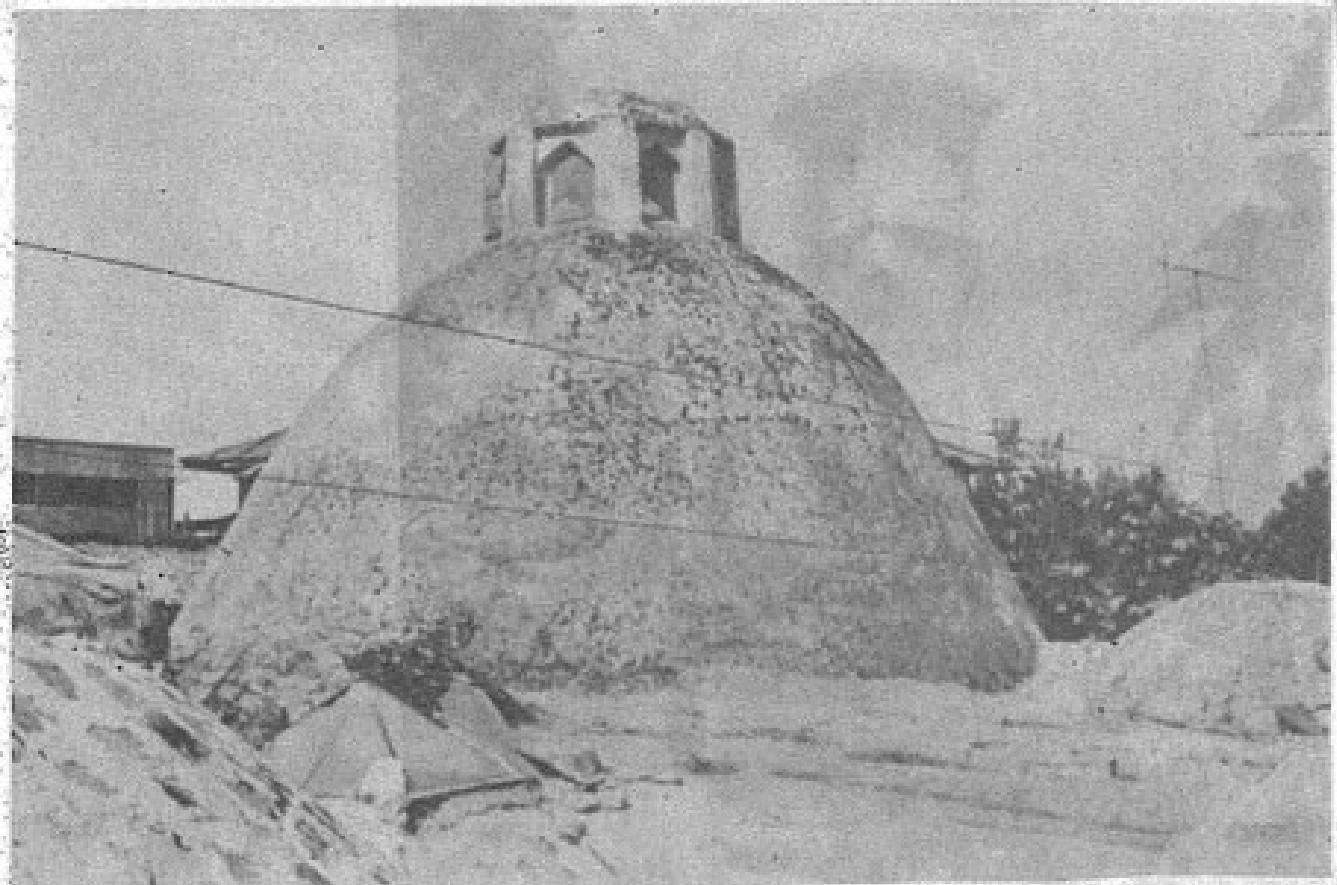
عکس شماره ۱۰۹: حجره‌های دو طبقه مدرسه صدر در محله پنجشنبه باز از سابق باقی

عکس شماره ۱۱۰: قسم توپانی مدخل مدرسه صدر که به «عرش» معروف است.

عکس شماره ۱۱۱: مسجد زرگر محله در خیابان برق قدیم بازل.

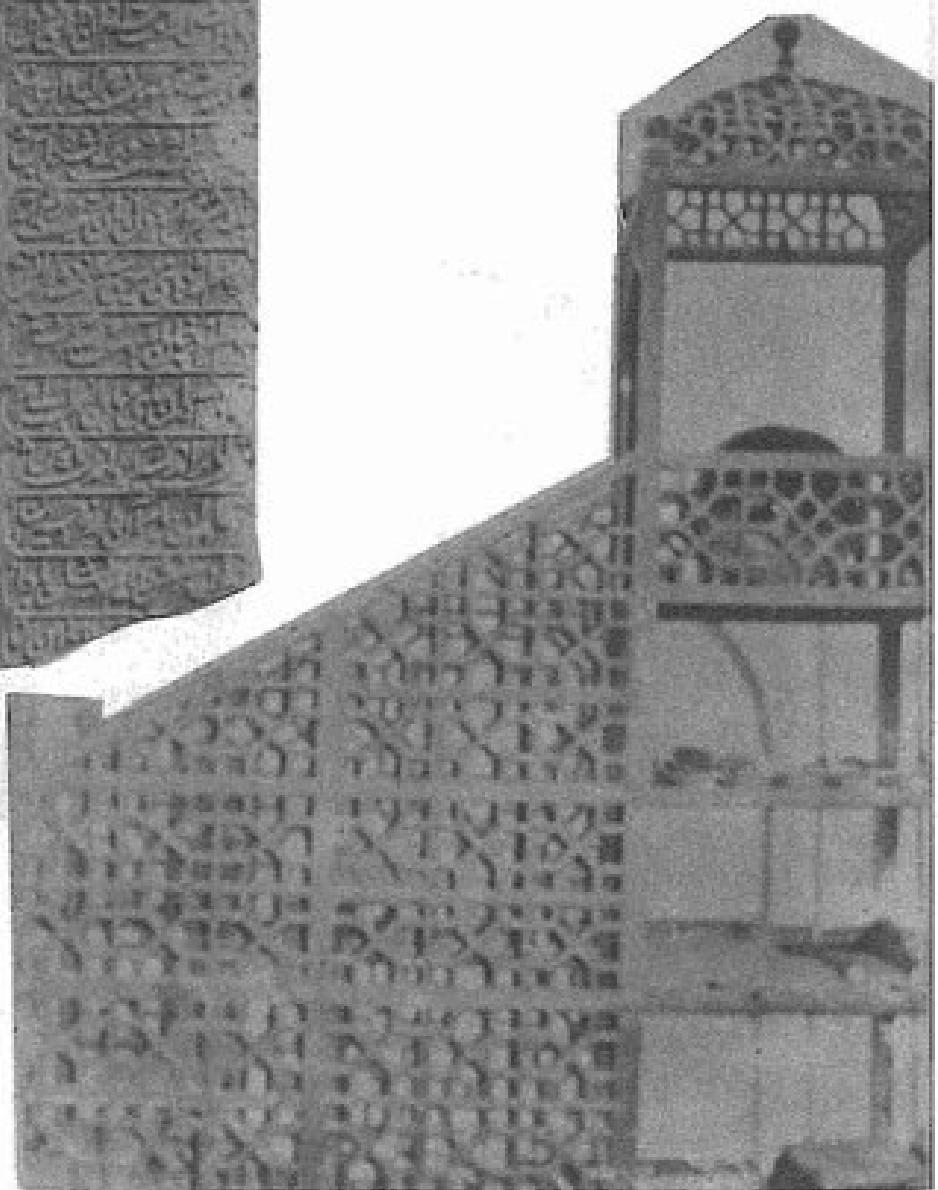
عکس شماره ۱۱۲: گنبد سرینه حمام میرزا یوسف در محله سرحمام بابل.

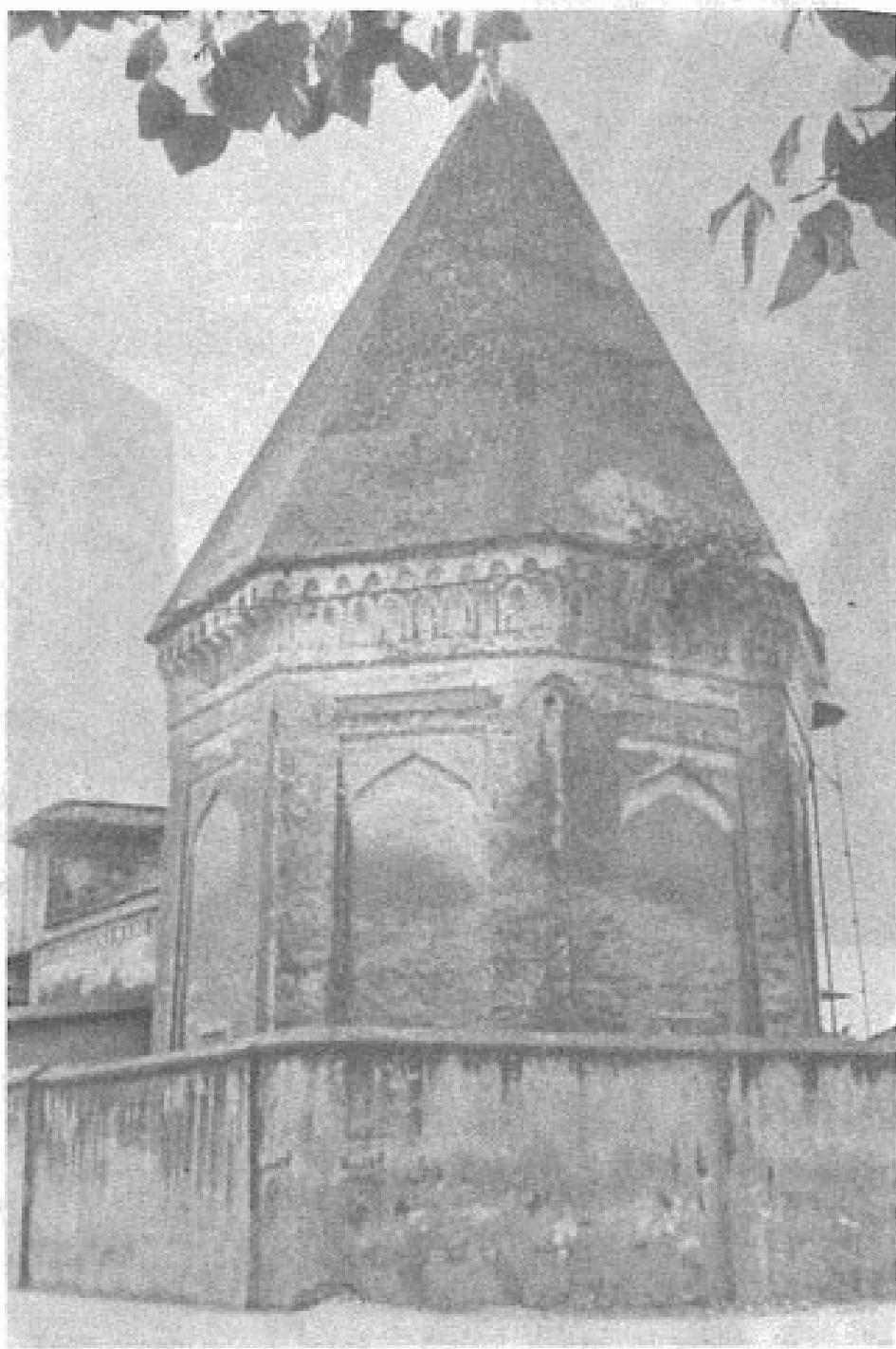
عکس شماره ۱۱۳: گنبد حمام میرزا یوسف به درازای ۷۵ و بهنای ۴۵ سانتیمتر در سرحمام بابل.

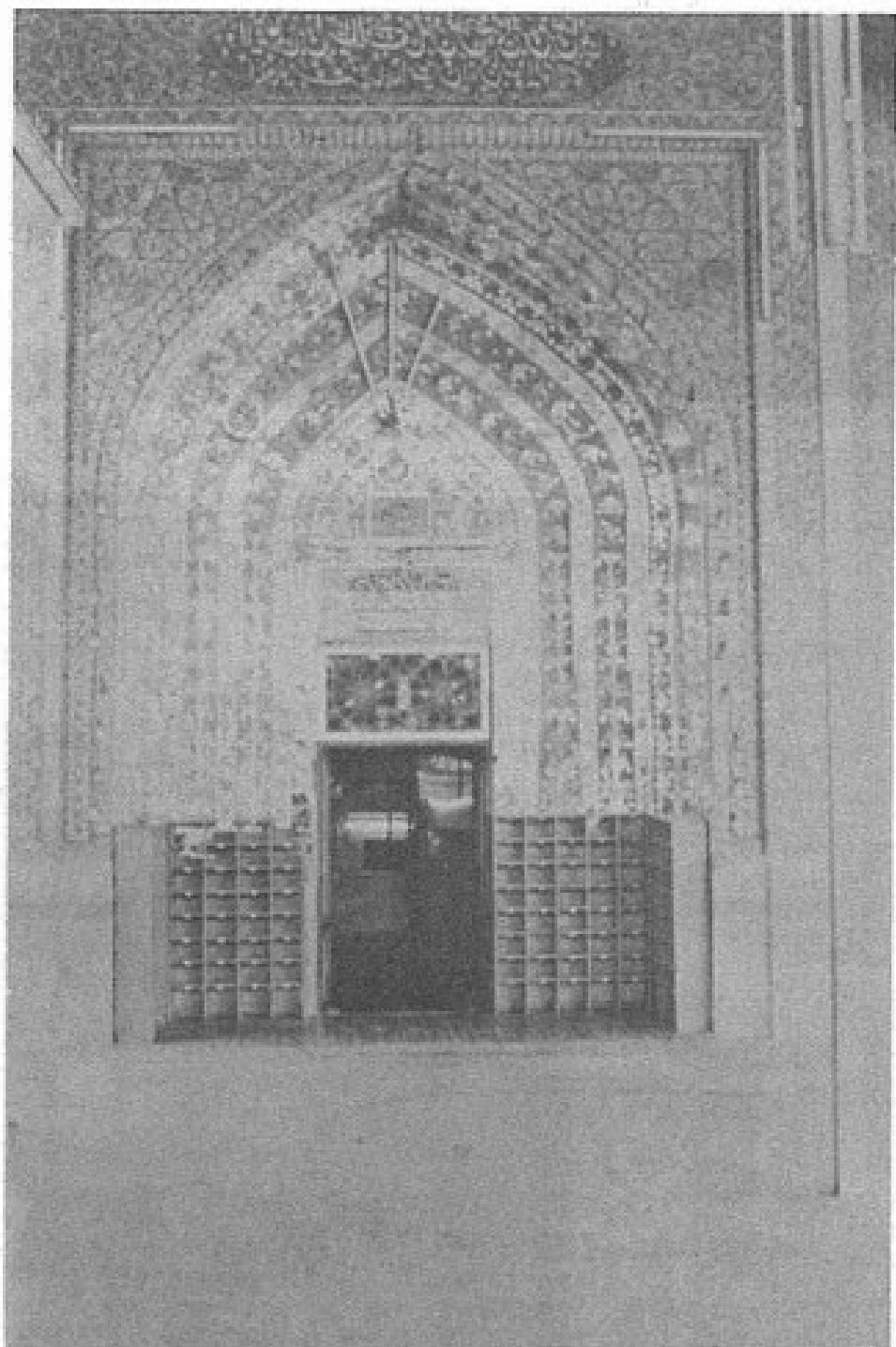
عکس شماره ۱۱۴: کتیبه حمام میرزا یوسف
به درازای ۸۹ و پهنای ۵۰ / ۵
سانتیمتر در محله سرحمام باش.

عکس شماره ۱۱۵: منبر مسجد کاظم بیگ در میدان محله سرحمام باش.

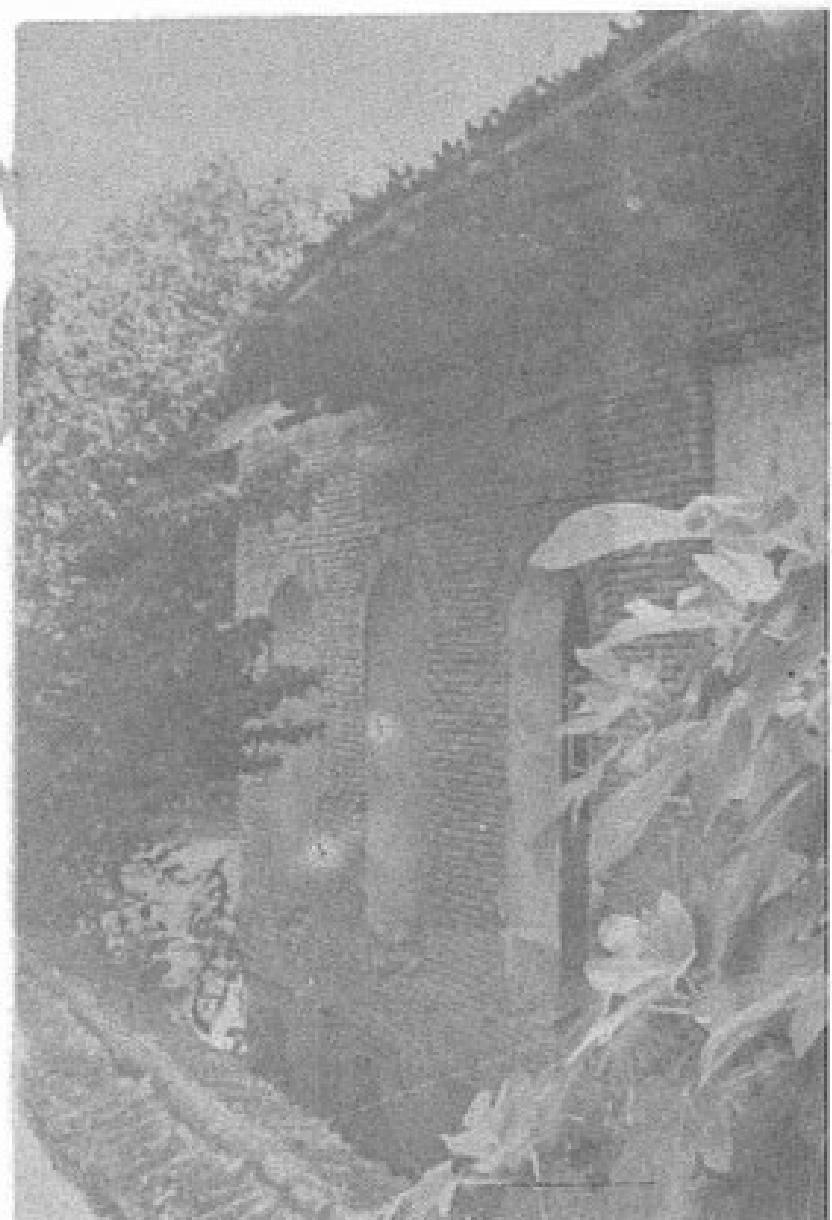
عکس شماره ۱۶: بنای اصلی بقعت امامزاده قاسم در محله آستانه بابل.

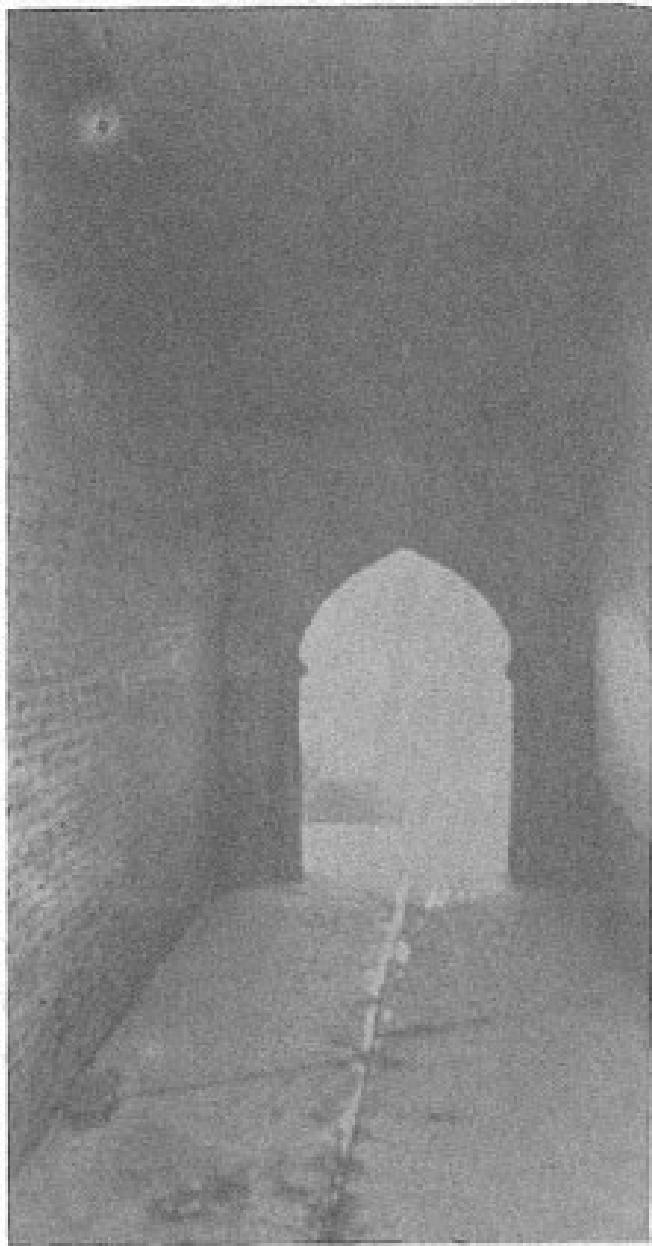
عکس شماره ۱۱۷: سردر ورودی مسجد متصل به یقمه امامزاده قاسم در محله آستانه بابل.

عکس شماره ۱۱۸: گچ بروی سر در خانه میرزا علینقی مالک التجار در محله زنجیره من بابل.

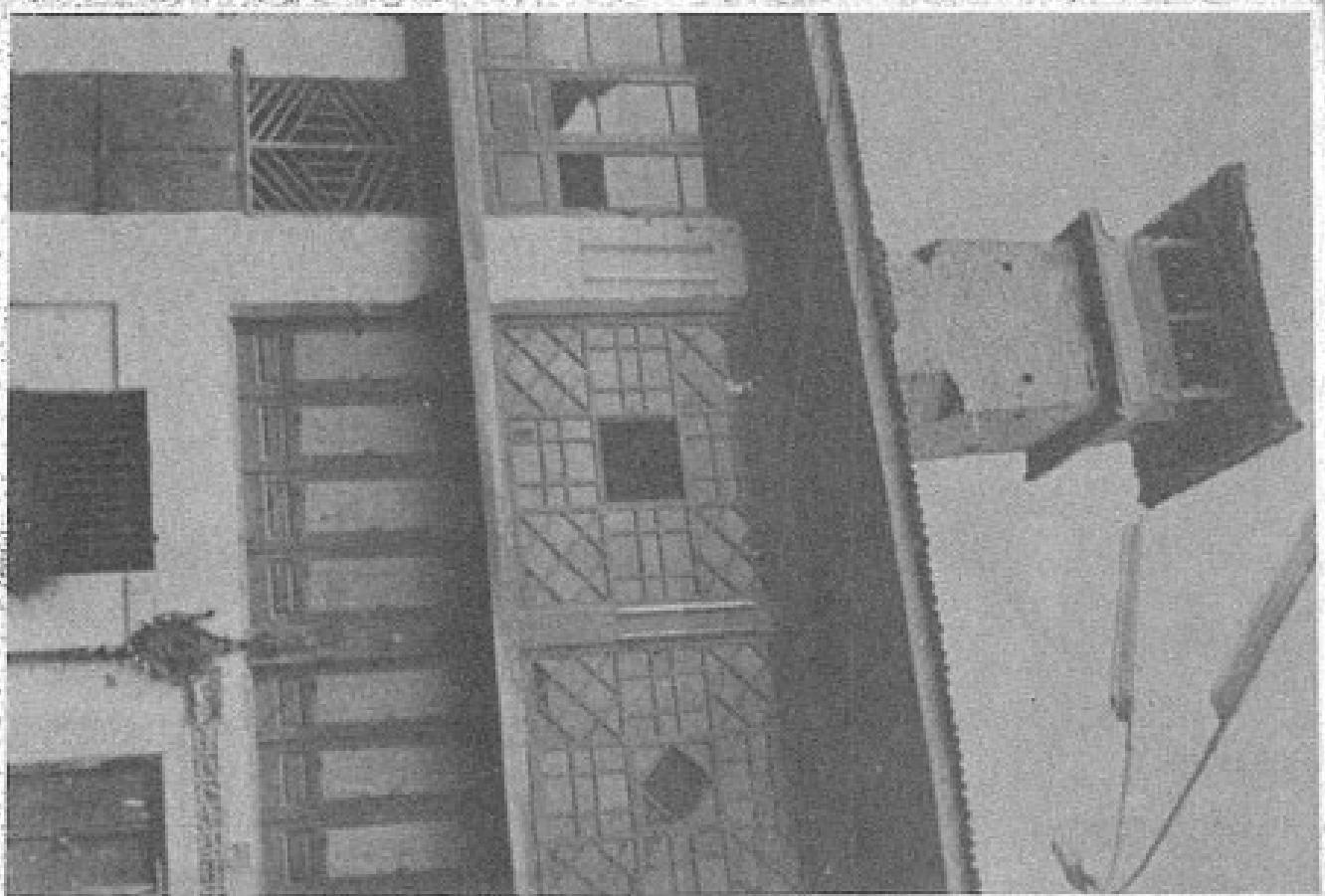
عکس شماره ۱۱۹: خانه میرزا علینقی
مالك التجار در محله زنجیره من بابل.

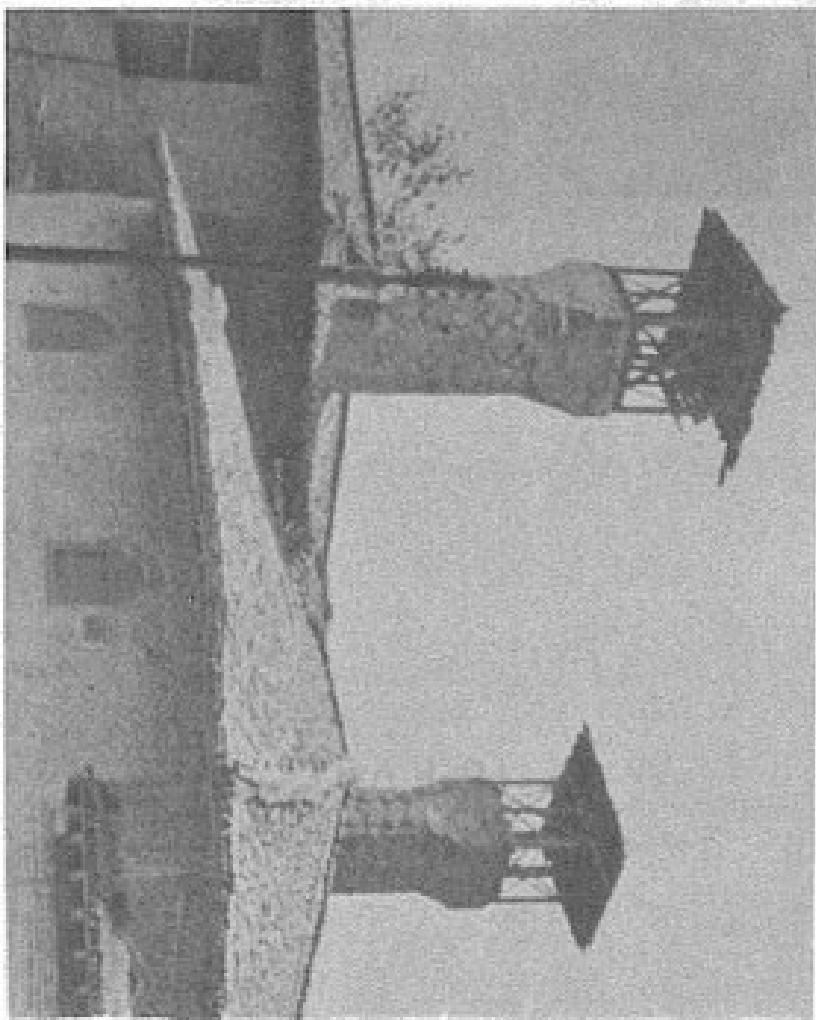
عکس شماره ۱۲۰: دلان ملک باکوچه ملک نگه
در محله زنجیره بن بابل.

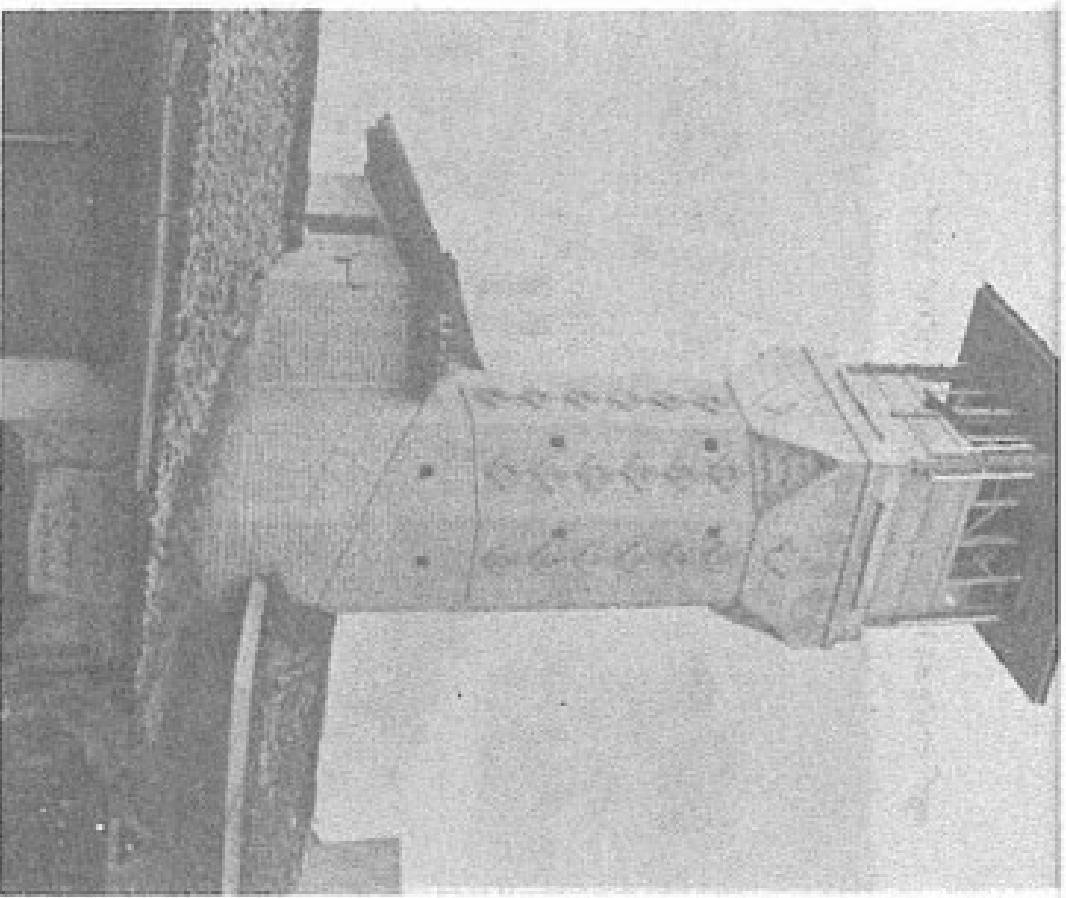
عکس شماره ۱۲۱: علام نکیه پیر حام با نکیه
مرادینگ در محله پیر حام بابل.

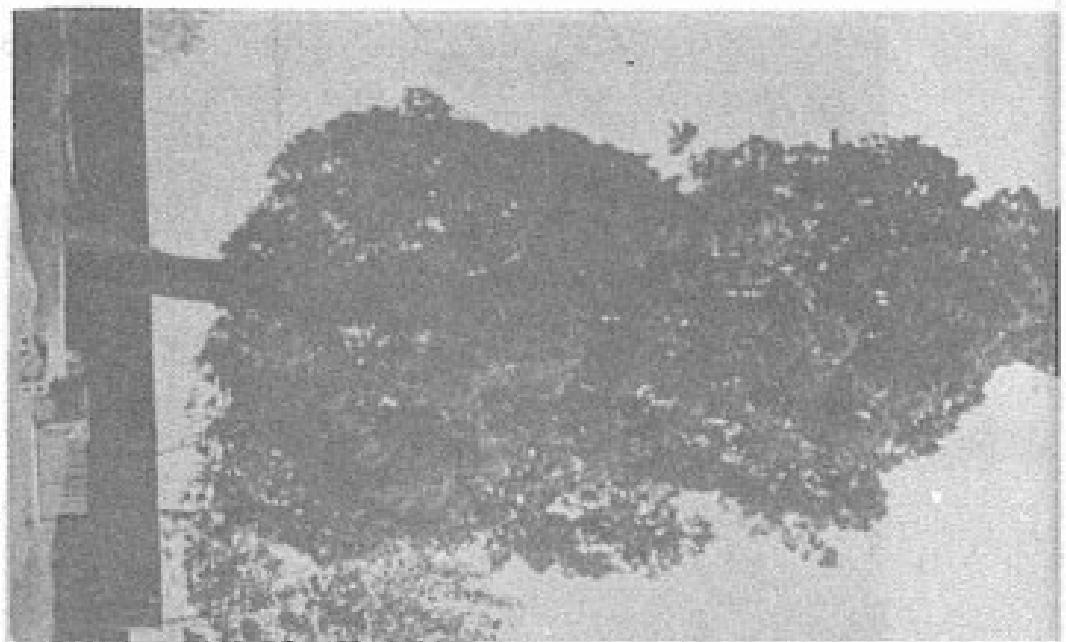
عکس شماره ۱۲۲: نمای گلسته‌ای مسجد حاجی سهرورد
حدابت بسا نگینه بخششیه بازار اسلام.

عکس شماره ۱۲۳: نمای اوجان با گلسته‌آن.

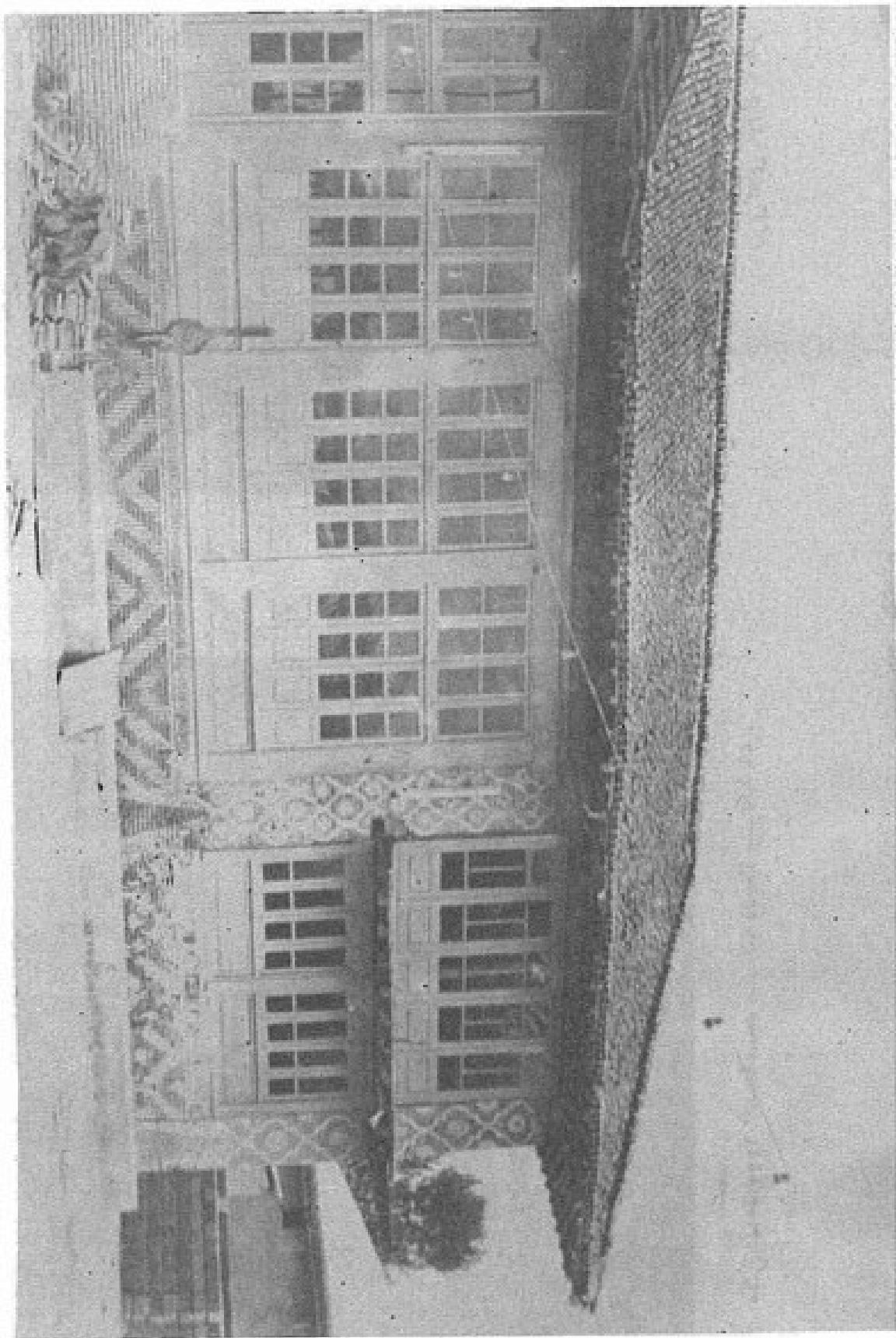

عکس شماره ۱۴: گلستان سبده سر تکه در مجاہد ایرانیکیه باشی.

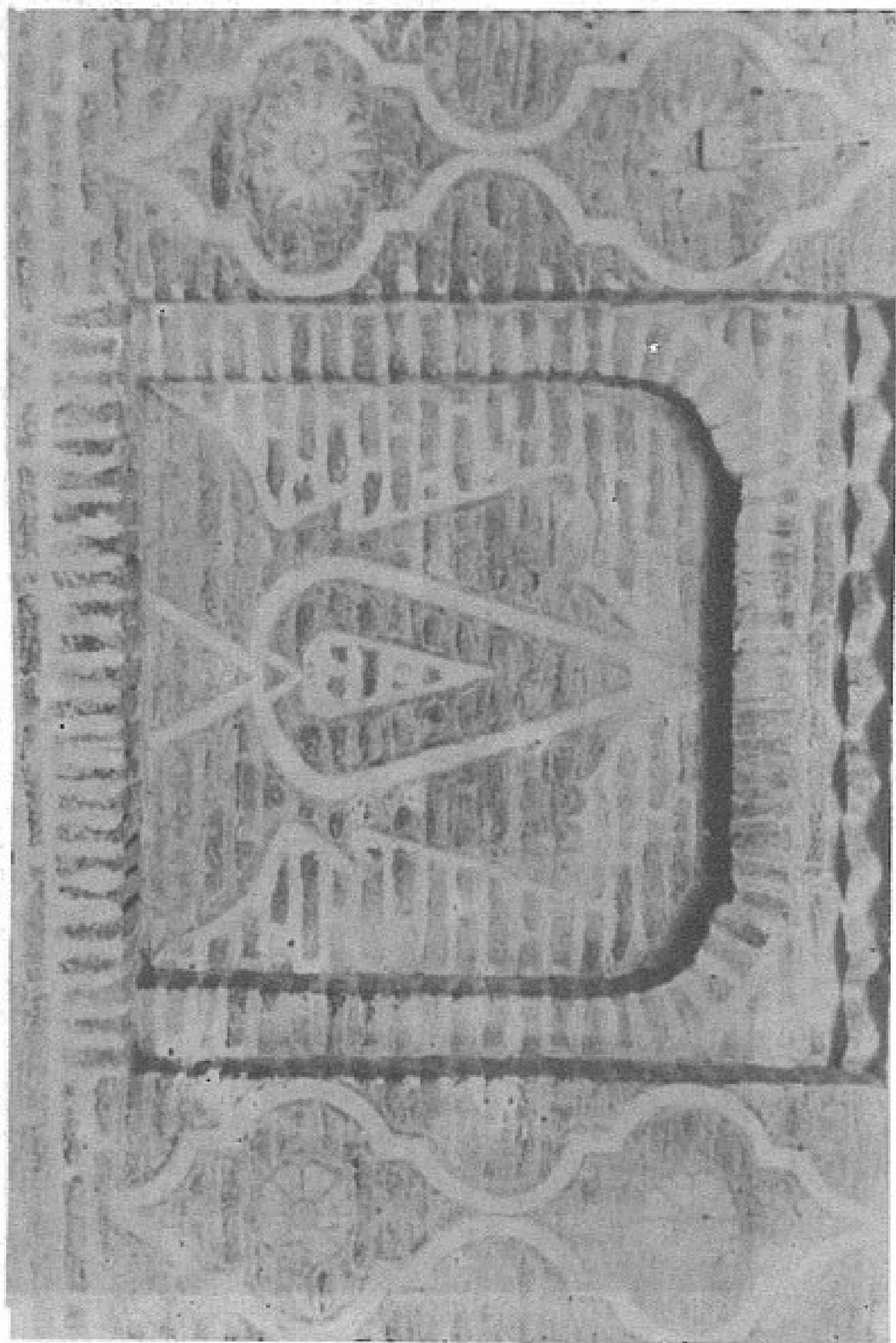

عکس شماره ۱۵: سروینه کریم در حرم در اراضی
منزی کلانی پارک باشی.

عکس شماره ۱۲۶: نگینه دمکنیه گلبدت بازدار بالسر.

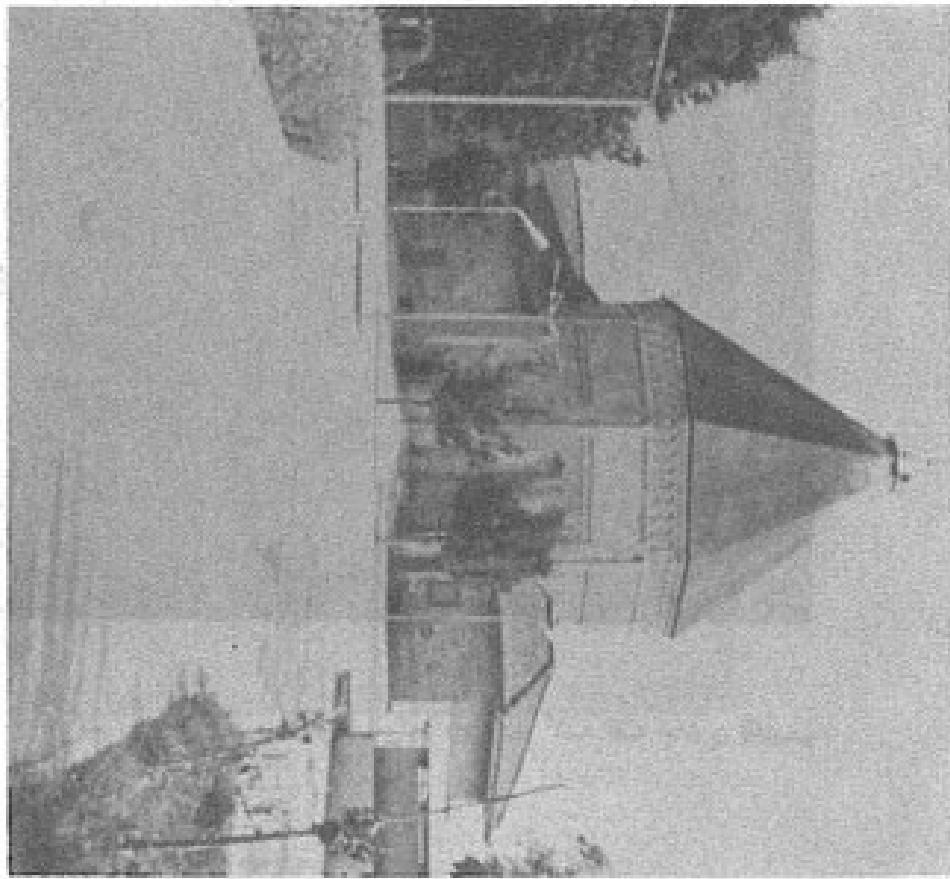

سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران: ۱۳۷۰: سرمهای

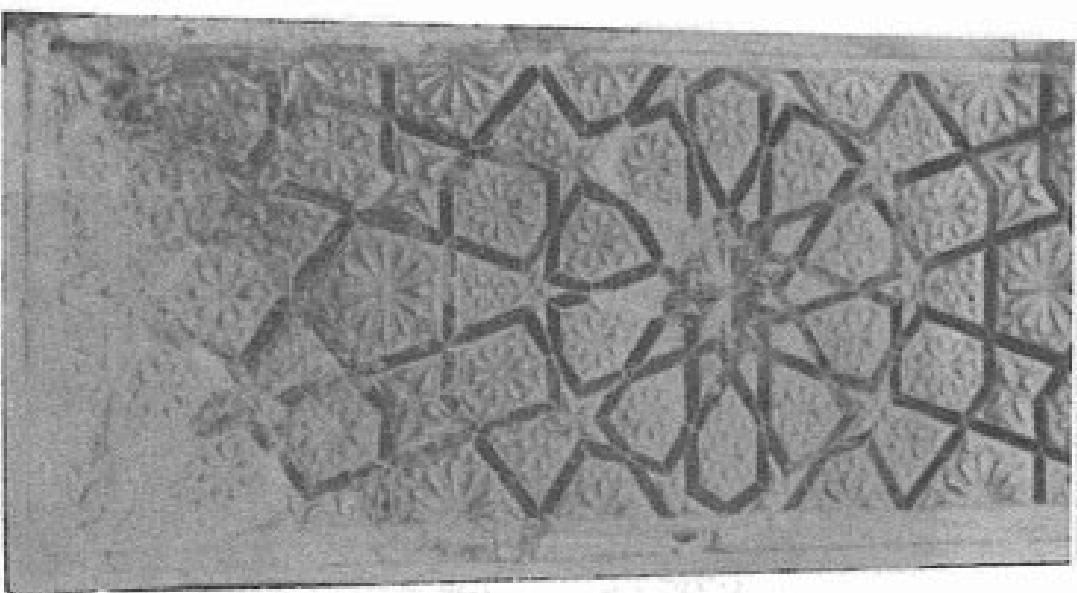

حکمی دارای ملکهای تاجیکیه کلیه بازدارنده

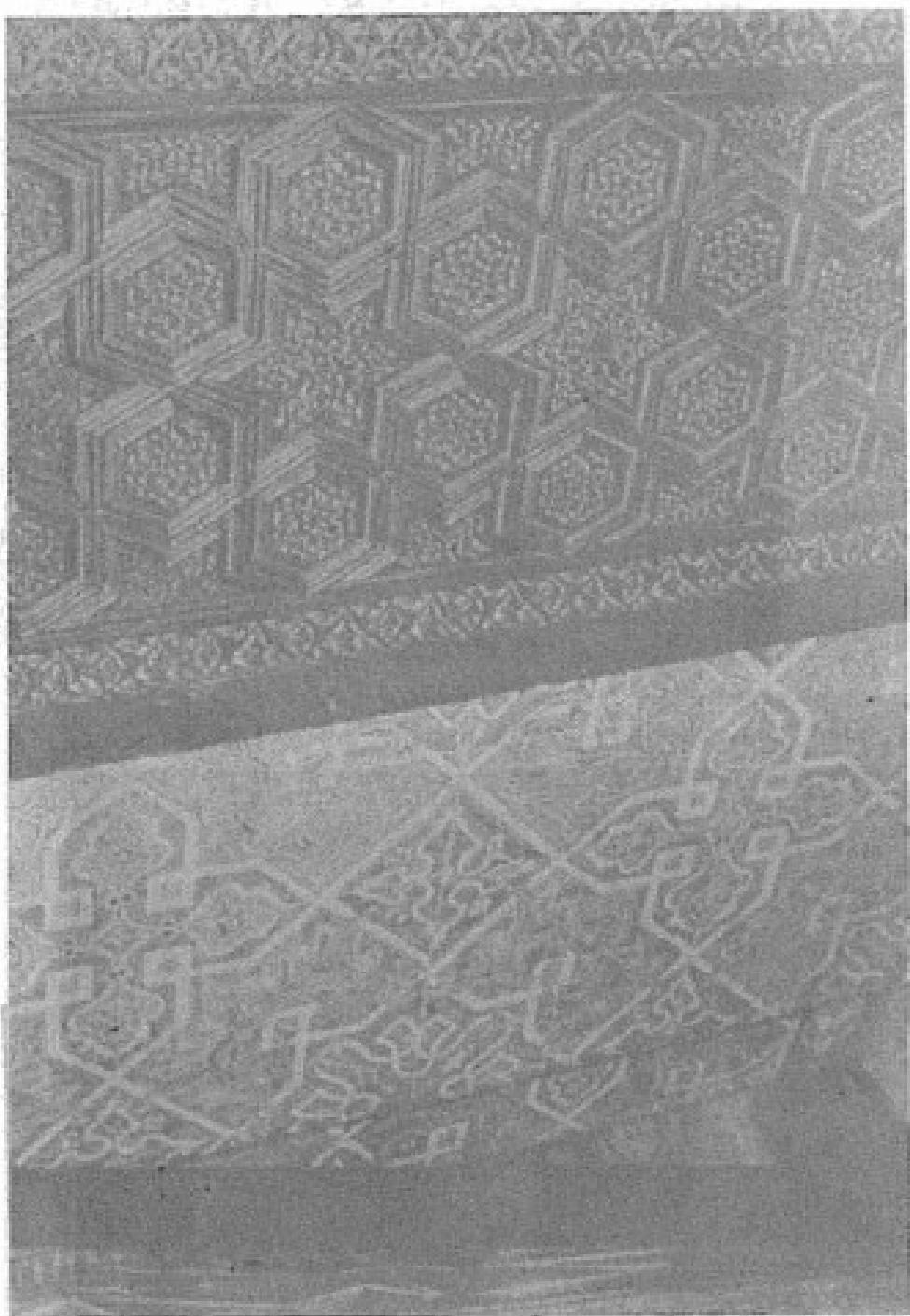
عکس شماره ۱۶۹: نمای خارجی از گچبریهای داخلی
بنده امیر احمد امیر احمد باشیر.

عکس شماره ۳۰: نمای داخلی از گچبریهای داخلی
بنده امیر احمد امیر احمد باشیر.

عکس شماره ۱۳۱؛ نمونه‌ای از در ورودی امامزاده ابراهیم که نقش خاتون تقدیم کرده است.

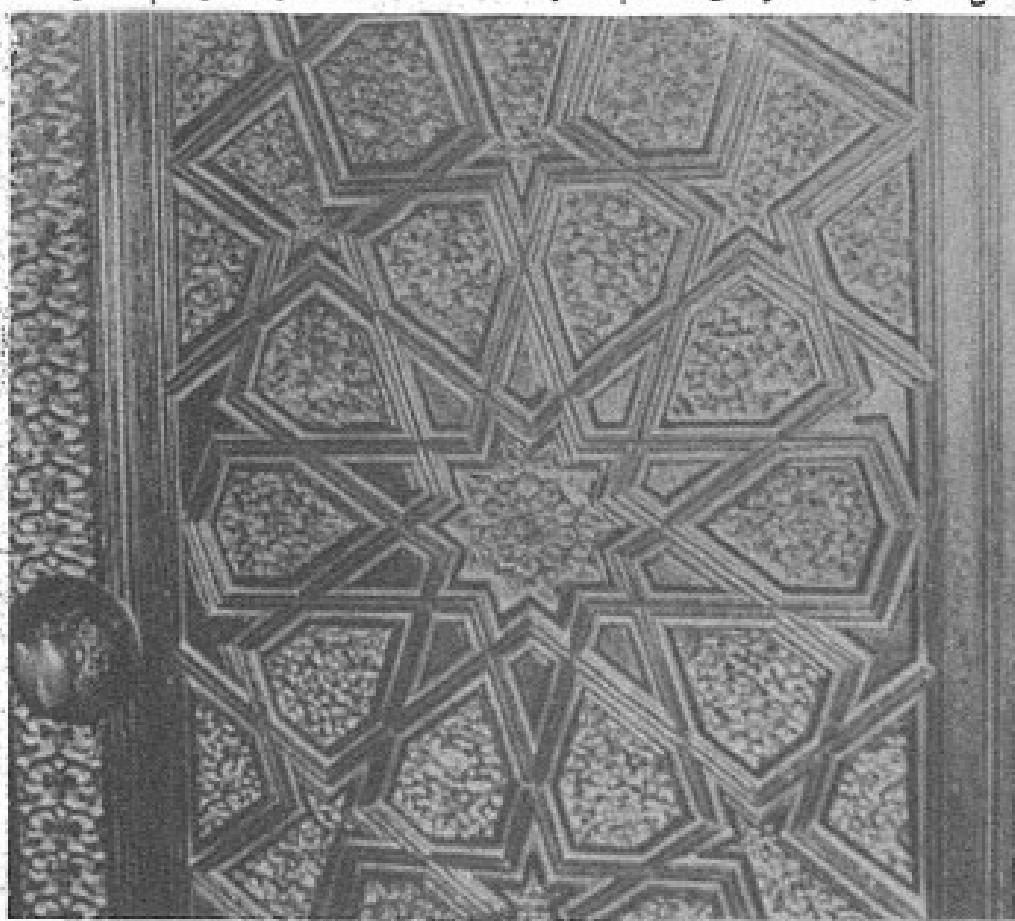

عکس شماره ۱۳۲: نمودای از دری که به صحن امامزاده ابراهیم گنبدی می‌شود.

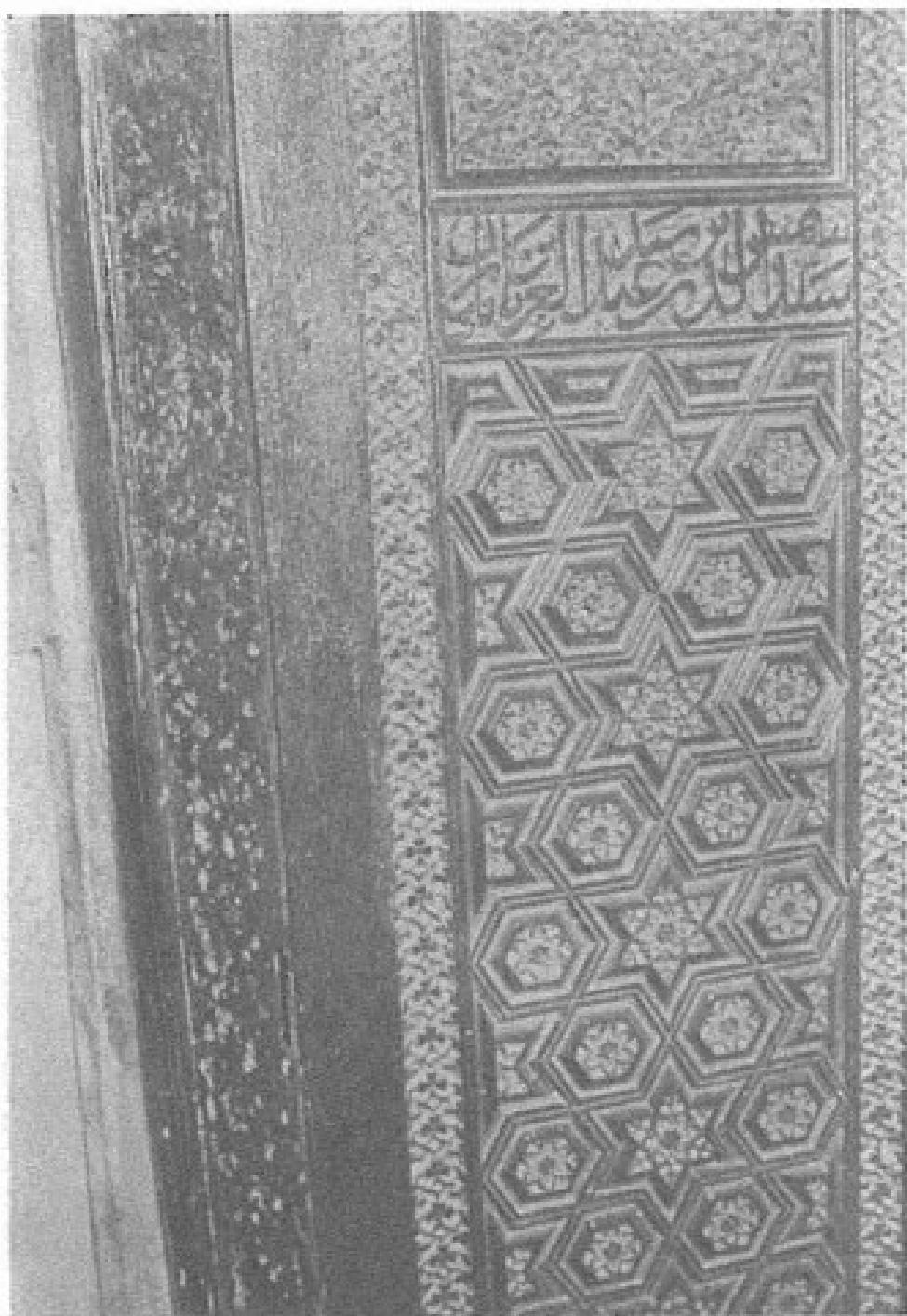
عکس شماره ۱۳۳: نمونه‌ای از قاب و گره کاری درهای بقعة امامزاده ابراهیم با پسر.

عکس شماره ۱۳۴: نمونه‌ای از قاب و گره کاری درهای بقعة امامزاده ابراهیم با پسر.

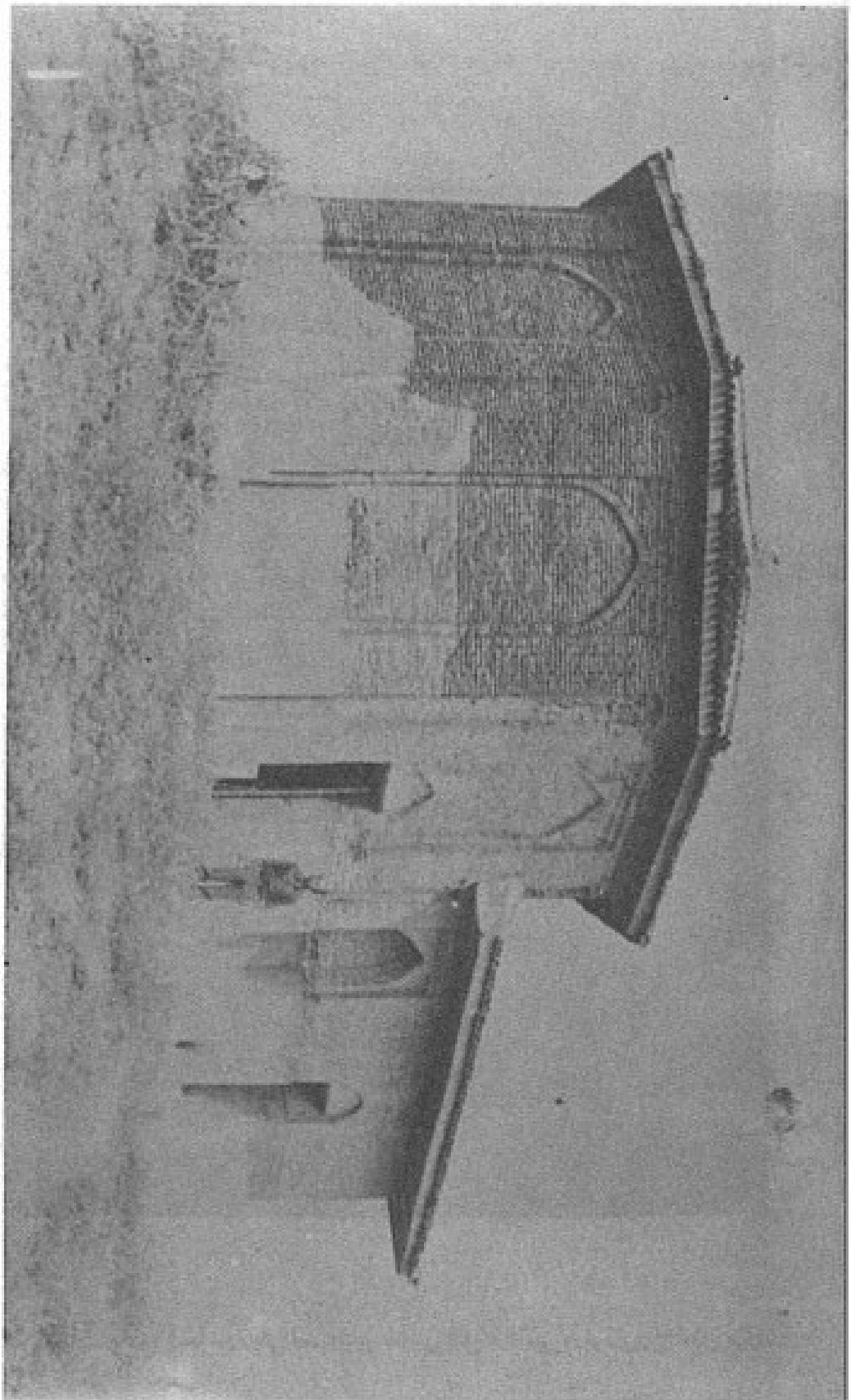

عکس شماره ۱۳۵: نمونه‌ای از قاب و گره کاری در تقدیمی
سید شمس الدین با بلکان به امامزاده ابراهیم.

عکس شماره ۱۳۶: نمونه‌ای از قاب و گره کاری در تقدیمی سید شمس الدین بالگان
به امامزاده ابراهیم.

مکس دنارہ ۱۳۷۱: بقہ کیہ ریہہ با مسجد متصل ہے آن، در بالسر.

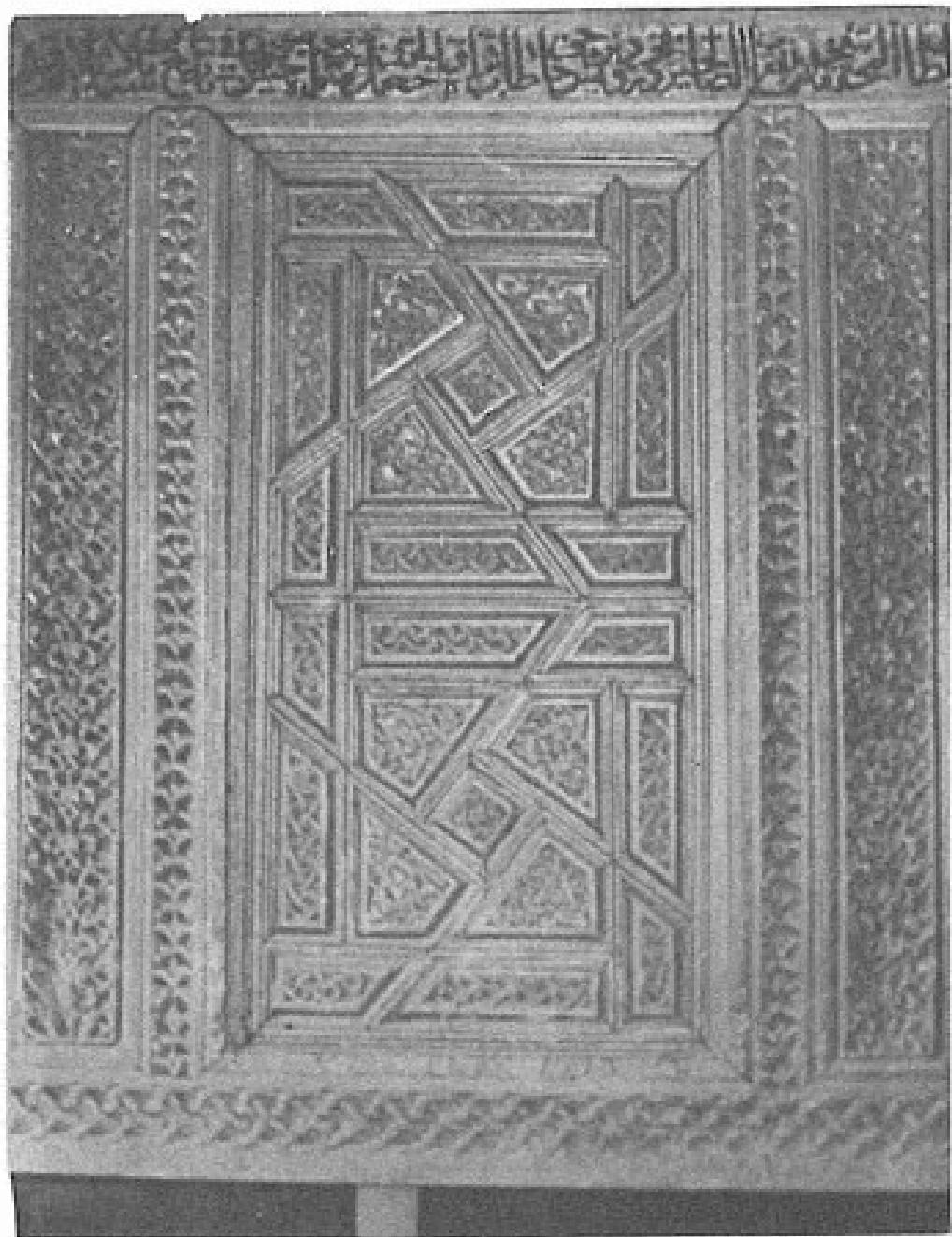

عکس شماره ۱۲۸: پلۀ درویش فخر الدین حاجی قبل از تعمیر در موزی رج جلال از رک.

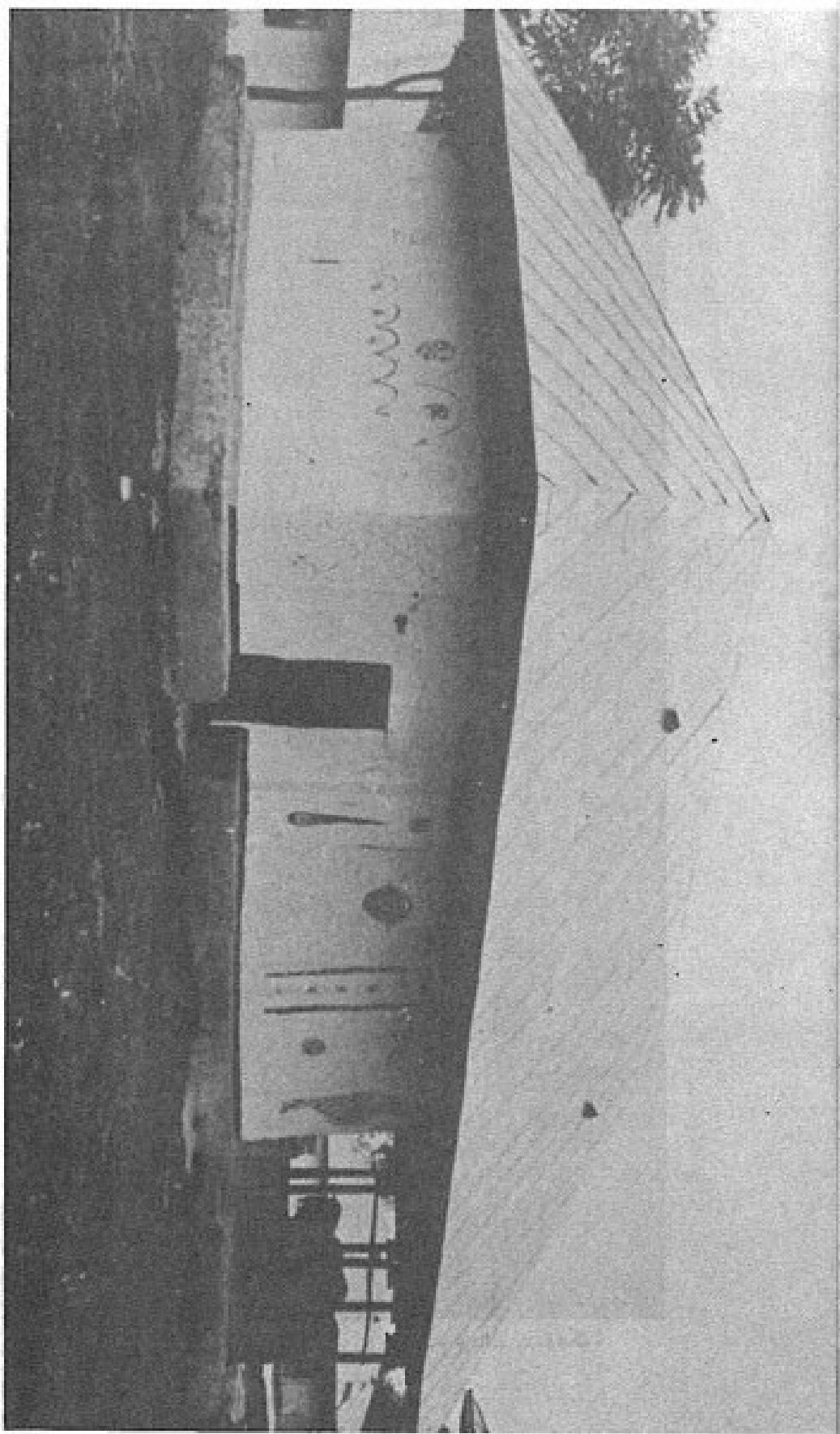

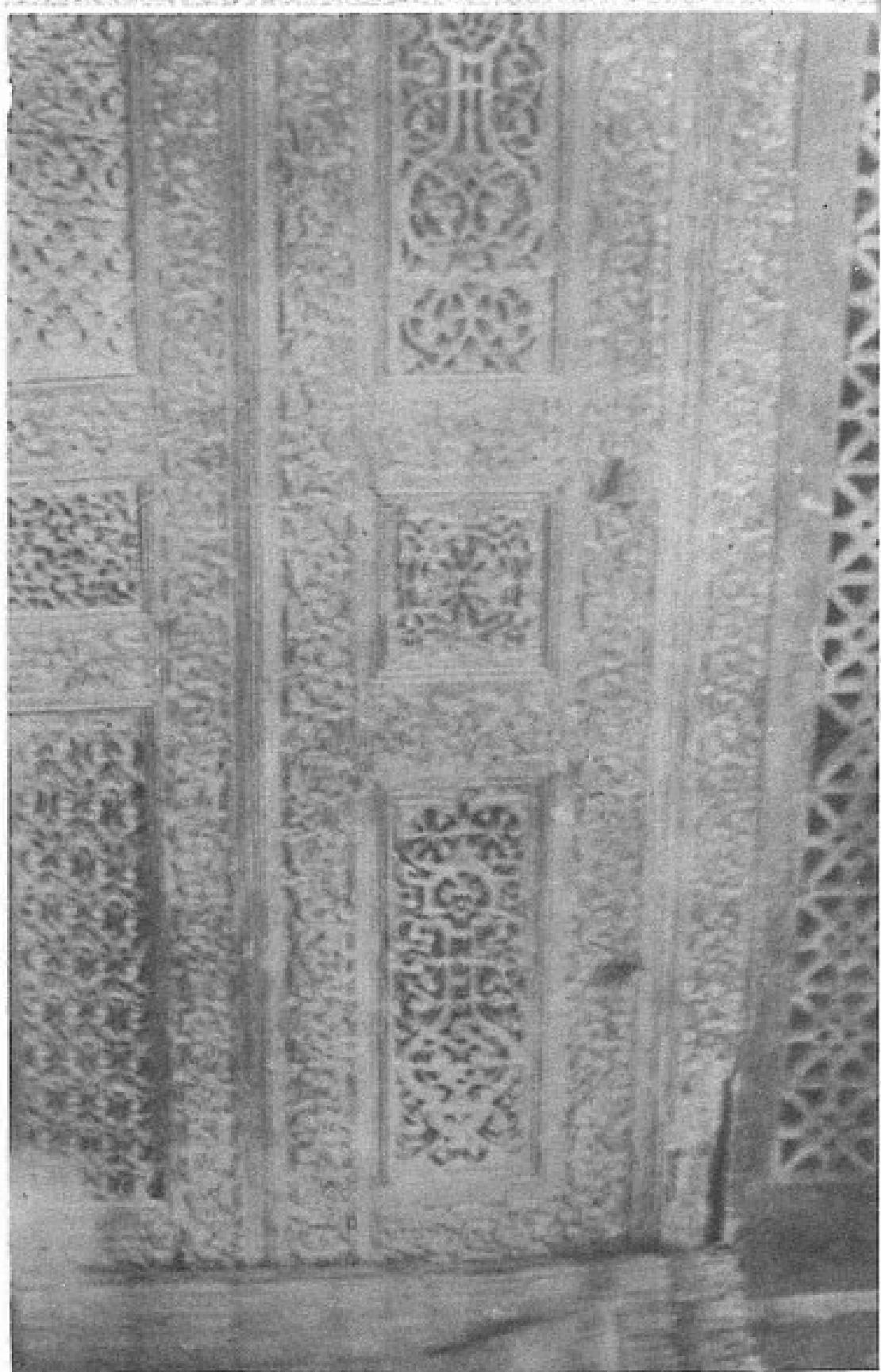
عکس شماره ۱۳۹: بنای درویش نظر الدین حاجی در موزی دچ جلال از رک پس از تعمیر.

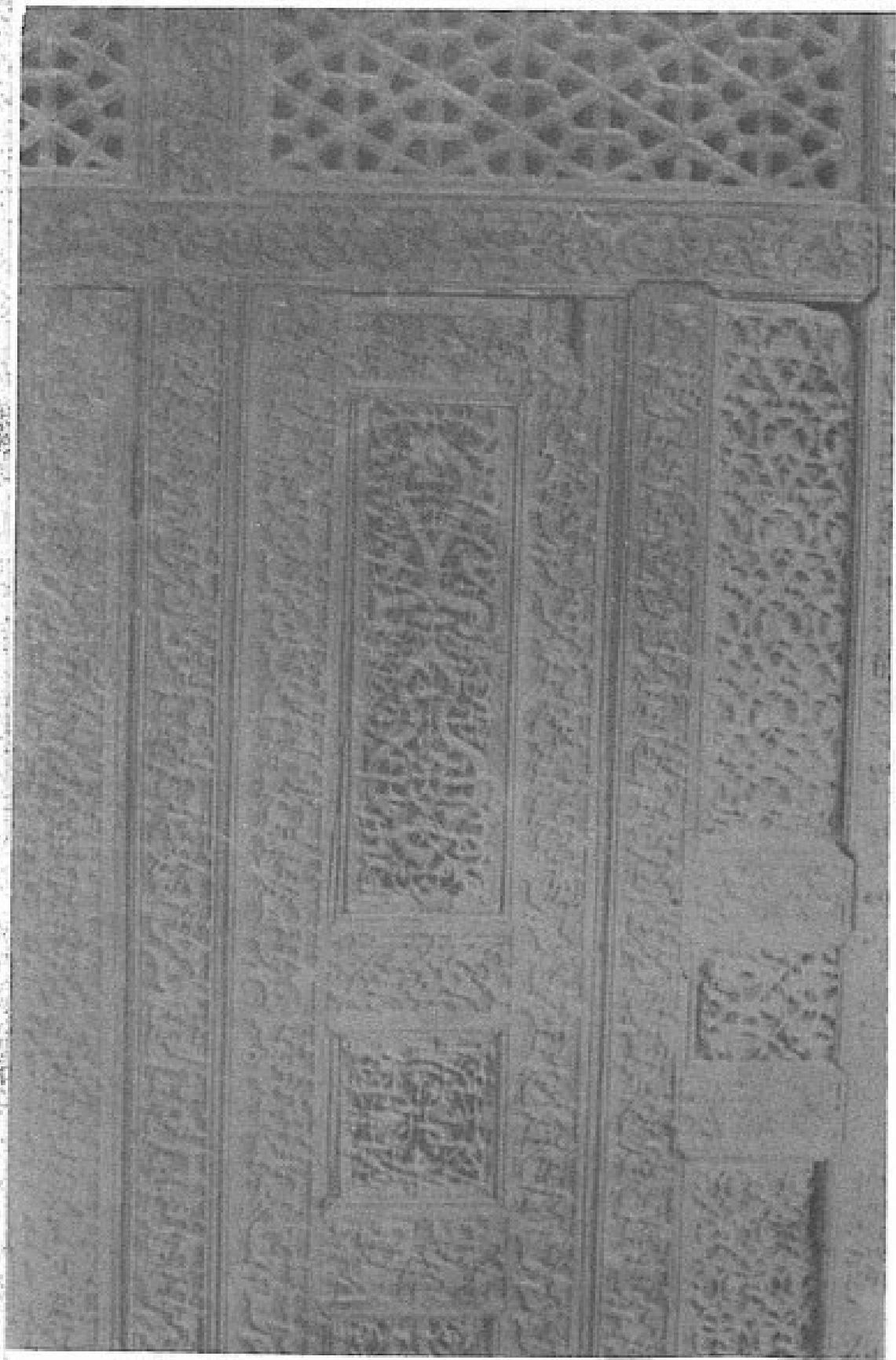
عکس شماره ۱۴۰: نمونه‌ای از قاب و آلت کاری صندوقی درویش فخر الدین حاجی
درموزی درج جلال از رک بابل.

عکس مبارکه بلال از ۱۹۷۰

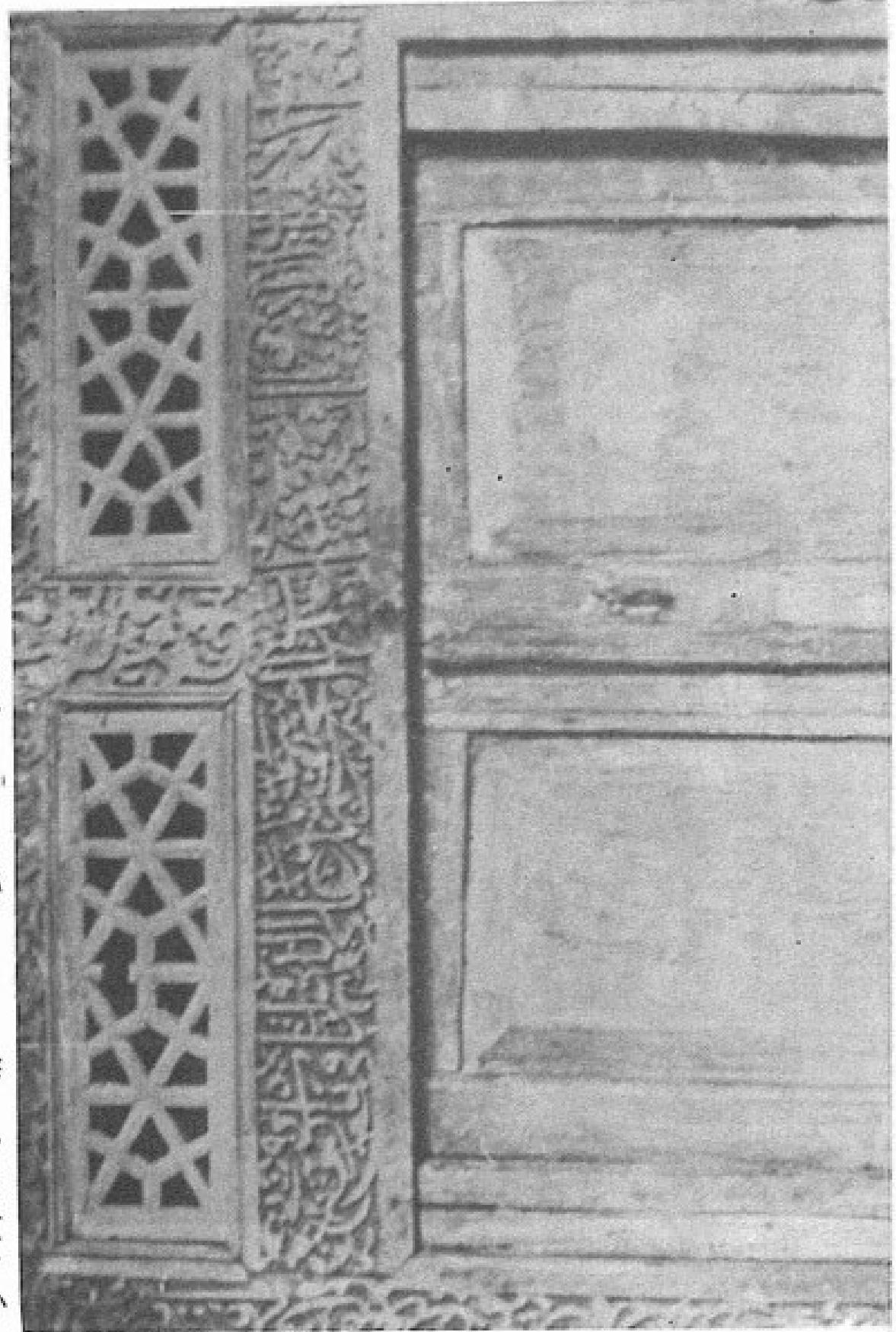

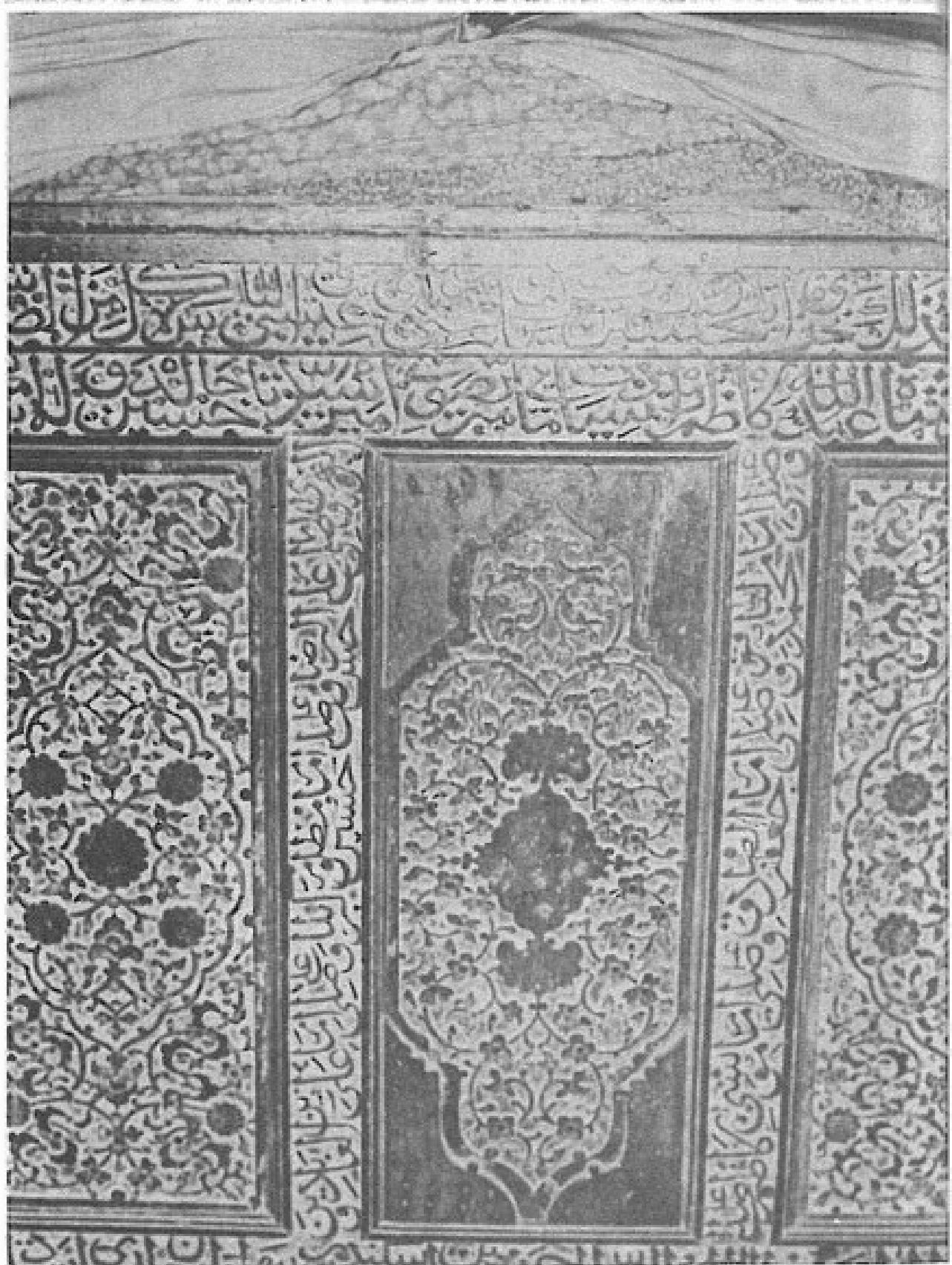
عکس شماره ۱۴۲: نمونه‌ای از گنبدکاری دو طرف در ورودی شاه عبداللاห در دهکده
شاه عبداللاه جلال از رک هاپل.

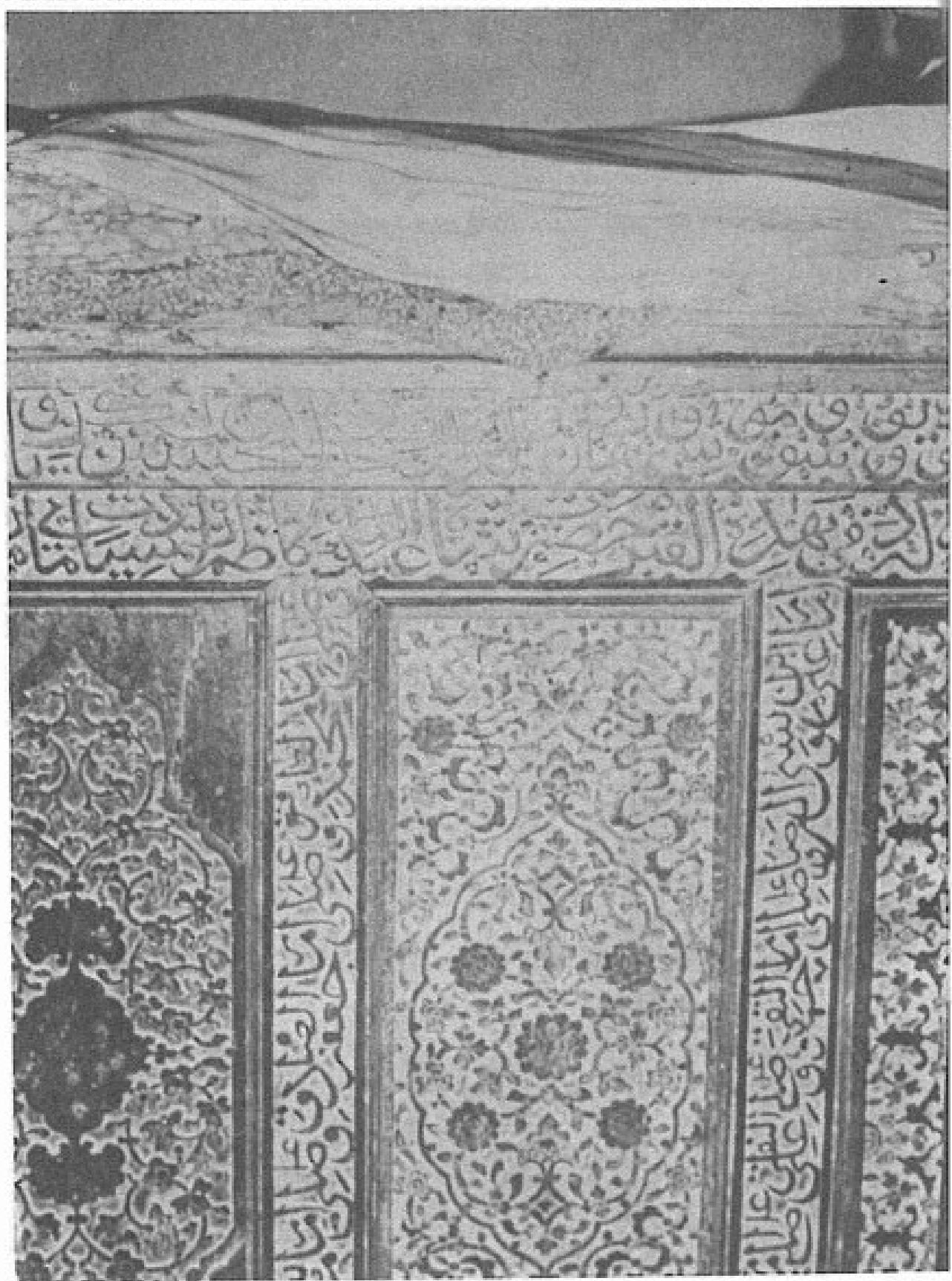
عکس شماره ۱۶۳: نمایی از گذرهای دو طرف در ورودی شاه عبدالله در دهکده
شاه عبدالله جلال از رک باهی.

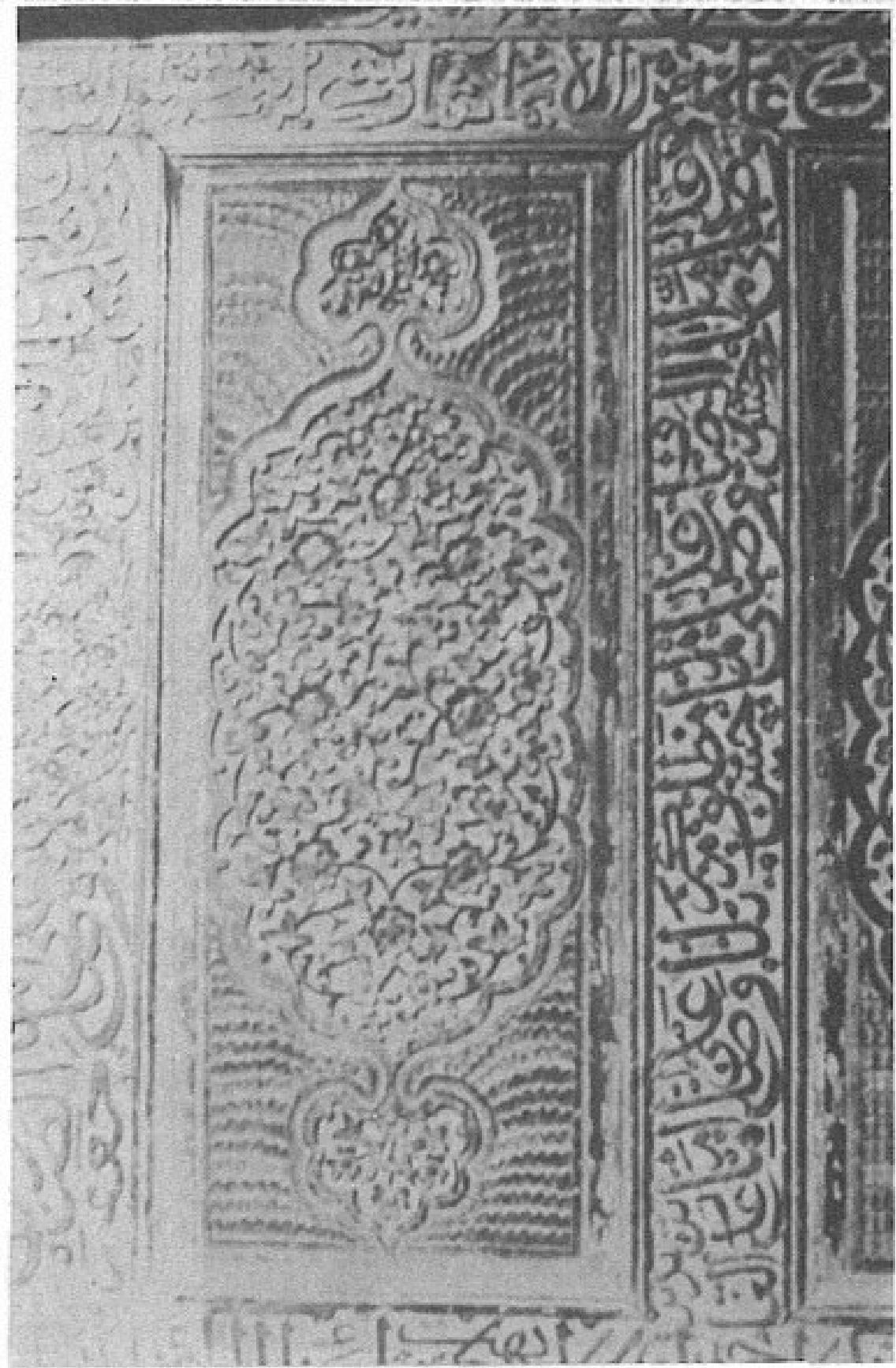
عکس شماره ۱۴۰: نست بالای در وریدی در ایج شاه عیاده در ممکن شاه عیاده جلال از رک بایل.

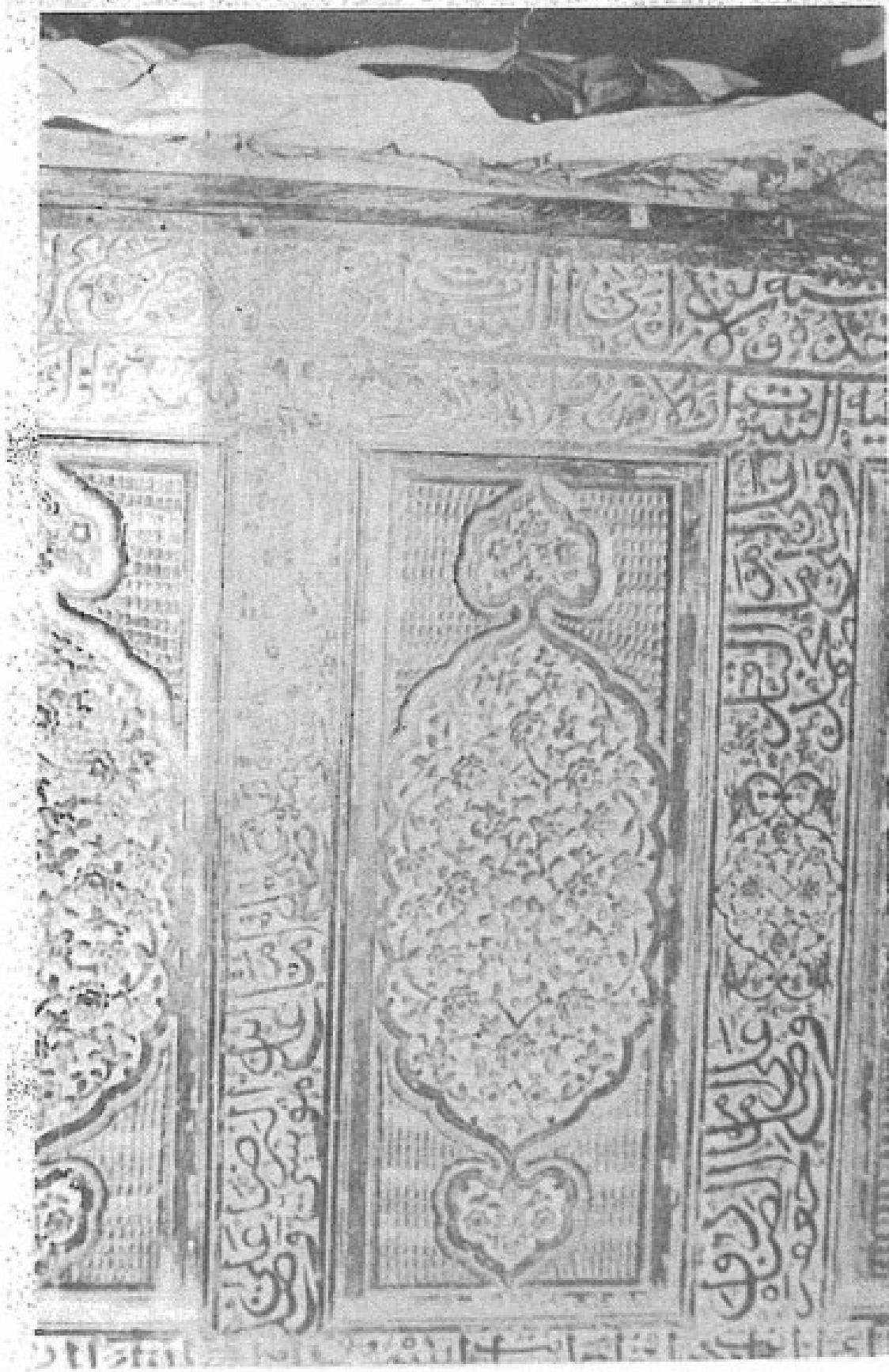
عکس شماره ۱۶۵: نمونه‌ای از کنده کاریهای جدار غربی صندوق شاه عبدالعظیم در دهکده
شاه عبدالعظیم جلال اوزک.

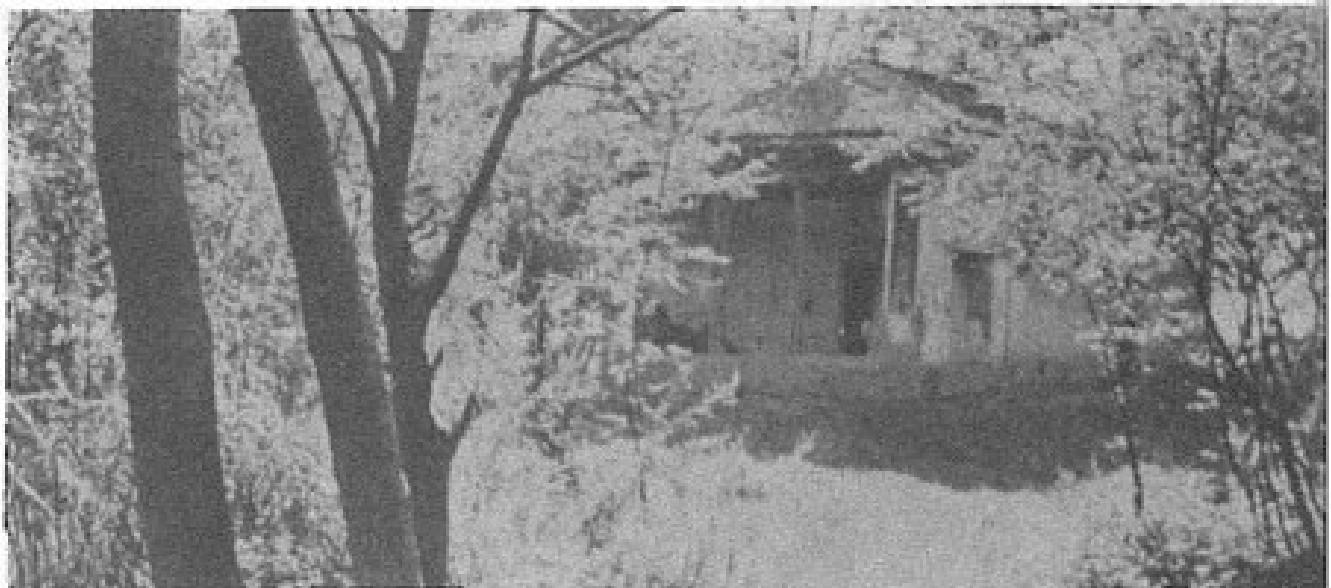
عکس شماره ۱۷۶: نمونه‌ای از گنده کاریهای جدار غربی صندوق شاه عبدالاده در دهکده
شاه عبدالاده جلال از رک.

عکس شماره ۱۴۷: نمونه‌ای از گنبد کاری و نوشته جدار شرقی صندوق شاه عبدالقه در
دهکده شاه عبدالقه جلال اوزنک باهل.

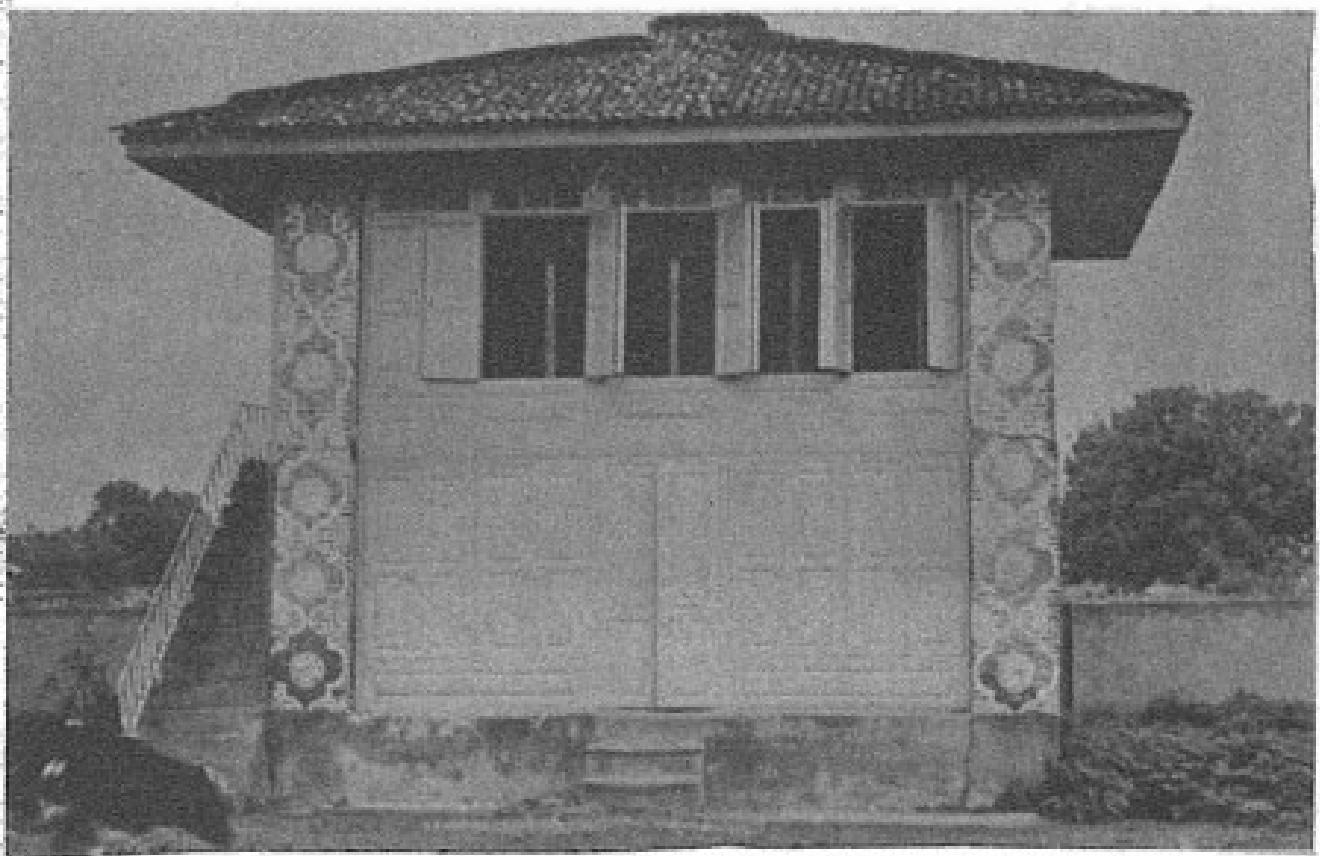
هکس شماره ۱۴۸: نمونه‌ای از کنده کار بنا و نوشتگری جدار شرقی صندوق شاه عبدالوهاب در دهکده شاه عبدالوهاب جلال از راز باشد.

عکس شماره ۱۴۹: بنای هشتاد تان در خشکرود چلال از رک بابل.

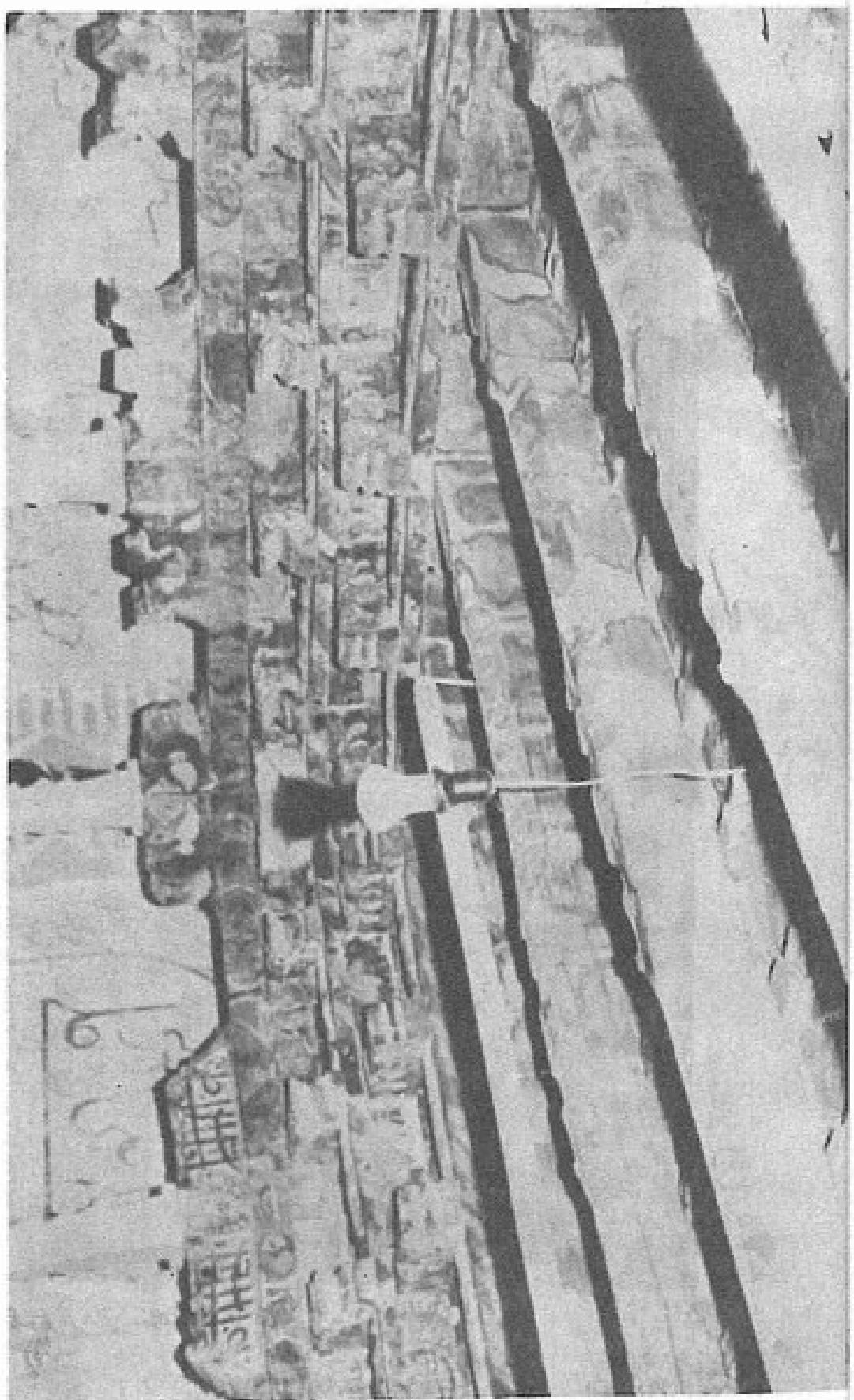
عکس شماره ۱۵۰: آبای خارجی بقای
سلطان محمد طاهر در دهکده
سلطان محمد طاهریشه باابل.

عکس شماره ۱۵۱: نمای اصلی سقا تالار کیجا تکیه در حوزه کلانی بیشه بابل.

عکس شماره ۱۵۲: نمای پنگی از بهلوهای سقا تالار کیجا تکیه در حوزه کلانی بیشه بابل.

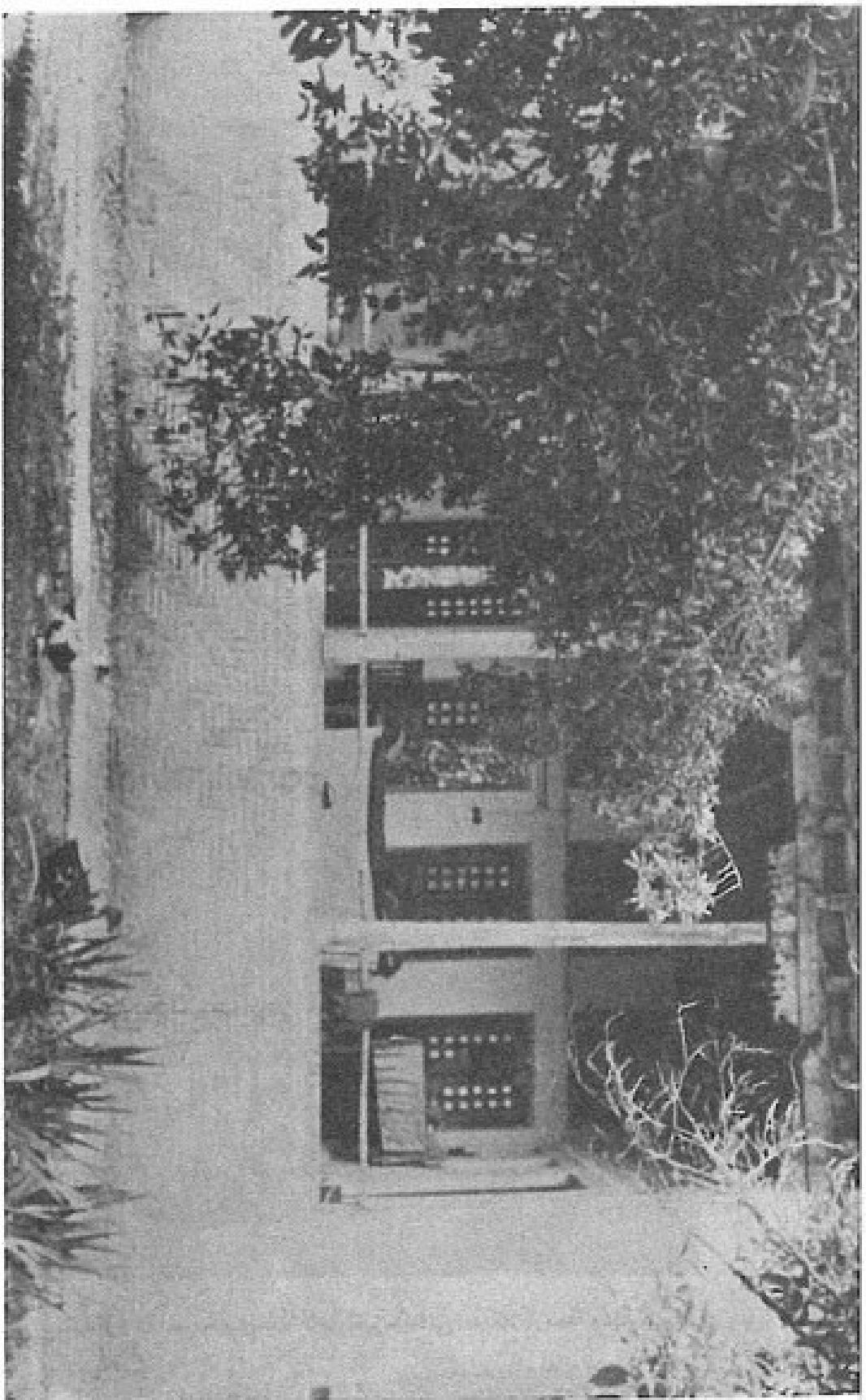

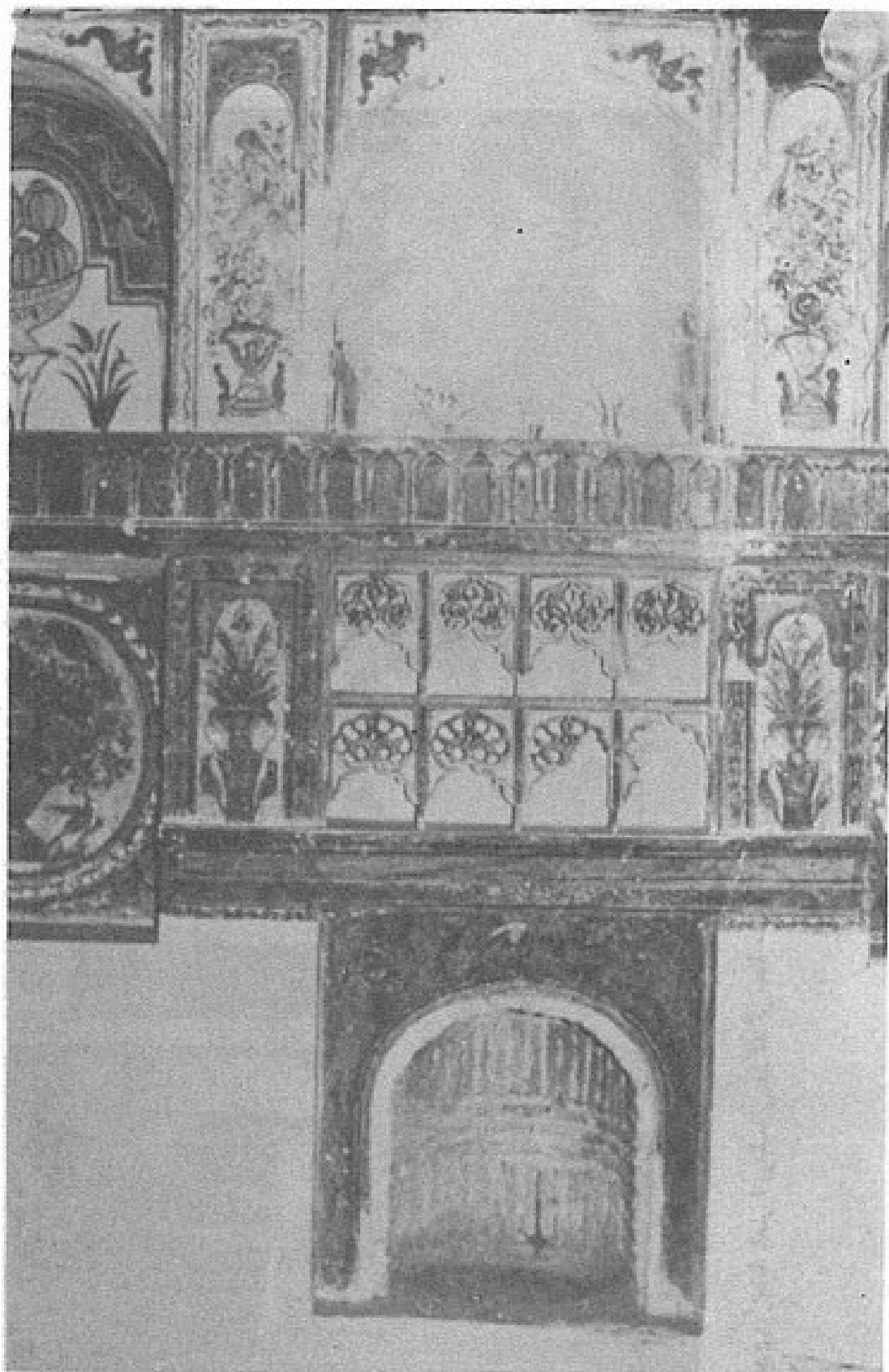
عکس شماره ۳۵۱: سرستونها و پل راهی سنا نالار گیجا نگیه در حوزه گلایی بینه باش.

عکس شماره ۱۵۴: شیرسرهای سفاندار کیجا تکید در حوزه کلای بیتلہ بابل.

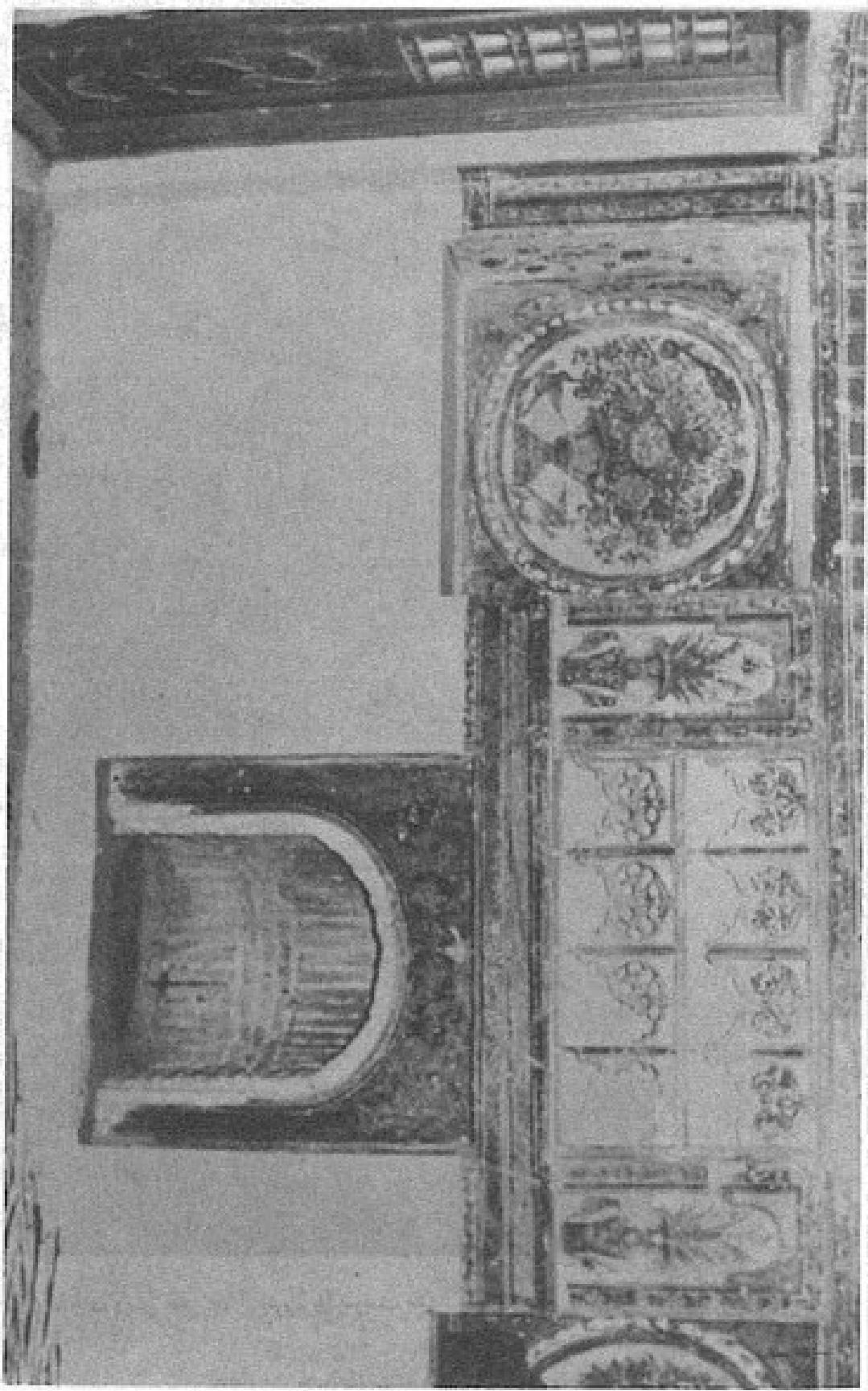

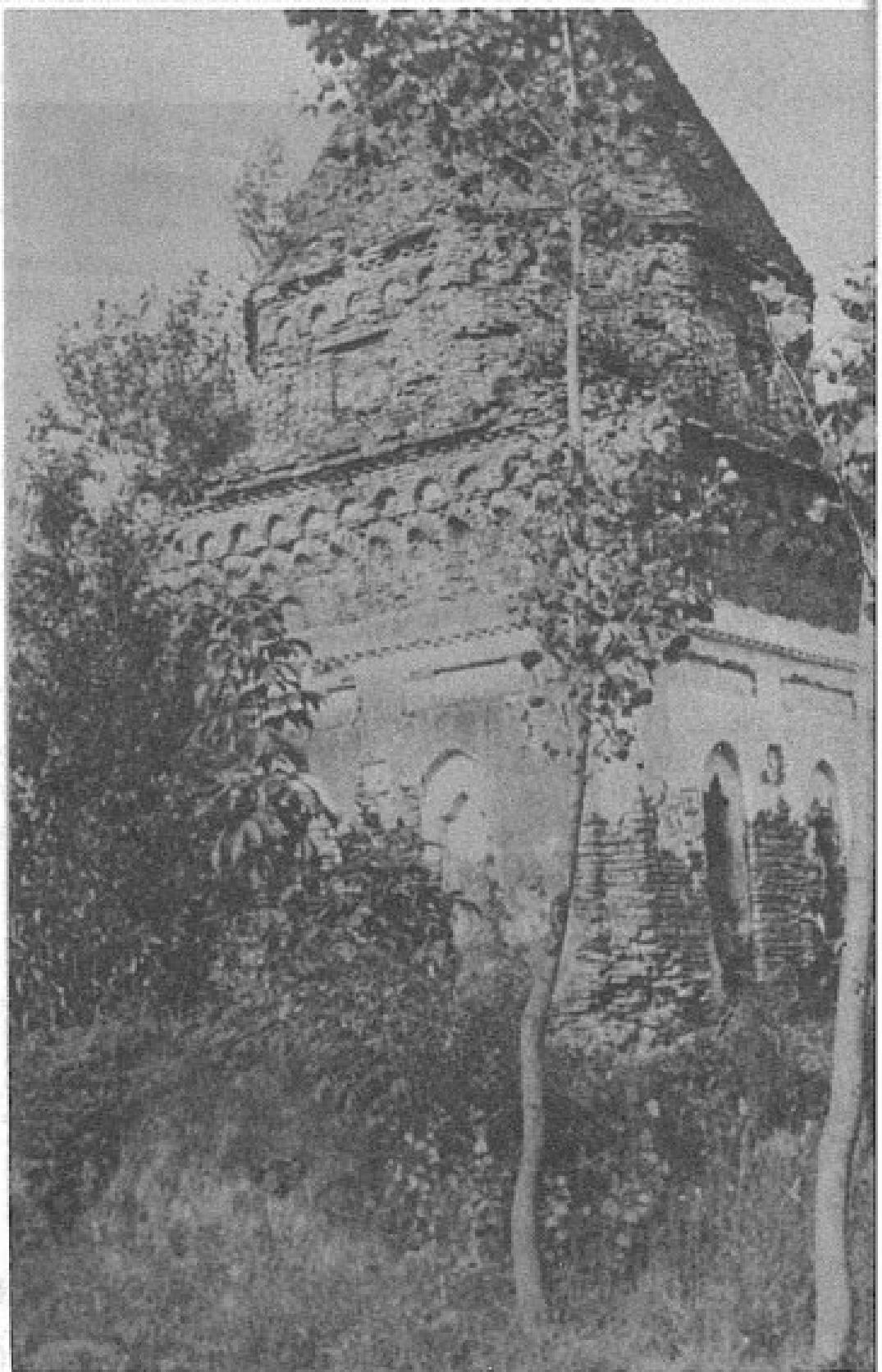
مکتب نہادہ ۱۵۰: خانہ ناصر امیریانی در کلگری، بخارا مندرجہ افروز بالی۔

عکس شماره ۱۵۶: سربخاری خانه ناصر امیر سایمانی در کلاگر محله مشهد آنج امروز با بل.

گلستانی سازمان اسلامی ایرانیان از زبان ایرانی

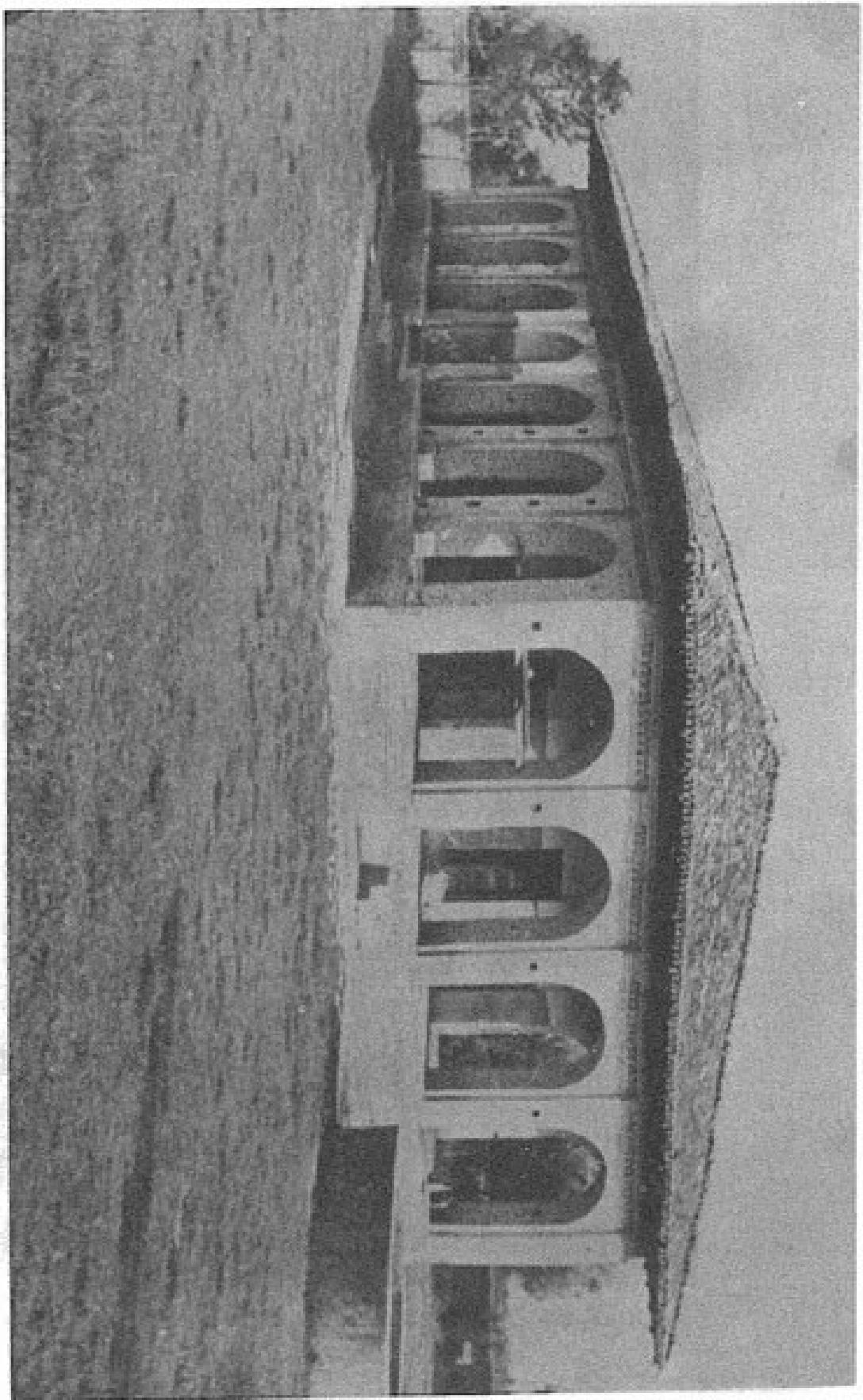

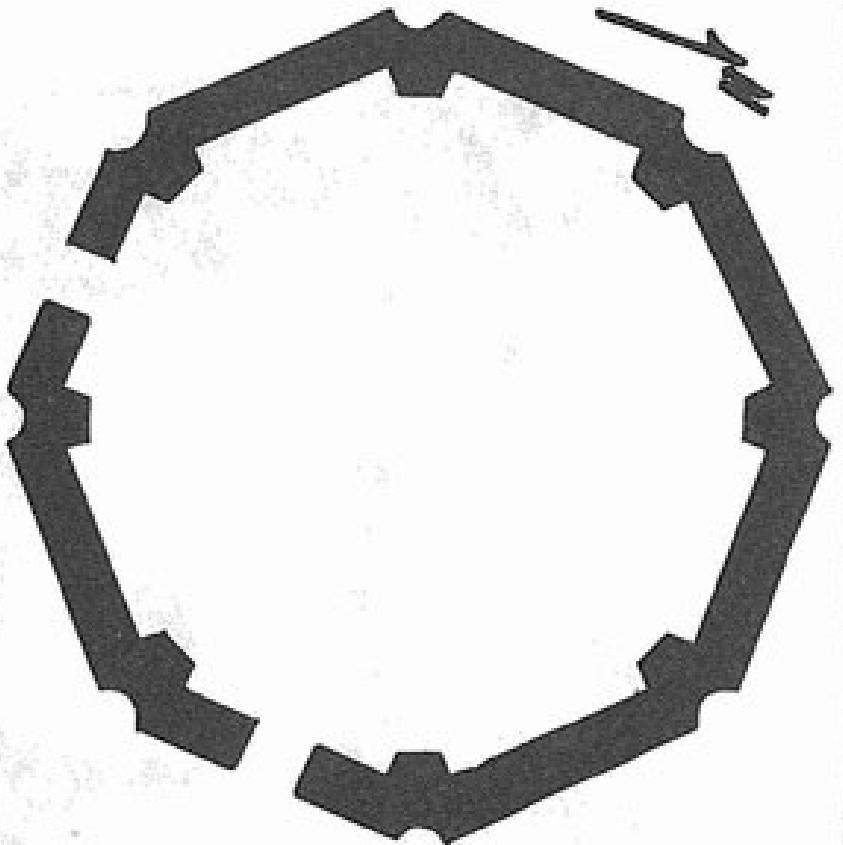
عکس شماره ۱۵۸: بنای هنر درویش فخر در اراضی بالاسرست مشهد تجنج افروز.

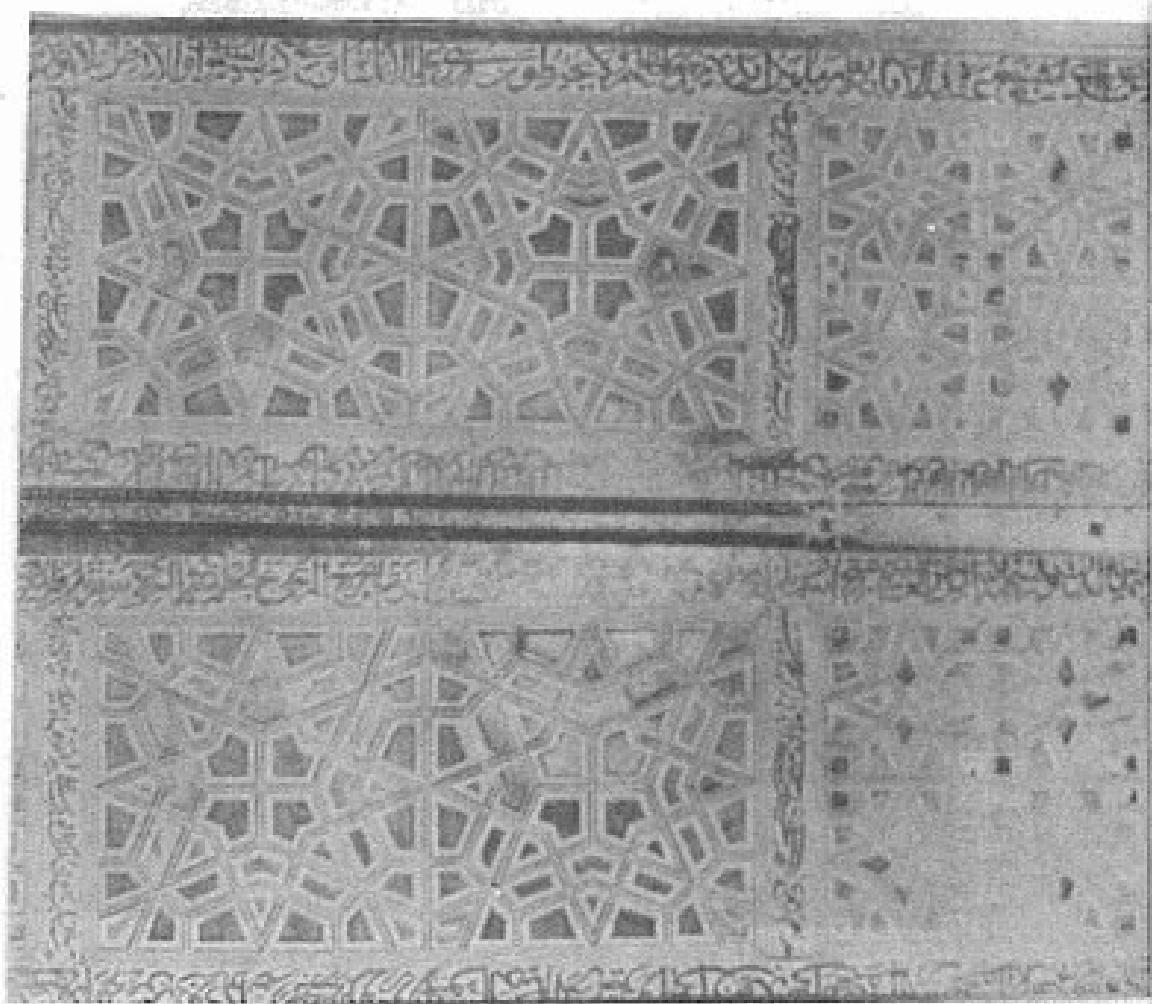
عکس شماره ۱۵۹: بنای بقیه درویش فخر در اراضی بالا سرست مژده‌گنج افروز.

مکس شماره ۰۱: شهرزاد ملامحمد شهر آشوب در بنگر کلای گنج امروز.

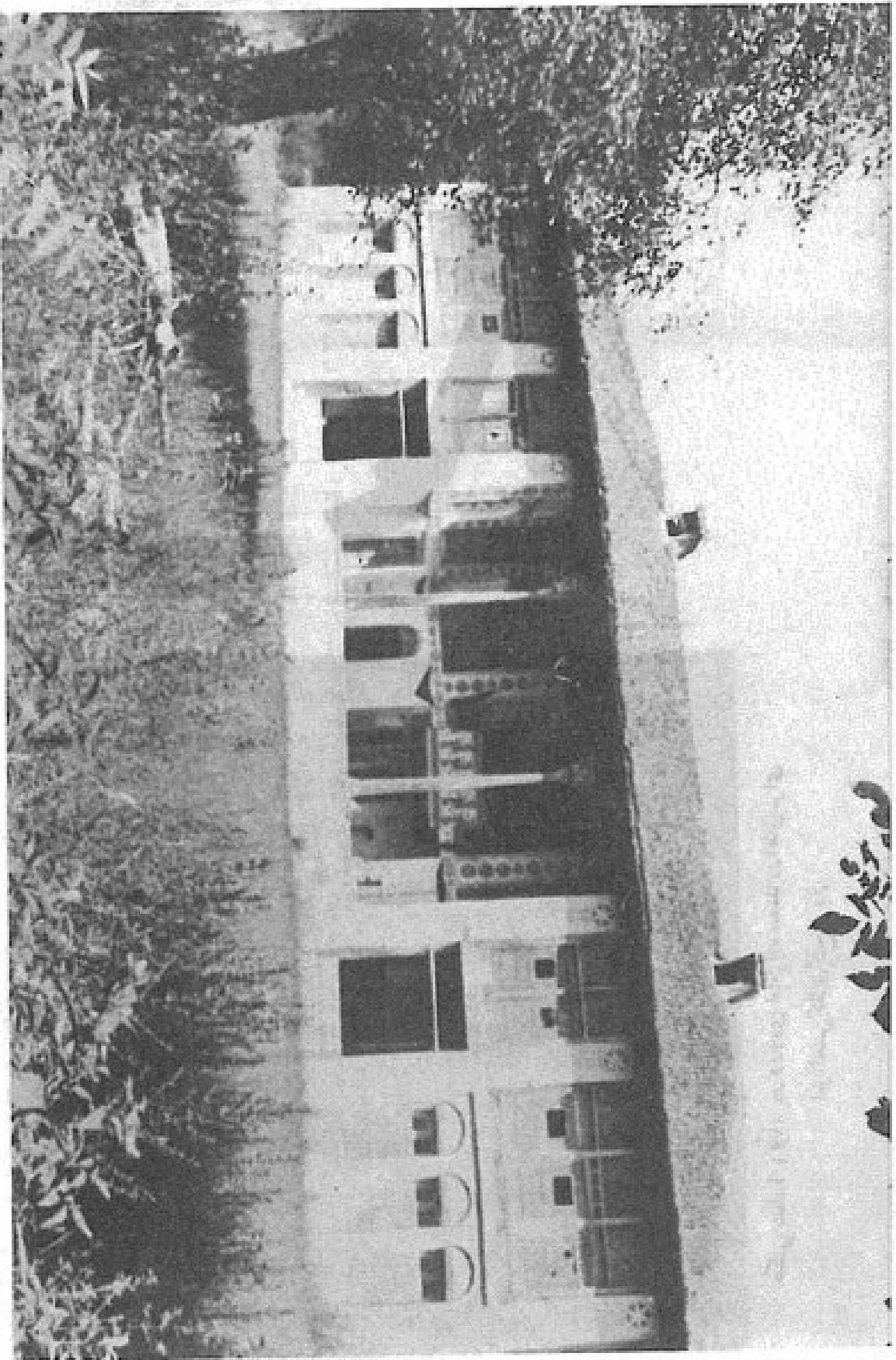

عکس شماره ۱۶۰: کردی امیراوه سه بعدی در املان سرای
ابوالحسن کلاعی گنج افزار.

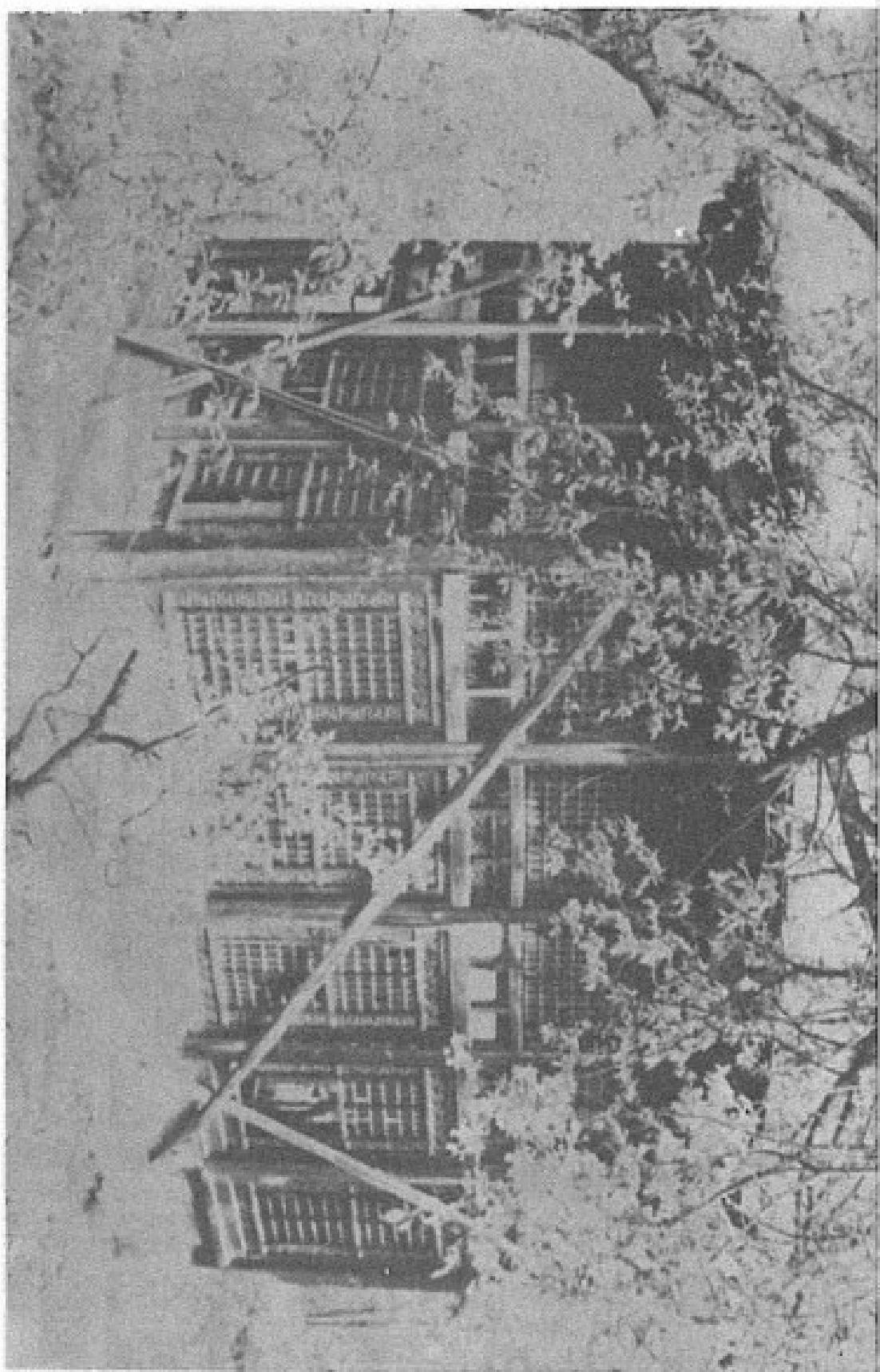

عکس شماره ۱۶۱: در ورودی امیراوه سه بعدی در املان سرای
ابوالحسن کلاعی گنج افزار.

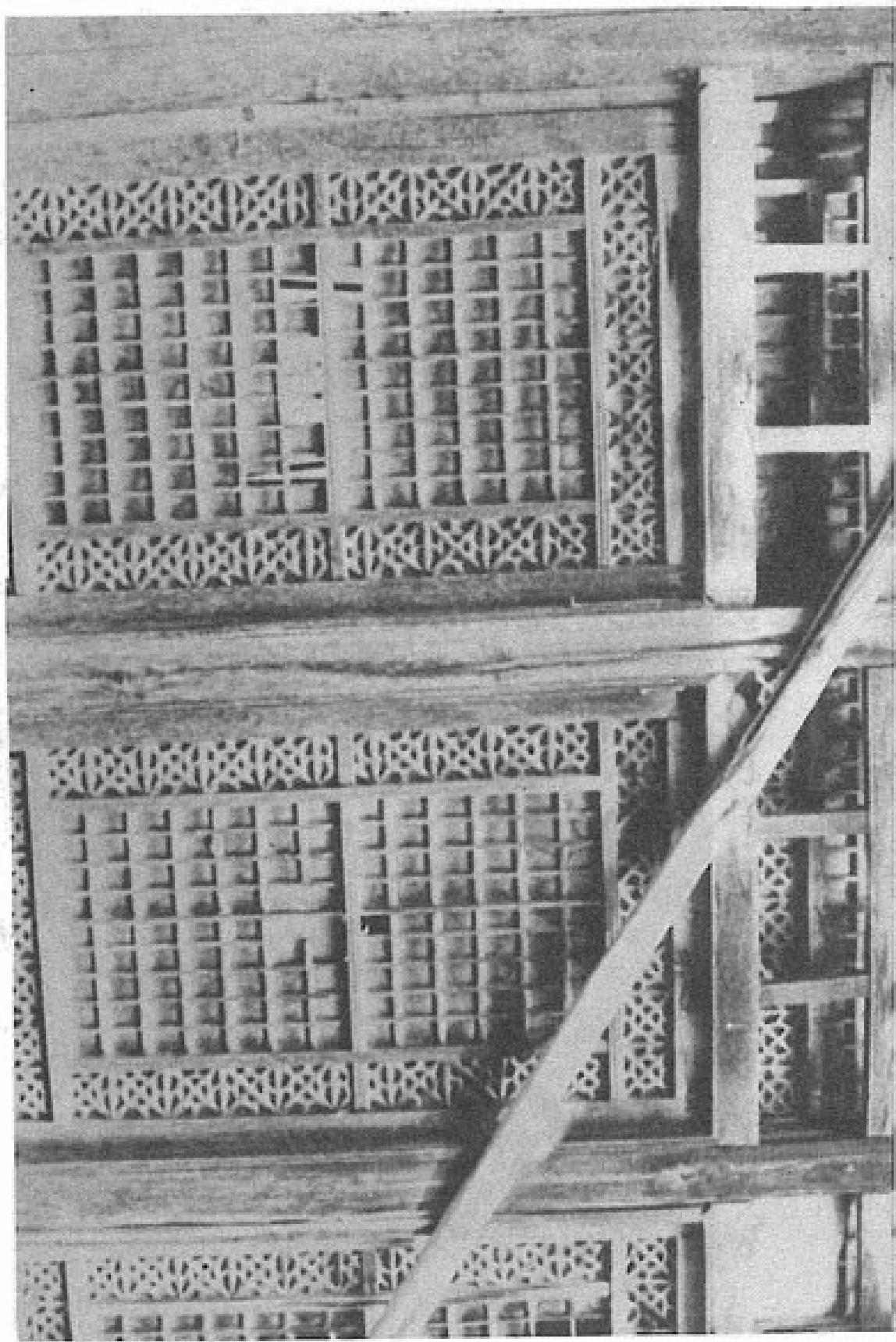
አዲስ አበባ: የዕድገት ቤት ስራውን የሚያስፈልግ የሚከተሉት ደንብ ነው:

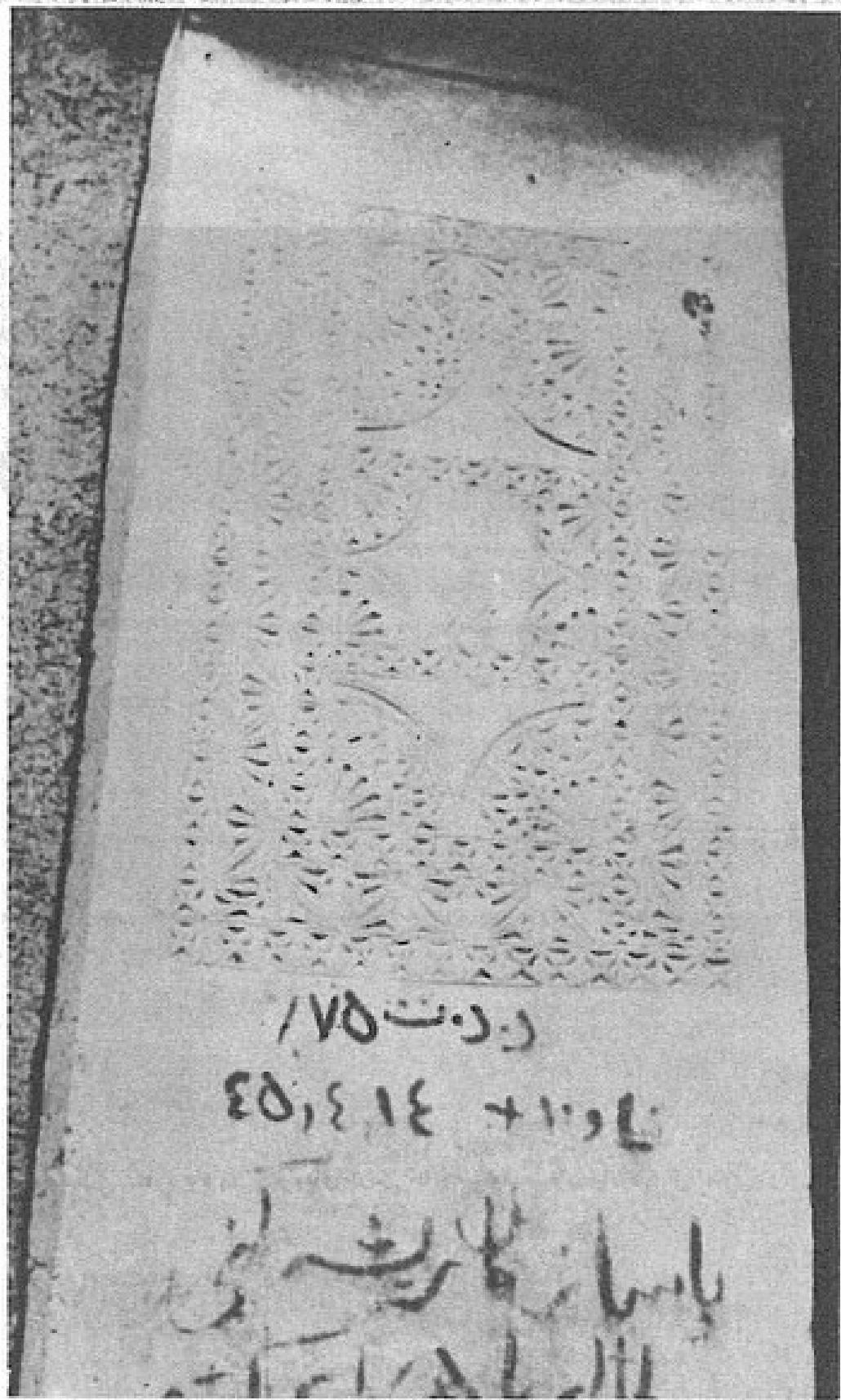

عکس شماره ۱۶۰: املاک جوریں مساعده بک در باغ عبدالحسین خانی در شمال بوشهر.

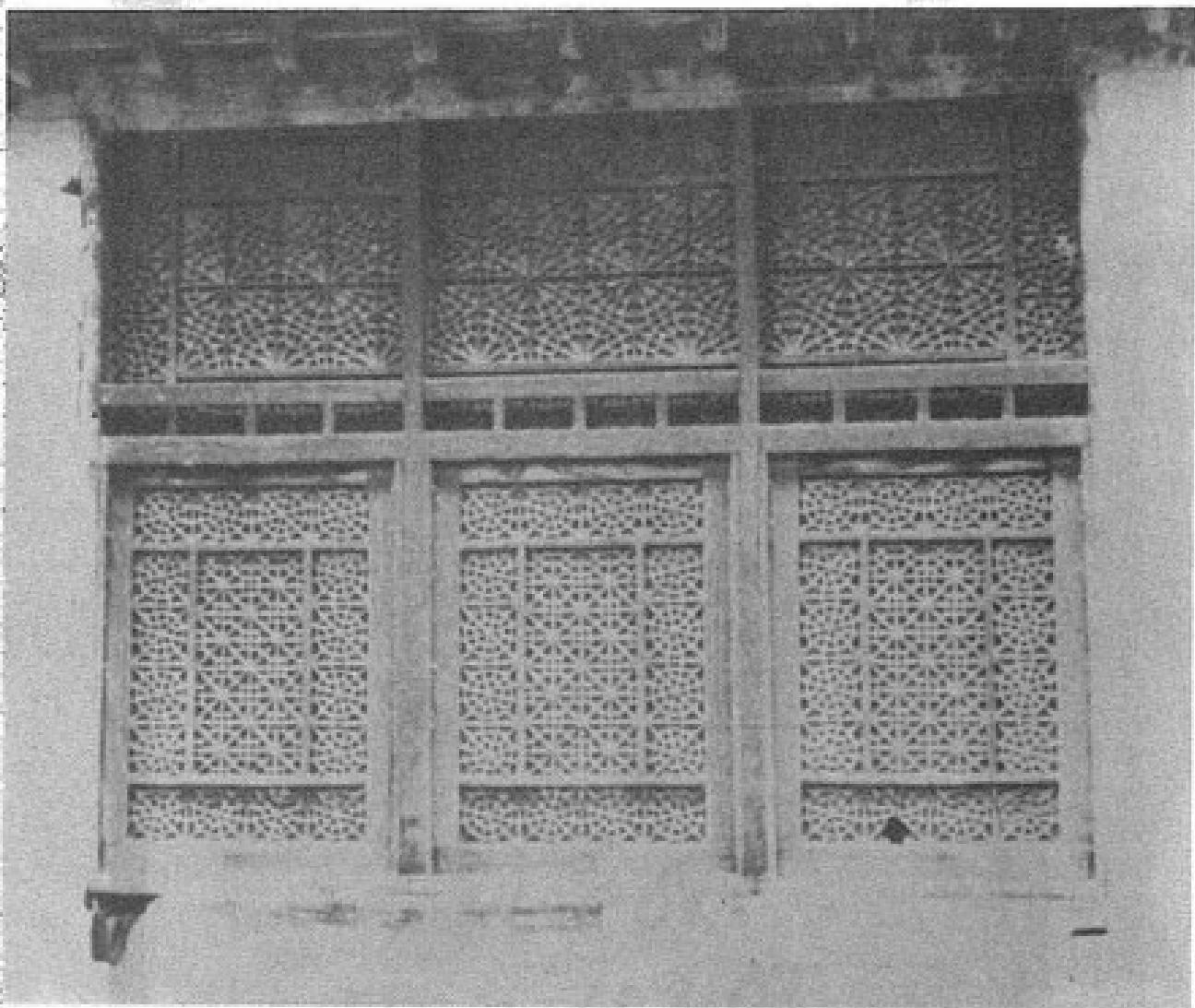

کرس دارا: ۱۹۶۵: پنجمین جوین یان محمدعلی خان دریل بای

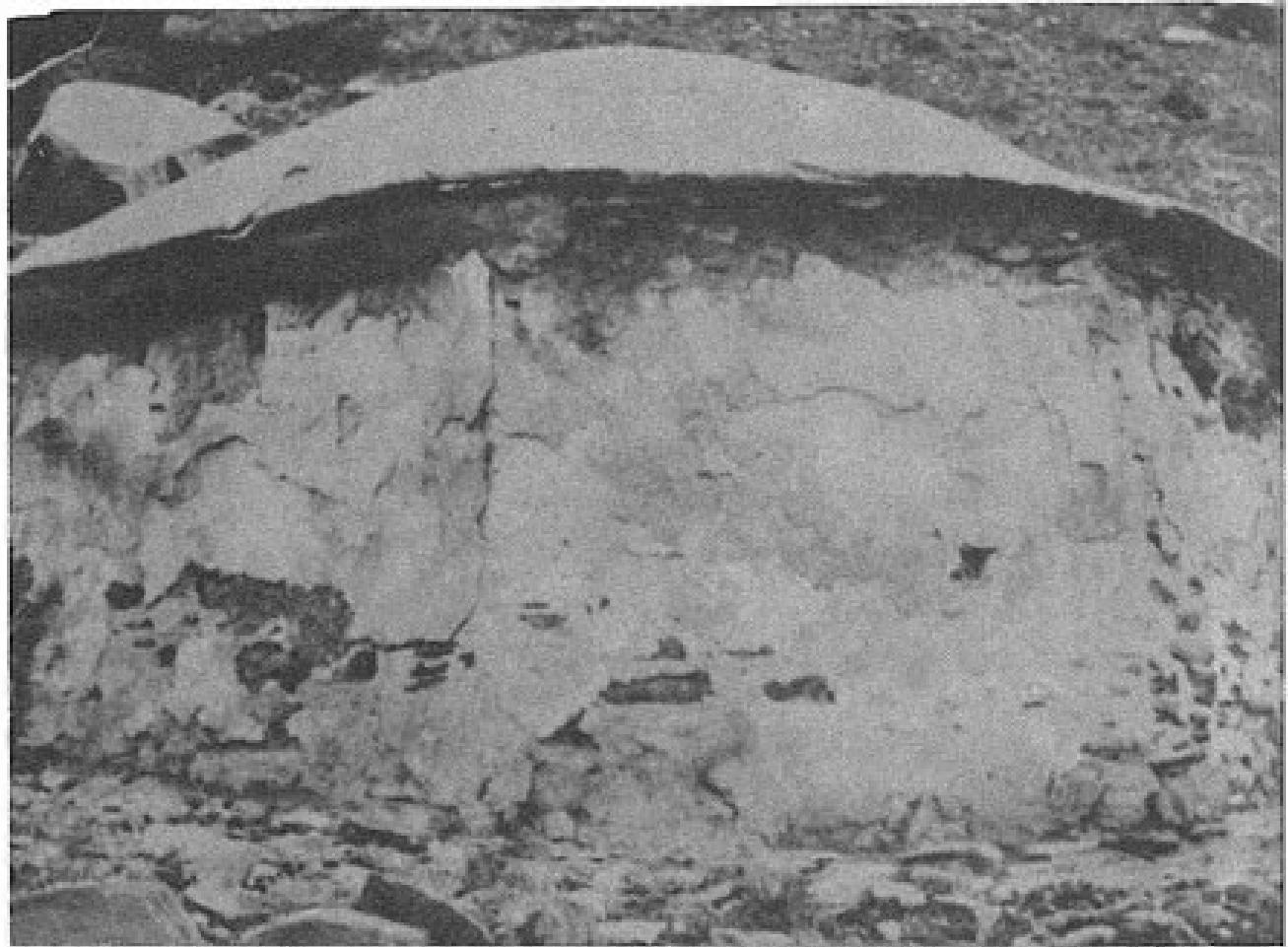

عکس شماره ۱۶۶: گچ بری چراغ‌های مسجد محمد تقی خانی در نشل بندپی.

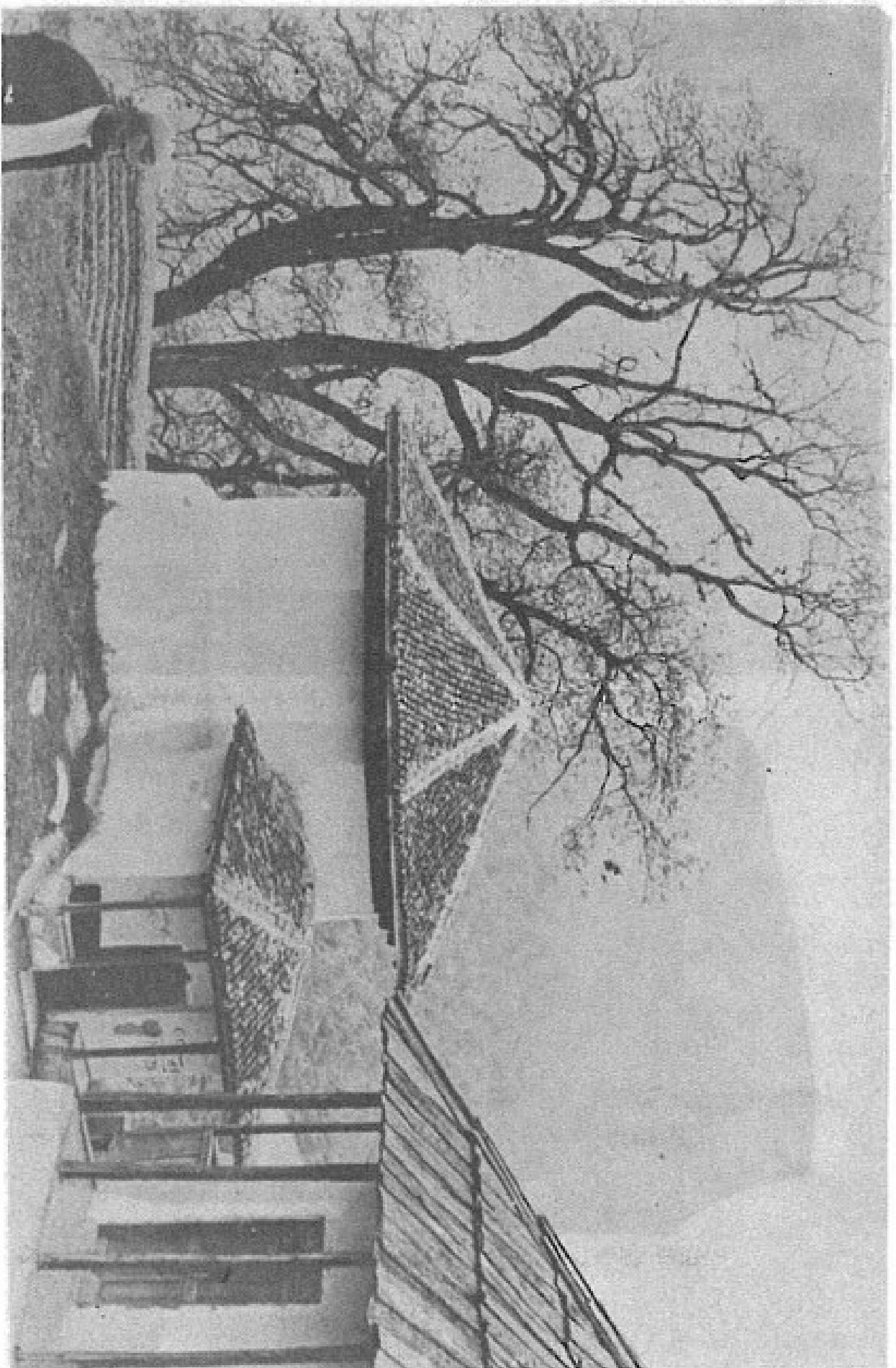
عکس شماره ۱۶۷: پنجره‌های ارسی خانه چمشید سلیمان تبار در نشل بندیم.

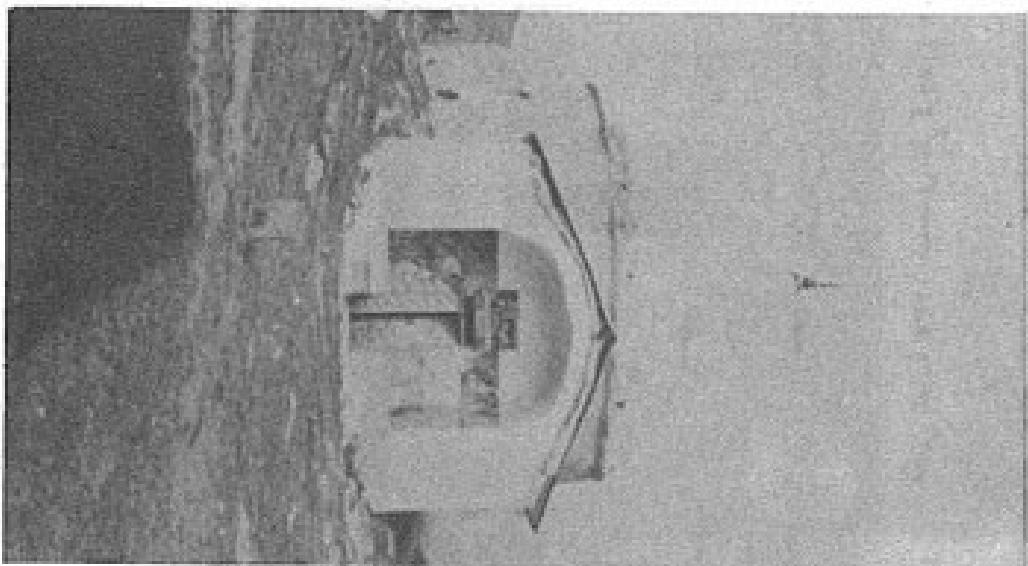
عکس شماره ۱۶۸: نعش خانه در گورستان نشل بندپی.

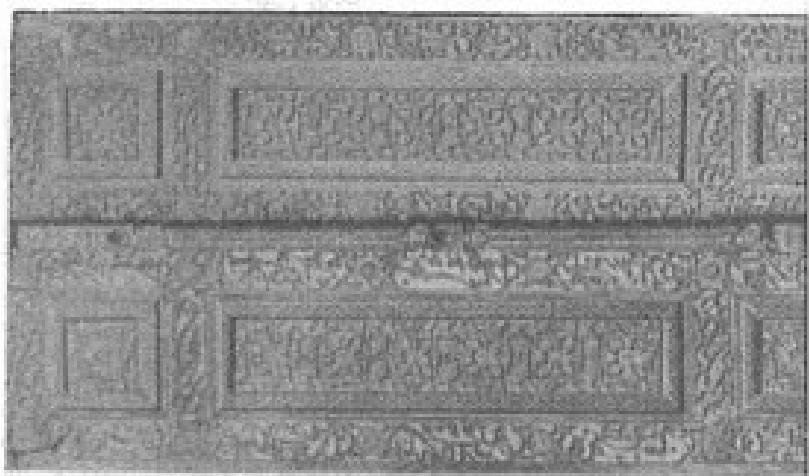
عکس شماره ۱۶۹: سنگ قبری در لیر نزدیک آبدان، سرراه شیخ موسی به نشل بندپی.

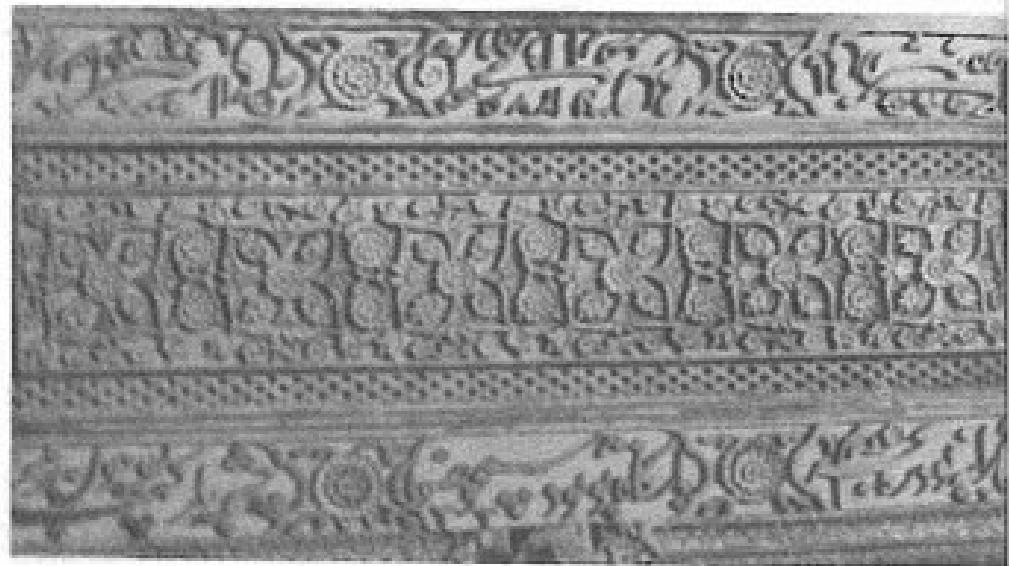
عکس شماره ۷۰: بنای بقیه امامزاده عبدالله دردهکده شیخ موسی ازدهکده، های بندی.

مکن شماره ۱۷۱: امامزاده حسن بر بالای کوه و سر از کوههای بندی.
از کوههای بندی.

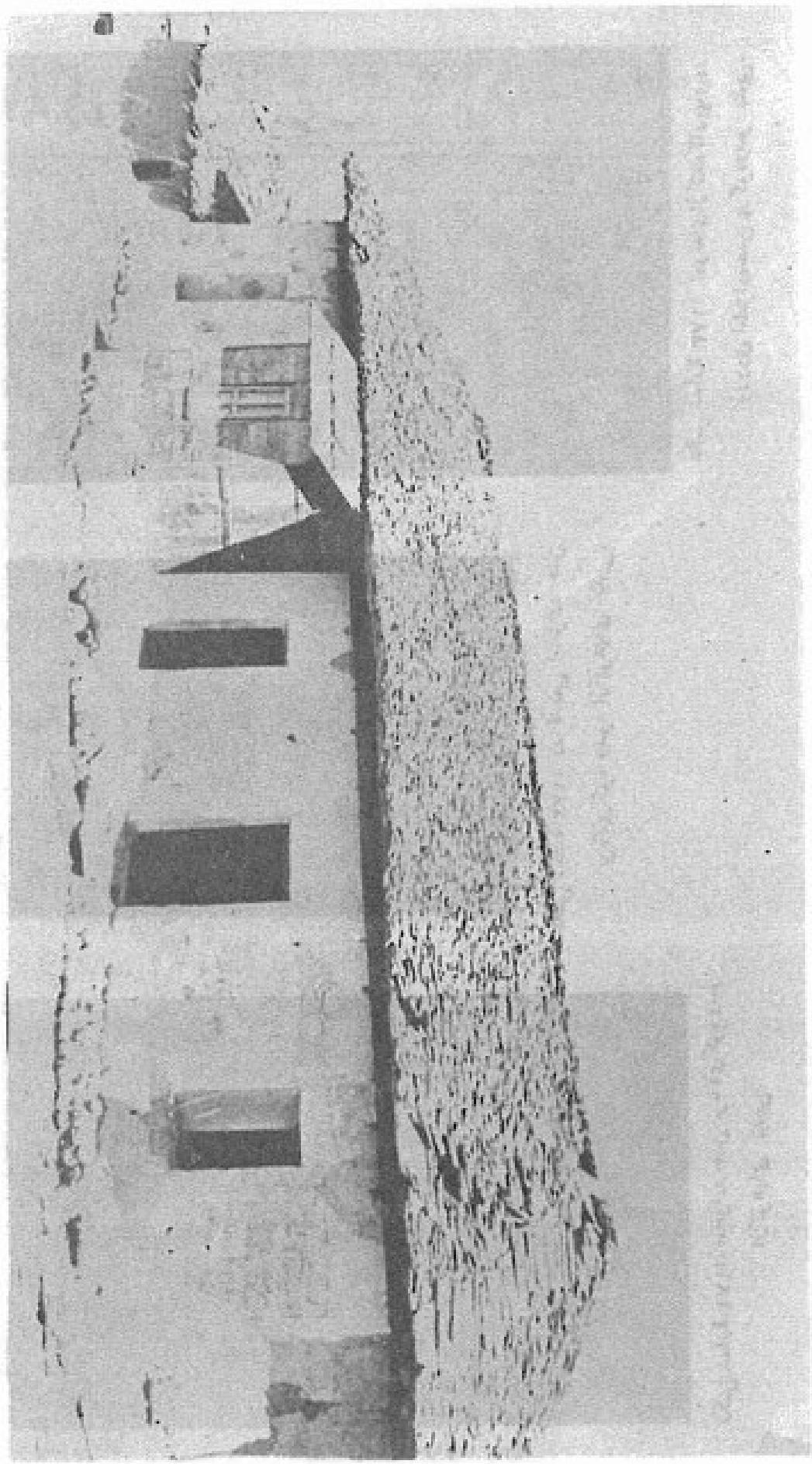

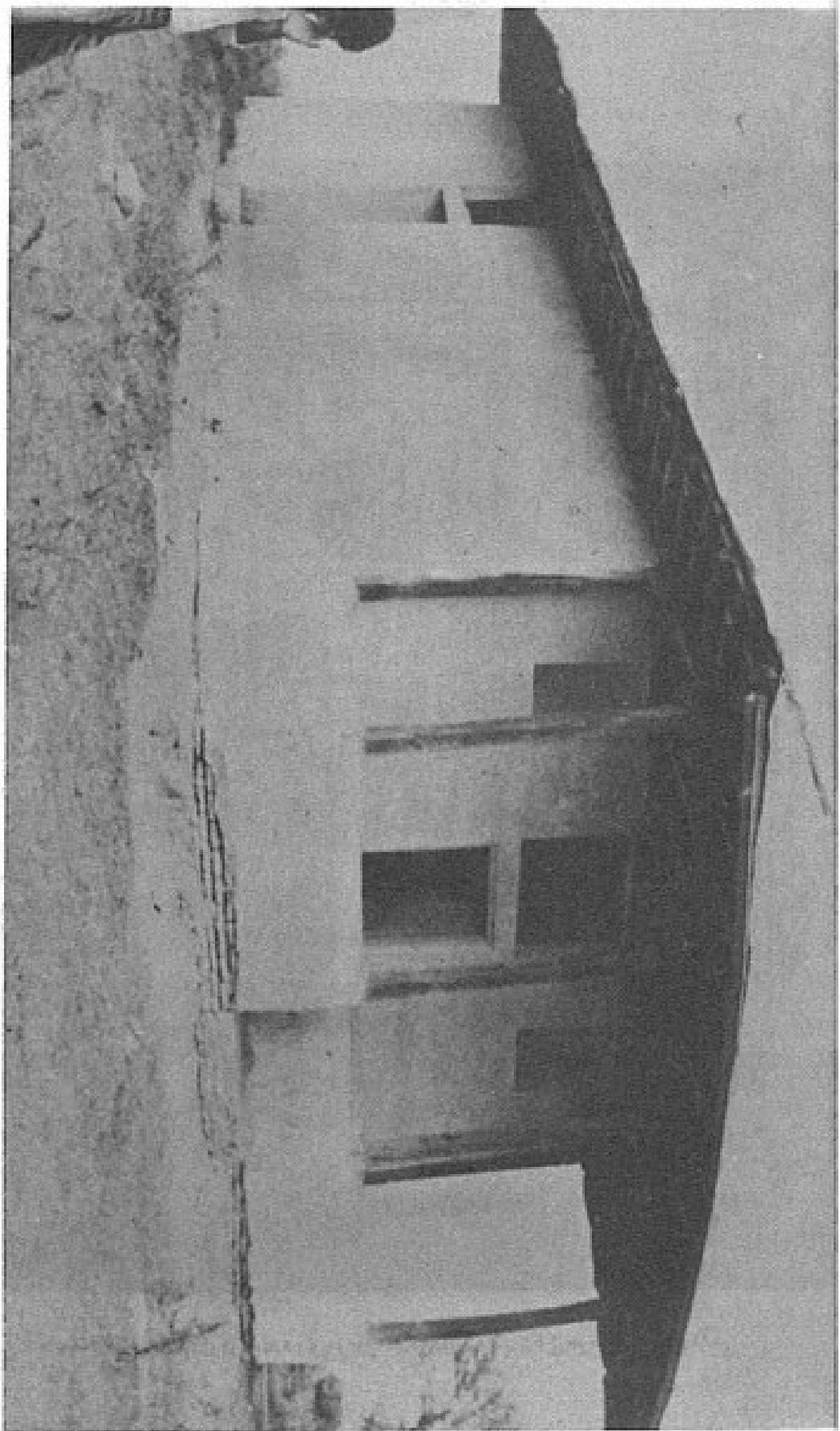
مکن شماره ۱۷۲: در تدبیح امامزاده حسن
بر بالای کوه و سر از کوههای بندی.

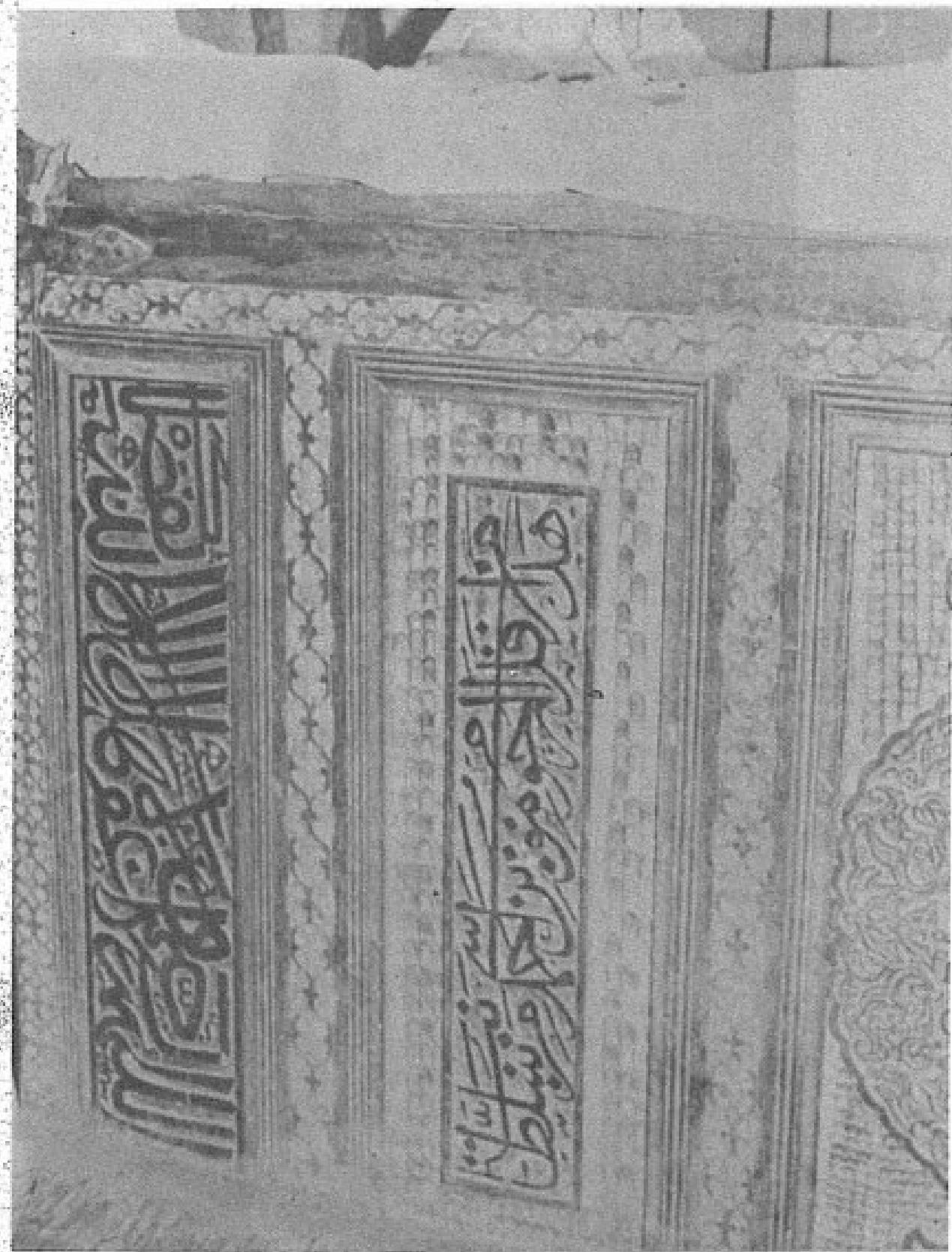
مکن شماره ۱۷۳: نمایی از گلنه کارهای در
ورودی امامزاده حسن در گردش بندی.

مکتبہ نوادرانہ : ۱۸۷۳ء : سید جعفر کوہاٹی : بندل یونیورسٹی

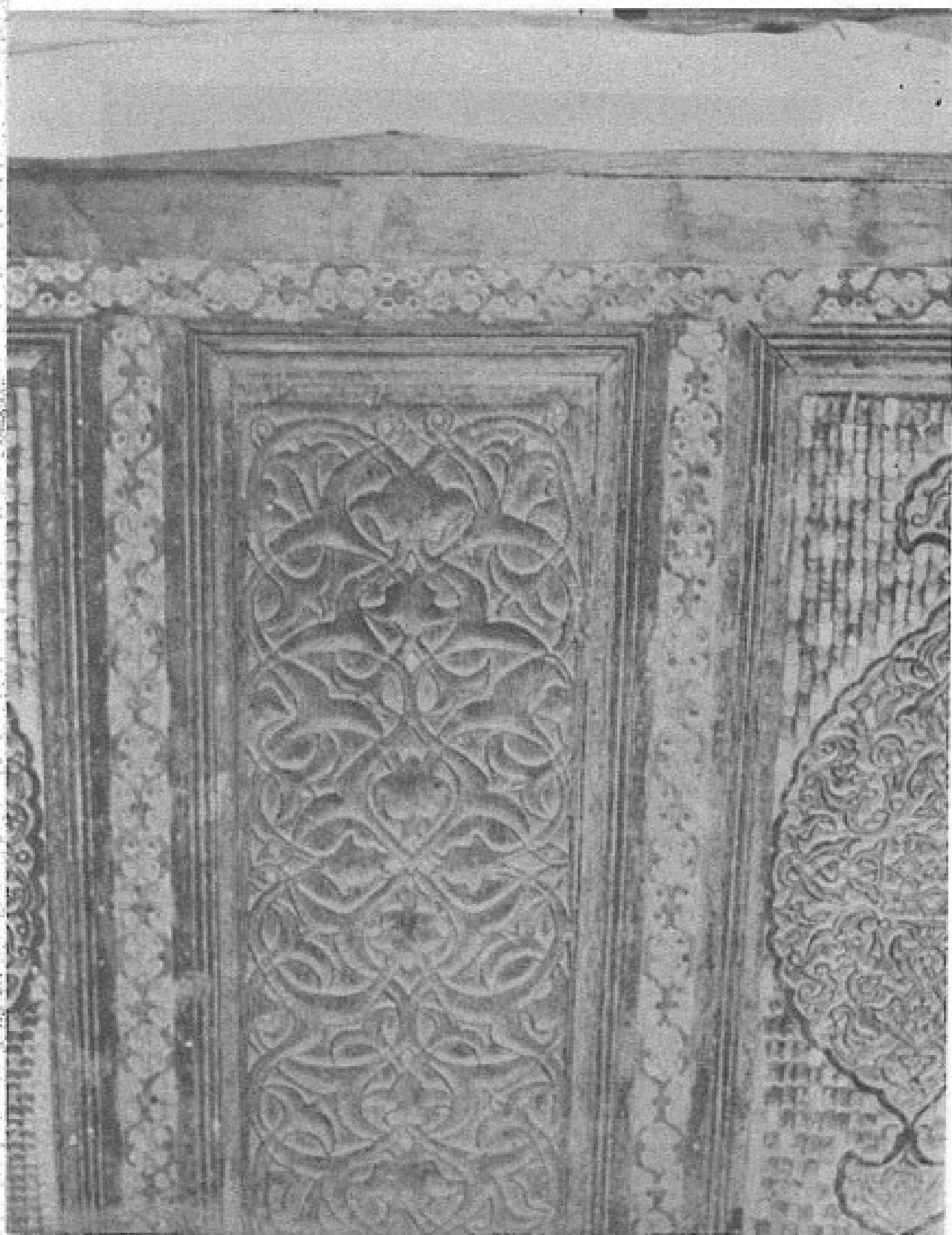

عکس شماره ۱۳۵: بنای پنجه درویش مرسی در زیر بسته ملزمان کاخ حرمہ علی آبادشاهی.

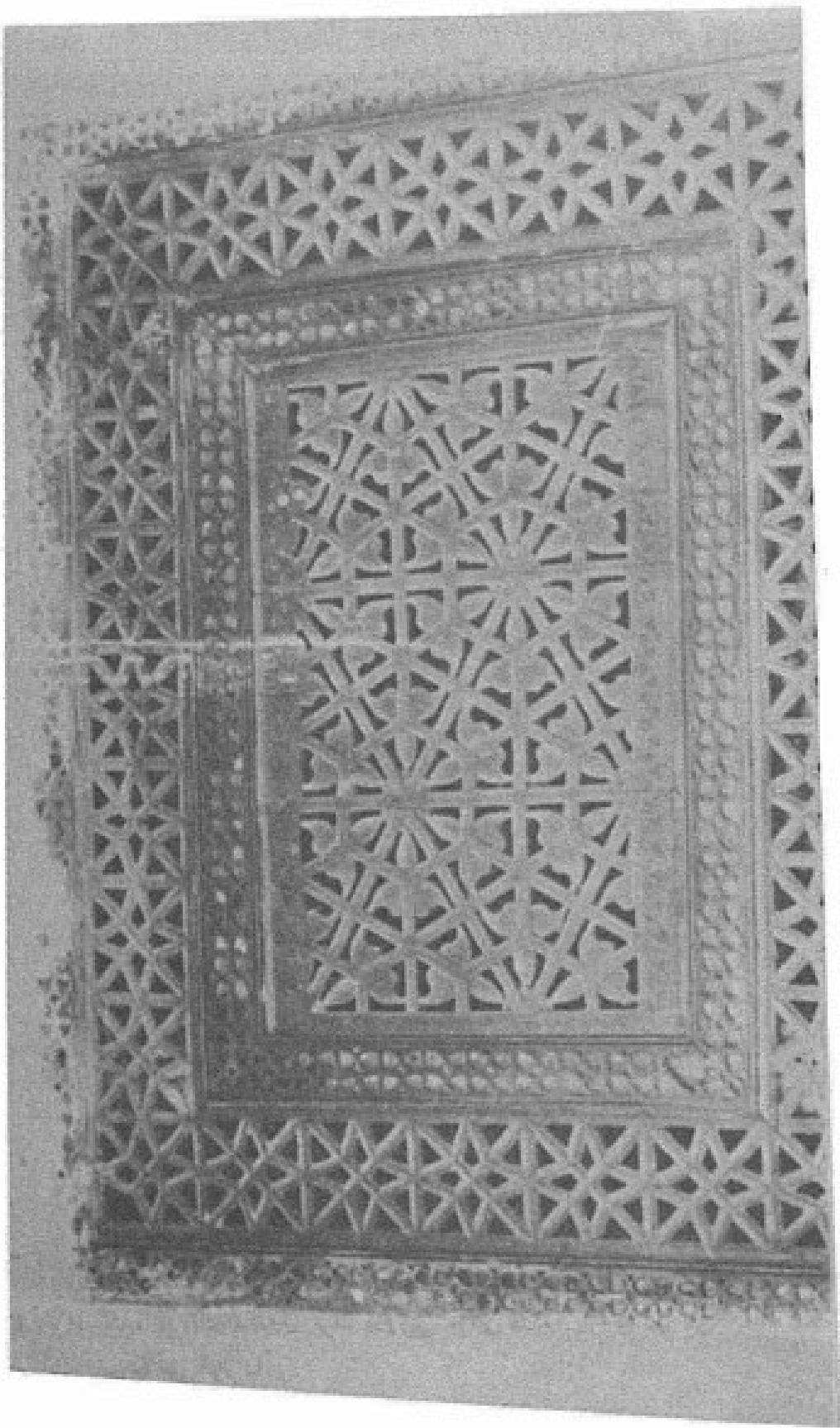

مکس شماره ۱۷۶: صندوق مرآت در رویش موسی در بیداری ملازن کاخ حرمہ علی آباد تامی.

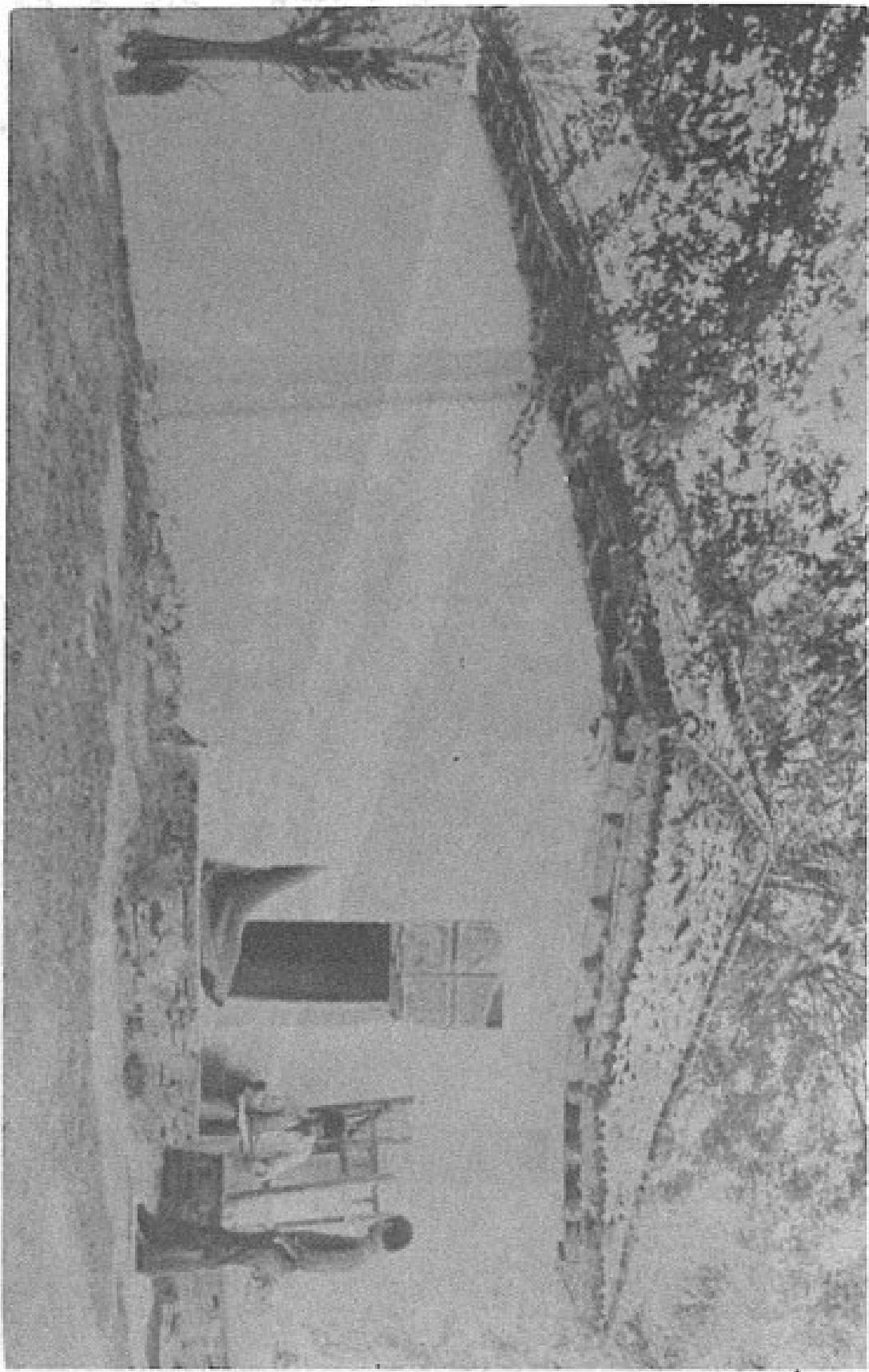

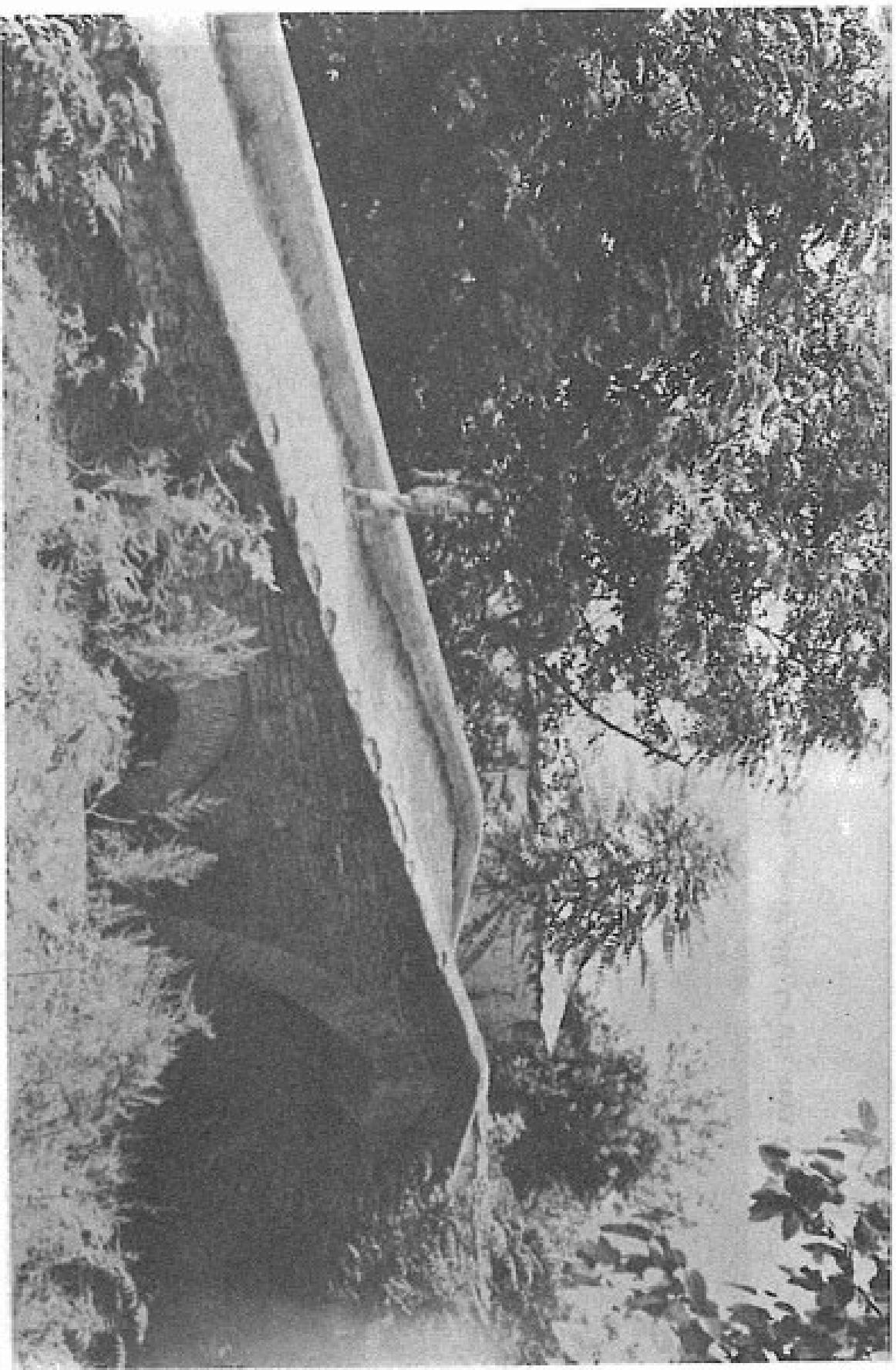
عکس شماره ۱۷۷: گنده کاربهای صندوق مرقد درویش موسی در تپه بیشه ملازن کاج
حومه علی آباد شاهی.

عکس شماره ۱۷۳: پنجره، شبک بالای سردر در دریش شنبه دریش موسی ابراهیم
پست ملازم کاخ.

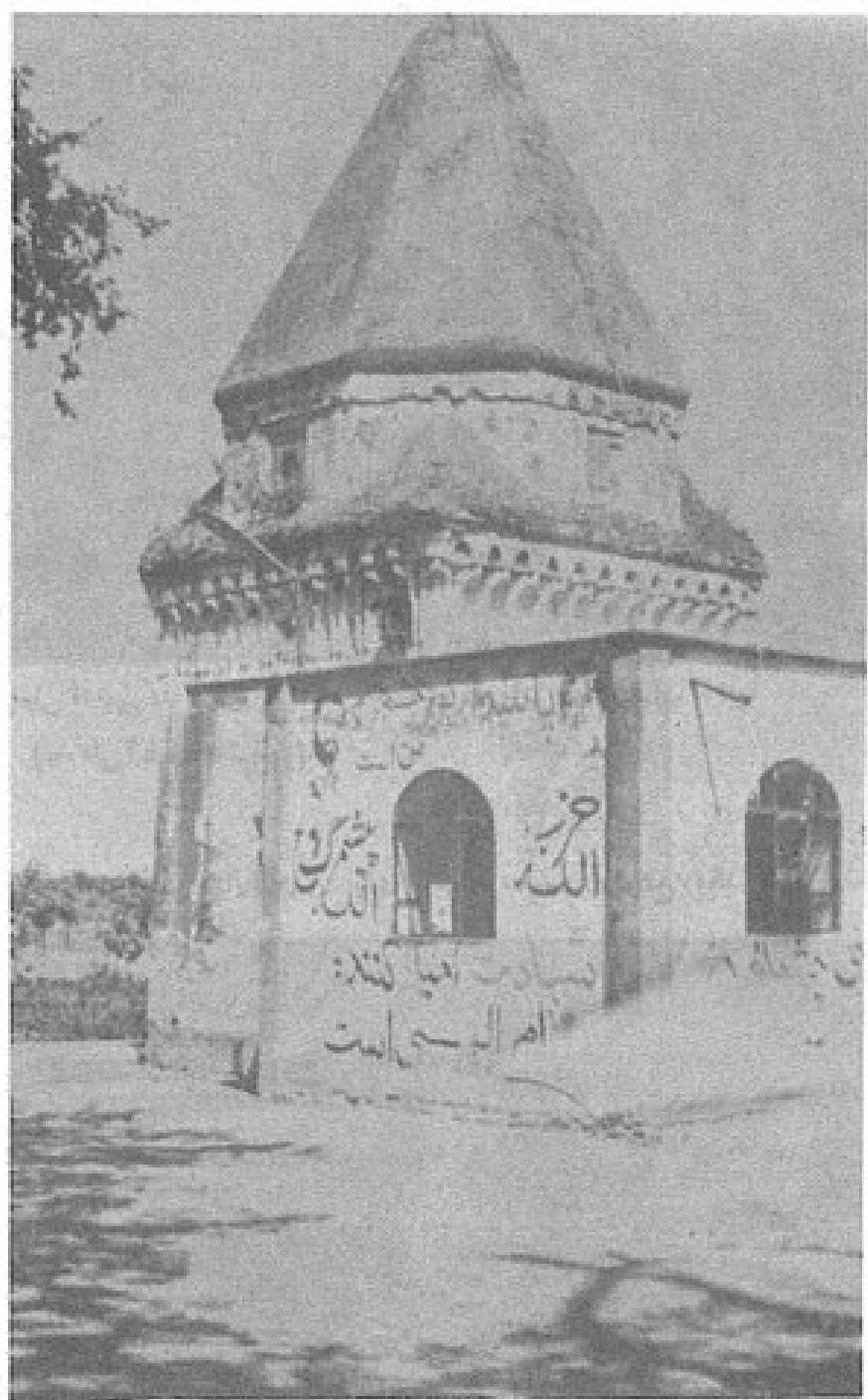

مکن شماره ۱۷۹: بای اصلی اسمازاده بهمن در دمکده چبه (جنبه) علاری.

عکس شماره ۱۸۰: پل فدیسی آجری میان دو گردنهای باین رسم و استرایادی معاهله نثاری.

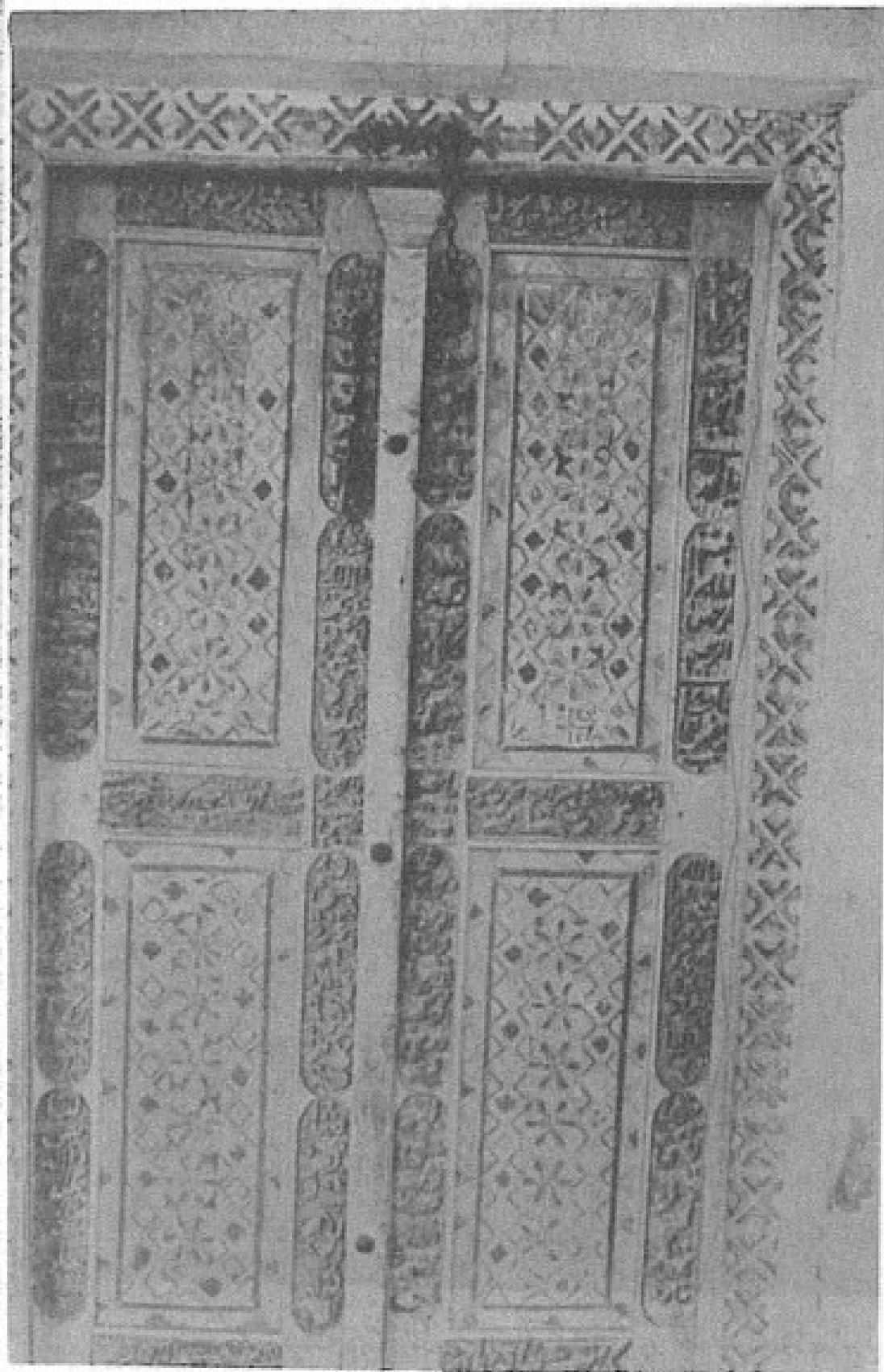
عکس شماره ۱۸۱: بنای سید محمد زرین نوالی در چهارگانی
علی آباد شاهی (= علی آباد = قائم شهر).

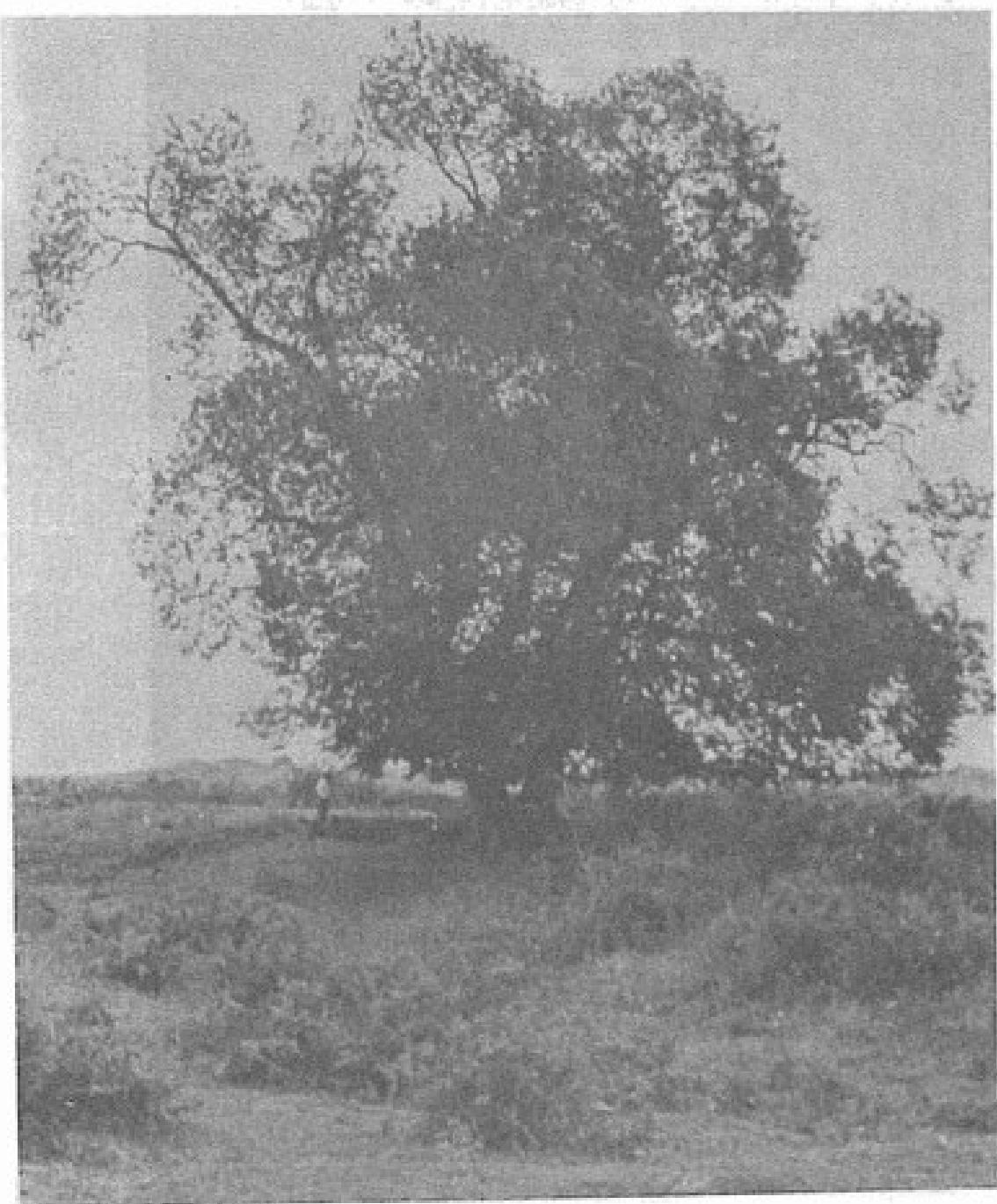
عکس شماره ۱۸۲: پلی آردیس در سراج کلا از دهکده های جویبار گیلخواران شاهی،
(= خلی آباد = قائم شهر).

عکس شماره ۱۸۳: بنای امامزاده محمد در مرتع دهکده لاریم گیلخواران شاهی.

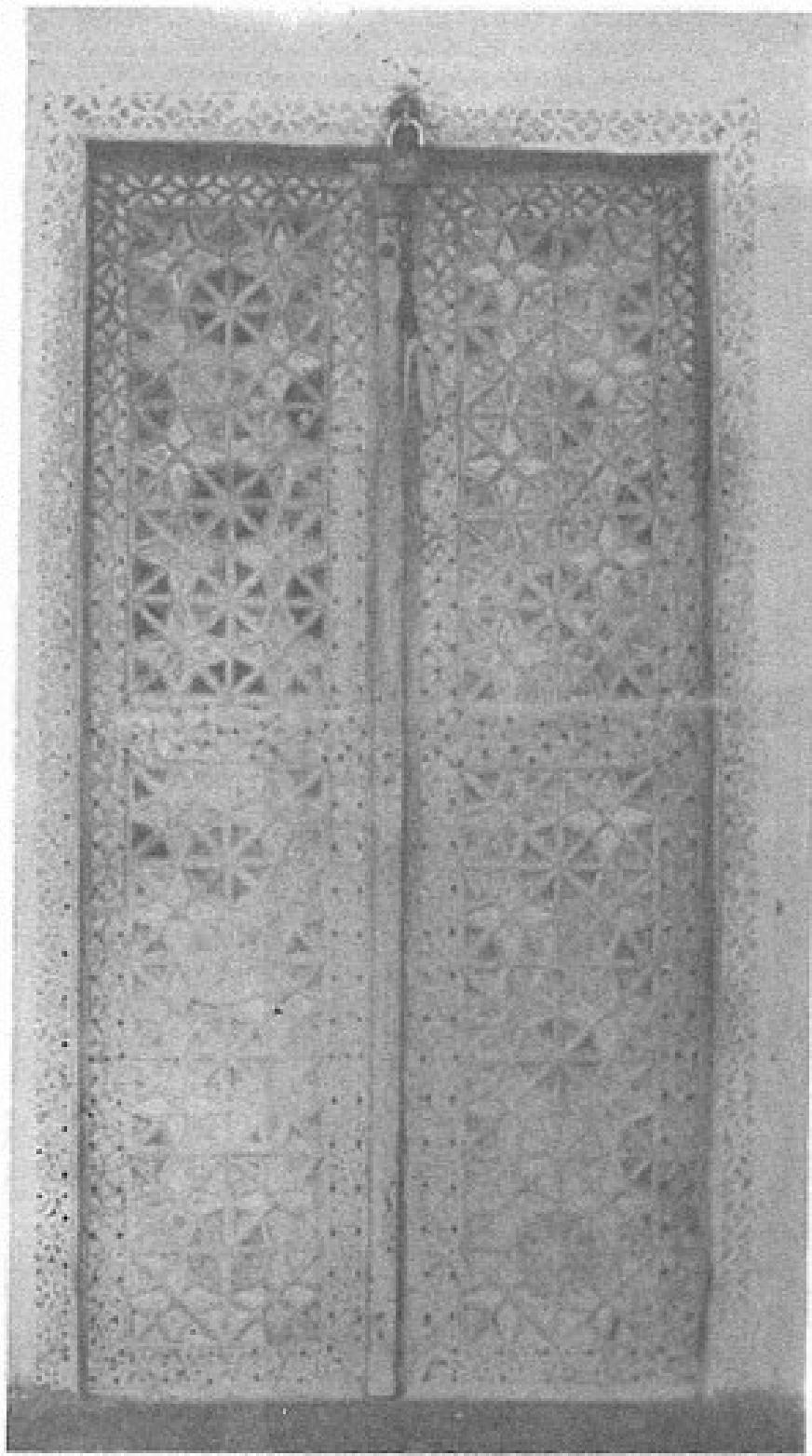

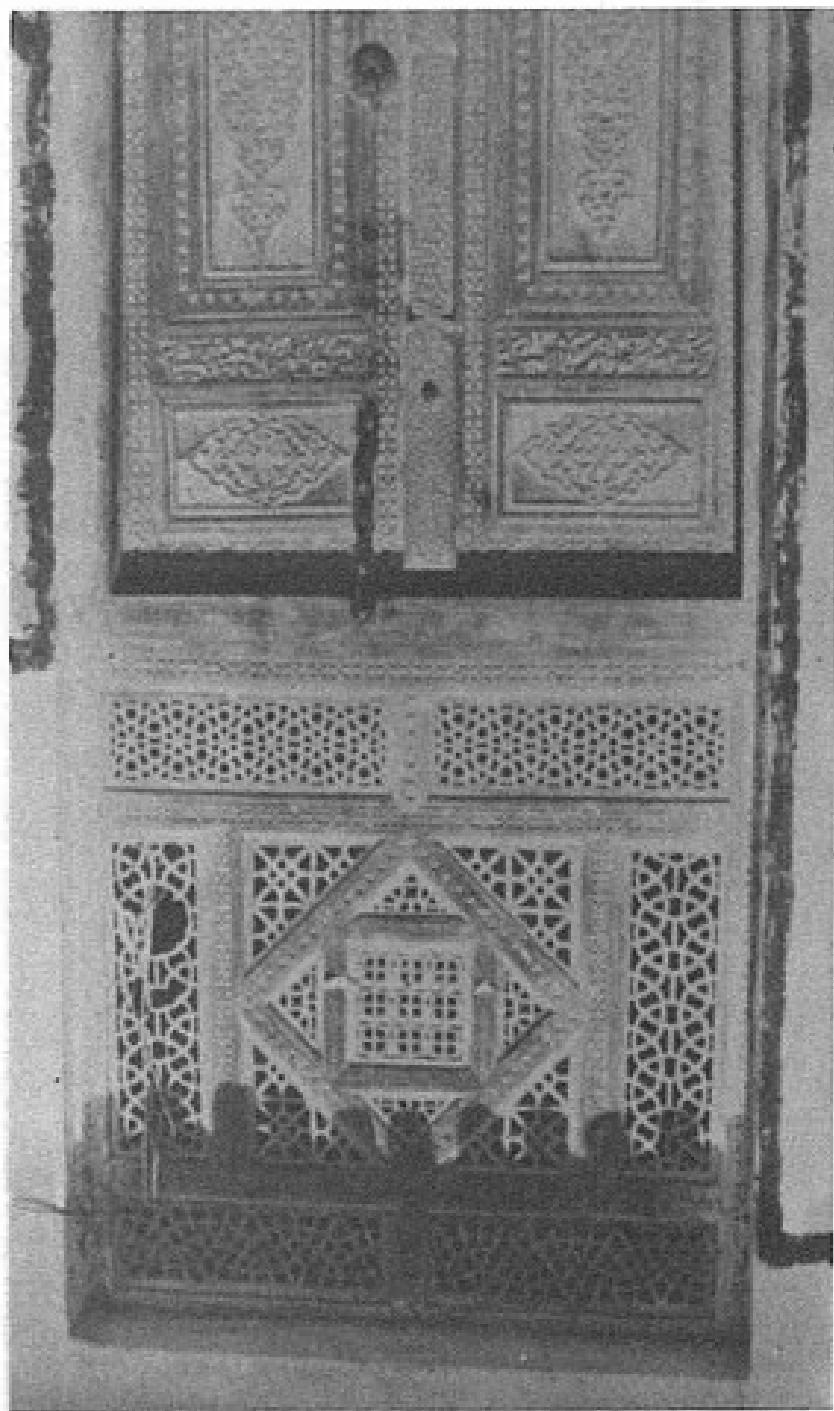
عکس شماره ۱۸۴: در ورودی امامزاده محمدزاد در مربع دهکده لاریم گیاخواران شاهی.

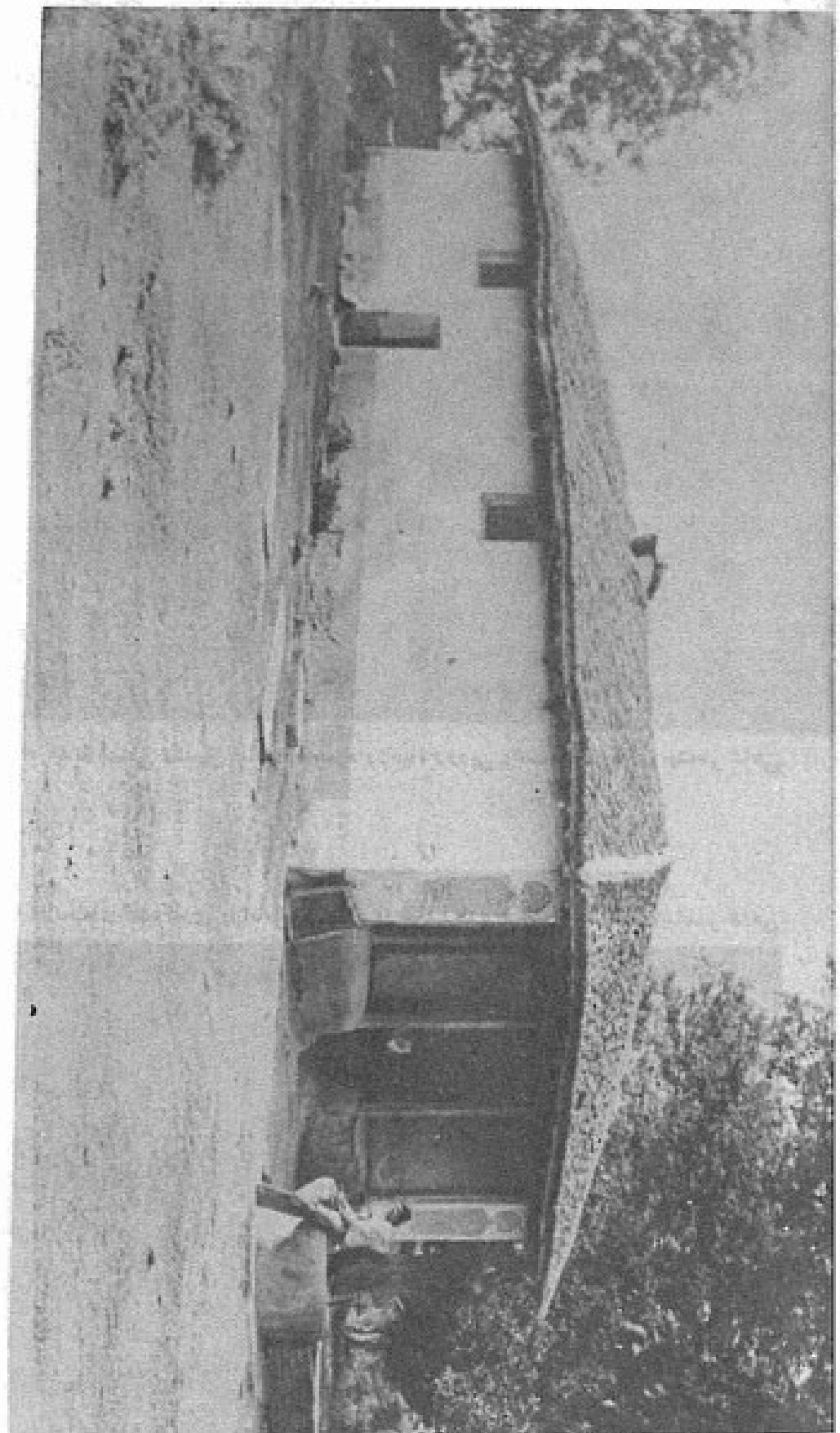
عکس شماره ۱۸۵: درخت اوجای کهنسالی در امامزاده محمود در منبع دهکده لاریم
گیلخواران شاهی.

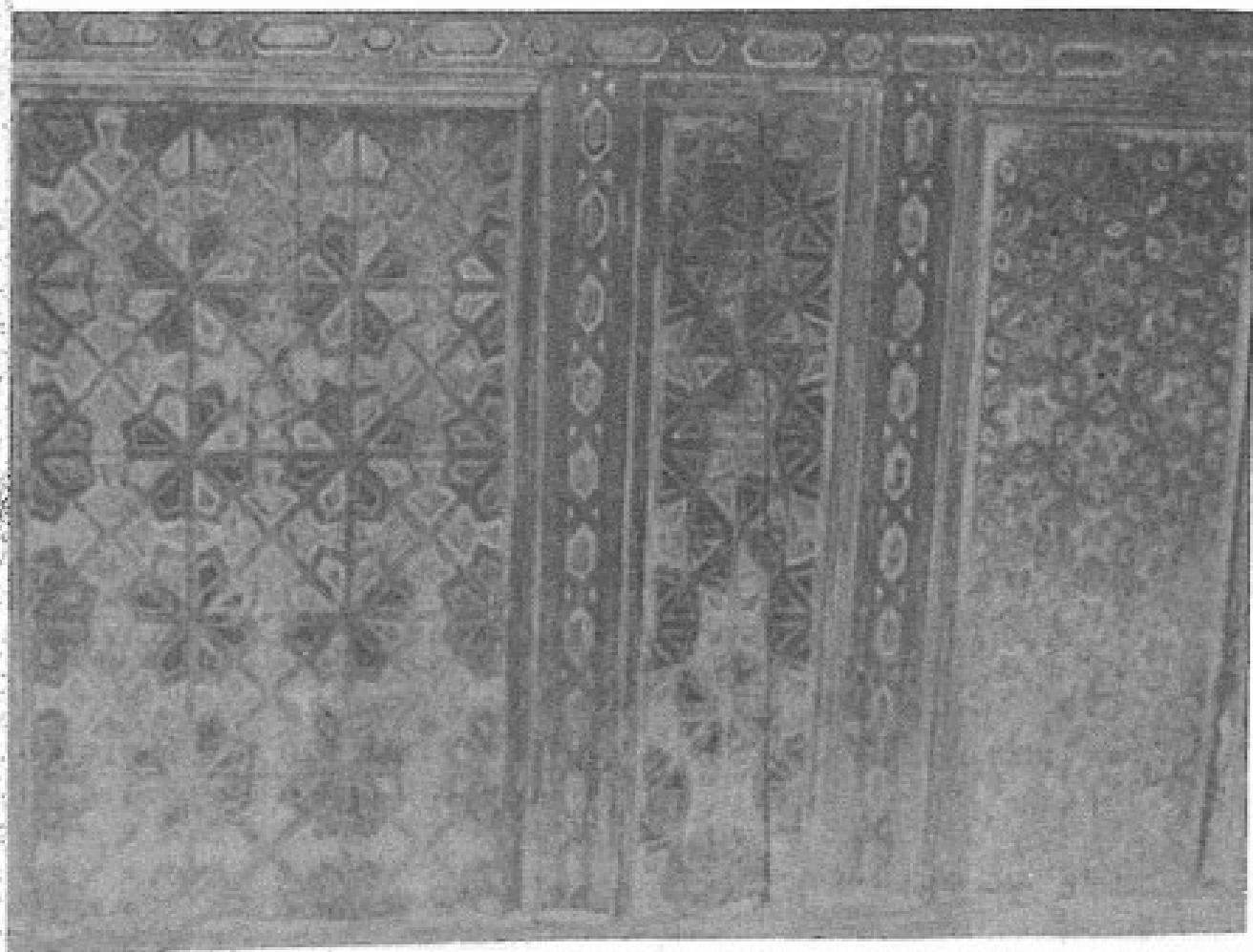
عکس شماره ۱۸۶: در ورودی بقعة سید زین العابدین در دهکده
سید زین العابدین آن لخواران شاهی.

عکس شماره ۱۸۷: در ورودی بقعه امامزاده قاسم در دهکده المشیر
نوگردانی شاهی (قائم شهر).

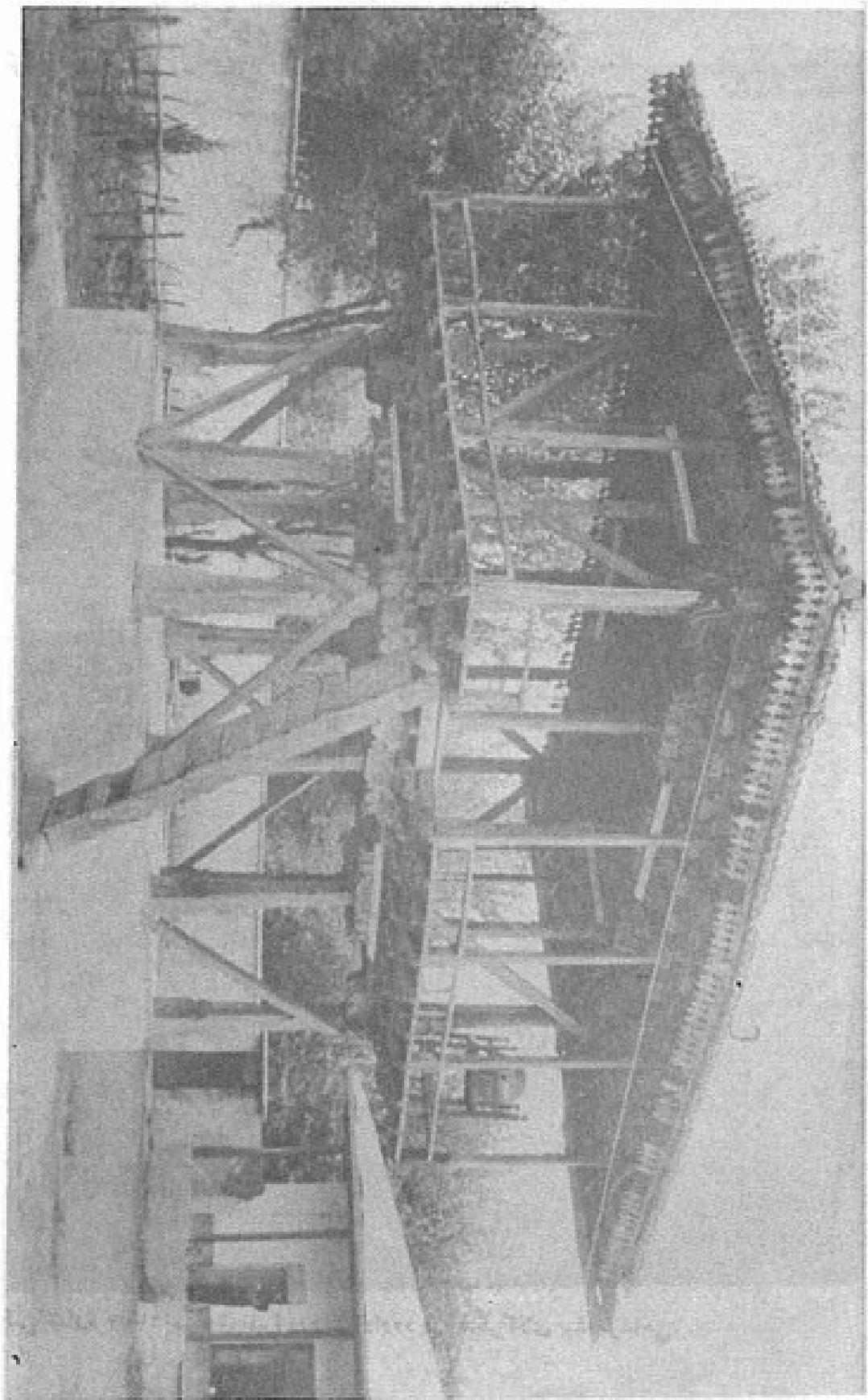
عکس شماره ۱۸۸: شهره شیخ طرسی در اراضی دمکن شیخ کلی از زمکنهای پالانجن علی آباد دامنه.

عکس شماره ۱۸۹: بدنه شالی صندوق امامزاده حمزه در سیاه رو دیگر دشت آهنگر کلای بیشتر شاهی.

عکس شماره ۱۹۰: نخه‌ای گنده‌گاری در امامزاده حمزه در سیاه رو دیگر دشت آهنگر کلای بیشتر شاهی.

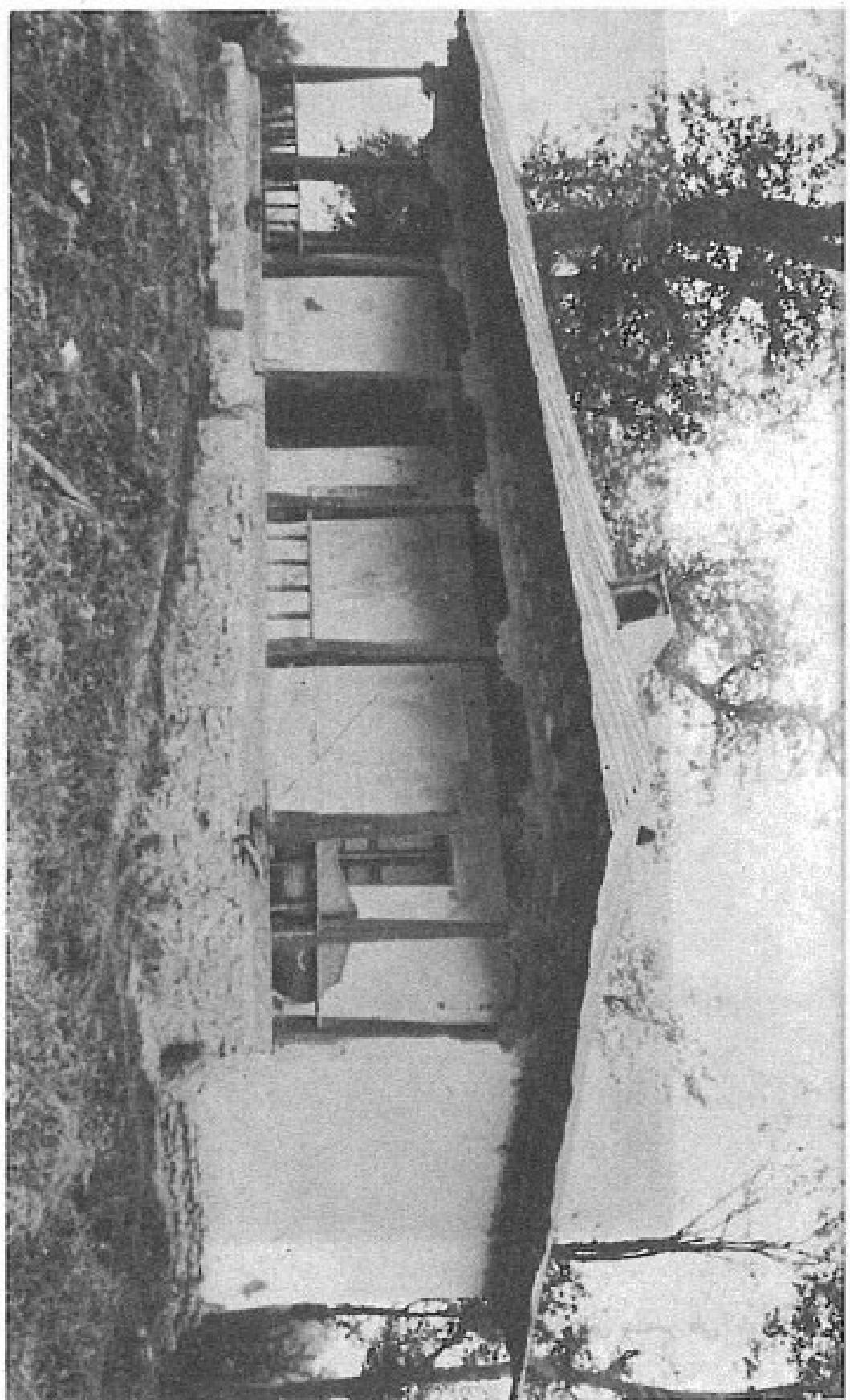

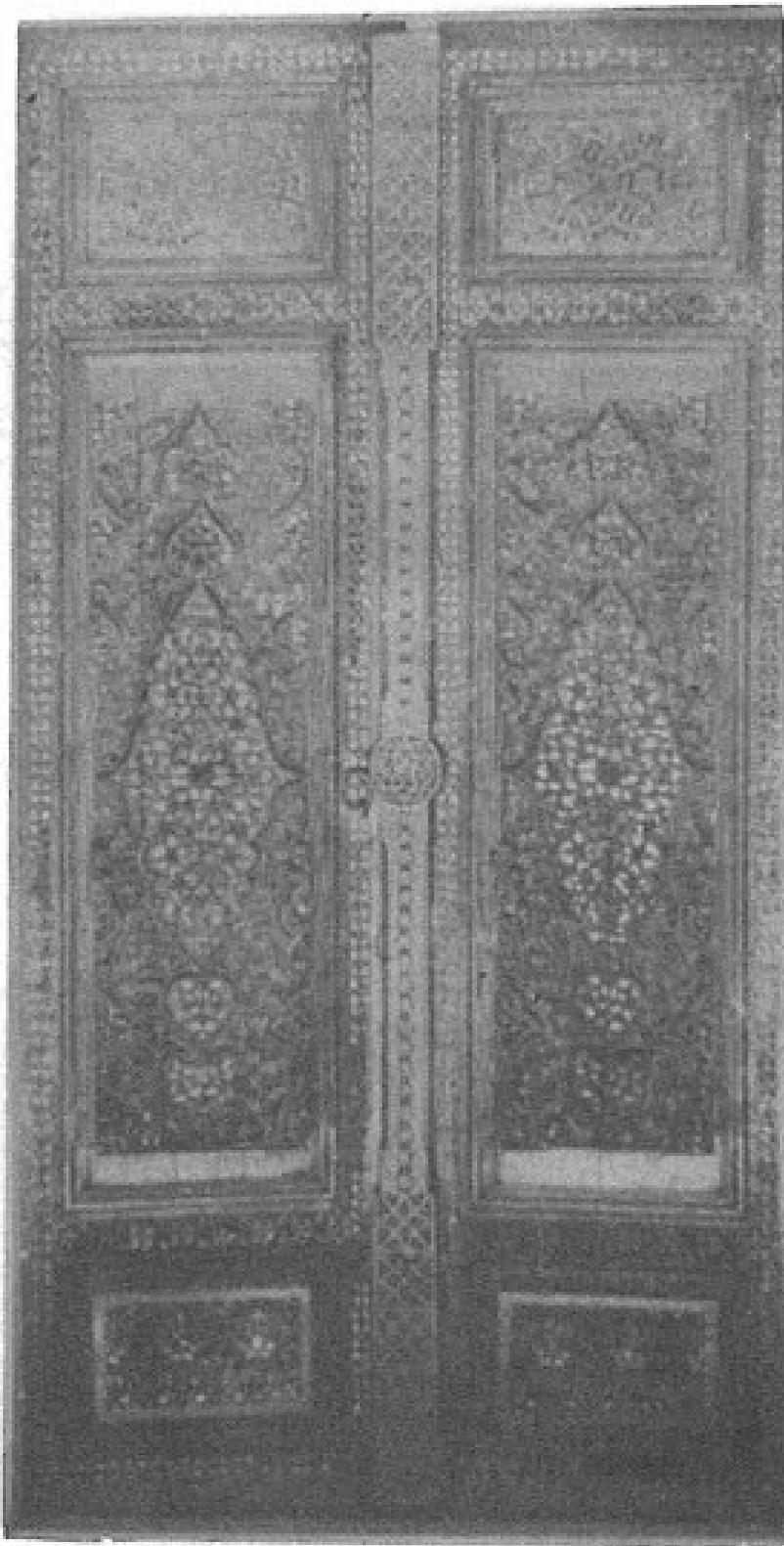
عکس شماره ۱۹۱: سفارت تکیه آمدورگلای بیشتر خامی (=علی آباد= فانم شهر).

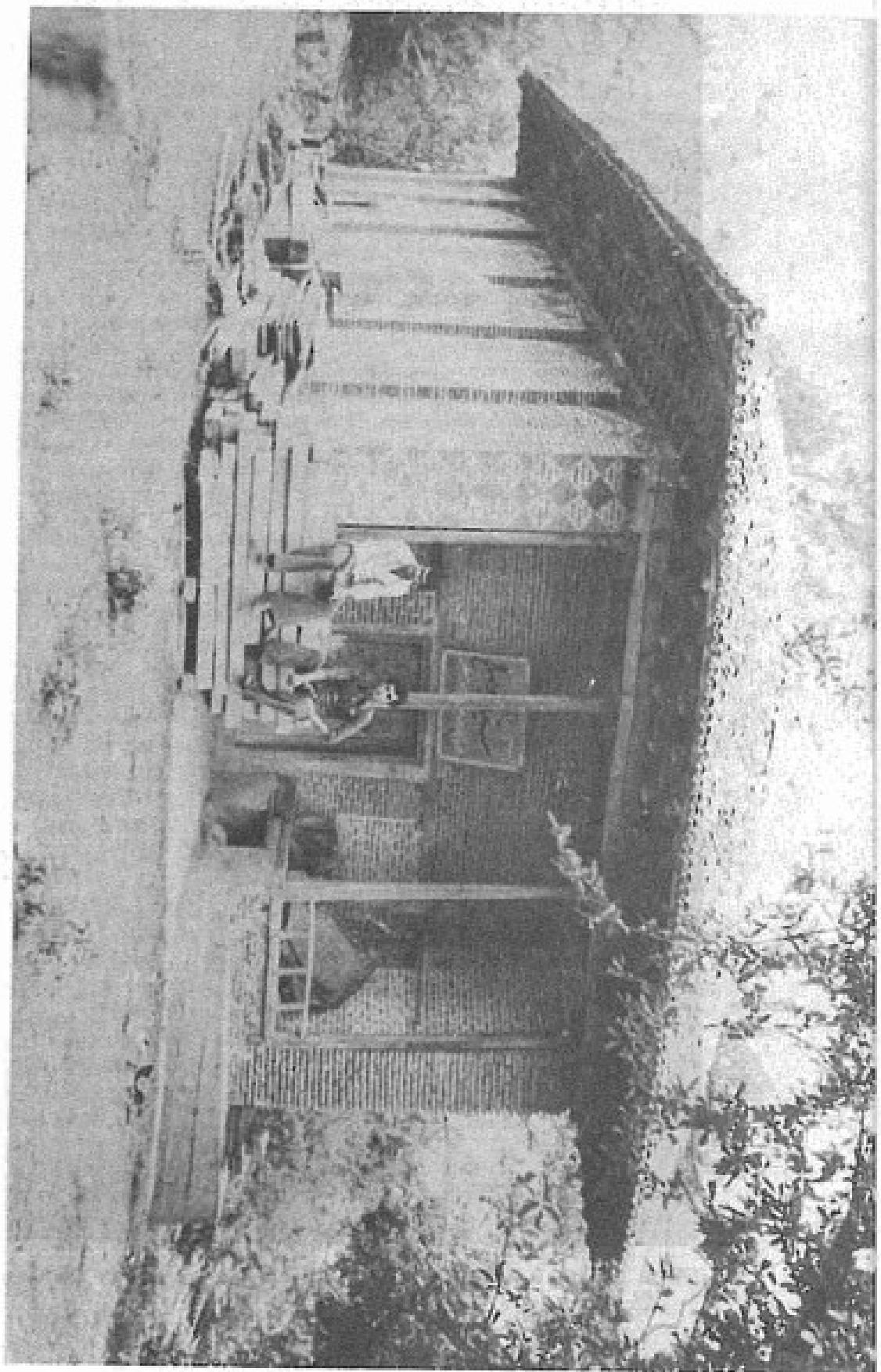
عکس شماره ۱۹۶: صندوق میرزا درویش داورد در آهنجگر کلای بیشه سر شاهی.

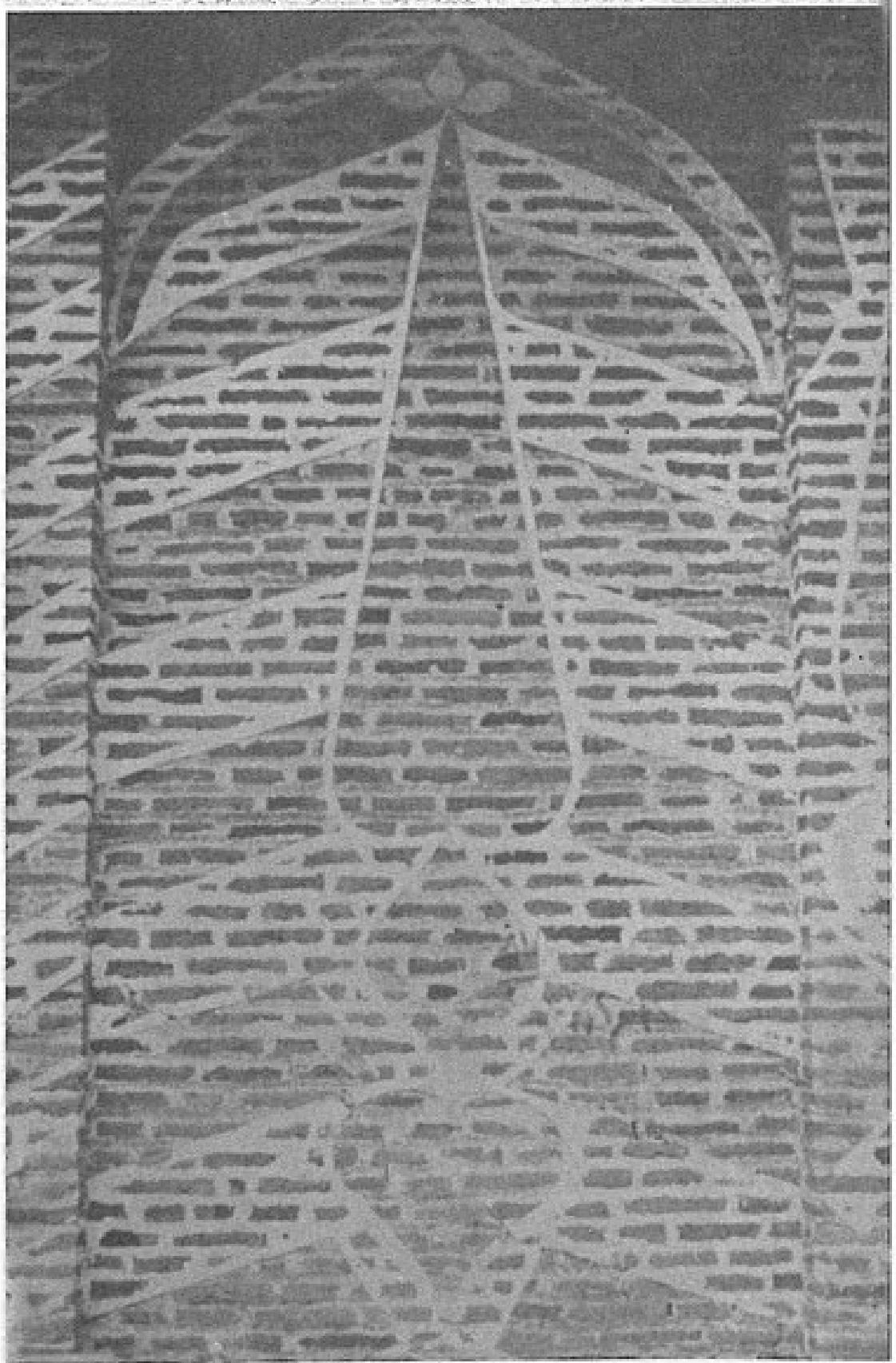
مکن شماره ۱۹۲: پلک خانه از هنرمندانی پندر راهی.

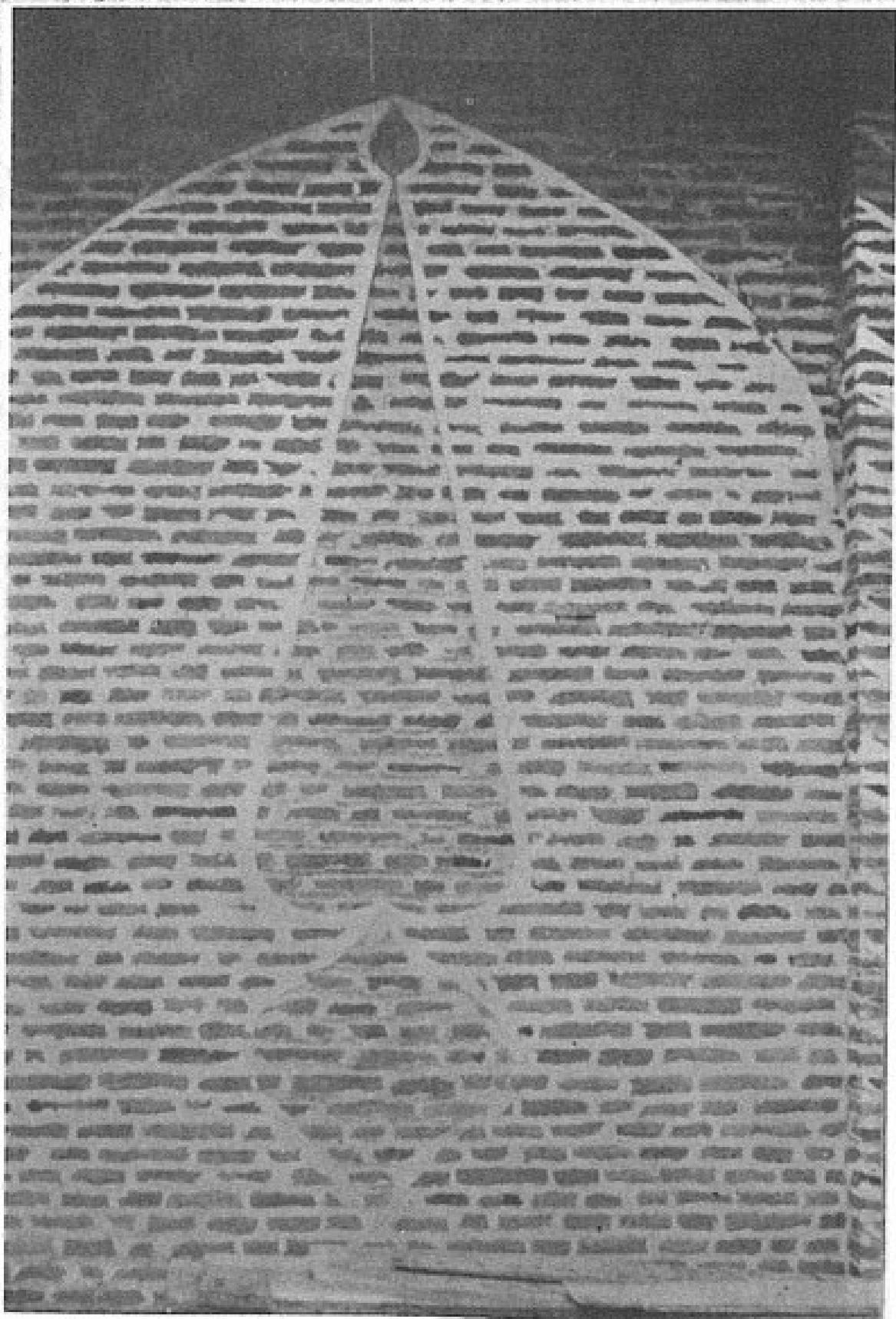
عکس شماره ۱۹۷: در ورودی بقعة عباس رضا در کوتا ازدهگنده‌های پیشمر علی آباد.

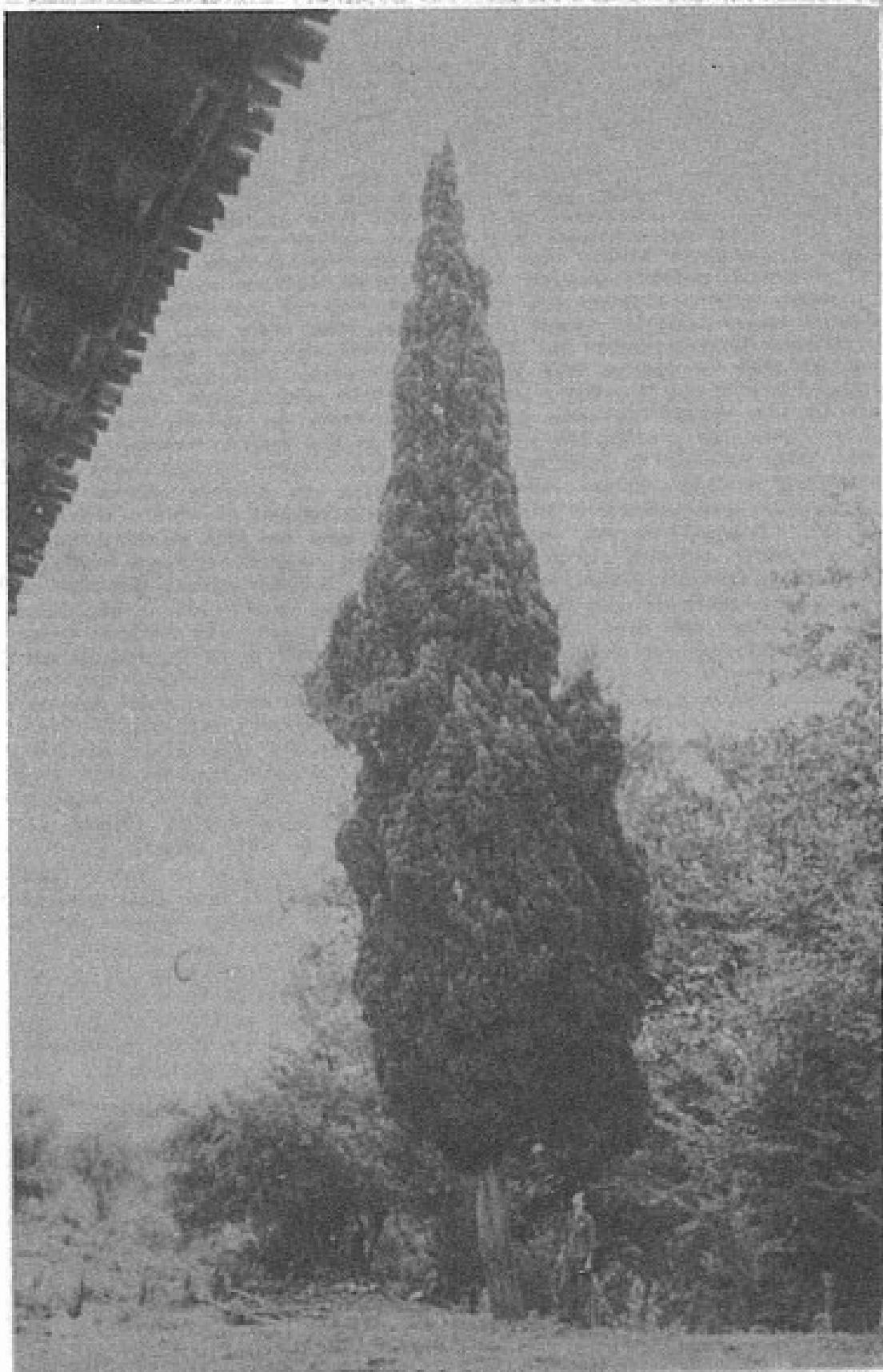
عکس شماره ۱۹۵: پنجه سیده ایو صالح در مله از روستاهای ریشمیر علی آباد.

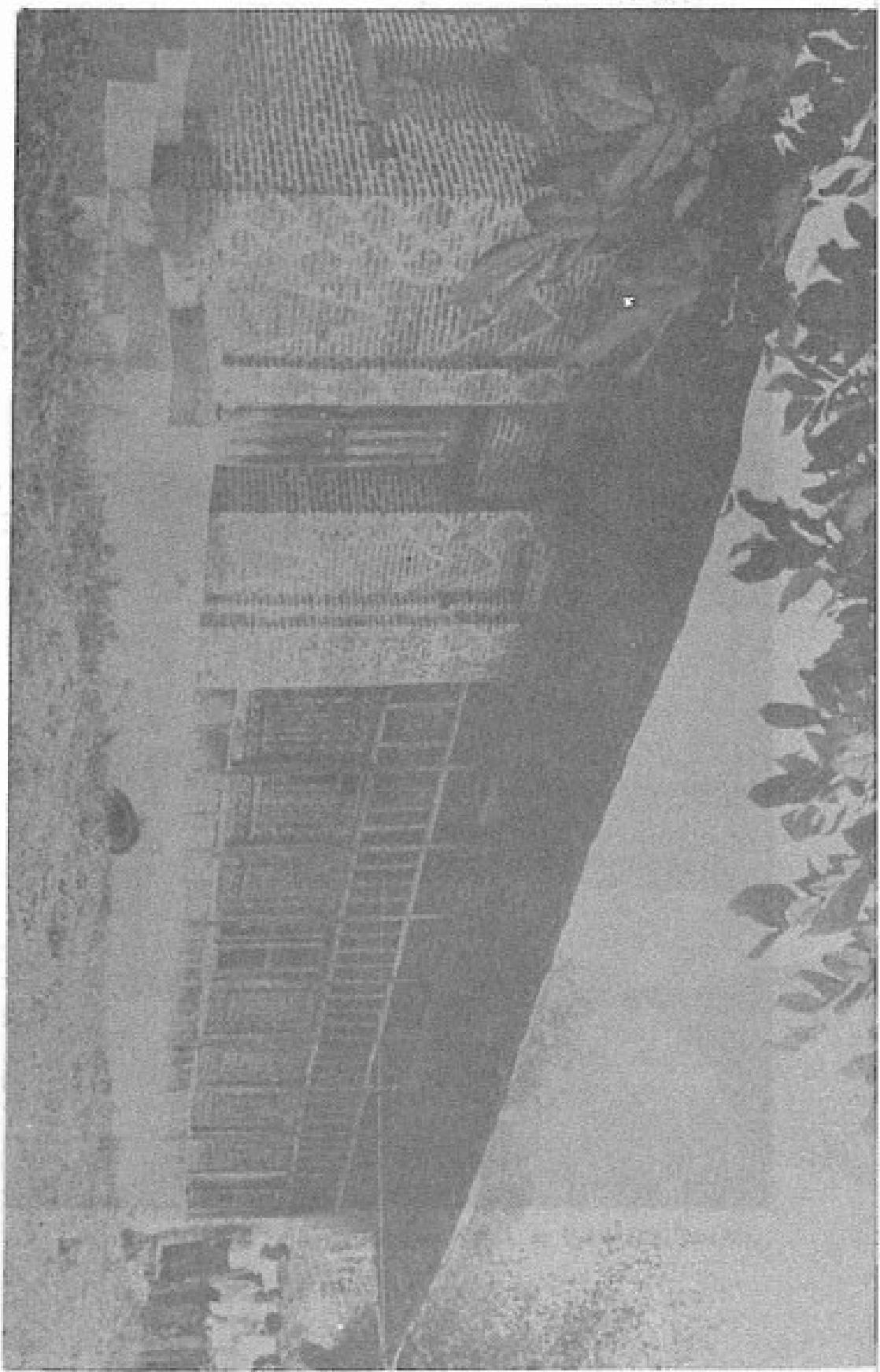
عکس شماره ۱۹۶: نقش و نگار دیوار چهل سید ایوب صالح در ملکه ازدهکده های روسته سر علی آباد.

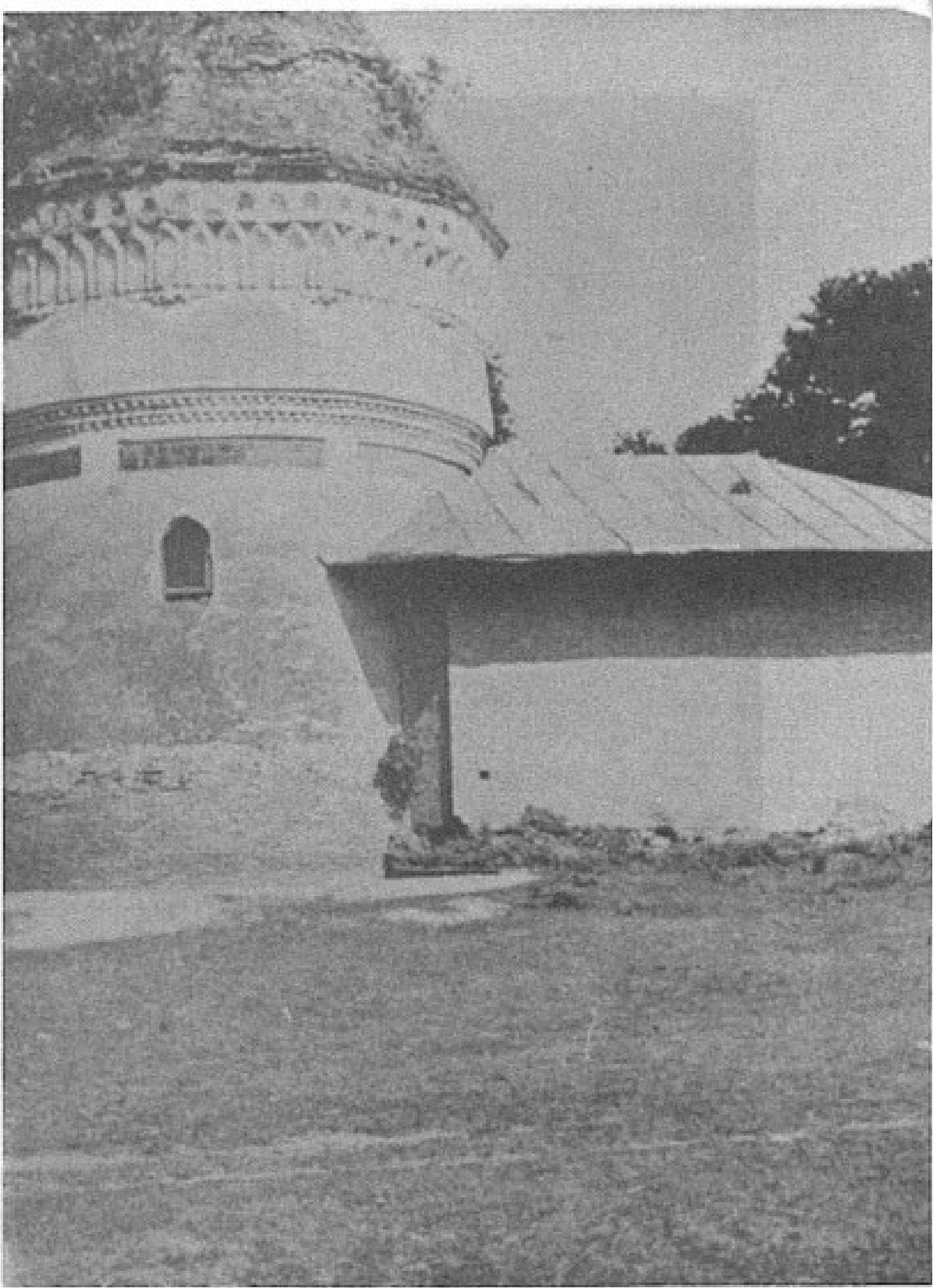

عکس شماره ۱۹۷: نقش و نگار دیوار بقیه سیده ابی صالح در مله از دهکده های پیش سر علی آباد

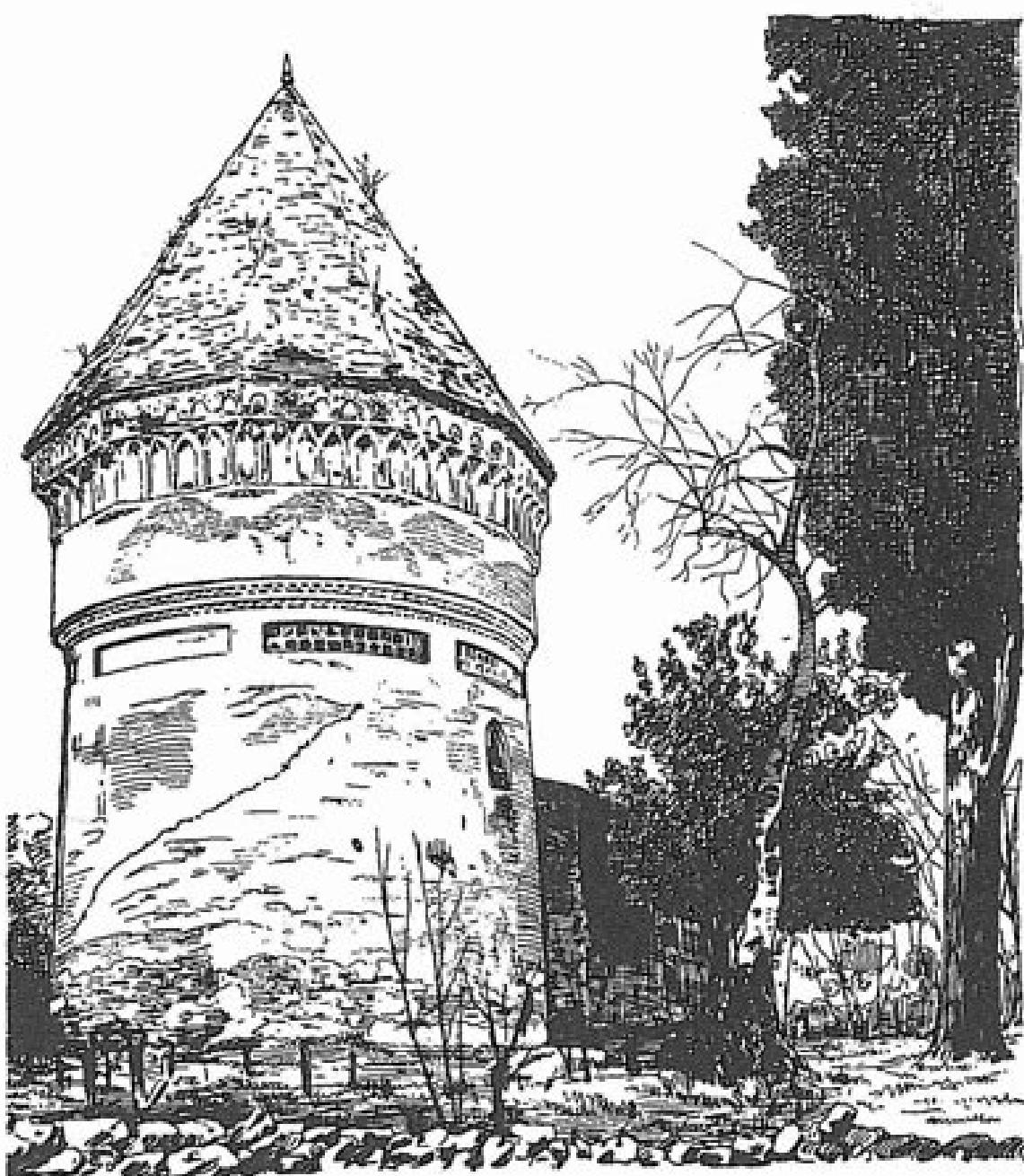

عکس شماره ۱۹۸ : سر و بقیه سید ابو صالح در مله از دهکده های بخشسر علی آباد

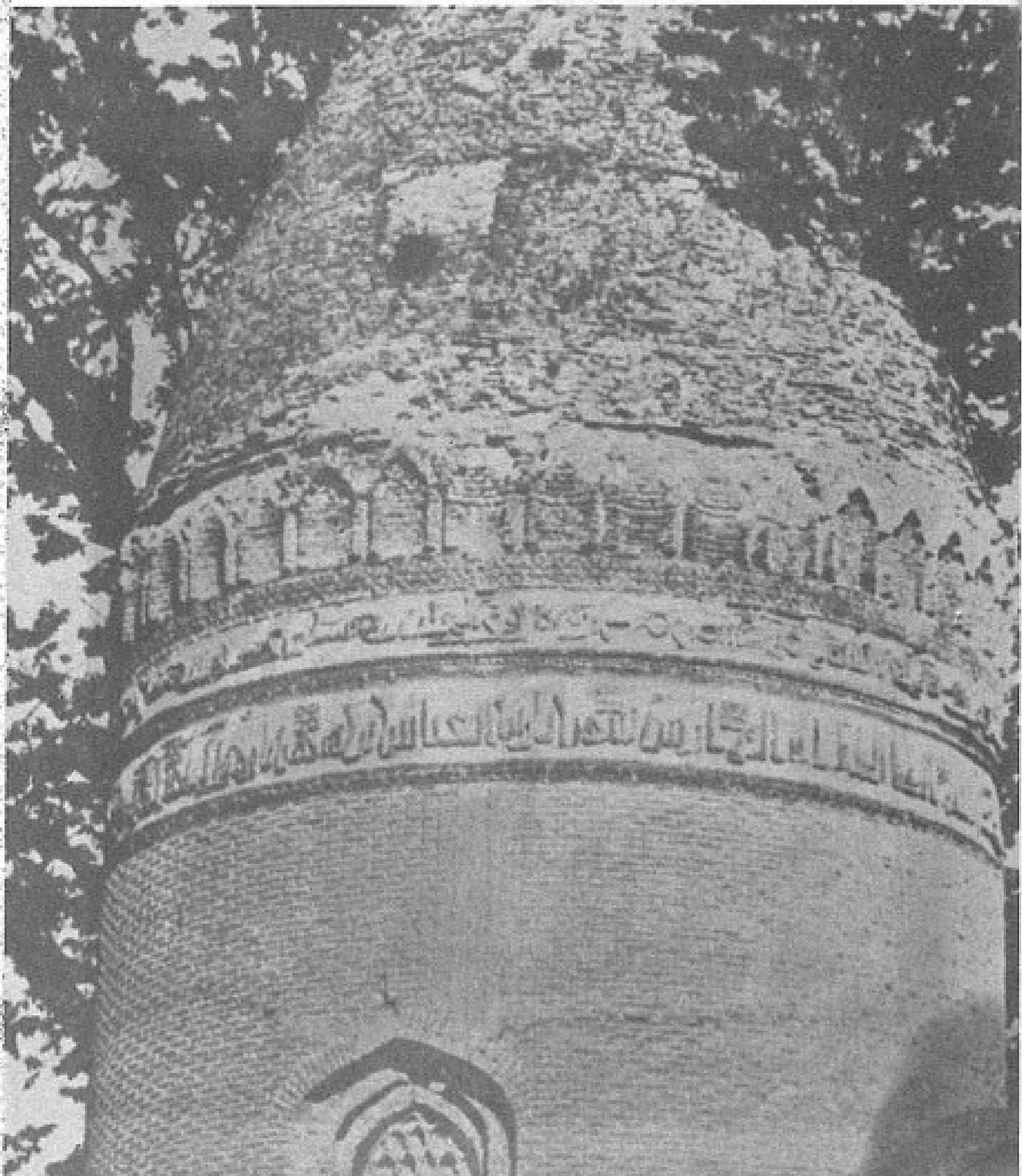

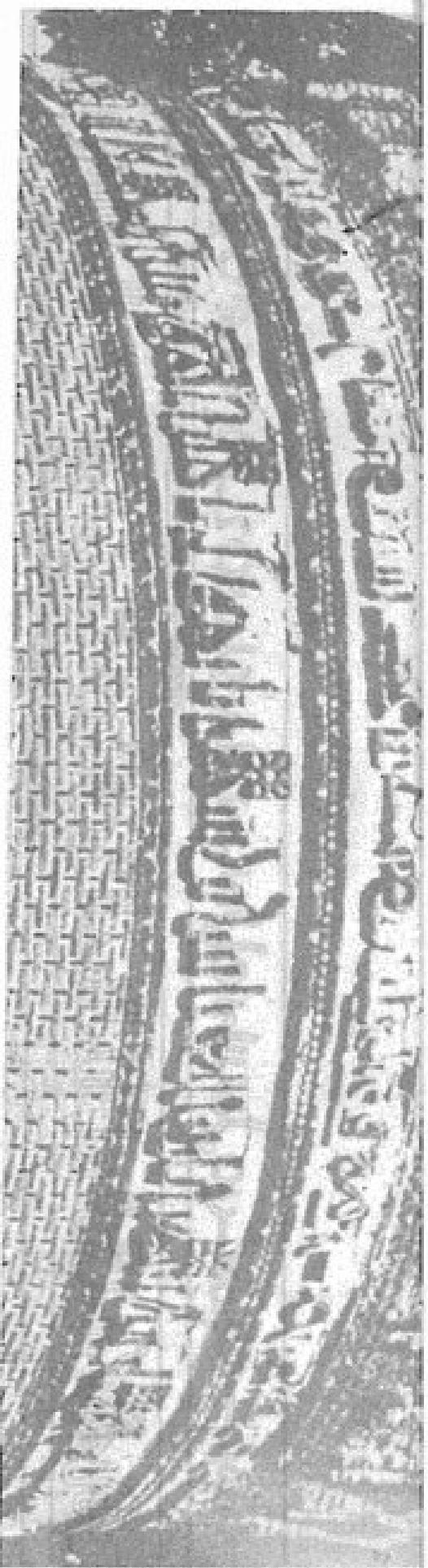
عکس شماره ۲۰۰ بنای امامزاده قاسم در عیسی خندق = ایاندو = ایاندوق کارگاه شاهی.

عکس شماره ۲۰۱: طرحی از دورگان از امامزاده قاسم در عیسی خندق = ایجادگار کنده شاهی.

عکس شماره ۲۰۲: برج لاجیم در کسلیان سوادکوه علی آباد (شاهی).

عکس نسخه ۳۰۲: کیمیای مرع لاجم به خط کوفی در باری در گلستان سواد کروی آباد.

عکس نشانه: ۲۰: کتبهای برج لام به خاکو و بهلوی در کتابخانه ملادکوه علی آزاد.

لَمَّا رَأَى الْمُؤْمِنَاتِ يَرْكَبْنَ الْمَلَائِكَةَ فَأَنْهَا
لَهُنَّ مُنْزَهَاتٍ مُنْزَهَاتٍ مُنْزَهَاتٍ مُنْزَهَاتٍ

لَمَّا رَأَى الْمُؤْمِنَاتِ يَرْكَبْنَ الْمَلَائِكَةَ فَأَنْهَا
لَهُنَّ مُنْزَهَاتٍ مُنْزَهَاتٍ مُنْزَهَاتٍ مُنْزَهَاتٍ

لَمَّا رَأَى الْمُؤْمِنَاتِ يَرْكَبْنَ الْمَلَائِكَةَ فَأَنْهَا
لَهُنَّ مُنْزَهَاتٍ مُنْزَهَاتٍ مُنْزَهَاتٍ مُنْزَهَاتٍ

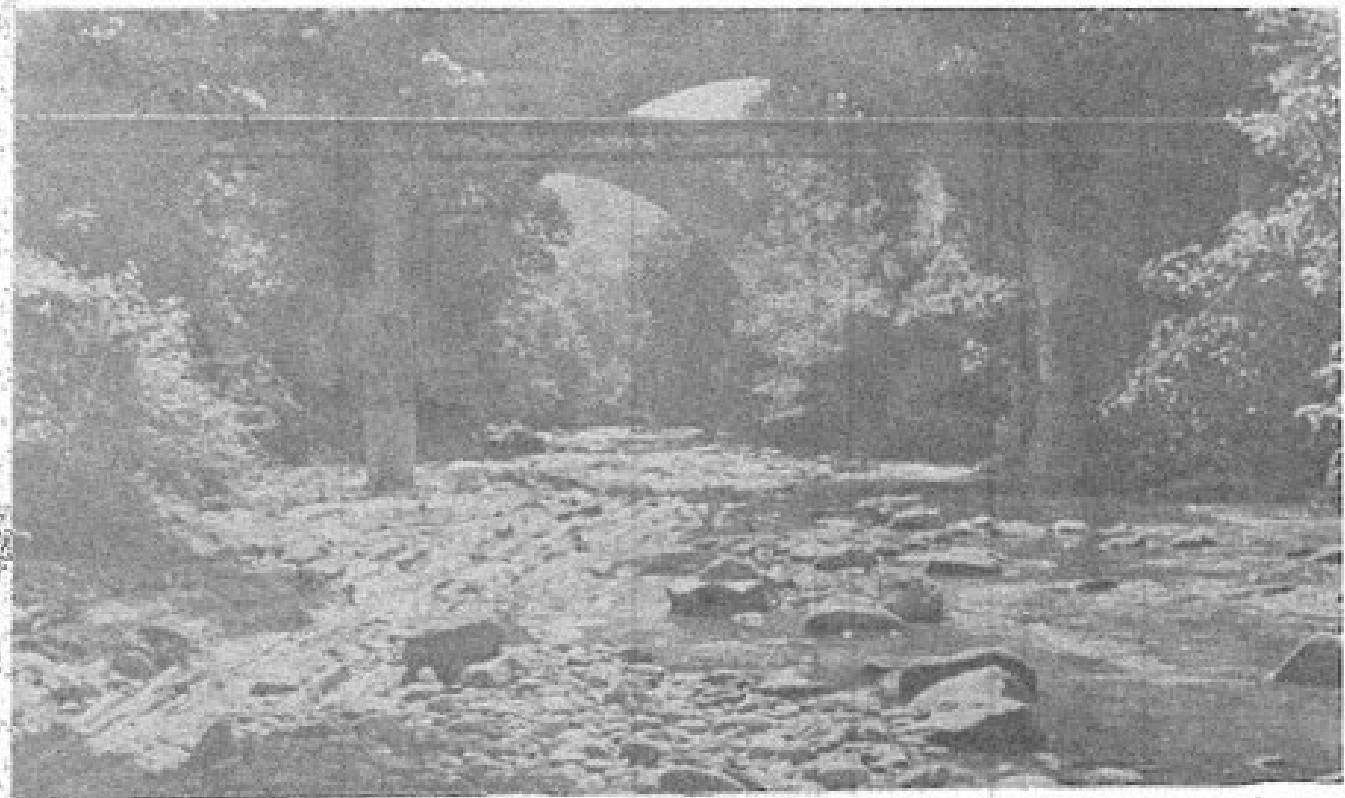
لَمَّا رَأَى الْمُؤْمِنَاتِ يَرْكَبْنَ الْمَلَائِكَةَ فَأَنْهَا
لَهُنَّ مُنْزَهَاتٍ مُنْزَهَاتٍ مُنْزَهَاتٍ مُنْزَهَاتٍ

مکتبہ دارا ۵۰۲ : نادیہ کوہا مرج لاہیم ۶۰ خطاطی در گلستان سوادکوہ می آباد۔

مکتبہ دارا ۵۰۲ : نادیہ کوہا مرج لاہیم ۶۰ خطاطی در گلستان سوادکوہ می آباد۔

مکتبہ دارا ۵۰۲ : نادیہ کوہا مرج لاہیم ۶۰ خطاطی در گلستان سوادکوہ می آباد۔

مکتبہ دارا ۵۰۲ : نادیہ کوہا مرج لاہیم ۶۰ خطاطی در گلستان سوادکوہ می آباد۔

عکس شماره ۲۰۶: بل شاه عباسی داخل شهرگاه سوادکوه علی آباد.

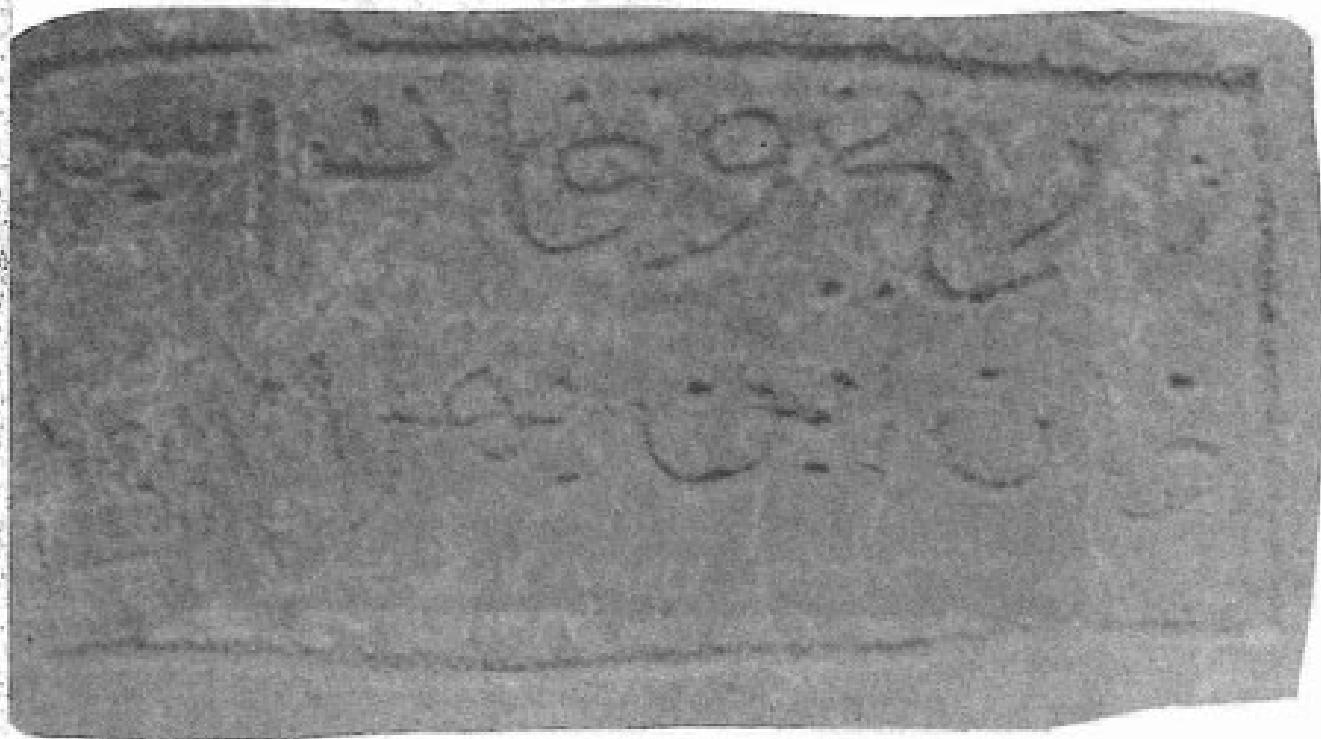
عکس شماره ۲۰۷: بل که از قدیم به نام شاهبور خوانده می شد کنار راه شهرگاه به علی آباد (شاهی).

عکس شماره ۲۰۸: در ورودی بقعة برنس رضا معروف به مشکل آقا،
در شکل از دهکده‌دای شیرگاه سوادکوه.

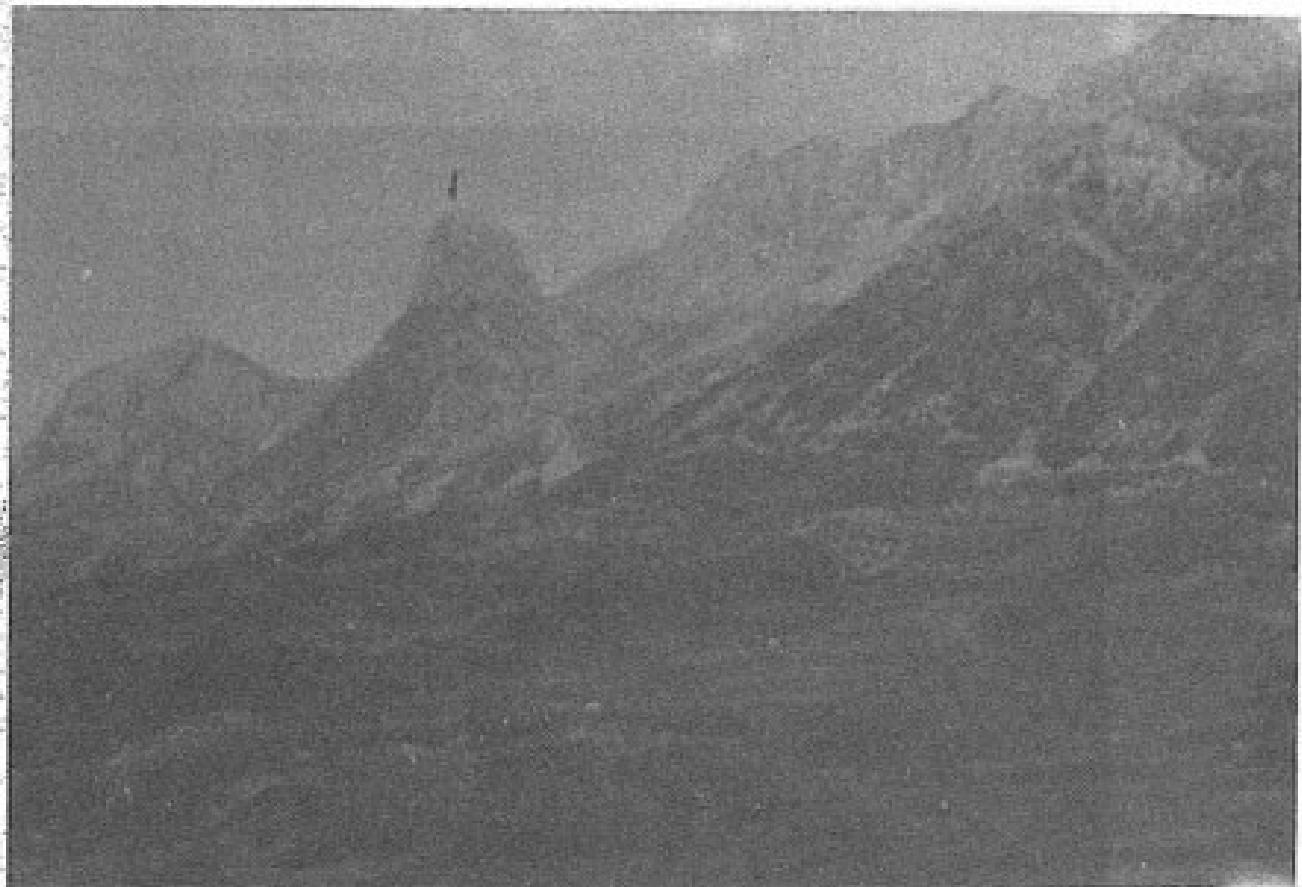
عکس شماره ۲۰۹: امامزاده زین العابدین
بر سر کوهی در روستای قادی کلای منزوك
در زیر اب سواد کوه.

عکس شماره ۲۱۰: سنگ قبر اسبو خان در سر راه لزو ره چرات در بیلاق بافت.

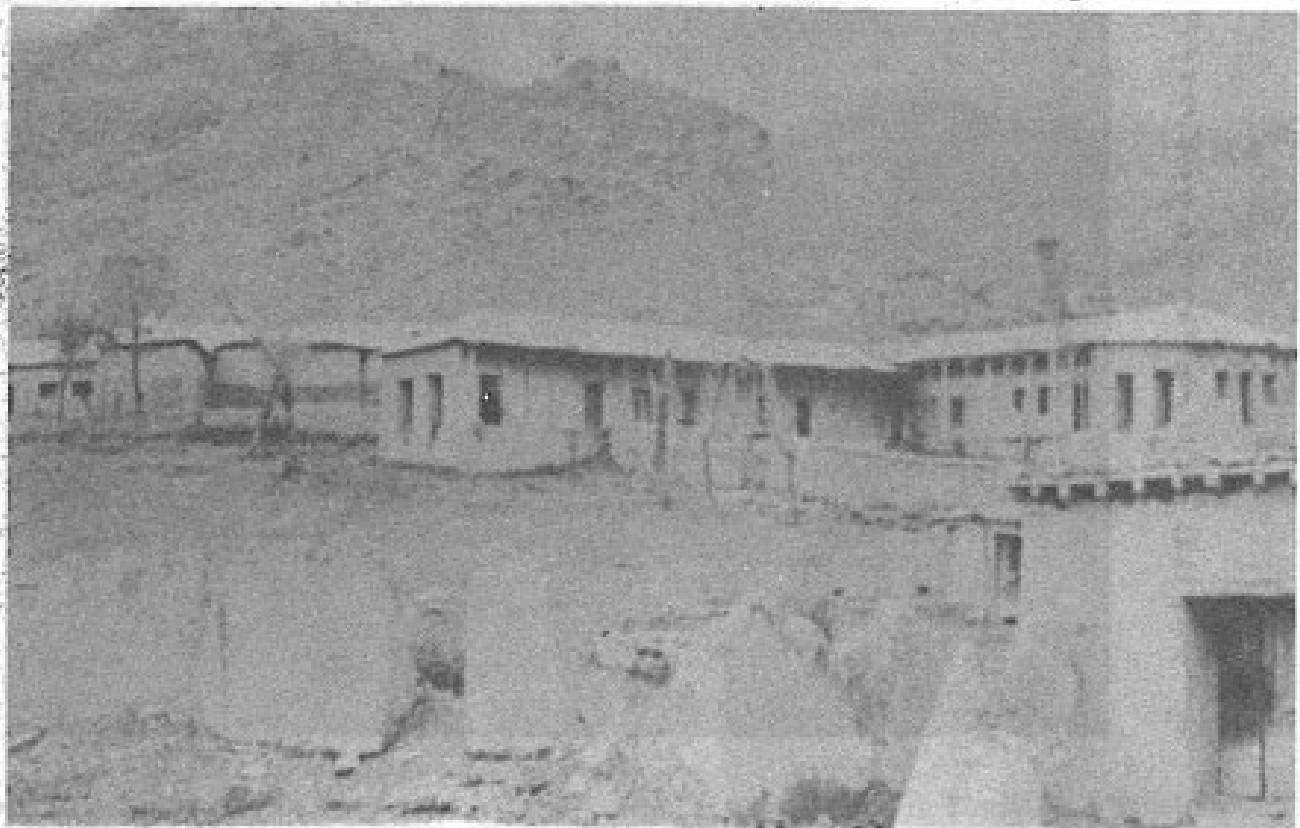
کرس پیاره ۱۱۱ : اینگاه سید شریف در دهکده جنگلی سرد کوه.

عکس شماره ۲۱۲: قلعه شاه نشین چرات نزدیک چرات ازدهکده‌های ولویی سوادکوه.

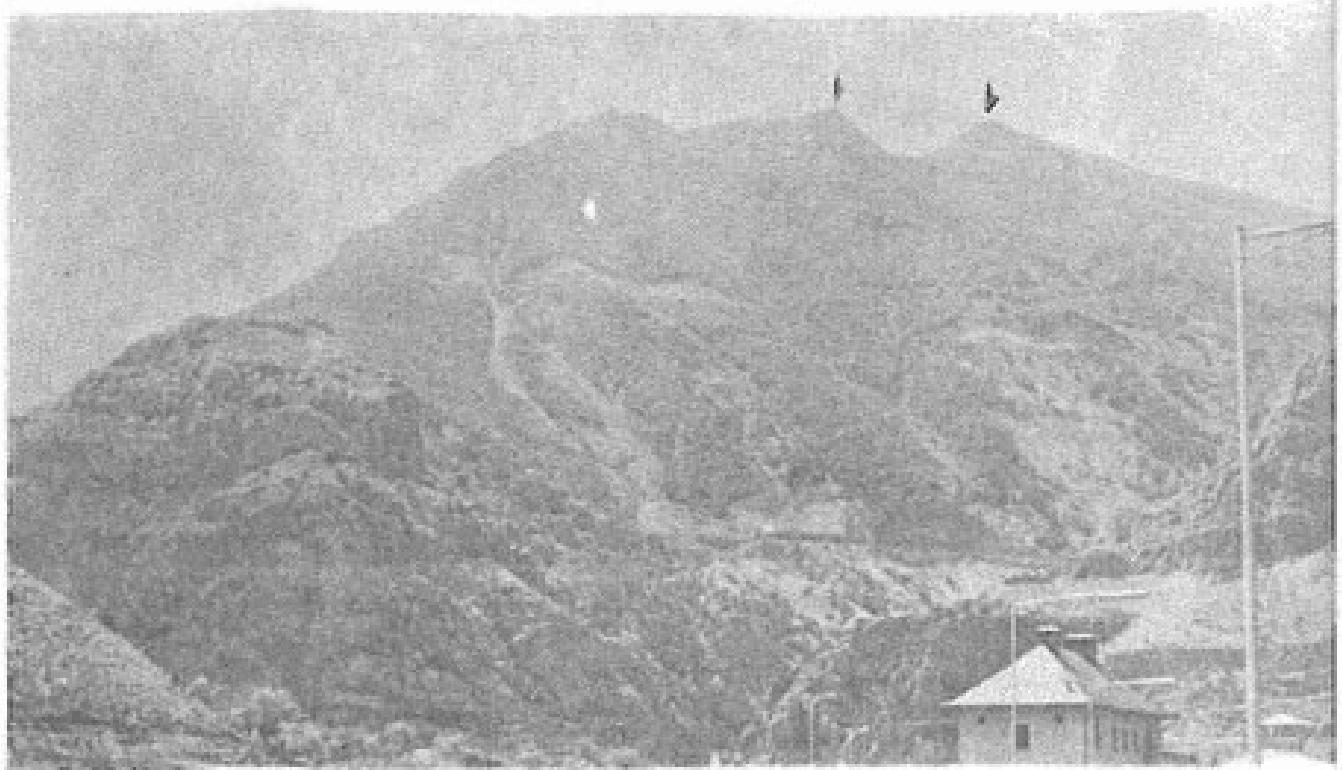
عکس شماره ۲۱۳: چرات پس از زلزله ۱۳۴۶ ه. ش. که در سال ۱۳۵۶ عکس برداری شد.

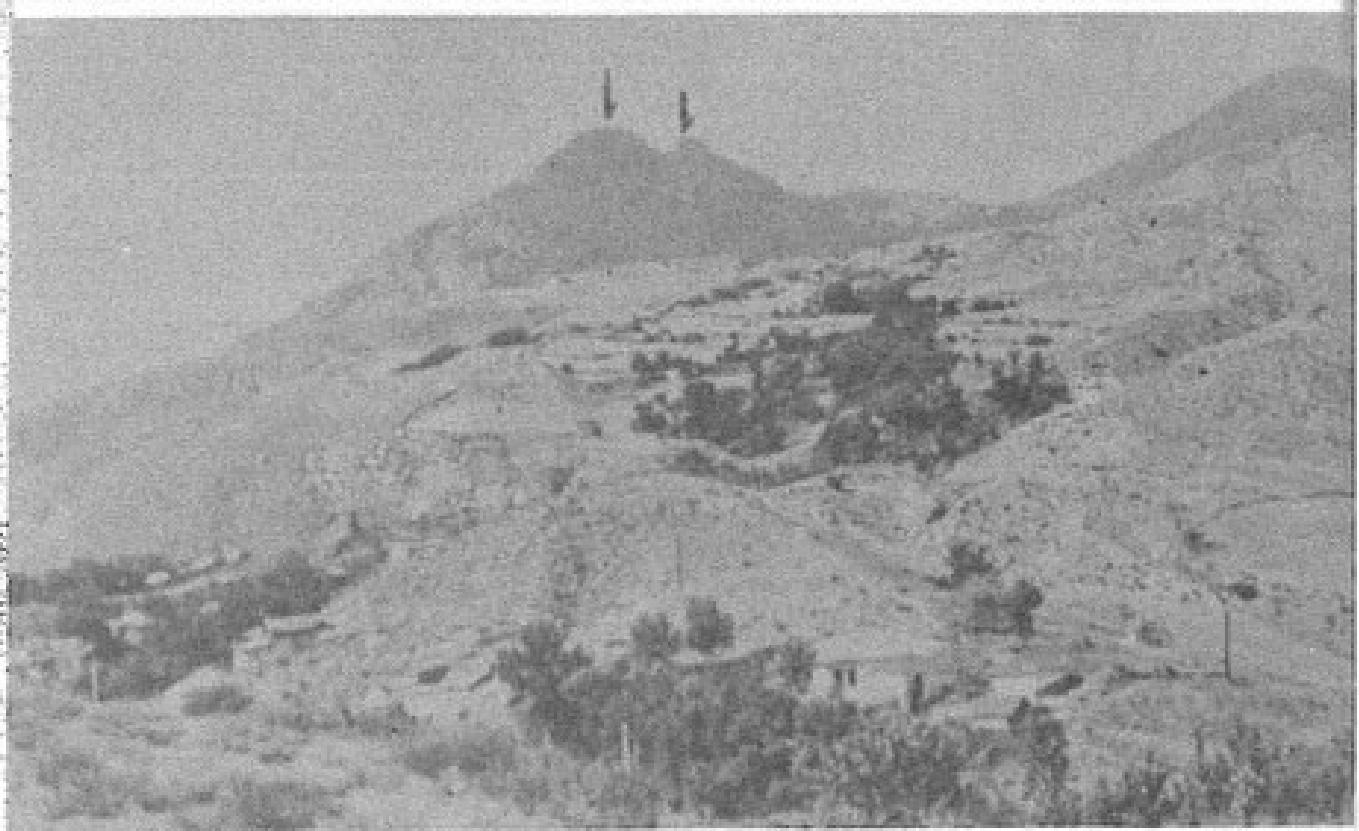

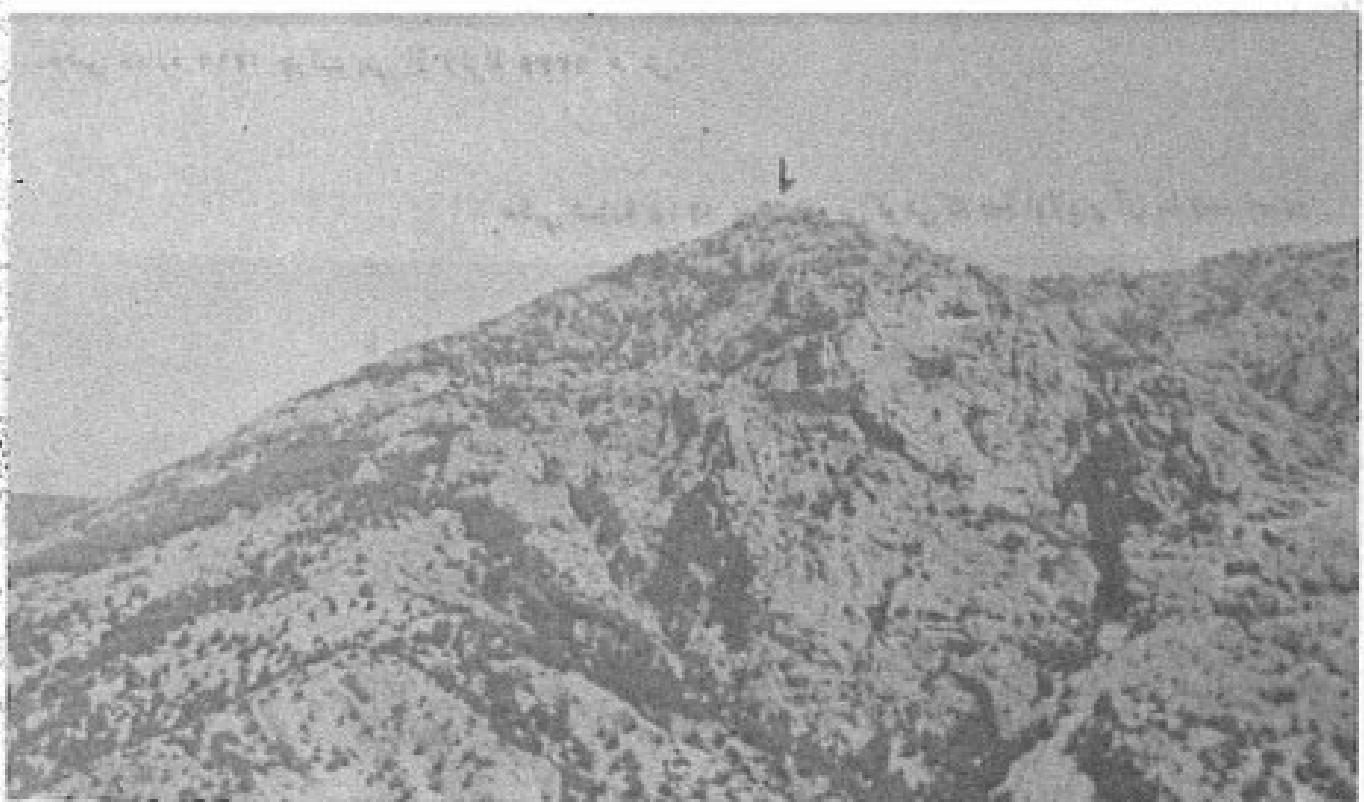
عکس شماره ۲۱۴: چرات پس از زلزله ۱۳۳۶ ه. ش.

عکس شماره ۲۱۵: نمای جنوبی کوهی که قلعه اولاد بر آن بنا شده است.

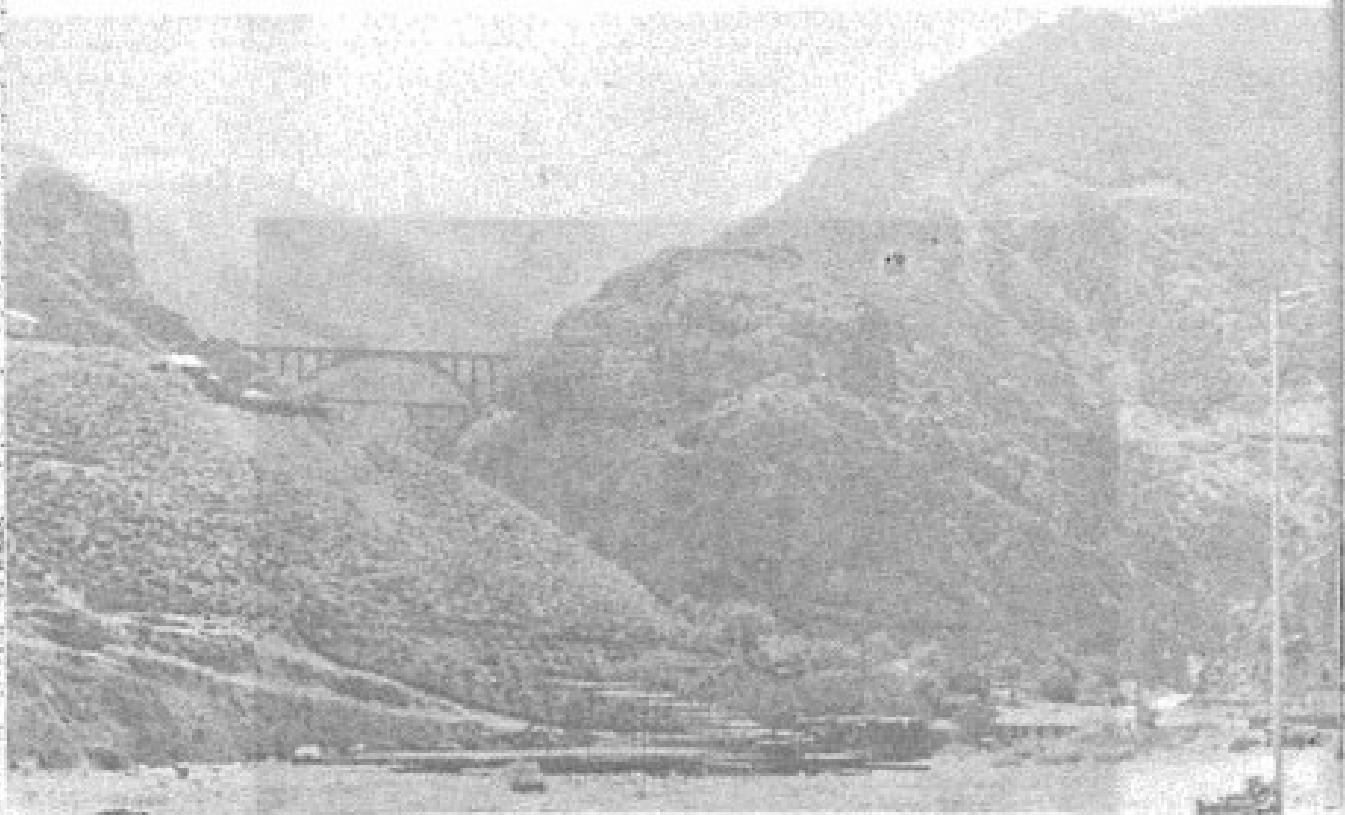

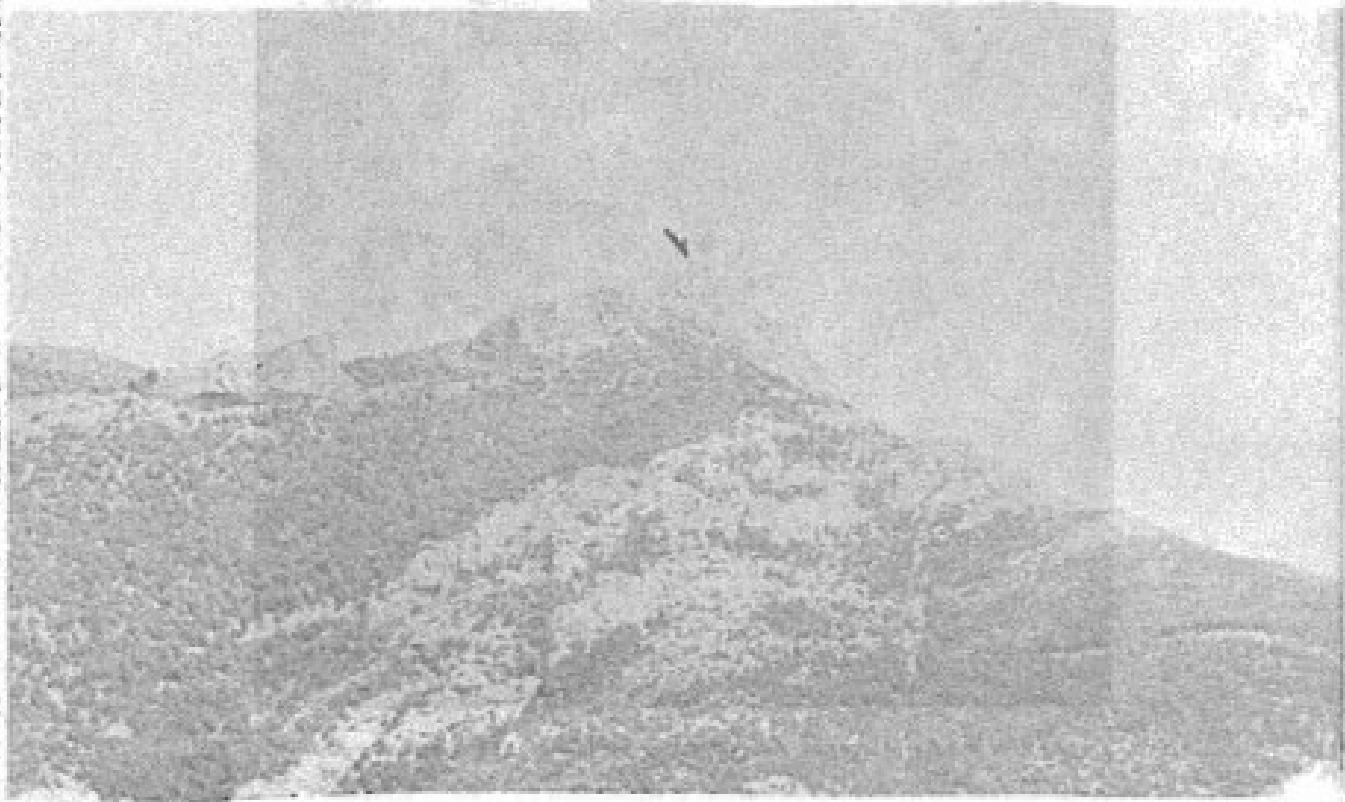
عکس شماره ۲۱۶: نمای دیگر از دو قله کوهی که قلعه اولاد بر آن بنا شده است.

عکس شماره ۲۱۷: نمای شالی بکی از قله ها که قلعه دیور بر آن بنا شده است.

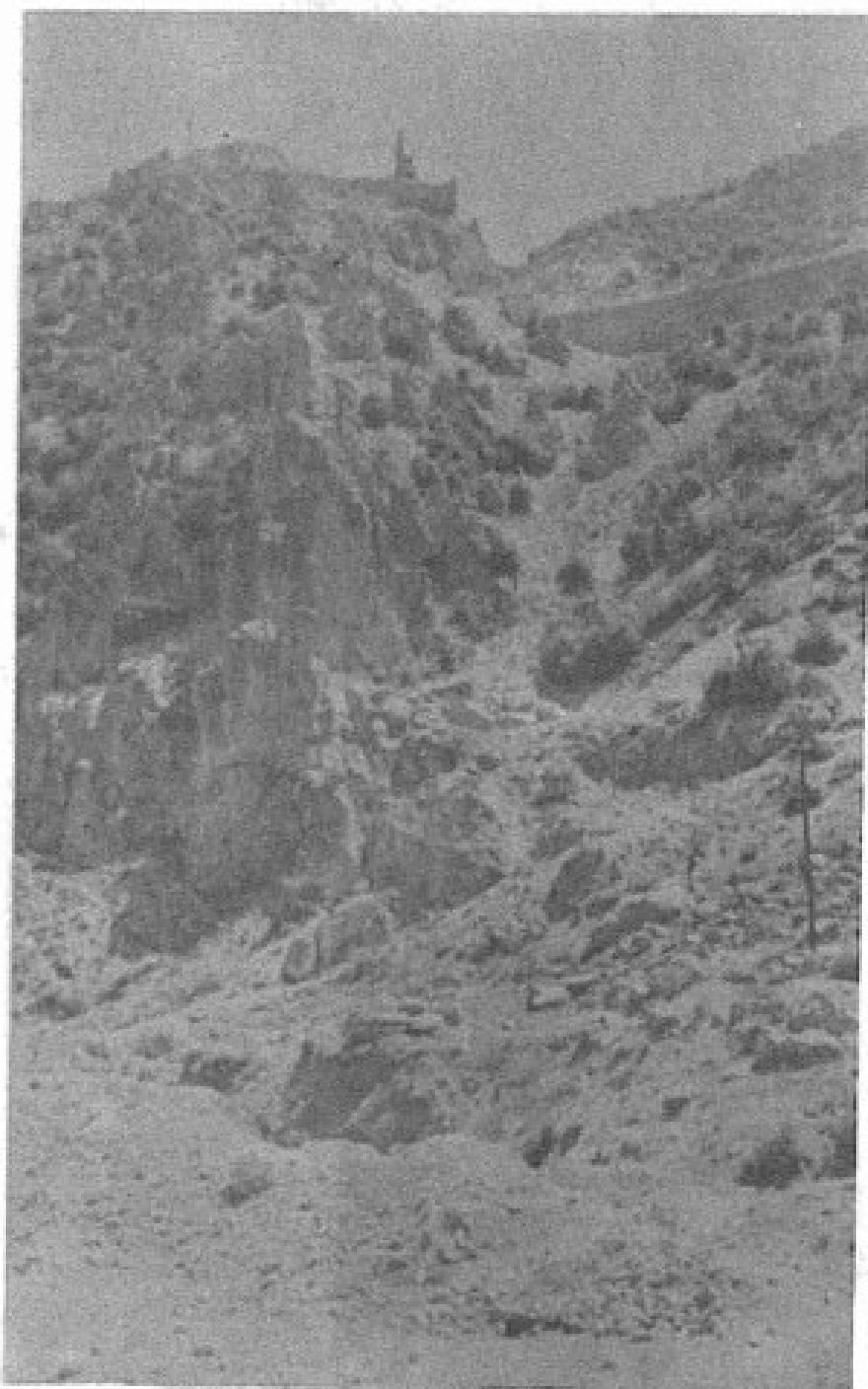
عکس شماره ۲۱۸: کوهی که قلعه عباس آباد بر آن بنایشده است.

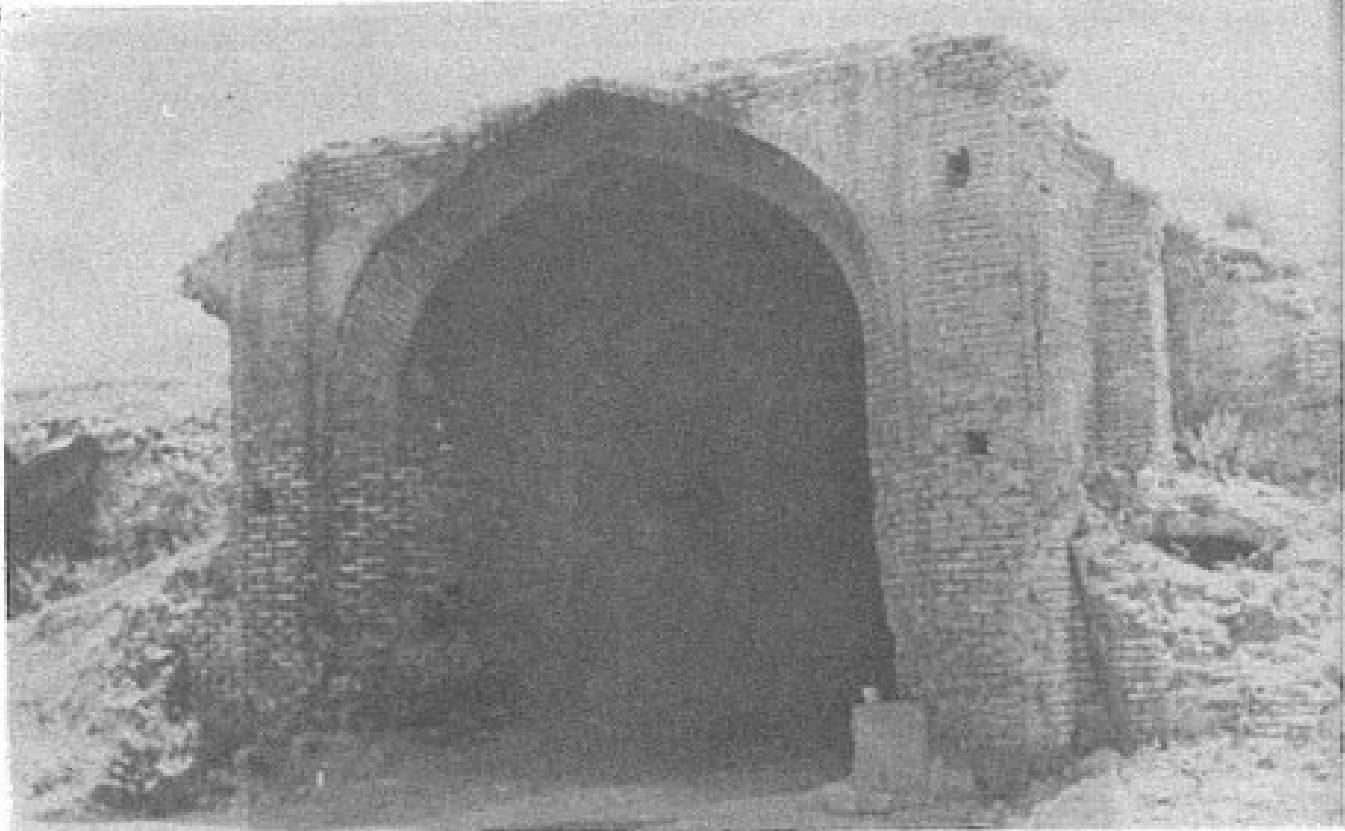
عکس شماره ۲۱۹: قلعه با پرچی بر سر کوه، بر دست راسته تونل آخری از فیروز کوه به سواد کوه.

عکس شماره ۲۲۰: باقیمانده سنگ چین سد قدیمی بر روی رودخانه تالار.

عکس شماره ۲۲۱: قلعه‌ای بردست راست نوبل آخری از فیروز کوه بهشاہی.

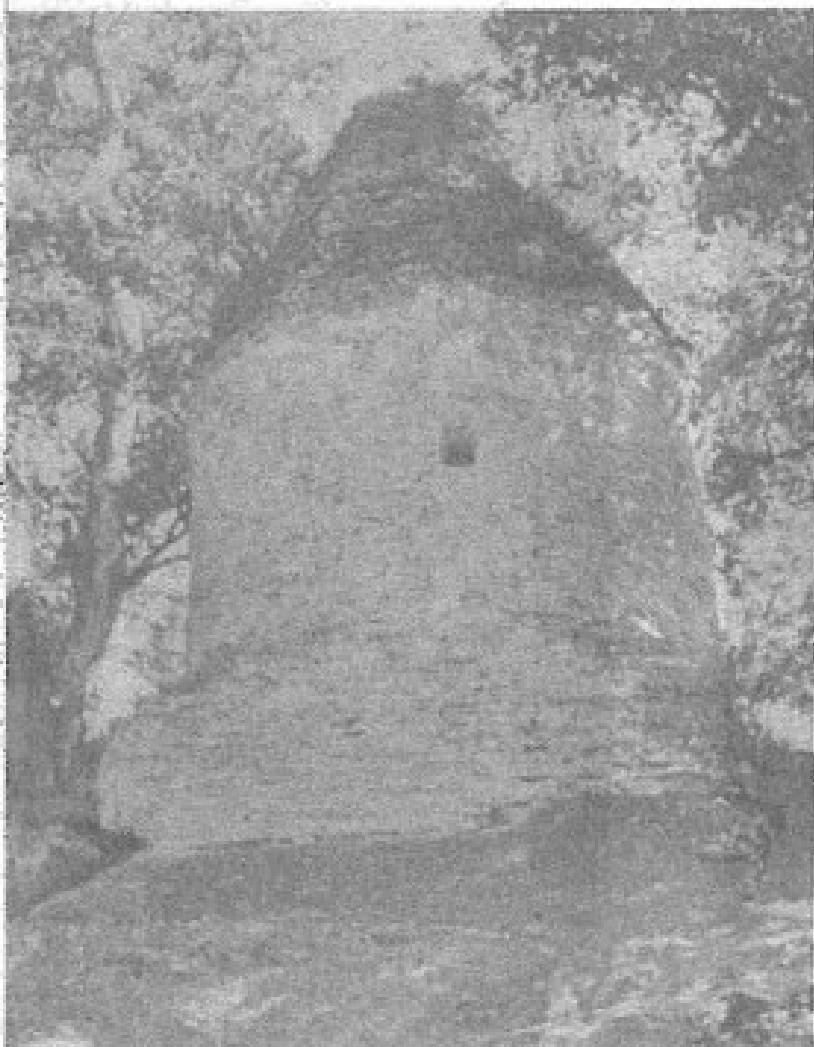
عکس شماره ۲۲۲: سر در ورودی کاروانسرای شاه عباسی بر سر گردنه گدروک عباس آباد.

عکس شماره ۲۲۳: برج دیوارکی بر سر دو راهی
سرخاباد کهار چاده ورسک بهل سفید.
در راستوبن سوادکوه علی آباد.

عکس شماره ۲۲۴: پل سفید در ایستگاه پل سفید سوادکوه میان زیراب و امامزاده ابوطالب.

عکس شماره ۲۲۵: بیر شهر باز در دهکده
لنز راستین سوادکوه
برکتار جاوده ده میان.

عکس شماره ۲۲۷: کتیبه صندوق لمرز برسر راه دهستان

T10 - T20

عکس شماره ۲۲۶: کتیبه صندوق لمرز

T1 - T12

عکس شماره ۲۲۹: کنیه صندوق لرز
T21 - T31

عکس شماره ۲۲۸: کنیه صندوق لرز
T16 - T24

عکس شماره ۲۳۱: کتیبه صندوق لمرز

T32 - T42

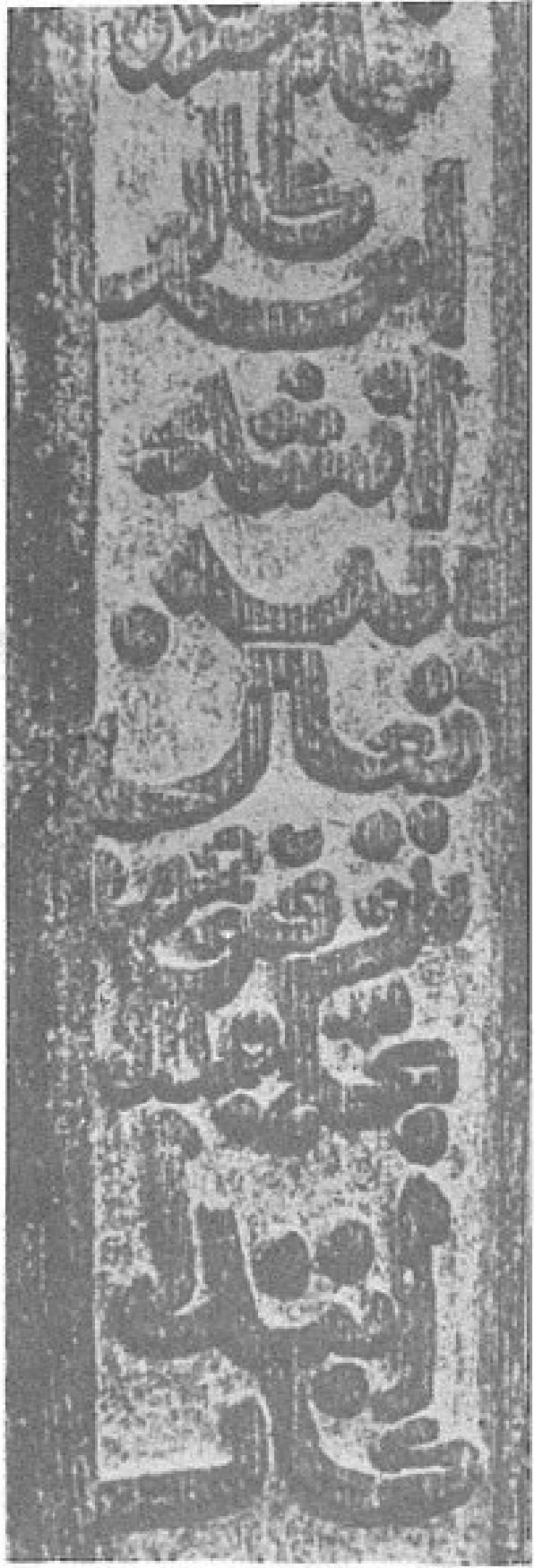

عکس شماره ۲۳۰: کتیبه صندوق لمرز

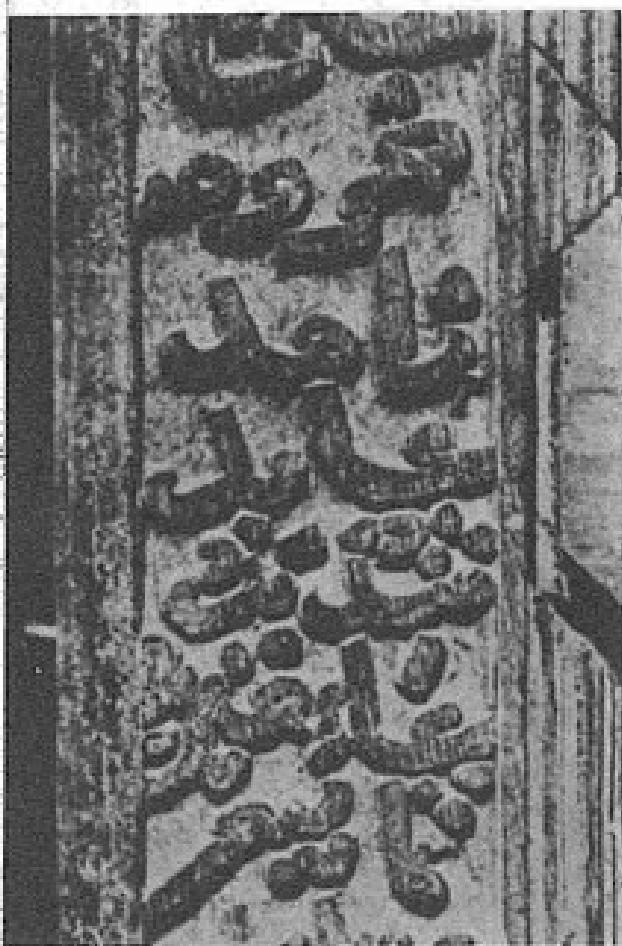
T26 - T37

عکس شماره ۲۲۳: کیهان صندوق لرز T52 - T44

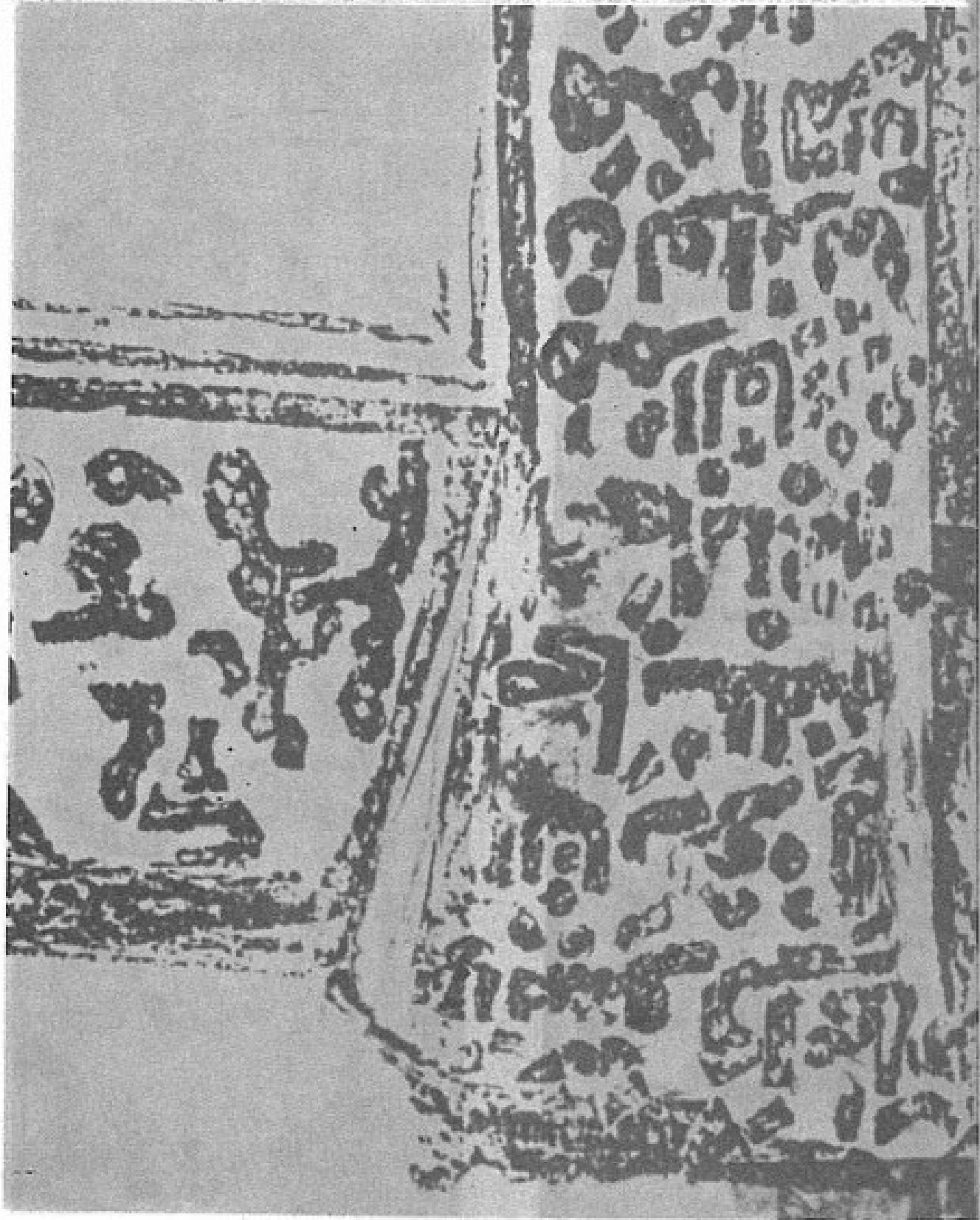
عکس شماره ۲۲۴: کیهان صندوق لرز T37 - T46

عکس شماره ۲۲۴: کتبه صندوق لمرز
•T49 - T54

عکس شماره ۲۲۵: کتبه صندوق لمرز
•T52 - T57

مکش شارہ ۲۳۶: کیا صندوق لرز
L1 - L7 و T52 - T57

عکس شماره ۲۳۸: کتیبه صندوق ابرز
R8 - R16

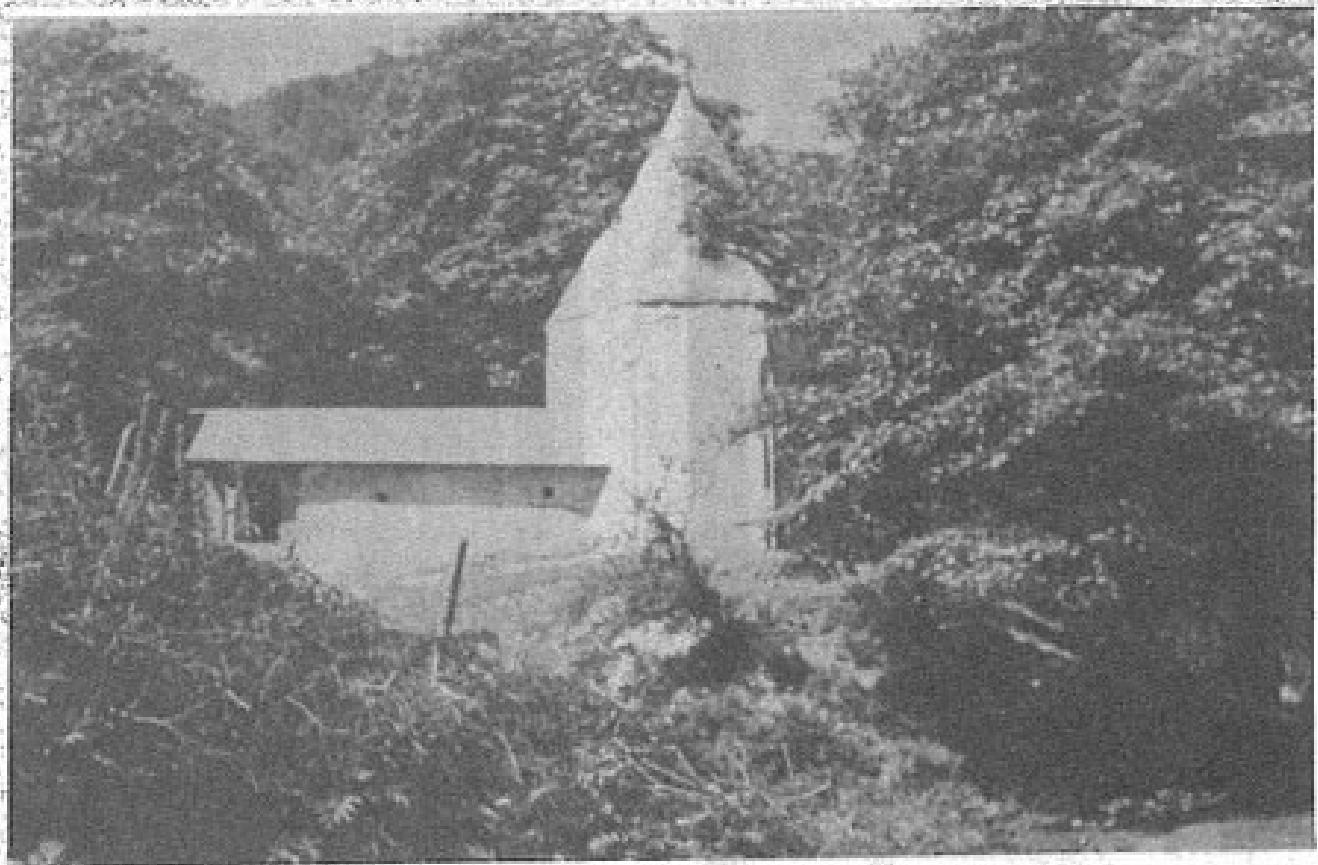
عکس شماره ۲۳۷: کتیبه صندوق ابرز کتیبه طرف
راست نواشاگذره R7-R1.

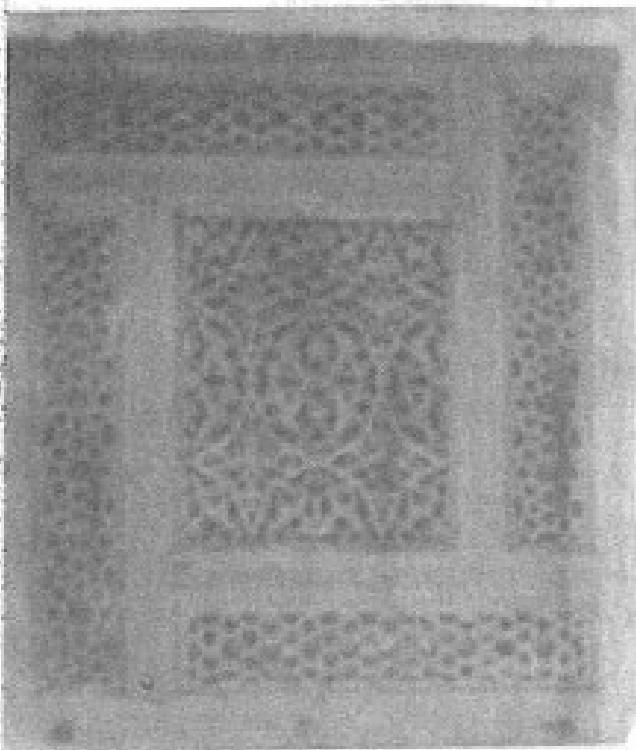
عکس شاره ۲۲۰: کتبه صندوق لمرز
R20 - R27

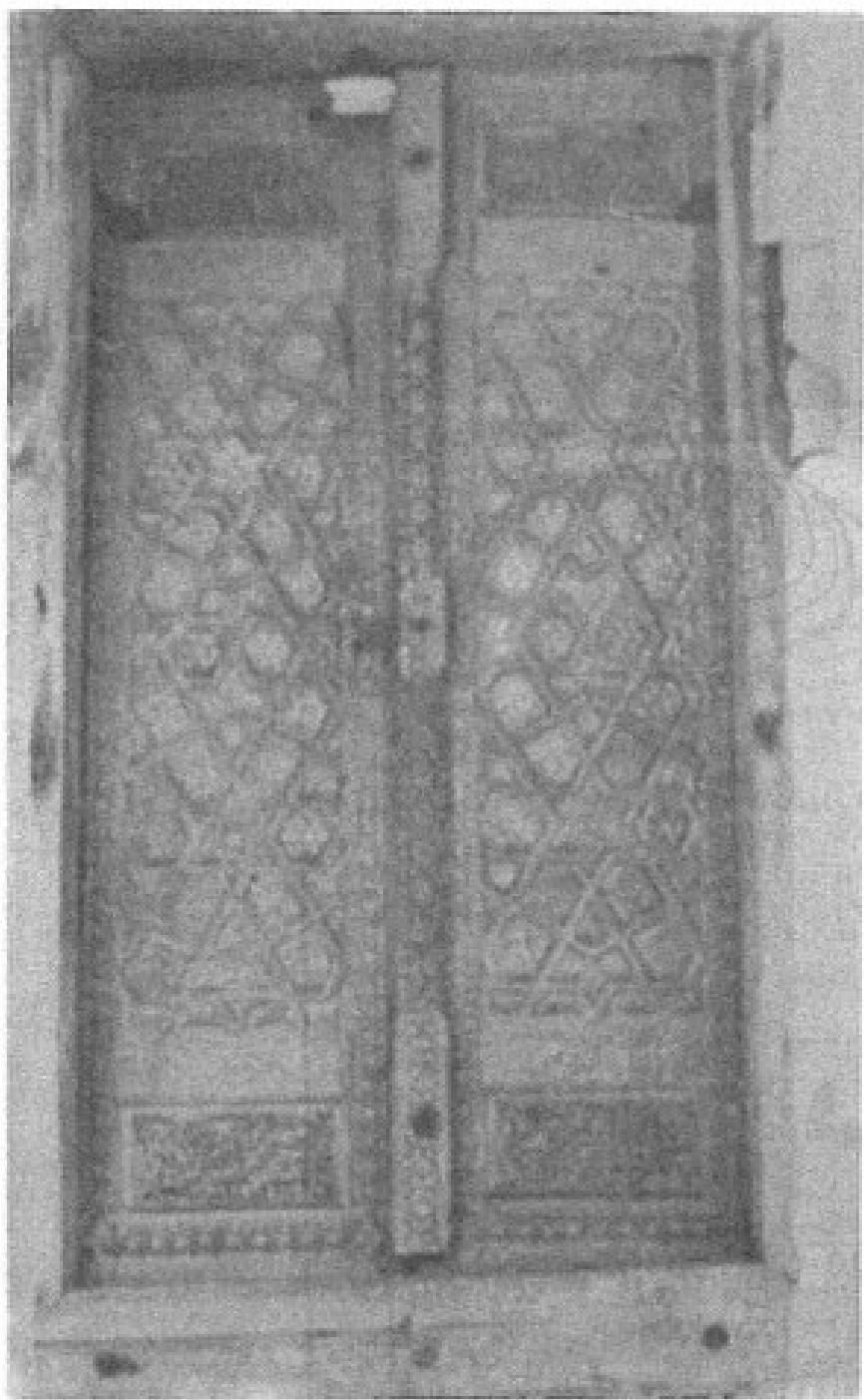
شاره ۲۲۹: کتبه صندوق لمرز
R14-R20:

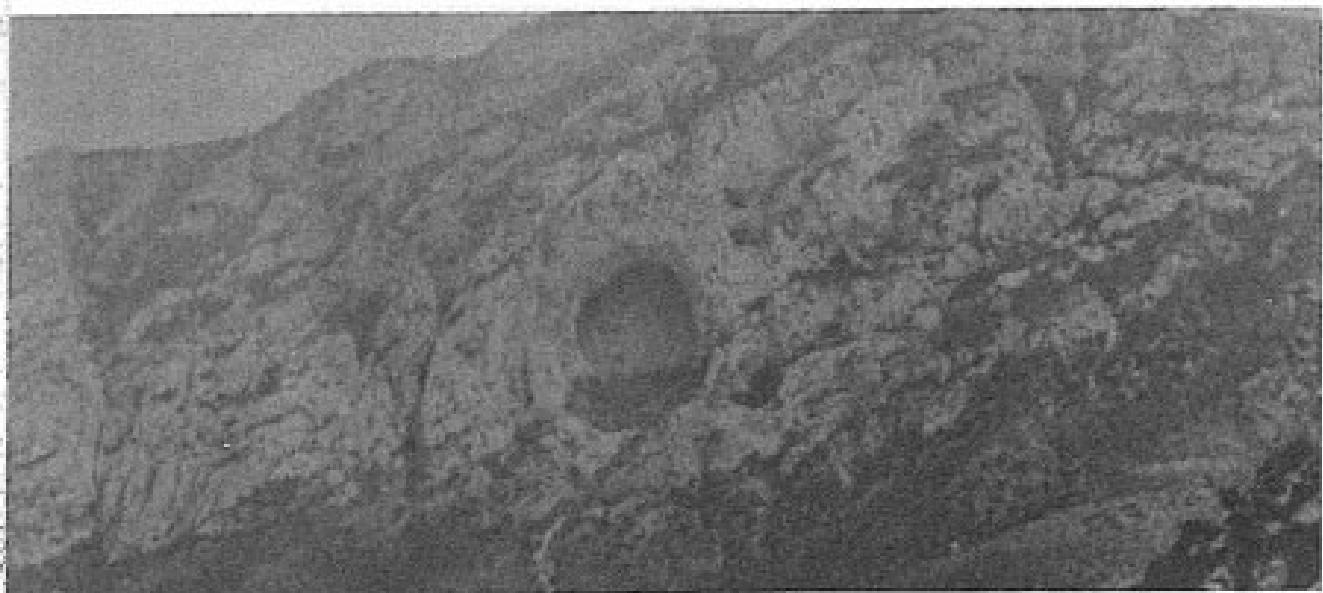
عکس شماره ۲۴۱: خانقاہ شاه بالو در ده میان راسته‌ی سوادکوه.

عکس شماره ۲۴۲: در مسجد شاه بالو == خندوا
در دهکده‌ی ده میان سوادکوه.

عکس شماره ۴۷۳: در مسجد شاه بالر = خندها در و هنگامه ده میان سوادگوه.

کنهاي خار پهلو پايه داشت

پندريش

مناعاي زير آوار

غار آهون

آلاقان خربز

آلاقان بز

دوزخان

د

د

د

د

بلاكن

د

د

د

د

د

د

د

د

د

کروکي خار پهلو خور شد

متاس ، هر خواه را يك سانشراست

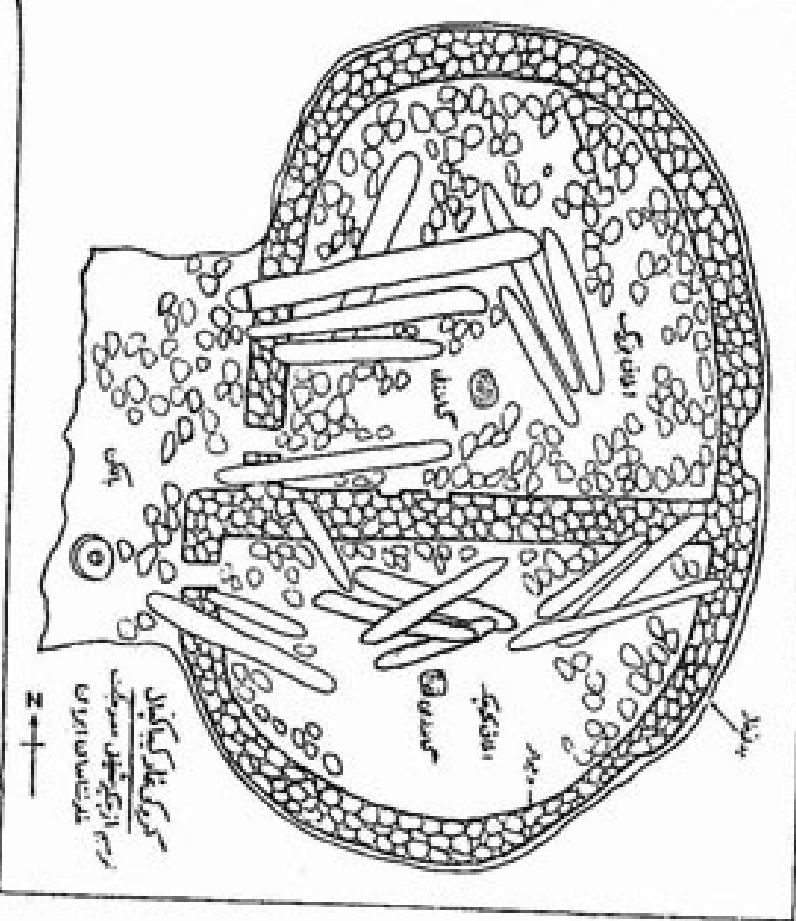
خرسبر ، حگز شنلي عصر جيلت خار شناسان ايران

عکس شماره ۲۴۴: خار اسپهيد خور شد =

حاشه گر گيلى دز، دردو آب سواد كوه.

عکس شماره ۲۴۵: کروکي خار اسپهيد

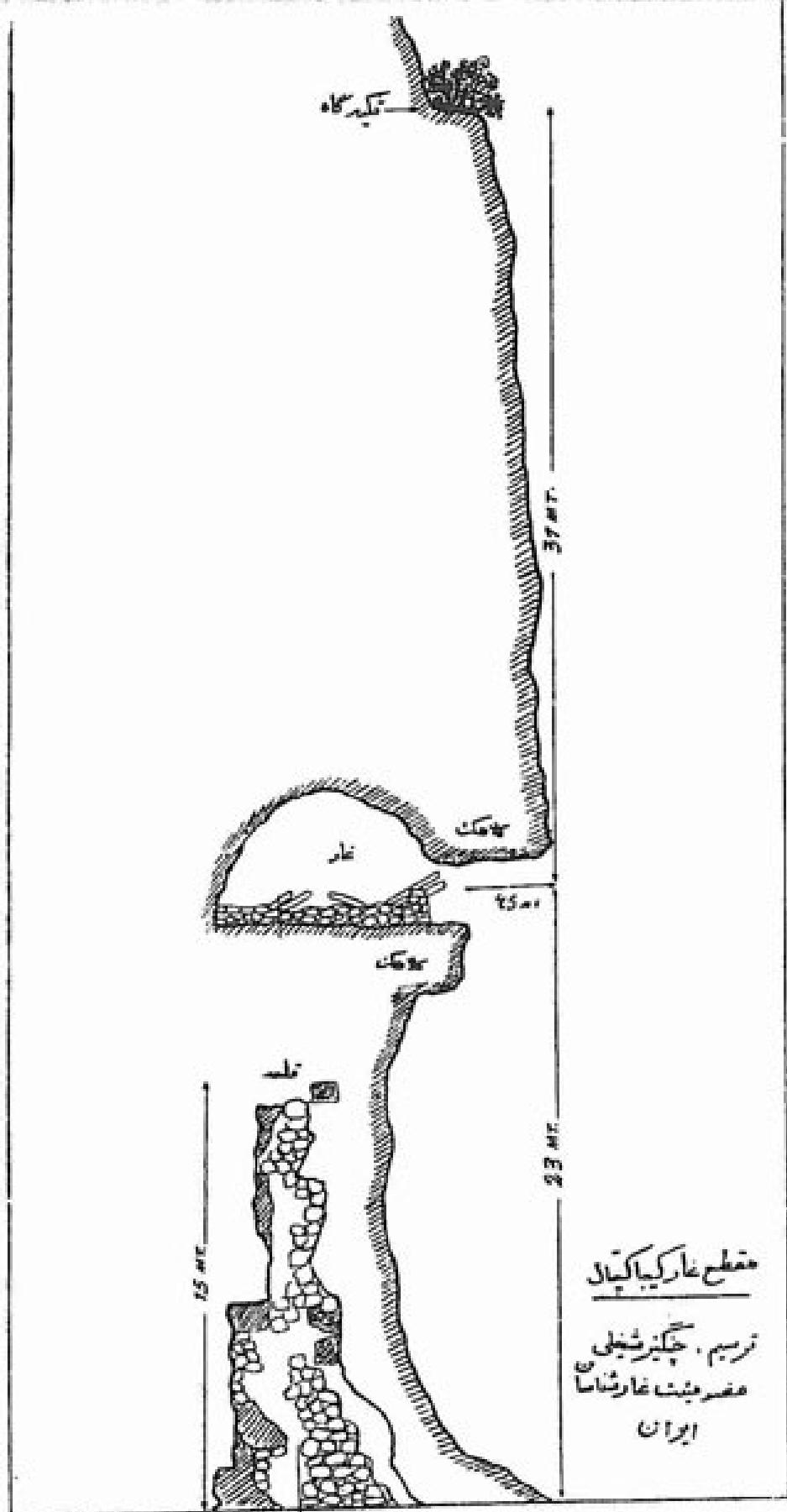
خورد شد، ترسيم چنگيز شيطان.

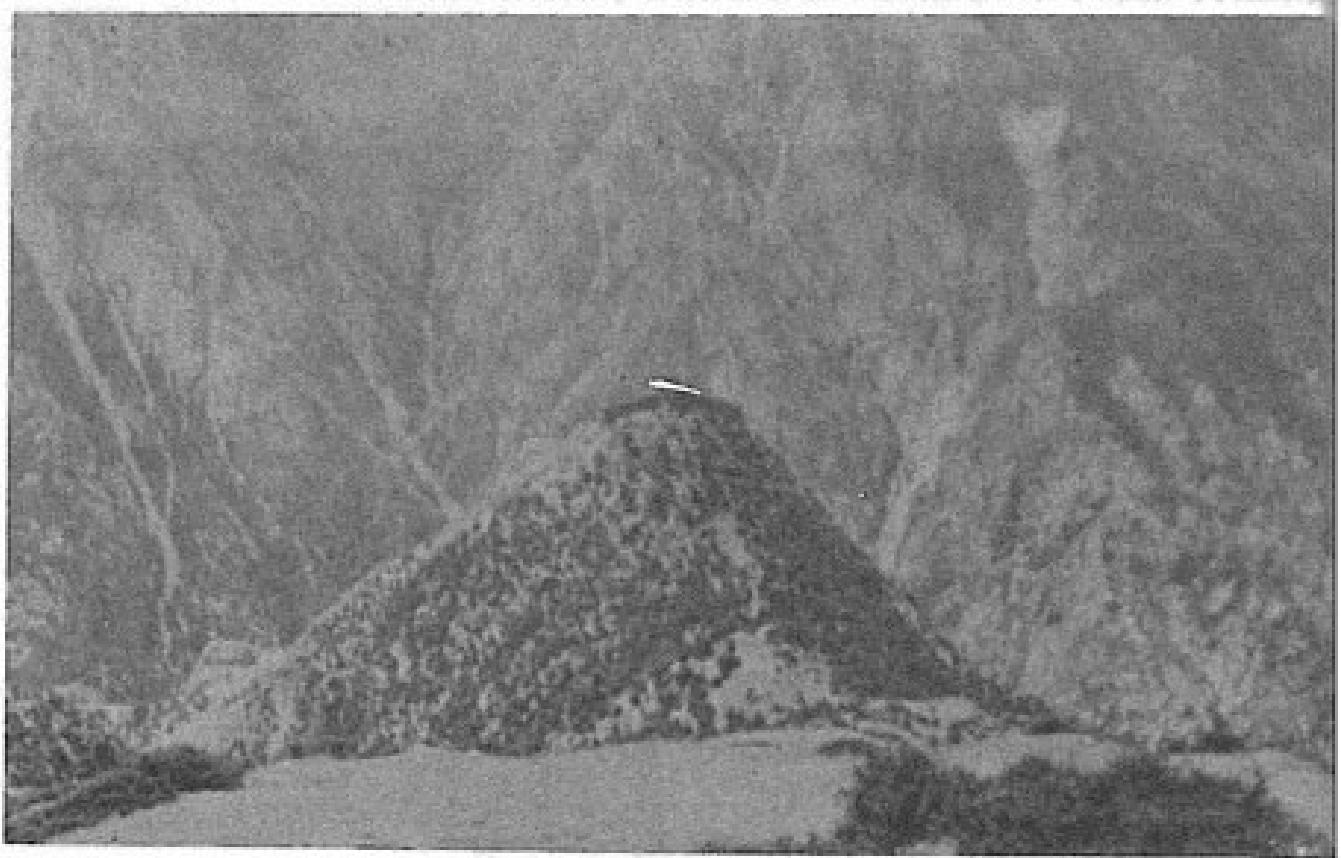
نحوه داشت و آب را از آهن سرد کرد
و نگهداری کرد : خار کیهان کهجال ،

خرسی اینجا میگذاشت
و سکنی بدارد :

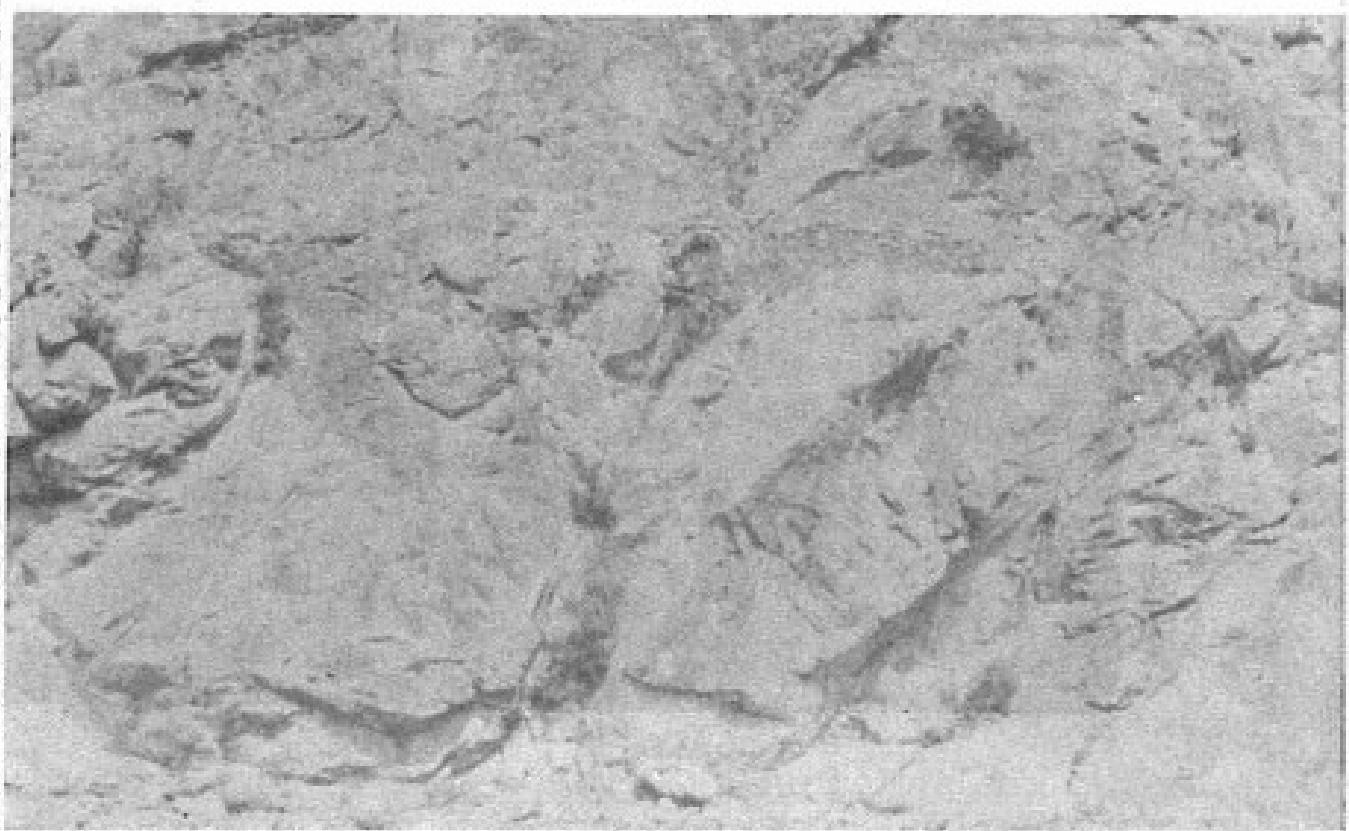

نقشه شماره ۲۷۸: مقطع غار کرکیان، ترسیم چنگیز شیخی.

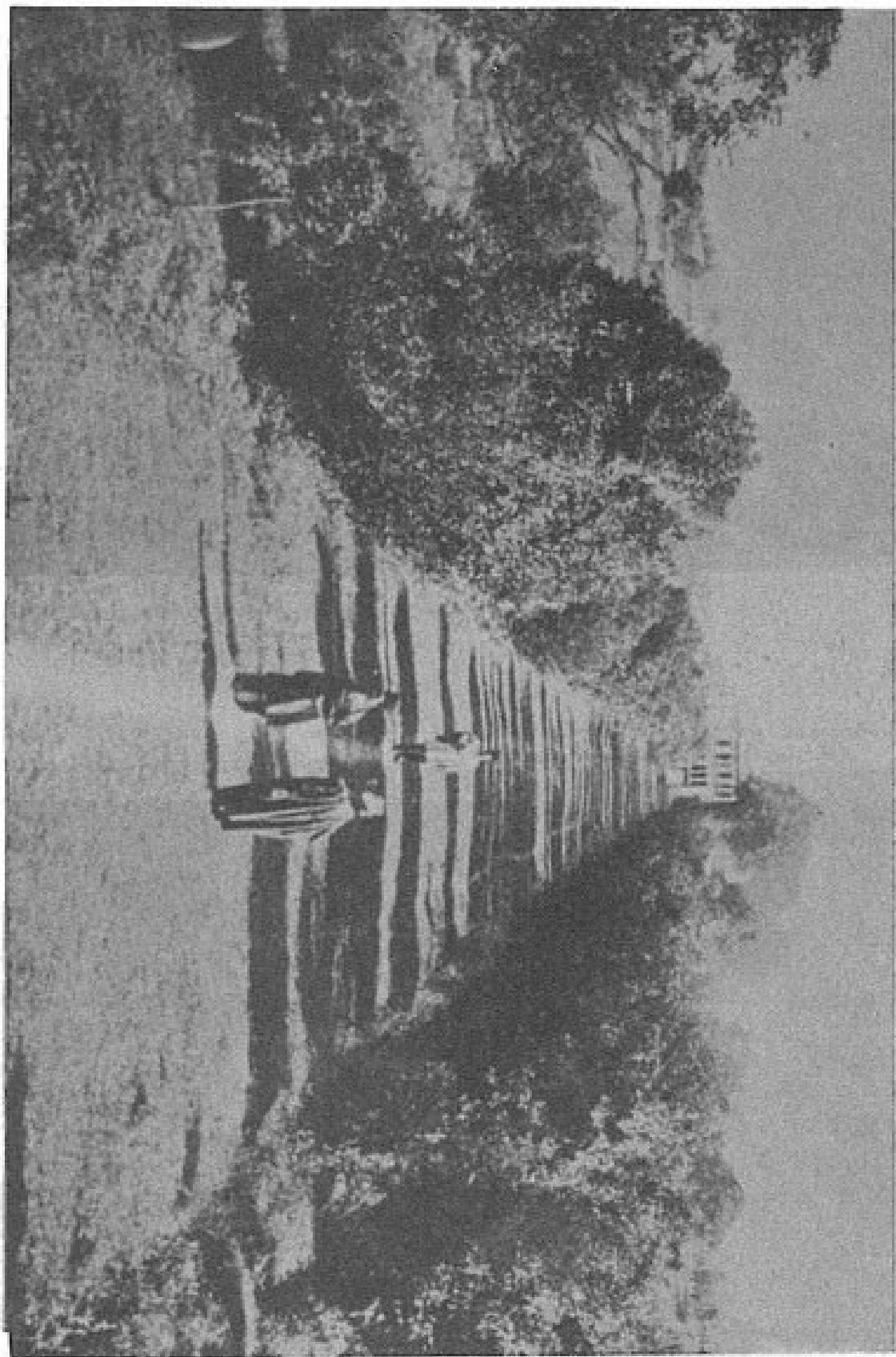
عکس شماره ۲۴۹: قلمه کنگه‌ای در اراضی کنگه‌ای راسته‌ی سوادکوه.

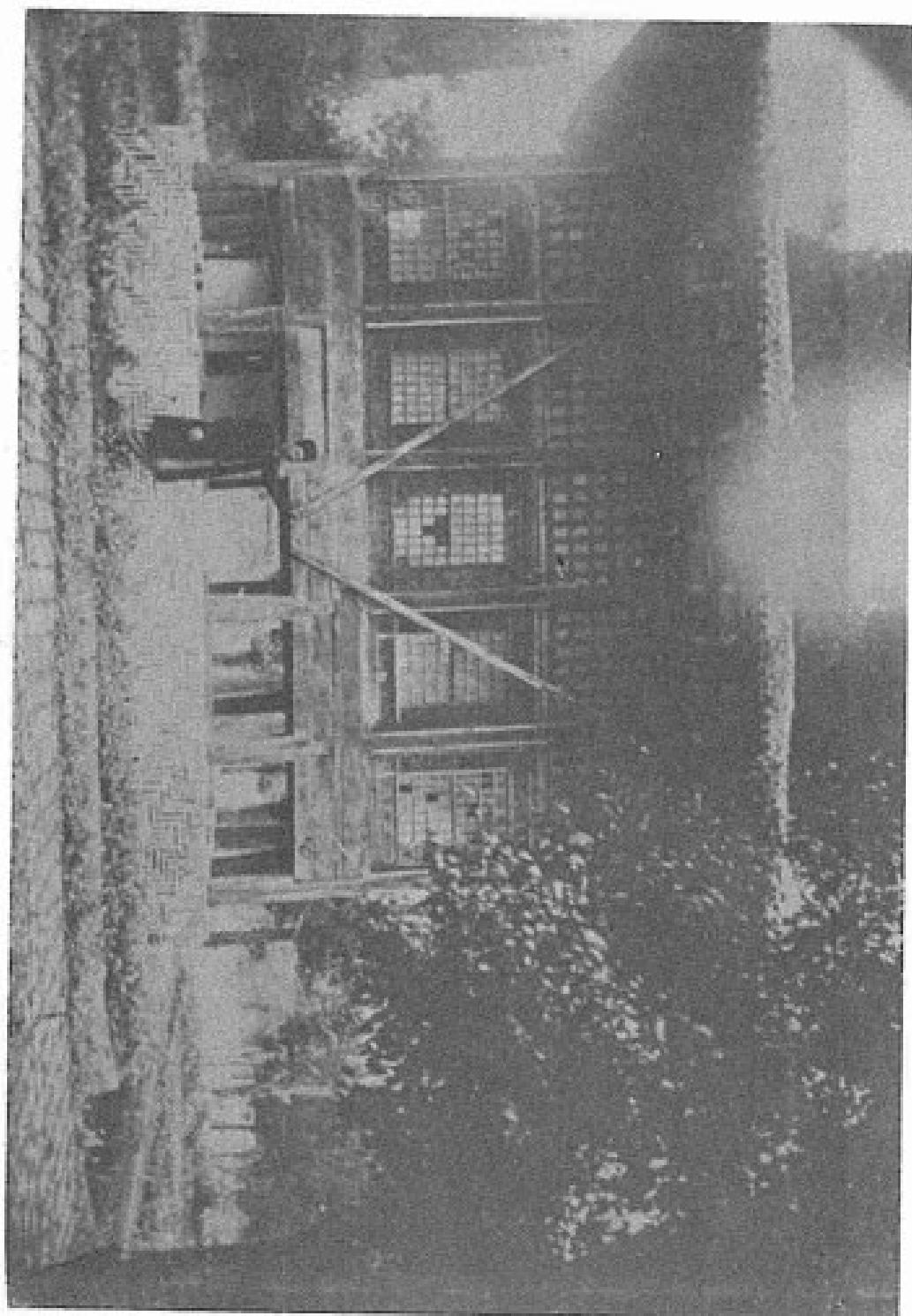
عکس شماره ۲۵۰: سنگ‌چین راه قدیمی در آب‌مواد کوه به جاشم و شاهرضا (شهمیرزاد).

عکس شماره ۲۵: اخبار ساری

(گیلان رایزن، لوحه شماره ۳۱).

مکس شماره ۲۵۲: مسارت چرخی در وسط باغ ناهادی.

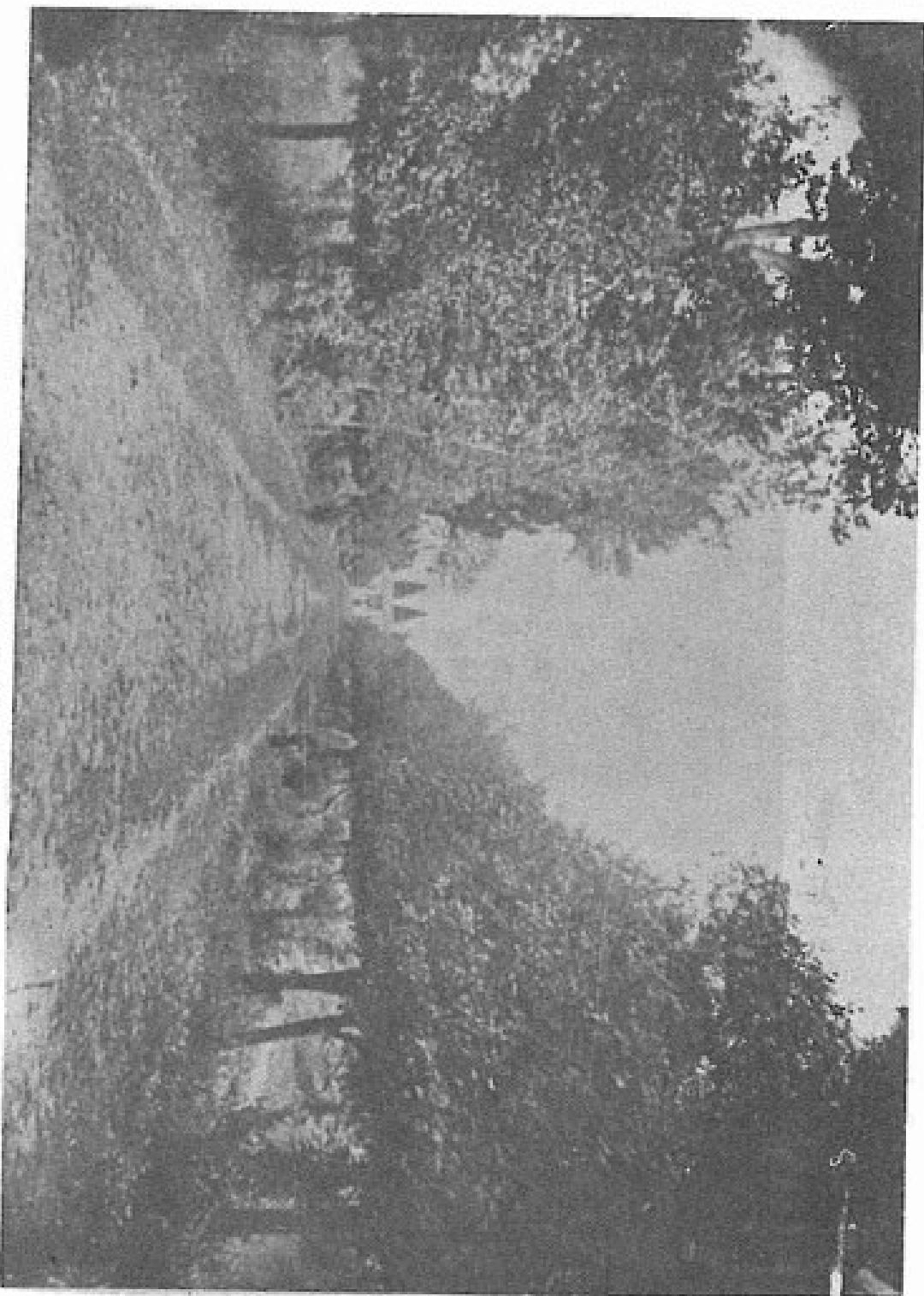
(مسک شماره ۱۳۰ آبرم لاصر الدین شاہ)

عکس شماره ۲۵۳: خیابان سرو با غشایه ساری.
(عکس شماره ۱۴۰۶۹ آلبوم ناصرالدین شاه).

مکس شماره ۲۵۳: خیابان مرکبات و میدارت طرف استخر با غ شاهزادی.

(عکس شماره ۹۷۹۰ آبرم ناصر الدین شاه).

مکس شمارہ ۵۵۰: عمارت در دریہ باغ شاہ ساری.

(عکس شمارہ ۳۴۸۸ آلبوم ناصر الدین خاں).

